LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

HARATCH - Fondé 1925 - R. C. S. 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63
ԲԱԺՆԵԳԻՆ.— Տար. 750, 6ամս. 400, 3ամս. 200 ֆրանք

Vendredi 1 Mars 1946 Ուրբաթ 1 Մարտ

ԺԸ. ՏԱՐԻ — 18e Année N° 4548-Նոր շրջան թիւ 277 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 3 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԽՈՐԹ ԶԱՒԱԿՆԵՐ

Երէկ առաւօտ միայն ստացանք Երեւանէն Ֆրանսահայ Ա. Միութեան նախագահին ուղղուած նամակը՝ ներգաղթի մասին (29 Դեկտեմբեր 1945):

Նամակը գրեթէ այն է ինչ որ ուղղուած էր Սուրիոյ եւ Լիբանանի «Ազգ. Խորհուրդ»ներուն եւ «Հայաստանի Բարեկամներու Միութեան», եւ կը պարունակէ հետեւեալ տեղեկութիւնները եւ թելադրութիւնները.—

1. Խ. Միութիւնը 1945 Նոյեմբեր 21ին որոշեր է թոյլատրել վերադարձը անոնց որ կ'ուզեն Հայաստան վերադառնալ:

2. Վերադարձողները պիտի կրնան բնակարաններ շինել, վարկ ստանալով պետութենէն, 50 առ հարիւր համեմատութեամբ (տուներու արժէքին վրայ): Վերադարձողներու գոյքերը ազատ են մաքսատուրքէ:

3. Երեւանի մէջ կազմուած է Յանձնախումբ մը, «Արտասահմանից Ներգաղթող Հայերի Ընդունման եւ Տեղաւորման Կոմիտէ»:

4. Յանձնախումբը իր անդրանիկ նիստին մէջ եկած է այն եզրակացութեան, թէ «Արտասահմանում գործող հայկական բոլոր յառաջդիմական եւ բարեգործական կազմակերպութիւնների համար չի կարող լինել այսօր աւելի կարեւոր եւ պատուաւոր խնդիր քան Արտասահմանում ապրող Հայերի Հայրենիք վերադառնալու կազմակերպման գործը»:

5. Հետեւաբար, այդ «յառաջդիմական եւ բարեգործական կազմակերպութիւնները» այսուհետեւ «պէտք է իրենց ամբողջ գործունէութիւնը ենթարկեն արտասահմանի Հայերի Հայրենիք վերադառնալու գործի կազմակերպման եւ ներգաղթողների նիւթական ապահովման հարցերին»:

6. «Ս. Հայաստանի կառավարութիւնը ի վիճակի չէ մէկ տարուայ ընթացքում ընդունել բոլոր հայրենիք վերադառնալ ցանկացողներին: Այդ գործը յաջողութեամբ կազմակերպելու համար պահանջւում է խոշոր նախապատրաստական աշխատանք»:

7. Ստեղծել գաղութին մէջ օժանդակ կոմիտէ, «որ իր վրայ պէտք է վերցնի հայրենիք վերադառնալ ցանկացող Հայութեան նախապատրաստութեան եւ այդ նպատակով նիւթական միջոցներ ստեղծելու գործը»:

8. «Ցանկալի է որ Ներգաղթի օժանդակման Տեղական Կոմիտէն գլխաւորեն տուեալ գաղութի հայկական յառաջդիմական կազմակերպութեան ղեկավարները, որոնք ֆաշիզմին դէմ տարուող պայքարում ցոյց տուին իրենց նուիրուածութիւնը Սովետ. Հայրենիքին եւ կազմակերպչական կարողութիւններ»:

9. «Պարզել Հայրենիք վերադառնալ ցանկացող Հայերի քանակութիւնը, յայտնելով մեզ ցանկացողների թիւը»:

10. Միաժամանակ ղրկել ցանկը այն Հայերուն «որոնք ձեր կարծիքով առաջին հերթին անհրաժեշտ է փոխադրել Հայաստան»:

11. Բարեգործական եւ ուրիշ կազմակերպութեանց միջոցաւ հաւաքել գումարներ, վերադարձող չքաւոր ընտանիքներու համար:

12. Ի հարկին օժանդակութիւն ստանալու համար, յարաբերիլ Խ. Միութեան «ներկայացուցչութիւնների հետ ձեր երկրում»:

Ուրեմն, իմացանք թէ ի՛նչպէս պիտի կազմակերպուի ներգաղթը, այստեղ կամ ուրիշ գաղութներու մէջ:

Ձեռնարկին գլուխը պէտք է անցնին այսպէս կոչուած «յառաջդիմական» կազմակերպութեանց ղեկավարները, իբրեւ անձնուէր եւ հաւատարիմ տարրեր: Նոյն հրահանգը՝ Սուրիա - Լիբանանի համար, ուր արդէն հարսնիք են սարքեր ափ մը անպատասխանատու մարդիկ:

Խնդիր է այժմ,— Ֆր. Ա. Միութեան վարչութիւնը ի՛նչպէս պիտի ձեւակերպէ գործը:

Անշուշտ կը հասկնայ «յառաջդիմական» կոչուած բոլշեւիկեան ծածկագրութեան իմաստը: Եւ բաւական բան գիտէ, այդ երկդիմի դիմակով կատարուած «քաջագործութեանց» մասին:

Մինչ այդ, երկու խօսք ալ Երեւանի վարիչներուն, որոնք շատ մը բաներ վերագնահատեցին պատերազմէն ի վեր, բայց չսորվեցան մէկ բան,— ո եւ է իշխանութիւն իրաւունք չունի խտրութիւն հաստատելու իր զաւակներուն միջեւ: Մանաւանդ հայկական իշխանութիւն մը, որ իր դիմացն ունի մէկ միլիոն արմատախիլ բազմութիւն — վերջին մնացորդը Թուրքիոյ հայ ժողովուրդին: Շ.

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՀԱՐԱՒ. ԱՄԵՐԻԿԱՅԷՆ

Ուրուկուէյի հայ գաղութը

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍ.— Նախորդ թղթակցութեամբ (Յառաջ, 15 Յունուար) ընդհանուր տեղեկութիւններ հաղորդած էի Ուրուկուէյի հայ գաղութի մասին: Կ'ուզեմ լրացնել պատկերը:

Բացի քանի մը Հայրենակցական Միութիւններէ, որոնց գոյութիւնն ու գործունէութիւնը գրեթէ անուանական է, հայ գաղութի համար գործօն ազդակներ կը հանդիսանան՝ Հ. Բ. Ը. Միութիւնը, Հ. Կ. Խաչ, Հ. Մ. Ը. Մ., Արմենիա Երիտ. Միութիւնը, ինչպէս նաեւ Կոմիտաս երգչախումբը: Հանրային տեսակէտէն աւելի, այս վերջինը կը կազմէ նաեւ գաղութի մշակութային կեանքի առանցքը: Տասը տարիէ ի վեր, պարտաճանաչ ու գիտակից երիտասարդներու խմբակի մը կողմէ Կոմիտաս երգչախումբը յարատեւօրէն կը շարունակէ արդարացնել իր վրայ դրուած դժուարին պարտականութիւնները: Հանդէս երեկոյթներէ զատ, ունի նաեւ ձայնասփիւռի հայկական ժամ մը, ուրկէ Թուաբանական ճշդապահութեամբ տարիներէ ի վեր կը հնչեն հայ խօսքն ու երաժշտութիւնը: Գաղութը գնահատելով երգչախումբին ճիգերը, միշտ քաջալերած է: Բացի մեր հայրենակիցներէն, օտարներն ալ իրազեկ են մեր ազգային կեանքին, քանի որ Կոմիտաս երգչախումբը զուտ մշակութային գործ մը կատարելէ զատ, նուիրական տուրք մը տուած է նաեւ Հայ Դատին, տարածելով ազգային պահանջներու ընդհանուր գաղափարը:

Ցաւալի է որ, ինչպէս այլուր հոս եւս կը գտնուին քանի մը պատեհապաշտներ, որոնք այլանդակօրէն կը խաթարեն մեր ներքին կեանքին խաղաղութիւնը: Աւելին: Հայկական ժամի չահագործումով, հայանուն թշուառական մը, ժամեր շարունակ թրքական նէյնիմներ կը հնչեցնէ, վարկաբեկելով հայութեան անունն ու գեղարուեստական արժէքը: Վերջերս ալ, օգտուելով պայմաններէն, ինչպէս եւ Ուրուկուայի պետական անսահման ազատութենէն, հրապարակով ու տեղական լեզուով անորակելի, ստոր պայքար մը սկսած է մեր ազգային շահերու հանդէպ: Եւ ասիկա, ճիշդ այն ժամանակ, երբ բոլոր այլ գաղութներու նման, հոս ալ ի նպաստ Հայկ. Դատի աշխատանքներ կը թափուին համազգային գործունէութիւն մը սկսելու: Սպաներէն լեզուով գրքոյկներ ալ սկսած են լոյս տեսնել, ամէն տեսակ այլանդակութիւններ հրամցնելով:

Վերջերս ի նպաստ Հայկ. Դատի բոլոր խաւերէն ու հոսանքներէն խառն յանձնախումբեր կազմուեցան, որոնք միակամ ջանքով հաւանօրէն կարեւոր գումար մը կրնան գոյացնել: Միաժամանակ կը գործէ՝ Հ. Բ. Ը. Միութիւնը, որ Հարաւ. Ամերիկայի մէջ ալ ձեռնարկած է ընդհանուր հանգանակութեան մը:

Մոնթէվիտէոյի մեր հայրենակիցներու ստուար մեծամասնութիւնը նպարավաճառութեամբ կը զբաղի եւ բոլորն ալ սեփականատէրեր են: Նախկին գաղթականներ, մեծ մասով Թրք. եաթաղանէն ճողոպրած, կը հետաքրքրուին հայկական կեանքով: Ի հարկէ սայթաքումներ ալ կան: Նիւթական յաջողութիւններուն զուգրնթաց շատերը մոլորած են: Ապազգայնացած այս խմբակէն շատերը օտար ամուսնութիւններով եւ զանազան պատրուակներով կը հեռանան մեր ազգային շրջանակներէն, սակայն հաւատաւոր ու կանաչարեւ այլ բազմութիւններ կուգան համախմբուիլ ազգային կազմակերպութիւններու շուրջ:

Հ. Յ. Դ. «Արմենիա» Երիտասարդաց Միութիւնը կենսունակութեան անսպառ աղբիւր մըն է: Քանի մը տարի առաջ, հանգուցեալ Արսէն Միքայէլեանի հիմնած այս փոքրաթիւ խմբակը, Մոնթէվիտէոյի մէջ ալ ճիւղաւորուած ու ծաւալած է: Հրճուանքով կարելի է դիտել, թէ ինչպէս այս վայրերու մէջ ծնած ու հասակ նետած նոր սերունդի ներկայացուցիչները կը խօսին, կ'արտասանեն ու կ'երգեն իրենց ծնողներու բարբառով: Գիտակից իրենց ծննդավայրի պարտականութեանց, միաժամանակ չեն ուրանար եւ հայրերու ձգտումն ու գաղափարական խոյանքը: Ամէնէն աւելի այս երիտասարդներն են որ ստանձնած են ազգային կեանքի պարտականութեան բաժինը: Լաւագոյն ղեկավարութեամբ ու դաստիարակութեամբ, շատերը մեր հանրային կեանքի մէջ պատասխանատու դերեր կրնան կատարել, եւ արդէն իսկ այս ուղղութեամբ ուժեր կը պատրաստուին:

Վերջերս Մոնթէվիտէօ այցելելով, ականատես եղայ «Դաշնակցութեան Օր»ուան տօնակատարութեան:

Հազիւ քառորդ դարու պատմութիւն մը ունի հոս Դաշնակցութիւնը: Առաջին տարագիր եկուորներուն հետ հիմնուած է նաեւ կուսակցութեան առաջին կայանը:

Քանի մը տարի առաջ մեկուսացած ու փոքրիկ սենեակ մը կը բաւէր թէ կուսակցական ժողովներու եւ թէ այլ եւ այլ հաւաքոյթներու համար: Այսօր սակայն եղած սրահները նեղ կուգան, ու գոհունակութեամբ կարելի է դիտել թէ ինչպէս հեռաւոր վայրերէ ու ամէն տեղերէ հարիւրաւոր հայրենակիցներ փութացած էին, պատմական այս օրերուն, անգամ մը եւս լսելու Դաշնակցութեան խօսքը:

Եթէ Մոնթէվիտէօյի Հ. Յ. Դաշնակցութեան «Վռամեան» ակումբի պատերը այլեւս նեղ կուգան խուռներամ բազմութիւններուն, հիմնական պատճառներէն մէկն ալ այն է, որ Ուրուկուայի հայ գաղութի համար Դաշնակցութիւնը զուտ կուսակցական ազդակ մը ըլլալէ աւելի հիմնաքարն է ազգային կեանքի բոլոր շարժումներուն: Բացի հերթական ազգային եւ կուսակցական տօնակատարութիւններէն, Դաշնակցութիւնը մասնակից կ'ըլլայ նաեւ գաղութի ամէն տեսակ ազգօգուտ ձեռնարկներուն, եկեղեցաշինութեան մէջն ալ չօչափելի նախաձեռնութիւն մը ստանձնելով:

Մարաշի Հայր. Միութեան շէնքը, որ ներկայիս իբրեւ Դաշնակցութեան վարձու ակումբ կը ծառայէ, շրջանի հայութեան կեդրոնավայրն ըլլալէ զատ, նաեւ մայրենի դաստիարակութեան յարմարութիւններ ունի, ուր ձրիաբար եւ սիրայօժար թէ փոքրերուն եւ թէ աւելի տարէցներուն հայերէն դասեր կը տրուին:

Ունի նաեւ փոքրիկ գրադարան մը, որ սակայն չափազանց աղքատ ըլլալով հազիւ թէ աննշան գոհացում մը կրնայ տալ ընթերցասէր հասարակութեան: Կը խորհուի դիմել Եւրոպա, հայ գրական կեդրոններուն եւ գրքի ապսպրանքներ կատարել, որով ժամանակի ընթացքին այս մտաւոր պահանջն ալ կարելի պիտի ըլլայ գոհացնել: Գրականութեան սովը զգալի է ոչ միայն Մոնթէվիտէօյի մէջ, այլեւ ամբողջ Հարաւային Ամերիկայի հայ գաղութներու համար: Խորհրդ. դեսպանութեան ժամանումէն ետք, երբ ռուսական գրականութեան շարքին նաեւ որոշ թիւով հայ գիրքեր բերուեցան, անմիջապէս սպառեցան:

ՍՄԲԱՏ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

ՅԱՐԱՏԵՒ ՊԱՅՔԱՐ ՀԱՅԿ. ՊԱՀԱՆՋՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

Տեղական թերթի մը Մանր լուրերուն մէջ կը կարդանք, մանրագոյն տառերով.— Ռուսական պահանջները Թուրքիոյ հանդէպ վերածուած են լրագրական ճշմարիտ պայքարի մը: «Փրավտա», Մոսկուայի կուսակցական պաշտօնաթերթը, կը դնէ թէ շարք մը դատախօսութիւններ կազմակերպուած են ամբողջ երկրին մէջ «Հայկական Ազգային Պահանջներու մասին»:

ՅԱՌԱՋ.— Առ այժմ ուրիշ տեղեկութիւններ կը պակսին, այս կարեւոր ձեռնարկի մասին:

ՍՊԱՆԻԱԿԱՆ ԹՆՃՈՒԿԸ

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԾՐԱԳԻՐ ՄԸ.— ԱՆԳԼԻԱ ՎԵՐԱՊԱՀ.— ՍԱՀՄԱՆԱԳԼՈՒԽԻՆ ՓԱԿՈՒՄԸ ԵՒ ՈՒՐԻՇ ԴԷՊՔԵՐ

Ճիշդ այն պահուն երբ Ֆրանսական կառավարութիւնը կ'որոշէր փակել Սպանիոյ սահմանագլուխը, Մ. Նահանգներու կառավարութիւնը ծանուցագիր մը կը յանձնէր, Ուաշինկթընի Ֆրանսական դեսպանին: Այս վաւերագիրը Փարիզ հասաւ չորեքշաբթի օր, այնպէս որ արտաքին նախարարը տեսած չէր դայն, երբ իր կարգին ծանուցագիր մը կ'ուղղէր Անգլիոյ, Մ. Նահանգներուն եւ Խ. Միութեան:

Վաւերական տեղեկութիւններ կը պակսին ամերիկեան յուշագրին բովանդակութեան մասին, բայց անգլեւսաքսոն մամուլին հրատարակութեանց համաձայն, Մ. Նահանգները առաջարկած են որ երեք շահակից կառավարութիւնները հրապարակաւ իրենց պարսաւանքը յայտնեն Ֆրանքոյի հանդէպ եւ թելադրեն առժամեայ իշխանութիւն մը հաստատել, եթէ դիկտատորը տապալի: Այս կառավարութիւնը պիտի ըլլայ տեսակ մը հոգաբարձութիւն կամ խնամակալութիւն, մինչեւ որ կարելի ըլլայ օրինաւոր իշխանութիւն հաստատել:

Սպանիոյ հանրապետական կառավարութիւնը, որ այժմ Փարիզ կը գտնուի, առջի օր ժողով գումարելով որոշեց ընդլայնել իր կազմը եւ առնուազն մէկ համայնավար նախարար աւելցնել: Այս մասին վերջնական որոշում պիտի տրուի Մարտ 6ին, երբ Փարիզ հասնի հանրապետութեան նախագահը, Տոքթ. Մարթինէզ Պարիօս: Այս ամբողջ անցուդարձին մէջ, Անգլիա կը շարունակէ վերապահ դիրք մը բռնել, մերժելով «արտաքին միջամտութիւն Սպանիոյ գործերուն մէջ», այն մտահոգութեամբ թէ այսպիսի ձեռնարկներ պիտի ծառայեն զօրացնելու Ֆրանքոյի դիրքը:

Զօր. Ֆրանքօ իր կարգին փակեց սպանիական

սահմանագլուխը, մինչոյն ատեն զօրք համախմբելով եւ ամրութիւններ շինել տալով :

Հանրային կարծիքը սաստկապէս լարուած է Ֆրանքոյի կառավարութեան դէմ : Անգլիոյ Արհեստակցական Միութեանց համագումարը որոշեց պահանջել կառավարութենէն որ խզէ դիւանագիտական յարաբերութիւնները Սպանիոյ հետ : Պրիւսէլի մէջ քանի մը հոգի վիրաւորուեցան չորեքշաբթի օր, երբ 300 ոստիկաններ ընդհարեցան 500 ուսանողներու հետ, որոնք ցոյց մը կազմակերպած էին Ֆրանքոյի դէմ, սպանիական դեսպանատան առջեւ : Փրակայի անթելը հաղորդեց թէ Չեխոսլովաքիոյ կառավարութիւնը լիովին պիտի աջակցի Սպանիոյ հանրապետական կառավարութեան եւ պիտի միանայ այն ազգերուն որ կը պահանջեն տապալել Ֆրանքոյի կառավարութիւնը : Ֆրանսայի մէջ բողոքները եւ ցոյցերը կը շարունակուին, բոլորովին խզելու համար ամէն յարաբերութիւն Սպանիոյ հետ : Ինչպէս գրած էինք, ֆրանսական կառավարութիւնը առաջարկած է Միացեալ Ազգերու Ապահովութեան խորհուրդին քննութեան յանձնել սպանիական խնդիրը, իբրեւ վտանգ մը միջազգային խաղաղութեան համար :

Միւս կողմէ, սպանիական թերթերը խմբագրականներով կը ճաղկեն ֆրանսական կառավարութեան ընթացքը եւ կը յայտարարեն թէ Սպանիա պիտի շարունակէ իր սեփական ուղեգիծը, հակառակ արտաքին ճնշումներու : Կաթոլիկ օրկան մը, «Եա», կը գրէ թէ Սպանիա չուզեր զոհ դառնալ «արտաքին անչափելի եւ ընչաքաղց ախորժակներու և խումբ մը դաւաճաններու խաղերուն, դաւաճաններ որոնք կ'ուզեն իրենց ծոցը առնել համայնավարները : Ֆրանսա ամէն բան կ'ընէ դիւրացնելու համար Սթալինի տիրապետութիւնը Եւրոպայի մէջ» :

Ուրիշ կարեւոր թերթ մը դիտել կուտայ թէ Սպանիա երբեք պիտի չհրաժարի իր դերիշխանութեան իրաւունքներէն : «Ինչպէս որ մենք մինչեւ հիմա ապրեցանք առանց որ եւ է եւրոպական օգնութեան, պիտի շարունակենք ապրիլ քանի մը տարի եւս» : Ֆրանքոյի գլխաւոր օրկանը կ'ազդարարէ թէ աղէտի մը պիտի մատնուին այն երկիրները որ կը միջամտեն Սպանիոյ ներքին գործերուն :

ԻՆՉՊԷՍ ՓԱԿՈՒԵՑԱՒ ՍԱՀՄԱՆԱԳԼՈՒԽԸ

Ֆրանսական կառավարութեան որոշման վրայ, Սպանիոյ սահմանագլուխը փակուեցաւ Մարտ 1ին, կէս գիշերին : Սպանիական այն նաւերը որ ֆրանսական նաւահանգիստները կը գտնուէին, կրնան մեկնիլ, բայց այսուհետեւ ուրիշ նաւեր պիտի չկրնան մտենալ ֆրանսական ցամաքին : Ամէն երթեւեկ արգիլուած է մէկ երկրէն միւսը : Բացառութիւն կը կազմեն դեսպանական եւ հիւպատոսական պաշտօնեաները, միջազգային Կարմիր Խաչին եւ Ամերիկեան Նպաստամատոյցին անդամները եւ այն Ֆրանսացիները որ կ'ուզեն իրենց երկիրը վերադառնալ : Արգիլուած են թղթատարական եւ հեռագրական հաղորդակցութիւնները :

Ֆրանքեւսպանիական սահմանագլուխէն կը հաղորդեն թէ ստուարաթիւ Մարոքցի զինուորներ շարժման մէջ դրուած են :

Օրապահիկի կրճատում 21 միլիոն Գերմաններու

Գերմանիոյ բրիտանական շրջանին հրամանատարութիւնը որոշեց առ նուազն մէկ երրորդ համեմատութեամբ կրճատել ուտեստի բաժինը, երկուշաբթի օրէն սկսեալ : Այս որոշումով, 21 միլիոն Գերմաններ միջին հաշուով պիտի ստանան օրական 1014 գոլ (քալորի), փոխան 1555ի : Կը նշանակէ թէ պիտի կորսնցնեն օրական մէկ ճաշ : Մառէշալ Մոնթկոմըրիի տեղեկագրին համաձայն, բազմաթիւ Գերմաններ անօթութեան պիտի դատապարտուին եւ հաւանաբար շատեր պիտի մեռնին : Կը վախցուի նաեւ խռովութիւններէ :

Ամերիկեան շրջանին հրամանատարը յայտարարեց այս առթիւ.— «Եթէ բրիտանական շրջանին Գերմանները օրական 1000 գոլ ունենան, իսկ ամերիկեան շրջանին բնակիչները 1500, պիտի ստեղծուի կացութիւն մը զոր անկարելի պիտի ըլլայ պահել : Այս մասին տեղեկագիր մը պիտի ղրկեմ կառավարութեան » :

Զօրավարին կարծիքով, անհրաժեշտ է հաւասար օրապահիկ սահմանել բոլոր շրջաններուն մէջ : Բրիտանական հրամանատարութիւնը իր որոշումը հաղորդած ատեն, աւելցուց թէ կրճատումը պիտի շարունակուի մինչեւ նոր հունձքը, — առ նուազն մինչեւ յունիս - յուլիս : «Նոյնիսկ այս նոր պարենաչափը պահելու համար ցորենի ճիգեր պէտք է թափեն գերման հողագործները» :

Մասնագէտներու կարծիքով, այս կրճատման հետեւանքները պիտի ըլլան սովամահութիւն, համաճարակներ եւ աշխատելու անկարողութիւն, ինչպէս եւ ապօրէն արտագաղթ մէկ շրջանէն միւսը : Ամերիկացիները որոշած են ամէն միջոց ձեռք առնել, որպէսզի գերման բազմութիւններ բրիտանական շրջանէն ամերիկեան շրջանը չխուժեն, աւելի ուտելիք ստանալու համար :

ԹԷՀՐԱՆԻ խորհրդային հիւպատոսարանէն կը հաւաստեն թէ ռուս զինուորները պիտի հեռանան հիւսիսային Իրանէն, բայց Իրանի արտաքին նախարարութիւնը դիտել կուտայ թէ պարպումի նշան չի տեսնուիր : Ամերիկեան սպայի մը կարծիքով, անկարելի է որ խորհրդային զինուորները կարենան քաշուիլ Մարտ 2ին, ինչպէս որոշուած է : Միւս կողմէ նոր դահլիճին անդամներէն իշխան Ֆիրուզ կ'ըսէ թէ խորհրդային զինուորները «ապահովաբար պիտի քաշուին» եւ թէ կարմիր բանակին հաղորդակցութեան գիծերը արդէն փոխադրուած են Ղազուինի հիւսիսակողմը : Խռովութիւններ ծագած են Կիլան մէջ :

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ նախագահը պատգամագիր մը ուղղելով ազգին, յանձնարարեց քիչ ուտել, որպէսզի կարելի ըլլայ աւելի ուտելիք հասցնել արտասահման : Այս առթիւ արտակարգ ժողովի պիտի հրաւիրէ ականաւոր Ամերիկացիներ, «կամաւոր պայքար մը կազմակերպելու համար ի խնդիր ուտեստի պահպանութեան» : Պիտի արգիլուի ուտեստի մսխումը : Այս առթիւ իրազեկներ կը պատմեն թէ միջին Ամերիկացին մէկ ճաշի վրայ կ'ուտէ այնքան միս որ մէկ շաբաթ պիտի բաւէր Անգլիացիի մը :

ԱՆԳԼԻՈՅ վարչապետը ճառ մը խօսելով, յորդորեց աւելի շատ աշխատիլ, որպէսզի կարելի ըլլայ բարելաւել ժողովուրդին պարենաւորումը :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ պարենաւորման նախարարը պարզելով երկրին պարենաւորման դժուարութիւնները, յայտարարեց,— «Ոչ ձեռքիս մէջ բան մը կայ, ոչ ալ գրպանս» : Եւ սակայն լաւատես կ'երեւայ : Կը յուսայ պահածոյ ուտելիքներ բաժնել մարտին : Նոր կազմակերպութիւն մը պիտի հաստատուի գետնախնձորի համար : Կը յուսան միսի հայթայթումը բարուոքել յունիսին կամ յուլիսին, պիտի պահուի գինիի բաժնեչափը մարտի համար (երկու լիտր) :

ԱՆԳԼԵՒՖՐԱՆՍԱԿԱՆ սեղանաւորական համաձայնութիւնը, որ կնքուած էր 1945 Մարտ 27ին, լրացաւ Փետրուար 28ին : Անգլ. կառավարութիւնը հաղորդեց թէ ինք ալ դժուարութեանց մատնուած ըլլալով, պիտի չկրնայ նորոգել համաձայնութիւնը (սթերլին ճարել եւն.) : Մինչեւ հիմա Անգլիա 150 միլիոն սթերլին վճարած էՖրանսայի, բայց Ֆրանսայի տրամադրած 20 միլիառ ֆրանքին շատ փոքր մէկ մասը միայն կրցած է օգտագործել : Ֆրանսա ստիպուած է կանխիկ վճարել այսուհետեւ :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ մառէշալ Տիմոշէնկօ Խ. Միութեան արտակարգ դեսպան նշանակուեցաւ Եթովպիոյ համար :

ԼԻՈՆԻ դատական ատեանին գլխաւոր քարտուղարը, Ռավասար, ձերբակալուեցաւ, ամբաստանուած ըլլալով թէ փաստաթուղթեր, դրամ եւ կնքուած արժէքաւոր առարկաներ կը թռցնէր :

ԼԷՈՆ ՊԼՈՒՄԻ այցելութեան առթիւ, թերթերը կը գրեն թէ Մ. Նահանգներու խորհրդարանին մէջ զօրաւոր ընդդիմութիւն մը կը զգացուի, նոր վարկերու յատկացման դէմ :

ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ՌՈՒՄԲԻ մասին հարցումի մը պատասխանելով, ամերիկացի զօր. Կրովս յայտարարեց թէ Ռուսիա «տակաւին մէկ սերունդի պէտք ունի, այդ ռումբերէն շինելու համար : Եթէ մենք օգնենք բոլոր կարելի միջոցներով, Ռուսերը կրնան հիւլէական ռումբեր ունենալ 5ւ10 տարիէն : Այլապէս, պէտք է 15—20 տարի սպասեն, յաջողելու համար» :

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Եգիպտացի կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի ընկերները այս շաբաթ, ժամը 8.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին :

ԳՐԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ .— Հայ Գրողներու Ընկերութեան գրական ասուլիսը՝ այս շաբաթ օր, ժամը 5ին, Պ. Աճէմեանի սրահը, 12 rue Cadet : Նիւթ՝ «Գրագէտը պէ՞տք է որ քաղաքական հրապարակագրութիւն ընէ » :

ԼԻՈՆԻ Վարանդեան կոմիտէի բոլոր ընկերները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին, այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին, 181 Քուռ Լաֆայէթ, նախկին գրադարանը :

ՎԻԷՆԻ Կապոյտ Խաչի թէյասեղանը յետաձգուած է Մարտ 9ի, շաբաթ երեկոյեան ժամը 8.30ին, միեւնոյն յայտագրով :

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ շրջանի Սկաուտներու 15րդ տարեկան ցերեկոյթը՝ այս կիրակի, կէս օրէ վերջ ժամը 14.30ին, Սալ տը լա Շիմիի մէջ, 28bis Rue St. Dominique, Paris (7) : (Métro Invalides) : Կը նախագահէ Պ. ՄԱՐՔ ՍԱՆԻ, անդամ սահմանադիր ժողովի : Կը մասնակցին ֆրանսական եւ օտար սկաուտական կազմակերպութիւններ : Թատերական ներկայացում, բանակումի կրակ : Սկաուտական նուագախումբ : Երգ, պար, արտասանութիւն : Մուտք 200, 100 եւ 50 ֆրանք :

Le Gérant : H. AGONEYAN

Imprimerie DER-ACOPIAN 17, Rue [illegible]

ՈՒԽՏԻ ՕՐ ՄԸ

Անցեալ կիրակի, Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան խումբը այցելեց մեր Թանգարանը, բեռնաւորուած ուտելիքներով : Ճիշդ կէս օրին տեղի ունեցաւ ճաշը, հայրենասիրական երգերով եւ բաժակաճառերով : Կարգով խօսեցան ընկերներ Գ. Բալայեան, Պ. Գորգիկեան եւ խումբին անդամները : Յետոյ երեք նորընծաներու մկրտութիւնը կատարեց ընկեր Շ. Միսաքեան : Այս առթիւ «Եօթնեղբայրեան»ի ընկերները իրենց մէջ հաւաքեցին 2700 ֆրանք, ի նպաստ Մատենադարան - Թանգարանին :

Ապա ընկեր Բալայեան ընկերները առաջնորդեց Թանգարանի զանազան սենեակները, տեղեկութիւններ հաղորդելով անհամար նկարներու, նշխարներու և յիշատակներու մասին : Այն ընկերները որ առաջին անգամ կ'այցելէին, չէին ուզեր բաժնուիլ եւ խոստացան յառաջիկային աւելի բազմութեամբ ուխտի գալ այն նահատակներուն, որոնք ինկան ազատագրութեան ճամբուն վրայ :

ԱՐՄԵՆԱԿ ՅԱԿՈԲԵԱՆ

«ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ»Ը ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Մարսէյլի «Շանթ» թատերախումբը մեծ պատրաստութեամբ կը ներկայացնէ «Վարդանանց պատերազմը» 5 արար, Մարտ 4ին, Բշ. օր, Պօմոնի «Սինէմա Ֆլօրէալ»ի մէջ, ճիշդ ժամը 8.30ին, իսկ ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ 7 մարտին Եշ. օր, սալօն Մազընոյի մէջ 88 rue d'Aubagne, ժամը 8.30ին, ղեկավարութեամբ Վ. Տ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ : Գիները՝ 50 եւ 100 ֆրանք :

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ Ֆ. Կապոյտ Խաչի ընտանեկան պարահանդէսը, Բարեկենդանի առթիւ, այս շաբաթ, 2 Մարտ, ժամը 19էն մինչեւ առտուան ժամը 2, Ռէփիւպլիքէններու ընդարձակ սրահը, 16 rue J. B. David : Ընտիր նուագախումբ եւ առատ կերուխում : Մուտք 10—13 տարեկաններու 15 ֆրանք, 13էն վեր 40 ֆրանք :

« ԲԱՐՁՐ ՀԱՅՔ»ի Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 15ին, 221 rue de Belleville, Շառթօնի սրճարանը :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԽԱՐԲԵՐԴՑԻՆԵՐՈՒՆ միութեան նախկին վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր Խարբերդցիները, այս կիրակի, առաւօտեան ժամը 8.30ին Պար Մասիս, rue des Petites Marie :

Դերասան Գ. ՏԷՐՎԻՇԵԱՆ

Կը խաղայ պատմական գործ մը, ՏՕՆ - ԺՈՒԱՆ թատերգութիւն 5 արար (Մօլիէռ), փարիզահայ դերասաններու ընտրանիին հետ : Մարտ 4ին, երկուշաբթի իրիկուն ժամը ճիշդ 8.30ին Théâtre d'Iéna, 10 Ave. d'Iéna (métro Iéna) : Գիները՝ 200, 100 եւ 50 ֆրանք : Տոմսերը կը ծախուին սովորական վայրերը եւ կազմակերպութեան մօտ : K. Dervichian, 32 rue des Ecoles, Paris, (Tél. Odé. 17-00) :

ՎԱԼԱՆՍԻ Մարզական Միութեան երեկոյթ - խնճոյքը՝ շաբաթ 2 Մարտ : Գեղարուեստական ճոխ բաժին : Մանրամասնութիւնները տեղին վրայ :

Ֆ. Ա. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Գեղարուեստական Յանձնախումբի 4րդ հրապարակային դասախօսութիւնը՝ Բշ. 4 Մարտ ժամը 8.30ին, Studio Caumartin : Կը դասախօսէ Պ. Ռաֆայէլ Շիշմանեան : Նիւթը՝ «Նկարչութիւնը եւ իր արդի ուղղութիւնները» : Մուտքը ազատ է :

ԿԸ ՓՆՏՌԵՄ հօրեղբօրս տղան՝ Խորէն Տէրտէրեան եւ ընտանիքը (Շապին Գարահիսարի Ազուանիս գիւղէն) : Պատերազմէն առաջ Հալէպ կը գտնուէին : Իմացնել Mme Demirdjianի, 52 rue Barbès, Ivry sur Seine, France : Կը խնդրուի սուրիահայ թերթերէն արտատպել :

ԿԸ ՓՆՏՌԵՄ հօրեղբօրորդիներս Ալեքսանդր Կրկոչեան (Եօզկատցի(գործավաճառ Նիւ Եորքի մէջ եւ Սարհատ Կրկոչեան (Շիքակօ) : Իմացնել Աւետիս Մխիթարեան - Կրկոչեանի 33 Ave. Jeanne d'Arc. Grenoble (Isère) France : Կը խնդրուի ամերիկահայ թերթերէն արտատպել :

ԼԻՈՆՑԻՆԵՐՈՒՆ. — Շինութեանց եւ փայտի արհեստակցական խմբակցութեան (Արտէլ) Փարիզի կեդր. վարչութեան նախաձեռնութեամբ՝ Լիոնի մէջ եւս նոյն ճիւղի Արտէլ մը կազմելու համար, ժողով մը պիտի գումարուի այս կիրակի 3 մարտ կէս օրէ վերջ ժամը 3ին, Լիոնի Ազգ. Ճակատի կեդրոնատեղին, 15 rue de la Rize : Կը հրաւիրուին ներգաղթել փափաքող Bois et Bâtimentի բոլոր արհեստաւորները, գործարանատէր թէ գործաւոր : Ներկայ պիտի ըլլայ Փարիզի Արտէլի կեդր. վարչութեան քարտուղար՝ Տրդատ Նշանեան, տալու համար պէտք եղած բացատրութիւնները ներգաղթի մասին :

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

HARATCH - Fondé 1925 -
R. C. S. 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԲԱԺՆԵԳԻՆ.— Տար. 750, 6ամս. 400, 3ամս. 200 ֆրանք

Samedi 2 Mars 1946 Շաբաթ 2 Մարտ

ԺԸ. ՏԱՐԻ — 18e Année N° 4549-Նոր շրջան թիւ 278 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 3 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԾՐԱԳԻՐ ԵՒ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Երէկ ամփոփեցինք Երեւանի Կոմիտէին 1945 Դեկտեմբեր 29 թուակիր նամակը, Ներգաղթի կազմակերպութեան մասին:

Ինչպէս իրենք ալ կը խոստովանին, գործին յաջողութիւնը կը պահանջէ «խոշոր նախապատրաստական աշխատանք» :

Կը նշանակէ թէ անոնք որ այս ձեռնարկին գլուխն անցած են կամ պիտի անցնին, կ՚իյնան ծանր պատասխանատուութեան մը տակ: Ե՛ւ բարոյապէս ե՛ւ նիւթապէս:

Առաջին անգամ չէ որ ներգաղթ կը կազմակերպուի: Գիտենք թէ ի՛նչ արժեց վերջինը, այս գաղութին մէջ, պատերազմէն առաջ: Այն ալ շատ սահմանափակ սատիճանով մը,— 1000 — 1200 հոգի: Արտաքին աջակցութիւններ ալ պակաս չէին այն ատեն (ֆրանսական կառավարութիւն, Ազգերու Դաշնակցութիւն եւն.):

Նամակը յատկապէս կը շեշտէ,— Արտասահմանի «յառաջդիմական եւ բարեգործական կազմակերպութիւնները» այսուհետեւ «պէտք է իրենց ամբողջ գործունէութիւնը ենթարկեն Արտասահմանի Հայերի հայրենիք վերադառնալու գործի կազմակերպման եւ ներգաղթողների նիւթական ապահովման հարցերին»:

«Դէն չպրտելով» հարաբաստիկ եւ փոքրոգի բառը, «յառաջդիմական», կ՚ունենանք հետեւեալ եզրակացութիւնը,— պէտք է լարել բոլոր պիտանի ուժերը եւ լծուիլ գործօն աշխատանքի: Առանց որոմ ցանելու կամ աւրին պղտորելու :

Ամէն բանէ առաջ, պէտք է մշակել յատուկ ծրագիր մը, եւ աշխատանքի բաժանում կատարել:

Որքան գիտենք, մինչեւ հիմա պարզապէս արձանագրութիւններ կը կատարուին, տպագիր հարցարանի մը վրայ: Ազգ. Միութեան ներկայացուցիչները թաղէ թաղ կամ քաղաքէ քաղաք շրջելով, տեղեկութիւններ կը հաղորդեն եւ յորդորներ կը կարդան: «Որքան շատ գրուիք, այնքան լաւ»:

Երեւանի նամակէն վերջ, անբաւական է գործունէութեան այս եղանակը: Եւ կրնայ տեղի տալ թիւրիմացութեանց:

Երեւան ոչ միայն կ՚ուզէ գիտնալ վերադառնալու տրամադիր տարագիրներու թիւը, այլեւ կը պահանջէ ցանկը անոնց «որոնք ձեր կարծիքով առաջին հերթին անհրաժեշտ է փոխադրել Հայաստան »:

Միայն այս պահանջը ինքնին կը ներկայացնէ պատասխանատու գործ մը, որ կը կարօտի լուրջ քննութեան :

Այս տեսակէտէն, դրական գործ մը կատարուած է արդէն եւ կը շարունակուի,— կազմութիւն «արտէլ»ներու (արհեստակցական խմբակցութիւններ):

Այսպէս, հետզհետէ ձեւ ու մարմին կ՚առնեն կօշկակարներու, դերձակներու, շինութեանց գործատէրերու եւ բանուորներու եւն. խմբակները, որոնք միեւնոյն ատեն գործիքներ եւ մեքենաներ կը հաւաքեն, միասին փոխադրելու կամ ղրկելու համար:

Մեր կարծիքով, նախ եւ առաջ այս խմբակցութիւններն են որ ճամբայ պիտի հանուին, եթէ իսկապէս կ՚ուզեն երթալ:

Յետոյ կուգան Հայր. կամ Վերաշինաց Միութիւնները, իրենց ներկայացուցած համրանքով:

Այս ժողովուրդին արմատը, կենսունակութեան աղբիւրը հողն ու գիւղն եղած են: Թշնամին փոշիացուց այդ զանգուածին մեծ մասը, մնացեալն ալ հետզհետէ կը հալի Արտասահմանի մէջ: Անհրաժեշտ է փրկել ինչ որ կարելի է փրկել:

Ուրեմն, դէպի Երկիր,— առաջին տոմսակները բաժնելով այս դասակարգին, որ միեւնոյն ատեն կը ներկայացնէ ամէնէն բազմանդամ ընտանիքները: (Երբեք հետաքրքրուա՞ծ էք այս խոնարհ դասակարգին ծնունդներով: Պատերազմէն քանի մը տարի առաջ, Պուլվառ Օտոյի մէկ թաղին մէջ կը հաշուէին 300—350 մանուկներ, 70 ընտանիքի վրայ...): Միայն Մարսէ՞յլը:

Յետոյ կուգան մասնագէտները,— ճարտարապետ, ճարտարագէտ, իրաւագէտ, քիմիագէտ, ելեկտրագէտ, բժիշկ, դեղագործ, տնտեսագէտ եւն.: Եւ միւս «ուսումնականները», անոնք որ անվերջ կը տրտնջան ի խնդիր ասպարէզի: Ահա երկիր, ահա լայն ասպարէզ գործունէութեան: Եւ մանաւանդ հոգեկան գոհացում, քանի որ հայրենիքին պիտի ծառայեն: Շ.

Ծայր առաւելութեամբ, եւ մասամբ նորին...

(Մասնաւոր թղթակցութիւն ՅԱՌԱՋի)

Ձեմ գիտեր, իմացա՞ք դայթակղութիւնը: — Հռոմի Թրքական դեսպան Ճէմալ Հիւսնիւ, Հռոմի Պետական Թատրոնի մէկ օթեակին մէջ կ՚ընդունի իտալացի դերասանի մը կինը: Դերասանը, բեմէն կը տեսնէ ամէն ինչ, համբերութիւնը կը սպառի, կը խոյանայ դեսպանին օթեակը, եւ երկու, երեք, կ՚ապտակէ իր կինը: Կրկին կը վերադառնայ բեմ եւ կը շարունակէ իր խաղը:

«Խռոնիքլ» Թղթակիցը դէպքը մանրամասնութեամբ, եւ պատկերազարդ, կը հաղորդէ Լոնտոնի թերթերու: Լոնտոնի Թուրք դեսպանատունը, իր կարգին, տեղեկագիր մը կը ղրկէ Թուրքիոյ Արտ. Գործավարութեան: Հռոմ թէ Անգարա, կ՚ուզեն փակել խնդիրը, բայց «Թասվիր» կը բողոքէ: Ահա հատուածներ 11 Փետրուարի խմբագրականէն.

— «Քանի մը օրէն կը վերադառնայ Հռոմի մեր դեսպանը, որուն անունին շուրջ զրոյցներ տարածուեցան մասնաւորապէս անգլեւսաքսոն աշխարհի մէջ: Կանդ պիտի չառնենք Հռոմի Օփերային մէջ տեղի ունեցած դէպքին վրայ, որ կրնայ անհիմն կամ չափազանցուած ըլլալ: Ճիշդ ըլլալու պարագային ալ, միամտութիւն պիտի ըլլար սպասել՝ որ դեսպան Ճէմալ Հիւսնիւ հաստատէ դէպքը: Գալով փափկանկատ Իտալացիներուն, որոնք կ՚ուրանան, հիմնովին, միջադէպը,— կարելի չէ հետեւցնել թէ միջադէպ չէ պատահած: Կրնայ ըլլալ նաեւ, որ ամերիկացի թղթակից մը գէշ խաղ մը խաղացած ըլլայ մեր դեսպանին: Այսօր, ի վիճակի չենք վճռական կարծիք յայտնելու:

« Այս խնդրին մէջ, ամէնէն աւելի ցաւալի կը գտնենք Արտաքին Գործավարութեան ընթացքը : Եթէ սուտ էր լուրը, անհրաժեշտ էր հերքել: Եթէ իրողութիւն էր՝ անհրաժեշտ էր օրինական պատիժ տնօրինել ենթակային, քանի որ դեսպան մը արտասահմանի մէջ կը ներկայացնէ բովանդակ թուրք ազգը եւ թուրք դրօշը, որոնք պէտք է պաշտպանուին ամէն յարձակումի եւ զրպարտութեան դէմ :

« Դժբախտութիւն է, որ տարբեր տեսակի դայթակղութիւններ տեղի կ՚ունենան, տարբեր երկիրներու մէջ:— Կը տեղեկանանք, օրինակ, թէ Հարաւ. Ամերիկեան պետութեան մը մօտ դեսպան կարգուած Պ. Պետրի Թահիր՝ ճամբորդութեան իր ծախքերուն վրայ 3000 տոլարի յաւելում մը կատարած եւ ետ կանչուած է:— Կ՚ըսուի, դարձեալ, թէ Յունաստանի մեր հիւպատոսներէն մէկը՝ չարժանաւեր զնելով փոխադրական գործեր կատարեր է Յունաստանի եւ կղզիներուն միջեւ, եւ այդ պատճառով՝ վերջ տրուեր է իր պաշտօնին: Բերնէ բերան շրջան կ՚ընեն սիրարկածներու զրոյցները, օտար դրամներու դայթակղութիւնները:— Կ՚ըսուի նաեւ, թէ Ուաշինկթընի Թուրք դեսպանատան անհոգութեան հետեւանքով՝ ջուրը ինկած են տնտեսական համաձայնութեան բանակցութիւնները, եւ թէ «ի՞նչ պէտք կայ» ըսելով՝ հող լեցուցած եւ փակած են Ուաշինկթընի Թուրք դեսպանատան պարտէզը զարդարող աւազանը :

« Բոլոր այս դայթակղութիւնները կը հաստատեն, թէ անհրաժեշտ նախանձախնդրութիւնը ցոյց չենք տար հանդէպ այն մարդոց, որոնք արտասահմանի մէջ Թուրքիան ներկայացնելու կոչուած են »:

ՌՈՒՍԵՐԸ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒ՝ ՀԱՅԿ. ՋԱՐԴԵՐՈՒՆ ....

« Վաթըն»ի խմբագրապետ երեսփոխան Ասըմ Ուս, 5 Փետրուարի թիւով կը պատասխանէ սովիէթ գիտնական Փրոֆ. Խվոստովի ծանօթ յօդուածին, որ տպուեցաւ «Յառաջ»ի մէջ եւ կը խորհրդածէ .

— « Երկու Վրացիներէն վերջ՝ հիմա ալ այս եկաւ մէջտեղ: Իբրեւ թէ 100.000 Հայեր կ՚ապրէին, 1916ին, Կարսի մէջ, եւ թէ բնի դրաւեր ենք այդ նահանգները, Ռուսիոյ տկար շրջանին:

« Նախ՝ ապացոյցի կը կարօտի այն պարագան, թէ 1916ին 100.000 Հայեր կը բնակէին Կարսի շրջանը:: Ասոր փոխարէն, դիւրութեամբ կարելի է ապացուցանել, թէ այդ թուականին Թուրք բնակչութիւնը Հայերէն շատ աւելի էր՝ թէ Կարսի եւ թէ գիւղերուն մէջ:

« Համաշխարհային Ա. Պատերազմէն վերջ, Թուրք բանակը ոչ մէկ Թուրք գտած էր ոչ միայն Կարսի, այլեւ այն բոլոր վայրերուն մէջ՝ ուր մըտած էին ռուս բանակները: Օրօրոցի մանուկներն անգամ ոչնչացուցած էին: Այդ օրերուն, մեր Արեւ. Նահանգներուն մէջ բնաջնջուեցան ոչ թէ հարիւր հազարաւոր, այլ միլիոնաւոր Թուրքեր : Թուրք բանակները, իրենց վերադարձին, չնչաւոր կենդանի անգամ չգտան հոն: Դիակներ եւ նեխած կմախքներ միայն կը մնային մէջտեղ: Այսօր իսկ, շատ դիւրութեամբ կարելի է փաստել այս իրողութիւնները: Ոչ Հայերը, ոչ ալ Թուրքերը պատասխանատու են այդ Հայերու եւ Թուրքերու ոչնչացումին: Ռուսերուն կը պատկանի անոնց պատասխանատուութիւնը :

« Մէկ կողմ թողունք, սակայն, այս հին հաշիւները, ու հարց տանք՝ թէ ի՞նչ եղան այն միլիոնաւոր Թուրքերը, որ կը բնակէին Խ. Ռուսիոյ սահմաններուն մէջ:

« Եւ մանաւանդ, ինչո՞ւ պնդել թէ մենք բռնութեամբ կցեր ենք Կարսն ու Արտահանը: Ռուսիա ոչ միայն տկար չէր այդ շրջանին, այլեւ զէնքով եւ հնչուն դրամով կ՚օգնէր Թուրքիոյ:

Եթէ Մոսկուա կը հաւատայ իր դատին, թող դիմէ Լոնտոնի ժողովին »: Մ.

ՍՊԱՆԻՈՅ ԽՆԴԻՐԸ

Ֆրանսական կառավարութիւնը որոշեց ընդունիլ ամերիկեան ծրագիրը, որուն համաձայն Ֆրանսա, Անգլիա եւ Մ. Նահանգները հաւաքական յայտարարութիւն մը պիտի ուղղեն Ֆրանքոյի դէմ: Այս առթիւ պիտի յայտնեն թէ երեքն ալ պիտի ճանչնան առժամեայ կառավարութիւն մը, եթէ Սպանիոյ ժողովուրդը տապալէ Ֆրանքօն:

Իրազեկ աղբիւրէ կը հաւաստեն թէ Մ. Նահանգները համաձայն չեն անմիջապէս խզելու տնտեսական եւ դիւանագիտական յարաբերութիւնները, երկու պատճառներով.— 1. Այդ խզումին հետեւանքով պիտի տուժէ Սպանիոյ ժողովուրդը, եւ ոչ թէ Ֆրանքօն.— 2. Դաշնակից դեսպանութեանց պահպանումը Մատրիտի մէջ պատեհութիւն պիտի ընձայէ պատրաստ ըլլալու եւ ամէն դիւրութիւն ընծայելու, եթէ Սպանիոյ ժողովուրդը յաջողի տապալել Ֆրանքօն եւ կառավարութիւն մը հաստատել փոխանցման շրջանին համար: Ֆրանսան ընդունելով հանդերձ ամերիկեան ծրագիրը, կը շարունակէ պնդել որ Սպանիոյ խնդիրը Ապահովութեան Խորհուրդին քննութեան յանձնուի: Իսկ Անգլիա կը մնայ միշտ վերապահ, հետեւեալ նկատումներով.— 1. Որ եւ է արտաքին միջամտութիւ պիտի զօրացնէ Ֆրանքոյի դիրքը, փոխանակ տկարացնելու.— 2. Սպանիոյ ժողովուրդը ինք պէտք է որոշէ թէ ի՛նչ տեսակ կառավարութիւն կ՚ուզէ հաստատել, հետեւաբար Անգլիա, Ֆրանսա եւ Մ. Նահանգները պէտք չէ փորձեն որ եւ է «միջանկեալ» կառավարութիւն պարտադրել բռնի:

Անգլիոյ արտաքին գործերու պաշտօնատան մէջ կը կարծեն թէ Սպանիոյ հանրապետական կառավարութիւնը, որ Փարիզ կը գտնուի, այնքան ալ ներկայացուցչական չէ եւ չէ կրցած ապացուցանել թէ ի՛նչ աջակցութիւն կը վայելէ Սպանիոյ մէջ: Հակառակ այս վերապահումներուն, հաւանական է որ Անգլիա փոխէ իր դիրքը, շնորհիւ Փարիզի եւ Ուաշինկթընի հետ կատարուած բանակցութեանց :

Մինչ այս մինչ այն, կը վախցուի որ ծանր դէպքեր ծագին ֆրանքօ-սպանիական սահմանագլուխին վրայ, իբրեւ հետեւանք զինուորական համախմբումներու: Սպանիայէն հասած ճամբորդներ կը պատմեն՝ թէ Ֆրանքօ զինուոր համախմբած է ոչ թէ Ֆրանսայի սպառնալու համար կամ վախնալով անոր ուժէն, այլ թոյլ չտալու որ հազարաւոր տարագիր հանրապետականներ Սպանիա մտնեն Ֆրանսայէն :

Եթէ հաւատանք թերթերու հրատարակութեանց, 100.000ի կը հասնի այս տարագիրներուն թիւը. բայց այդ չի նշանակեր թէ ամէնը մէկ Սպանիա պիտի խուժեն: Բայց եւ այնպէս, եթէ նոյնիսկ քանի մը հազար զինեալ հանրապետականներ յակարծ անցնին սահմանը, ապահովաբար ապստամբութիւն մը պիտի պայթի մասնաւորապէս Քաթալոնիոյ լեռնային շրջաններուն մէջ:

X Թանճէրէն կը հեռագրեն թէ Սպանիոյ հիւպատոսները կը մերժեն անցագիր տալ այն Ֆրանսացիներուն որ կ՚ուզեն ֆրանսական Մարոք վերադառնալ: Սահմանագլուխի փակման հետեւանքով, առաջին միջադէպը պատահեցաւ ուրբաթ օր, երբ սպանիական իշխանութիւնները թոյլ չտուին որ Պարսելոնայի Ֆրանս. առեւտրական կցորդը սահմանագլուխէն անցնի, իր պաշտօնավայրը մեկնելու համար: Ընդհակառակն Սան Սէպասթիանի ֆրանսական հիւպատոսին թոյլատրուեցաւ անցնիլ միջազգային կամուրջը:

ԱՆԳԼԵՒ-ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ սեղանաւորական համաձայնութիւնը վերջացած ըլլալով, Ֆրանսա 40 միլիոնի անգլ. ոսկի, այսինքն 19 միլիառ 200 միլիոն ոսկեդրամ Ֆրանք փոխադրեց անգլիական գանձին :

ԳՆԴԱԿԱՀԱՐՈՒԵՑԱՒ Պէլա Իմրէտի, Հունգարիոյ նախկին վարչապետը եւ ելմտական նախարարը, որ ամբաստանուած էր իբրեւ պատերազմի ոճրագործ եւ հրէակեր:

Անխնայ պատիժ կը պահանջեն

Նիւրընպէրկի դատավարութեան վերջին նիստին մէջ, խորհրդային դատախազը լրացնելով իր ամբաստանութիւնները, մահապատիժ պահանջեց 21 կալանաւորներուն համար: Յետոյ խօսք առաւ ամերիկեան ընդհ. դատախազը, Ճէքսըն, եւ յայտարարեց.— «Գերման փաշական կազմակերպութիւնները հինգ միլիոն Հրեաներ ջարդած են առանց խղճահարութեան եւ ընդհակառակն պարծենալով իրենց չահատակութեանց համար: Այստեղ իսկ տեսանք մոլեռանդ S. S. զօրավարը, Օլէնտորֆ, որ յայտարարեց թէ միայն ինքը 90.000 հոգի ջարդած է: Հետեւաբար, ատեանը պէտք չէ պարզապէս պատժէ քան թշուառականներ: Ցաւալիքկայ պատերազմը պիտի ծնի այն կազմակերպութիւններէն զոր վարած են անոնք, եթէ մենք օրինակելի, խիստ եւ անողորմ դատապարտութեամբ մը անոնց անդամներուն ձեռքէն ընդմիշտ չխլենք ամէն միջոց արիւնահեղութեանց մատնելու Եւրոպան եւ ամբողջ աշխարհը»:

Դատախազը այս առթիւ յիշեց թէ բոլոր կառավարութիւնները օրէնքներ սահմանած են այն ընկերակցութեանց դէմ որ կը փորձեն իրենց վնասակար կամքը պարտադրել, եւ աւելցուց.— «1924 Մայիս 9ին, Գերմանիոյ արդարադատութիւնը ինք վճիռ մը արձակեց որով ամբողջ ազգայինընկերվարական (Նացի) կուսակցութիւնը կը հռչակէր ոճրագործ կազմակերպութիւն մը»:

✕ Երկուշաբթի օր պիտի սկսին խօսիլ պաշտպան փաստաբանները: Ռիպպէնթրոփի փաստաբանը պահանջեց իբրեւ վկայ կանչել Չըրչիլը, որուն ութ հարցումներ պիտի ուղղէ իր փոխանորդեալը: Դատարանը մերժած ըլլալով այս պահանջը, ամբաստանեալը գրաւոր յանձնած է իր հարցարանը, որ կը պարունակէ զանազան, դիւանագիտական խօսակցութիւններ, սկսեալ 1937էն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՁԻՒՆ - ՁՄԵՌԸ վերսկսաւ Փարիզի մէջ: Հինգշաբթի կէս օրէն վերջ առատ ձիւն տեղաց, թանձր խաւի մը տակ ծածկելով բոլոր փողոցները եւ տանիքները: Ձիւնը շարունակուեցաւ երէկ ալ:

ՊՈԼՍՈՅ Թերթերը կը գրեն թէ եղած դիմումներուն վրայ, Թուրքիոյ Ազգ. ժողովը օրինագիծ մը պատրաստած է, վարչապետին հրամանով, ամէն տեսակ չահատուրքէ եւ կալուածատուրքէ ազատ կացուցանելու համար փոքրամասնութեանց դպրոցները: Մասնաւոր յանձնաժողովները վաւերացուցած են այս օրինագիծը, որ անմիջապէս յանձնուած է Ազգ. ժողովին: Մինչեւ օրինագծին վաւերացումը, հրամայուած է յետաձգել փոքրամասնութեանց, հետեւաբար եւ հայկական դպրոցներու յետնեալ չահատուրքերու գանձումը: «Ճիւմհուրիէթ» եւս կը հաստատէ այս լուրը, աւելցնելով թէ երեք ամիս պայմանաժամ տրուած է:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ կառավարութիւնը արգիլեց երկուշաբթի օրուան համար ծրագրուած գործադուլը որ պիտի կատարուէր յարգելու համար անցեալ չաբթուան զոհերուն յիշատակը: Կառավարութիւնը յանձնարարեց թերթերուն զգուշանալ խռովայոյզ հրատարակութիւններէ:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ բրիտանական շրջանին հրամանատարը, մարէշալ Մոնթկոմըրի, Լոնտոն գնաց, խորհրդակցելու համար կառավարութեան հետ, իր շրջանի պարենաւորման մասին, որ անելի մը մատնուած է, ինչպէս հաղորդած էինք երէկ: Անգլիոյ մէջ կը վախնան որ եթէ խռովութիւններ ծագին, օրապահիկի կրճատման հետեւանքով, պիտի ուշանայ բրիտանական զինուորներուն արձակումը: Զորս դաշնակից պետութիւնները կը խորհին հաւասարեցնել օրապահիկները ամբողջ Գերմանիոյ մէջ:

ԵԿԱՄՈՒՏԻ ՏՈՒՐՔԵՐՈՒ յայտարարութիւնները պիտի սկսին մարտ 10էն սկսեալ, համաձայն մասնաւոր հարցարաններու որոնք տրամադրելի են քաղաքապետութեանց մէջ:

ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՆԵՐՈՒ սակերը աւելցան մարտ 1էն սկսեալ: Նոր գիներն են Ա. կարգ 2.60 իւրաքանչիւր քիլոմեթրը, Բ. կարգ 1.70, Գ. կարգ 1.30: Բաժնեգրութեան եւ շաբաթական տոմսակներու գիները չեն փոխուած:

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ բարեկամութեան եւ փոխադարձ օգնութեան դաշնագիր մը կնքեց Մոնկոլիոյ հետ, տասը տարուան համար:

ԸՆԴՀ. ՄԱՐԴԱՀԱՄԱՐ պիտի կատարուի ամբողջ Ֆրանսայի մէջ, Մարտ 9—10ին (շաբաթէն կիրակի): Հարցարանը կը բաղկանայ 17 կէտերէ: 400.000 պաշտօնեաներ պիտի աշխատին այս գործողութեան համար եւ 500 թոն թուղթ պիտի սպառի: Ֆրանսայի առաջին մարդահամարը կատարուած է 1801ին, Նափոլէոնի օրով, իսկ վերջինը տեղի ունեցաւ 1936ին: Եթէ պատերազմ չըլլար, 1941ին ալ պիտի կատարուէր:

ԹՂԹԱԴՐԱՄԻ շրջաբերութիւնը 1.373.000.000 ֆրանք պակսած է, բաղդատելով անցեալ շաբթուան հետ: Թերթերը կը գրեն թէ որոշ բարելաւում կը նշմարուի:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Փետրուար 17ին տեղի ունեցաւ Մարսէյլի Կապոյտ Խաչի քաղաքի մասնաճիւղի կազմակերպած ցերեկոյթը, Սալօն Փէլիսիէի մէջ: Սրահը լեցուած էր ժամանակէն առաջ, յորդելու աստիճան: Շատեր ստիպուեցան ետ դառնալ: Վարչութեան կողմէ Տիկին Շահպազեան բացումը կատարելով, ակնարկ մը նետեց հայ կնոջ կատարած դերի մասին Օսմանեան Սահմանադրութենէն վերջ Վասպուրականի մէջ, ուր Վռամեանի, Իշխանի եւ Արամի անմիջական շունչին տակ հայ կինը ասպարէզ կուգար իր պարտականութիւնը կատարելու համար: Ապա հրաւիրեց զօրավիգ կանգնիլ Կապոյտ Խաչին, որովհետեւ, ան նեցուկն է ծերին, հիւանդին, անկարին եւ որբին: Տիկին Շահպազեանի բացման խօսքը արժանացաւ ջերմ ծափերու:

Գեղարուեստական բաժինը չատ ճոխ էր,— երգ, արտասանութիւն եւ նուագ: Նախ երգչախումբը երգեց «Ծաղկիր ազատ իմ հայրենիք»ը եւ քանի մը ուրիշ երգեր: Յետոյ, ուղերձ մը ըրաւ Օր. Խանճեան: Օր. Յարութիւնեան արտասանեց Հայաստանի գրողներէն ոտանաւոր մը, յետոյ «Կարօտ Հայրենի»: Օր. Ա. Սէրէնկիւլեան արտասանեց Սիամանթոյի «Ափ մը մոխիրը» եւ «Պարը»: Պ. Հր. Բալուեան, ներկաներու փափաքին ընդառաջ երթալով, գովեց Կապոյտ Խաչը եւ Մարսիլահայութիւնը, որ հաճոյքով եւ եռանդով կը մասնակցի ազգային բոլոր ձեռնարկներուն: Այս առթիւ կոչ ըրաւ ներկաներուն քաջալերել Կապոյտ Խաչը, իր բոլոր ձեռնարկներուն մէջ:

Ապա, աճուրդի դրուեցաւ թէյի գեղեցիկ սպաս մը, որ կարճ ժամանակի մէջ բարձրացաւ մինչեւ 40.350 ֆրանքի: Շահեցաւ Պ. Աշրաֆեան: Այս աճուրդին իրենց եռանդուն մասնակցութիւնը բերին նաեւ Պ. Պ. Թադոսեան, Փափազեան, Տէր Վարդանեան, Վազգէն, Պօլ. Օտտոյի սանուհիները, Հ.Յ.Դ. Շրջ. կոմիտէն, Նոր Սերունդը եւն:

Հանդիսականները նախապէս հիւրասիրուեցան գաւաթ մը ճերմակ գինիով, եւ կարկանդակով, նուիրուած Կապոյտ Խաչի կողմէ: Յետոյ ներկաները առատօրէն վայելեցին Կապոյտ Խաչուհիներու պատրաստած ճոխ պիւֆէն իր համեղ թերթանուշով, կարկանդակներով, զանազան գիներով եւ նարինջներով: Պիւֆէէն եւ աճուրդէն գոյացած գումարով կը կարծեմ որ Կապոյտ Խաչը կրցաւ ունենալ այն կոկիկ գումարը զոր կը սպասէր ներկաներու առատաձեռնութենէն:

Եւրոպական պարերը, ղեկավարութեամբ Պ. Ջէօրէքճեանի նուագախումբին շարունակուեցան մինչեւ գիշերուան ժամը 10: Ներկաները մեկնեցան գոհ տպաւորութեամբ:— Թղթակից

Հ. Յ. Դ. «ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ»

ՏԷՍԻՆ.— Հ. Յ. Դ. Տէսինի կոմիտէի հովանաւորութեամբ կազմուեցաւ «Նոր Սերունդ»ի մասնաճիւղը, 22 վառվռուն երիտասարդներով, որոնք բաժնուեցան երկու խումբերու, «Րաֆֆի» եւ «Վարդան Մամիկոնեան»: Վստահ ենք որ հետզհետէ պիտի աւելնայ անդամներու թիւը: Ղեկավարութիւնը յանձնուած է ձեռնհաս ընկերներու, որոնց հսկողութեան տակ պիտի կազմակերպուին Հայոց պատմութեան եւ Հայկ. մշակոյթի դասախօսութիւններ: Կը մաղթենք որ «Նոր Սերունդ»ը իր կարգապահութեամբ եւ ընկերասիրութեամբ օրինակ հանդիսանայ ուրիշներու:

Սարոս

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Եգիպտացի կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի ընկերները այս շաբաթ, ժամը 8.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին:

ԿԻԼԻԿԻՈՅ ՀԱՅՐ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ընդհ. ժողովը՝ Մարտ 10ին, կիր. կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Studio Caumartinի սրահին մէջ, 19a rue Caumartin: Բոլոր կիլիկիացի երկսեռ հայրենակիցները կը հրաւիրուին այս կարեւոր ժողովին:

ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հայ Կապոյտ Խաչի Փորթ տ'Իթալիի մասնաճիւղին կողմէ, 10 Մարտ կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3էն 11.30, Ivryի Salle des Bains Douchesի մէջ: Բանախօսութիւն, երգ, արտասանութիւն, երեք վարագոյր «ԱՆՈՒՇ»էն: Պարերը կը սկսին ժամը 6ին: Առատ պիւֆէ դիւրամատչելի գիներով: Մուտք 75 ֆրանք:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Ֆր. Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը կազմակերպած է թէյասեղան մը Մարտ 3ին, ժամը 2.30ին Salle «Aux Sports», 157bis rue Jean - Jaurès, Maison Alfort: Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Կը խօսի ՏԻԿԻՆ Է. ԲԻՒԶԱՆԴ: Հաղորդակցութեան միջոցներ.— Métro Ecole Charenton, օթօպիւս 181, իջնել վերջին կայարանը:

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ

ՎԱԼԱՆՍ.— Լիոնի եւ Սէն Շամոնի Մալաթիոյ Կրթ. Ընկ. մասնաճիւղերու պատգամաւորներու նախաձեռնութեամբ խորհրդակցական ժողով մը գումարուեցաւ փետրուար 3ին Հայ Երիտասարդաց սրահը: Ներկայ էին բոլորը, բացի քանի մը բանաւոր բացականերէ: Նախագահ հայր Ոսպիկեանի բացման խօսքէն վերջ ձայն տրուեցաւ ներկայացուցիչ Պ. Պ. Տէր Պօղոսեանի եւ Մ. Կէզիրեանի՝ որոնք իրենց հայրենասէր խօսքերով թելադրեցին երկու կողմերուն հաւասարաբար, վերակազմել Մալաթիոյ Կրթ. Ընկ. Վալանսի մասնաճիւղը: Այս առթիւ ընտրուեցաւ երեք հոգինոց առժամեայ վարչութիւն մը եւ ընդունուեցաւ հետեւեալ բանաձեւը:— Առժամապէս ճանչնալ Նիւ Եորքի կեդրոնը, չանտեսել Քլիվլէնտի Հարազատ կեդրոնը, շուտով գումարել Ֆրանսական շրջ. ժողով ու հոն որոշել Ամերիկայի երկու կեդրոններուն միացման կենսական հարցը:

Առժամեայ վարչութեան հրաւէրով Փետր. 15ին ընդհ. ժողով տեղի ունեցաւ Հայոց մատուռին մէջ (75 հոգի) եւ մնայուն վարչ. անդամներ ընտրուեցան, Պ. Պ. Ծ. Հացադործեան, Ք. Սիրանեան, Յ. Չէքէմեան, Մ. Պըլըդեան, Մ. Տէր Կարապետեան, Մ. Դաւիթեան, Ս. Անտոնեան: Ջերմապէս յանձնարարուեցաւ վարչութեան ամէն ջանք ի գործ դնել, ապահովելու համար հայրենակիցներու միասնականութիւնը, մասնաւորապէս Ամերիկայի մէջ: Քուէարկութեան արդիւնքը այդ վստահութիւնը կը ներշնչէ:— Հուր-Հեր

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ.— Ալֆորվիլէն Տիկին Վերժին Աղամեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ Տիկին Տ. Պետրոսեանի, Ամերիկա:

Հ. Յ. Դ. ՎՌԱՄԵԱՆ կոմիտէն խորին ցաւակցութիւն կը յայտնէ Պ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԱՍԼԱՆԵԱՆի անակնկալ մահուան առթիւ, ընկերներ Ա. եւ Մ. Ասլանեաններու, իր զաւկին Պ. Վռամի, այրիին եւ բոլոր պարագաներուն:

ՊԱՆԵԽՕ ՔԱՇԱՆԻ ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Գալֆաեանէ, փոխան ծաղկեպսակի, 250 ֆրանք, Պ. Արամ Վասիլեանի տիկնոջ մահուան առթիւ:

«ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ»Ը ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Մարսէյլի «Շանթ» թատերախումբը մեծ պատրաստութեամբ կը ներկայացնէ «Վարդանանց պատերազմը» 5 արար, Մարտ 4ին, Բշ օր, Պօմոնի «Սինէմա Ֆլօրէալ»ի մէջ, ճիշդ ժամը 8.30ին, իսկ ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ 7 մարտին Եշ. օր, սալօն Մազընոյի մէջ 88 rue d'Aubagne, ժամը 8.30ին, ղեկավարութեամբ Վ. Տ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆի: Գիները՝ 50 եւ 100 ֆրանք:

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ շրջանի Սկաուտներու 15րդ տարեկան ցերեկոյթը՝ այս կիրակի, կէս օրէ վերջ ժամը 14.30ին, Սալ տը լա Շիմիի մէջ, 28bis Rue St. Dominique, Paris (7): (Métro Invalides): Կը նախագահէ Պ. ՄԱՐՔ ՍԱՆԻԷ անդամ սահմանադիր ժողովի: Կը մասնակցին ֆրանսական եւ օտար սկաուտական կազմակերպութիւններ: Թատերական ներկայացում, բանակումի կրակ: Սկաուտական նուագախումբ: Երգ, պար, արտասանութիւն: Մուտք 200, 100 եւ 50 ֆրանք:

Դերասան Գ. ՏԷՐՎԻՇԵԱՆ

Կը խաղայ պատմական գործ մը, ՏՕՆ - ԺՈՒԱՆ թատերգութիւն 5 արար (Մօլիէռ), փարիզահայ դերասաններու ընտրանիին հետ: Մարտ 4ին, երկուշաբթի իրիկուն ժամը ճիշդ 8.30ին Théâtre d'Iéna, 10 Ave. d'Iéna (métro Iéna): Գիները՝ 200, 100 եւ 50 ֆրանք: Տոմսերը կը ծախուին սովորական վայրերը եւ կազմակերպութեան մօտ: K. Dervichian, 32 rue des Ecoles, Paris, (Tél. Odé. 17-00):

ՄԻՒԹԻՒԱԼԻԹԷԻ ՇՔԵՂ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ, կիրակի 10 Մարտ, ցերեկոյթ ժամը 3ին, ԽՈՐԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ, մասնակցութեամբ Տիկին Լաթիֆեան, Օր. Մինասեան, Օր. Մառի, Պ. Պ. Մաֆսուտեան, Գրիգոր Վահան, Լաթիֆեան, Բարիլոյսեան, Պաղտասարեան, Պետրոսեան, Մարինեան, Մուրատեանի կը ներկայացնէ՝

Տրիլբի

Քէյի տրամը 5 արար

Տոմսերը կը ծախուին՝ Հրանտ Սամուէլ 51 rue Monsieur le Prince, tél. Dan. 88-65, Ֆօթօ Ֆէպիւս՝ 23 Bld. Bonne Nouvelle. Lou. 69-83:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ լաւ վճարումով վարպետ դերձակ մը արհեստանոցի համար: Գրել Bedikian, 4 rue Adoul. Pau (B. P.):

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

HARATCH - Fondé 1925 - R. C. S. 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԲԱԺՆԵԳԻՆ.— Տար. 750, 6ամս. 400, 3ամս. 200 ֆրանք

Dimanche 3 Mars 1946 Կիրակի 3 Մարտ

ԺԲ. ՏԱՐԻ — 18e Année N° 4550-Նոր շրջան թիւ 279 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 3 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՄԵՆՔ «ՂՈԼԱՄ»ՆԵՐ ՉԵՆՔ

Պիտի շարունակենք պայքարը յանուն լեզուի անկախութեան, որքան ալ քրթմնջեն աս ու ան: Աջէն թէ ձախէն:

Եւ պիտի դառնանք անխնայ մանաւանդ անոնց հանդէպ, որ գիտնալով հանդերձ թէ անդարմանելի չարիք մը կը գործուի, սուտ-խենդ կը ձեւանան: Կամ տարրական պարկեշտութիւնը մէկդի դրած, ճակատ կը յարդարեն ա՛յս հարցին մէջ ալ, հաճոյք պատճառելու համար իշխանաւորին:

Ոչ կուսակցական պայքար է այս, ոչ ալ «հակահայաստանեան» խաչակրութիւն, ինչպէս հասկցնել կ'ուզեն գոյնզգոյն ժամկոչներ եւ լուսարարներ :

Լեզու թէ ուղղագրութիւն, բառ թէ տառ կուսակցական մենաշնորհը չեն, ինչպէս չէին երէկ: Իսկ լեզուական մաքրութեան պայքարը առ նուազն 50 տարուան պատմութիւն ունի:

Ըսած ենք այլուր եւ այս էջերուն մէջ ալ, տարիներով, ինչպէս քանի մը շաբաթ առաջ,— Օտարաբանութեան եւ Թարգմանութեան մէջ մենք խտրութիւն չենք դներ երէկուան եւ այս օրուան միջեւ: Մենք նոյն վճռականութեամբ ծառացած, պայքարած ենք բոլոր անոնց դէմ որ կ'աղճատեն, կ'այլանդակեն լեզուն, խառնիճաղանճի մը վերածելով զայն, իբրեւ հրապարակագիր, գրագէտ, բանաստեղծ, վարժապետ կամ ակադեմական: Ըլլան Դաշնակցական, Հնչակեան, Համայնավար թէ բոլորտիքեան: Երիտասարդ կամ ծեր: Օրինակներ ալ տուած ենք, ամէն մէկէն:

Ինչ տեսակ ակադեմականներ ալ նստած ըլլան Հայաստանի մէջ, իրաւունք չունին լեզուն անճանաչելի դարձնելու իրենք իրենց գլխուն: Կրնան շատ բան գիտնալ, բայց ամէն բան չեն գիտեր: Եւ ամէն բան չեն:

Ապացոյց՝ այն բառերը որ կը վխտան Երեւանի բոլոր հրատարակութեանց մէջ, իրենց իսկ հաւանութեամբ եւ թելադրութեամբ :

Օր մը եթէ կարելի ըլլար ամփոփել եւ հրատարակել այդ նեղմիտ, անտեղի, իսկապէս յետադիմական «նորաբանութիւնները», օտար հայագէտներն անգամ պիտի ըմբոստանային:

Այդ բառերուն մէջ, հարիւրին երեքն անգամ պիտի չկրնան արժեցնել, իբրեւ անհրաժեշտ կամ անփոխարինելի: Ոչ լեզուաբանութեամբ, ոչ քերականութեամբ: Ոչ ալ գիտութեան կամ արդիացման պատրուակներով:

էվակուացնե՛լ, օկուպացնե՛լ, զավթե՛լ, կոմբինացնե՛լ, ռեսբուպլիզա՛, ռէվոլիւցիա, պարտիա, մոբիլիզացիա, օկուպացիոն դիվիզիա···

Շարեցէ՛ք, չարեցէք եւ կարմրեցէք,—

Դո՛ւք, ալեզարդ կամ երիտասարդ ակադեմականներ, որ գիտութիւնը կը շփոթէք իմաստակութեան հետ:

Դուք, հայրենասէ՛ր եւ ուղեկից գրոց-բրոցներ Արտասահմանի, որ «ոչ» ըսելու քաջութիւնը չունիք այսքան պարզ եւ անվիճելի հարցի մը մէջ անգամ:

Եւ դո՛ւք, աւելի բարեմիտներ, որ, աչօք-բացօք ականատես՝ յարաճուն չարիքին, կը գոհանաք տնավարի հառաչանքներով: Կը վախնաք որ դիրք բռնած կ'ըլլաք···

Ոչի՛նչ· Թող մեր պարտքն ըլլայ ահազանգ հնչեցնել պարբերաբար: Զաղկել, ծաղրել, վարկաբեկել այն բոլոր խեղկատակութիւնները որ կը կատարուին Երեւանի մէջ, լեզուի եւ ուղղագրութեան անդաստանին վրայ:

Ամբողջ սերունդներ են որ կը խօսին մեր մէջ, այս պայքարին մէջ: Սերունդներ որոնք իրենց երակները քամեցին այսօրուան հասուն եւ ճկուն, ճոխ եւ ինքնավար, ինքնուրոյն աշխարհաբարը կերտելու համար:

Մենք պիտի յիշեցնենք անդադար, թէ մայրենի լեզուի եւ ուղղագրութեան հարցին մէջ, Երեւանցիները պարզապէս բռնութիւն է որ կը կատարեն, առանց նկատի առնելու Հայկական Արտասահմանի ձայնը: Անոր վաւերական տեսակէտներն ու իրաւունքները: Եւ մանաւանդ անոր դարաւոր վաստակը:

Մեր պայքարը շատ աւելի հայրենասիրական է, քան ուրիշներու գետնաքարշ, ստրկամիտ շողոքորթութիւնը :

Մենք «ղոլամ»ներ չենք:

Շ.

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԼՈՆՏՈՆԷՆ

Պատկերներ օրուան կեանքէն

Շատ բաներ կան այստեղ որ զարմանալի կը թուին Ֆրանսայէն եկողի մը համար: Օրինակ, ճաշարաններուն եւ թէյարաններուն առջեւ երկարող պոչը: Քիչ են այն Անգլիացիները որ տունը կը ճաշեն, ուտեստի նուազութեան պատճառով: Տասը ամիս է որ պատերազմը վերջացած է եւ տակաւին սննդեղէնի առատութիւն չկայ: Այդ պատճառով, ժամը 12էն 2 ժողովուրդը — ամէն դասէ — համբերութեամբ եւ պաղարիւն կը սպասէ: Ճաշարանները կուտան միայն մէկ տեսակ կերակուր եւ մէկ անուշեղէն: Ամէնէն հասարակ բանուորն իսկ կրնայ ճաշել, օրինակ Ռից կամ Քլարիճ, քանի որ միշտ գինը նոյն է, 5 շիլին կամ 120 ֆրանք: Եթէ շաբաթ օր մը ուզէք ժամը 4—5ի թէյ մը առնել, գրեթէ անկարելի է, Ամէնէն քիչը 200—300 հոգիի ետին պիտի կենաք: Իսկ եթէ կ'ուզէք ճաշել, ժամը 6ին կը մտնէք որ եւ է ճաշարան, այլապէս անօթի տուն կը վերադառնաք :

Զարմանալի եւ նոյնքան հաճելի է տեսնել փոխադրութեան դիւրութիւնը: Ամբողջ քաղաքը կորսուած է «պըս»երու (օթօպիւս) բազմութեան տակ: Խճողուած կառախումբեր կամ «պըս»եր գրեթէ չկան:

Անգլիացիին համար բնական կը թուին այս ամէնը: Ան համոզուած է թէ համբերութիւնը լաւագոյն միջոցն է, որպէսզի կառավարութիւնը աստիճանաբար բարելաւէ պայմանները:

Խանութներուն մէջ կը տեսնէք առատ ապրանք ամէն տեսակէ: Մասնաւորաբար ուշադրութիւն կը դրաւեն կերպասները, բայց անկարելի է ստանալ առանց տալու համապատասխան կտրօնները:

Գեղարուեստական կեանքը կարելի չէ բաղդատել Փարիզի հետ: Աշխարհի ամէնէն մեծ քաղաքին օփերան կից է Հալին եւ գրեթէ աննշմարելի, ինչ որ տարօրինակ կը թուի եւ որոշ յուսախաբութիւն կը պատճառէ: Զորեքշաբթի իրիկուն կատարուեցաւ Covent Gardenի բացումը, շատ գեղեցիկ balletով մը, որուն ներկայ էր արքայական ընտանիքը: Մեծ խանդավառութիւն ստեղծեց խումբը որ բացակայ էր Լոնտոնէն, մօտ 8 ամիսէ ի վեր : Ժողովուրդը պոչ բռնած էր նախորդ իրիկուան 5էն մինչեւ ներկայացման ժամը, այն ալ ոտքի վրայ տեղ ունենալու համար: Մինչեւ Մայիս արդէն ամբողջ տեղերը բռնուած են: Այս այն խումբն է որ քանի մը բացառիկ ներկայացումներ տուաւ մէկ տարի առաջ, Փարիզի մէջ :

Սինէմաներէն ներս մտնելու համար պոչ բռնելու պէտք չկայ, բացի շաբաթ օրերէն, երբ ուրիշ բան չես կրնար ընել եթէ ոչ տունը նստիլ: Մարդիկ այստեղ չեն գիտեր ելեկտրական հոսանքի ընդհատումէն ծագած նեղութիւնները եւ զրկանքները: Թէեւ թերթերը կը գրեն թէ Լոնտոնը միայն մէկ շաբթուան ածուխ ունի, բայց որ եւ է կրճատում չկայ եւ ամէնէն հասարակ տուներուն մէջ իսկ առատ եռացած ջուր կը վազէ:

Մեծ սինէմայի մը առջեւ միշտ կը գտնէք կարգի սպասող ժողովուրդը: Հոն կը ներկայացուի Պէրնըրտ Շոյի Ceasar and Cleopatraն, որուն համար ծախսուած է ոչ նուազ քան մէկուկէս միլիոն ոսկի: Նկատի պէտք է առնել որ Իռլանտացի գրագէտը 50 հազար ոսկի կը պահանջէ, տեսարանը եւ խօսակցութիւնը գրելու համար: Խաղը սպասուած գնահատութիւնը չգտաւ գեղարուեստական հասարակութեան առջեւ, եւ շատեր նոյնիսկ խստօրէն քննադատեցին եղած շռայլութիւնը: Իռլանտացի դերասանուհի Վիվիըն Լի, որ այնքան յաջող էր «Հովին հետ կ'երթան» (Gone with the wind)ի Սքարլէթի դերին մէջ, չէր կրցած պէտք եղած տաղանդը ցոյց տալ Կղէոպատրայի դերին մէջ· ժապաւէնը, գունաւոր, գեղեցիկ էր եւ տեսարանները շատ բանաստեղծական: Թէեւ մինչեւ Եգիպտոս ճամբորդած էին իրականութեան գոյն մը տալու համար ամբողջութեան, բայց տեղ-տեղ զարդարանքը քիչ մը շատ արուեստական կը թուէր: Այս բոլորը պատճառ մը չէ որ օրը երեք անգամ ժողովուրդը չլեցնէ շարժանկարի ընդարձակ սրահը: Վստահ եմ որ խաղը նոյնքան յաջողութիւն պիտի գտնէ Փարիզի մէջ:

Օր չանցնիր որ նորութիւն մը չգրաւէ օտարականին ուշադրութիւնը: Լոնտոն եւ Փարիզ, իրարու այնքան մօտ, բայց իրարմէ այնքան հեռու, ամէն տեսակէտով:

ԱՐՓԻԿ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Մոսկուա չի պարպեր Ատրպատականը

Մոսկուայի անթելը հետեւեալ զեկոյցը հաղորդեց Մարտ 1ին.— Խորհրդային հեռագրական գործակալութիւնը արտօնուած է ծանուցանելու թէ Փետրուար 25ին Իրանի վարչապետ Ղավամ Սալթանէի հետ եղած խօսակցութեան մըսատեն, անոր հաղորդուեցաւ խորհրդային կառավարութեան հետեւեալ որոշումը,— Մարտ 2էն պիտի սկսի խորհրդային զօրքի մէկ մասին պարպումը Իրանի այն նահանգներէն ուր կացութիւնը բաղդատաբար աւելի հանդարտ է, այսինքն Մէշէտի, Շահրուտի եւ Սէմնանի շրջաններէն, Իրանի արեւելեան կողմը: Գալով միւս շրջաններու մէջ գտնուած զինուորներուն, անոնք պիտի մնան Իրանի մէջ մինչեւ որ կացութիւնը պարզուի»:

Անգլեւասաքսոն մամուլը կը գրէ թէ այս որոշումը մեծ տհաճութիւն պատճառեց Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներուն մէջ, մանաւանդ որ ամերիկեան զինուորներ արդէն քաշուած են քանի մը շաբաթ առաջ, իսկ անգլիական վերջին զօրամասը (600 հոգի) հեռացած պիտի ըլլայ երէկ: Նոյն աղբիւրին համաձայն, Լոնտոն եւ Ուաշինկթըն պիտի բողոքեն, դիտել տալով թէ Խ. Միութիւնը կը խախտէ 1942 Յունուար 29ի դաշինքը, որ կը տրամադրէ դաշնակից զինուորները քաշել պատերազմի դադարումէն վեց ամիս վերջը: Մասնաւորապէս Լոնտոնի մէջ շատ վրդովուած են եւ կը կարծուի թէ կառավարութիւնը յայտարարութիւն մը պիտի ընէ մօտերս :

Իրանեան պատուիրակութիւնը, որուն կը նախագահէ վարչապետը, Մոսկուայէն պիտի մեկնի Մարտ 5ին: Ստոյգ տեղեկութիւններ կը պակսին բանակցութեանց արդիւնքի մասին:

Հեռագրի մը համաձայն, Թաւրիզը պարպուած է մասամբ, իսկ Ատրպատի խորհրդային զինուորներուն թիւը կրճատուած:

Խ. Միութիւնը Միջերկրականի մէջ

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ խորհրդային դեսպանը առաջարկած է վարչապետին՝ նաւակայան մը տրամադրել Երկոտասան կղզիներուն մէջ, Ռուսիոյ առեւտրական նաւերուն համար: Մոսկուան ալ իր կարգին ուտեստ եւ ուրիշ ապրանքներ պիտի ճարէ Յունաստանի:

Պատասխանելով հարցումի մը, վարչապետը յայտարարեց.— «Արդարեւ, բարեկամական զրոյցի մը ատեն, խորհրդային դեսպանը իր անձնական կարծիքը յայտնեց, սակայն բացորոշապէս հասկցուց թէ պաշտօնական հրահանգ չունի»:

Հակառակ վարչապետին այս յայտարարութեան, Աթէնքի քաղաքական շրջանակներուն մէջ դիտել կուտան թէ տրամադրութիւնները շօշափելու այս ձեւը մաս կը կազմէ արդի դիւանագիտութեան եւ թէ խորհրդային իշխանութիւնը կը հետեւի ցարական Ռուսիոյ, որ 50 տարի առաջ իբրեւ նաւակայան պահանջած էր Փարօքինա նաւահանգիստը, Փարոս կղզիին մէջ (Եգէական ծով) : Այն ատեն ձախողեցաւ այս ձեռնարկը, թէեւ Ռուսիոյ Օլկա դքսուհին Յունաստանի թագուհին էր:

× Կ'ըսուի թէ պիտի յետաձգուին Յունաստանի երեսփ. ընտրութիւնները որոնք նշանակուած են Մարտ 31ի համար:

Խ. Միութիւնը եւ Մ. Նահանգները

Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը ճառ մը խօսելով, ազդարարեց թէ «միայն սխալներու աններելի ողբերգութիւն մը» կրնայ ծանր ընդհարում ստեղծել Մ. Նահանգներուն եւ Խ. Միութեան միջեւ: «Հակառակ մեր կենցաղի տարբերութեանց, մեր ժողովուրդը կը հիանայ մեր դաշնակիցներուն վրայ, կը յարգէ զանոնք եւ կ'ուզէ շարունակել բարեկամութիւնը: Բայց, յանուն աշխարհի խաղաղութեան եւ մեր աւանդական բարեկամութեան, պէտք է բացորոշապէս յայտնենք թէ Մ. Նահանգները պիտի պաշտպանեն Միացեալ Ազգերու կազմակերպութեան դաշինքը: Մենք չենք ուզեր եւ չենք կրնար մեկուսի կենալ, եթէ բռնի ուժ կամ սպառնալիք ի գործ դրուի, հակառակ Դաշինքի նպատակներուն եւ սկզբունքներուն: Մենք իրաւունք չունինք մեր զինուորները պահելու ուրիշ գերիշխան պետութեանց հողերուն վրայ, առանց անոնց ազատ հաւանութեան: Մենք պէտք չէ անտեղի կերպով երկարաձգենք խաղաղութեան կառուցումը եւ շարունակենք մեր զինուորները պարտադրել փոքր, աղքատացած պետութեանց: Մենք պէտք չէ ջլամարտ մը մղենք, ռազմագիտական նպատակներ դուրս հանելու համար»:

Նախարարը այս առթիւ հաստատեց իր անցեալ օրուան դիտողութիւնը, — թէ Խ. Միութիւնը իրաւունք չունէր մեքենաներ առնել տանելու Մանչուրիայէն: Յետոյ խոստովանեցաւ թէ ամէն բան խաղաղ չէր Միացեալ Ազգերու վերջին ընդ-

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Ի՞ՆՉ Է ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԻՒՆԸ
Ի՞ՆՉ Կ'ՈՒԶԵՆՔ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԵՆԷՆ

Ով որ հետեւած է «Յառաջ»ի դպրոցին՝ առաջին օրէն, թերեւս նկատած է որ քիչ մը շատ կը յեղյեղուի «Երիտասարդութիւն» բառը խմբագրականներու եւ գլխաւոր յօդուածներուն մէջ, — եւ եթէ ընթերցողը արուեստագէտի երեւակայութիւն ունի, բոլոր այդ գրուածներէն ներշնչուած՝ «Յառաջ»ի սպասած այդ երիտասարդը պիտի հագուեցնէր հէքեաթային իշխանի մը զգեստաւորումով, կապուտաւուն աչքեր, խոյր ի գլուխ, ոսկի մական ի ձեռին:

Ի՞նչ նպատակ կը հետապնդէ «Յառաջ»ը իր այս երիտասարդապաշտութեամբ:

Յառաջիկային, հայ երիտասարդութեան պատմութիւնը ներկայացնելու ժամանակ, առիթ պիտի ունենամ ցոյց տալու այն կախարդական եւ հրաշալի ակը, զոր ոմանք պիտի անուանեն Ազդակ, ուրիշներ՝ Ազատամարտ, ուրկէ իր բխումը կամ ներշնչումը կ'առնէ երիտասարդ գրականութիւն մը Մեհեան անունով, եւ երիտասարդ հրապարակագրութիւն մը Հ. Յ. Դաշնակցութեան ազգային - ընկերային հանգանակով: Այդ ներկայացման մէջ պիտի գտնէք «Յառաջ»ի երիտասարդապաշտութեան բացատրութիւնը:

Բայց նախ անհրաժեշտ է տալ երիտասարդական շարժումներու պատմութիւնն ու վարդապետութիւնը, համաձայն զանազան ժողովուրդներու, հին ու նոր:

Տարիներէ ի վեր, նիւթ կը հաւաքեմ նման աշխատանքի մը համար, եւ այժմ ձեռքիս տակ ունիմ բազմաթիւ հատորներ, ինչպէս նաեւ պարբերականներու մէջ հրատարակուած լուրջ ուսումնասիրութիւններ, որոնց համադրութիւնը տալ՝ պիտի նշանակէր մօտ 500 էջնոց գիրք մը նետել հրապարակ: (Հարկ է արձանագրել այստեղ թէ ո՛չ այդ հատորները, ոչ ալ եւրոպական մատենագրութեան մէջ ուրիշ նման աշխատանք, դէթ ինծի ծանօթ, երբեք հարցը քննած չեն ամբողջական ձեւով կամ այն ձեւով որ քննութեան նիւթ պիտի դառնայ այստեղ): Պիտի փորձեմ կարելին՝ տալու համար համայնապատկեր մը, առանց շատ լայն բանալու հորիզոնը, — դէթ իբրեւ փորձ մը հանդամակի վերածելու տեսակէտները, ցանկութիւնները եւ առաջադրութիւնները, զորս կը ներկայացնէ մեր այս օրաթերթը, «Յառաջ», այժմ 20 տարեկան, տարիքը այն սերունդին, որուն կ'ուզենք տալ դիմագիծ, առաքելութիւն եւ պատմական դեր:

×

Ի՞նչ կը նշանակէ երիտասարդութիւն:

Ոմանց համար՝ երիտասարդութիւնը mythe մըն է, սուտ բան մը, կամ հին եւ արժեզուրկ դրամ մը: Արդարեւ, Պատմութեան հին շրջաններու կը մերժեն տալ այն դերը, որ հանդամակի մը յաւակնութիւնը ստացած է ամէն երիտասարդի մէջ այժմ, մեր օրերուն: Ատոր համար՝ հիներուն արհամարհանքը հանդէպ երիտասարդներուն, որոնց կը մերժէին տալ ընկերային որ եւ է պարտականութիւն կամ պաշտօն, — քահանայութիւնը կը շնորհուէր երեսունէն վերջ միայն (Ոչ է պարտ նախ քան զերեսուն ամն ձեռնադրել քահանայ. Կանոնք, ԽԲ.): Վկայութիւն տալու իրաւունք կը ստանային միայն անոնք որ «ալեօք պատուեալ» էին (մազերը ճերմկած): Նոյնիսկ երիտասարդութիւնը իմացական կարողութեանց պակաս կ'ենթադրէր (Ալիք իմաստութիւն մարդոյ են), եւ վերջապէս ուսանելու շնորհն իսկ տրուած էր տարիքը առած մարդոց (Ուսումն՝ ալեաց արժանի):

Խնդիր է թէ հիները ի՞նչ տարիք կուտային երիտասարդութեան:

Ահաւասիկ թնճուկ մը, — ե՞րբ կը սկսի երիտասարդութիւնը, եւ ե՞րբ կը վերջանայ: Հեղինակներ կան, որոնք մարդկային կեանքը կը բաժնեն եօթը շրջաններու, ուրիշներ՝ երեք շրջաններու: Այսպէս, հին եգիպտական փիլիսոփայութիւնը, Սփինքսին բերնով, երեք շրջանի կը բաժնէր մարդկային տարիքը.

1.— Շրջան մը՝ երբ չորս ոտքի վրայ կը քալէ մարդկային անասունը (մանկութիւն):

2.— Շրջան մը՝ երբ երկու ոտքի վրայ կը քալէ (չափահասութիւն):

3.— Շրջան մը՝ երբ երեք ոտքի վրայ կը քալէ, երկուքը՝ սրունք, երրորդը՝ գաւազան (ծերութիւն):

Ընդհակառակն, հելլէն հին փիլիսոփաները, հեթանոսական դարաշրջանի աւանդութիւններով սնած, այն տեսակէտը կը յայտնէին թէ մարդոց կազմախօսութիւնը փոփոխութիւն կը կրէ ամէն եօթ տարի: Այս տեսակէտը իւրացուց հռովմէական իրաւաբանութիւնը, որ չորս շրջաններու կը բաժնէր մարդկային կեանքը.

1.— Մանկութիւն (1—7 տարեկան):

2.— Պատանեկութիւն (7—12 աղջիկներու համար, 7—14 մանչերու համար):

3.— Երիտասարդութիւն (մինչեւ 25 տարեկաններու համար):

4.— Չափահասութիւն (25էն մինչեւ մահ):

Մեր մէջ՝ Գրիգոր Տաթեւացի աւելի դիւրին հաշիւ մը կը ներկայացնէ.

1.— Տղայութիւն (1—7 տարեկան):

2.— Մանկութիւն (7—14 տարեկան):

3.— Պատանեկութիւն (14—21 տարեկան):

4.— Երիտասարդութիւն (21—28 տարեկան):

5.— Չափահասութիւն (28—49 տարեկան):

6.— Ծերութիւն (49—77 տարեկան):

7.— Զառամութիւն (77—112 տարեկան կամ մինչեւ մահ):

Ինչպէս կը տեսնուի, Տաթեւացիի հաշիւին հիմը կը կազմէ 7 թիւը, — «Թիւ շնորհալի եւ մշտակոյս ըստ Աթենայ, զի ոչ ծնեալ լինի եւ ոչ զայլս ծնանի» (Գիրք Հարցմանց, 1729, էջ 264):

Ջամչեան, իր նշանաւոր Քերականութեան մէջ (1779, օրինակ վեցերորդ հոլովման) մարդկային տարիքը կը բաժնէ այսպէս.

1.— Տղայութիւն (1—7 տարեկան):

2.— Մանկութիւն (7—14 տարեկան):

3.— Պատանեկութիւն (14—27 տարեկան):

4.— Երիտասարդութիւն (27—50 տարեկան):

5.— Ծերութիւն (50—70 տարեկան):

6.— Զառամութիւն (70էն մինչեւ մահ):

Երկրորդ տպագրութեան մէջ (1859, էջ 13), Ջամչեան երիտասարդութիւնը կը բաժնէ երկու մասի. 1.— Բուն երիտասարդութիւնը (27—40 տարեկան), 2.— Այրութիւն (40—50 տարեկան): Անկէ զատ՝ ծերութիւնը կը հասցնէ 80ի: Եւ զառամութենէն վերջ կը դնէ... յաւիտենականութիւն:

Ինչպէս կը տեսնուի, ոչ ոք կրցած է բացատրել թէ ի՞նչ է երիտասարդութիւնը, ե՞րբ կը սկսի եւ ե՞րբ կը վերջանայ:

Մենք յաջորդով պիտի պարզենք հարցը՝ նախ բառադիտական քննութիւններով, յետոյ երիտասարդութեան շրջանին սահմանումով:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Հայրենիքիս ճամբան

ԽՄԲ.— Մասնաւոր նամակէ մը ցաւով կ'իմանանք թէ Պ. Վահան Յարութիւնեան, ողբացեալ գրագէտ Արտաշէս Յարութիւնեանի եղբայրը, որ Քոմոթինի (Կիւմիւլճինա) հաստատուած էր իբրեւ հողագործական քննիչ, անթացուպերով կը քալէ, իբրեւ հետեւանք սուր «սիաթիք»ի մը: Ստորեւ յօդուած մը՝ իր ստորագրութեամբ (ԱզատՕր).—

Սպիտակ ծովուն ամայի մէկ ծովափին եմ: Անհուն անդորր մը կը տիրէ իրիկուան լռութեան մէջ՝ զոր հազիւ կը խանգարեն ծովի հոսանքներուն հեռաւոր շշուկն ու ծովափին աւազին վրայ մերթ ընդ մերթ փլող ալեակներու ճողփիւնը:

Սպիտակահեր, կայտառ ձկնորս մը կը խօսի ինծի իր արհեստին վրայ, մինչ ես՝ առանց զինքը լաւ հասկնալու, կը դիտեմ ջուրերու անհուն տարածութիւնը եւ լոյսի զանակները՝ որ կը խաղան անոնց վրայ մինչեւ հորիզոն:

Այո, ես ցամաքային քաղաքի մը բնակիչ, ծովին մօտ եմ վերջապէս, իմ հոգիիս կարօտներուն մեծվայելուչ հայելիին՝ որ կը դերէ իմ աչքերս, յամառ իղձերով այրող, եւ միտքս՝ որ սահման չի ճանչնար եւ կը թռի հորիզոնէն անդին: Ծովը, լոյծ ճամբան բոլոր բաղձալի երկիրներուն, ծովը, արձակ ու ազատ, բոլոր խոչընդոտներուն ու կաշկանդումներուն հակասող անկայուն տարածութիւն, ծովը, որ աստուածազեղ արեգակին՝ ու անոր զօրեղ զանակներուն, լոյսին կամ հովին հետ գիրկընդխառն՝ կը հմայէ իբր դեղանի, սպիտակազգեստ հարս մը կամ կը յուզուի, կը սպառնայ, կը մռնչէ՝ ինչպէս վեհաշուք առիւծներու խումբ մը: Բայց հիմա որքան գրաւիչ է ան իր հանդարտութեան մէջ: Կարծես հազարաւոր լուսաբիբ աչքերով զիս կը դիտէ ու կը խոստանայ... կը խոստանայ ինծի իր ճամբան՝ դէպի յոյսիս երկիրը, անոր ծովակները, մեծվայելուչ, երկնաբերձ լեռները, անոր դալարազեղ դաշտերը՝ որոնք ինծի՛, ինծի՛ կը սպասեն:

Վերջալոյսի նարնջագոյն ցոլքեր պահ մը կը սպրդին հորիզոնին վրայ կուտակուած ամպի մը ծերպէն, կը փայփայեն ջուրերու անյարիր ճամբան՝ ուր յամառօրէն սեւեռած են աչքերս, կը գգուեն նաեւ պահ մը երկար տարիներու տարակոյսէն գունատած հոգիս, յոյսի ցոլքով մը կ'օծեն զայն եւ շուտով կը մարին անստուգութեան մէջ: Ու կը տարակուսիմ դարձեալ: Խորհրդանշա՞նն էր աս իմ կեանքիս վերջալոյսին:

Բայց, ոչ, իմ աչքերս կը յամառին կառչիլ ծովի լուսաւոր ճամբուն, հայրենիքիս ճամբուն՝ ուր կարծես կը տեսնեմ փրփուրը հեռացող նաւուն որ վերջին մեծ կարաւանով է բեռնաւոր, հոն եմ ես ալ կամ դէթ հոգիս թառած է անոր մեծ կայմին վրայ: Կը լսեմ անոր հրաժեշտի հպարտ սուլը:

Այսպէս, հիմա աչքերս յոյսի հորիզոնին սեւեռած կը յամառիմ հաւատալ լոյսին ու յոյսին: Թերեւս կեանքիս մեծ վերջալոյսէն ու խաւարէն առաջ ծովը իր լուռ խոստումը կատարէ...:

ՎԱՀԱՆ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

Վարդանանց յիշատակին

վարդագոյն արեամբք քով պսակեցեր զեկեղեցի»։
վարդագոյն արեամբք քու պսակեցիր զեկեղեցի»:
(ՇԱՐԱԿԱՆ)

Կովկասի նախկին կառավարչապետ եւ Հայութեան ոխերիմ թշնամի հայակեր իշխան Գոլիցինն իր զեկուցումներից մէկի մէջ Ռուսիոյ ցարական կառավարութեան յայտարարում էր, որ ամբողջ հայ ժողովուրդը, ինչպէս եւ Հայոց եկեղեցին յեղափոխական ոգիով են ներշնչուած եւ որպէս ապացոյց մատնանշել էր մեր Շարականի վրայ, թէ «Հայոց եկեղեցւոյ հոգեւոր երգերը, շարականներն անգամ յեղափոխական բնոյթ են կրում»:

Պէտք է ենթադրել, որ նա Վարդանին ու նրա խնկելի քաջերին նուիրուած այս «Նորահրաշ պսակաւոր» շարականն էր աչքի առաջ ունեցել երբ Հայ. Եկեղեցին յեղափոխական էր հռչակում: Ուստի կամենում էր յեղափոխական ոգին հանել հայ ժողովրդի միջից, փակելով նրա դպրոցները, հրատարակչական, բարեգործական, մարդասիրական ընկերութիւնները եւ յարքունիս գրաւելով Հայոց եկեղեցական կալուածները: Սակայն Գոլիցինն էլ անհետացաւ, ինչպէս եւ անհետացաւ այն իրաւակարգը որ պաշտպանում էր նման հայակերներին ու մարդագայլերին ... իսկ հայ ժողովուրդը կար, կայ եւ կը մնայ...

Դարերը կուգան ու կ'անցնին, ամբողջ ազգեր կ'անհետանան ու մոռացութեան կը մատնուին, բայց նրանց բարենու քաղաքականութիւնը և հոգեբանութիւնը միշտ կենդանի է ու անմոռաց, միշտ հին եւ միշտ նոր, — կլանել ու ձուլել միւս փոքր ժողովուրդները, որպէսզի իրենք ուռճանան ու փքուին... Իրենց բռնակալ պետութեան օրօրուող հիմքերը հաստատուն դարձնել այլ փոքր ազգերու ոսկորների վրայ: Մարդիկ արդարացնում են այս՝ բնական օրէնք անուանելով, թէ բնութեան մէջ ուժեղը միշտ կլանում է թոյլին, մեծ ձագանը՝ փոքրին: Սակայն բնական օրէնք լինելով հանդերձ՝ դա ոչ մարդկային է եւ ոչ աստուածային, եւ ոչ երբեք արդարութեան գործ: Ահա թէ ինչու այդ գազան մեծ ազգերից շատերն արդէն մոռացուել են ու անհետացել պատմութեան էջերից եւ կամ անհետանալու վրայ են, բայց մանր ազգերը, դրանց շարքում հայ ժողովուրդը, կային, կան ու կը մնան...

Հին բիւզանդական ահաւոր կայսրութիւնը եւ Պարսից լայնածաւալ հզօր պետութիւնը Զորրորդ դարում Հայաստանը «ծուիկ - ծուիկ արեցին, իբրեւ մի հին ձորձ», ինչպէս պատմում է Ղ. Փարպեցին, որպէսզի հատիկ - հատիկ ձուլեն ու կլանեն մեզ. իսկ բիւզանդական կայսրութիւնը հինգ դարէ որ հոգին աւանդել է, ու նրանից մնացել է միայն մի բեկոր:

Այս է պատմութեան անողոք դատաստանը... Եւ նրանից ոչ ոք չի կրնայ խուսափիլ:

Եթէ այսօր հայ ժողովուրդը դեռ ողջ է, կենսունակ ու ստեղծագործելու ընդունակ կեանքի ամենատաժանելի պայմաններումն իսկ — մենք պարտական ենք Վարդանանց խնկելի զօրավարներին: Վարդանանց պատերազմում երեւան եկաւ հայ ազգի մարտնչող, խիզախ եւ հերոս ոգին: Աւարայրի դաշտում հայ մեծ ժողովրդի անմահ, աննկուն ոգին էր ու կամքը, որ առաջնորդում էր ամէնին եւ Վարդանանք ու Ղեւոնդեանք այդ ժողովրդական ոգու արտայայտիչներն ու հլու կամակատարները հանդիսացան: Վարդանանց պատերազմը Հայոց գրերի գիւտի արդիւնքն էր: Եւ Վարդանը մեր մեծ հայրենասէր հայրապետի, Ս. Սահակի թոռը՝ իր պապից էր ժառանգել հայրենասիրական ու քրիստոնէական մեծ ոգին: Ս. Սահակը Վարդանի լոյսն էր, իսկ Վարդանը այդ մեծ Հայի յոյսը, եւ նա արդարացրեց լիովին իր վրայ դրուած յոյսերը:

Վարդանը մարմնացած ունէր իր մէջ նաեւ հայ ժողովրդի քաջ, անվախ ու աներկիւղ ոգին: Նա 42 ճակատամարտներում մասնակցած էր միշտ յաղթութեամբ, առանց խոցուելու եւ վէրք ստանալու, ինչպէս քսաներորդ դարու մեր մի այլ հերոս Անդրանիկը: Չկար մի վայրենի կամ բարբարոս ազգ, որ նրա սուրի հարուածներից ընկճուած չլինէր, հարկաւ յօդուտ Պարսից պետութեան. չկար մի աշխարհ, ուր անյաղթ Վարդան Մամիկոնեանի անունը սարսափ ձգած չլինէր, որովհետեւ նրա յաղթանակի ձայները հնչում էին Խորասանից մինչեւ Թուրքեստանի անապատները եւ շատ հեռուները:

451 Յունիսի 2ին Աւարայրի դաշտում, Տղմուտ գետի ափին Վարդանը ցոյց տուաւ իր ժողովրդի հերոսական ոգին: Նրա ձայնից խրախուսուած Հայոց քաջերն անցան գետը, յետ մղեցին թշնամուն, Պարսից զօրաց շարքերը դողացին ու նահանջել սկսան, անգամ Մատեան կամ Անմահ գունդը չդիմացաւ Հայոց գրոհին եւ փախուստի դիմեց ու այդ ճակատագրական պահուն ինչ որ չկրցան անել Պարսից ահռելի բանակներն իրենց փիղերով՝ ըրաւ Հայոց անմիաբանութիւնը:

Վասակ Սիւնին եւ Գադիշոյ Խորխոռունին միացան թշնամուն իրենց զօրքերով եւ յաղթութեան նժարը թեքեցին մեր թշնամու կողմը... Վարդանն ու իր խնկելի քաջերն ընկան Տղմուտ

ՊՈՒՏ 'Մ ԾԻԾԱՂ

Ահմետ փաստագործութեան

ԿԱՄ ԹՈՒՐՔ ՏԵՍԱԿԷՏԻՆ ՊԱՇՏՊԱՆՆԵՐԸ

Ի՜նչ ճշգրիտ եւ խնքնատիպ խորհրդանիշ, Թրքական նամակադրոշմներու վրայի Գայլը՝ ականջները տնկած, դունչը օդին՝ բզքտելու համար որսի սպասելու դիրքով:

Սակայն երբեմն այդ գայլը, իր հանդամանքը ծածկելով, վրան կ'առնէ անճարակ աղուէսի մը մորթը՝ գայլի ականջները դուրս ցցած:

×

— Տղա՛ս, եկուր քեզի գործ տանք: Դուն լաւ երիտասարդ մը կ'երեւաս: Օղի կը խմե՞ս: Ահա քեզի աղուոր աղանդերներ: Խմէ՛, մանչս: Շատ կը սիրեմ քեզի պէս քաջերը:

— Շնորհակալ եմ, աղա՛, ես չեմ խմեր, օղի խմելը մեղք է...

— Օ՜, տղաս, ոչինչ: Ինչպէս ըսի, դուն քաջ վաթանտաշ մըն ես: Կը սիրեմ քաջերը: Անունդ ի՞նչ է:

— Վարկէլճի Մինաս կ'ըսեն ինծի: Սա քովի փողոցը կ'աշխատիմ:

— Ի՞նչ գործ կ'ընես:

— Ամէն գործ կուգայ ձեռքէս: Սա տուներուն աղբերը կը վաթեմ: Տիկիններուն բաղնիքի ծրարները եւ աղաներուն խանութը կերակուր կը տանիմ: Երբեմն չար տղաքը կը վախցնեմ: Կռիւ ըլլայ նը ես ալ կը խառնուիմ, քանի մը յիշոց ալ ես կը նետեմ... Ի՜նչ գիտնամ, ահա այսպէս բաներ: Հա՛, հրդեհ պատահի նը, մարելու գացողներու ետեւէն կը վազեմ, բերան մըն ալ ես կը պոռամ, «վառտա՜»...

— Ապրիս, տղաս, ի՜նչ շնորհքով մարդ ես: Է՜ Հա՞յ ես դուն:

— Հրամմեր էք, հայ - քրիստոնեայ եմ:

— Ուրտեղացի՞ ես: Հօրդ, մօրդ անունը ի՞նչ է:

— Ուրտեղացի՞ եմ մի... ուր է Զինարլի փողոց մը կայ, ուր է մենծ ճամբին քովը Քէլ Մէմիշին արճարանը կայ նէ, ան քաղքէն եմ: Սա քովի տանը հաճի Գրիգոր աղան կայ, ուր է, Զատկէն իր հին կօշիկները ինծի կուտայ նէ, գիս շատ կը սիրէ, իրեն տունին աղբերը ես կը վաթեմ նը, ահա անոր պապա կ'ըսեմ: Կնկանը անունը չիյտեմ: Իմին փանթալոնիս կտոր կը զարնէ, բաղնիքի աւելցած ուտելիքները ինծի կուտայ նէ անոր ալ մայրիկ կ'ըսեմ:

— Հայաստան պիտի երթա՞ս, տղաս:

— Ուզես նէ կ'երթամ: Հեռո՞ւ տեղ է:

— Շա՛տ հեռու է: Լաւ տեղ չէ, քեզի բանտը կը դնեն հոն:

— Ամա՛ն աղա՛, էս չեմ երթայ: Դուն հոն տեղացի՞ ես:

— Թուրքերը կը սիրե՞ս:

— Ինչո՞ւ տի չսիրեմ: Զսիրեմ նը բանտը կը կոխեն զիս: Բայց Տաճիկները չեմ սիրր, գէշ մարդեն անոնք: Անոնց շուներն ալ չար են: Անցած օր աս քովի Ախմախ Հիւսէյինին շունը ոտքս խածաւ: Գիրգոր պապային շունը, որ զիս տեսնի՛ վրաս կը ցատքէ՝ պոչը շարժելէն: Զիս շատ կը սիրէ: Դուն Թո՞ւրք ես մի չենէ Տաճիկ:

— Ժամ կ'երթա՞ս: Պատրիարք կը ճանչնա՞ս:

— Անցած օր, մատաղ կար ժամը, դրան առջեւէն անցած ատենս, ինծի ալ տուին: Շատ համով էր: Պարտիարքն ալ բակը կ'աւլէր կոր, տեսայ, աղուոր փոթուր մը հագած էր...

— Ըսել է Հայաստան չես երթար: Ժամէն ներս ալ չես մտներ: Ապրիս տղաս, դուն Թուրքորդի Թուրք ես:

— Չէ՛, աղա, Վարկէլճի Մինաս կ'ըսեն ինծի: Ես Հայիստան չեմ երթայ, գործ ունիմ, վաղը հաճի Մարտիկ աղային աւլին կօթը շինելու տի տանիմ...

×

«Հազարաւորներու մէջէն հատ մը, Վարկէլճեան Պ. Մինասի փաստը կը բաւէ, համոզելու համար Մոսկուայի եւ միւս երկիրներու քաղաքչրջանակները թէ՝ Հայերը գոհ են Թուրքերէն եւ չեն ուզեր գաղթել Հայաստան...»:

Կ. ՊԵՏՈՒՇ

ԱՐԱՐԱՏ

Արարատի ծեր գմբէթից
Դար է եկել, վայրկեանի պէս, ու անցել:

Անհուն թուով կայծակների
Սուրն է բեկուել ադամանդին, ու անցել:

Մահախուճապ սերունդների
Աչքն է դիպել լոյս - գագաթին, ու անցել:

Հերթը մի պահ քոնն է հիմա,
Դո՛ւ էլ նայիր սէգ ճակատին, ու անցիր:

ԱՒ. ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

գետի ափի, սակայն Պարսիկները հայութեան խիզախ, մարտնչող, հերոս, կենսունակ ու ստեղծագործող ոգին, դէպի վեր, սարն ի վեր ճախրող մեծ ոգին չկրցան ընկճել ու մեռցնել... Ահա թէ ինչու նրանք պարտուեցան եւ մենք յաղթող եղանք: Ու Վարդանանց նահատակների այդ անմահ ոգին հանդիսացաւ այն հրեղէն սիւնը, որ դարերի ընթացքում ազատասէր ու ազատատենչ հայութիւնը առաջնորդեց դէպի ազատութիւն, դէպի նոր հերոսամարտներ: Շապին - Գարահիսարի, Զէյթունի, Սասունի, Վանի, Շատախի, Ուրֆա-Եդեսիոյ եւայլ հերոսամարտները Վարդանանց զօրավարաց անմահ ոգու արձագանգերն են... իսկ 1918 թուի Ղարաքլիսայի եւ Սարդարապատի ճակատամարտերը, որոնք 13 օր տեւեցին, երբ հայ ժողովուրդը մի շունչ եւ մի ոգի դարձած ծառացաւ իր դարաւոր նենգ թշնամու դէմ ու դուրս վանեց ան մեր Սրբազան Հայրենիքի սուրբ հողից, դա Վարդանանց մի նոր պատերազմ էր մղուած քանէրորդ դարում այնպիսի քաջութեամբ որ հիացք ու զարմանք պատճառեց նոյնիսկ մեր թշնամու չայքերում ...

Այսօր մեր գլուխը խոնարհենք հայութեան յայտնի ու անյայտ հերոսներու եւ նահատակների յայտնի ու անյայտ գերեզմանների առջեւ: Թող Վարդան ու նահատակների սուրբ հոգիները բարեխօս լինին Բարձրեալի աթոռի առջեւ հայ ժողովրդի համար, որպէսզի այս հերոսամարտերը վերջինը լինին եւ հայ ժողովուրդը ստանայ օտարներից բռնագրաւուած իր հողերը, միացնելու նրանց մեր այժմեան Խորհրդային Հայաստանին եւ հնարաւորութիւն տալու իր հայրենիքը վերադառնալու, ղայն վերաշինելու:

Թուրք ժողովուրդը երբեք չի կրնար վայելել մեր երկրի բարիքները: Թերթերը հաղորդեցին, որ եօթ ամիս շարունակ Վանում երկրաշարժ է, բոլոր տուները կամ քանդուած են կամ ճեղքուած: Սա մեր անթիւ ու անհամար անմեղ նահատակների, մեր արդար, հրեշտականման մանուկների անմեղ հոգիների բողոքն է՝ աշխարհի քստմնելի անարդարութեան եւ ոճրագործ անտարբերութեան դէմ՝ դէպի մի նահատակ, մի հերոս ժողովուրդ:

ԱՐՍԷՆ ԱՒ. ՔԱՀ. ՍԻՄԷՕՆԵԱՆՑ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԱՐԴԱՀԱՄԱՐԻՆ առթիւ, թերթերը կը գրեն թէ վիճակագրութեանց կեդրոնին մէջ կը գտնուի առաջին մարդահամարին տպագիր հատորը, 1837 թուականով: Գիրքը տպուած է հաստ թուղթի վրայ, որ կարծր է ինչպէս մագաղաթ մը եւ շահեկան տեղեկութիւններ կուտայ: 1700ին Ֆրանսայի բնակիչներուն թիւն էր 19.670.000, 1800ին՝ 27.349.000, 1900ին՝ 38.962.000, 1936ին՝ 39.991.000 հոգի: Այս անգա՞մ,— հաւասար 40 միլիոն: Մարդահամարի արդիւնքներու [illegible] մէջ մասը պիտի կատարուի ելեկ[illegible]ական մեքենաներով (մէկ վայրկեանի մէջ 400 [illegible]):

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐԱԿԱՆ ԹԱՆԳԱՐԱՆԸ

ԽՄԲ.— Ասկէ առաջ հրատարակած էինք տեսութիւն մը՝ Երեւանի Գրական Թանգարանի մասին: «Ս. Հայաստան»էն կ'արտատպենք ուրիշ մը, աւելի մանրամասն.—

Երեւանում, Լենինի անուան հրապարակի վրայ, կառավարական հոյակապ տան կողքին բարձրանում է Հայկական Մշակոյթի գեղեցիկ տունը:

Այս երկյարկանի տունն իր մէջ ամփոփում է հայկական հնադարեան մշակոյթի սրբազան նըշխարները:

Այստեղից են լսւում հայ ժողովրդի հին եւ նոր երգերը, մեներգները եւ խմբերգները:

Այստեղ են հնչում դասական երաժշտութեան բազմաձայն ու բազմերանգ նուագները:

Այստեղ են կատարւում հայ ժողովրդի ճկուն ու նազանի, առոյգ ու աշխոյժ պարերը:

Այստեղ են տեղաւորուած Հայկական Ակադեմիայի Գրականութեան ու Լեզուի հիմնարկները, Պետական Թանգարանների սրահներն ու դահլիճները եւ, մասնաւորապէս, Գրական Թանգարանը:

Գրական Թանգարանը հիմնուել է 1931 թուին Թիֆլիսի Ազգագրական Ընկերութեան, Դոնի Նախիջեւանի Հայկական Թանգարանի, Էջմիածնի վանքում եղած եւ զանազան թանգարաններից ու քաղաքացիներից ստացուած նիւթերի ամփոփումով:

Գրական Թանգարանը, հէնց մի միայն Մայր Ցուցակն ուսումնասիրողին, զարմացնում է նիւթերի բազմազանութեամբ եւ արժէքաւորութեամբ: Փաստաթղթերի վերնագրերի սոսկական շարադրութիւնն արդէն ընթերցողի առջեւ բացում է հայ ժողովրդի բախտի ու պայքարի 19—20րդ դարերի հայ հասարակական մտքի զարգացման ուղին: Թանգարանի արխիվուսումնասիրողը կը գտնի հայ-ռուս փոխ յարաբերութիւններին վերաբերող նիւթեր, կը տեսնի Ալեքսանդր Առաջինի, Էլիզավետա Պետրովնա Թագուհու հրովարտակները հնագոյն թարգմանութեամբ, կը գտնի նիւթեր, որոնք լուսաբանում են հայ-եւրոպական փոխ յարաբերութիւններ,— կը տեսնի Դանիէլ Կաթողիկոսի թղթերը ուղղուած Նափոլէոնին եւն: Ուսումնասէրը կարող է ընկղմուել բազմաթիւ կոնդակների, հրովարտակների, ուղերձների, գրութիւնների մէջ, անհամար նիւթեր քաղել եւ համաշխարհային, եւ ռուս, եւ հայ փոխ յարաբերութիւնների վերաբերող հարցերի մասին:

Ամփոփ, ամբողջական եւ հարուստ նիւթ տալիս են մեզ հայ հեղինակների անհատական արխիվները: Նրանք ընդգրկում են հեղինակի երկերը, նամակները, գրութիւնները, իրերը, երբեմն եւ դեսոտները:

Այս հերթական, կանոնաւոր, միաչափ ու միագոյն դարակներում դեռ չարունակում են ապրել մեր սրտին մօտ ու հարազատ մարդիկ իրենց փոթորկալից երեւակայութեամբ, սրտի բաբախումների, մաքի թռիչքների, յախուռն պայքարումների երգերով ու վէրքերով:

Այստեղ շարունակում են ապրել հայ ժողովրդի գրական մշակները, որ սերունդների մէջ վառել են քաջութեան, անձնազոհութեան, հայրենասիրութեան սրբազան կրակը:

Աշխատակցից խնդրում ենք թիւ մէկ փաստաթուղթը եւ դեղնաւուն, գունաթղթի վրայ, սրտի անհուն բերկրանքով կարդում.

«ՎԷՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ»

Ողբ հայրենասէրի

Պատմական վէպ երիտ մտաւոր ի Խ. Աբովեանէ վերատեսուչէ»:

Աբովեանի ձեռագիրը...

Ձեր ձեռքին է հայ ժողովրդի հանճարեղ որդու «Վէրք Հայաստանի»ն: Հոգեզմայլ մոռացութեան մէջ թերթում էք միմեանցից ցաւոտ, միմեանցից պայծառ, խանդավառ ու հոգեմաշ, առկայծող ու մարող փոքրիկ ձեռագիր էջերը: Այնուհետեւ Նալբանդեանի բանտի յուշատետրը, Րաֆֆու ձեռագրերը, Մեծարենցի բանաստեղծութիւնները, Սայաթ Նովայի դավթարը, Արծրունու, Խրիմեանի, Մուրացանի, Սրուանձտեանի, Խալաթեանի, Էմինի, Սունդուկեանի, Թումանեանի, Շիրվանզադէի, Տէրեանի, Իսահակեանի, Ցակոբեանի, Կուրղինեանի ձեռագրերը: Ալամդարեանի, Եզեանի, Արապխանեանի նամակներն ու գրութիւնները, արտասահմանից ստացուած Լինչի արխիվը, Կոմիտասի, Զուխաճեանի, Թովմաս Թէրզեանի արխիվները:

Թանգարանում կան այնպիսի «ունիկում»ներ, ինչպիսիք են Լենինի ինքնագիր ստորագրութեամբ բանաստեղծ Վահան Տէրեանի այն վկայականը, որով նա ժող. Կոմ. Սովետի կողմից լիազօրում է որպէս խորհրդական մասնակցելու Բրեստ-Լիտովսկի հաշտութեան բանակցութիւններին, երկրորդը՝ ընկեր Ստալինի ձեռքով գրուած, եւ Լենինի եւ Ստալինի իսկական ստորագրութիւնները կրող մի գրութիւն է՝ ուղղուած Մաժինսկի պալատի կոմիսարին, Տէրեանին ամէն տեսակ աջակցութիւն ցոյց տալու մասին: Թանգարանում է գտնւում նաեւ Տէրեանի կատարած «Պեպոյի» ռուսերէն թարգմանութեան ձեռագիրը, Մաքսիմ Գորկու բազմաթիւ ուղղումներով, Նիկոլայ Մառի նամակներն այլեւայլ անձանց, Վալերի Բրիւսովի նամակներն ու ձեռագրերը, Վիկտոր Հիւգոյի եւ Ալեքսանդր Դիւմա որդու նամակները Սունդուկեանին, Նափոլէոնի Ֆրանսական գահից հրաժարուելու արարքի ինքնագիր սեւագրութիւնը, Պուշկինի ձեռագիր բանաստեղծութիւններ եւն.:

Սրանք բոլորը կենդանանում են ձեր շուրջը, յստականում են դէմքերը, թւում է, թէ անձամբ լսել ու տեսել էք նրանց, ապրել ու գործել էք նրանց հետ եւ տեսնում էք Ջիւանու ջութակը, Րաֆֆու գրիչը, Թումանեանի ոսկեզօծ թասը, Նալբանդեանի ատրճանակը, Արծրունու բազկաթոռը, Պատկանեանի գրասեղանը, Շահազիզի արծաթազօծ թանաքամանը ...:

Գիտական աշխատողների մի ամբողջ սերունդ մանրակրկիտ, քրտնաջան, կանոնաւոր աշխատանք է կատարում նիւթերի հաւաքման, կարգաւորման եւ հրապարակման համար: Այդ աշխատանքի արդիւնքն են Միքայէլ Նալբանդեանի դիւանի, Թումանեանի, Աղայեանի, Նար-Դոսի եւ մի շարք հայ հեղինակների գրական ժառանգութիւնների հրատարակութիւնները:

Այդ նիւթերի ուսումնասիրութեանն են նուիրուած բազմաթիւ յօդուածներ եւ առանձին աշխատութիւններ՝ տպուած թերթերում եւ ամսագրերում:

Այդ նիւթերի ուսումնասիրութեան արդիւնքն են նաեւ մի շարք դիսերտացիաները:

Մինչեւ օրս Թանգարանի աշխատանքների անմիջական մասնակիցն է ծերունազարդ, պատկառելի բանասէր Երուանդ Շահազիզը, որն իր հմուտ աշխատանքով եւ հողատար վերմունքով հիւսնում է փորձուած դիտնականներին եւ ուղեցոյց օրինակ ծառայում երիտասարդներին:

Նրա անունն անխզելիօրէն կապւում է Թանգարանի բազմամեայ եւ բազմատեսակ աշխատանքների հետ:

Բացի հաւաքչագրական, գիտահետազօտական, հրատարակչական աշխատանքներից, Գրական Թանգարանը կազմակերպում է հեղինակների

կեանքին ու գործունէութեանը նուիրուած ցուցահանդէսներ՝ կապուած յոբելենական կամ նշանակալից տարեթիւերի հետ։

Ցինչատակութեան արժանի են Թումանեանին, Գոչեանին, Նալբանդեանին, Աբովեանին, Մաքսիմ Գորկուն եւ Նար - Դոսին նուիրուած ցուցահանդէսները։ Թանգարանը մնայուն ցուցահանդէս ունի Աբովեանի եւ Թումանեանի Տուն Թանգարաններում։

Հայրենական պատերազմի ահեղաշունչ օրերին Թանգարանը կազմակերպել է երկու մեծ ցուցահանդէս, «Սովետական Հայ Գրականութիւն» եւ «Հայրենիքը Հայ Գրականութեան մէջ» նիւթերով։

Այս բազմաթիւ Թղթերի մէջ երեւում է ժողովուրդն իր ստեղծագործ ոգիով, իր անխորտակելի կամքով, իր տոկունութեամբ եւ իր մշտական ազատասէր ձգտումներով։

Գրական Թանգարանն այժմ Հայկական Ակադեմիայի մի սեկտորն է կազմում։ Անհամեմատ ընդլայնուել են նրա հնարաւորութիւնները։

Թանգարանի հիմնական նպատակն է առ այժմ կազմակերպել մի մշտական կայուն ցուցադրական թանգարան, որով հնարաւոր կը լինի աւելի խոր ու բազմակողմանի ծանօթութիւններ տալ ուսումնասիրողներին եւ հասարակութեանը։

Սակայն Թանգարանի բուն կոչումն է ի մի ամփոփել այն ամէնը, ինչ երբ եւ է եւ ուր որ ստեղծել է հայ ժողովրդի մայրենի գրականութիւնը եւ լեզուն։ Ամփոփել, հաւաքել, վերականգնել այն անսպառ հարստութիւնն ու գանձերը, ինչ կարողացել է ստեղծել ու պահպանել մեր ժողովուրդը՝ հեթանոսական դարերից սկսած մինչեւ մեր օրերը։

Մ. ԱԻԴԱԼԲԷԿԵԱՆ

հանուր ժողովին մէջ։ «Ծիգ մը կար Միացեալ Ազգերը ծառայեցնելու ազգային եսասիրական նպատակներու։ Անկեղծութենէ չեղած պիտի ըլլամ, եթէ ըսեմ որ աշխարհի պայմանները առողջ են այսօր եւ ապահով։ Ամէն կողմ կասկած եւ անվստահութիւն կը տիրէ, որ իր կարգին կասկած եւ անվստահութիւն կը սնուցանէ։ Կարգ մը կասկածներ անհիմն են եւ անտրամաբան։ Ուրիշներու համար նոյն բանը չեմ կրնար ըսել։ Ինչ կը վերաբերի Մ. Նահանգներուն, մենք պիտի չմխանանք որ եւ է պետութեան դէմ։ Մենք աշխարհը պիտի չբաժնենք այլամերժ խմբակցութեանց եւ ազդեցութեան շրջանակներու։ Այս հիւլէական դարուն մէջ մենք պիտի չփորձենք բաժնել աշխարհը որ մի է եւ անբաժանելի»։

× Մ. Նահանգներու գանձային նախարարը յայտարարեց թէ Խ. Միութիւնը 250 միլիոն սթերլինի փոխառութիւն մը խնդրած է։ Առաջին անգամ է որ պաշտօնապէս կը յայտնուի թէ Մոսկուա փոխառութիւն ուզած է։ Ֆրանսան ալ 600 միլիոն սթերլին կը սպասէ, բայց նախարարը յայտարարեց թէ միայն սահմանափակ գումար մը կրնան տրամադրել, առ առաւելն մէկ միլիոն տոլար։

ՁԻՒՆ ՁՄԵՌ ԱՄԷՆ ԿՈՂՄ

Ձիւն ձմեռը կը շարունակուի Փարիզի եւ ամբողջ երկրին մէջ, բուռն փոթորիկներով։ Թերթերը կը գրեն թէ միայն մայրաքաղաքին մէջ ձիւնին բարձրութիւնը հասած է 32 սանթիմեթրի, ինչ որ տեսնուած չէր 1879էն ի վեր (30 սանթիմեթր)։ Փոխադրութեան բոլոր միջոցները, կառախումբերու եւ հանրակառքերու երթեւեկը խանգարուած են։ Հազարաւոր բանուորներ շատ ուշ կը հասնին կամ երբեք չեն հասնիր։ Ուտեստի փոխադրութիւնը պակսած է 60 առ հարիւր համեմատութեամբ, քանի որ կառախումբերը ուշ կը հասնին։ Օրական 500 թոն պտուղ եւ բանջարեղէն կը հասնի Փարիզ, բայց ուրբաթ օր միայն 65 թոն հասաւ կեդր. շուկան (Հալ)։ Կարգ մը կառախումբեր ջնջուեցան եւ ուրիշներ շատ ուշ կը մնան, քանի որ ձիւնը խափանած է ճամբաները։ Կաթը մեծ դժուարութեամբ կը ճարուի, վասնզի գիւղացիներ չեն կրնար կայարան հասցնել իրենց բեռները։

Օրական. առ նուազն մէկ միլիոն ֆրանքի կը նստի Փարիզի փողոցներու մաքրութիւնը։ 3600 աւելածուներու հետ, կամաւորներ ալ վարձուած են, ժամը 28 ֆրանքի։ Արկածներ ալ պակաս չեն։ Իսի լէ Մուլինոյի մէջ Նիքա ընկերութեան արհեստանոցներուն տանիքները կքեցան ձիւնին տակ։ Զոհ չկայ։ Երեք ծերունիներ, երկուքը 70, երրորդը 58 տարեկան, մեռան արիւնախռնումի հետեւանքով։— Ձիւնը երկու մեթր բարձրութեան հասած է Շաթրի եւ Լը Մանի միջեւ։

ՍՊԱՆԻՈՅ ՀԱՐՑԻՆ ԱՌԹԻՒ, Անգլիան ալ համաձայնեցաւ որ յայտարարութիւն մը ուղղուի երեք պետութեանց կողմէ, դատապարտելով Ֆրանքոյի դիկտատուրան։ Այս յայտարարութիւնը պիտի հրատարակուի այսօր, կիրակի, Փարիզի, Լոնտոնի եւ Ուաշինկթընի մէջ։

ՌՈՒՐԻ ԽՆԴԻՐԸ եւ Գերմանիոյ կեդր. կառավարութեան հարցը լուծելու համար, ֆրանսական կառավարութիւնը որոշեց ժողովի մը հրաւիրել Անգլիան, Խ. Միութիւնը եւ Մ. Նահանգները։ Ֆրանսա միշտ կը պնդէ որ Ռուրը անջատուի Գերմանիայէն, իսկ Անգլիա եւ Ամերիկա տակաւին չեն ընդունած այս տեսակէտը։

ՄԵԾՆ ՎԱՐԴԱՆ

Անցեալ Կիրակի մինչեւ արուարձաններէն հայ ժողովուրդը եկած էր ծափահարելու Քաջն Վարդանի մահը...։ Խուռներամ եւ հայրենասէր, սակայն ի՜նչ անկարգապահ բազմութիւն։ Առաջին եկողը կը գրաւէ լաւագոյն տեղը, առանց նկատի առնելու իր տոմսակին թիւը։ Երկրորդ հասնողը տեսնելով իր տեղը բռնուած, կը բազմի ուրիշ որ եւ է աթոռի մը վրայ... Եւ այսպէս շարունակ։ Կրնաք երեւակայել արդիւնքը։ Կարելի չէ՞ քիչ մը կարգապահութիւն սորվիլ ներգաղթէն առաջ։ Ի՞նչ տպաւորութիւն պիտի ձգենք վաղը մեր հայրենակիցներուն վրայ։

Ներկայացման անցնելէ առաջ, քանի մը նկատողութիւններ ալ Ազգ. Միութեան անտեղի եւ տգեղ որոշումներուն մասին, որոնք ուրիշ բանի չեն կրնար ծառայել եթէ ոչ վարկաբեկելու իր թատերախումբը։

Օրինակ։ Ներկայացման դահլիճներուն կ'արգիլուի ժողովուրդին բաժնել ուրիշ կազմակերպութիւններու յայտագիրները։ Թշնամութիւն ցոյց կը տրուի այն դերասաններուն հանդէպ որոնք դուրս կը մնան Միութենէն։ Իսկ խումբին մաս կազմողներուն թոյլ չի տրուիր մասնակցիլ խումբէն դուրս ուրիշ ներկայացումներու։

Ինչո՞ւ։ Թէեւ բոլորովին ինքնակոչ եւ անիրաւ կերպով Հ. Ա. Ճ.ի թատերախումբը ինքզինքը կ'անուանէ Troupe du Théatre National Arménien, ան մեր «Ազգային Թատերախումբը» չէ եւ չի կրնար ըլլալ, քանի որ մեր ազգ. թատերախումբը կը գտնուի Երեւան, ինչպէս Ֆրանսացիներունը, — Comédie Française — կը գտնուի Փարիզի մէջ։ Ուրեմն, Փարիզահայ ազգ. թատերախումբը կրնա՞յ յաւակնիլ հաստատելու Գոմէտի Ֆրանսէզի նման եւ անկէ աւելի խիստ օրէնքներ։ Կը հոգա՞յ ըստ բաւականին իր անդամներուն ապրուստը, կարենալ արգիլելու համար անոնց ուրիշ գործունէութիւն։ Նոյնպէս, արդեօք ան ի վիճակի՞ է իր մէջ ընդունելու եւ գոհացնել Փարիզի բոլոր հայ դերասանները։ Անշուշտ ոչ։ Ապա ուրեմն ինչո՞ւ չկամութիւն ցոյց կուտայ անոնց հանդէպ։ Ապրելու իրաւունք ունին բոլորը, նոյնպէս անճարակները, եւ հնազանդիլ չգիտցողներն ալ երբեմն։

Անցնինք ներկայացման։ Ինչպէս ըսի, ժողովուրդը այս անգամ խուռներամ եկած էր։ Բեմադրութիւնը բաւական յաջող էր, անշուշտ միշտ նկատի առնելով պայմանները։ Ատեն պիտի գայ, երբ իրաւունք պիտի ունենանք ըլլալու աւելի խստապահանջ։

Նոր «Մեծն Վարդան» մըն էր որ կը ներկայացուէր փարիզահայութեան (Վ. Տիրացեանի)։ Նիւթը միշտ նոյնն է եւ կարծեմ աւելորդ է զայն պատմել հայ ընթերցողներու։ Իբրեւ արժէք, թատերական տեսակէտով մեծ յաջողութիւն մը չի ներկայացներ ան։ Մեր սրտին կը խօսի միայն կը պատմական էութեամբ։ Եւ այնպիսի հոյակապ նիւթ մըն է այնքան հարուստ միջոցներով որ Շանթի մը գրչին տակ կրնար գլուխ գործոց դառնալ։ Հոս, կը մնայ միջակ թատերախաղ մը, առանց կառուցման, առանց ցնցող տեսիլներու։ Հետաքրքրելու եւ յուզելու միջոցները թերի կերպով օգտագործուած են եւ անձերու հոգեկան նկարները թոյլ եւ անբնական կերպով ներկայացուած։

Պ. Վ. Ալթունեանի ուսերուն այս անգամ կարծես ծանր եկած էր Վարդանի դերը։ Ցանցանքը թերեւս աւելի բնադրին էր ուր Վարդանի անձնաւորութիւնը չունէր այն վեհութիւնը որուն կը սպասէինք։ Կարծես ամբողջ նիւթը կը դառնար աւելի Վասակ Սիւնիի շուրջ քան թէ Վարդան Մամիկոնեանի։ Թատերգութեան մէկ ծայրէն միւսը Վ. Սիւնիի հոգեկան տրամն է որ կը տիրապետէ։ Վասակ դիւանագէտ, հայրենասէր, Վասակ աւելի հայր քան թէ ազգասէր, ու վերջապէս Վասակ փառասէր ամէն բանէ առաջ։ Սակայն այս բոլոր հոգեկան ծալքերը իրարու կը յաջորդէին անկապ եւ անբնական կերպով։ Հեղինակը բաւական տատամսելէ ետք, վերջապէս չէ համարձակած կարծես Սիւնեաց իշխանին տալ ճշմարիտ բայց խոհեմ հայրենասէրի մը հոգին որուն բուն նպատակն էր թերեւս դիւանագիտութեամբ ազատել Հայերը Յազկերտի բարկութենէն եւ տարիներու հալածանքէն...։

Պ. Տ. Նշանեանի Վասակը կատարեալ պիտի ըլլար, եթէ Տիրացեանի Վասակը ըլլար իրական։ Այնուամենայնիւ ան քանիցս գերազանցեց իր դերը։ Օր. Էքիզեան իրական արուեստագիտուհի մըն է. Վահանդուխտի դերին մէջ ուր շատեր կրնային ծիծաղելի ըլլալ, ինքը գիտցաւ ըլլալ յուզիչ։ Տկար էր Պ. Մխիթեան Ղեւոնդ Երէցի դերով, մէկ ձեռքը խաչը, միւսը սուրը («Սիրեցէք զմիմեանս»...)։ Իսկ շատ յաջող էին Մանպաշ իր Դենշապուհի տիպարով եւ Պ. Սվաճեան որ մեծ արուեստագէտի խմորն ունի, սակայն ձայնը չի նպաստեր իրեն։ Չմոռնանք Պ. Պշտիկեանը (Մուշեղ) իր կատարեալ առոգանութեամբ։

«Պրաւօ»ներով եւ կեցցէներով վերջացաւ Մեծըն Վարդանի ներկայացումը...։

ՄՈՒՇԵՂ

ՏԽՐՈՒՆԻ - ԱԲԳԱՐ ԱԲՈՎԵԱՆ

Ցաւով կ'իմանանք թէ թառխտ Աբգար չորեքշաբթի օր մեռած գտնուեր է իր սենեակին մէջ։ Ինչպէս կ'երեւայ, զոհ գացած է թունաւորման, բաց թողլով կազի խողովակին կտուցը։

Հանգուցեալը անբաժան զարդն էր հայկական հանդէսներու, իր պատմական թառով։ Կ'ոգեւորէր եւ կ'ոգեւորուէր, միեւնոյն ատեն երգելով։ Տարիներ առաջ եղած է Թէհրան եւ նուագած նոյն իսկ Շահի պալատին մէջ, ինչպէս կը պատմէր ինք։ Արդէն ծերացած, դժուարաւ իր ապրուստը կը ճարէր վերջին տարիներու ընթացքին։ Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի երեքշաբթի օր։

Տէր եւ Տիկին Կարապետ Գարիպեան, Տէր եւ Տիկին Գամեան, Տէր եւ Տիկին Պուրմայեան խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց զաւկին եւ ազգականին՝

ԺԱՆ ԳԱՐԻՊԵԱՆԻ

մահը՝ որ տեղի ունեցաւ 22 տարեկան ծաղիկ հասակին։ Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի երեքշաբթի Մարտ 5ին, առտուան ժամը 10.30ին, Հայոց եկեղեցին, 15 rue Jean Goujon։ Մեռելական թափորը տունէն կը մեկնի ժամը 10ին։ Տան հասցէն 14 Cité de l'Industerie, Pré - St. Gervais։

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այն նկատել։

Այրի Տիկին Սարաֆեան եւ զաւակները ցաւով կը ծանուցանեն մահը իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՍԱՐԱՖԵԱՆԻ (Կարնեցի)

Թաղումը տեղի պիտի ունենայ երկուշաբթի, 4 Մարտ, առտուան ժամը 8.45ին։

Հաւաքուիլ իր բնակարանը, 14 rue Jules Verne, Paris (11)։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի իբր այդ նկատել ներկայս։

Դերասան Գ. ՏԷՐՎԻՇԵԱՆ

կը խաղայ պատմական գործ մը, ՏՕՆ - ԺՈՒԱՆ թատերգութիւն 5 արար (Մոլիէռ), փարիզահայ դերասաններու ընտրանիին հետ։ Մարտ 4ին, երկուշաբթի իրիկուն ժամը ճիշդ 8.30ին Théâtre d'Iéna, 10 Ave. d'Iéna (métro Iéna)։ Գիները՝ 200, 100 եւ 50 ֆրանք։ Տոմսերը կը ծախուին սովորական վայրերը եւ կազմակերպութեան մօտ։ K. Dervichian, 32 rue des Ecoles, Paris, (Tél. Odé. 17-00)։

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ շրջանի Սկաուտներու 15րդ տարեկան ցերեկոյթը՝ այս կիրակի, կէս օրէ վերջ ժամը 14.30ին, Սալ տը լա Շիմիի մէջ, 28bis Rue St. Dominique, Paris (7)։ (Métro Invalides)։ Կը նախագահէ Պ. ՄԱՐՔ ՍԱՆԻԷ անդամ սահմանադիր ժողովի։ Կը մասնակցին ֆրանսական եւ օտար սկաուտական կազմակերպութիւններ։ Թատերական ներկայացում, բանակումի կրակ։ Սկաուտական նուագախումբ։ Երգ, պար, արտասանութիւն։ Մուտք 200, 100 եւ 50 ֆրանք։

SOCIÉTÈ PARIS-MACHINES

ՄԱՅԻԼԵԱՆ ԵՂԲԱՐՔ

6 Rue de Montmorency, Paris (3)

Գիրի մեքենաներու եւ հաշուեմեքենաներու գնում, վաճառում, փոխանակութիւն եւ արագ նորոգութիւն տեղւոյն վրայ։ Հեռաձայն ARC. 54-18։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ Եդուարդ Արտալեան եւ մայրը՝ Փառանձեմ, կը գտնուին Պէյրութ։ Իմացնել Օր. Վերժին Մանպաշեանի (ամուսնացած Պ. Օրջանեանի հետ), 202 rue Boileau, Lyon, Rhône (France)։ Կը խնդրուի Սուրիոյ եւ Լիբանանի թերթերէն արտատպել։

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ է Մանուշեանի գերեզմանին ուխտագնացութիւնը, օդի խստութեան պատճառով։

ԻՍԻԻ «ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ»ի երգչախումբի փորձերը երեքշաբթի ժամը 8,30ին, Խրիմեան սրահին մէջ։

ՊԷՐՆԱՐ ՎԱՀԷ, վկայուած իրաւագէտ Փարիզի Իրաւաբանական համալսարանէն։ Նախկին ուսանող Ընկ. Գիտ. Բարձր. Վարժ.ի, 19 rue Georges Lafenestre, Les Blagis (մէթրոյէն 300 մեթր հեռու), Bourg la Reine (Seine)։ Կ'ընդունի առժամաբար իր բնակարանը, առաւօտները ժամը 9էն 10 եւ ժամադրութեամբ։ Հեռու բնակողներու համար գրաւոր խորհրդակցութիւն իրաւաբանական ամէն տեսակի հարցերու մասին, procédure, fiscalité, ընկերութիւն։ Ի հարկին կ'երթայ դատարան և արտասահման։ Tél. ROB. 08-87։

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

HARATCH - Fondé 1925 - R. C. S. 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԲԱԺՆԵԳԻՆ.— Տար. 750, Ճամս. 400, Յամս. 200 ֆրանք

Mardi 5 Mars 1946 Երեքշաբթի 5 Մարտ

ԺԸ. ՏԱՐԻ — 18e Année N° 4551-Նոր շրջան թիւ 280 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 3 Ֆ.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՋԵՐՄՆԵՐՈՒ ԽԱՂԸ

Անշուշտ կը յիշէք Հայաստանի կեդր. Կոմիտէի ընդհ. քարտուղարին՝ Գ. Գ. Յարութիւնեանի ճառը, ընտրական պայքարին առթիւ (7 Փետր.):

Պարզելով ներգաղթի սոխողութիւնը, ընդհ. քարտուղար կը յայտարարէր.

— «Ներկայ պայմաններում, մենք չենք կարող գոհացում տալ բոլորին: Հակառակ մեր գիւղատնտեսութեան հսկայական վերելքին, եթէ նոյնիսկ գերմարդկային ճիգեր թափենք, մեր սահմաններէն ներս, առաւելագոյնը 350—400.000 ազգակիցներ կրնանք ընդունիլ»:

Այս յայտարարութիւնը եւ ուրիշ տեղեկութիւններ քաղուած էին տեղական թերթերէն, որոնք իրենց կարգին իբրեւ աղբիւր կը ցուցնէին Պէյրութի թերթերը:

Հրատարակուած թուանշանը — երեք հարիւր յիսունէն չորս հարիւր հազար — անհաւատալի կը թուէր մեզի, քանի որ թիզ մը հող չաւելցաւ Հայաստանի տարածութեան վրայ, 25 տարուան ընթացքին, եթէ չհաշուենք Ջրանցքներու ցանցով շահուած գետինները եւ կարգ մը բարւոքումներ:

Բայց եւ այնպէս, արձանագրեցինք, սպասելով նոր լուսաբանութեանց:

Արդ, Պէյրութի վերջին թղթաբերը երեւան կը հանէ շատ կարեւոր թիւրիմացութիւն մը:

Խնդիրը կը վերաբերի ոչ թէ 350—400.000, այլ 35—40.000 (երեսունեւհինգ - քառասուն հազար) ազգակիցներու:

Այս պարագան կը հաստատէ «Ազդարար» շաբաթաթերթը (9 փետրուար), արտատպելով ճառին այդ հատուածը: Կը հաստատէ նաեւ «Ազդակ» շաբաթօրեակը (8 փետրուար), քանի մը դիտողութիւններ ալ ուղղելով անոնց որ պատճառ եղած էին թիւրիմացութեան:

— «Բազմաթիւ ունկնդիրներ յստակ կերպով լսած են ճառը ու բոլորն ալ կը հաստատեն թէ՝ վարչապետը որոշ կերպով շեշտած է Հայաստանի ներկայ պայմանները, որոնք առաւելագոյնը կրնան հնարաւորութիւն տալ 35—40 հազարի տեղաւորման»:

Մեր պաշտօնակիցը կ'աւելցնէ թէ կաթողիկոսական պատգամաւորներն ալ «հազիւ այդ թիւը կը գտնէին հնարաւոր ներգաղթելու համար: Թիւ մը որմէ մեր գաղութին բաժինը հազիւ մէկ կամ երկու հազար կրնայ ըլլալ»:

Ի՞նչ խօսք որ այս յայտնութիւնը վեր ի վայր կը հրէ շատ մը հաշիւներ: Ջենք ըսեր թէ պաղ ջուր կը լեցնէ, բայց մեզ կը դնէ բուն իրականութեան առջեւ, անոր համեմատ կազմակերպելու համար ներգաղթը:

Այստեղ, տակաւին անցեալ շաբթու հասաւ Երեւանի հրահանգը, որ կը կրէ 1945 Դեկտ. 29 թուականը: Իսկ Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ արդէն բեռ կապած են տասնեակ հազարաւորներ, ինչպէս աւետեցին թերթերը:

Դժբախտաբար լրջութեան պակաս մը աչքի կը զարնէ, ընդհանուր խանդավառութեան մէջ, ինչպէս դիտել կուտան մեր պաշտօնակիցները:

Այսպէս, «Ազդարար» ցաւով կ'արձանագրէ թէ «տեղացի վաճառականներուն կողմէ հայ արհեստաւորներուն բացուած վարկերը սկսան ջնջուիլ. թէ բազմաթիւ հայ պաշտօնեաներ արձակուեցան. թէ կառավարութիւնը կ'ուզէ վերաքննութեան ենթարկել Այնճարի, Սուրի եւ այլուր գոյութիւն ունեցող ազգային պատկանելի սեփականութեանց խնդիրը»:

«Ազդակ» ալ կը հարցէ, դառնօրէն.

— «Վերջ ի վերջոյ վաղը ի՞նչ պատասխան պիտի տան իր տունն ու տեղը, կահ-կարասիները անգամ ծախու հանած այս ժողովուրդին: Ի՞նչ պիտի ըսենք շրջապատին, որուն անապարեցինք մեր մնաս բարովի խօսքն ըսել»:

Միջանկեալ ըսենք որ Մօտաւոր Արեւելքի մեր մասնաւոր թղթակիցն ալ վրդովում կը յայտնէր այս առթիւ, իր վերջին թղթակցութեամբ եւ մենք նախընտրեցինք յետաձգել հրատարակութիւնը:

Ահաւասիկ իրագիտական դաս մը, մեր գաղութին եւ ուրիշներու համար:

Գրչախաղ ըլլայ թէ թիւրիմացութիւն, մէկ զերօն կրնայ դուռ բանալ շատ ծանր յուսախաբութեանց:

Շ.

ՍԻՆԷՄԱՅԻ 50 ՏԱՐԵԿԱՆ

«Սինէման 50 տարեկան» յօդուածս (Յառաջ, 10 Փետրուար) «ստիպեր է» Պ. Ջ. Որբունին հրատարակել ճշդում մը, որ ըստ իրեն «անհրաժեշտ է», «գդուշացնելու համար զիս եւ առ հասարակ հայ ընթերցողները պատմական խարդախութենէ մը»: (Արեւմուտք, 27 Փետր.):

Ահա թէ «բանը ինչումն» է.—

50 տարի առաջ, 1895 Դեկտեմբեր 28ին Լուի եւ Օկիւստ Լիւմիէռ եղբայրները հրապարակով առաջին շարժանկարը ներկայացուցին Փարիզի Grand Café սրահին մէջ:

1945 Դեկտեմբեր 28ին Ֆրանսական ռատիօի վարչութեան կողմէ պաշտօն տրուած էր ինծի յիշատակել այդ յիսնամեակը, անթելով եւ տալ գիւտին պատմականը:

Այդ հաղորդումէն (emission) վերջ «Յառաջ»ի թելադրութեամբ գրի առի յօդուած մը, նկարագրելով քանի մը ժամուան տեսակցութիւնս Լուի Լիւմիէռի հետ::

Այդ առթիւ, Լիւմիէռի հետ ունեցած տեսակցութեանս նկարագրութենէն առաջ, կ'ամփոփէի սինէմայի պատմութիւնը հետեւեալ նախաբանով.— ԺԻ. դարէն ի վեր, երբ յօրինուեցաւ մոգական լապտերը, 235 տարիներ անցան մինչեւ որ Լուի եւ Օկիւստ Լիւմիէռ 1895 Փետրուար 13ին Սինէմային տուին իր վերջնական ձեւը: Իսկ 1895 Դեկտեմբեր 28ին բացուեցաւ սինէմայի առաջին վարագոյրը եւն.:

Ուրեմն, պարզ էր որ դիտակցաբար ուզեր էի սահիլ 235 տարուան սինէմայի պատմութեան վրայէն, խօսելու համար միայն անոր մասին որ սինէմային տուած էր իր վերջնական ձեւը:

Նոյնպէս յստակ էր որ նպատակս էր հրատարակել տեսակցութիւն մը եւ ոչ թէ համայնագիտական խճողուած եւ նեղացուցիչ ամփոփում մը:

Ահա թէ ինչու չեմ կրնար հասկնալ Պ. Որբունիի միջամտութիւնը որ մօտ երկու սիւնակ յատկացնելէ վերջ Էթիէն Ժիւլ Մարէի, կ'աւելցնէ.

«Շարժանկարի բացարձակ հնարիչը,— յղացումը եւ գործիքին իրականացումը — Էթիէն Ժիւլ Մարէն է» եւ աւելի անդին.— «Մարէ անժխտելիօրէն շարժանկարի գիտական հնարիչն է»:

Որքան վճռական են Պ. Որբունիի բառերը,— «Անժխտելի, բացարձակապէս»: Բառեր որոնք չեն գործածուած ակադեմականներու եւ պատմագէտներու բազմաթիւ սերունդներու կողմէ, առ հասարակ որ եւ է գիւտի եւ մասնաւորաբար սինէմայի մասին:

Մնաց որ, շատ զարմացայ եւ այս առանց որ եւ է յաւակնութեան, որ Պ. Որբունի վայրկեան մը իսկ կրցած է ենթադրել թէ իրեն իբրեւ աղբիւր ծառայող սինէմայի պատմութեան այդ տարրական գիրքը կրնար անծանօթ ըլլալ ինծի:

Եթէ իրաւ է որ Լիւմիէր օգտուած է Մարէի եւ Տէմընէի աշխատանքէն, առանց կանգ առնելու էտըընի վրայ, ճիշդ է նոյնպէս որ Մառէ իր կարգին օգտուեցաւ Էմիլ Ռէնոյի գործէն, աս ալ Հէյլէն, ան ալ Ֆրանց Ֆոն Իւղաթիւսէն եւ այսպէս անցնելով տասնեակ մը անուններու վրայ մինչեւ Ժ. Փլաթոյի1832ի «Ֆենաքիստիքօփ»ը:Պարագան նոյնն է Տակէռի համար զոր Պ.Որբունի կը նկատէ լուսանկարի գիւտին բացարձակ հեղինակը, առանց յիշելու Նիէփսը եւ իր նախորդները:

Կ'ուզէի խուսափիլ հմտութիւն ծախելու փորձութենէն, բայց Պ.Որբունիի գործածած բառերէն վերջ անհրաժեշտ էր այսքան մը ճշդում:

Վերջացնելէ առաջ, արդարութեան պարտք մը Պ. Լիւմիէռի հանդէպ: Յօդուածագիրը կը վճռէ առանց խղճահարութեան.— «Լ. Լիւմիէռի կը պարտինք մէկ բան.— մարդիկը զբօսցնել եւ այդ զբօսանքին հասոյթները դրպանել»:

Իրականութիւնն այն է որ սինէման որ եւ է դրամական հասոյթ չէ ապահոված Լիւմիէռի:Ծերունի գիտնականը իր գիւտը կը նկատէր իբրպարզ գիտական զննութիւն մը եւ երբեք չէր հաւատար թէ ան կրնայ ծառայել ապագային իբրեւ հիմք առեւտրական շահագործման: Եւ երբ Ժորժ Մելիէս որ այն ատենէն դուշակած էր սինէմային հրաշալի ապագան, առասպելական գումար մը առաջարկեց գիտունին, գնելու համար Լիւմիէռի արտօնագիրը, ան բառ առ բառ պատասխանեց.

— «Երիտասարդ, շնորհակալ եղիր ինծի, գիւտս ծախու չէ, քեզի համար ան սնանկութիւն է: Կարելի է շահագործել զայն քիչ մը ատեն, իբրեւ գիտական մարզանք, անկէ դուրս, ոչ մէկ առեւտրական ապագայ ունի»:

Լիւմիէռ, ինչպէս իր նախորդները, ոչ իսկ

Մելիէս որ աւելի քան 80 ժապաւէն արտադրած էր եւ եղած էր առաջին անգամ ժողովուրդը զբօսցնողը, չեն կրցած հարստանալ սինէմայով:

1918ին Մելիէսը տղոց համար շաքար, խաղալիկ կը ծախէր Մոնփառնասի կայարանին առջեւ: Մելիէս մեռաւ 1938ին Լէօփոլտ Պելան հիւանդանոցին մէջ, թշուառութեան մատնուած:

Գալով Լիւմիէռի անձնական հարստութեան որ թոյլ կուտայ 80ամեայ ծերունիին ապրիլ խաղաղ, արեւոտ ծովափի մը հանդստաւէտ տան մը մէջ, կը պարտի իր հօր գործարանին որ սինէմայի գիւտէն առաջ շատ արդիւնաբեր էր արդէն:

Կը յուսամ վերջակէտը դրած ըլլալ բարեկամական վէճի մը: Անոնք որ Պրիւքսէլէն Նիւ Եորք եւ Պալէն մինչեւ Փարիզ, ինչպէս եւ ամբողջ աշխարհի մէջ վերջերս տօնեցին սինէմայի յիսնամեակը, գիտէին անշուշտ Ժիւլ Էթիէն Մառէի գոյութիւնը եւ կատարած գործը: Ոչ ոք զոհ գացած է «խաբեբայութեան մը»: Կրնաք հանգիստ ըլլալ, Պ. Որբունի:

ԱՇՈՏ ՄԱԼԱՔԵԱՆ

ԻՐԱՆԵԱՆ ԹՆՃՈՒԿԸ

Մոսկուա պահանջնե՞ր դրած է

Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ Խ. Միութիւնը դիտմամբ եւ չքաշեց իր զօրքը Մարտ 2ին, հակառակ տրուած խոստումին, որովհետեւ կ'ուզէ ճնշում բանեցնել Իրանի կառավարութեան վրայ, կարգ մը պահանջներ արժեցնելու համար: «Տէյլի Մէյլ»ի դիւանագիտական աշխատակցին տեղեկութեանց համաձայն, Մոսկուայի գլխաւոր պահանջներն են.—

1. Իրանի կեդր. կառավարութիւնը պէտք է ճանչնայ Ատրպատականի ինքնավարութիւնը.— 2. Պէտք է քարիւղի մենաշնորհներ տայ Խ. Միութեան.— 3. Պէտք է ռուս խորհրդականներ ընդունի Իրանի կարգ մը պետական վարչութեանց մէջ:

Նոյն աղբիւրին համաձայն, Իրանի վարչապետն անգամ, Ղավամ էս Սալթանէ, որ Մոսկուա գնաց իբրեւ համոզուած բարեկամ Խ. Միութեան, չափազանցեալ գտնելով այս պահանջները, խնդրած է մերժացնել:

Ամէն պարագայի մէջ, կացութիւնը անորոշ է, մանաւանդ որ Անգլիա եւ Մ. Նահանգները որոշած են բողոքել, Ռուսիոյ ընթացքը համարելով խախտում 1942ի դաշնագրին:

Երկու պետութիւններն ալ քաշած են իրենց զինուորները եւ կ'ըսուի թէ բողոքագիրը ղրկելու համար կը սպասեն ռուսեւիրանեան բանակցութեանց արդիւնքին: Լոնտոնի մէջ կը յուսան թէ Իրան պիտի չընդունի խորհրդային պահանջները և զինուորներ պահելու իրաւունքը, որով խնդիրը կրկին պիտի գայ Միացեալ Ազգերու Ապահովութեան Խորհուրդին առջեւ:

Թերթերը 70000 կը հաշուեն հիւս. Իրանի մէջ հաստատուած խորհրդային զօրքին թիւը:Ռուսերը պարպեցին Սէմնան քաղաքը, Թէհրանէն 30 մղոն դէպի հիւսիս - արեւելք: Այս առթիւ հրաժեշտի հացկերոյթ մը տուին 250 բնակիչներու: Խորհրդային հրամանատարութիւնը յայտարարութիւն մը հրատարակելով, յանձնարարեց պարսիկ ժողովուրդին որ եւ է ապրանք չգնել ռուս զինուորներէն եւ անմիջապէս ներկայացնել դրամական եւն. պահանջները: Կ'ըսուի թէ Թաւրիզ քաղաքն ալ մասամբ պարպուած է, ինչպէս եւ Ղազուինը: Ինչպէս գրած ենք արդէն, Ռուսերը որոշած են պահել մնացեալ զինուորները, «մինչեւ որ կացութիւնը պարզուի»:

× Իշխան Ֆիրուզ, փոխ - նախարար Իրանի, յայտարարեց թէ Մոսկուայի մէջ ոչ մէկ դիւանագէտ այնքան պատիւներու արժանացած էր որքան Իրանի վարչապետը: Իշխանը «բարեկամական» կը նկատէ խորհրդային զօրամասերու պահպանումը հիւս. Իրանի զանազան մասերուն մէջ, հետեւեալ պատճառաբանութեամբ.— «Ատրպատականի մէջ կեդր. կառավարութեան ներկայացուցիչ մը չկայ, ընդունելու համար շէնքերը եւ հաստատութիւնները: Ռուսերը չեն կրնար Ատրպատականի կառավարութեան յանձնել կալուածները, առանց զայն ճանչնալու: Հետեւաբար կը մնան մինչեւ որ վերջնապէս կարգադրուի այս զուտ ներքին խնդիրը»:

Իրանի խորհրդարանին ազգայնական երեսփոխանները կը ծաղրեն իշխան Ֆիրուզի «յիմարական լաւատեսութիւնը» եւ դիտել կուտան թէ կառավարութիւնը տկարացած է եւ պէտք է հրաժարի: Թէհրանի երեսփոխաններէն Ալի Դաշտի Խ. Միութեան ընթացքը կը նկատէ «սպառնալիք մը դէպի Գ. համաշխ. պատերազմ որուն առջեւը կարելի է առնել միայն անմիջապէս եւ ուժգնօրէն պարզելով Մ. Նահանգներուն արտաքին քաղաքականութիւնը: Եթէ Ամերիկան վճռական ընթացք մը բռնէ պաշտպանելու համար փոքր ազգերուն իրաւունքները, կարելի է կասեցնել այս նախայարձակումը»:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ կառավարութիւնը որոշեց առժամապէս ջնջել օտար թղթակիցներու հեռագիրներուն գրաքննութիւնը, փորձի համար:

Ֆրանքօ կ'ամբաստանէ Ֆրանսան

Զօր. Ֆրանքոյի կառավարութիւնը քննելով ֆրանքօ-սպանիական սահմանագլուխին փակումը եւ ուրիշ խնդիրներ,, երկու յայտարարութիւններ հրատարակեց, որոնց մէկով կը մեղադրէ Ֆրանսան թէ կը խրախուսէ Սպանիոյ «կարմիրները» յարձակումներ կատարելու համար սահմանագլուխին վրայ, միւսով կը գանգատի թէ Ֆրանսա դէշ վարուած է Սպանիոյ աքսորեալ հանրապետականներուն հետ, թոյլ տուած է որ «կարմիրները» մարզուին հիւս. Ափրիկէի մէջ իբրեւ վնասարարներ, զինեալ խումբեր կազմակերպուին եւ Սպանիա մտնեն: Կ'ըսէ նաեւ թէ Ֆրանսացիները պաշտպանելով սպանիացի ահաբեկիչներու կազմակերպութիւնները, թոյլ տուին որ 1944 հոկտեմբերին 5000 հոգի արշաւանք մը կատարեն դէպի Սպանիա, թէ ֆրանսական մամուլը եւ անթելը պայքար կը մղեն Սպանիոյ դէմ, թէ Ֆրանսայի արհեստակցական միութեանց անդամները կը մերժեն պարպել սպանիական նաւերը եւ կը խզեն հեռագրական թելերը եւն.:

Այս մեղադրանքներուն հետ, Ֆրանքոյի կառավարութիւնը կը թուէ այն ծառայութիւնները զոր մատուցած է Ֆրանսայի, պատերազմի ընթացքին,— 1. Չէզոք մնալով.— 2. Պաշտպանելով ֆրանսական սեփականութիւնները.— 3. Ընդունելով զօր. տը Կօլի մէկ ներկայացուցիչը, իր իսկ խնդրանքով.— 4. Արտօնելով ֆրանսական ուժեղ բանակի մը համախմբումը Ափրիկէի մէջ.— 5. Պաշտօնական յարաբերութիւններ հաստատելով Ֆրանսայի առժամեայ կառավարութեան հետ.— 6. Բարի դրացնութեան քաղաքականութիւն մը վարելով, առեւտրական յարաբերութիւններ հաստատելով եւն.:

Առաջին յայտարարութիւնը ընդունելով հանդերձ կացութեան ծանրութիւնը, «տարբերութիւն մը կը դնէ Ֆրանսացի ժողովուրդին կրաւորական դիրքին եւ համայնավար կուսակցութեան արարքներուն միջեւ, կուսակցութիւն մը որ հնազանդելով դուրսէն եկած պատուէրներու, անոր կրեւ կուտայ մտնանշուած արարքներուն պատասխանատուութիւնը»: Այս առթիւ «հասարակ ոճրագործներ» կը կոչէ այն կալանաւորները որոնց պնդակահարումը տեղի տուաւ բուռն բողոքներու, ամէն երկրի մէջ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼՈՆՏՈՆԻ հելլէնական դեսպանատունը հաստատեց այն լուրը թէ Աթէնքի խորհրդային դեսպանը նաւակայան մը պահանջած է Երկոտասան կղզիներուն մէջ: Այս լուրը լրջօրէն կը զբաղեցնէ Անգլիոյ քաղաքական շրջանակները: Աշխատաւորական օրկանն ալ հաստատելով լուրը, կ'ըսէ թէ Աթէնքի խորհրդային դեսպանը այս առթիւ առաջարկած է ածուխ եւ արմտիք ճարել Յունաստանի, փոխարէն ստանալով ծխախոտ, քրոմ եւ Կորնթոսի չամիչ: Թերթը դիտել կուտայ թէ Երկոտասան կղզիները շատ հեռու են Սեւ Ծովէն դէպի Յունաստան երկարող կարճ ճամբէն եւ թէ ռուսական նաւերը կրնան ամէն յարմարութիւն գտնել Սելանիկի եւ Պիրէօսի մէջ:

ՆԻՒՐԸՆՊԷՐԿԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ առթիւ, սղագիրները 1.600.000 բառ արտագրած են 138 նիստերու մէջ, դատին սկիզբէն ի վեր (20 Նոյ.), Դաշնակից դատախազներու ճառերէն: Ատեանը լսած է 30 վկաներ եօթը լեզուներով,— ռուսերէն, ուկրայներէն, ֆրանսերէն, գերմաներէն, լեհերէն, դանիերէն եւ լիթուաներէն: Անգլերէնն ալ հաշուելով՝ ութ: Ներկայացուցած է վեց շարժանկարներ, մէկ երկուքը գերմանական, եւ 210 փաստաթուղթեր:

Պաշտպան փաստաբանները դիտել տուին թէ միլիոնաւոր Գերմաններ նորէն նացիականութեանպիտի վերադառնան, եթէ օրէնքէ դուրս հռչակուին իբրեւ անդամ զանազան կազմակերպութեանց (վեց տեսակ):

ՁԻՒՆԸ փառաւորապէս տեղաւորուելէ վերջ, սկսաւ հալիլ կիրակի օր: Փարիզի 3500 աւելածուներէն զատ, 5000 վարձուած կամաւորներ հետզհետէ կը մաքրեն փողոցները: Աւելի քան 2500 թոն աղ ցանուեցաւ: Մասնագէտներ կը հաստատեն թէ ձիւնը այսքան թանձրութեան հասած չէր 74 տարիէ ի վեր: Հաղորդակցութեաց խանգարումէն զատ, արկածներ ալ պատահեցան: Կառ տր Լիոնի կողմը տաղաւարի մը տանիքը փլաւ ձիւնին ծանրութեան տակ եւ քաղաքացի մը մեռաւ: Ուտեստի եւ մասնաւորապէս ցորենի փոխադրութիւնը յապաղած է, բայց վախ չկայ որ Փարիզը առանց հացի մնայ:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ կառավարութիւնը բանակցութիւններ կը կատարէ Եէմէնի թագաւորին հետ, քարիւղի մենաշնորհներ ստանալու համար:

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ «ՎԻԶԱ»ն պիտի ջնջուի Մարտ 5էն սկսեալ, Ֆրանսացիներու համար: Միայն անցագիր պիտի հարցնեն, եկած կամ գացած ատեն:

ԱՐԿԱԾԻ ԶՈՀ ՄԸ ԵՒՍ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ս. Թեւանեանի մահէն երեք օր վերջ, հողին յանձնեցինք մարմինը՝ Յարութիւն Ասլանեանի, Բաբերդի Լոռնք գիւղէն, 69 տարեկան: Փետր. 14ի առտուն հազիւ քառորդ ժամ գործի սկսած (տօքէր), կռնակի վրայ փոսի մը մէջ իյնալով, գանկը կը ջախջախուի երկաթէ մը եւ կը մեռնի առանց բառ մը արտասանելու:

Ողբացեալը մեծ գերդաստանի մը զաւակ, 1913ի վերջերը կը մեկնի Ռուսաստան: Հայրենասէր, անձնուէր, կանուխէն մտած էր Հ. Յ. Դ. շարքերը 1908ին: Կամաւոր Անդրանիկի բանակին մէջ երեք եղբայրներով: Նշանակելի դեր կատարած է Խոյի կռիւին մէջ, փրկելով երեք վաշտերու կեանքը: Միշտ հաւատարիմ ազգային սրբութիւններուն: «Յառաջ»ը իր անբաժանելի ընկերն էր: Անվերջ կը խօսէր երկրի կեանքէն: «Եթէ ես արկածով չմեռնիմ, 85 տարի պիտի ապրիմ», կ'ըսէր: Առատաձեռն էր, ազգային ձեռնարկներ կը քաջալերէր: Միակ բաղձանքն էր հայրենիքին մէջ թաղուիլ:

Յուղարկաւորութեան առթիւ յուզիչ դամբանական մը խօսեցաւ Առաջ. Փոխ. Եղիշէ քհնյ. Մխիթարեան:

Փոխան ծաղկեպսակի եղան հետեւեալ նուէրները.— Հ. Յ. Դ. Սէն Ժէռոմի «Հայաստան» ենթակոմիտէէն 500 ֆրանք, Կապոյտ Խաչին: Սարթանի Ազգ. Միութեան եւ Կարմիր Խաչի մասնաճիւղերը՝ 500ական ֆրանք Թաղին դպրոցին: Աւետեան եղբ. 500 ֆրանք Սարթանի դպրոցին: Տէր Նազարէթեան ընտանիքը 500 ֆրանք Վեթերաններու Ֆոնտին, 500 ֆրանք Հ. Յ. Դ. «Նոր Սերունդ»ի Մարսէյլի կեդրոնին: Մ. Ասլանեան 500 ֆրանք Վեթերաններու Ֆոնտին: Ա. Տօնէլեան 100 ֆրանք եկեղեցիին:

Հողը թեթեւ կայ վրադ, սիրելի Յարութիւն, երբ գայ ժամանակը ձեր բոլորի աճիւնը հայրենիք փոխադրել՝ թող մեր նուիրական պարտականութիւնն ըլլայ:— Տ. Ս.

ԵԳԻՊՏՈՍԻ նախարարական խորհուրդը որոշեց զօրացնել բանակը: 700.000 ոսկիի վարկ մը բացուեցաւ, զէնքեր գնելու համար Անգլիայէն:

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԷՆ կը հեռագրեն թէ Արաբները ընդհ. գործադուլ մը սարքած են ամբողջ Պաղեստինի մէջ, պահանջելու համար աքսորականներուն վերադարձը:— Ոստիկանութիւնը ձերբակալեց 26 Հրեաներ որոնք զէնք եւ ռազմանիւթ պահած էին:

ՄԻԱՑԵԱԼ ԱԶԳԵՐՈՒ կազմակերպութիւնը պիտի ունենայ 250.000 զինուոր եւ իբր 3000 օդանաւ, մասնագէտներու կարծիքով: Անգլիա, Մ. Նահանգները եւ Խ. Միութիւնը պիտի տրամադրեն 50.000ական զինուոր, Ֆրանսա՝ 70—80.000, մնացեալը Չինաստան:

ՍԵՒ ՇՈՒԿԱՆ խափանելու համար, պարենաւորման նախարարը ծրագիր մը կազմած է, որ կը տրամադրէ բռնագրաւել յանցաւորներուն շարժուն եւ անշարժ ստացուածքները:

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ԹԱՌԻՍՏ ԱԲԳԱՐԻ յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր, երեքշաբթի, ժամը 2.30ին, Փարիզի Հայոց եկեղեցին:

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ, այս հինգշաբթի, 7 մարտ, ժամը 8.30ին Սալօն Մազընոյի մէջ, «ՇԱՆԹ» թատերախումբի կողմէ, 88 rue d'Aubagne: Գիները 50 եւ 100 ֆրանք:

ՇԱՎԻԼԷՆ ընկեր Գէորգ Պօղոսեան կը նուիրէ 200 ֆրանք Հ. Յ. Դ. Վեթերաններու Ֆոնտին, Որդիք Պէրպէրեանի մահուան տարելիցին առթիւ:

ՄԻՒԹԻՒԱԼԻԹԷԻ ՇՔԵՂ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ, կիրակի 10 Մարտ, ցերեկոյթ ժամը 3ին, ԽՈՐԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ, մասնակցութեամբ Տիկին Լաթիֆեան, Օր. Մինասեան, Օր. Մառի, Պ. Պ. Մաֆսուտեան, Գրիգոր Վահան, Լաթիֆեան, Բարիլոյսեան, Պաղտասարեան, Պետրոսեան, Մարինեան, Մուրատեանի կը ներկայացնէ՝

Տ ր ի ղ ք ի

Քէյի տրամը 5 արար

Տոմսերը կը ծախուին՝ Հրանտ Սամուէլ 51 rue Monsieur le Prince, tél. Dan. 88-65, Ֆօթօ Ֆէպիւս՝ 23 Bld. Bonne Nouvelle. Lou. 69-83:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ի նպաստ Սէնթ Անթուանի դպրոցներու առաջին անգամ ըլլալով Շիրվանզադէի թատերախումբը պիտի ներկայացնէ ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ, 10 Մարտ, կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 2ին, Պար Մաքսոնի, Հ. Ա. Ը. Մ. սրահին մէջ:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԽՆԶՈՅՔԸ

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՕ.— Անցեալ կիրակի կէսօրէ վերջ տեղի ունեցաւ Կապոյտ Խաչի կազմակերպած խնջոյքը ընկեր Ս. Գարաեանի սրահին մէջ: Ընկեր Ս. Յովհաննէսեան հանդէսը բանալով պարզեց Կ. Խաչի նպատակները եւ ապա խօսք տուաւ օրուան բանախօսին՝ Տիկին էլլէն Բիւզանդի, որ ծանրացաւ Կ. Խաչի գործունէութեան վրայ, պատերազմէն առաջ եւ պատերազմի ընթացքին: «Երբ հայ տղամարդիկ ճակատ մեկնեցան, Խաչուհիները հիւսած բրդեղէններով ծրարներ ուղարկեցինք ընտանիքէ զուրկ հայ զինուորներու, որոնցմէ հարիւրաւոր շնորհակալութեան նամակներ ստացած ենք: Գրաւման շրջանին եւս Կ. Խաչը անգործ չմնաց: Երբ մեր զինուորները գերի գացին Գերմանիա, ուրիշ բարենպատակ կազմակերպութեանց հետ միասնաբար հիմնեցինք գերիներու Օգնութեան մարմին մը եւ ծրարներ ղրկեցինք հայ գերիներու: Գերիներու Օգնութեան Մարմինը չմոռցաւ օգնութեան հասնիլ նաեւ յունահայ կարօտեալներու»: Ապա յորդորեց եռանդով շարունակել աշխատանքը, առանց ուշադրութիւն դարձնելու ըսի ըսաներու:Այս առթիւ օրինակներ տուաւ գաւառէն, ուր պատերազմէն առաջ 13 խաչուհի ունեցող շրջաններ այսօր 40 անդամներ կը հաշուեն: Գեղարուեստական բաժինը ճոխ էր երգերով, արտասանութիւններով եւ մանաւանդ հայկական պարերով: Թող ներեն որ զանց առնեմ անունները, խնայելու համար «Յառաջ»ի թանկագին էջերը: Պիւֆէն ճոխ էր, մեծ մասով շնորհիւ Խաչուհիներու նուէրներուն: Խորոված հաւ մը եւ պնակ մը կարկանդակ աճուրդի դրուելով գոյացաւ 12.000 ֆրանք եւ շահեցաւ Պ. Պօղոսեան (Փարիզէն):—

Լրատու

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԸ ՌՈՄԱՆԻ ՄԷՋ

ՌՈՄԱՆ.— Փետրուար 23ին Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը թէյասեղան մը սարքած էր, Վարդանանցի առթիւ: Ձեռնարկը շատ յաջող անցաւ, ստեղծելով զուտ հայկական մթնոլորտ մը: Տեղի ունեցան արտասանութիւններ եւ երգեր: Յետոյ խօսք առաւ Պ. Ա. Պօյաճեան, պանծացնելով Վարդանանց գործը: Նոյնպէս ուղերձ մը կարդաց Տիկին Շահնուր՝ հայկական դպրոցին անձնուէր ուսուցչուհին, Վարդան Մամիկոնեանի դուստր՝ Շուշանիկը իբրեւ օրինակ ներկայացնելով հայ օրիորդներուն: Աճուրդէ մը գոյացաւ3185 ֆրանք: Իսկապէս գովելի էր երեւոյթը: Փետրուարի սկիզբներն ալ Խաչուհիները հանդէս մը սարքեր էին, ի նպաստ յունահայ կարօտեալներուն: Գոյացած գումարէն 6000 ֆրանք նուիրած են Նպաստակին, իսկ 2000ը Պէյրութի ճեմարանին, Տիկին Շանթի մահուան առթիւ: — Սուրէն

« ՇԻՐԱԿ ».— Մեր աշխատակիցներէն Պ. Հր. Թորոսեան այս անունով կիսամսեայ լրագիր մը սկսած է հրատարակել, տնտեսական, առեւտրական եւ քաղաքական բովանդակութեամբ: Ձեռնհաս՝ երեք ճիւղերուն մէջ ալ, անշուշտ պիտի յաջողի լրացնել կարեւոր պակաս մը: Ընդհ. վարիչ՝ Պ. Վահէ Թոսունեան: Տարեկան բաժնեգին՝ 250 ֆրանք (արտասահման՝ 300): Հասցէ.— 5 rue François Pinton, Paris:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ Պ. Յակոբ Գարիկեան կամ Գափոեան եւ Տիկինը Ծաղիկ, Պիլէճիկի Կէօլ Տաղ գիւղէն: Իմացնել փեսային, Մովսէս եւ Աղաւնի Գասպարեանի: Pefkakia Reansa 30, Kesseriani, Athènes (Grèce):

Le Gérant : H. AGONEYAN

Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme · 13

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH - Fondé 1925 - R. C. S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ.— Տար. 750, 6ամս. 400, 3ամս. 200 ֆրանք

Mercredi 6 Mars 1946 Չորեքշաբթի 6 Մարտ

ԺԸ. ՏԱՐԻ — 18e Année N° 4552—Նոր շրջան թիւ 2[illegible]1 — Խմբագիր Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 3 Ֆ.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԱՄԷՆ ՄԷԿԸ ԻՐ ՉԱՓՈՎ

Ուրեմն, յառաջիկայ ներգաղթին համար կը նախատեսուի առ առաւելն 35—40.000 եւ ոչ թէ 350—400 հազար հոգի: Թուանշան մը, որ խելքի մօտ է, նկատի առնելով Հայաստանի ներկայ պայմանները :

Երեւանի Կեդր. Կոմիտէին քարտուղարը, Գ. Յարութիւնեան, չէր կրնար 350—400 հազար ըսել, երբ երկիրը կը մնայ նոյն սահմաններով: Երեսունեւհինգ — քառասուն հազարն իսկ անկարելի պիտի համարուէր պատերազմէն առաջ: Բայց, Հայաստանն ալ, որ 250—300.000 զինուոր նետած էր կրակին մէջ, ահագին կորուստներ կրեց պատերազմին հետեւանքով: Ուրեմն, զգալի բաց մը կը մնայ: Անշուշտ երիտասարդական ճակատին վրայ: Բաց մը՝ պիտանի ուժերու, աշխատաւոր ձեռքերու :

« Ազդակ » իրաւամբ դիտել կուտայ, թուանշաններու այս թիւրիմացութեան կամ չարաչահութեան առթիւ.

— « Յարութիւնեանի ճառին միջուկը, ամբողջ քաղաքականի իմաստը հոն է որ, կ'ուզէ ցոյց տալ թէ ներկայ Հայաստանի սահմանները նեղ են եւ Հայաստանը պէտք ունի լայնցնելու իր սահմանները. իսկ ելլել գրչախաղերով 35—40 հազարին քով թուանշան մը աւելցնել՝ կը նշանակէ մեծագոյն հարուածը տալ մեր դատի ամէնէն հիմնական փաստարկութեան» : (8 Փետր.) :

Արդարեւ, չարամիտներ, նոյնիսկ «բարեկամներ» որ շատ չեն ախորժիր Հայկական Դատին արծարծումէն, պիտի չառարկէի՞ն թէ ստիպողական հանգամանք չունի սահմաններու ընդարձակումը, երբ Հայաստան ի վիճակի է 350—400.000 տարագիրներ տեղաւորելու . . .

Անցնելով բուն հարցին, կը կարծենք թէ թիւրիմացութեան ճշդումը մեծապէս կը դիւրացնէ ներգաղթին կազմակերպումը:

Այսպէս, իւրաքանչիւր գաղութ կրնայ մօտաւորապէս հաշուել իրեն ինկած բաժինը: Կարելի էր ըսել՝ տարեչափը (ինչպէս ամերիկեան քօթան):

Հրատարակուած տեղեկութիւններէն կը հետեւի թէ՝ ամէնէն մեծ բաժինը կ'իյնայ Սուրիա-Լիբանանի, ուր հազարաւորներու ուզքը գետնէն կտրած է: Կարելի է 10—15.000 հաշուել այդ բաժինը: Արձանագրուածները կրնան շատ աւելի ըլլալ. բայց Երեւանը ինքն է որ, ցանկերը ստանալէ վերջ, պիտի վճռէ թէ որքա՛ն կրնայ ընդունիլ եւ ո՛ր դասակարգը, առաջին առթիւ:

Յետոյ կուգան պալքանեան գաղութները.— Յունաստան որ կը տապկուի անհնարին տագնապներու մէջ կրնայ երկրորդ տեղը բռնել Սուրիա-Լիբանանէն վերջ, Պուլկարիա եւ Ռումանիա, որոնք նոյնպէս տնտեսական հոգեր ունին: Չափազանցութիւն պիտի չըլլար առնուազն տասը հազար հաշուել Յունաստանի բաժինը, մանաւանդ Մակեդոնիոյ եւ Թրակիոյ շրջաններէն:

Եթէ հինգ հազարական ալ Ռումանիա — Պուլկարիա հաշուենք, արդէն կ'ունենանք 30—35.000, եւ անդին կը մնայ հինգ — տասը հազար միայն, միւս գաղութներուն համար: Այն ալ պայմանաւ որ կարենան ընդունիլ առաւելագոյնը, 40.000 :

Անշուշտ այս բոլորը ենթադրութիւններ են: Պարզապէս թուաբանական փորձ մը, որպէսզի իւրաքանչիւրը գիտնայ իր մօտաւոր չափը :

Այս ենթադրութեամբ, հաւանաբար քանի մը հազար միայն բաժին իյնայ մեր գաղութին: Ամէնէն լաւատես հաշիւներով, թող ըլլայ հինգ հազար: (Նորէն կը յիշեցնենք, ոչ թէ ընդհանուր արձանագրութեանց թիւը, այլ անոնք որ կրնան յոյս ունենալ ճամբայ ելլելու, առաջին առթիւ):

Քանի որ Երեւան ինք պիտի ճշդէ վերջնական թիւը եւ մեկնելու կարգը, ներգաղթի յանձնախումբին առաջին գործը պէտք է ըլլայ հաւաքել եւ դասաւորել, դասակարգերու բաժնել արձանագրութիւնները: Առաջին առթիւ՝ որակեալ բանուորները, գիւղացիները, արհեստաւորները, մասնագէտները եւայլն :

Այս տեսակ աշխատանք մը պիտի դիւրացնէր բուն Երեւանի գործը: Եւ արձանագրուած բազմութիւններն ալ պիտի գիտնային թէ ո՛ր չորքը նախապատուութիւն պիտի վայելէ կամ ե՛րբ կրնայ ճամբայ ելլել:

Ինչպէս դիտել կուտար Երեւանի նամակն ալ, գործողութիւնը կրնայ շատ երկար տեւել: «Սով. Հայաստանի կառավարութիւնը ի վիճակի չէ մէկ տարուայ ընթացքում ընդունել բոլոր հայրենիք վերադառնալ ցանկացողներին» :

Շ.

Երզնկա քաղաք՝ նստեր կուլայ...

Պոլսոյ «Ժիմհուրիէթ»ի արտօնատէր-խմբագիրներէն Տողան Նատի,— այն՝ որ կը գիջար թէ թուրք եաթաղանի տակ չէ ինկած մինչեւ վերջին հայը,— կը շարունակէ հրատարակել իր տպաւորութիւնները Արեւելեան Նահանգներու մասին, ուր շրջած էր վերջերս :

Աղէն զրկեր էի առաջին մասը: (Տես «Յառաջ», 28 Փետրուար): Նոր վկայութիւններ՝ Էրզրումի եւ Էրզինճանի (Երզնկա) մասին: («Ժիմհուրիէթ» 2, 3 եւ 4 Փետրուարի 1946):

— « Երզնկա ենք: Քսաներկու տարուան հանրապետութեան ամէնէն դառն յիշատակը այստեղ է:— 1939ի ձմրան, կէս գիշերէ քիչ վերջ, երկրաշարժը հողի հաւասար դարձուց հայրենիքի այս մասը: Հազարաւոր տուներ փլան, բիւրաւոր հայրենակիցներ մեռան: Բոլորս լացինք: Ամբողջ ազգը շարժման անցաւ. կառավարութիւնը առատաձեռն յատկացումներ ըրաւ, մինչ զանգուածային հանգանակութիւններ կը կատարուէին ամենուրեք: Բառին իսկական նշանակութեամբ, ազգային աղէտ մըն էր Երզնկայի շարժը: Մեզ սիրող օտար պետութիւններն անգամ օգնութեան փութացին:

« Կործանած հին քաղաքին տեղ, պիտի չինէինք բոլորովին նոր, ներկայանալի քաղաք մը ; Ցնորք, սակայն, որ եօթը տարի վերջ՝ շինուեցան միայն թաղապետական պաշտօնատուն մը, հիւանդանոց մը եւ քանի մը «ափարթըման» :Անշուշտ կիսաւարտ այլ շէնքեր եւս կը սպասեն լրացման : Բայց, պարզուած պատկերը՝ ուղղակի սիրտ կ'աւրէ: Կառավարական բոլոր պաշտօնատուները, կուսակալութիւնն ալ միասին, հին տաղաւարներու (պարաքա) մէջ կը մնան նորէն: Եօթը երկար տարիներու ընթացքին, խղճալի արդիւնք միայն:

« Վերաշինութեան գործերու առթիւ, ըսի - ըսածները ալ անպակաս էին, եւ են: Գործավարութիւնը, տարաձայնութիւնները ստուգելու համար երեսուն անգամ քննիչ պաշտօնեայ ղրկեր է: Կուսակալ Տիլավէր, զոր աշխատասէր մարդ կը նկատէինք, պաշտօնանկ եղած է: Կախակայուած է նաեւ Հանրօգուտ Շինութեանց վարչութեան տնօրէնը :

Զենք ուզեր անդրադառնալ բոլոր այս պատմութիւններուն: Բայց ինչ որ դառն իրողութիւն է, Երզնկա կը մնայ միշտ տխուր եւ դատարկ, — դժբախտ ծուլութեան մը մէջ:

« Էրզրումի մէջ, համեմատական նոյն անփութութիւնը:— Էրզրումի Հալքէվիի շէնքը տիպար հաստատութիւն մըն է, բայց անկարելի է ներկայացում տալ հոն, որովհետեւ կեդրոնէն տրուած որոշումի մը համաձայն՝ արգիլուած է Հալքէվիներու մէջ վճարովի ներկայացում սարքել: Պարագան նոյնն է նաեւ թղթատարին համար: Էրզրում՝ խզուած է հայրենիքի սիրտէն: Լուծելու համար նաեւ այս խնդիրը, անհրաժեշտ է վակոն մը կապել իւրաքանչիւր բեռնաբարձ չոգեկառքի, նկատելով որ արգիլուած է թղթատար յանձնել ո եւ է բեռնաբարձ կառախումբի :

« 1877ի պատերազմը, աւելի ճիշդ՝ այդ պատերազմի ընթացքին Ազիզիէի Ամրոցին մէջ տեղի ունեցած հրաշքը հաստատած է՝ թէ սահմանային տիպար քաղաք մըն է Էրզրումը: Անկախաբար աշխարհագրական եւ զինուորական պայմաններէն՝ սահմանային գլխաւոր քաղաքներու բնակչութիւնը ամէն բանէ առաջ պէտք է կապուած ըլլայ հայրենիքին, եւ, ի հարկին, կարենայ իր հայրենասիրութեան ապացոյցը տալ հերոսական ընթացքներով: Այս տեսակէտէն, դիւցազնական կռիւներու յիշատակարան մըն է Ազիզիէի ամրոցը: — 7 Նոյեմբեր 1877ի գիշերը, այդ ամրոցի կոնակը գտնուող երկու հայկական գիւղերէն յառաջացող ստուարաթիւ հրոսակներ, կը մօտենան մեր ամրոցին, եւ կը յաջողին ներս մտնել, գիմելով միջոցի մը՝ որ անծանօթ մնացած է: Սրէ կ'անցունեն կիսաքթուն մեր բոլոր զինուորները: Վրայ կը հասնին նաեւ Ռուսերը, եւ գրեթէ ամբողջութեամբ կը գրաւեն Ազիզիէի ամրութիւնները: Կացութիւնը ծանրակշիռ հանգամանք ստացած էր, որովհետեւ Ազիզիէի ամրոցը կը տիրապետէր բովանդակ շրջապատին, եւ եթէ անգամ մը եւս գրաւուէր Էրզրումը, այդ պարագային պիտի վտանգուէր բովանդակ Անատոլուն :

« Այդ միջոցին, զինուոր մը կը յաջողի խոյս տալ, եւ Էրզրում հասնելով կը պատմէ եղելութիւնը: Այսս փաշայի մզկիթին միւէզզինը, անմիջապէս մինարէին գագաթը կը բարձրանայ, եւ Էրզրումցիներուն կը տեղեկացնէ՝ թէ թշնամին գրաւած է Ազիզիէի ամրութիւնները:

«Ժողովուրդը խուճապ փողոց կը թափի, եւ, զէնքերով, տապարներով, մանգաղներով եւ կացիններով զինուած, կը փութայ իր միջոցներով եւ իր գիտցած ձեւով Էրզրումը փրկել . . . :

« Անհաւասար կռուէ մը վերջ, կը խորտակուին Ազիզիէի ամրոցին երկաթեայ դռները : Ինձմէ մի պահանջէք նկարագրել խողխողումի տեսարանը, որ պարզուած է ներսը: Ի վերջոյ, յաղթական կը հանդիսանայ ժողովուրդը, եւ կը հետապնդէ փախստական 2000 թշնամիները: Ահմէտ Մուհթար փաշայի վաշտը օգնութեան կը փութայ ժողովուրդին, ու քիչ անդին, Վանայ ձորին մէջ կը մաքրագործուին նաեւ 500 ռուս զինուորներ :

«Յիշենք միշտ այս դիւցազներգութիւնը, փըրկենք Էրզրումը կղզիացման վտանգէն» :

Մ.

ՔԱՆԱՏԱ Կ'ԱՄԲԱՍՏԱՆԷ ՄՈՍԿՈՒԱՆ

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ԷՐ ԼՐՏԵՍԱԿԱՆ ՑԱՆՑԸ

Քանատայի վարչապետը, Մ. Քինկ, Մարտ 4ին հրապարակ հանեց քննիչ յանձնաժողովին տեղեկագիրը՝ հիւլէական ռումբի գաղտնիքներու լրտեսութեան մասին: Տեղեկագիրը բացէ ի բաց կ'ըսէ թէ ապացուցուած է որ «այս գործողութիւնները կը կատարուէին Օթավայի խորհրդային դեսպանատան կարգ մը անդամներուն կողմէ, Մոսկուայի ուղղակի հրահանգներով»: Ռուս գործակալներ մասնաւոր հրահանգներ ստացած էին 1945 Օգոստոսէն իսկ, Խաղաղականի պատերազմը վերջացած ատեն, զինուորական տեղեկութիւններ քաղելու համար ամերիկեան բանակի շարժումներու մասին: Այս գործողութիւնները կը վարէր գնդ. Նիքոլի Զապոթին, Օթավայի խորհրդային դեսպանատան զինուորական կցորդը: Տեղեկագիրը կ'ըսէ թէ Զապոթինի պաշտօն յանձնուած էր հասկնալ հետեւեալ գաղտնիքները.—

1. Մանրամասնութիւններ՝ այն նիւթի մասին որմէ կը բաղկանայ հիւլէական ռումբը, անոր արհեստագիտական կազմութիւնը եւ գծագրութիւնները,— 2. Մանրամասնութիւններ «ամերիկեան նաւատորմին կողմէ գործածուած ելեկտրոն ռումբերու մասին».— 3. «Նմոյշներ 235 իւրանիումէն, եւ մանրամասնութիւններ այն գործարանի մասին ուր կ'արտադրուի» եւն. :

Ինչպէս կը յիշուի, Մոսկուայի անթելը վերջերս հաղորդեց թէ Զապոթին ետ կանչուած է1945 Դեկտեմբերին:

Քննիչ Յանձնաժողովին տեղեկագիրը կը յիշէ չորս հոգի, «որոնք ուղղակի կամ անուղղակի գաղտնի եւ մտերմական տեղեկութիւններ հաղորդած են Խ. Միութեան, խախտելով Պաշտօնական Գաղտնիքներու Օրէնքը»: Այդ չորս անձերն են.—

Տիկին Էմմա Վոյքին, ծածկագրութեանց քարտուղար արտաքին գործերու պաշտօնատան մէջ, որ ամբաստանուած է թէ Ռուսերուն կը հաղորդէր գաղտնի հեռագիրներու բովանդակութիւնը.— Հարիւրապետ Կորտըն Լիւնըն, անդամ Քանատայի Տեղեկատու Սպասարկութեան, որ վարչապետին կողմէ կը ներկայացուի իբրեւ «պետը գործակալներու խմբակի մը որ կը գործէր խորհրդային դեսպանատան զինուորական օգնական կցորդին՝ փոխ - գնդապետ Ռոկովի «անձնական ղեկավարութեան տակ».— Էտուըրտ Մէյզրօլ, ելեկտրական ճարտարագէտ Ազգային Հետազօտութեանց Խորհուրդին մէջ, որ կ'աշխատէր ռատար ճառագայթներու վրայ եւ անդամ էր վերոյիշեալ գործակալներու խմբակին: Կ'ըսուի թէ այս ամբաստանեալը ճարած է Խորհուրդին երկու տեղեկագիրները.— Քէթլին Ուիլշըր, որ կը ծառայէր բրիտանական վերատեսուչին գրասենեակին մէջ եւ տեղեակ էր անոր բոլոր գաղտնի վաւերագիրներուն եւ երեւան հանած էր կարգ մը գաղտնիքներ:

Տեղեկագիրը կ'ըսէ թէ ապացուցուած է որ ուրիշ բազմաթիւ գործակալներ կային եւ թէ շատ կարեւոր գաղտնիքներ երեւան հանուած են: Քննութիւնները վերջացած չեն տակաւին: Տեղեկագիրը կը մեղադրէ նաեւ հետեւեալ Ռուսերը,— Դեր - գնդապետ Մոթինով, օգնական զինուորական կցորդ.— Դեր – գնդապետ Ռոկով, օդանաւային կցորդ խորհրդային դեսպանատան,— Հազարապետ Սոքոլով, օգնական օդանաւային կցորդ եւ առեւտրական խորհրդական:

Տիկին Վոյքին խոստովանած է դատական ատեանին առջեւ թէ յանցաւոր է, գաղտնի տեղեկութիւններ հաղորդած ըլլալով Խ. Միութեան: Տեղեկագիրը կը յիշէ 17 տեսակ գաղտնիքներ որոնց մասին լուրեր քաղելու հրահանգ տրուած էր խորհրդային գործակալներուն:

× Լոնտոնի մէջ ձերբակալուեցաւ հիւլէական ուժի մասնագէտ մը, Տոքթ. Նըն Մէյ, դասախօսութենէ մը անմիջապէս վերջը: Ամբաստանուած է Պաշտօնական Գաղտնիքներու Օրէնքով:

1946ի ԶՕՐԱԴԱՍԻՆ պատկանող երիտասարդները պիտի զինուորագրուին ապրիլ 15էն սկսեալ, ինչպէս կը գրեն թերթերը: Տակաւին պաշտօնապէս հաստատուած չէ լուրը:

Կը ձաղկեն Ֆրանքոն առանց միջամտելու

Ֆրանսական, անգլիական եւ ամերիկեան կառավարութիւնները հաւաքական յայտարարութիւն մը հրատարակեցին, որով կը դատապարտեն զօր. Ֆրանքոյի կառավարութիւնը, առանց սակայն որ եւ է միջամտութիւն ստանձնելու։ Յայտարարութիւնը կ՚ըսէ թէ «ցորչափ զօր. Ֆրանքօ կը շարունակէ կառավարել Սպանիան, սպանիացի ժողովուրդը չի կրնար սերտ եւ ամբողջական գործակցութիւն մը յուսալ աշխարհի այն ազգերու հետ որոնք իրենց հաւաքական ճիգով պարտութեան մատնեցին գերման նացիականութիւնը եւ իտալական ֆաշականութիւնը, ուժեր որոնք օգնեցին իշխանութեան բարձրացնելու Սպանիոյ ներկայ կարգուսարքը եւ որոնց տիպարին վրայ ձեւակերպուած է այդ կարգուսարքը։ Երեք կառավարութիւնները միտք չունին միջամտելու Սպանիոյ ներքին գործերուն։ Ի վերջոյ Սպանիոյ ժողովուրդին կը պատկանի տնօրինել իր ճակատագիրը։ Հակառակ ներկայ վարչաձեւին զսպողական միջոցներուն ընդդէմ սպանիացի ժողովուրդին ճիգերուն՝ կազմակերպելու եւ ձեւ տալու համար իր քաղաքական իղձերուն, երեք կառավարութիւնները կը յուսան թէ սպանիացի ժողովուրդը նորէն պիտի չենթարկուի քաղաքացիական պատերազմի սարսափներուն եւ դառնութեան։ Ընդհակառակն, անոնք կը մաղթեն որ սպանիացի հայրենասէր եւ ազատական վարիչները շուտով յաջողին միջոցներ գտնել խաղաղօրէն հեռացնելու Ֆրանքօն, ջնջելու Փաղանգը (Ֆրանքոյի զինուորական ուժը) եւ հաստատել առժամեայ կառավարութիւն մը, որուն առաջնորդութեամբ սպանիացի ժողովուրդը կարենայ ազատօրէն ընտրել իր ուզած վարչաձեւը եւ ներկայացուցիչները»։

Այս առաջադրութեամբ, յայտարարութիւնը անհրաժեշտ կը գտնէ ընդհանուր ներումը՝ քաղաքական յանցանքներու համար, վերադարձ աքսորական Սպանիացիներու, ազատութիւն ժողովներու, քաղաքական ընկերակցութեանց եւ ընտրութեանց։ Այս նպատակներուն նուիրուած միջանկեալ կառավարութիւն մը պիտի վայելէ ամէն աջակցութիւն, դիւանագիտական յարաբերութիւններ եւ օգնութիւն տնտեսական գետնի վրայ։ Յայտարարութիւնը այժմ անկարելի գտնելով այդ աջակցութիւնները, կ՚աւելցնէ թէ դիւանագիտական յարաբերութեանց պահպանումը կամ խզումը կախում ունին դէպքերու ընթացքէն։

× Կ՚ըսուի թէ զօր. Ֆրանքօ միջոցներ կը մտածէ, ի հարկին Իրլանտա ապաստանելու։

Իրանի խնդիրը կը ծանրանայ

Լոնտոնի եւ Ուաշինկթընի իրանեան դեսպանները այցելելով Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարներուն, խնդրեցին միասնաբար բացատրութիւն պահանջել թէ Մոսկուա ինչու չի պարպեր իր զինուորները, հակառակ իր յանձնառութեան։

Անգլիոյ երեսփ. ժողովին մէջ, ի բացակայութեան արտաքին նախարարին, պետական նախարար Պ. Նօէլ Պէյքըր յայտարարեց թէ կառավարութիւնը յանձնարարած է Մոսկուայի դեսպանատան գործակատարին բացատրութիւն պահանջել խորհրդային կառավարութենէն։

Կը կարծուի թէ Մ. Նահանգներու կառավարութիւնն ալ համամիտ է Անգլիոյ եւ յայտարարութիւն մը պիտի ընէ մօտերս։ Հիւսէյին Ալա, Ուաշինկթընի իրանեան դեսպանը, դատապարտելով Խ. Միութեան ընթացքը, աւելցուց թէ պիտի ստիպուին նորէն Ապահովութեան Խորհուրդին դիմել։ Ամերիկեան թերթերը ծանր կը գտնեն կացութիւնը եւ կը պահանջեն որ կառավարութիւնը աւելի վճռական դիրք մը բռնէ։ Թերթ մը կ՚ազդարարէ խմբագրականով.— «Զօր պահեցէք ձեր վառօդը»։

× Տակաւին յայտնի չէ թէ ինչ արդիւնքի յանգած են Մոսկուայի մէջ կատարուած բանակցութիւնները։ Սթալին առջի օր ունկնդրութեան ընդունեցաւ Իրանի վարչապետը, Ղավամ էս Սալթանէ։ Տեսակցութեան ներկայ էր նաեւ Մոլոթով։ Զրոյցի մը համաձայն Խ. Միութիւնը պահանջած է զինակցութիւն մը կնքել, ճանչնալ Ատրպատականի կառավարութիւնը, քարիւղի մենաշնորհներ տալ եւն.։

ՊՈԼՍՈՅ մէջ մեռած են Գարեգին Ադամեան, Կարնեցի ծանօթ վաճառականը եւ բժ. Ներսէս Թիւլեան (78 տարեկան)։ Երկուքն ալ հանրային պաշտօններ վարած են երկար ատեն։ Վարդապետ ձեռնադրուած է ուսուցիչ Երուանդ Գէորգեան, կոչուելով Տ. Աշոտ։— Էվէրէկի (Կեսարիա) Ս. Թորոս եկեղեցին, որ իբրեւ մթերանոց կը գործածուէր տարիներէ ի վեր, Հողային օֆիսին կողմէ, պարպուած է, համայնքին վերադարձուելու համար.— Ծանօթ մարզիկ Պ. Լեւոն Ցակոբեան Մարզական Բարձրագոյն խորհուրդին անդամ ընտրուած ըլլալով, Անգարա գացած է։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍՈՒՐԻՈՅ ԵՒ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ֆրանսական եւ անգլ. զինուորներուն պարպումը պիտի սկսի մարտ 11ին եւ պիտի վերջանայ ապրիլ 30ին։

ՆՈՐ ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ծագեցան Եգիպտոսի մէջ, երկուշաբթի օր, երբ ուսանողները ցոյց մը կազմակերպեցին, յարգելու համար Փետրուար 21ի զոհերուն յիշատակը։ Ընդհ. գործադուլ հրոչակուած էր եւ բոլոր խանութները փակուած էին։ Միայն Աղեքսանդրիոյ մէջ սպաննուեցան տասը հոգի, որոնց չորսը անգլիացի ոստիկաններ եւ վիրաւորուեցան 170 հոգի։ Ամբոխը կրակի տուաւ Աթլանթիք օթէլը, որ կեդրոնն է անգլիական զինուորական հաստատութեան մը, յետոյ թալանեցին եւ հրկիզեցին շատ մը սրճարաններ եւ խանութներ։ Գահիրէի մէջ եգիպտական ոստիկանութիւնը բիրերով ցրուեց 300 հոգինոց թափոր մը որ կ՚աղաղակէր խտիվ Իսմայիլ պողոտային վրայ, — «Անկցի՛ Անգլիա», «պարպում կամ յեղափոխութիւն»։ Ուրիշ 700 հոգի երկաթ ձողերով զինուած թափոր մը կազմեցին մայրաքաղաքին մէջ, հակ-անգլիական կանչերով։ Ընդհ. զոհերու թիւը կը հաշուեն 17 սպաննեալ եւ 300 վիրաւոր։ Վարչապետը անձամբ շրջեցաւ քաղաքին մէջ, յորդոր կարդալով.— Պէյրութի եւ Դամասկոսի ուսանողներն ալ գործադուլ հռչակեցին նոյն օրը, ի նշան համակրութեան։ Անգլ. հրամանատարութիւնը վերջնագիր մը ուղղեց Եգիպտոսի կառավարութեան։

ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԵՑԱՆ Մարսէլ Տըվիդ, ոստիկանութեան վերատեսչութեան փոխադրութեանց ճիւղին գեր - տնօրէնը, եւ ուրիշ երեք պաշտօեաներ, որոնք ամբաստանուած են թէ արտօնագիր կը ճարէին (S. P.) ինքնաշարժներու փոխան դրամի (2500էն մինչեւ 10.000 ֆրանք)։ Ուրիշ խարդախութիւն մըն ալ երեւան հանուեցաւ Մոնթարժիի մէջ։

ԼԷՈՆ ՊԼՈՒՄ տակաւին ապաքինած չըլլալով, նորէն յետաձգուեցաւ իր մեկնումը դէպի Ուաշինկթըն։ Մ. Նահանգներու խորհրդարանը սկսաւ քննել անգլիական փոխառութեան խնդիրը։

ՍԱՇԱ ԿԻԹՐԻԻ թղթածրարը կորսուած ըլլալով, դատը յետաձգուեցաւ անորոշ ժամանակով։

ԿԵԱՆՔԸ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Ֆրանսայի ազատագրումէն ի վեր մեր գաղութն ալ ձեռնարկած է ժրաջան աշխատանքի։ Առաջին գծին վրայ կը գտնուին նշանախօսութիւններն եւ ամուսնութիւնները։ Հայեցի դաստիարակութեան հարցը լաւ կազմակերպուած է։ Շնորհիւ Հ. Ա. Ը. Մ. մասնաճիւղի ջանքերուն, քաղաքապետ Պ. Կօշառ սիրայօժար 3—4 դասարաններ տրամադրած է Ֆրանսական վարժարանին մէջ, հայերէնի դասաւանդութեան համար։

Երկրորդ տարին է որ մօտ 200 աշակերտներ հինգշաբթի օրերը դաս կ՚առնեն ազգանուէր ուսուցիչներու միջոցաւ։ Կայ նաեւ Կրթական Հոգաբարձութիւն մը, որ սրտանց կ՚աշխատի հայեցի դաստիարակութեան մակարդակը բարձրացնելու։ Նիւթական հարցն ալ ապահովուած է, կէսը Հ. Բ. Ը. Մ.ը եւ կէսն ալ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը՝ կը վճարեն։

Սկաուտներն ալ լաւ կ՚աշխատին։ Ամէն կիրակի առաւօտ իրենց մարզանքէն վերջ եկեղեցի կը մտնեն եւ կարգով կը շարուին։ Փոքրերու հայեցի դաստիարակութեան խնդիրը լաւագոյն ճամբու մէջ դրուելէ վերջ, կարգը եկած է չափահասներու գիշերային դասընթացքներու։ Կրթական Հոգաբարձութիւնը ժողով մը հրաւիրեց զանազան Միութեանց վարչութիւնները եւ բոլորը միասին փափաքեցան կեդրոնատեղի մը ունենալ, ինչ որ արդէն իրականացած է։ Բոլոր միութիւնները կրնան օգտագործել։ Երգչախումբը արդէն սկսած է իր փորձերը կատարելու եւ կարգ մը Միութիւններ այնտեղ կ՚ընեն իրենց ժողովները։

Մաղթենք որ նոյն համերաշխութեամբ շարունակուի այս աշխատանքը, մինչեւ ներդաշն։ Միութիւններու կեդրոնատեղին կը գտնուի, 29bis rue Etienne - Dolet։— Թղթակից

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՄԵՐԳ
ՍԻՓԱՆ ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ
Ղեկավարութեամբ Գ. Ալէմշահի
Կիրակի, 17 Մարտ ժամը 5ին, Gaveauի սրահը

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ փարիզաբնակ Պ. Մարտիրոս Պալթաճեան (Թիֆլիսցի, 45 տարեկան)։ Իմացնել Mr. Y. Dozikian, 9 Ave. de Valmy, Grenoble (Isère)։

ԲԱՐՁՐ ՀԱՅՔՑԻՆԵՐՈՒՆ (Մարսէյլի շրջան).— Ներդաշնի առթիւ խորհրդակցական խիստ կարեւոր ժողովի մը կը հրաւիրուին Կարնոյ, Երզընկայի, Քղիի, Բաբերդի, Դերջանի, Մնձուրի եւ Բասեան Գաւառի Հայր. թէ Վերաշինաց Միութիւնները, այս կիրակի ժամը 2.30ին Ազգ. Միութեան սրահին մէջ, 67 rue Longue des Capucines։

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԵԱՆՔԷՆ

Ֆր. Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղը տարեկան 5000 ֆրանք կը յատկացնէ Պէյրութի Ճեմարանին, ողբացեալ Տիկին Զ. Լ. Շանթի յիշատակին։

× Անկէնէն Տիկին Հ. Բաբերդեան 500 ֆրանք տրամադրած է Պէյրութի «Պնակ մը կերակուր»ի ձեռնարկին, Տիկին Շանթի յիշատակին։

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղը Պ. Գադիկ Շալճեանէ ստացած է 2000 ֆրանքի նուէր մը, ողբացեալ Տիկին Աննա Շալճեանի եւ Գառնիկ Շալճեանի յիշատակին, ի նպաստ Ցունաստանի մեր չքաւոր հայրենակիցներուն։ Պ. Գադիկ Շալճեան նոյնպէս 2000 ֆրանք նուիրած է Վասպուրականի Հայրենակցական միութեան, որ իր կարգին զայն տրամադրած է Ֆր. Կ. Խաչին նոյն նպատակով։ Պ. Ալոյեան նոյնպէս 500 ֆրանք կը նուիրէ նոյն նպատակին, ողբացեալ Շալճեաններու յիշատակին։

Տէր եւ Տիկին Կարմիրեան եւ զաւակները՝ Լիւսի եւ Համբարձում, եւ բոլոր ազգականները խորունկ ցաւով կը ծանուցանեն իրենց զաւկին, եղբօր եւ ազգականին

ՄԿՐՏԻՉ ԿԱՐՄԻՐԵԱՆԻ
(Ուսանող)

դառնաղէտ մահը, ծաղիկ հասակին մէջ։

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի վաղը, հինգշաբթի կէս օրէ վերջ ժամը 3.30ին, Viroflayի Ֆրանսական եկեղեցիին մէջ, ուրկէ մարմինը պիտի ամփոփուի տեղւոյն գերեզմանատունը։ Տան հասցէն.— 29ter, Rue du Chemin de fer, Viroflay։

Մասնաւոր մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել։

ՏԽՐՈՒՆԻ.— ԻՇԽԱՆ ԱՄԱՏՈՒՆԻ

Ցաւով կը լսենք թէ քանի մը օր առաջ մեռած է Իշխան Ամատունի, որ տարիներէ ի վեր անկլին մը քաշուած էր։ Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի այսօր, չորեքշաբթի, առտուան ժամը 10ին, à la Maison Russe, Ste. Geneviève des Bois Montmagny (S. et O.)։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ, այս հինգշաբթի, 7 մարտ, ժամը 8.30ին Սալօն Մաջընոյի մէջ, «ՇԱՆԹ» Թատերախումբի կողմէ, 88 rue d'Aubagne։ Գիները 50 եւ 100 ֆրանք։

Հ. Յ. Դ. Մկրտիչ Եօթնեղբայրեան խումբին ժողովը՝ այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ՄԵԾ ԺՈՂՈՎ

Կազմակերպուած Պանեէօ Քաշանի Հայկ. Դատի Յանձնախումբի եւ Ազգ. Միութեան՝ մասնաճիւղին կողմէ Քաշանի քաղաքապետութեան մեծ սրահին մէջ, այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին։ Կը նախագահէ ընկեր ԼԵՒՈՆ ՏՕՆԻԿԵԱՆ։ Կը խօսին Պ. Պ. ԼԵՒՈՆ ԶՈՐՄԻՍԵԱՆ եւ ՏՕՔԹ. ԳԱԼՃԵԱՆ, Հայկական Դատի եւ ներդաշնի շուրջ։ Գեղարուեստական բաժին ղեկավարութեամբ Պ. Յակոբ Առաքելեանի։ Կը հրաւիրուին անխտիր շրջանիս բոլոր մեր հայրենակիցները։ Փարիզէն եկողներու համար՝ մէթրօ Arcuiel Cachan։

ՅԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Ֆր. Կապոյտ Խաչի Փորթ տ'Իթալիի մասնաճիւղին կողմէ, Կիրակի, 10 Մարտ կէս օրէ վերջ ժամը 3էն 11.30 Ivry, rue Barbèsի Bains-Doucheի սրահին մէջ։ Կը խօսի Տիկին ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ։ Գեղարուեստական բաժին, 3 վարագոյր «Անուշ»էն ուր «Անուշի» դերը կը կատարէ Օր. Լ. Գորգիկեան։ Սիրայօժար կը մասնակցի Շավիլի Րաֆֆի երգչախումբը։

Առատ պիւֆէ դիւրամատչելի գիներով։ Մուտք 75 ֆրանք, իջնել métro Porte de Choisy։

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN. 17. Rue [illegible] . 35

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH - Fondé 1925 - R. C. S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ.— Տար. 750, 6ամս. 400, 3ամս. 200 ֆրանք

Jeudi 7 Mars 1946 Հինգշաբթի 7 Մարտ

ԺԸ. ՏԱՐԻ — 18e Année N° 4553—Նոր շրջան թիւ 282 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 3 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԲԱՑ ԱՉՔԵՐՈՎ

Անոնք որ ուշադրութեամբ կը հետեւին միջազգային կացութեան ելեւէջներուն, անդադար կը մատնուին տեսակ մը յոռետեսութեան:

Արդարեւ, պատերազմը շահուեցաւ միացեալ ճակատով, բայց հիմա որ խաղաղութիւնը պիտի կազմակերպուի, ճեղք եւ ճարճատում, ամէն կողմ: Ամէնէն առաջ՝ Երեք Մեծերուն միջեւ:

Առէք որ եւ է ծանրակշիռ խնդիր, եւ պիտի տեսնէք որ դժտութեան ախտանշանները աւելի շատ են, աւելի զօրաւոր, քան հասկացողութեան եզրերը: Ընդհարում քաղաքական եւ տնտեսական շահերու: Մրցակցութիւն ազդեցութեան շրջանակներու: Պայքար՝ վարկ շահերու այս կամ այն փոքր պետութեան, պետութիւններու խմբակցութեան մը մէջ: Յամառ ձգտում՝ հին կամ նոր հաշիւներ կարգադրելու...

Մէկ խօսքով, բախում համայնակուլ, անյագ աշխարհակալութեանց:

Վեց էին երէկ, երեքը կործանեցան: Եւ ահա, տարին չլրացած, լեղի կը հոսի մեղրածոր խօսքերու, ժպտուն հաւաստիքներու տեղատարափին մէջ:

Ակռաները կճրտոց՝ Եւրոպայէն մինչեւ Միջին եւ Ծայր. Արեւելք: Ամէն ուր որ բաց դաշտեր կան չափուելու, տեղաւորուելու, շահագործելու համար: Ուր որ ոտքի տեղ մը, խարիսխ մը, կայան մը կարելի է ճարել, տիրապետելու, տարածուելու, ի հարկին դիմացինը տրորելու համար:

Խնդիր մը հազիւ հարթուած, կուսախնձոր մը կը պայթի սեղանին կամ սահմանին վրայ: Եւ տո՛ւր թէ կուտաս, հրապարակային ճառերով, մամուլով կամ անթելով:

Արդի դիւանագիտութիւնը այնքան նրբացած է որ, օրուան վարիչները կարելի եղածին չափ կը զգուշանան ծանուցագիրներու փոխանակութենէն եւ կը նախընտրեն տեսակէտներ, դանդատներ, պահանջներ յայտնել բանբերներու, խօսնակներու, միջանկեալ «մեկնիչ»ներու միջոցաւ:

— «Ինչո՞ւ զօրքդ չես քաշեր Իրանէն»: — «Իսկ դուն ի՞նչ բան ունիս Եգիպտոսի, Պաղեստինի, Յունաստանի, Հնդկաստանի մէջ»:

— «Քու բանակներդ տիրաբար բազմած են Հունգարիոյ, Պուլկարիոյ, Ռումանիոյ մէջ». — «Իսկ դուն ահա քանի տարի է որ տուն տեղ ես եղած Կիպրոսի, Մալթայի, Ճիպրալթարի մէջ: Միջերկրականը հայրենի ժառանգութի՞ւնդ է»:

Եւ մթնոլորտը կը պղտորի, կը թանձրանայ: Անվստահութիւնը կոչկոռ կը կապէ ինչպէս յաւիտենական մղձաւանջ մը: Իսկ իբրեւ գործնական հետեւանք,— զինարշա՛ւ:

Անգլիան, որ պարտաւորիչ զինուորութիւն չունէր երկու հարիւր տարիէ ի վեր, կ'ուզէ պահել պատերազմի առթիւ կազմած բանակներէն առնուազն երեք միլիոն զինուոր: Խ. Միութիւնը հնգամեայ ծրագիր մը կազմած է, բազմապատկելու համար ներքին ուժերը: Մ. Նահանգները հիւլէական ռումբն ալ անբաւական համարելով,, ամուր կառչած են պարտաւորիչ զինուորութեան սկզբունքին:

Անշուշտ այս բոլորը պատերազմ չեն նշանակեր: Բայց կը ծառայեն «վառօդը չոր, սուրը հատու» պահելու, ինչպէս կը քարոզէր չարաչուք Վիլհելմը:

Հարկ է բաց աչքերով տեսնել այս երեւոյթները, որպէսզի երազէ մը արթնցողի տպաւորութիւնը չկրենք, եթէ նոր յուսախաբութիւններ կամ դառն անակնկալներ դիմաւորեն մեզ:

Խօսուն օրինակ մը, շատերու մէջէն:

Ձեռքի տակ ունինք Անգլիոյ երեսփ. ժողովին պաշտօնական տեղեկագրութիւնները, 1946 Փետր. 15էն 21:

Այս վերջին նիստին մէջ, արտաքին նախարարը, Պէվին, պատասխանելով միջազգային քաղաքականութեան մասին եղած հարցումներու, կ'անդրադառնայ նաեւ Թրքական հարցին եւ կը շօշափէ 1. Տարտանէլի, 2. Կարս-Արտահանի խնդիրները:

Ոչ մէկ խօսք՝ Հայկական Հարցի մասին: Ոչ իսկ «հայկական» բառը: Պարզելէ վերջ կառավարութեան տեսակէտները, Պ. Պէվին կը յայտարարէ.

— «Մենք դաշնագիր մը ունինք Թուրքիոյ հետ: Պէտք է անկեղծ ըլլամ եւ ըսեմ թէ չեմ ուզեր որ Թուրքիան վերածուի արբանեակ (կամակատար) պետութեան մը: Կ'ուզեմ որ իրապէս անկախ պետութիւն մը ըլլայ ան»:

Բուն ողբերգութիւնը՝ յաջորդով: Շ.

Ի՞նչ է կոլխոզը

Ներգաղթի արձանագրութեանց առթիւ, յաճախ կը լսեմ հետեւեալ հարցումը.

— Ախպար, սա Կոլխոզն ի՞նչ է, գաղափար չունիմ, եթէ ազատ արհեստ մը ունենայի բնաւ հոգ չէի ըներ ու առաջին կարգին կը դրուէի:

«Կոլխոզ»ը ռուսական բառ մըն է, Կոլեկտիվնայա Խոզիյաեստվա — որ կը նշանակէ հաւաքական տնտեսութիւն: Համառօտելով կ'ըսեն Կոլխոզ: Ահա թէ ինչ է.—

Գիւղի բնակիչներուն պատկանեալ հողերը, բանող անասունները եւ գործիքները կը համարուին կոլխոզի սեփականութիւն, իսկ գիւղին մէջ ապրողները Կոլխոզի անդամ, «կոլխոզնիկներ» կամ կոլտնտեսականներ: Աշխատանքի ընդունակ այր թէ կին, բաժնուած են առանձին խմբակներու որ կը կոչուին բրիգադա: Ամէն մէկ բրիգադա կը կազմուի 40—50 բանուորներով, որոնք ունին իրենց ղեկավարը (չէֆ), որ կը կոչուի բրիգադիր: Ամէն մէկ բրիգադիր նախապէս կոլխոզի վարչութեան կողմէ կը ստանայ որոշ քանակութեամբ հողամաս, մշակելու համար: Բրիգադիր պարտաւոր է ամէն օր աշխատանքի տանիլ իր անդամները ու կատարուած աշխատանքը դրի առնել կոլտնտեսական, այր թէ կին, պարտաւոր է աշխատիլ կին մէջ: Աշխատանքի ընդունակ ամէն մէկ կոլտնտեսական այր թէ կին պարտաւոր է աշխատիլ կոլխոզի մէջ, հակառակ պարագային կը հեռացուի կոլխոզէն: Անոնք որ ինչ ինչ պատճառներով կորսուած են իրենց աշխատունակութիւնը (հաշմանդամներ, ծերեր եւայլն) եւ չունին խնամող մը, ապրուստի որոշ միջոց կը ստանան կոլխոզի ընդհանուր սնտուկէն:

Կոլխոզի բերքերու բաշխումը կը կատարուի տարուան մէջ մէկ անգամ, բերքի հաւաքումէն վերջ: Այս կոլխոզի վարչութիւնը պարտաւոր է առաջին հերթին կառավարութեան յանձնել պետական բաժինը, զատել անհրաժեշտ սերմացուն, ցեղչէ կողմնակի ծախքերը, ապա մնացածը բաժնել կոլխոզի ընդհանուր աշխօրերու քանակի վրայ, իմանալ ինչ կ'արժէ մէկ աշխօրը եւ կատարել բերքի բաշխումը: Ինքնին հասկնալի է որ, ով ունի շատ աշխօր, կը ստանայ աւելի եկամուտ: Մարդ մը մէկ օրուան մէջ միջին ճիգով կրնայ շահիլ մէկ աշխօր: Արժէքը կ'որոշուի իւրաքանչիւր կոլխոզի հաւաքած եկամուտով: Մէկ կոլխոզի մէջ աշխօրը կրնայ մեծ արժէք ունենալ, իսկ ուրիշի մը աւելի պակաս: Գարնան եւ ամրան ամիսներուն երբեմն ծնողներու աշխատանքին կ'օգնեն անչափահասները, աւելի շատ աշխօր շահելու համար, որովհետեւ ինչքան գործ կատարեն, անոր համապատասխան աշխօր կը ստանան: Երբեմն կը լսէք այս երգը.—

Կոլխոզական դարձ անենք,
Ահել, ջահել գործ անենք,
Ընենց անենք որ կեանքը
Սոցիալիզմին հասցնենք:

Կոլխոզնիկներու նիւթական կացութիւնը մեծ չափով կախում ունի կոլխոզի վարչութեան ղեկավարներէն — նախագահ, հաշուապահ, պահեստապետ, բրիգադիր եւայլն: Ճարտար ղեկավար ունեցող կոլխոզը կրնայ միշտ յառաջդիմել: Ատոր համար ալ երբեմն իրարու մօտ գիւղերէն մէկը համեմատաբար աւելի բարեկեցիկ վիճակ ունի քան միւսը: Հաւաքական տնտեսութեան ձեւով հողի մշակումը հնարաւորութիւն տուաւ Հայաստանի յետամնաց գիւղացիին որոշ չափով զարգանալ, նախկին խլուրդի բնակարաններու տեղ ունենալ լուսաւոր բնակարան, ելեկտրական լոյս, ձայնասփիւռ, մահճակալներ եւայլն: Իսկ աշխատիլը դարձած է կենսական պահանջ: Ամէնքն ալ պիտի աշխատին: Առտուն աշխատանքի գացած տեղն կ'երգեն Նոր Կոլխոզական երգը.—

Կոլխոզի արտեր վարում ցանում են,
Լոդի մարդիկ պատերի տակ նստած ննջում են,
Ընկերներ, կոլխոզն ինչի՞ նման է,
Մաքուր ապրող, լաւ աշխատող մարդու նման է:

Իբրեւ անձնական սեփականութիւն կոլտնտեսականներն ունին իրենց բնակելի տունը, որ պարտէզի հետ միասին պէտք է ըլլայ 1)4 հեքտարէն ոչ աւելի: Կրնան ունենալ մէկ կով, ընտանի կենդանիներ, քանի մը ոչխար եւ այլն: Կոլտնտեսականի անձնական սեփականութենէն ստացած եկամուտը պէտք է ըլլայ օժանդակ միջոց մը միայն, իսկ հիմնականը պէտք է ճարէ կոլխոզի մէջ:

Ամէն կոլխոզ ունի մանկապարտէզ մը ուր կը հաւաքուին գիւղի 2էն 6 տարեկան երեխաները մաքուր ժամանց վայելելու եւ դաստիարակուելու համար: Ասով մայրերը ազատ կ'ըլլան աշխատանքի համար: Բացի մանկապարտէզէն, կոլխոզն ունի մանկամսուր, աւելի փոքր երեխաներու համար: Աշխատանքէն վերջ մայրը մանկամսուրէն կ'առնէ երեխան եւ տուն կ'երթայ:

Պարբերաբար պիտի հաղորդեմ ուրիշ տեղեկութիւններ, իբրեւ իրազեկ: Իբրեւ կանոն, պէտք չէ մոռնալ որ հայրենիք պիտի երթանք ոչ թէ լաւ ապրելու, այլ աշխատելու համար:

ՀԱՅ ԳԻՒՂԱՑԻ

ՉԸՐՉԻԼ Կ'ԱՌԱՋԱՐԿԷ Անգլեւամերիկեան զինակցութիւն մը

«ՈՉ ՈՔ ԳԻՏԷ Խ. ՌՈՒՍԻՈՅ ԾԱՒԱԼՄԱՆ ՍԱՀՄԱՆԸ»

Անգլիոյ նախկին վարչապետը, որ Մ. Նահանգները կը գտնուի ատենէ մը ի վեր, շնորհալից ճառ մը խօսեցաւ առջի օր, եւ առաջարկեց զինակցութիւն մը կնքել Մեծն Բրիտանիոյ եւ Մ. Նահանգներուն միջեւ, իբրեւ ապահովութիւն Խ. Միութեան «ուժին եւ վարդապետութեանց ծաւալման դէմ»: Բանախօսութեան ներկայ էր նաեւ Մ. Նահանգներու նախագահը:

Պ. Չըրչիլ բացատրեց թէ կարելի չէ ոչ պատերազմին առաջքը առնել վստահօրէն, ոչ ալ զօրացնել Միացեալ Ազգերու կազմակերպութիւնը, առանց անգլիախօս ժողովուրդներու եղբայրական ընկերակցութեան եւ զինակցութեան: Իր կարծիքով, անհրաժեշտ է ոչ միայն ուժերու միացում, այլ եւ ձուլում երկու ազգութեանց, իբրեւ հասարակաց քաղաքացիներ, թէեւ այս խնդիրը ապագային կը վերաբերի: Յետոյ ծանրանալով Խ. Միութեան ձգտումներուն վրայ, յայտարարեց.

— «Ես խոր հիացում եւ յարգանք ունիմ ռուս քաջարի ժողովուրդին և իմ պատերազմի ընկերոջ՝ մարէշալ Սթալինի հանդէպ: Բրիտանիոյ մէջ համակրանք եւ բարեհաճութիւն կը տիրէ համայն Ռուսիոյ ժողովուրդներուն հանդէպ: Մենք կ'ըմբռնենք թէ Ռուսիա ստիպուած է ապահովել իր արեւմտեան սահմանները գերմանական որ եւ է նոր նախայարձակման դէմ: Մենք կ'ողջունենք իր արդար տեղը աշխարհի առաջնակարգ ազգերուն մէջ: Եւ սակայն, իմ պարտականութիւնս է ձեր ուշադրութեան յանձնել կարգ մը իրողութիւններ:

«ԵՐԿԱԹԵԱՅ ՎԱՐԱԳՈՅՐ ՄԸ»

«Շթէթինէն Թրիէսթէ երկաթեայ վարագոյր մը իջած է ցամաքային Եւրոպայի վրայ: Վարշաւա, Պերլին, Փրակա, Վիէննա, Փէշթա, Պելկրատ, Պուքրէշ, Սոֆիա — այս բոլոր հռչակաւոր քաղաքները եւ անոնց շուրջը համախմբուած ժողովուրդները կը գտնուին խորհրդային շրջագծին մէջ եւ բոլորն ալ այսպէս կամ այնպէս ենթակայ են ոչ միայն խորհրդային ազդեցութեան, այլ եւ շատ բարձր եւ յարաճուն հակակշռի մը՝ Մոսկուայի կողմէ: Միայն Աթէնքը իր անմահ փառքերով, ազատ է վճռելու իր ապագան ընդհ. ընտրութիւններով, բրիտանական, ամերիկեան եւ ֆրանսական հսկողութեամբ: Լեհական կառավարութիւն մը, որ ենթակայ է ռուսական տիրապետութեան, քաջալերուեցաւ ահագին եւ անիրաւ պահանջներ ընելու Գերմանիոյ վրայ: Համայնավար կուսակցութիւնները որոնք շատ անշան էին այս բոլոր արեւելեան երկիրներուն մէջ, բարձրացան իրենց համրանքէն շատ աւելի բարձր դերակշռութեան եւ զօրութեան եւ կը ջանան միահեծան, մենատիրական իշխանութիւն ստանալ ամէն տեղ: Ոստիկանական կառավարութիւններ կը տիրեն գրեթէ բոլոր պարագաներուն մէջ եւ ցարդ չկայ ճշմարիտ ժողովրդապետութիւն, բաց ի Չեխոսլովաքիայէն: Թուրքիա եւ Իրան երկուքն ալ խորապէս երկիւղի մատնուած եւ վրդովուած են, իբրեւ հետեւանք Մոսկուայի կողմէ դրուած պահանջներու եւ գործադրուած ճնշումի: Այս երկաթեայ վարագոյրին դիմաց կան մտահոգութեան ուրիշ պատճառներ: Յետոյ, կարելի չէ երեւակայել վերածնեալ Եւրոպա մը առանց զօրաւոր Ֆրանսայի մը: Ես ամբողջ կեանքիս մէջ աշխատած եմ զօրաւոր Ֆրանսայի մը համար եւ հաւատքս չեմ կորսնցներ հիմա: Բայց եւ այնպէս, շատ մը երկիրներու մէջ, ռուսական սահմաններէն հեռու, համայնավարական հինգերորդ զունդեր հաստատուած են եւ կը գործեն կատարեալ միութեամբ եւ բացարձակապէս հպատակելով համայնավարական կեդրոնէն իրենց ստացած հրահանգներուն: Բաց ի բրիտանական հանրապետութենէն եւ Մ. Նահանգներէն ուր համայնավարութիւնը իր մանկութեան շրջանը կը բոլորէ, համայնավարական կուսակցութիւնները կամ հինգերորդ զունդերը յարաճուն մարտակոչ մը եւ վտանգ մը կը կազմեն քրիստոնէական քաղաքակրթութեան համար:

ՆՈՐ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ ԱՆԽՈՒՍԱՓԵԼԻ ՉԷ

«Կացութիւնը վրդովիչ է նաեւ Ծայր. Արեւելքի, մասնաւորապէս Մանչուրիոյ մէջ: Եալթայի մէջ կնքուած համաձայնութիւնը չափազանց նպաստաւոր էր Ռուսիոյ համար, բայց կազմուեցաւ երբ ոչ ոք կրնար ըսել թէ գերմանական պատե-

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԼՈՆՏՈՆԷՆ

«ՄԷԿԴԻ ՆԵՏԵԼ ՀԱՅԿ. ՀԱՐՑԸ ՈՐ ԱՆԱՐԴԱՐ Է»

Ուշագրաւ երեւոյթ մըն է որ հայեւթուրք վէճին մէջ, աշխարհի անգլուդական ջարդարարներուն դատը կը պաշտպանեն մանաւանդ այն թերթերը որոնք մեծ համբաւ կը վայելեն մտաւորական շրջանակներու մէջ: Մնացեալ «դեղինները» յորձանքէն կը տարուին յաճախ եւ ընդհանրապէս իրենց յօդուածագիրները բոլորովին անծանօթ են մեր քաղաքական պատմութեան ելեւէջներուն: Economist տնտեսական շաբաթաթերթը որուն տեսակէտները կշիռ ունին, վերջերս երկու յաջորդական յօդուածներ հրատարակեց՝ գլխաւորաբար ծանրանալով հայկական պահանջներուն վրայ որոնց հանդէպ շատ բացասական ուղղութիւն կը վարէ: Տնտեսական ու առեւտրական շահերու նուիրուած օրկանի մը համար այդ հակահայ ուղեգիծը — որ միեւնոյն ատեն հակախորհրդային է— տարօրինակ պէտք չէ թուի:

Առաջին յօդուածին մէջ անստորագիր աշխատակիցը խօսելէ վերջ Լիբանանի, Սուրիոյ եւ Իրանեան Ատրպատականի վէճերուն մասին, դիտել կուտայ թէ օրուան բոլոր բանավէճերը հետեւանք են մեծերուն միջեւ ծագած բազմազան թիւրիմացութեանց եւ փոխադարձ վստահութեան պակասին: «Կասկածամտութիւնը վարակած է մեծ ու պզտիկ պետութիւնները, իսկ Խ. Միութիւնը մտավախութիւններ ունի մասնաւորապէս իր հարաւային սահմաններուն վրայ»:

«Էքօնոմիստ» կը բացատրէ թէ Ռուսիա որ միշտ շահագրգռուած է Միջին Արեւելքի գործերով, աՀուդողի մատնուած է վերջերս: Գլխաւոր պատճառը, համաձայն խորհրդային մամուլին, բրիտանական ուժերուն ներկայութիւնն է Պաղեստինի մէջ: Եթէ, կ՚ըսեն անոնք, Անգլիա կ՚ուզէ պաշտպանել իր հաղորդութեան յանձնուած այդ շրջանը, կէս միլիոննոց բանակ մը շատ է այդ նպատակին համար. իսկ եթէ զինուորներու այդ ստուար համախմբումը կատարուած է «հաւաքական ապահովութեան համար», ո՞վ է որ կը սպառնայ: «Ռուսիոյ կասկածամտութիւնը իրեն հաւատացուցած է թէ բրիտանական բանակը Պաղեստինի մէջ կը սպասէ ի հարկին իրեն դէմ կռուելու համար: Ատոր համար է ուրեմն որ Մոսկուա կը փորձէ ապահովութեան գօտի մը ստեղծել իր նաւթային շրջաններուն եւ արտաքին աշխարհին միջեւ: «Այլապէս հիմա ժամանակը չէր արծարծելու համար Խ. Միութեան եւ Թրքահայաստանի սահմաններուն սրբագրութեան հարցը: Փորձ մըն է սակայն – առայժմ շատ յաջող — հեռացնելու համար ամերիկեան եւ բրիտանական ուժերը՝ Իրանէն: Աղէտաբեր է այս քաղաքականութիւնը որ ոչ միայն ապահովութիւն չի ներշնչեր այլ ընդհակառակն կ՚արդարացնէ Ամերիկայի եւ Անգլիոյ վախերը թէ Ռուսիա կը հետապնդէ իր սահմանները ընդլայնելու ծրագրուած քաղաքականութիւն մը«:

Այս կարգի խորհրդածութիւններէ ետք, տնտեսական շաբաթաթերթը կը յանձնարարէ, ի մէջ այլոց «ՄԷԿԴԻ ՇՊՐԴԵԼ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ ՈՐ ԲԱՑԱՅԱՅՏՕՐԷՆ ՕՐՈՒԱՆ ԿԱՑՈՒԹԵԱՆ ՀԵՏ ՈՐ ԵՒ Է ԿԱՊ ՉՈՒՆԻ ԵՒ ԱՆԱՐԴԱՐ Է»: Ցօղուածը գրուած ըլլալով Մոսկուայի վերջին բանակցութեանց օրերուն, յանձնարարութիւնը ուղղուած է անշուշտ Արտաքին նախարարներուն:

X

Երկրորդ յօդուածին մէջ աշխատակիցը աւելի լայն տեղ կուտայ կովկասեան ու մասնաւորաբար հայկական խնդիրներուն:

«Կովկասի երբեակ հանրապետութիւնները — Հայաստան, Վրաստան ու Ազրպէյճան — մեծ հայրենիքի մը յառաջադէմ երկիրներն են ու իբրեւ այդ կ՚ուզեն բարդուած վիճակ մը ձեռք բերել: Եթէ նոյնիսկ Մոսկուան բացառիկ ճիգ մը չընէր, այս փոքրիկ հանրապետութեանց բարգաւաճումը բնականօրէն պիտի շահագրգռէր Ռուսիոյ սահմաններէն դուրս ապրող իրենց արենակիցները: Թէ Հայաստանը եւ թէ Ատրպէյճանը եղած են ուրեմն հայրենիքներ արտասահմանեան Հայերուն եւ Թաթարներուն համար: Առաջիններուն համար Խ. Միութիւնը տեսակ մը «հայրենիք» է, որուն վրայ կը նային բարի կամեցողութեամբ: Օրինակի համար, Հալէպի Հայերը որոնք երբեք նպատակ չունին բաժնուելու իրենց տեղական կապերէն, հոգեկան բաւարարութիւն կը ստանան երբ մտիկ կ՚ընեն Երեւանի ձայնասփիւռը եւ Սուրիացիներուն համահաւասար կը նկատեն զիրենք: Հայկական չքեղ հրատարակութիւն մը — «Հայաստան դարերու ընդմէջէն» — քանի մը օրէն սպառեցաւ Գահիրէի մէջ, թէեւ գին նշանակուած էր մէկ եգիպտական ոսկի: Անբնական չէ, հետեւաբար, երբ ռուս կառավարութիւնն ալ իր կողմէ ճիգ մը կ՚ընէ այդ Հայերուն մտքին մէջ ստեղծելու համար իրեն համակիր մտայնութիւն մը ու այդ ծրագրին յաջողութեան համար կ՚օգտագործէ արենակցական, կրօնական ու լեզուական կապերը: Հայերուն համար առաջին կոչը ըսել տալն իրենց Եկեղեցիին կողմէ: Ազէրիներուն համար (որոնք Շիի Իսլամներ են Պարսիկներուն նման բայց ծանր օրեր տեսած են Րիզա շահին օրով) կոչը կատարուած է յանուն ժողովրդապետութեան »:

Շաբաթաթերթը յետոյ կը բացատրէ թէ ռուսեւթուրք վէճին գլխաւոր շարժառիթն է Նեղուցներու խնդիրը որուն վրայ բարդուած է այսօր կովկասեան - հայկական - սահմաններու վերաքննութեան պահանջը: Աշխատակիցը երեւի չի հաւատար որ 1921ի դաշնագիրը ստորագրուած էր «ճնշումի տակ», որովհետեւ հեղինակով կը յիշատակէ այս վերջին զոյգ մը բառերը: Արդարեւ Կարսի դաշնագիրը Լէնինիեւ Մ. Քէմալի համաձայնութեամբ կնքուած էր, կ՚աւելցնէ, այն պահուն երբ երկու երկիրներն ալ շատ բան կորսնցուցած էին իրենց համբաւէն ու հեղինակութենէն՝ միջազգային հորիզոնին վրայ:

Էքոնոմիստի կարծիքով սահմաններու սրբագրութեան հարցին մէջ Ռուսիա շատ դժուարութիւն պիտի քաշէ Թուրքերուն համաձայնութիւնը ապահովելու համար ու մինչեւ հիմա տակաւին չենք գիտեր թէ Մոսկուա ինչ քայլեր պիտի առնէ այդ ուղղութեամբ :

« Վէճը սկսաւ տեսակ մը ճնշումով զոր Թուրքերը կը նկատեն անպարկեշտ միջոց մը: Ցետոյ, Մոսկուա սկսաւ Հայաստանեայց Եկեղեցին իբր գործիք ծառայեցնել այնպիսի ճարտար ձեւով մը որուն դէմ Թուրքիա դիւրաւ չէ որ պիտի կրնայ մաքառիլ :

Քիչ մը վարը աշխատակիցը կը հաստէ որ Թուրքիոյ համար ամէնէն դժուար հարցն է դիմաւորել արտասահմանեան Հայերու փրցուցած աղմուկը Մեծ Խորհրդային Հայաստանի մը համար: «Այս աղմուկը սկսաւ անցեալ գարնան Քալիֆորնիոյ մէջ ու յետոյ տարածուեցաւ Ֆրանսա, Լիբանան եւ այլուր: Ցունիսին եկեղեցականներ որոնք բոլորովին անտեղեակ էին վարագոյրին ետին տեղի ունեցող դիւանագիտական պայքարին, Խ. Հայաստան հրաւիրուեցան աշխարհի չորս ծագերէն՝ Կաթողիկոսին ընտրութեան համար: Այս համաժողովին ընթացքին էր որ ռուսական հողին վրայ առաջին անգամ ըլլալով յիշուեցաւ Մեծ Հայաստանի մը ծրագիրը: Ի մեծ զարմանս Թուրքերուն, հայութեան բազձանքներուն թարգման կը հանդիսանար Քէնթրպրիի դահերէցը որ քաղաքական խորամանկութենէ աւելի՝ միամտութիւն ցոյց տալով, կը յայտարարէր թէ հայ եկեղեցականներն ու իրենց հետեւորդները ամբողջութեամբ կողմ հանդիսացած են 1921ի դաշնագրին ռուսական մեկնաբանութիւնը: «Լիովին ու անկեղծօրէն համաձայն եմ որ Թուրքիոյ կողմէ գրաւուած նահանգները կարելի եղածին չափ շուտով Հայաստանի վերադարձուին », կ՚ըսէր դահերէցը : Այդ թուականէն ասդին կաթողիկոսը ինքն ալ կրկնած է այդ տեսակէտը՝ Երեք Մեծերուն ուղղած իր յուշագրով»:

(Մնացեալը յաջորդով) ԺԻՐԱՅՐ

«Բարեկամական խրատ՝ Սովետներուն»

(Մասնաւոր թղթակցութիւն «Ցառաջ»ի)

Այս խորագրին տակ, «Թայմզ»ի խմբագրապետ Էպուզզիա Վելիտի որդի Ջիատ՝ կը գրէ, 4 Փետրուար թուականով:

— «Այն օրն ի վեր, որ Մոսկովը պետութիւն դարձաւ, իրեն նպատակ ընտրեց տիրացու մը՝ Իսթանպուլի եւ Նեղուցներուն: Ասիոյ ձիւնապատ տափաստաններէն առաջացող Ռուսիա, երազներու ետեւէ վազեց, մէկ կողմէ Պալթեան Ծով, միւս կողմէ Խաղաղական ովկէանոս հասաւ, բայց չյաջողեցաւ իջնել Միջերկրական կամ Հնդկաց Ովկէանոս :

« Անգլիա միշտ արգելք հանդիսացաւ, ու թոյլ չտուաւ՝ որ Ռուսիա, Պարսից ծոցի ճամբով Հնդկաց Ովկէանոս իջնէ: Միւս կողմէ՝ Օսմ. Պետութիւնը (իր զօրաւոր շրջանին) եւ Եւրոպա թոյլ չտուին, որ Ռուսիա, Նեղուցներէն անցնելով, իջնէ Միջերկրական:

« Հակառակ այս արգելքներուն, Ռուսիա միշտ կրկնած է իր փորձերը, ամէն անգամ որ առիթ գտած է: Հիմա որ իր ամէնէն զօրաւոր շրջանը կ՚ապրի, ամէն միջոցի կը դիմէ՝ իրականացնելու համար իր զոյգ բաղձանքները: Պարսից Ծոց իջնելու համար՝ պարսկական հարցը կը հրահրէ, միւս կողմէ՝ Թուրքիոյ տեղերակները կը խառնէ՝ հին ու նոր «խնդիրներ» պճրտկելու համար:

« Ցայտնի է, թէ որքա՛ն ապարդիւն մնացին մեր երկրին հանդէպ Սովետներու թափած ջանքերը, որոնց նպատակն էր ներքին փլուզում առաջ բերել, երկրին մէջ: Մէջտեղն են, նաեւ, ծիծաղելի արդիւնքները Հայկական Դատին, եւ վրացի փրոֆէսէօրներու պնդումներուն:

« Տեսնելով որ այդ կարգի ձեռնարկներէ ոչինչ կարելի է ձեռք բերել, այս անգամ Մոսկուա հրապարակ նետեց 1915ին կնքուած անգլեւռուս գաղտնի համաձայնագիր մը՝ որով Անգլիա կը խոստանար Ռուսիոյ թողուլ Իսթանպուլն ու Նեղուցները: Գաղտնի այդ վաւերագրին յենլով՝ Ռուսիա կը պահանջէ, որ Անգլիա գործադրէ իր յանձնառութիւնները :

« Մոսկուա կը մոռնայ, սակայն, թէ ցարական Ռուսիոյ անկումէն վերջ՝ համայնավարները հրատարակեցին բոլոր գաղտնի համաձայնութիւնները, եւ ուրացան զանոնք:

Միւս կողմէ, բարեկամ եւ թշնամի տեսան՝ թէ Թուրք ազգը ինչպէս պատասխանեց Թուրքիոյ վերաբերեալ ռուսական պահանջներուն: Ամբողջ աշխարհ համոզուած է, թէ մեր արիւնով ոռոգուած հողերը պաշտպանելու համար՝ վճռած ենք կռուիլ մինչեւ վերջին թուրք մարդը:

« Ռուսիա, կրնայ կրկնել իր պահանջները՝ հակառակ այս բոլոր ճշմարտութիւններուն: Կրկնել՝ ուղղակի, թէ վարձկան ծառաներու միջոցաւ: Կրնայ նոյնիսկ օգնական պետութիւններ ալ գտնել, բայց չի կրնար փոխել մեր որոշումը:

« Եթէ կ՚ուզէ խելացի գործ տեսնել, Ռուսիոյ կը մնայ միջոցներ փնտռել հին բարեկամութիւնը վերահաստատելու համար հին դրացիին հետ»: Մ.

Խ. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ 25ԱՄԵԱԿԸ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ԱՉՔՈՎ

ԽՄԲ.— Անցեալ հինգշաբթի օր արտատպած էինք «Հայրենիք»ի մէկ խմբագրականը, որ կը ներկայացնէր Մոսկուայի «Փրավտա»յին բացառիկ թիւը, Խ. Հայաստանի 25ամեակին առթիւ: «Յուսաբեր» ալ իր կարգին կը վերլուծէ Խ. Միութեան կուսակցական պաշտօնաթերթին այդ համարը, կարգ մը խորհրդածութիւններով.—

Մեր ուշադրութիւնը գրաւեց ամէնէն առաջ Հայաստանի խորհրդայնացման տարեդարձի թուականը — Նոյեմբեր 25:

Ցարդ վէճը այն մասին էր, թէ ո՞ր թուականը նկատել արդեօք իբրեւ խորհրդայնացման պաշտօնական թուական,— Նոյեմբեր 29 (կարմիր բանակի մուտքը Հայաստան), թէ՞ Դեկտեմբեր 2ը (հայեւռուս դաշնագրի կնքման օրը, Երեւանի մէջ, երբ Հայաստանի կառավարութիւնը, ըստ այդ դաշնագրի, իշխանութիւնը խաղաղօրէն զիջեց խորհուրդներուն):

Բոլշեւիկները, յամառօրէն անտեսելով Դեկտ. 2ի դաշնագրային անվիճելի թուականը, կը պնդէին Նոյեմբեր 29ի վրայ, բայց երբեք Նոյ. 25ի:

Այսօր ամբողջ 25 տարի Նոյեմբեր 29 տօնակատարելէ եւ զայն, այդ թուականը՝ օրացոյցերու եւ այլ պաշտօնական գրութեանց մէջ նուիրագործելէ ետք՝ խորհրդայնացման նոր թուական մը կը մատնանշեն — Նոյեմբեր 25:

« ... Հայաստանի աշխատաւորները,— իր ընդարձակ յօդուածին մէջ կը նկատէ մեր հայրենիքին վարիչը՝ Գ. Արութինով,— ղեկավարութեանը տակ համայնավար կուսակցութեան, բարձրացուցին ապստամբութեան դրօշը եւ՝ օժանդակութեամբը օգնութեան հասնող Կարմիր Բանակի՝ տապալեցին Դաշնակներու լուծը՝ 1920 Նոյեմբեր 25ին Հայաստանի մէջ հաստատելով խորհրդային իշխանութիւն»:

Հետագային կը պարզուի անշուշտ, թէ խորհրդային վարիչները ուրկէ եւ ինչու առած են այս նոր թուականը, իրողութիւնն այն է որ «Պրաւտա»յի ամբողջ թիւին մէջ ոչ իսկ մէկ անգամ այլեւս չի յիշատակուիր Նոյեմբեր 29:

Պաշտօնական մարմիններէն Խ. Միութեան Գերագոյն Խորհուրդի Նախագահութեան, ինչպէս նաեւ բուն Ռուսիոյ Գերագոյն Խորհուրդի Նախագահութեան եւ կառավարութեան ողջոյնի գրութեանց մէջ յիշատակութիւն կայ միայն մեր հայրենիքի կատարած վերելքի եւ անոր բերած քաջարի եւ անձնուէր մասնակցութեանը մասին՝ երկրորդ հայրենական մեծ պատերազմին:

Մինչ պաշտօնական մարմիններէն Խ. Միութեան կառավարութեան եւ համամիութենական համայնավար կուսակցութեան ողջոյնի գիրերուն մէջ միաժամանակ կայ նաեւ յարձակում Հ. Յ. Դաշնակցութեան դէմ:

Պաշտօնական մարմիններու գրութեանց մէջ այս յարձակումը բաղդատաբար մեղմ է, խմբագրականին մէջ՝ խիստ, իսկ Խ. Հայաստանի իրական վարիչի Արութինովի ընդարձակ գրութեանը մէջ՝ աւելի բուռն :

Այս բոլոր գրութիւններէն միայն Գ. Արութինովի յօդուածին մէջ յիշատակութիւն կայ այն մասնակցութեանը մասին, զոր Սփիւռքի Հայութիւնը, կողք - կողքի Դաշնակիցներու հետ, բերած է երկրորդ համաշխարհային մեծ պատերազմին :

«Մենք կրնանք գոհունակութեամբ մատնանշել, — կը նկատէ մեր երկրի վարիչը, — որ հիթլերական բռնագրաւիչներու դէմ պայքարի մտան ոչ միայն Խ. Հայաստանի աշխատաւորները, այլեւ տարագրութեան մէջ գտնուող Հայերը: Անոնք նոյնպէս ոտքի ելան ի պաշտպանութիւն Խորհրդային Միութեան եւ անձնուիրաբար կռուեցան գերման ֆաշականութեան դէմ թէ դաշնակից բանակներու մէջ եւ թէ այն հրոսախումբերու, որ կը գործէին գերման տիրակալութեան ենթակայ երկիրներու մէջ, ինչպէս, օրինակ, Ֆրանսայի Հարաւ. Սլաւիոյ, Յունաստանի եւայլն: Երկրորդ հայրենական պատերազմի կրակին մէջ կոփուեցաւ ի սփիւռս աշխարհի ցիրուցանուած հայ ժողովուրդի միասնականութիւնը՝ զայն (այդ ժողովուրդը)

համախմբելով Խ. Հայաստանի եւ անոր մեծ առաջնորդ ընկեր Ստալինի շուրջ»։

Ազգային եկեղեցական ժողովէն ասդին ծաւալած շարժումը հայութեան մէջ, ի խնդիր իր հողերու ամբողջացումին եւ տարագիր բազմութեանց վերաբնակեցման հայրենի հողերու վրայ, իր արձագանգը գտած չէ «Պրաւդա»յի մէջ։

Միայն հետեւեալ սեղմ տողերուն հանդիպեցանք բացառաբար Արութինովի յօդուածին մէջ.

« Հայաստանի աշխատաւորները բերկրանքով կը սպասեն իրենց եղբայրներու վերադարձին օտար երկիրներէ դէպի հայրենի աշխարհը՝ Խորհրդային Հայաստան»։

Եւ այսքանը միայն։

Նոյն Արութինով, անդրադառնալով 1920ի Թրքական արշաւին դէպի Հայաստան, կը նկատէ.

« Օգտուելով Հայաստանի անպաշտպան վիճակէն՝ Թրքական զօրքերը գրաւեցին հայկական հողերու մէկ զգալի մասը՝ Կարս, Արտահան, Սարիղամիշ եւ Կաղզուան քաղաքներով»։

Եւ միայն այսքանը։ Թրքապատկան Հայաստանի մասին եւ ոչ մէկ խօսք։

Միայն «Երեւան»ի նուիրուած բանաստեղծական կտորի մը մէջ, անոր հեղինակը՝ Աշոտ Գրաշի՝ Մայր-Հայրենիքը երգելով՝ կ'աւաղէ.

« Մա՛յր Արաքսէն անդին — հո՛ն — կարօտէդ չէ՞ որ կը տառապին

« Երբեմն օրրանները հայկական,..

« Թեւաւոր Կարսը, Անին, մշուշոտ Վանը»։

Ընդհանուր ակնարկ մը նետելով հայութեան բազմադարեան անցեալին, մեր պատմութեան վաղ արշալոյսէն մինչեւ 19րդ դարը, Հայաստանի վարիչը՝ Արութինով՝ կը գրէ.

« Հայ ժողովուրդի ազատագրական պայքարը 19րդ դարու ընթացքին առաւ աւելի որոշակի եւ կազմակերպուած բնոյթ, ճշդուեցան պայքարի երկու ճամբաներ, ասոնցմէ մէկը կը հակէր դէպի մերձեցումը ռուս ժողովուրդի՝ անոր յեղափոխական-ժողովրդավար շրջանակներու հետ։ Այս հոսանքը, գլխաւորութեամբը մեծ լուսաւորիչ ժողովրդավարներու՝ Խաչ. Աբովեանի եւ Միք. Նալբանդեանի, կը յենուր Հայաստանի յառաջադէմ մտաւորականութեան եւ աշխատաւոր գիւղացիութեան վրայ։ Կապուած ըլլալով անմիջօրէն ռուս յեղափոխական ժողովրդավարներուն՝ այս հոսանքը մերձեցում կը քարոզէր Ռուսիոյ հետ։

« Հայ ժողովուրդի ազգային ազատագրական պայքարի երկրորդ ուղին կ'ընթանար արեւմտա-եւրոպական քաղքենիութեան (պուրժուազի) հետ մերձեցման գիծով՝ իրեն իբր կռուան ունենալով հայկական պուրժուազին»։

Այս երկու ուղղութիւնները մատնանշելով՝ յօդուածին հեղինակը կ'եզրակացնէ.

«Անցեալ դարու վախճանին, երբ Անդրկովկասի մէջ ծնունդ կ'առնէր սոցիալ դեմոկրատական բանուորական շարժումը, այդ օրերուն, ղեկավարութիւնը առաջին հոսանքին մէջ, որ մերձեցման կը ձգտէր Ռուսաստանի հետ, իր ձեռքն առաւ սոցիալ-դեմոկրատական բանուորական կուսակցութիւնը (բոլշեւիկները)։

« Այս շարժման անմիջական կազմակերպիչն ու ղեկավարը հանդիսացաւ խորհրդային ժողովուրդի առաջնորդը եւ ուսուցիչը՝ ընկ. Ստալին՝ իրեն իբր մերձաւոր գործակիցներ ունենալով Սուրէն Սպանդարեանը, Ստեփան Շահումեանը եւ Անաստաս Միկոյեանը։

« Իսկ երկրորդ հոսանքը, որ կը հակէր դէպի Արեւմուտք, նոյնպէս ձեւաւորուեցաւ իբրեւ կուսակցութիւն, յանձին պուրժուազական ազգայն. «Դաշնակցութեան», որու առաջնորդներն ու գաղափարաբաններն էին Զաւարեան եւ Ահարոնեան»։

Անցողակի մատնանշենք, որ, Դաշնակցութեան դէմ յարձակելով հանդերձ, Խ. Հայաստանի վարիչը իր կուսակցութեան կեդրոնական օրկանի էջերէն, այնուամենայնիւ, կ'ընդունի, որ նոյն Դաշնակցութիւնը տարած է «հայ ժողովուրդի ազգային ազատագրական պայքար»։

Այնքան վարժուած ենք անարդար յարձակումներու, որ այսքան համեստ խոստովանութիւնն իսկ ուշագրաւ կը դառնայ մեր աչքին։

Մեր յիշատակած ընդարձակ հատուածէն ի յայտ կուգայ այն նոր «դիրքաւորում»ը, որ Խ. Հայաստանի մէջ կը ձեւաւորուի դէպի մեր վերջին հարիւրամեակի ազատագրական շարժումը։

Ուրեմն, այդ շարժման մէջ այն հոսանքը, որ կուգայ բոլշեւիկներէն, ինքզինքը ժառանգորդ կը հռչակէ Խ. Աբովեանի եւ Մ. Նալբանդեանի գաղափարներուն։

Աւելին, Աբովեանի ու Նալբանտեանի այս գաղափարներուն բուն դարբինը, զանոնք հայ կեանքի մէջ ձեւաւորողն ու ծաւալողը, ըստ Արութինովի, կը հանդիսանայ Խ. Միութեան առաջնորդը՝ Ի. Ստալին, գործակցութեամբը երեք ծանօթ հայ բոլշեւիկներու։

Մենք տուինք «Պրաւդա»յի բացառիկ բովանդակութեան էական մասերը։

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԿԵԱՆՔ ԵՒ ԳԻՐ, գիրք – յիշատակարան հայ երիտասարդութեան։ Հրատարակիչ՝ Դաւիթ Շահլամեան, Թ. եւ Ժ. պրակ։ Հասցէ — 14 Gheit el Nouby St. Cairo (Egypte)։

ՀԱՅԵՐԸ ԱՏՐՊԱՏԱԿԱՆԻ ՄԷՋ

(Դ. եւ վերջին մաս)

Զանազան աստիճանի դպրոցներ ունէին նաեւ Ուրմիա, Խոյ, Ղարադաղի, Մարաղայի եւայլ շրջաններու գիւղերը եւ քաղաքները։

Մասնաւորապէս Թաւրիզի դպրոցները սերունդներ հասցուցած են, տալով անուանի գործիչներ, գրագէտներ, երաժիշտներ, նկարիչներ, արուեստագէտներ։

Կրթական գործին մեծապէս զարկ տուած են Կովկասահայ մտաւորականներ, մանկավարժներ, ի շարս որոնց Վանէն՝ Արմենական կուսակցութեան ղեկավարներէն Աւետիսեան (Մկր. Թէրլէմէզեան), Կ. Պիոնեան (ուսուցչապետ), Տ. Ռաշմաճեան (մանկավարժ) եւ Սամսոն Խանը, իբրեւ աջակից ունենալով տեղացի գիտակից տարրեր, ազգանուէր միութիւնները եւ առատաձեռն, խոնարհ զանգուածը։

Ատրպատականի մէջ ուսուցիչը ի պատուի եղած է, եւ համեմատաբար աւելի լաւ վարձատրուած։ Ան ժողովուրդին սիրուած զաւակն է։ Ապրուստի հոգ չունէր եւ տէրն էր իր կոչումին։ Այդ պատճառով, հոն կը հաւաքուէին ձեռնհաս, մասնագէտ ուսուցիչներ եւ մանկավարժներ։

Յիսունեւհինգ տարի առաջ, երբ Ուրմիոյ շրջանի եւ Սօուճ-Պուլաղի մէջ, յաճախ հայ քահանաներ քրտերէն երգելով մեռելը կը տանէին թաղելու, Թաւրիզի Հայ Կանանց Բարեգործական ընկերութեան միջոցներով դպրոցներ բացուած են։ Եւ Թաւրիզի մէջ իրենց ուսումն աւարտած հայ երիտասարդները այդ շրջաններ երթալով կրցած են արմատախիլ ընել անգրագիտութիւնը եւ թրքախօսութիւնը։ Ատրպատականցի Հայը 80 առ հարիւր գրել կարդալ գիտէ։ Բազմաթիւ էին նաեւ ճեմարան աւարտողներ, «Ներսէսեան»աւարտներ, գիմնազիա աւարտողներ եւ համալսարականականներ, բժիշկներ, եւայլն։

Ատրպատականի Հայոց դպրոցներու մէջ կը դասաւանդէին միայն մանկավարժօրէն պատրաստուած դասագիրքերով։ Կը ջանային ուսուցիչներու հետ պայմանաւորուիլ 5—6 եւ աւելի տարիներու համար։ Կը պահանջուէր վկայական։ Ամէն շրջազգեստ հագնողը վարժուհի եւ ամէն փողկապ կապողը ուսուցիչ չէր ընդունուեր, ոչ ալ ուսուցչի ռոճիկին համար շուկայիկ սակարկութիւններ կ'ըլլային։ Դպրոցները կը ղեկավարուէին յատուկ ուսումնական ծրագրով։ Փորձնական դասեր եւ մանկավարժական դասախօսութիւններ տեղի կ'ունենային յաճախ։ Թաւրիզը ունեցած է նաեւ բազմանդամ նուագախումբեր եւ երգչախումբեր, ձեռնհաս ղեկավարներով։

Թատերական տեսակէտով ալ Ատրպատականի Հայը շատ կանուխէն նախանձախնդիր եղած է։

Այն թուականներուն երբ՝ Թրքահայաստանի հայաբնակ շատ մը քաղաքներու մէջ թատրոնի մասին գաղափար իսկ չունէին, Թաւրիզի մէջ հայ քահանայ մը կը հիմնէ հայկ. թատրոնը։

Սկզբնական շրջանին, տգէտ եւ կամակոր թաղականներէն հալածուելով, խոչընդոտուելով եւ նոյնիսկ բանտարկուելով, ան չի յուսահատիր եւ ի վերջոյ կը յաջողի իր աշխոյժ օժանդակութեամբ բեմադրել թատերգութիւն մը։ Շահելով միայն աւելորդ անուն մը՝ «Օյինճի տէրտէր»։

Անկէ վերջ կազմուած են թատերախումբեր, հետզհետէ աւելի զարգացնելով թատերական գործը, մուտք գործելով նաեւ գաւառները։

Մինչեւ 1897 նոյեմբեր ներկայացուած են ազգային կեանքէ եւ թարգմանուած թատերգութիւններ, ի շարս որոնց նաեւ Սունդուկեանցի «Էլի մէկ զոհ», «Օրթաճալու քէֆ»ը, «Ակամայ բժիշկ», «Բեխաւոր կին» եւ «Վարդանանց պատերազմ»։

Այս ներկայացումներուն կը յաճախէին նաեւ դահժառանգն ու նահանգապետներ, պարսիկ խաներ եւ պաշտօնեաներ, ռուսական հիւպատոսներ իրենց ընտանիքներով։

1897ի կազմակերպուած են նաեւ Լսարանական միութիւններ։ Կարեւոր դասախօսներէն կը յիշուին Տօքթ. Կ. Փաշայեան, «Մշակ»ի խմբագիր Հ. Առաքելեան եւ ուրիշներ, Թաւրիզի երկու թաղերու ուսուցչական խումբերը եւն.։

Թաւրիզը միայն մէկ տպարան ունենալով (Ատրպատականի Թեմ. տպարան) հրատարակուած են զանազան անուններով եռօրեայ կամ շաբաթաթերթեր, երբեմն նաեւ օրաթերթեր, կարճատեւ շրջանի մը համար միայն։ Թեմ. տպարանը կը հրատարակէր նաեւ գիրքեր։ Սալմաստի, Խոյի եւ Ուրմիոյ մէջ հրատարակուած են միայն խմորատիպ շաբաթաթերթ, ամսաթերթ եւ թռուցիկներ։

Իբրեւ հայ յեղափոխութեան կարեւոր մէկ հանգոյց-օրրանը, Ատրպատականը իր պատուաւոր տեղը գրաւած է մեր ազատագրական շարժման պատմութեան մէջ։

Հայ գաղթականներ եւ փախստականներ Թրքահայաստանէն թէ Ռուսահայաստանէն, Ատրպատականի Հայերու կողմէ վայելած են հարազատներու յատուկ ընդունելութիւն եւ հիւրասիրութիւն։ Ինչ որ յաճախ շատ թանկ արժած է տեղացիներուն եւ մեծամեծ զոհողութեանց ու նեղութեանց պատճառ դարձած։

Մեր կուսակցութիւններէն Արմենականը, Հնչակեան ու Դաշնակցութիւնը լայնօրէն օգտուած են Ատրպատականցի Հայուն հիւրասիրութենէն եւ ազգասիրութենէն։ Թաւրիզի եւ Սալմաստի մէջ երկար ատեն գործած է Դաշնակցութեան զինագործարանը, նոր հրացաններ շինելով եւ հիները նորոգելով։

Ատրպատականի մէջ կազմակերպուած է Խանասորի արշաւանքը, որուն դարձեալ մեծ չափերով նպաստած է Ատրպատականցին, ըլլալով թըրքական սահմանին մօտիկ։ Ատրպատականէն Թըրքահայաստան տեղափոխուած են Կովկասէն բերուած զէնքերը։ Անկէ երկիր մեկնած են հարիւրաւոր հայդուկներ եւ գործիչներ։

Եւ փոխադարձաբար, Թրքահաստանէն վերադարձող զինուորներ եւ գործիչները հոն հանգստացած եւ ապա Կովկաս անցած են։

1914ի աշնան, Ազգային մեծանուն հերոս Անդրանիկ Սալմաստի մէջ առաւ իր հանգիստը, բանակը կազդուրուեցաւ եւ ապա սկսաւ իր յարձակումը Աղբակի վրայ։

908—909 թուականներուն Ատրպատականի մէջ գտնուած հայ խումբերը մեծ դեր կատարեցին Իրանի Սահմանադրական եւ միապետական կռիւներու ատեն։ Սահմանադրականները յաղթեցին, որոնց ի նպաստ եղած կռիւներուն զոհ գացին մեր անման Զուլումաթները։

.911ին, երբ միապետութիւնը գլուխ բարձրացուցած էր, Նիկոլ-Դումանի խումբին մաս կազմող եւ Վանէն եկած հայ կամաւորներու հարիւրակները նոյնպէս հիւրասիրուեցան Ատրպատականցի Հայերու կողմէ։

1914 եւ 1915ին, Կովկասեան բանակներու նահանջին պատճառաւ Ատրպատականի Հայերն ալ (բացի Թաւրիզէն) գաղթեցին Կովկաս։ Բազմաթիւ Հայեր ալ կոտորուեցան Թուրքերու կողմէ, Խոյի Սալմաստի եւ Ուրմիոյ մէջ։ Գիւղերն այրուեցան եւ թալանուեցան։ Թաւրիզի Հայերը ենթարկուեցան մեծագումար տուգանքներու եւ երկու Հայեր կախուեցան թուրք փաշաներու կողմէ։ 1918ին Թրքական բանակները նորէն ոտնատակ տուին Ատրպատականը։ Խոյի Հայերը կոտորուեցան։ Սալմաստի եւ Ուրմիոյ շրջանի տեղացի եւ Թուրքիայէն գաղթած 75.000 հայ եւ ասորի տարրեր ինքնապաշտպան փոքրաթիւ խումբեր կազմելով, վեց ամիս դիմադրեցին Ալի Իհսան փաշայի բազմահազար զօրքերուն եւ ի վերջոյ, հարկադրաբար բռնեցին նահանջի ճամբան։

Զինադադարէն երկու տարի վերջ, այդ գաղթականներէն մաս մը վերադարձաւ Ատրպատական, լծուելով շինարար աշխատանքի։ Փոքրաթիւ Ատրպատականցիներ ալ Համատան-Քիրմանշահ Ապատան գծով անցան Պաղտատ ու Պասրա, Վանի վերջին նահանջին գաղթողներու հետ։

Ա. ՏԱՐԱԳԻՐ.

Ա. ՇԱՀՄՈՒՐԱՏԵԱՆԻ ԺԱՄԱՑՈՅՑԸ ԵՒ...

Հրէշային պատերազմի վեց երկար տարիներու ընթացքին բնաւ առիթ չէի ունեցած տեսնելու ողբացեալ Շահմուրատեանի ընտանիքը։

Շաբաթ չէր անցներ որ Արմենակը 2—3 անգամ մեր տունը չգար, պատմելու համար դրուագներ Տարօնէն, իր կեանքէն, եւ անզուգական Կոմիտաս վարդապետէն, բարերար Մանթաշեանէն եւ տակաւին ինչեր ...

Վերջերս Պէյրութէն Պ. Գրանեան նամակ մը ուղղելով «Յառաջ»ի, կը յայտնէր թէ Արմենակի ոսկի ժամացոյցը 1940ին Madame Picotի միջոցաւ ղրկած էր Փարիզ եւ կ'ուզէր իմանալ թէ աւանդը տիրոջ ձեռքը հասած էր։

«Յառաջ»էն պարտականութիւն ստացայ նամակը հասցնել Տիկին Շահմուրատեանի։ Քանի մը անգամ հանդիպեցայ Arcueilի իրենց բնակարանը, բայց միշտ դուռը գոց գտայ եւ վերջապէս դրացիներէն սորվեցայ թէ Տիկինը կը բնակի Rue St. Martinի վրայ։

Անբախտ այրին, որ 68 տարեկան է, աքսորէն ժառանգած է ոտքերու տկարութիւն մը եւ ինկած անկողին։ Երբ զիս տեսաւ, վիզս փաթթուեցաւ փղձկելով.

— Օ՜հ, ներեցէք մեր անտարբերութեանը, եթէ գիտնայիք մեր կրած տառապանքները ... Հանգուցեալ ամուսինս ամերիկեան հպատակ ըլլալով, աքսորեցին զիս, աղջիկս ալ Արքէօյի մեր բնակարանը տեսակ մը «դեւտուն» կը նկատէ հօրը մահը հոն տեսնելէն ի վեր։ (Կարդ մը մանրամասնութիւններէ վերջ) — Խնդրեմ, սրտագին երախտագիտութիւնս ու յարգանքս յայտնել «Յառաջ»ի խմբագիրին, Պ.Շ. Միսաքեանի, Պ. Ա.Չօպանեանի ամուսինիս յիշատակը յարգող բոլոր հայ բարեկամներուս ու մանաւանդ Aux Compatriotes de Mouche....

Աղջիկն ալ, Էլլին, շատ խնդրեց հօրը «տխուր»երէն ճարել, հայերէն կամ ֆրանսերէն։ Իսկ մայրը արցունքը աչքերուն կ'ըսէր.— Գիտէ՞ք, Պ. Տօնիկեան, բարեկամուհիս՝ Տիկին Picot, իր ընտանիքի վեց անդամներուն հետ, անիծեալ ռումբի մը զոհ գնաց։ Հանգուցեալը ժամացոյցը ժամանակին բերած յանձնած էր։ Ըսէք ֆրանսաբնակ մեր հայ բարեկամներուն ու գրեցէք Ամերիկայի Տարօնցի հայրենակիցներուն, թէ որչափ երախտապարտ պիտի ըլլայի, եթէ մեզի օգնէին, Արմենակի գերեզմանին վրայ շիրիմ մը կանգնելու։

Լեւոն Տօնիկեան

րազմը չէր կրնար տեւել 1945ի ամբողջ ամառը եւ աշունը, եւ երբ կը կարծուէր թէ ճափոնական պատերազմը 18 ամիս պիտի տեւէ, գերմանականէն վերջ, Միւս կողմէ, ես կը մերժեմ այն գաղափարը թէ նոր պատերազմ մը անխուսափելի է, ա՛յ աւելի՝ թէ մօտալուտ է: Ես չեմ հաւատար թէ Ռուսիա պատերազմ կ՚ուզէ: Անոր ուզածն է պատերազմին պտուղները եւ անսահման ծաւալումը իրենց ուժին եւ վարդապետութեանց: Ոչ ոք գիտէ թէ խորհրդային Ռուսիան եւ Համայնավար Միջազգային կազմակերպութիւնը ի՛նչ կ՚ուզէ ընել անմիջական ապագային մէջ, եւ կամ ինչ են իրենց ծաւալապաշտ եւ նորադաւան ձգտումներուն սահմանները, եթէ երբեք սահմաններ կան»:

Նախկին վարչապետը ապա խօսեցաւ Միացեալ Ազգերու կազմակերպութեան մասին եւ ուրախութիւն յայտնեց որ Մ. Նահանգները կը պահեն հիւլէական ռումբին գաղտնիքը: «Չեմ կրնար հաւատալ թէ պիտի կրնայինք այսքան հանգիստ քնանալ, եթէ դիրքերը շրջէին եւ համայնավարական կամ նոր փաշական պետութեան մը մենաշնորհը դառնային ահուսարսափի այդ զէնքերը: Միայն անոնց վախը պիտի կրնար դիւրաւ օգտագործուիլ մենատիրական կարգուսարք մը պարտադրելու ազատ, ժողովրդավար աշխարհի մը, աներեւակայելի հետեւանքներով»:

Թերթերը կը գրեն թէ այս ճառը խոր տպաւորութիւն գործեց մասնաւորապէս Մ. Նահանգներուն եւ Անգլիոյ մէջ:

Սպանիական թնճուկը

Սպանիոյ ժողովուրդին ուղղուած յայտարարութեան առթիւ, զոր ամփոփեր էինք երէկ, զօր. Ֆրանքօ յայտարարեց թէ տեղի պիտի չտայ որ եւ է արտաքին ճնշումի, «որովհետեւ իր ներքին կարգուսարքը միայն եւ միայն իր գերիշխանութեան վերաբերեալ խնդիր մըն է»:— Անգլ. կառավարութիւնը մերժեց Ֆրանսայի առաջարկը, որ կը թելադրէր Ապահովութեան Խորհուրդին յանձնել սպանիական խնդիրը, իբրեւ վտանգ մը խաղաղութեան համար: Այս մերժումը ծանր տպաւորութիւն գործեց Փարիզի մէջ: — Սպանիոյ հանրապետական կառավարութիւնը բացառիկ նիստ մը գումարեց առջի օր, անբաւական համարելով երեք պետութեանց յայտարարութիւնը:

Ձախակողմեան հոսանքները կը շարունակեն ժողովներ գումարել եւ թռուցիկներ ցրուել, պահանջելով անմիջապէս խզել դիւանագիտական յարաբերութիւնները Սպանիոյ հետ:

Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարութիւնը շարք մը գաղտնի փաստաթուղթեր հրատարակեց, որոնց համաձայն զօր. Ֆրանքօ լիովին կ՚օգնէր Գերմանիոյ եւ Իտալիոյ, պատերազմի ընթացքին եւ պատրաստակամութիւն կը յայտնէր մասնակցելու պատերազմին: Ֆրանքօ Հիթլէրի ուղղած նամակով մը «անայլայլ հաւատարմութիւն» կը յայտնէր եւ կ՚ըսէր թէ «պատմութիւնը ձեզ միացուց մեզի եւ Մուսոլինիի, անքակտելի կերպով»: 1940 Օգոստոսին համաձայնութիւն մը գոյացած էր Գերմանիոյ հետ, որով Սպանիա պիտի մասնակցէր պատերազմին, երբ բաւական զինուորական ուժ ունենար եւ երաշխաւորութիւն ստանար թէ Սպանիա պիտի տիրանայ Ճիպրալթարի եւ Ֆրանսական Մարոքի»:

× Մատրիտէն կը հեռագրեն թէ 40 սպանիացի «մաքիականներ» որոնք Ֆրանսայէն Սանթանտէր մտած էին զէնքերով եւ պայուսակներով, Փետր. 25ին, «մաքրուեցան», պաշարուելով ձիւնապատ լերան մը մէջ: Բոլորն ալ սպաննուած կամ գերի բռնուած են:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՐԱՆԻ վարչապետը Մոսկուայէն մեկնած ատեն յայտարարեց թէ կատարուած բանակցութիւնները «բարեկամական էին, բայց դժուարին»: Յայտնի չէ թէ որ եւ է համաձայնութիւն գոյացա՞ծ է:— Ձախակողմեան Թիւտէհ կուսակցութեան անդամները երկու օրէ ի վեր ցոյցեր կը կատարեն Թէհրանի խորհրդարանին առջեւ, պահանջելով լուծել երեսփ. ժողովը: Միայն 70 երեսփոխաններ ներկայ էին Մարտ 5ի նիստին: Խորհրդային մամուլը կը շարունակէ պայքար մղել Անգլիոյ դէմ, Իրանեան տագնապին առթիւ:

ՋՕՐ. ՏԸ ԿՕԼԻ մասին զանազան զրոյցներ շրջած ըլլալով, տեղեկատու նախարարը, Պ. Տէֆէռ բացարձակապէս հերքեց թէ զօրավարը հրակողութեան տակ առնուած է Մարլի լը Ռուայի մէջ:«Եթէ զգուշաւոր հսկողութիւն մը կը կատարուի, պարզապէս զինքը պաշտպանելու համար է»: — «Ֆրանս-Սուար» կարգ մը տեղեկութիններ քաղած է զօրավարին մէկ բարեկամէն, որ պատմեր է թէ նախորդ վարչապետը քաշուեցաւ պարզապէս անոր համար որ «Սահմանադրութիւնը չկեղծեն, վախնալով դիկտատուրայէ մը»:

ԳՐԱՒՄԱՆ շրջանին հրատարակուած թերթերուն բոլոր գոյքերը պիտի փախանցուին մամուլի ազգ. ընկերութեան մը, համաձայն օրինագծի մը որ վաւերացուեցաւ նախարարական խորհուրդին կողմէ: Այդ լրագիրները այլեւս պիտի չկրնան լոյս

Ա. Խատիսեանի յիշատակին

Այս կիրակի, 10 Մարտ, ժան Կուժոնի Հայոց եկեղեցին, պատարագէն վերջ հոգեհանգիստ պիտի կատարուի ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ԽԱՏԻՍԵԱՆԻ (Նախկին վարչապետ Հայաստանի հանրապետութեան) մահուան առաջին տարելիցին առթիւ, իր կնոջ եւ զաւկին փափաքով:

Կը հրաւիրուին ընկերները եւ բոլոր իր յիշատակը յարգող բարեկամները:

ԾԱՆՕԹ.— Փէռ Լաշէզի դամբարանին բացման արարողութիւնը յետաձգուած է, ձիւնին պատճառով:

ԹԱՆԿԱԳԻՆ ՆՈՒԷՐՆԵՐ ԷՋՄԻԱԾՆԻ

Ատրպատականի վաստակաւոր առաջնորդը, Ներսէս արք. Մելիքթանգեան կաթող. ընտրութեան առթիւ Էջմիածին գացող պատգամաւոր Կարապետ աւագ քահանայ Մանուկեանի հետ կարգ մը նուէրներ ղրկած ըլլալով, Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը շնորհակալութեան նամակ մը գրած է. ուր կ՚ըսէ.

— «Թէհրանէն ղրկուած ձեռք մը եպիսկոպոսական թանկարժէք զգեստը, առանց շուրջառի, ստացուած է եւ դրուած Մայր Տաճարի հիւսիսային թանգարանը: Ոսկեկազմ Աւետարանը, պղինձէ կերակրամանը, նոյնպէս ստացուած են: Առաջինը կը դրուի Մայր Տաճարի հիւս. թանգարանը, իսկ երկրորդը՝ հնագիտական բաժինը: Ստացած ենք վեց մեծ եւ երկու փոքր գորգեր իբրեւ նուէր հայրապետական ընտրութեան առթիւ, որոնք զարդարել են Վեհարանի առաջին ընդունարանը:

...Այսօր ստացայ նաեւ Պ. Եզնիկեանի միջոցով, համաձայն ձեր նամակին հետեւեալ իրեղէնները.— 200 կտոր լուացքի օճառ, մի շուրջառ եւ նոյն կտորից փորուրար եւ բազպաններ, 34 հատ մետաքսէ շուշփաներ եւ 10 զոյգ ընտիր կիսակօշիկ: Բնականաբար կը բաշխուին ըստ պատկանելեաց»:

տեսնել: Դիմադրական Ճակատին թերթերը պիտի կրնան վարձել այդ լրագիրներուն խմբագրատունտպարանները, 10—50 տարուան համար կամ ամբողջովին գնել:

ԿԱԹԻՆ ԳԻՆԸ, վեց ֆրանք, անփոփոխ պիտի մնայ, նկատելով որ 70 առ 100ի յաւելում մը կը ներկայացնէ, 1945ի գինին վրայ:

ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ քննիչ յանձնաժողովին հարցումներուն պատասխանելով, Գահիրէի մէջ, Իրաքի արտաքին նախարարութեան տնօրէնը յայտարարեց թէ Պաղեստինը պիտի մնայ արաբական եւ պէտք է վերջ տալ սիոնական շարժումին:

ՄԻԱՅՆ ՍԱՌԱԾ ՄԻՍ պիտի ուտենք մինչեւ Յունիս, ինչպէս կը գրեն թերթերը:— Տասը միլիոն քիլօ միս կրակի տրուեցաւ Արժանթինի մէջ:

32 ԹՐՈՑՔԻԱԿԱՆՆԵՐ ձերբակալուեցան Փարիզի մէջ: Բոլորն ալ անդամ էին տասը երկիրներու Դ. Միջազգայինին:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ամերիկեան շրջանին մէջ չորս միլիոն նացիներ ցուցակագրուելով, զանազան պատիժներ պիտի ստանան: Ամերիկեան գրաւում պիտի տեւէ առ նուազն տասը տարի:

« ԹԱԼԷԱԹԻ ԱՆԿՈՒՄԸ »

ՄԱՐՍԷՅԼ.— 26 Փետր. (Յառաջ).— Այս է անունը այն թատերախաղին որ Պօմոն, սինէմա Ֆլորէալի մէջ բեմադրուեցաւ «Փարամազ» թատերախումբին կողմէ:

Ինչպէս «Քսան Կախաղան»ներուն մէջ Փարամազի դերով, հոս ալ իբրեւ հերոս (Սողոմոն Թէհլէրեան) փայլեցաւ Պ. Սարը Պօղոսեան, իսկ Յ. Մելոյեան կատարեց Թալէաթի դերը: Օրուան բանախօսը, որ խօսեցաւ վարագոյրին բացումէն առաջ, մոռցաւ յիշել թէ ով էր Թէհլէրեան եւ ո՛վ կազմակերպեց մահափորձը, ահագին զոհողութիւններով: — Թղթակից

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԳՈՐԾԱԿԱԼՆԵՐՈՒՆ

1.— Յառաջի վերհրատարակման Ա. տարին կը լրանայ Ապրիլ 8ին: Առկախ հաշիւ ունեցողներէն կը խնդրուի փակել մինչեւ Մարտի վերջ, անպատճառ:

2.— Աւելորդ անգամ մըն ալ կը խնդրենք բոլորէն որ իրենց առաքումները կատարած ատեն Mandatին կտրօնին վրայ գրեն ղրկուած գումարին մանրամասնութիւնը, անկախ նախապէս կամ յետոյ գրուած նամակներէն: Նաեւ ուշադրութիւն հասցէներուն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Այրի Տիկին Մարիամ Թեւանեան շնորհակալութիւն կը յայտնէ. Սարթանի Կարմիր Խաչին, Հ. Յ. Դ. Սէն Ժէրոմի կազմին, Փօլէի գործարանի բանուորներու, Սարթանի եւ Սէն Ժէռոմի հասարակութեան, Ներսէս քհնյ. Շահինեանի, որոնք անձամբ, ծաղկեպսակով եւ նուիրատուութիւններով ցաւակցութիւն յայտնեցին իր սիրելի ամուսնոյն, ՍԵՆԵՔԵՐԻՄ ԹԵՒԱՆԵԱՆԻ անակնկալ եւ կսկծալի կորուստին առթիւ (Մարսէյլ):

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Մկրտիչ Եօթնեղբայրեան խումբին ժողովը՝ այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին:

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ.— Մարսէյլէն Պ. Յակոբ Էթմէքճեան վեցամսեայ «Յառաջ» կը նուիրէ Տիկին Ճ. Հ. Ճէրահեանի, Սան Ֆրանչիսկօ:

Հաւուրs Գաւակիօզեան Հօտի

Նախկին Սանուց Միութեան տարեկան մեծ պարահանդէսը, շաբաթ գիշեր 16 Մարտ, ժամը 21էն մինչեւ լոյս, Salle Saulnier 7 rue Saulnier, métro Cadet, Montmartre եւ N. D. de Lorette:

René Pesentiի սպանիական ծանօթ նուագախումբը: Ճոխ պիւֆէ եւ խմիչք սեղաններով եւ Comptoirին առջեւ: Սրահին ջերմութիւնը ապահովուած է:

ԹԱՌԻՍՏ Պ. ԱԲԳԱՐ ԱԲՈՎԵԱՆԻ մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի 500ական ֆրանք կը նուիրեն Վեթ. Ֆօնտին, Պ. Սերգօ Գասպարեան եւ ընկեր Արամայիս Մարգարեան:

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչը շնորհակալութեամբ ստացած է Վրացի Կինտոյէն՝ 500 ֆրանք եւ Mr. Leclercէն 100 ֆրանք, փոխան ծաղկեպսակի, Թառիստ Աբգարի մահուան առթիւ:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ Յովակիմ Տէր Արսէնեան որ 1942 Յունիսին Գերմանիա ղրկուած է աշխատելու Պիթելֆելտ քաղաքը: Ստոյգ լուր տուողին լաւ նուէր: Վերադարձող հայ գերիներէն կը խնդրուի տեղեկացնել իր ծնողքին Տէր եւ Տիկին Սամուէլ եւ Սրբուհի Տէր Արսէնեանի, 524 Ch. de Mazarque, Ste. Ane, Marseille:

ԿԸ ՓՆՏՌԵՄ եղբայրս՝ Հայկազուն Գալայճեան, Այնթապցի, հօրը անունը Հաննէ, մօրը՝ Մարիամ, քրոջը Նէճիպէ, մեծ եղբօրը Լեւոն: 1923ին Ճիպէյլի որբանոցէն Ֆրանսա եկած է հողագործութեան մէջ աշխատելու: Կը գտնուէր Իզէրի նահանգը: Տեսնողներ եղած են Թուռ: Իմացնել Mme. Aghaian (née Kalaidjian), 13bis rue Louis, Antony (Seine):

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ Պ. Գրիգոր Քայաեան, որ 1940-ին զինուոր էր ֆրանսական բանակին մէջ: Իր նախկին հասցէն էր 29 rue Fauchier, Marseille: Կը խնդրուի տեղեկացնել քրոջը՝ Տիկին Պէզիրկեանեանի, 241 rue J. Jacques Rousseau, Issy (Seine):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Այրի Տիկին Նուարդ Զ. Բարսեղեան եւ պարագաները իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն բոլոր անոնց որ հաճեցան անձամբ, նամակով եւ ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնել ողբացեալ ԶԱՔԱՐ ԲԱՐՍԵՂԵԱՆԻ մահուան առթիւ:

ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻ եւ շրջանի գաղութին մէջ Ազգային Դատի համար հանգանակուած գումարէն գոյացած է 21.295 ֆրանք եւ անձեռնմխելի կը մնայ յանձնախումբի գանձապահ Պ. Խ. Մուրատեանի մօտ:

ՏԻԿԻՆ ՌՕԶ Ա. ՀԱՆԸՄԵԱՆ եւ Օրիորդ Մարօ Ա. Հանըմեան հազար ֆրանք կը նուիրեն Կապոյտ Խաչի Անկէնի մասնաճիւղին, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝ Արտաւազդ Հանըմեանի մահուան տարելիցին առթիւ:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Նախաձեռնութեամբ Ալֆորվիլի չորս կազմակերպութեանց ի նպաստ դպրոցին եւ հաւաքաբար գործածուելու համար վարձուած սրահին, Մարտ 10ին, կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 2.30ին:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Ներգաղթի հարցարանները ստանալ Պ. Պ. Տէր Յակոբեանի եւ Փիլիպպոսի սրճարաններէն ինչպէս եւ Հայոց եկեղեցիէն կիրակի առաւօտները, իսկ ստացուածները անմիջապէս լեցնելէ վերջ վերադարձնել հոն ուրկէ առնուած են: (Դիւան)

ՄԻՒԹԻՒԱԼԻԹԷԻ ՇՔԵՂ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ, կիրակի 10 Մարտ, ցերեկոյթ ժամը 3ին, ԽՈՐԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ, մասնակցութեամբ Տիկին Լաթիֆեան, Օր. Մինասեան, Օր. Մառի, Պ. Պ. Մաֆսուտեան, Գրիգոր Վահան, Լաթիֆեան, Բարիլոյեան, Պաղտասարեան, Պետրոսեան, Մարինեան, Մուրատեանի կը ներկայացնէ՝

Տրիլբի

Քէյլի տրամը 5 արար

Տոմսերը կը ծախուին՝ Հրանտ Սամուէլ 51 rue Monsieur le Prince, tél. Dan. 88-65, Ֆօթօ Ֆէպիւս՝ 23 Bld. Bonne Nouvelle. Lou. 69-83:

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN. 17, Rue Damesme : 13

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH - Fondé 1925 - R. C. S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԲԱԺՆԵԳԻՆ.— Տար. 750, 6ամս. 400, 3ամս. 200 ֆրանք

Vendredi 8 Mars 1946 Ուրբաթ 8 Մարտ

ԺԸ. ՏԱՐԻ — 18e Année N° 4554-Նոր շրջանի թիւ 283 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 3 Ֆ.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

«ԱՍՏՈՒԱԾ ԵՒ ԻՄ ԻՐԱՒՈՒՆՔՍ»

Ուրեմն Անգլիոյ արտաքին նախարարը անհրաժեշտ կը գտնէ Թուրքիոյ անկախութիւնը: Միեւնոյն ատեն կը մաղթէ որ վերանորոգուի բարեկամութեան դաշնագիրը Խ. Միութեան եւ Թուրքիոյ միջեւ:

— «Ես չեմ կարծեր թէ այդ նորոգումը կը հակասէ մեր բարեկամութեան դաշնագրին»:

Դեռ աւելի կարեւոր պարագայ մը.

— «Ես իմ կարելիս պիտի փորձեմ վստահութիւն ներշնչելու համար եւ այս մտադրութիւնս կրկնեցի Պ. Վիշինսկիի, Լոնտոնի մէջ: Ան յայտնեց թէ Սպարապետը (Սթալին)ըսած է թէ պատերազմելու միտք չունի, թէ կ'ուզէ բարեկամաբար կարգադրել այս բաները: Ես կը հաւատամատոր: Ինչո՞ւ պիտի կասկածիմ»:

Այս խօսքերը Պ. Պէվինի ճառին եզրակացութիւնն են: Ճառին սկիզբը կը շօշափէր երկու փշոտ խնդիրները,— Կարս - Արտահան եւ Տարտանէլ: Առաջին կէտին համար կ'ըսէր, առանց երկու շրջաններուն անունները տալու.

— «Ինչ կը վերաբերի երկու նահանգներուն, ինչպէս կը հասկնամ կարդացածներէս, Թուրքիոյ եւ Ռուսիոյ սահմանագլուխը նշանակուած էր ոչ թէ յաղթականի եւ պարտեալի կողմէ, այլ պարտուած Թուրքիոյ եւ դժբախտ Ռուսաստանի մը կողմէ որ յաջող ելած չէր նախորդ պատերազմէն: Հետեւաբար, կարելի չէ ըսել թէ պարտադրուած սահմանագլուխ մըն է այս: Անշուշտ այդ նահանգներուն մէջ ապրող ժողովուրդին տեսակէտը կայ. բայց, որչափ կրնամ քննել, ժողովուրդի այնպիսի տեղափոխութիւն մը կատարուած է որ, ազգայնութեան խնդիր չկայ երբեք: Հետեւաբար, քանի որ սահմանագլուխը գծուած է, ինչպէս կը հաւատամ, նոյն ինքն Սպարապետին կողմէ, ցաւալի է որ այժմ առարկայ կը դառնայ հակաճառութեան եւ ջիղերու պատերազմի մը»:

Ոչ պահպանողական Իտընը, ոչ ալ Ջըրչիլը պիտի կրնային՝ այսքան վարպետօրէն պաշտպանել բրիտանական տեսակէտը:

Առաջին անգամ չէ որ պիտի ըսենք թէ՝ արտաքին քաղաքականութեան մէջ, տարբերութիւնը անզգալի է պահպանողական եւ աշխատաւորական կուսակցութեանց միջեւ: «Աստուած եւ իմ իրաւունքս»: Մնացեալը՝ հոգեշահ քարոզ է:

Այսպէս ուրեմն, Մեծն Բրիտանիոյ համար Կարս - Արտահանի խնդիրն անգամ անարդար է:

Նոր Ռուսիան տկարացած էր նախորդ պատերազմին, եւ տեղի տուաւ: Ազգային խնդիր չկայ, քանի որ ժողովուրդներու շարժ մը տեղի ունեցած է: Եւ վերջապէս, Սպարապետը ինքն է որ գծած է այս սահմանագլուխը:

Թուրք թերթերն ալ չե՞ն կրկներ միշտ,— Լէնին իր յօժար կամքով մեզի վերադարձուց այս նահանգները: Հայ չկայ հոն, հանրաքուէ կատարուած է, եւայլն:

Երբ Կարս – Արտահանի հասունցած խնդիրն անգամ վիճելի կը գտնեն Լոնտոնի մէջ, կրնաք երեւակայել թէ ի՛նչ կը մտածեն հայկական միւս պահանջներու մասին:

Եւ հասկնալի է որ բրիտանական մամուլը բառ չարտասաներ, ի նպաստ Հայկ. Դատին: Ընդհակառակն, քանի բարձր կը հնչէ մեր ձայնը, այնքան կը շեշտուի չկամութիւնը:

Եթէ բարեհաճին լուր մը տալ հայկական պահանջներու մասին, կամ բարեացակամ լռութիւն կը պահեն, եւ կամ սարքեն ձորքէն պատմութիւններ կը հիւսեն, ապացուցանելու համար թէ անիրաւ ենք: Դեռ երէկ էր որ կարդացինք Լոնտոնի սեղանաւորական մեծ օրկանին՝ Economistի ազդարարութիւնը.

— «Մէկդի շպրտել Հայկական Հարցը որ բացորոշապէս կապ չունի օրուան կացութեան հետ եւ անարդար է»:

Այս տողերը գրուած են այն ատեն երբ երեք մեծ պետութեանց արտաքին նախարարները ժողով կը գումարէին Մոսկուայի մէջ:

Նոյն չկամութիւնը՝ Տարտանէլի հարցին առթիւ: Մեծն Բրիտանիա համաձայն է որ վերաքննուի Մոնթրէօյի պայմանագիրը, բայց, «պէտք է պահուի այդ Նեղուցներուն միջազգային հանգամանքը: Աշխարհի խաղաղութեան համար նպաստաւոր չէ որ որոշ պետութիւն մը խարիսխներ ունենայ որոշ կէտի մը վրայ, ուրիշ պետութեան մը դէմ»:

Հարիւրամեայ պատմութիւն : Շ.

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԼՈՆՏՈՆԷՆ

«ՄԷԿԴԻ ՆԵՏԵԼ ՀԱՅԿ. ՀԱՐՑԸ ՈՐ ԱՆԱՐԴԱՐ Է»

(Բ. եւ վերջին մաս)

«Էքոնոմիստ», հարցը առարկայօրէն քննելու ապիկար ճիգով մը կ'աւելցնէ — Ռուսական դատին ամէնէն տկար կէտը Հայաստանի մէջ Հայերու թիւին նուազութիւնն է: Միւս կողմէ, Թուրքիոյ պաշտպանողականին ամէնէն խոշոր «ճեղքը» բացած պիտի ըլլայ իր տմարդի հակահայ քաղաքականութիւնը որ, տարիներ առաջ, սկսաւ ջարդերով ու վերջ գտաւ աւելի նուազ ատիճանի կեղեքումներով, ինչպէս, օրինակ, 1942ի Ունեւորութեան տուրքը որուն նպատակն էր հարուածել օտարականները եւ անոնց հետ Հրեաներն ու Հայերը »:

Տնտեսական շաբաթաթերթը չի հաւատար որ Ռուսիոյ ներկայ քաղաքականութիւնը Ատրպատականի կամ հայկական նահանգներուն մասին կը հետապնդէ պարզապէս Բագուի քարիւղը պաշտպանելու գլխաւոր նպատակը: Ինչպէս անցեալին մէջ, այսօր ալ Ռուսաստան կ'աշխատի թէ Եւրոպայէն եւ թէ մանաւանդ Միջին Արեւելքէն հեռացնել Անգլեւսաքսոններու ազդեցութիւնը որպէսզի ինք փոխարինէ զայն: Միակ տարբերութիւնը որ կայ 19րդ դարուն ու ներկայ պայմաններուն միջեւ, այն է որ հիմա Ռուսիա իր դէմը ունի, Միջին Արեւելքի մէջ, ոչ թէ մէկ, այլ երկու անգլեւսաքսոն ժողովուրդներ: Բնականաբար տնտեսական շարժառիթներ եւս բաժին ունին Մոսկուայի քաղաքականութեան մէջ :

«Արեւելեան հողամասերու խնդիրները կրնան լուծուիլ, եթէ մեծ պետութեանց դիւանագիտական յարաբերութիւնները հաստատ հիմերու վրայ դրուած ըլլան: Անկարելի է զանոնք լուծել, եթէ պատակտումը առաջին տեղը գրաւէ»:

«Էքոնոմիստ»ի աշխատակիցն ալ լաւատեղեակ չէ մեր հարցին. եւ կամ սուտ խնճոյ կը ձեւանայ պատմութեան միայն մատչելի դրուագները ծանօթացնելով իր ընթերցողներուն: Ցօդուածներուն մէջ կան պոչաւոր սխալներ, մանաւանդ թուականներու: Այս պարագան ինքնին բաւական է արդէն ապացուցանելու համր թէ օրը օրին գրուած յօդուածներ են երկուքն ալ եւ հեղինակը լրջօրէն չէ ուսումնասիրած դէպքերը:

Եւ սակայն հայ ժողովուրդը թող «երախտապարտ» ըլլայ վերոյիշեալ շաբաթաթերթին որ գոնէ վիրաւորական բառեր չէ գործածած մեր հասցէին: Անդին, ուրիշ պատկերազարդ մը՝ «Նիւզ Րիվիու» առանց ամչնալու կը գրէր անցեալները որ «Վրացիներն ու Հայերը սկսած են հաջել — այո, հաջել»: Այս այն օրկանն է որուն թղթակցուհին մասնաւոր տեսակցութիւն կը խնդրէր՝ Յառաջէն, անցեալ սեպտեմբերին՝ Հ. Յ. Դաշնակցութեան կողմէ Արտաքին Նախարարներու խորհրդաժողովին ներկայացուած յուշագրին առթիւ: Եկած էր շնորհալից ու համով - հոտով պատմութիւն մը իմանալու յոյսով: Ու լսեց պատմութիւններուն ամէնէն շնորհալիցը — հայ ժողովուրդը, միաձայն ու միակամ, կը պահանջէ իր սեփական հողերուն վերադարձը խորհրդային Հայաստանին որ հայրենիքն է աշխարհի բոլոր Հայերուն: Անորժալուր չէր այս յայտնութիւնը ո՛չ իրեն, ո՛չ ալ իր խմբագրապետին համար, որովհետեւ շաբաթներ անցեր են արդէն ու տակաւին պիտի հրատարակեն տեսակցութիւնը, որուն ետեւէն լրացուցիչ ու գրաւոր տեղեկութիւններ ալ ղրկուած էին քիչ վերջը, խմբագրութեան մասնաւոր խնդրանքին վրայ :

ԺԻՐԱՅՐ

ՊՈԼՍԷՆ կը հեռագրեն թէ մօտերս հոն պիտի հասնի ամերիկեան հսկայ դրահաւոր մը, «Միսուրի» (45.000 թոն), փոխադրելու համար Ուաշինկթընի Թուրք դեսպան Մէհմէտ Էրթէկինի մարմինը: Սովորաբար յածանաւով կը փոխադրուին հանգուցեալ դեսպաններու մարմինները: Արդ, բացառիկ պատի՞ւ մըն է այս որ կ'ըլլայ Թուրքիոյ, թէ ցոյց մը Խ. Միութեան դէմ: Թերթերը քրքրելով այս խնդիրը, կ'ըսեն թէ ամերիկեան դրահաւորը պիտի մասնակցի Անգլիոյ ներքին նաւատորմի ռազմափորձերուն, Ճիպրալթարի բացերը: Բանդէտներ այս ռազմափորձերն ալ ցոյց մը կը նկատեն Սպանիոյ դէմ

ԹԵՐ ՈՒ ԴԷՄ ԿԱՐԾԻՔՆԵՐ ՉԸՐՉԻԼԻ ՃԱՌԻՆ ԱՌԹԻՒ

Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ անգլ. կառավարութիւնը Ջանքեր կը թափէ, նոր ժողովի մը հրաւիրելու համար Երեք Մեծերը: Նախագահ Թրումըն կը կարծէ թէ այս անգամ կարգը Սթալինինն է, Ուաշինկթըն այցելելու, բայց որովհետեւ շատ քիչ հաւանականութիւն կայ որ Սպարապետը կատարէ այդ ճամբորդութիւնը, ժողովին գումարումն ալ ինքնին պիտի ուշանայ:

Միջազգային մամուլը հակասական, մեծ մասով աննպաստ կարծիքներ կը յայտնէ Ջըրչիլի ճառին առթիւ, որուն հիմնական մասերը տուած էինք երէկ: Մասնաւորապէս կը քննադատուի անգլեւամերիկեան ժողովուրդին «եղբայրական ընկերակցութեան», բուն բառով՝ զինակցութեան ծրագիրը, Մ. Նահանգներու խորհրդարանի եւ մամուլի շրջանակներուն մէջ: Բայց կը թուի թէ նախագահը եւ արտաքին նախարարը համաձայն են: Երկուքն ալ կարդացած են Ջըրչիլի ճառը, խօսուելէ առաջ, իսկ նախագահ Թրումըն անձամբ ներկայ էր, ինչ որ կ'ապացուցանէ իր համամտութիւնը:

Շատ քիչ թերթեր եւ քաղաքագէտներ կը պաշտպանեն զինակցութեան գաղափարը, ընդունելով հանդերձ Ջըրչիլի տեսակէտներուն ճշդութիւնը:

Լոնտոնի մէջ ալ տեսակ մը վերապահութիւն կը տիրէ: «Տէյլի Թէլէկրաֆ» կանխահաս կը նկատէ զինակցութիւնը: «Թայմզ» ալ որոշ վերապահումներ կ'ընէ, դիտել տալով թէ անգլեւամերիկեան բարեկամութիւնը էական տարր մըն է բրիտանական քաղաքականութեան համար, սակայն չի կրնար անոր միակ հիմը կազմել, խնդիրներ կան ուր Անգլիան կրնայ անկախ գործել: Թերթ մըն ալ կ'ըսէ թէ Ջըրչիլ խօսեցաւ իբրեւ պարզ անհատ մը, այլապէս իր ճառը շատ աւելի ծանր ապաւորութիւն պիտի գործէր:

Քանի մը կարծիքներ ալ ամերիկեան թերթերէն: P. M. կը գրէ խոշոր խորագիրներով.— «Ջըրչիլի ճառը գաղափարական պատերազմի յայտարարութիւն մըն է Ռուսիոյ դէմ: Աւելին,— ան կոչ մըն է Ամերիկայի միանալու Անգլիոյ հետ, հակաբոլշեւիկ դաշինքով մը»: «Նիւ Եորք Փոստ». — «Ջըրչիլի կոչը անգլիախօս ժողովուրդներու միացման համար կոչ մըն է համաշխարհային անմիաբանութեան եւ պատերազմի»: Շատ մը երեսփոխաններ եւ ծերակուտականներ, ընդունելով հանդերձ Ջըրչիլի քննադատութիւնները Խ. Միութեան մասին, կը կարծեն թէ երկու պետութեանց զինակցութիւնը պիտի վնասէ Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան, թէ Ռուսիա յայտնապէս իրեն դէմ ուղղուած պիտի նկատէ զայն եւն.: Երեսփոխան մը աւելի առաջ երթալով կ'ըսէ.— «Ամէնէն վտանգաւոր ճառը որ արտասանուած ըլլայ ո եւ է անհատի կողմէ, բացի Հիթլէրէն»:

Իրանի տագնապը

Մ. Նահանգներու կառավարութիւնն ալ ծանուցագիր մը ուղղեց Մոսկուայի, բողոքելով խորհրդային զինուորներու ներկայութեան դէմ՝ Իրանի մէջ: Ամերիկեան կառավարութիւնը, ինչպէս Անգլիա, դիտել կուտայ թէ Խ. Միութիւնը եւ չքաշելով իր զինուորները՝ խախտած կ'ըլլայ դաշնագրի տրամադրութիւնները:

X Թէհրանէն կը հեռագրեն թէ երրորդ օրն ըլլալով, ձախակողմեան Թիւտէհ կուսակցութեան 4000 անդամներ չորեքշաբթի օր ցոյց մը կատարեցին խորհրդարանին առջեւ: Երկու հոգի հիւանդանոց փոխադրուեցան, դանակի վէրքեր ստացած ըլլալով: Խորհրդարանին մէջ միայն 20 երեսփոխաններ կային, այնպէս որ ժողով չեղաւ: Եթէ ցոյցերը շարունակուին, երեսփ. ժողովը պիտի լուծուի:

Երեք օրուան ցոյցերու ընթացքին վիրաւորուած են ութ հոգի: Կատարեալ կռփամարտ մը տեղի ունեցաւ չորեքշաբթի օր: Խումբ մը աջակողմեան երեսփոխաններ փորձեցին գաղտնի ժողով գումարել, սակայն ձախակողմեանները իմանալով խափանեցին: Սէյիտ Զիաէտտին, ծայրագոյն աջակողմեան առաջնորդը, յայտարարեց թէ ցոյցերը կը քաջալերուին ներկայ դահլիճին կողմէ, եւ թէ վարչապետը իրական դիկտատոր մը պիտի դառնայ, մինչեւ որ խորհրդային զինուորները չքաշուին: Վարչապետը տակաւին Մոսկուա կը գտնուի եւ այսօր պիտի վերադառնայ:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ վարչապետը հերքեց այն լուրերը թէ պահանջած է անմիջապէս պարպել բրիտանական զօրքը ոչ միայն Գահիրէէն եւ Աղեքսանդրիայէն, այլեւ ամբողջ Եգիպտոսէն եւ Սուտանէն: Ինք պարզապէս պահանջած է Նեղոսի հովիտին միացումը, սպասելով բանակցութեանց:— Գահիրէի մէջ ուսանողները խանութէ խանութ շրջելով, մէկ շաբաթ պայմանաժամ տուին, որպէսզի վերցնեն որ եւ է նշանատախտակ եւ ազդ որ արաբերէն գրուած չէ:

ՆՈՐ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ նախագծին հրապարակային վիճաբանութիւնն սկսաւ երէկ, Ազգ. ժողովին մէջ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ գարունը կանուխ սկսած եւ օդը տաքցած է, ինչ որ չէր տեսնուած տարիներէ ի վեր: Գարնանացանը սկսած է Ուկրայնայի եւ Վրաստանի մէջ: Հայաստան եւ Ատրբէջան զբաղած են բամպակ ցանելով:

ՍՊԱՆԻՈՅ խնդիրը կը մնայ նոյն վիճակին մէջ: Անգլիոյ երեսփ. ժողովին մէջ, պատասխանելով հարցումի մը, արտաքին նախարարը յայտարարեց թէ սպանիական խնդիրը չի մտներ Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան իրաւասութեանց մէջ:— Սէվիլլայի արքեպիսկոպոսը հովուական թուղթ մը ուղղելով իր հօտին, յանձնարարեց աւելի ջերմեռանդօրէն աղօթել, «որովհետեւ փոթորիկը կը մօտենայ Սպանիոյ»:— Ֆրանսայի արտաքին նախարարը առջի օր տեղեկութիւններ հաղորդեց անգլիական ծանուցագրի մասին, որ կարգ մը բացատրութիւններ կը պահանջէ: — Սպանիոյ հանրապետական կառավարութիւնը, որ Փարիզ կը գտնուի, զեկոյց մը հրատարակելով իր գոհունակութիւնը յայտնեց երեք պետութեանց յայտարարութեան առթիւ: «Եթէ Սպանիա տակաւին չէ վտարած Ֆրանքօն եւ իր փաղանգը, պատճառը այն չէ որ կը սպասէր այս յայտարարութեան, այլ որովհետեւ ճնշուած, զինաթափ եղած է եւ չի կրնար գործել»: Ռումբ մը պայթեցաւ Օսլոյի սպանիական դեսպանատան մէջ, խորտակելով դուռ մը եւ վեց պատուհաններ:

ՍՈՒՐԻՈՅ ԵՒ ԼԻԲԱՆԱՆԻ անգլ. զինուորները սկսան հեռանալ, ցրուելով ամբողջ Միջին Արեւելքի մէջ: Պարպումը կը վերջանայ ապրիլ 30ին:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ անգլիական շրջանին հրամանատարը ժողովի մը հրաւիրելով գերման ներկայացուցիչները, բացատրեց թէ ստիպուած են կրճատել օրապահիկը, որովհետեւ չեն կրնար աւելի ուտեստ ստանալ: «Մեր քաղաքականութեան մաս չի կազմեր սովամահութեան մատնել գերման ժողովուրդը: Մենք շատ լաւ գիտենք որ եթէ անոնք պիտի աշխատին եւ դէպի ժողովրդապետութիւն առաջնորդուին, պէտք է կերակրուին: Մեր կարելին պիտի փորձենք յաւելուածական պաշար ստանալու համար»:— Գերմանիոյ համայնավարները ժողով գումարելով, յայտարարեցին թէ «գերման բանուորները երբեք պիտի չընդունին Ռուրի անջատումը, որովհետեւ առանց սրտի մարմին մը չի կրնար ապրիլ, իսկ Ռուրը Գերմանիոյ սիրտն է»:

«ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ» ժողովները միշտ կը խանգարուին, Փարիզի թէ գաւառի մէջ: Առջի օր նոր ժողով մը սարքուած էր 70 նե[illegible]կաներով: Երեսուն հոգի կեղծ հրաւէրներ ճարած ըլլալով ներս խուժեցին եւ խանգարեցին: Նախագահը ոստիկան կանչեց սրահը պարպելու համար: Երիտասարդ մը ծանրապէս վիրաւորուեցաւ: Կուսակցութիւնը ուղղակի կը մեղադրէ համայնավարները:

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ Հայֆոնկ նաւահանգիստին առջեւ կրակ բացուեցաւ ֆրանսական վեց մարտանաւերու վրայ, երբ կը փորձէին զինուոր հանել: Կռիւը շարունակուեցաւ մինչեւ կէս օր: Երկու կողմէն ալ կորուստներ կան: Գլխաւոր մարտանաւին մէջ կը գտնուէր զօր. Լըքլէռ:

ՍՈՖԻԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ քանի մը ընկերվարականներ ձերբակալուած են: Իրենց թերթն ալ արգիլուած է տասը օրուան համար:

ՆՈՐ ՄԱՐԴԱՀԱՄԱՐԻՆ ծախքը պիտի ըլլայ 300 միլիոն ֆրանք: Միայն թուղթը՝ 500 թոն:

ՃԱՓՈՆԻ ՆՈՐ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ մեծ մասով ներշնչուած է Մ. Նահանգներու Սահմանադրութենէն, այնպէս որ Ճափոնը այժմ կը համարուի «Ամերիկայի 49րդ նահանգը»: Կայսեր իրաւունքները մեծապէս կրճատուած են, երկու սեռերը հաւասար պիտի ըլլան եւն.:

12 ԳԵՐՄԱՆ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐ ձերբակալուեցան Պերլինի ամերիկեան շրջանին մէջ, իբրեւ խռովարար:

ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԵՑԱՒ գերման դրագէտ Ֆրիտրիխ Զիպուրկ, որ մեծ գործունէութիւն կը ցուցնէր գրաւման շրջանին: Փարիզ պիտի փոխադրուի:

ԻՐԱՔԻ վարչապետը յայտարարեց երեսփ. ժողովին մէջ,— «Անհրաժեշտ է վերաքննել Անգլիոյ հետ կնքուած դաշնագիրը, յարմարցնելու համար Իրաքի միջազգային նոր կացութեան»:

Ա. Խատիսեանի յիշատակին

Այս կիրակի, 10 Մարտ, Ժան Կուժոնի Հայոց եկեղեցին, պատարագէն վերջ հոգեհանգիստ պիտի կատարուի ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ԽԱՏԻՍԵԱՆԻ (Նախկին վարչապետ Հայաստանի Հանրապետութեան) մահուան առաջին տարելիցին առթիւ, իր կնոջ եւ զաւկին փափաքով:

Կը հրաւիրուին ընկերները եւ բոլոր իր յիշատակը յարգող բարեկամները:

ԾԱՆՕԹ.— Փէռ Լաշէզի դամբարանին բացման արարողութիւնը յետաձգուած է, ձիւնին պատճառով:

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՀԱՆԴԷՍԸ

Փարիզի շրջանի Հայ Արիները, կիրակի օրը (3 Մարտ) Maison de la Chimieի սրահին մէջ կազմակերպած էին իրենց 15րդ տարեկան ցերեկոյթը: Հակառակ աննպաստ օդին եւ ուրիշ պարահանդէսի մը գոյութեան, Փարիզէն ու շրջականերէն մեծ թիւով բազմութիւն մը փութացած էր սրահը ծայրէ ծայր լեցնելու: Ներկաներու մէջ կը նշմարուէին Սահմանադիր ժողովի անդամ Պ. Marc Sagnier, Ա. Զօպանեան, Հ. Սամուէլ եւ Comte Martyի այրին, ինչպէս նաեւ օտար ազգերէ սկաուտական պատուիրակներ, անգլիացի, յոյն, լեհ եւ ֆրանսացի:

Հանդէսը բացուեցաւ «Marseilaise»ով եւ «Բամ Փորոտան»ով: «Երեք Քաջեր»ու յաջող ներկայացումէն ետք, խօսք առաւ ընդհ. պետ տօքթ. Գուրգէն Մեծատուրեան եւ համառօտ տեղեկութիւններ տուաւ հայ արիներու գործունէութեան մասին: Այս առթիւ հրաւիրեց ներկաները աջակցիլ սկաուտական գեղեցիկ գործի յառաջդիմութեան:

Յետոյ բեմ հրաւիրուեցաւ Պ. Marc Sagnier: Խաղաղութեան այս առաքեալը իր խանդավառ ճառով, նախ կրկնեց իր մօտիկ բարեկամութիւնը Հայ Արիներու Միութեան եւ անգամ մը եւս յիշեցուց թէ ամէն ազգէ սկաուտներ կուգան բանակումի իր ագարակ – դղեակին մէջ, իբրեւ հիւր, իսկ հայ արիները՝ ինչպէս իրենց տունը: Բանախօսը մասնաւորապէս շեշտեց թէ մարդկային բարօրութեան ու աշխարհի խաղաղութեան միակ պայմանն է որ եղբայրական սէրը յաղթէ ատելութեան չար զգացումին. ուրեմն, համայն աշխարհի սկաուտները պարտաւոր են այդ եղբայրական սէրը տարածել, որոնց կարգին եւ հայ սկաուտները:

Ներկայացուեցաւ եւ «Երկու խուլերը», կուշտ ու կուռ խնդացնելով բոլորը: Սրահը եւ բեմը լեցուն հայկական շունչով ու տաք մթնոլորտով: Գերազանցապէս հաճելի էր լսել, հոս ծնած ու մեծցած հայ փոքրիկներու եւ պատանիներու հայերէն արտասանութիւններն ու դերակատարութիւնները, մաքուր առոգանութեամբ, ինչպէս նաեւ տոհմիկ երգերը: Հակառակ դժուարին պայմաններուն, որոշ կ'երեւար որ լաւ աշխատանք տարուած էր եւ գոհունակութիւնը կը փայլէր կազմակերպիչներու դէմքին վրայ, հանդէսի փայլուն յաջողութենէն, նիւթապէս եւ բարոյապէս: Ապրիք, տղաք: Հանդէսի կազմակերպութեան գործը մեծ ճիգով գլուխ հանած էր, արիներէն Փանոս Փանոսեան:— Թղթակից

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ

ԼԻՈՆ.— Բարձր Հայքի Հայր. Միութեան նախկին վարչութիւնը ընդհ. ժողովի հրաւիրելով բոլոր հայրենակիցները, ընտրեց նոր վարչութիւն մը: Ժողովը յանձնարարեց նորընտիր վարչութեան յարաբերութեան մէջ մտնել Փարիզի, Մարսէյլի, Տէսինի քոյր միութեանց եւ կեդր. Ֆրանսայի հայրենակիցներուն հետ: Միութիւնս պաշտօնապէս արտօնուած է գործելու: Մեր նպատակն է օգնել ներգաղթող հայրենակիցներուն, ազգի եւ հայրենիքի սէրը վառ պահել նոր սերունդի մէջ, կարելի եղածին չափ օգնել կարօտեալ հայրենակիցներուն:

Այս առթիւ կոչ կ'ընենք բոլոր քոյր միութիւններուն կազմել կեդր. վարչութիւն մը, կապ հաստատել Ամերիկայի Կարնոյ Հայր. Միութեան հետ, որպէսզի կարենանք իրագործել մեր նպատակները: Հայրենակիցներ, հայրենիքի շահը ամէն բանէ վեր դասելով պէտք է սիրայօժար համերաշխութեամբ կատարենք մեր պարտականութիւնները: Նորընտիր վարչութիւնը իբրեւ առաջին ձեռնարկ որոշեց կազմակերպել ընտանեկան խնջոյք մը կիրակի, 17 Մարտ: Միութեան հասցէն՝ 37 rue Dunoir, Արմենակ Աւետեան, Lyon (Rhône):

Սիփան Կոմիտաս երգչախումբի տարեկան մեծ համերգը

Ղեկավարութեամբ Գ. Ալէմշահի

Salle Gaveauի մէջ 45 rue de la Boétie (Miromesnil)

Կիրակի, 17 Մարտ ժամը 5ին

Մասնակցութեամբ Օր. Ա. Առաքելեանի, Օր. Ա. Ատոմեանի, Օր. Մ. Աճէմեանի, Պ.Պ. Յ. Յակոբեանի, Տ. Մինասեանի: Յայտագրին կարեւոր մէկ մասը յատկացուած է անծանօթ եւ նոր հայ երգերու:

Տոմսերը ապահովել՝ Studio Caumartin, 19a rue Caumartin, Paris (8): Գրատուն Հրանտ Սամուէլ, 51 rue Mr. le Prince եւ երգչախումբի անդամներէն:

ԿՈՒՋՈՒԻ ՍՊԱՍՈՒՀԻ ՄԸ, երկու հոգինոց ընտանիքի մը համար: Հեռաձայնել Carnot 75-74:

Le Gérant : H. AGONEYAN

Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue [illegible]

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարուժան» կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, այս կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2ին, ծանօթ հաւաքատեղին:

ՏԷՍԻՆ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Րաֆֆի» եւ «Վարդան Մամիկոնեան» խումբերու միացեալ ընդհ. անդամական ժողովը՝ 11 Մարտ, երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8ին՝ Հ. Յ. Դ. Տան մէջ:

ԿԻԼԻԿԻՈՅ ՀԱՅՐ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ընդհ. ժողովը՝ Մարտ 10ին, կիր. կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Studio Caumartinի սրահին մէջ, 19a rue Caumartin: Բոլոր կիլիկեցի երկսեռ հայրենակիցները կը հրաւիրուին այս կարեւոր ժողովին:

ԲԱՐՁՐ ՀԱՅՔԻ Հայր. Միութիւնը (Կարին, Երզնկա, Բաբերդ, Քղի, Դերջան, Ալաշկերտ եւն) Մարտ 2ի ընդհ. ժողովին մէջ ընտրեց նոր վարչութիւնը, հետեւեալ անդամներով.— Պ. Պ. Տէր Ազարեան Ղուկաս (ատենապետ), Փամպուքճեան Տիրան (ատենադպիր), Տնկոյեան Արտաւազդ (գանձապահ), Նիկողոսեան Վարդան, Փափազեան Յարութիւն, Սապօնճեան Արամ, Պօղաճեան Ստեփան: Թղթակցութեան համար դիմել Պ. Տիրան Փամպուքճեանի 26 rue de la Fraternité, Romainville (Seine):

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Նախաձեռնութեամբ Ալֆորվիլի չորս կազմակերպութեանց ի նպաստ դպրոցին եւ հաւաքաբար գործածուելու համար վարձուած սրահին, Մարտ 10ին, կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 2.30ին:

ՄԻՒԹԻՒԱԼԻԹԷԻ ՇՔԵՂ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ, կիրակի 10 Մարտ, ցերեկոյթ ժամը 3ին, ԽՈՐԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ, մասնակցութեամբ Տիկին Լաթիֆեան, Օր. Մինասեան, Օր. Մառի, Պ. Պ. Մաֆսուտեան, Գրիգոր Վահան, Լաթիֆեան, Բարիլոյսեան, Պաղտասարեան, Պետրոսեան, Մարինեան, Մուրատեանի կը ներկայացնէ՝

Տրիլբի

Քէյի տրամը 5 արար

Տոմսերը կը ծախուին՝ Հրանտ Սամուէլ 51 rue Monsieur le Prince, tél. Dan. 88-65, Ֆօթօ Ֆէպիւս՝ 23 Bld. Bonne Nouvelle. Lou. 69-83:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ Թաղուհի Գալփաքեանի կողմէ (Յունաստան) իր եղբայրը՝ Կարապետ Գալայճեանը (Պանտրմացի) որ Լիոն ըլլայ կը կարծուի: Իմացնել Կարապետ Պզտիկեանի, 100 rue Cuvier, Lyon (Rhône):

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՅՈՒՍԱԲԵՐ, գրական, գեղարուեստական եւ գիտական բաժին: Բ. Տարի թիւ 7 (8 Փետր.): Հասցէ.— B. P. 868, Le Caire (Egypte):

ՆԱՅԻՐԻ, ամսագիր գրականութեան եւ Արուեստի: Բացառիկ թիւ, շքեղ տպագրութեամբ եւ պատկերազարդ: Խմբագիր՝ Անդրանիկ Ծառուկեան: Հասցէ.— B. P. 372, Alep (Syrie): Գին 100 ֆրանք:

ԱԿՕՍ, գրական եւ գեղարուեստական ժողովածու: ԺԱ. գիրք: Պէյրութ: Հասցէ.— Collège Arménien, 127, Wadi Abou Djémil, Beyrouth (Liban):

ՀԱՅ ԴԻՏԱԿ, շաբաթաթերթ, Ա. տարի թիւ 1, (7 Փետրուար 1946), Երուսաղէմ: Հասցէ.— 31 Mamillah Road, P. O. B. 102, Jerusalem (Palestine):

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ, կրօնական, ազգ. ընկերային ամսաթերթ: Ա. Տարի թիւ 1 (Յունուար 1946): Հայ-կաթոլիկ պատրիարքարան: Հասցէ P. O. B. 4042 Jerusalem (Palestine):

ԳԵՐԵԶՄԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋԷՆ ԵՒ ՍԵՒ ՀՈԳԻՆ, գրեց՝ Վահրամ Տատրեան, (փրցուած էջեր օրագրէս, Բ. շարք): Նիւ Եորք, 1945: Գին 2.50 տոլար: Հասցէ.— V. Dadrian, c)o Gotchnak Press, 42 East 23rd St. New York:

ՌՈՄԱՆԻ Ֆ. Հ. Կապոյտ Խաչի մեր եռանդուն անդամուհիներէն, Օր. Մ. Զիլինկիրեանի եւ Վիէնի Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտներու խմբապետ Պ. Ա. Զաքարեանի նշանախօսութեան առթիւ (2 Մարտ), մասնաճիւղը իր սիրելի սանուհիին ծաղկեփունջ մը նուիրած ըլլալով, փոխարէն ստացած է, 1000 ֆրանք Պ. Զիլինկիրեանէ, 1000 ֆր. խօսեցեալին հօր Պ. Զաքարեանէ եւ 1000 ֆրանք ալ կնքահօր Պ. Ն. Ալէքսանեանէ: Մեր խորին շնորհակալութիւնները եւ բարեմաղթութիւնները: Պ. Զաքարեան 1000 ֆրանք ալ նուիրեց Վիէնի Հ. Մ. Ը. Մ.ին: Վարչութիւն

ՇԱՀԼԱՄԵԱՆ ԸՆՏԱՆԻՔԸ 1000 ֆրանք կը նուիրէ Ֆր. Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղին, փոխան ծաղկեպսակի Տիկին ԹԱԳՈՒՀԻ ՆԵՐՍԷՍԵԱՆԻ անակնկալ եւ ցաւալի մահուան առթիւ:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH - Fondé 1925 - R. C. S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԲԱԺՆԵԳԻՆ.— Տար. 750, 6ամս. 400, 3ամս. 200 ֆրանք

Samedi 9 Mars 1946 Շաբաթ 9 Մարտ

ԺԸ. ՏԱՐԻ — 18e Année Nº 4555–Նոր շրջանի թիւ 284 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 3 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՄԻՆՉԵՒ ՈՐ ՃԱՄԲԱՅ ԵԼԼԵՆ

Նոր ստացանք Պուէնոս Այրէսի «Արմենիա»ն (Յունուար 12—26), որ կը հրատարակուի շաբաթը երեք անգամ, 15 տարիէ ի վեր:

Պատերազմէն ի վեր փոխանակութիւնը դադրած ըլլալով, հետաքրքրութեամբ աչքէ անցուցինք եւ, ի՞նչ տեսնենք, իբրեւ նորութիւն,— Սպաներէն յօդուած մը՝ ամէն թիւի մէջ: Ինքնագիր, թարգմանածոյ կամ արտատպում:

Ե՞րբ սկսած են այս նորութիւնը: Ինքնաբերաբա՞ր, հայկական մշակոյթը ծանօթացնելու համար, թէ իբրեւ հարկադրանք: Որովհետեւ, ինչքան կրցանք հասկնալ, սպաներէն յօդուածները միայն հայկական նիւթեր չեն շօշափեր, այլեւ քաղաքական - տնտեսական:

Ամէն պարագայի մէջ,ախտանշան մը, որ շատ բան կը բացատրէ:

Շատ հին չէ Հարաւ. Ամերիկայի հայկական գաղութներուն պատմութիւնը:

Մեծ մասով՝ 1920էն վերջն էր որ Թուրքիայէն ճամբայ ելան դէպի Արժանթին, Ուրուկուէյ, Պրազիլիա: Պատերազմէն շատ առաջ, արտագաղթի հոսանք մը սկսած էր Սուրիա – Լիբանանէն, Պալքաններէն, նոյնիսկ Ֆրանսայէն: Այսօր աւելի քան 30.000 կը հաշուեն ամբողջ համրանքը, որուն ջախջախիչ մեծամասնութիւնը տեղաւորուած է Արժանթինի մէջ:

Կը նշանակէ թէ 20—25 տարին բաւական եղած են, հետզհետէ լայն տեղ բանալու համար տեղական լեզուին: Ի վնաս մայրենիքի:

Զափազանցութիւն պիտի ըլլար ըսել թէ գաղութը արդէն ուծացած, օտարացման, ձուլման ճամբան բռնած է:

Պուէնոս Այրէսի մեր թղթակիցը վերջերս շահեկան լուրեր հաղորդեց շարք մը նամակներով: Ջեռնարկներ պակաս չեն, Հայը Հայ պահելու համար: Եկեղեցի, դպրոց, Ազգ. Կեդրոն, Բարեգործական, զանազան կազմակերպութիւններ իրենց կարելին կը փորձեն, սահմանափակելու համար վտանգը, որ շատ աւելի չեշտուած է Պրազիլիոյ մէջ: Մասնաւորապէս Հ. Յ. Դ. «Արմենիա» Երիտ. Միութիւնը, Հ. Մ. Ը. Մ.ը, Կոմիտաս երգչախումբը, Կ. Խաչը գործօն դեր կը կատարեն, այս ճակատին վրայ:

Եւ սակայն, հարթիչ գլանը արդէն տրորած, տափակցուցած է շատ մը բաներ: Շատոնց է որ սպաներէն արտասանութիւնները եւ երգերը լայն տեղ կը գրաւեն հայկական հանդէսներու յայտագիրներուն վրայ: Սպաներէն քերական, բառարան անգամ հրատարակուած են:

Միւս կողմէ, միջավայրին ազատութիւնը, դիւրին եւ առատ վաստակի տենդը, Հայրենիքին հեռաւորութիւնը հետզհետէ կը թուլցնեն կապերը: Եւ արդէն մեծ թիւ մը կը կազմեն անոնք որ վերջնապէս մնաք – բարով ըսած են իրենց պապերուն աւանդութեանց, նոյնիսկ մայրենի լեզուին: Ինչպէս հիւսիսային Ամերիկայէն եւ Պալքաններէն մինչեւ այս պողոտաները:

Անշուշտ այնտեղ ալ արձանագրութիւններ կատարուած են, ներգաղթի համար: (Վրիպակ մը եւս՝ Գ. Ցարութիւնեանի ճառին մէջ,— Հարաւ. Ամերիկայի մէջ արձանագրուած հայրենակիցներու թիւը կը հաշուէր 32.000, ինչ որ տրամաբանական չէ, որովհետեւ եղած – չեղած 30.000 են արդէն, թերեւս քանի մը հազար ալ աւելի):

Արդ, զանգուածային ներգաղթը — 350 — 400 հազար կամ կէս միլիոն — հողերու ընդարձակման հետ կապուած ըլլալով, խնդիր է թէ քանի՞ հազար հոգի պիտի կրնան օգտուիլ ներկայ պատեհութենէն (35—40.000):

Ի՛նչ խօսք որ ամէնէն առաջ այս կարգի գաղութները պէտք է պարպուին — փրկուին,—քանի որ ամէնէն աւելի անոնք ենթակայ են ձուլման:

Սպասելով կարաւաններու կազմութեան, ամէն տեղ ալ պէտք է կրկնապատկուին ճիգերը, յանուն ինքնապաշտպանութեան: Ներգաղթի հեռանկարն անգամ խթան, մղիչ ուժ պէտք է հանդիսանայ: Տեսակ մը զօրաշարժ, — Ես հազար երիտասարդ պիտի փրկեմ այս տարի: Մինչեւ ներգաղթ: Մինչեւ որ նաւերը ճամբայ ելլեն:

Երբ կ'ըսեն,— «Հայաստան պիտի երթանք», տարրական պահանջ է որ նախ հայերէն, եթէ ոչ Հայոց պատմութիւն գիտնան:

Երկուքն ալ սորվելու ժամանակ ունին միշտ: Կը բաւէ որ համախմբուին, կազմակերպուին եւ մանաւանդ աշխատին, համաձայն մասնաւոր ծրագրի մը:

Շ.

Ներգաղթը Սուրիա - Լիբանանի մէջ

Թերեւս նորութիւն մը չըլլան այս տողերը, մեր ընթերցողներուն համար: Տասը – տասնըհինգ օրէ ի վեր, բովանդակ Սուրիա եւ Լիբանանի հայութիւնը... շոգիացած է: Օր ըստ օր, խանդավառութիւն ու արբեցութիւն նոր: Հեռագիր՝ Երեւանէն, նամակ՝ Հայաստանէն, «խապրիկ»ներ՝ հայրենիքէն.— «Եկէ՛ք, ամէն ինչ թողէք, վերածեցէք ձեր ինչքը կօշիկի, զգեստեղէններու, բուրդի ու մետաքսի, եւ եկէ՛ք»: Մամուլը կը յորդի հարսանեկան եղանակներով: Մեկնումի ծրագիրներ՝ ամէն տունի մէջ, Հայրենակցականներու ժողով, կոչ,—«կ'արձանագրե՞ս, թէ չես արձանագրեր», «Կօշիկի ֆոնտ», «չքաւոր մեկնողներու ճանապարհածախսի հանգանակութիւն», Տուն կը ծախեն, կարասի կը հանեն շուկայ, խանութ փակելու եւ հաշուեփակի նստելու մասին կը խորհին...: Ու տակաւին, անսահման ու անլուր եռեւեփ:

Պէյրութ (Լիբանան) եւ Հալէպ (Սուրիա) հրահանգ ստացած են Երեւանէն՝ սկսիլ ներգաղթի արձանագրութիւնները, եւ ձեռնարկել անմիջական աշխատանքի՝ արտասահմանի բեկորները փոխադրելու համար Հայրենիք:

«Յառաջ» ափ մը թերթ է եւ առ նուազն անփափկանկատութիւն է լայնքով – երկայնքով փռուիլ իր էջերուն վրայ, երբ, ի վերջոյ, այսքան մրտապնդիչ նախաձեռնութեան մը առիթով իսկ՝ շատ մաքուր լաթեր չունինք ցուցադրելիք...: Պիտի բաւականանամ, ուրեմն, առարկայօրէն արձանագրելով դէպքերը, կարճ կապելով ողբերգակատակերգական մասերը...:

Պէյրութի բոլոր հայ թերթերը, Յունուար 18ին հրատարակութեան տուին «Հայկական ՍՍՌ ժողովրդական կոմիսարների կից Արտասահմանից Ներգաղթող Հայերի Ընդունման եւ Տեղաւորման Կոմիտէ»ի 25 Դեկտեմբեր 1945 թուակիր մէկ շրջաբերական նամակը, որով հրահանգ կը տրուէր «Լիբանանում Սովետական Հայաստանի Բարեկամների միութեան նախագահ Պ. Հրանտ Տէվէջեանի՝

Ա) «Ստեղծել կոմիտէ մը, որ իր վրայ պէտք է վերցնի վերադարձող հայութեան նիւթական ապահովութեան եւ վերադարձի կազմակերպման հետ կապուած բոլոր խնդիրների լուծումը: Նպատակայարմար է, որ սոյն կոմիտէն գլխաւորեն գաղութի հայկական յառաջդիմական կազմակերպութեան ղեկավարները, որոնք ֆաշիզմի դէմ մղուող պայքարում՝ ցոյց տուին իրենց նուիրուածութիւնը Սովետ. Հայրենիքին:

Բ) Պատրաստել ցուցակներ, բարեգործական եւ այլ կազմակերպութիւնների կողմից հաւաքուող գումարների հաշուին հոգալ հայրենիք վերադարձող ընտանիքների (կարիքաւորների) հագուստի, ճանապարհածախսի, ճանապարհի, սննդի եւ ներգաղթի հետ կապուած այլ պէտքերը»:

Հրահանգ – Նամակը կը ճշդէ նաեւ, թէ.—

« Սովետ. Միութեան կառավարութիւնը թոյլատրել է, միեւնոյն ժամանակ, վերադարձող Հայերին՝ կատարել բնակարանային անհատական շինարարութիւն, յատկացնելով այդ նպատակի համար պետական վարկ, կառուցուող բնակելի տների արժէքի 50 տոկոսի չափով»:

« Ձեր գաղութից, առաջին հերթին է նախատեսւում ներգաղթի կազմակերպումը»:

Ստորագրած են՝ Բ. Աստուածատուրեան, Հ. Մարջանեան, Մ. Սարեան, Մ. Կարապետեան, Խ. Մելիք Ադամեան:

Ուրեմն, Ներգաղթի կազմակերպութեան գործը կը վստահուի, նախ, «Առաւօտ»ի խմբագիր Հ. Տէվէճեանի, (եղբայրը ընկեր Յովհ. Տէվէճեանի, որ 1937—1944 կը վարէր Պուքրէշի Ազգ. վարժարանի տնօրէնութիւնը: Այժմ անյայտ: Մ.) ու իրեն գործակից կամ նոյն գոյնէն «յառաջդիմական» Միութիւններու, որոնց կարգին, անշուշտ, Ազգային Խորհուրդին:

Ինչպէս բոլոր « հայաստանասէր » թերթերը, նոյնպէս եւ չէզոք եւ Դաշնակցական մամուլը տուին ուրախ լուրը: Միա՛կ տարբերութեամբ, որ, «Ազդակ», հարկ տեսաւ նշել կարգ մը թերացումներ՝ որոնք կրնային աննպաստ անդրադարձումներ ունենալ յետագային: Թէ՝

Ա) Ներգաղթի գործը պէտք էր վստահիլ Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան, եթէ վստահելի չէին Ազգ. Մարմինները:

Բ) Կանխահաս էր այսքան իրարանցում եւ ժխոր, երբ ո եւ է լուրջ ու հիմնական կարգադրութիւն չէ եղած՝ ներգաղթը իրագործելու համար: Եւ մանաւանդ,

Գ) Երբ, Գ. Ցարութիւնեանի իսկ վկայութեամբ, կարելի չէ առայժմ 35—40.000է աւելի Հայեր ընդունիլ երկիր:

Դ) Եւ եթէ արձանագրութիւնները տեղի կ'ունենան լայն համեմատութեամբ՝ կազմակերպողները վստա՞հ են թէ այս անգամ պատճառներ պիտի չունենանք տուժելու:

Խորհրդածութիւններ, որոնք չեն կրնար չտանջել քիչ մը իրատես ո եւ է մարդու միտքը, երբ մանաւանդ միջազգային խնդիրներ գոյն եւ իմաստ կը փոխեն օրերու եւ «տրամադրութիւններու» հետ:

Ոչ «Ազդակ», եւ ոչ «Ազդարար» հարկ պիտի տեսնէին քիչ մը աւելի շրջահայեաց եւ հեռատես գործելու հրաւէր ուղղել, եթէ ներգաղթողներու բազմութիւններ, (որոնց թիւը տասնեակ հազարները կը հասնի), ճամբայ ինկած չըլլային արդէն՝ «ջուրը չտեսած»:

Ի՛նչ տենդ: Կարծես վերջացած ըլլար ամէն ինչ, եւ մեզի մնար՝ մեր խուրջինները ծրարել ու ճամբայ իյնալ: Մեր շուրջ, միլիոնաւոր աչքեր մեր շարժումներուն, մեր խօսքերուն եւ կենցաղին կը հետեւին: Իսկ տասնեակ հազարաւոր հայրենակիցներ մատնուած են անորոշութեան, նոյնիսկ թշուառութեան:

Ո՞վ կը համարձակի քիչ մը չափաւորութիւն թելադրել: Պատասխանը պատրաստ է:

Մենք, նո՛յն մարդիկն ենք միշտ...:

Մ.

ՆՈՐ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՔՆՆՈՒԹԻՒՆԸ

ՄԻՋԻՆ ԾՐԱԳԻՐ ՄԸ ՎԻՃԵԼԻ ՀԱՐՑԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Ինչպէս գրած էինք, Ազգ. Ժողովը հինգշաբթի օր սկսաւ քննել նոր սահմանադրութեան նախագիծը: Թերթերը դիտել կուտան թէ երեսփոխանները այնքան ալ եռանդուն չեն երեւար: Նիստը բացուած ատեն, երբ սկսաւ վիճաբանութիւնը Մարդու Իրաւունքներու Յայտարարութեան մասին, հազիւ 150 հոգի ներկայ էին: Քիչ վերջը այս թիւը բարձրացաւ 300ի, հազիւ ամբողջին կէսը: Այս կացութեան պատճառը թերեւս այն է որ բուն վիճաբանութիւնը տեղի կ'ունենայ նրբանցքներու մէջ: Արդարեւ, Սահմանադիր Ժողովին նախագահը, Պ. Վէնսան Օրիօլ կ'աշխատի նախապէս հարթել շարք մը դժուարութիւններ եւ արդէն իսկ նամակ մը ուղղած է երեք գլխաւոր կուսակցութեանց, միջին ճամբայ մը առաջարկելով: Նախագահը կ'ուզէ որ անյապաղ քուէարկուի Սահմանադրութիւնը եւ վերջնական կարգուսարք մը հաստատուի, այլապէս ծանր տպաւորութիւն պիտի գործէ արտասահմանի մէջ:

Տեսակէտի խոր տարբերութիւններ կան երեք հոսանքներուն միջեւ: Մասնաւորապէս հանրապետական ժողովրդական կուսակցութիւնը (M. R. P.) հետզհետէ կը սաստկացնէ իր ընդդիմութիւնը շատ մը հիմնական հարցերու մէջ: Պ. Վէնսան Օրիօլ երեք հոսանքներուն ուղղած նամակով կ'առաջարկէ.—

1. Մէկ Ազգ. Ժողով, հինգ տարուան պայմանաժամով,— 2. Գերագոյն Խորհուրդ մը, երեք տարուան համար, որ պիտի բաղկանայ նահանգային ժողովներու 140 եւ գաղթավայրերու 70 ներկայացուցիչներէն: Բոլոր օրէնքները երեսփ. ժողովին կողմէ քուէարկուելէ վերջ պիտի ենթարկուին Գերագոյն Խորհուրդին, խորհրդակցութեան համար, յետոյ երկրորդ անգամ պիտի քուէարկուին երեսփ. ժողովին կողմէ.— 3. Տնտեսական խորհուրդ մը բաղկացած 125 անդամներէ, մէջն ըլլալով բանուորական միութեանց, Աշխատանքի Դաշնակցութեան, գործատէրերու կազմակերպութեանց եւն. ներկայացուցիչները: Այս խորհուրդին կարծիքը պիտի առնուի բոլոր տնտեսական եւ ելմտական հարցերու մասին, բացի ելմտացոյցէն.— 4. Հանրապետութեան նախագահը պատասխանատու չէ: «Կը վիճաբանի, բայց չի քուէարկեր»: Կը նախագահէ նախարարական խորհուրդին, առանց մասնակցելու որոշումներուն: Կը նախագահէ ազգ. պաշտպանութեան խորհուրդին, խորհրդակցական ձայնով: Կ'ընտրուի Ազգ. ժողովին եւ Գերագոյն Խորհուրդին կողմէ: Խորհրդակցելէ վերջ երեսփ. ժողովի քաղաքական կուսակցութեանց ներկայացուցիչներուն հետ, Ազգ. ժողովին կը փոխանցէ վարչապետութեան թեկնածութիւնները: Վարչապետը կ'ընտրուի Ազգ. ժողովի անդամներուն բացարձակ մեծամասնութեամբ եւն.:

Հանրապետական ժողովրդականները կ'ուզեն որ նախագահը ընտրուի Ազգ. ժողովին, Գերագոյն խորհուրդին եւ Տնտեսական Խորհուրդին անդամներուն կողմէ, իսկ ընկերվարականները եւ համայնավարները կ'առաջարկեն որ ընտրուի միայն Ազգ. ժողովին կողմէ:

ՖՐԱՆՍԱ ԿԸ ԿԱՐՕՏԻ ԱՐՏԱՔԻՆ ԱՋԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Վարչապետ Պ. Կուէն, պատասխանելով ամերիկեան գործակալութեան մը հարցումներուն, բացատրեց թէ Ֆրանսա խիստ պէտք ունի Մ.

Նահանգներու նիւթական աջակցութեան: Ամէն ապահովութիւն ներշնչելու համար, պէտք սաստկացնէ պայքարը սեւ շուկային դէմ: Արդիւնացումներու քաղաքականութեան նպատակն է ապահովել արտադրութեան ծաւալումը: Ինչ կը վերաբերի արտաքին քաղաքականութեան, Ֆրանսա կը ձգտի խաղաղութեան, հիմնուելով Միացեալ Ազգերու կազմակերպութեան վրայ: Ֆրանսան ալ, ինչպէս Ամերիկան, չուզեր որ Գերմանիան քաոսի մը մէջ խրի, բայց միեւնոյն ատեն կը պահանջէ որ այլեւս ի վիճակի չըլլայ նոր նախայարձակում կատարելու:

× Գ. Անտոէ Ֆիլիփ, ելմտական նախարարը, հրաժարեցաւ Մ. Նահանգներն երթալու ծրագրէն: Փոխան Լէոն Պլումի, կը սպասէ նոր տեղեկութեանց, ճամբայ ելլելու համար:

Իրանեան հարցը

Իրանի պատերազմական նախարարը յայտարարեց թէ Ռուսերը կեցուցած են բանակ մը որ ճամբայ ելած էր, վերագրաւելու համար Սէմնանի, Շտրուտի եւ Մէշէտի շրջանները: Ուրիշ նախարար մը յայտարարեց,— «Մեր զինուորներուն ճամբան փակուած է Կարմսարի մէջ: Ռուսերը տակաւին չեն պարպած վերոյիշեալ շրջանները»:

Կարմսար 120 քիլոմեթր հեռու է Թէհրանէն, դէպի արեւելք:

Մթնոլորտը հետզհետէ կը թանձրանայ Թէհրանի մէջ: Հինգշաբթի օր երեք հոգի սպաննուեցան եւ հինգ հոգի վիրաւորուեցան մայրաքաղաքին մէջ, երբ ոստիկանութիւնը կը փորձէր արգիլել ձախակողմեան Թիւտէհ կուսակցութեան եւ աջակողմեան երեսփոխաններուն մուտքը խորհրդարան: Փոխ վարչապետը 76 երեսփոխաններու հաղորդելով իրանեան բանակին յառաջխաղացութեան դէմ դրուած արգելքը, յայտարարեց թէ վարչապետը բողոքագիր մը յանձնած է Մոսկուայի մէջ, համաձայն հետեւեալ հեռագրին.— «Ինչ կը վերաբերի ռուս զինուորներու պարպումի յետաձգման, բողոքեցի Գ. Մոլոթովի եւ ի պատիւ մեր պատուիրակութեան տրուած ճաշին ատեն բերանացի ալ պիտի բողոքեմ նոյն ինքն Ստալինի: Եթէ առաջարկուին այնպիսի պահանջներ որոնք հակառակ են Իրանի շահերուն, պիտի չընդունուին»:

Մոսկուայի մէջ հրատարակուած խորհրդային զեկոյց մը կ'ըսէ, Իրանի հետ կատարուած բանակցութեանց մասին,— «Երկու կառավարութիւններն ալ ամէն ջանք պիտի թափեն նպաստաւոր պայմաններ ստեղծելու եւ աւելի ամրապնդելու համար երկու երկիրներուն բարեկամական յարաբերութիւնները»: Զեկոյցը կ'աւելցնէ թէ Իրանի վարչապետը շարք մը խօսակցութիւններ ունեցաւ Գ. Մոլոթովի հետ, սիրալիր մթնոլորտի մը մէջ եւ քննուեցան երկու կողմերը շահագրգռող հարցերը: Լոնտոնի մէջ կը կարծեն թէ բանակցութիւնները որ եւ է գործնական արդիւնքի չեն յանգած:

× Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարութիւնը Խ. Միութեան ուղղած բողոքագրին մէջ կ'ըսէ թէ «չի կրնար անտարբեր մնալ» խորհրդային բանակը Իրանի մէջ պահելու որոշումին հանդէպ: Ծանուցագիրը կը բաղկանայ հազար բառէ եւ դիտել կուտայ թէ Ռուսիոյ ընթացքը հակառակ է 1943ի անգլեւամերիկեան—խորհրդային յայտարարութեան եւ «ջերմապէս յոյս կը յայտնէ» թէ Խ. Միութիւնը անմիջապէս պիտի պարպէ իր բոլոր զինուորները, «ստեղծելով միջազգային վստահութիւն մը որ անհրաժեշտ է բոլոր ազգերու խաղաղ յառաջդիմութեան համար»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ԱՌԵՒԱՆԳՈՒՄ ՄԸ տեղի ունեցաւ Փարիզի մէջ, չորեքշաբթի օր: Լեհ ուսանող մը, Նիքոլա Լապչինսկի, 27 տարեկան, Օթէօյլի մէկ յարկաբաժնին գետնայարկէն առեւանգուելով ինքնաշարժի մը մէջ դրուեցաւ եւ քշուեցաւ, երբ «օգնութի՛ւն» կ'աղաղակէր անցորդներուն, որոնք տեսան որ երիտասարդը վիրաւորուած էր: Թերթերը կը գրեն թէ Լապչինսկի մասնակցած է Լեհաստանի Դիմադրական Ճակատին, եւ երբ Ամերիկացիները զինքը արձակեցին գերման արգելարանէն, չուզեց իր հայրենիքը վերադառնալ եւ Փարիզ եկաւ, բժշկական ուսումը շարունակելու համար: Վերջերս վախ կը յայտնէր թէ կը հետապնդուի, եւ Թոլսթոյի թոռներէն Սերժի յարկաբաժինը կը բնակէր, ապահովութեան համար: Ուրիշ խորհրդաւոր առեւանգում մըն ալ պատահած էր Փետրուար 12էն 13ի գիշերը: Այս անգամ զոհը ռուս տարագիր մըն է, Միշէլ Վոլքով, ծնած Մոսկուա, 1929ին, նոյնպէս անդամ Դիմադրական Ճակատին:

ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ դաշնագիր մը կնքուեցաւ Ֆրանսայի եւ Վիէթ-Նամի (Աննամ) միջեւ, որ պիտի ըլլայ ազատ պետութիւն մը Հնդկաչինի դաշնակցութեան մէջ, հովանաւորութեամբ Ֆրանսայի:

ԿԷՕՐԻՆԿԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ սկսաւ երէկ, Նիւրընպէրկի մէջ: Պաշտպան փաստաբանը շատ մը վկաներ առաջարկած է, բայց նախագահը մերժեց բոլորն ալ ընդունիլ: Փաստաբանը պիտի ջանայ ապացուցանել թէ Կէօրինկ միշտ կ'ուզէր պատերազմին առաջքը առնել եւ հաշտութիւն կնքել Անգլիոյ հետ:

ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԵՑԱՆ երեք ամերիկացի դասալիք զինուորներ, որոնք բան-գործ ըրած էին սրճարաններ կողոպտել Փարիզի եւ արուարձաններուն մէջ: Երեքը միասին խոստովանած են թէ Դեկտեմբեր 25էն Փետրուար 15 կոխած են 23 սրճարաններ, կողոպտած են 64 հոգի, գողցած են 800 հազար ֆրանք եւ կէս միլիոն ֆրանքի գոհարեղէն:

ՔԱՆԱՏԱ 1.250.000.000 տոլար (իբր 280 միլիոն սթերլին) փոխ տուաւ Անգլիոյ, 50 տարուան համար, սկսելով 1951 Յունուար 1էն: Տոկոսը՝ 2 առ հարիւր: Փոխառութիւնը մեծ մասով պիտի գործածուի ուտելիք ճարելու:

ԾԱՆՐ ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ծագեցան Տէլհիի մէջ (Հնդկաստան): Ամբոխը կրակի տուաւ Յաղթանակի շաբաթին առթիւ եղած զարդարանքները եւ շրջապատեց քաղաքապետարանը, որ նոյնպէս բռնկեցաւ: Զօրքը կրակ բացաւ եւ շատեր սպաննուեցան կամ վիրաւորուեցան: Աւարառութիւններ ալ տեղի ունեցան:

3.000.000 ԼԵՀԵՐ հիւանդ են, 1.100.000ը հիւծախտաւոր, երկու միլիոնը՝ վեներական հիւանդութիւններէ, ժանտատենդէ եւ կեղծմաշկէ վարակուած, ինչպէս յայտարարեց առողջապահական նախարարը: Մանուկներու մահացութիւնը բարձրացած է 25 առ հարիւրի:

ՆԻՒՐԸՆՊԷՐԿԻ միջազգային ատեանին ֆրանսական պատուիրակութեան սղագիր-մեքենագիրները գործադուլ հռչակեցին, բայց հազիւ կէս ժամ տեւեց: Ամսականները, 8000 ֆրանք, բարձրացան 15.000ի, սկսելով դատավարութեան սկիզբէն: — Ամերիկացիները ձերբակալեցին Նէօյրաթի պաշտպան փաստաբանը:

ՁԻՒՆԸ ՎԵՐՍԿՍԱՒ երէկ Փարիզի մէջ, նոյն սաստկութեամբ: Ցուրտն ալ սաստկացած է:

ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ՌՈՒՄԲԻ լրտեսութեան առթիւ, Քանատայի մէջ ձերբակալուեցաւ գիտուն մը որ միջազգային համբաւ կը վայելէ: Ամերիկեան թերթերը կը գրեն թէ օտար գործակալներ փորձած են գողնալ Մ. Նահանգներու հիւլէական գաղտնիքները:

ԹՈՒՐՔԻԱ որոշեց դեսպաններ փոխանակել Սուրիոյ եւ Լիբանանի հետ: Կ'ըսուի թէ Անգարա պայման դրած չէ որ Սուրիա վերջնապէս հրաժարի Ալէքսանտրէթի Սանճաքը ետ պահանջելու ծրագրէն:

ՀԱՑԻ ԲԱԺՆԵՉԱՓԸ պիտի կրճատուի, եթէ մեծ քանակութեամբ ցորեն չհասնի ապրիլէն, ինչպէս յայտարարեց ելմտական նախարարը: —Գետնախնձոր չկայ, բայց հեռաւոր գաղթավայրերէն անանաս հասած է Մարսէյլ եւ Փարիզ եւ կը ծախուի հատը 900—1000 ֆրանքի:

4 ՄԻԼԻՈՆ ԹՈՆ ածուխ պիտի բաժնուի Ռուրի ածխահանքերէն: Ֆրանսայի բաժինը՝ 250.000թոն:

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱԿԱՆ ՄԵԾ ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ.— Կազմակերպուած Ֆրանս. Երիտ. Միութեան կողմէ, վաղը, կիրակի, ժամը 3էն մինչեւ կէս գիշեր, Aéro-Clubի սրահներուն մէջ, 5 rue Galilée, métro Etoile: 12 հոգինոց արտակարգ ջազ նուագախումբեր: Մուտք 120 ֆրանք:

ԿԸ ՓՆՏՌԵՄ հօրեղբօրորդիս, Կեսարիոյ Նիյտէն գիւղէն Ղուկաս Մարկոսեան, հօր անունը Սարգիս, մօրը Սիվլի: Կը բնակէր Գոնեա Ազսերայ եւ տարագրուած ու ամուսնացած էր Հալէպ: Իմացնել Տիկին Լիւսի Թէրզեանի (ծնեալ Մարկոսեան), Saint Genis Laval. S. la Mouche, Lyon (Rhône):

ԿԸ ՓՆՏՌԵՄ 1915ի տարագրութեան մէջ կորսուած մայրս՝ Հանըմ, Եղբայրս՝ Տիգրան, քոյրերս՝ Պայծառ եւ Արբենուհի: Իմացնել Tarpinian Kossrof, 135 rue Boileau, Lyon (Rhône): Կը խնդրուի եգիպտահայ և սուրիահայ թերթերէն արտատպել:

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ՄԵԾ ԺՈՂՈՎ

Կազմակերպուած Պանեծօ Քաշանի Հայկ. Դատի Յանձնախումբի եւ Ազգ. Միութեան մասնաճիւղին կողմէ Քաշանի քաղաքապետութեան մեծ սրահին մէջ, այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին: Կը նախագահէ ընկեր ԼԵՒՈՆ ՏՕՆԻԿԵԱՆ: Կը խօսին Պ. Պ. ԼԵՒՈՆ ԶՈՐՄԻՍԵԱՆ եւ ՏՕՔԹ. ԳԱԼՃԵԱՆ, Հայկական Դատի եւ ներգաղթի շուրջ:

ՄԻՒԹԻՒԱԼԻԹԷԻ ՇՔԵՂ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ, կիրակի 10 Մարտ, ցերեկոյթ ժամը 3ին, ԽՈՐԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ, մասնակցութեամբ Տիկին Լաթիֆեան, Օր. Մինասեան, Օր. Մառի, Պ. Պ. Մաֆսուտեան, Գրիգոր վահան, Լաթիֆեան, Բարիլոյսեան, Պաղտասարեան, Պետրոսեան, Մարինեան, Մուրատեանի կը ներկայացնէ՝

Տրիլբի

Քէյի տրամը 5 արար

Տոմսերը կը ծախուին՝ Հրանտ Սամուէլ 51 rue Monsieur le Prince, tél. Dan. 88-65, Թօթօ Թէպիւս՝ 23 Bld. Bonne Nouvelle. Lou. 69-83:

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սէն Լուի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի բացման հանդէսը տեղի ունեցաւ Փետրուար 16ին: Հանդէսը սկսաւ «Սիամանթօ» խումբի կողմէ (Marseilaise»ով եւ «Բամ Փորոտան»ով, ղեկավարութեամբ Պ. Գեղամ Շելերեանի: Յետոյ խօսեցաւ խումբին ղեկավարը, ընկեր Փիլիկեան, որ գեղեցկօրէն պարզեց Նոր Սերունդի նպատակը եւ կատարած աշխատանքը 8 ամսուան մէջ: Այս առթիւ պարզեց ապագայ գործունէութեան ծրագիրը: Մէջ ընդ մէջ եղան արտասանութիւններ, երգեր եւ հաճելի անակնկալներ, Նոր Սերունդի ընկեր-ընկերուհիներու կողմէ: Նոր Սերունդի Շրջ. Վարչութեան կողմէ խօսեցաւ ընկեր Ժ. Ոսկեան որ յորդորեց դառնալ մեր նահատակ հայրերու արժանի ժառանգորդները:

Հանդէսին խանդավառութիւնը աւելցուց Պ. Հրանտ Բալուեան իր գեղեցիկ եւ չինիչ բանախօսութեամբ: Հանդէսը վերջացաւ խիստ ծիծաղաշարժ զաւեշտով մը, ուշ ատեն, հաճելի ժամանց մը պարգեւելով ներկայ հասարակութեան որ չէր ուզեր բաժնուիլ իրեն հարազատ այդ միջավայրէն: Այս առթիւ եղան ինքնաբուխ նուէրներ, որոնցմէ գոյացաւ շօշափելի գումար մը: Բեմին ղեկավարն էր ընկեր Գէորգ Գեղեւեան: — Ժ. Ո.

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ Երիտ. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին ժողովը՝ այս երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Studio Caumartin: Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՏԷՍԻՆ.— Հ. Յ. Դ. Տէսինի կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ «Մուրատ», «Բաբգէն Սիւնի» եւ «Սեպուհ» խումբերուն բոլոր ընկերները, այս շաբաթ (9 Մարտ) երեկոյ ժամը 7.30ին, սովորական ժողովատեղին:

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէին ընդհ. ժողովը՝ 181 Cours Lafayette, նախկին գրադարանը, այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին: Կարեւոր օրակարգ: Ճշդապահ ըլլալ:

ԼԻՈՆ.— Ֆր. Կապոյտ Խաչի ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 2.30ին, 181 Cours Lafayette: Կարեւոր օրակարգ:

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարուժան» կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, այս կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2ին, ծանօթ հաւաքատեղին:

ՏԷՍԻՆ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Րաֆֆի» եւ «Վարդան Մամիկոնեան» խումբերու միացեալ ընդհ. անդամական ժողովը՝ 11 Մարտ, երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8ին՝ Հ. Յ. Դ. Տան մէջ:

ԿԻԼԻԿԻՈՅ ՀԱՅՐ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ընդհ. ժողովը՝ Մարտ 10ին, կիր. կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Studio Caumartinի սրահին մէջ, 19a rue Caumartin: Բոլոր կիլիկեցի երկսեռ հայրենակիցները կը հրաւիրուին սոյն կարեւոր ժողովին:

ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Ֆր. Կապոյտ Խաչի Փորթ տ'Իթալիի մասնաճիւղին կողմէ, Կիրակի, 10 Մարտ կէս օրէ վերջ ժամը 3էն 11.30 Ivry, rue Barbèsի Bains-Doucheի սրահին մէջ: Կը խօսի Տիկին ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ: Գեղարուեստական բաժին, 3 վարագոյր «Անուշ»էն ուր «Անուշի» դերը կը կատարէ Օր. Լ. Գորգիկեան: Սիրայօժար կը մասնակցի Շավիլի Րաֆֆի երգչախումբը:

Առատ պիւֆէ դիւրամատչելի գիներով: Մուտք 75 ֆրանք, իջնել métro Porte de Choisy:

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ Խ. իր զաւկին յիշատակին 300 ֆրանք կը նուիրէ Ֆր. Կապոյտ Խաչին: Ստանալ «Յառաջ»էն:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Պուլվար Օտտոյի եւ Պոմոնի մասնաճիւղերու ընդակախաղը տեղի ունեցաւ Մարտ 3ին, Սէն Լու, Աթլանթիքի դաշտին վրայ: Պուլվար Օտտոյի տղաքը շահեցան 6—0ով: — Ս. Նազարէթեան

Le Gérant : H. AGONEYAN

Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

HARATCH - Fondé 1925 - R. C. S. 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63
ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ.— Տար. 750, 6ամս. 400, 3ամս. 200 ֆրանք

Dimanche 10 Mars 1946 Կիրակի 10 Մարտ

ԺԸ. ՏԱՐԻ — 18e Année N° 4556–Նոր շրջան թիւ 285 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 3 Ֆր

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԳԱՑՈՂՆԵՐՆ ՈՒ ՄՆԱՑՈՂՆԵՐԸ

Մտադրած ենք բացառիկ թիւ մը նուիրել մեր ողբացեալ ընկերներուն,— այն վաստակաւոր դէմքերուն որ անհետացան 1940 Յունիսէն ի վեր, համատարած լռութեան մէջ:

Այսօր, Աղեքսանդր Խատիսեանի մահուան տարելիցին առթիւ, քանի մը ընդհանուր խորհրդածութիւններ:

Սերունդ մըն է որ նօսրացաւ եւ կը հատնի հետզհետէ: Առանց կուսակցական կամ դաւանական խտրութեան: Վաստակաւոր ուսուցիչ, գրագէտ, յեղափոխական, պաշտօնատար, ռազմիկ, քաղաքագէտ: Ծքախումբ մը գործօն կամ պահեստի ուժերու, որոնք տարիներով գոյն եւ ձեւ տուած են մեր հանրային, քաղաքական եւ մտաւոր կեանքին: Մարդիկ որոնք իրենց երիտասարդութեան քրտինքը թափեցին հայրենի հողերու վրայ, իսկ հասուն տարիները մաշեցուցին օտարութեան մէջ:

Պատմութիւնը պիտի դատէ անոնց ամէն մէկուն արժանիքներն ու գործերը: Պիտի դատէ մանաւանդ նկատի առնելով այն միջավայրն ու պայմանները ուր գործեցին անոնք, յանուն այս ժողովուրդին ազատագրութեան կամ անոր մշակոյթին զարգացման:

Արդար պիտի չըլլար դէպքերը դատել այսօրուան աչքով, 40—50—60 տարի վերջը: Այն ալ բուն միջավայրէն փարսախներով հեռու, օտար ափերու վրայ: Եւ երկու աշխարհասասան պատերազմներու փոթորիկներէն, վիթխարի կայսրութեանց փլուզումէն, դղրդադին յեղափոխութեանց վերիվայրումներէն վերջ:

Իրականութիւն է որ անոնց իւրաքանչիւրը տեղ մը, դիրք մը գրաւած էր կուսակցական, հանրային կամ պետական գործունէութեան մէջ: Եւ դիրքերը թափուր են այսօր:

Անշուշտ պայմաններն ալ հիմնովին փոխուած են: Նոր կարգուսարք, նոր դէմքեր: Սերունդներ սերունդներու յաջորդած:

Բայց անոնք որ կը փայլին այսօր, դժուար թէ կարենան ժխտել ինչ որ կը պարտին գացողներուն:

Ակօսներ բացուած, խոր հետքեր ձգուած էին, եւ պատրաստ ժառանգութիւն մը կար,— մտաւոր, ընկերային թէ քաղաքական: Մինչեւ անգամ ափ մը հող,— իրական կռուան մը՝ որուն վրայ կ'իշխեն այսօր:

Բոլբոս կապած լուտանքները ինքնին կը փոշիանան, երբ Խ. Հայաստանի կեդր. Կոմիտէին քարտուղարը կը յայտարարէ հրապարակաւ, Մոսկուայի կեդրոնական օրկանին մէջ.

— «Հայ ժողովուրդի ազգային-ազատագրական պայքարի երկրորդ ուղին կ'ընթանար արեւմտեան - եւրոպական քաղքենի դասու (պուրժուազի) հետ մերձեցման գծով, իրեն կռուան ունենալով հայկական քաղքենի դասը:

...Իսկ երկրորդ հոսանքը որ կը հակէր դէպի արեւմուտք, նոյնպէս ձեւաւորուեցաւ իբրեւ կուսակցութիւն, յանձին քաղքենի – ազգայնական «Դաշնակցութեան», որու առաջնորդներն ու գաղափարախօսներն էին Զաւարեան եւ Ահարոնեան»: (Գ. Արութինով, «Փրավտա», 25 նոյ. 1945):

Արձանագրենք եւ անցնինք:

Այսպէս կամ այնպէս, անոնք որ գացին եւ դժբախտաբար «գնալոց են», ունէին մէկ հիմնական, անժխտելի արժանիք, հակառակ իրենց մարդկային թերութեանց,— խղճալ, սէր եւ հաւատք՝ այս ժողովուրդի փրկութեան մասին:

Անոնք անվարան, յաճախ գլխիվայր կրակը նետուեցան զէնքով, միտքով, գործքով: Լեռնալանջերու վրայ կամ մեծ քաղաքներու ժխորին մէջ: Անձնատուր՝ յեղափոխութեան ալիքներուն, միեւնոյն ատեն հետամուտ՝ կանանչ սեղաններու, այսպէս կոչուած դիւանագիտութեան գաղտնիքներուն, որոնք մինչեւ այսօր ալ կը մնան անթափանցելի:

Անոնք իրենց ետին ձգեցին դաշնագիր մը — Սէվր, 1920 Օգոստոս 10 — որուն անունը ահաւասիկ բարձրաձայն կը հնչակուի Մոսկուայէն մինչեւ Երեւան, արժեցնելու համար հողերու ընդարձակման, միացման պահանջը:

Գացողներուն կորուստը պիտի դառնար իսկապէս անդարմանելի, եթէ մնացողները կորէին պատմութեան թելը, անհոգութեամբ, ատելութեամբ կամ տգիտութեամբ:

Վա՜յ մեզ, եթէ միտքերն ու սիրտերն ալ պարպուին, գացողներուն յիշատակին հետ: Շ.

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐ ԽԱՏԻՍԵԱՆ

(Մահուան տարելիցին առթիւ)

Ճիշդ տարի մը առաջ, 1945 Մարտ 10ի շաբաթ օրը, առտուան ժամը 7ին, մեզմէ անդարձ կը բաժնուէր Աղեքսանդր Խատիսեան, երկարատեւ հիւանդութենէ մը վերջ, որ ամիսներով անկողին գամած էր զինքը:

Ոչ ո՛ք կը գուշակէր սակայն թէ աղետալի վախճանը պիտի հասնէր այդքան արագ: Պատերազմի տարիներուն վարժուած էինք իր հիւանդութեան — յօդացաւ — որ քրոնիկ դարձած էր եւ որ երեւան կուգար ընդհանրապէս անձրեւոտ եղանակին հետ: Քանիցս ընդունած էր մեզ իր ննջասենեակին մէջ, ուր կը կատարէինք երբեմն գաղթականական զոյգ Մարմիններու խորհրդակցական ժողովները, իր նախագահութեան տակ:

Մահուընէն երկու օր առաջ, իրեն այցելած էր Տոքթ. Քուլման, Ազգերու Դաշնակցութեան Գաղթականաց բարձր - կոմիսարի օգնականը, Պ. Ա. Չօպանեանի հետ, խորհրդակցելու համար Հայկական Կեդրոնական Օֆիսի նոր կազմակերպութեան մասին: Ժամերով խօսած էին եւ Խատիսեան յայտնած էր իր խորհուրդները, առանց յոգնութեան նշաններ ցոյց տալու: Ու յաջորդ օրուան համար —ուրբաթ — ժամադրութիւն տուած էր այս տողերը գրողին, ընթացիկ խնդիրներու մասին փոխադարձ տեղեկատուութեան համար, ըստ սովորութեան: Ուրբաթ կէսօրէ վերջ տկարութիւն մը զգացած ըլլալով, ժամադրութիւնը յետաձգած էր, ու շաբաթ առաւօտ աչքերը փակած՝ յաւիտենապէս:

Ուրեմն Խատիսեան կը մեռնէր պատնէշին վրայ, իբրեւ քաջ զինուոր, որ երբեք չէր ընկրկած ու մահուան անկողնին մէջ իսկ, մինչեւ վերջին վայրկեանը կը զբաղէր հանրային գործով, որուն նուիրած էր իր ամբողջ կեանքը: Կը մեռնէր՝ իրեն վիճակուած բարձր ու պատասխանատու գործերը կատարեալ խղճմտութեամբ կատարած ըլլալու գոհունակութեամբ:

Ո՛չ մէկ տրտունջ կը յայտնէր այն անորակելի վերաբերումին համար, որ 1944 Սեպտ. 5էն մինչեւ Հոկտեմբեր 19 ազատութենէ զրկած էր զինքը, իր հիւանդագին վիճակին մէջ, իր 18ամեայ պատանի միակ զաւկին հետ: Մէկուկէս ամսուան արգելափակումը — բոլորովին անարդար, ինչպէս պաշտօնապէս հաստատուեցաւ ետքէն — ընկճած էր զինքը ֆիզիքապէս: Սակայն բարոյական կորովը միշտ բարձր էր եւ իր քաջարի կեցուածքով ու զօրաւոր կամքով օրինակ կը հանդիսանար եւ յոյս ու աւիւն կը ներշնչէր իրեն բախտակից երիտասարդ հայրենակիցներու, այր թէ կին:

Իր բեղուն ու բազմարդիւն կեանքի համառօտ գիծերն իսկ կարելի չէ տալ այս նեղ սիւնակներուն մէջ: Ծնած ու մեծցած էր Թիֆլիզի մէջ — իբրեւ զաւակը մտաւորական ու բարեկեցիկ ընտանիքի մը որ չորս սերունդներէ ի վեր հաստատուած էր Վրաստանի մայրաքաղաքը: Ստացած էր ռուսական կրթութիւն տեղւոյն գիմնազիոնին մէջ, յետոյ բժշկութիւն ուսած Մոսկուայի, Խարքովի եւ Պերլինի մէջ:

Բժշկական ասպարէզը նեղ կուգար իրեն: Երիտասարդ հասակէն նետուեցաւ հանրային գործունէութեան ասպարէզը եւ իբրեւ կազմակերպիչ մեծ տաղանդ ցոյց տուաւ Թիֆլիզի քաղաքային վարչութեան մէջ, այն աստիճան որ 1909ին քաղաքապետ ընտրուեցաւ եւ այդ պաշտօնը վարեց մինչեւ 1917ի փետրուարեան յեղափոխութիւնը: Թիֆլիզը նախ քան Արեւելահայերու մշակոյթի վառարանն ըլլալը, Կովկասի բազմացեղ ոստանն էր: Վրացի եւ ռուս մրցակիցներու եւ հակառակորդներու գլխուն վրայէն քաղաքապետ ընտրուելու եւ տարիներով այդ կարեւոր պաշտօնին վրայ կարենալ մնալու համար իրական յատկութիւններ պէտք էր ունենալ: Խատիսեան օժտուած էր պետական մարդու բոլոր յատկանիշներով:

1917ի դէպքերէն վերջ էր միայն, որ Խատիսեան հրաժեշտ տալով Թիֆլիզի աշխարհաքաղաքացի կեանքին, ինքզինքը ամբողջովին նուիրեց հայ ժողովուրդին: Մտաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան շարքերուն մէջ, լաւագոյնս ծառայելու համար անոր եւ հաւատարիմ մնաց իր ուխտին մինչեւ վերջ:

Հայաստանի հողին վրայ իր ասպարէզը սկսաւ շատ համեստ կերպով, իբրեւ քաղաքագլուխ փոքրիկ Աղեքսանդրապոլի (այժմ Լենինական), շատ չանցած բարձրանալու համար մինչեւ վարչապետի աստիճանին:

ՄՈՍԿՈՒԱ ՊԱՇՏՕՆԱՊԷՍ ՊԱՀԱՆՋԱ՞Ծ Է ԿԱՐՍ - ԱՐՏԱՀԱՆԸ

Պատերազմի վախ չկայ

Միջազգային մամուլին տեղեկութեանց համաձայն, Խ. Միութիւնը հաղորդած է Թուրքիոյ թէ զինակցութեան դաշնագիր մը կրնայ կնքուիլ երկու երկիրներուն միջեւ՝ Կարս -Արտահանի եւ Տարտանէլի խնդիրներուն քննութենէն վերջը:

Այս մասին աւելի մանրամասն տեղեկութիւններ կուտան ամերիկեան թերթերը եւ մանաւանդ «Նիւ Եորք Թայմզ», որ կ'ըսէ թէ խորհրդային կառավարութիւնը պաշտօնապէս պահանջած է Կարս – Արտահանի շրջանները եւ այս ձեռնարկի մասին տեղեկութիւն հաղորդած՝ Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներուն:

Ուրբաթ օր, մամուլի ասուլիսին առթիւ թղթակից մը հարցուց թէ ճի՞շդ է որ Ռուսիա Կարսը եւ Արտահանը ետ պահանջած է Փոցտամի խորհրդաժողովին առթիւ: Նախագահ Թրումըն պատասխանեց թէ այդ խնդիրը քննուած չէ Փոցտամի մէջ: Այս յայտարարութեան վրայ, «Նիւ Եորք Թայմզ» խոշոր խորագիրներով գրեց իր առաջին էջին վրայ թէ Խ. Միութիւնը ոչ միայն ուղղակի Թուրքիոյ դիմած եւ պահանջած է Կարս - Արտահանը, այլեւ իմացուցած է Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներուն թէ իրաւունք ունի պահանջելու որ վերադարձուին այդ շրջանները:

ԹՈՒՐՔԻԱ ԶԻՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ԿԱՌԱՋԱՐԿԷ

Ամերիկեան թերթը կ'աւելցնէ թէ ռուսական առաջին պաշտօնական դիմումը կատարուած է անցեալ Յունիսին, արտաքին գործավար Պ. Մոլոթովի միջոցաւ, Թուրք դեսպան Սէլիմ Սէրփէրի: Յետոյ, երբ Երեք Մեծերու ժողովը գումարուեցաւ Փոցտամի մէջ, Անգլիացիները ուզեցին իմանալ Խ. Միութեան քաղաքականութիւնը Թուրքիոյ հանդէպ: Մոլոթով պատասխանեց թէ ժողովէն քանի մը շաբաթ առաջ Թուրքիա խնդրած է դաշնագիր մը կամ զինակցութիւն մը կնքել Խ. Միութեան հետ: Միշտ նոյն թերթին տեղեկութեանց համաձայն, Մոլոթով պատասխանած է թէ Խ. Միութիւնը հակառակ չէ որ դաշնագիր մը կնքուի Ռուսիոյ եւ Թուրքիոյ միջեւ, փոխադարձաբար երաշխաւորելով սահմանագլուխները, բայց այս բանը չեն կրնար ընել, մինչեւ որ Կարս-Արտահանի շրջանը Խ. Միութեան չվերադարձուի:

Խնդիրը այս վիճակին մէջ կը մնայ, բայց Մ. Նահանգները լրջութեամբ կը նային հարցին վրայ: «Նիւ Եորք Թայմզ» կը շարունակէ.

— «Այստեղ կ'ըմբռնեն թէ այդ հողամասերը բռնի գրաւելու որ եւ է փորձ պիտի առաջնորդէ պատերազմի, բայց փաստ չկայ թէ Ռուսերը որ եւ է ծրագիր կ'որոճան զանոնք բռնի գրաւելու: Արդարեւ, այն տպաւորութիւնը կը տիրէ թէ անոնք չեն ուզեր բռնի ուժ գործածել որ եւ է շրջանի մէջ ուր կրնան ընդդիմութեան հանդիպիլ մեծ պետութեան մը կողմէ»:

Կը կարծուի թէ ռուսական պահանջին նպատակն է վերստանալ 1914—18էն առաջ Ռուսիոյ պատկանող բոլոր հողամասերը, մանաւանդ Կարս Արտահանի շրջանը որ ոչ միայն ռազմագիտական արժէք ունի, այլեւ քարիւղ կը պարունակէ:

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Վարչական արտակարգ կարողութիւններ ունէր: Օտարներու հետ յարաբերութիւն պահելու եւ բարեկամութիւն հաստատելու մասնաւոր յատկութիւնով օժտուած էր: Կովկասի փոխարքայ Վորոնցով - Տաշկով Կովկասի վերաբերեալ պետական բոլոր խնդիրներու շուրջ մշտապէս կը խորհրդակցէր Խատիսեանի հետ, որուն պետական մարդու յատկութիւնները մեծապէս կը գնահատէր:

Հայաստանի Հանրապետութեան երկունքի եւ ծնունդի բախտորոշ օրերուն, կարեւոր դեր խաղաց ան իբրեւ Հայոց Ազգային Բիւրոյի նախագահ, իբրեւ բանագնաց Տրապիզոնի, Պաթումի եւ Պոլսոյ խորհրդաժողովներուն, իբրեւ Հ. Հ. արտաքին գործերու նախարար ու վարչապետ, յետոյ իբրեւ լիազօր պատուիրակ անկախութեան փոխառութեան, հուսկ յետոյ՝ Փարիզի մէջ իբրեւ փոխ նախագահ Հայաստանի Հանր. Պատուիրակութեան ու նախագահ Հայ Գաղթ. Խորհուրդի, մինչեւ իր մահը:

Հռետոր էր ու գիտէր խանդավառել բազմութիւնները, հայրենաշունչ խօսքերով: Բարձր էր ամենուրեք իր անձին հմայքը: Կենդանի խորհրդանշանն էր հայ պետականութեան: Կարգապահ էր վերջին ծայր ու պարկեշտ:

Իր կորուստը մեծապէս զգալի է հայ ժողովուրդին համար մանաւանդ այս օրերուն, երբ դարձեալ օրակարգի վրայ է Հայկական Դատը ու երբ փորձառու պետական մարդոց այնքան պէտք ունինք, լաւագոյնս ներկայացնելու եւ պաշտպանելու համար մեր արդար պահանջները աշխարհի մեծերուն առջեւ:

Իր մահուան այս առաջին տարելիցին առթիւ, յարգանքով կը խոնարհինք իր անմոռանալի յիշատակին առջեւ:

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

Ի՞ՆՉ Է ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԻՒՆԸ
Ի՞ՆՉ Կ'ՈՒԶԵՆՔ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԵՆԷՆ

Բ.

Նախ բառաքննական կարճ պրպտում մը:

Պահլաւերէն «սարդ» կը նշանակէ տարի: Այսքանը բաւական եղած է Տաթեւացիի համար, որ «երիտասարդ» բառը քակէ հետեւեալ ստուգաբանութեամբ.—«Երիտասարդ, որ է երեք տասն ամի»: Այս հաշիւով՝ երեսունը տարիքն է երիտասարդութեան, ու թերեւս արուեան՝ երբ ոչ միայն կը լրանան կազմախօսական եւ բնախօսական պայմանները, այլեւ լրիւ մարդ կը դառնայ երիտասարդը ընկերային եւ բարոյական տեսակէտով, ինչպէս կ'ըսէ Մսեր Մսերեանց.

Քեզ չէ արժան կոչումն առնուլ երիտասարդ,
Եթէ ամաց երից տասանց իցես ո՛չ մարդ:

*Հիւպշմանի հետ՝ Աճառեան կը կարծէ թէ երիտասարդ բառը կը ծագի պահլաւերէն «րետակսարդ» բառէն, որ կը նշանակէ «երիտասարդական տարիքով», բայց անմիջապէս կ'աւելցնէ թէ պահլաւական գրականութեան մէջ երբեք գործածուած չէ այդ բառը այդ ձեւով, այլ միայն առանձին առանձին,— «*րետակ *– երիտասարդ, պատանի », եւ «*սարդ *– տարի»: Ուրեմն, Հայերը իրե՞նք կազմեցին այդ բարդ բառը՝ առնելով եւ մէկը միւսին կապելով երկու օտար բառեր, բայց ի՞նչ հարկ կար բարդ բառ կազմելու, երբ* րետակ *բառը արդէ՛ն կը նշանակէր երիտասարդ առանց* սարդին *օգնութեան: Այս հարցումը աւելորդ կը դառնար, եթէ* րետակսարդ *բառ մը ապրած ըլլար պահլաւական գրականութեան մէջ:*

Թիրեաքեան եւս կը զբաղի երիտասարդ բառին ստուգաբանութեամբ, առանց լրումին հասցնելու իր պրպտումը. այսպէս, ըստ Արիահայ բառարանին հեղինակին՝ զենտական սարեդա *բառը կորսնցուցած է առաջին վանկը, (այս օրէնքը քերականութեան մէջ կը կոչուի* aphérèse) *եւ ստացած վերջադիր* ակ *ածանցը, ու կ'ունենանք* րետակ, *որ կը նշանակէ դեռահաս: Բայց յետո՞յ,— Թիրեաքեան չի շարունակեր այլեւս:*

Քէրէսթէճեան, որուն համեմատական բառարանը դեռ նոր (անցեալ տարի) լոյս տեսաւ Լոնտոնի մէջ, կը վերադառնայ աւանդական ստուգաբանութեան եւ երիտասարդ բառը կը կազմէ երեք բառերէ,— երիր տասն սարդ *(երեք տասը տարի =* 30), *օրինակ ցոյց տալով «աւսարդ» բառը, մեր հին մատենագրութեան ծանօթ՝ «պառաւ» կամ «կին երիցագոյն հասակաւ» նշանակութեամբ (գրուած է նաեւ օսարդ ձեւով):*

Ուրեմն, 1) *ըստ աւանդական ստուգաբանութեան, երիտասարդ բառին մէջ օտար է միայն վերջին վանկը,—* սարդ *(զենտերէն* սարեդա, *սանսկրիտերէն* սարադ):

2) *Ըստ պաշտօնական ստուգաբանութեան, երիտասարդ բառը օտար է իր ամբողջական կազմութեամբ, —* րետակ *եւ* սարդ *(նորահաս տարիք): Այս ձեւով, երիտասարդ բառին սկզբնական Ե տառը եղանակաւորիչ է, ինչպէս սանսկրիտերէն* րաճկա *եւ պարսկերէն* րէնկ *բառէն հայերէն ունինք* երանգ, *կամ սանսկրիտերէն* րասանա *եւ պարսկերէն* րէսէն *բառէն, հայերէն ունինք* երասան:

Երկու ստուգաբանութիւններն ալ կատարեալ չեն, իսկ ես՝ կատարեալը տալու կարողութիւնը չունիմ, ուստի կ'անցնիմ մատենագրական պրպտումներուն՝ նոյնքան կարճ:

Ի՞նչ իմաստով գործածած են մեր լեզուին վարպետները այս երիտասարդ բառը: Կը դիմեմ Աստուածաշունչին, որ անզուգական վկայարան մըն էհայ լեզուին ստոյգ եւ գեղակառոյց ճարտարապետութեան:

Դժբախտաբար, Աստուածաշունչին մէջ երիտասարդ բառը ցոյց կուտայ ոչ միայն տարիքի անճշդութիւններ, այլեւ շփոթութիւններ մանուկ եւ պատանի բառերուն հետ:

Տրովադայի մէջ, Պօղոս գիշեր մը հացկերոյթի կը հրաւիրուի հարուստ տանուտէրի մը կողմէ: Եռայարկ տուն մը, որ կը լողայ լապտերներու լոյսին մէջ: Խուռն բազմութիւն մը կը խուժէ ապարանքէն ներս եւ պատուհաններուն մէջ իսկ մարդիկ կը տեղաւորուին՝ լսելու կամ տեսնելու համար Պօղոսը: Ինչպէս կը պատահի ամէն ճառախօսի, երբ Պօղոս կ'երկնցնէ քիչ մը, Եւտիքոս անուն երիտասարդ մը, որ թառեր էր պատուհանին մէջ, կը քնանայ եւ վար կ'իյնայ երեք յարկ բարձրութենէն: Պօղոս վար կը վազէ եւ յարութիւն կուտայ ջախջախուած ու մեռած երիտասարդին :

Եւ հիմա բացէք Աստուածաշունչը,— Գործք Առաքելոց, *Գլ. Ի. Թիւ 9.— «Եւ նստէր ումն երիտասարդ անուն Եւտիքոս ի վերայ պատուհանին, նիրհէր ի քուն թանձրութեան»: Քիչ վարը, Թիւ* 12.— *«Եւ ածին զպատանին կենդանի, եւ մխիթարեցան ոչ սակաւ»:*

*Ինչպէս կը տեսնէք, երիտասարդ եւ պատանի բառերը համազօր արժէքով գործածուած են այստեղ, կարծես թէ հոմանիշ ըլլային: Նոյնիսկ աւելին,— երբեմն մանուկ բառն ալ գործածուած է երիտասարդ իմաստով: «Եւ պռնկեցան յեգիպտոս, ի մանկութեան իւրեանց, անդ անկան ստինք իւրեանց» «Եզեկ. ԻԳ. 3, տես եւ 8 եւ21): Արդ, որպէսզի աղջկան մը ծիծերը կախուին, անշուշտ պէտք է որ նախ հասունութեան հասնին եւ երիտասարդանան,— մանուկ մը ստինք անգամ չունի: Ուրիշ տեղ մը՝ «եւ աճեաց մանուկն, եւ հաստուցաւ ի ստենէ» (*Ծննդ. ԻԱ, 3): *Վերը՝ մանուկը հասուն ստինքներ ունի, վարը՝ մանուկը կաթէ կը կտրուի:*

*Վերջապէս (*Ծննդ. ԻԳ. 8) *պատանեակ կը կոչուի Բենեամինը, որ 24 տարեկան է: Եւ այսպէս բազմաթիւ օրինակներ:*

Ուրեմն, անկարելի է գտնել մեր հին լեզուէն վկայութիւն մը՝ ճշդելու համար երիտասարդութեան տարիքի սահմանները, եւ այս՝ հակառակ մեր լեզուին հարստութեան, տարիքի զանազան հրջանները ցոյց տուող բառերու կողմէ (մանուկ, պատանի, խոստակ, կացի, կտրիճ(*), երիտասարդ, խոշտար, տղայ, եւայլն): Պէտք է խոստովանիլ , որ Աստուածաշունչին այդ շփոթութիւնները մեր լեզուէն չեն գար,— եբրայեցերէնն ալ, յունարէնն ալ, լատիներէնն ալ, ամէնքն ալ ունին այդ շփոթութիւնները: Արդարեւ, եբրայեցերէն լեզուն ունի նա'ար, օլէլ, եէլէդ, իւլ, եոնէք *բառերը, բոլորն ալ փոխն իփոխ մանուկ, պատանի, տղայ, երիտասարդ թարգմանուած կամ այդ նշանակութեամբ եբրայեցերէնի մէջ գործածուած, առանց զատորոշումի, առանց խտրութեան, այլ միշտ համազօր:*

Բայց երբ դուրս կ'ելլենք «սուրբ լեզուին» թանգարանէն ու կը մտնենք մեր հին մատենագիրներուն մագաղաթեայ վրաններէն ներս, կը տեսնենք որ տակաւին կը շարունակուի նոյն շփոթութիւնը: «Ի տիոց անտի երիտասարդականաց մինչ ցմիջահասակ արբունս ժամանակի» կը գրէ Մովսէս Կաղանկայտուացի, որ երիտասարդութիւնը կը շփոթէ պատանեկութեան հետ, մինչ Լամբրոնացի երիտասարդութիւնը կը չափէ երեսուն տարիներով,— « Մինչեւ յերեսուն թիւն, որով երիտասարդական ամքն չափի» (արդեօ՞ք «մինչ ցերեսուն»):

Երիտասարդութեան մասին բառաքննական եւ մատենագրական պրպտումներ՝ կուտանք այսքան միայն, անցնելու համար այն տեսութեանց, որոնք բանաձեւուած են հին գիտնականներու կողմէ: Յետոյ պիտի տանք, մէկ յօդուածով մը եւս, նորագոյն տեսութիւնները: Յետոյ հայ երիտասարդութեան պատմութիւնը: Եւ վերջաբան մը՝ քննադատութիւն եւ առաջադրութիւններ:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(*) Միջնադարեան հայերէնի մէջ երիտասարդ բառին տեղ սովորութիւն է գործածել կտրիճ բառը, նոյն նշանակութեամբ: Այդ կտրիճ բառն է, որ Լեհաստանի Հայերը յետագային գործածեցին, սկաուտական առաջին շարժման մէջ՝ որուն օրինակը մե՛նք տուած ենք, անգլերէն **boy** բառին համազօր:

ԱՐՇԱԼՈՅՍԻՆ...

— «Ոլորտներուն մէջ լոյսերու ծաղկած,
Կենսաբաղձ հոգիս յուզումով անհուն,
Թռչունին նրման զաղթէն վերադարձ,
Բոյնն իր կ'որոնէ հեւքով շուարուն..:

Անճառ հրպումով գրգուանք մը անտես,
Կը շոյէ ճակտիս խոհերը ամպոտ,
Կարծես մանկան պէս արթընցած քունէս,
Համբոյրներ կ'ըզգամ շըրթներէն կարօտ...:

Գորովը փափուկ բաց բազուկներուն,
Կը նարօտէ զիս խորունկ ըղձանքով,
Շունչ մը օրօրի շուրջըս երերուն,
Ջերմ արցունքներով կ'երգէ սըրտիս քով..:

Երգն է հընօրեայ անուշ ու վըճիտ,
Մըտքիս խորշերէն թեւ առած յանկարծ,
Կը կրկնեմ վանկերն, բառերն ճիշդ ու ճիշդ,
Թըռչուն մը ինձ հետ կը ձայնէ սըրտանց...:

Ծըփանքին նըման արտերուն ոսկի,
Գոհ եմ, կը խայտամ կուրծքիս մէջ արեւ,
Օդին մէջ առկախ տունըս հայրենի,
Կարծես կ'ըսպասէ ինծի հեւի հեւ..:

Զարկերը սըրտիս թըրթռալէն անզուսպ,
Կը մօտենամ լուռ դըրան բացուածքին,
Լոյսի խուրձ մը զիս կ'ողողէ ընդհուպ ....
Կ'իյնամ իր գիրկը, մայրը՛ս է անգին...»:

×

Միագոռ պայթող հըրացաններուն,
Շատ մը փողերէն, ծուխի ծուէններ,
Ծըփանքով դանդաղ կը բարձրանան վեր...:
Ձեռքերը կաշկանդ մարդ մը քիչ հեռուն,
Գըլուխը ինկած իր կուրծքին վըրայ,
Պատն ի վար թաւալ՝ անշունչ է հիմա,
Աչքերը սեւեռ բացուող լոյսերուն..:

ԶԱՐԵՀ ԳԱԶԱԶԵԱՆ

ԳԻՒՂՍ

Երկիրներ ու քաղաքներ անցայ, գիւղեր ու աւաններ տեսայ, բայց քեզ նման գիւղ չգտայ, գիւղ իմ: Ու պատկերդ սրտիս մէջ, տարի զայն ուրիշ աշխարհներ, անցայ շատ մը ճամբաներէ, ոչ մէկը սիրեցի, եւ քեզ էր որ երազեցի, քեզ էր որ փընտռեցի, քեզ էր որ յիշեցի միշտ, թափառական սրտիս յաւիտենական երազ գիւղ:

Դեռ կը յիշեմ մանկութիւնս մեր տան պատերուն տակ, տանիքներուն վրայ, փողոցներուն մէջ ու դպրոցի դրասեղաններուն առջեւ: Ահա եկեղեցին, որուն դռներուն առջեւ խունկի բուրմունք մը կ'անցնի քթէս ներս: Սա մեր բերդն է, որուն վըրայ կիրակի օրերը երիտասարդութիւնը կուգար խաղալ, հրճուիլ, եւ դիտել ծուխերը մեր հայրենի երդիքներուն, պարը աղջիկներուն: Ու դաշտերը կանանչ, ճամբաներ ոլոր ու մոլոր, գիւղէն կը քակուին ու ճեղքելով արտերը, կ'երկարին դէպի Դարատակ, դէպի Մրջնակ, դէպի Կարմրակող, դէպի Նոր - Աղբիւր, դէպի Հարամիկ: Ու սա հնադարեան կուռճերուն վրայ արագիլներ՝ իրենց բոյնը շինած, ձագերով գիւղին առաւօտը կ'երգեն: Սուրբ Յովհաննէսի վտակը, կանանչ մարգեր, քանդուած քաղաքի մը հնամեայ հիմերը, եւ դեռ կանգուն, սա հոյակապ պարիսպները, որոնց վրայէն դարեր են անցեր, ազգեր են զարնուեր ու հետքը անկորչելի՝ դեռ կը մնայ: Դեռ կը պատմէ պատմութիւնը Հայոց, ուժը մեր ցեղին, կորովը Արմենական ազգին: Ո՞վ գիտէ, քանիքանի պատերազմներ են մղուեր հոս, քանի տեսակ ազգեր են չափուեր սա պարիսպներուն տակ, ու ինչ քաջ հերոսներ են ինկեր յանուն Հայուն, յանուն հայրենիքին:

Դեռ կը յիշեմ Զատիկը մեր գիւղին, Նաւասարդեան խաղերով, ըմբշամարտը կայտառ ու հսկայ տղաքներուն, կակուղ հերկերուն մէջ: Հովիւներ՝ հեզ ու բարի, սրինգը իրենց շրթներուն, ոչխարներու հօտը կը քաշէին դէպի արօտավայրերը, դէպի Մնկալենցի սարալանջերը: Օտար հայրենիքներու մէջ գիւղիս պատկերը աչքիս առջեւ է, գիտեմ իր ճամբաները, առուները, աղբիւրները, քարերը, ցուիքներու վրայ արեւին տակ պառկած կատուներուն գոյնը, փողոցներէն անցնող գամբռերը, աղաւնիները ճերմակ ու մոխրագոյն, զոյգ մը հայկական գերեզմաննոցները, քարերը, արձանագրութիւնները, սրբավայրերն ու այգիները, վարդաստանները:

Կը յիշեմ այս բոլորը, ու սրտիս մէջ կուտակուած կարօտը կը մեծնայ, կը բռնկի, կը խայտայ ու թախիծ մը կը ներգործէ երակներէս ներս, տրտմութեան լարեր տալով սրտիս:

Ու կը մտածեմ հիմա: Ո՞վ զրկեց մեզ այս բոլորէն, ո՞վ կործանեց մեր հայրենի գիւղերը, տուները, աւաններն ու վանքերը: Ո՞ւր են հսկաները իմ գիւղին, մշակները մաքի եւ բազուկի, գիւղացիներ՝ արտերուն մէջ, ու եզներու հեւքը հերկերուն վրայ, արօրին ճռինչը, թռչուններուն կանչը, ձիերու խրխինջը, շուներուն վազքը, աղջիկներուն երգը եւ հարսներուն ամօթխած աչքերը, առուներէն վազող ջուրերը, ջինջ ու գլգլացող: Ո՞վ խլեց այդ բոլորը որ մերն էր, դարերէ ի վեր, փարած հողին ու արեւին, ծուխին ու հայրենական տան երդիքին..

Այսօր, գիւղիս հին յիշատակները սրտիս, կը յիշեմ իր փառքը եւ կործանումը մահասարսուռ:

Անցորդներ, երբ բախտ ունենաք անցնելու Սարուձիի դաշտերէն՝ հոն կը գտնէք ոսկորները իմ գիւղիս մարդոց, թեւերը կտրած կամ գանկերը ջախջախուած: Երբ հանդիպիք Մաստառի լանջերուն , մեր մամիկներու արիւնաթաթաւ դիակները պիտի յիշէք, բզքտուած հագուստներով ու փշրուած մարմիններով: Ու երբ թափառելու ըլլաք Հար - Օղլիի կիրճերուն մէջ, զգուշացէք կոխկռտելէ դիակները մեր գիւղի հսկաներուն: Այդ կիրճերուն մէջ ոսկորներու դէզեր կան Զորրորդ - Հայքի արի մարդոց: Սրբավայրեր, առանց աղօթքի, առանց խունկի ու շարականի: Ո՞վ կը յիշէ ձեզ, դուք մոռցուած սուրբեր, դուք նահատակ նոր Քրիստոսներ: Ի՞նչպէս մոռնալ ձեզ, ի՞նչպէս ուրանալ գոյութիւնը ձեր անցեալին, ձեր արիւնը յորդահոս :

Իմ գիւղս թափուրէ հիմա: Հայեր՝ չկան, տուներ՝ քանդուած, գերեզմանները աւրուած, փողոցները աղտոտ ու դաշտերուն մէջ երգը լռած: Քանի մը նորեկ Թուրքեր կան, ծոյլ ու կեղտոտ, քանի մը նիհար շուներ ու կատուներ կան, անօթի եւ թշուառ: Եկեղեցին քանդուած է, զանգակները տարուած, դպրոցները հրկիզուած, ժողովուրդը մորթուած ու մնացորդները՝ ցրուած աշխարհի չորս ծագերուն: Իմ գիւղէս Թուրքն է անցեր.... Ոչ ծառ կայ, եւ ոչ ալ այգի: Թուրքը միայն ծառին պտուղը չէ որ կ'ուտէ, այլ ծառն իսկ: Այդպէս վարժուած է Տուղրիլէն — Թալէաթ :

Մոռնա՞լ: Ես իմ գիւղս չեմ մոռցած, ոչ ալ Արհաւիրքը երէկուան:

Թ. ՀԵՐՈՅԵԱՆ

---

*Պ. ԳՐԻՄԻԹԵԼ հրաւիրուած է Ֆր. կազմակերպութեան մը կողմէ բանախօսելու «*Միտք Եւ Նիւթ*»ի մասին, 17 Մարտ, կիրակի, ժամը 3ին: Սալ տը Ժէօկրաֆի, 184 Պուլվար Սէն Ժէրմէն, (մէթրօ՝ Սէն Ժէրմէն տէ Փրէ): Մուտք 15 ֆր.:*

ՊՈՒՏ 'Մ ԾԻԾԱՂ

Քաջ եւ զօրաւոր...

Թուրք լրագրագործի մը միտքն է ինկեր, որ Իսթանպուլէն եւ Անգարայէն զատ ուրիշ քաղաքներ ալ գոյութիւն ունին Թուրքիոյ մէջ, ուրեմն կ'արժէ սանկ այցելութիւն մը տալ այդ տեղուանքը: Եւ առանց խնայելու դրամին ու ժամանակին, փոքուր մը հագնելով, բեռները կը կապէ եւ ճամբայ կ'իյնայ գոմէշի սայլով մը, որպէսզի քաջալերէ ազգային ճարտարարուեստը եւ միեւնոյն ատեն կարենայ մանրամասն դիտել իր շուրջը:

Կ'երթա՜յ, կ'երթա՜յ օրերով: Ոչ մէկ շունչ կենդանի ....

— Իջիր տեսնենք, աղա՛: Գոմշուկները արձակեմ որ հանգչին: Ես ալ յարդ փնտռելու կ'երթամ:

— Հէ՜յ քեռի, սա ո՞ւր է Երզնկա պիտի երթայինք: Հոն հասնինք, ապա կը հանգչինք:

— Արդէն մէջն ենք: Աս է Երզնկան...

— Ի՜նչ կ'ըսես, քաղա՞ք է այս: Շէնք, մարդ գոյութիւն չունի՞: Հիւրանոց, խան չկա՞յ հոս: Քշէ ուղղակի կառավարութեան շէնքին առջեւ: Կենդանիներն ալ սա մօտի ախոռը կը կապես:

— Մեղա՜յ ըսէ՛, կառավարական շէնքն է այն: Ձե՞ս տեսներ վրայի լաթը, մեր պանծալի եւ ղազի դրօշն է: Հայերու ձեռքէն հազիւ ազատեցինք:

— Է՜, այս քաղաքին շէնքերն ու ժողովուրդը ո՞ւր են: Խոշոր, քաղաք մը պէտք է ըլլայ այս: Մեծ հայրս կ'ըսէր թէ՝ Երզնկան Թուրքիոյ թագին գոհարներէն մին է.

— Հա՜, էրմէնիներ՞ը կը հարցնես: Սոխի պէս ջարդեցինք զանոնք, աղա՛:

— Լաւ էք ըրեր: Ապրի՜ք: Այդ կեավուրները մեր երկրին թշնամիներն էին: Բայց անոնց շէնքերը ի՞նչ եղան:

— Հայերուն օրով, քաղաք էր այս տեղը, քաղա՜ք: Տուներ, շուկաներ, դպրոցներ, եկեղեցիներ: Կեանք կար, կեա՜նք, աղաս: Այդ մարդիկը ջարդելէ վերջ, շէնքերն ալ քանդեցինք: Տուներն ու պատուհանները Թուրք Թաղերը տարինք ծախեցինք եւ դրամի վերածեցինք: Տախտակներն ալ քակելով, ախոռ եւ գոմ շինեցինք մեր անասուններուն համար: Երբ ձմեռը վրայ հասաւ, օ՜, խելքի եկանք որ սխալած ենք: Կենդանիները Հայերու եկեղեցիները լեցուցինք, մենք ալ այդ կենդանիներուն ախոռները ապաստանեցանք ...

— Հապա՛ Թուրքերուն տուները ի՞նչ եղան:

— Ալլահը կեանք տայ փատիշահին, եօթը - ութ տարի կ'ընէ որ երկրաշարժը փլցուց այդ տուները:

— Կառավարութիւնը ինչո՞ւ չի նայիր այս բաներուն: Հա, հոս երկաթուղի պիտի կենար, ո՞ւր է:

— Երկաթուղի՞: Նա՜ հունա՛, փլատակներուն ետեւը կեցած են կառքերը: Մէջը գաղթականներ կը բնակին՝ երկրաշարժէն ետքին:

— Ո՜ւֆ, պէտքարանը ո՞ւր է:

— Նա՜, ան ժայռին ետեւը գնա՛: Կառավարութեան էֆէնտիները, նամազէն առաջ հոն կ'երթան ապտէսթ աւրելու ...

— Անգարայէն հոս, քանի՞ օրէն կը հասնի երկաթուղին:

— Մենք հոնկէ ելանք նէ, ան մենէ առաջ ճամբայ ելած էր արդէն: Եթէ քօշունճի (մեքենավար) Տէլի Հասանը ճամբան առուտուրի համար ժամանակ չկորսնցնէ, վաղը կամ մէկալ օր կը հասնի հոս:

— Ազօթեցէք որ Ալլահը կառավարութեան գործը յաջողէ ու փոխառութիւն մը կնքելով այս քաղաքը շինէ - շտկէ:

— Ամի՜ն, աղա, ամի՜ն: Բայց կ'ըսեն թէ, էրմէնիները իրենց երկիրը այնպէ՜ս շիներ - շտկեր են, որ Իսթանպուլէն շատ աղուոր է եղած Էրիվանը: Կիւմրի (Լէնինական) քաղաքը, ուր ես գտցած էի ժամանակին, Երզնկայէն քանի մը տարի առաջ, կործանած էր երկրաշարժէն: Հիմա, Հայերը վերաշիներ են զայն: Լայն փողոցներ, աղուոր տուներ, գործարաններ, թէաթրօներ, պարտէզներ: Էրմէնիները Թուրքերէն հարո՞ւստ են որ...

— Մենք որմնադիր կամ հիւսն չենք: Էֆէնտի, պէյ ենք: Քաջ եւ զօրաւոր ազգ ենք: Կը ջարդենք, կը փլցնենք ու կը քանդենք: Ալլահը այսպէս հրամայած է մեզի: Ձեղխպէններուն խելքը չի հասնիր այդ բաներուն... Դուն գնա՛, գոմէշներուդ կեր տուր ...

Կ. ՊԵՏՈՒՇ

«Զուարթնոց» տարեգիրք

Պարագաներու բերումով, «Զուարթնոց» Տարեգիրքի Բ. հատորին հրատարակուելէն ճիշդ երկու տարի վերջն է որ կարելի կ'ըլլա՜յ քանի մը տող նուիրել անոր:

Անշուշտ՝ հանրութիւնը ժամանակ ունեցած է արդէն, անոր լայնօրէն ծանօթանալու եւ իր գնահատական կարծիքը կազմելու: Իմ նպատակս, գիրքը հանրութեան ներկայացնել չէ, այլ յայտնել այն ուրախութիւնը զոր կը պատճառէ այս տարեգիրքին երեւումը: Արդարեւ՝ հակառակ աշխարհասասան վերիվայրումներու, հակառակ Տէօնքէրքի ճակատամարտին մասնակցած ըլլալուն, տարեգիրքին խմբագիրը՝ Հ. Բալուեան՝ կը պահէ իր նախապատերազմեան տենդը: Եւ ինչ որ աւելի նշանակալից է, կը շարունակէ «Զուարթնոց»ի գրական եւ գեղարուեստական ուղին:

« Զուարթնոց » տարեգիրքի 350 էջերուն մէջ չենք գտներ որ եւ է հետք մարդկութեան անցուցած մեծ փորձութենէն: Այս գիրքը տեսակ մը ովասիս է ընթերցողին միտքին, հեռու աղէտէն եւ անոր հետեւանքներէն:

Խմբագիրը իր այլանիւթ դրութիւններուն մէջ, կը պահէ միեւնոյն մտահոգութիւնը: Գիտէ, միեւնոյն հատորին մէջ Եղիային տեղ մը ապահովել, հայկական ճարտարապետութենէ, երաժշտութենէ, նկարչութենէ եւ պարէ խօսիլ այնպիսի շնորհքով մը որ ընթերցողը իրեն կը կապէ: Ան գտած է իր տարեգիրքին զանազան մասերը ճշգրտօրէն բաշխելու տարազը (formule), այնպէս որ գործը հաւասարակշռութիւն մը կը ներկայացնէ թէ գրողներու ճշգրիտ ընտրութեամբը, թէ նիւթերու ճարտար բաժանումովը:

« Զուարթնոց»ի այս հատորին մէջ, հայ գրականութեան յատկացուած են 82 էջեր, բաժնուած 23 գրողներու միջեւ: Գրական ուսումնասիրութեանց բաժինը կը գրաւէ 84 էջ, 9 գրողներով: Գեղարուեստական մասը՝ 119 էջերու մէջ կ'ամփոփէ 13 գրողներու գրութիւնները եւ վերջապէս 39 էջերու մէջ կուտայ քրոնիկը, ուր ընթերցողը կը գտնէ ամփոփ տեղեկութիւններ եւ նշմարներ արուեստի, մշակոյթի, գիրքերու, յոբելեաններու, միջազգային գրական եւ գեղարուեստական շարժումներու մասին:

Շատ երկար պիտի ըլլար մի առ մի յիշել բոլոր գրողներու անունները եւ յօդուածները ու մէկ երկու բառ ըսել իւրաքանչիւրին համար: Թէեւ կ'արժէր նման յիշատակութիւն մը, տարեգիրքին արժէքը ճշդելու համար, սակայն ես պիտի գոհանամ, անցողակի մատնանշելով քանի մը գրութիւններ: Գրական բաժինէն՝ Ջիբրալթարը, Ուրբաթախօսը, Սպարապետ Հայոց Մեծացը: Գրական ուսումնասիրութիւններու բաժինէն՝ (Սասմայ Ծռերի հազարամեակը»: Այս առթիւ կ'արժէ բանաստեղծներու նկատողութեանը յանձնել ուսումնասիրելի կէտ մը,— Ի՞նչ աղերսներ կան Սասունցի Դաւիթի հայ դիւցազներգութեան եւ բիւզանդական դիւցազներգութիւններէն Դ. Ակրիտայի միջեւ: «Զուարթնոց»ի յօդուածագիրը կը ծանրանայ պարսկական դիւցազներգութիւններուն վրայ, բայց չի խօսիր, Դաւիթի զարմիկ Ակրիտայի մասին: Գեղարուեստական բաժինը ամբողջութեամբ պիտի ուզէի հոս յիշել, այնքան հետաքրքրական է, բայց ստիպուած պիտի գոհանամ մատնանշելով «Զուարթնոց եկեղեցի»ին, որ այս ճարտարապետական գոհարին շուրջ գրուած ու ըսուած բանասիրական աշխատութիւններուն մէկ ամփոփումն է շահեկան, թէեւ կը պակսի անոր բուն ճարտարապետական նիւթը (շինարուեստ):

Արեւմտահայ՝ ինքզինքը յարգող ամէն գրական հանդէսի կամ տարեգիրքի նման, «Զուարթնոց»ն ալ չուզեր շեղիլ ընդունուած կանոնէ մը: Այս կանոնը կ'ուզէ որ անպատճառ Եղիայի եւ կամ Ինտրայի մասին բան մը գրուած ըլլայ: Ինտրա եւ Եղիա կը կազմեն տեսակ մը pièce de résistanceը հայ գրական հանդէսներու: Եւ միշտ ալ կը գտնուի մէկը որ նոր ըսելիք մը կը գտնէ այս երկուքէն մէկուն կամ միւսին մասին: «Զուարթնոց»ը, առանց մոռնալու «Ինտրայի միսթիքականութիւն»ը, Եղիա Տէմիրճիպաշեանին կը յատկացնէ 19 էջեր եւ հաւանաբար նոյնքան մըն ալ կը վերապահէ Գ. հատորին: Եղիայի հետ 1905եան հով մը կը մտնէ հատորէն ներս: Ձեմ գիտեր թէ որքան տեղին է «վտանգաւոր ապրում»ներու փառաբանութեան այս շրջանին, չափէն աւելի ծանրանալ հիւանդագին ըլլալու աստիճան զգայնոտ էութեան մը վրայ: Վեց տարի շարունակ աներեւակայելի բաներ կարդալէ, իմանալէ եւ տեսնելէ վերջ, քանինե՞ր պիտի հասկնան Եղիայի հոգեկան տառապանքները եւ ո՞վ ըսաւ թէ ուրիշներ աւելի չեն տառապած, թէեւ լուռ, քան Եղիան: Զարմանալի է որ երբ Եղիան եւ Ինտրան տարուէ տարի կը յաւերժացնենք, ոչ ոք կը փորձուի մեզ ներկայացնել Վարուժանի եւ կամ Սիամանթոյի հոգեկան աշխարհները:

Անկարելի է որ «Զուարթնոց»ը կարդալէ վերջ ընթերցողը նոր բան մը չսորվի, գեղարուեստական վայելքէն զատ:

Պիտի մաղթէինք որ Բալուեան շարունակէր այս ուղին եւ ամէն տարի ունենանք նոր տարեգիրք «Զուարթնոց» մը, անկախ՝ հրատարակելի հանդէսէն: Միեւնոյն ատեն պիտի մաղթէինք որ թուղթի տագնապը շուտով վերջանար, լաւագոյն տպագրութիւն մը ապահովելու համար:

ՊԵՐՃ

ԵՐԱԺՇՏԱԳԷՏ ԲԱՐՍԵՂ ԿԱՆԱՉԵԱՆԻ գործունէութեան քառասնամեակը պիտի տօնուի Պէյրութի մէջ, նախաձեռնութեամբ Համազգային ընկերութեան: Կը յուսանք թէ ձեռնարկը պիտի պսակուի փայլուն յաջողութեամբ, որուն ամէն կերպով արժանի է Կոմիտասի վարդապետի այս տաղանդաւոր աշակերտը:

Խ. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆ

Իմ պապերի վսեմ, հզօր հպարտութեամբ,
Քո հեթանոս սրտով, քո եղեգնեայ գրչով,
Քայլում ես դու ահա— հանճարիդ ճաճանչով —
Մեր կարմիր դպրութեան երկինքներով անամպ:

Ատելութեան ահեղ կայծակի սաստկութեամբ,
Տարերային՝ բորբոք քո երգերի շաչով՝
Անցար դու Մոլոխի ճաղաճների միջով
Եւ հասար գիւղ, ուր հացն երկնում են պարզութեամբ:

Դու մեզ հետ ես, ըմբո՛ստ, երիտասարդ վարպետ,
Թէեւ քո շիրիմը անապատում անհետ —
Կորաւ ընդ միշտ — անհող, անգիր, անյիշատակ,—

Սակայն ժողովրդիդ բարախուն կրծքի տակ—
Կա՛յ շիրիմըդ—ահա— կանա՛չ եւ ցողաթուրմ,
Օ՜, Դանիէլ Վարուժան, գուսանապետ դու քո՛ւրմ:

ՍՈՂՈՄՈՆ ՏԱՐՈՆՑԻ

Հազարումէկ գիշերներու պատմութիւն

Վերջին յիսուն տարուան ընթացքին սինէման նուաճեց աշխարհը եւ ամէն խրիկուն բիւրաւոր սրահներու մէջ մարդիկ ճարակ կը գտնեն անով իրենց հետաքրքրութեան, եւ կը ճաշակեն հաճոյքներն հեռաւոր ճամբորդութեան մը կամ առօրեայ կեանքին մոռացութեան: Ստոյգ է որ այս նոր կուռքը առիթ ընծայեց նաեւ քանի մը լայն եւ եղերական խաբեբայութիւններու, ստեղծեց փառքի տարօրինակ բարձունքներ, եւ փոխեց բարքերը:

Եւ սակայն, կը գտնուին ընդարձակ երկիրներ ուր սինէման մուտք գտած չէ տակաւին: Կամ վտարուած է բռնութեամբ, Աֆղանիստանի մէջ մանաւանդ, ուր մարդիկ չկրցան հանդուրժել անոր սանձարձակ ազատութեանը: Տասնըհինգ տարի առաջ, Թագաւորը փառաւոր սինէմա մը շինել տուաւ ի Քապուլ: Երբ սրահը կազմ ու պատրաստ էր, Թագաւորը հրաւիրեց նախարարները, բարձրաստիճան պաշտօնատարները եւ մայրաքաղաքին մեծամեծները բացման հանդէսի մը, ուր ներկայացուցին ամերիկեան արտադրութիւն մը: Քաթրին Հէփը՞րն էր արդեօք գլխաւոր հերոսուհին թէ Կրէթա Կարպօն կամ թէ ուրիշ երկրորդական աստղ մը, այդ չէ կարեւորը: Ան կը խաղար վճռական դեր մը, եւ ինչպէս որ սինէմային պահանջքն է միշտ, ի վերջոյ իր սիրահարը կը ծծէր անոր շրթներուն վրայ երկար համբոյր մը: Ճիշդ այդ վայրկեանին, հանդիսատեսներուն մէկ մասը ոտքի ցատկեց բուռն ռռնոցներ արձակելով, խորտակեց թիկնաթոռները, պատռեց բեմին կտաւը, եւ կրակի տուաւ ամբողջ սրահը: Յաջորդ առտու, այրած եւ ծխացող պատեր միայն կը տեսնուէին իբրեւ մնացորդ Կրէթա Կարպոյի սիրաբանութեան:

Անշուշտ ամօթխածութեան գաղափարը չէ որ բռնկեցուցած էր այդ զայրոյթը, այլ հերոսուհիին բաց երեսը: Աֆղանիստանը իսլամական աւանդութեանց կեդրոնը կրնայ սեպուիլ, եւ Աֆղանները իրենց խիստ կրօնապահութեամբ չեն կրցած հանդուրժել որ կին մը ցոյց տար իր դէմքը այդչափ բաց, մինչ անդին իրենց կիները կը պտտէին փակուած տեսակ մը տոպրակի մէջ, չարշաֆ, որուն բանալիները կը պահէին իրենց գրպանը: Կարելի չէ նոյնիսկ տեսնել իրենց աչքերը:

Թագաւորը, թէեւ արդիացման սիրահար, բայց խոհեմութիւն սեպեց կարճ կապել: Այսուհանդերձ, եթէ փորձէր իսկ նոր սինէմա մը կառուցանել, պիտի չկրնար ի կատար ածել շինութիւնը, զի շատ չանցած սպաննուեցաւ ուսանողի մը ձեռքով, որուն հայրն ալ իր կարգին սպաննուած էր տարի մը առաջ Ն. Վեհափառութեան կողմէ: Այդ ուսանողը որ իր հօրը վրէժը կը լուծէր, հետեւելով Գուրանի պատուէրին, ձերբակալուեցաւ եւ ամիս մը բանտային տանջանքի ենթարկուեցաւ դատարան հանուելէ առաջ: Ան կրեց այդ տանջանքները ստոյիկեան վեհութեամբ եւ քաջութեամբ, որուն ականատես եղան արքունիքի բարձր պաշտօնատարները, դեսպաններ, ինչպէս նաեւ քաղաքին մեծամեծները, որոնք հրաւիրուած էին ներկայ ըլլալու այս երիտասարդին տանջանքներուն, ինչպէս առաջ ալ հրաւիրուած էին սինէմայի բացման հանդէսին: Հրաւիրագրին վրայ գրուած էր որ այդ արարողութեան ներկայ ըլլալու համար անհրաժեշտ էր կրել պօնժուր: Արքայասպանին մարմինը ծակած էին եւ մէկ կողմէն միւսը արեթի թել մը անցուցած, ճարպով ու մեղրով ծեփելէ վերջ զայն, բռնկեցուցած էին այդ թելը: Երիտասարդը կ'այրէր դանդաղօրէն, առանց հծծիւն մ'արձակելու: Ամէնքը կուգային զայն տեսնելու եւ հետաքրքրութեամբ մօտէն դիտելու, զի եթէ Աֆղանները չեն կրնար հանդուրժել որ բաց երեսով կին մը համբուրուի իրենց աչքին առջեւ, ընդհակառակն իրենց կրօնքը չար-

գիլեր որ անոնք պտտին պաշտօնական հաղուստով տանջանքի պարտէզին մէջ:

Այդ արարողութիւնը տեւեց մէկ ամիս: Յետոյ դատապարտեցին տանջուած բանտարկեալը — իր համալսարանական 20 ընկերներուն հետ — թնդանօթի շունչին բռնելու: Ահա թէ ինչ է այդ պատիժը, դատապարտեալը կը կապեն թնդանօթի մը փողին բերանը, որուն բունին մէջ լեցուած է ահագին քանակութեամբ վառօդ, երբ այդ վառօդը կը բռնկեցնեն, ողորմելին օդին մէջ կը նետուի եւ կտոր կտոր կ'ըլլայ: Իրենց աւանդութեան համաձայն, քանի մը առանձնաշնորհեալ անձեր ներկայ եղան այդ տեսարանին որ տեղի ունեցաւ բարձրաւանդակի մը վրայ, Քապուլի մօտ, առտուան պայծառ արեւով մը: Մահապատիժին վայրը, ծեր հրեայ մը, որ այնչափ անգամ ներկայ եղած էր այդ փառաւոր տեսարանին (ունայնութիւն ունայնութեանց), հովանոցներ կը վարձէր հանդիսատեսներուն որպէսզի անոնք կարենային ապահով կերպով դիտել արարողութիւնը, առանց իրենց հագուստն աղտոտելու: Ընենք որ բոլոր դատապարտեալներն ալ մեծ քաջութեամբ կրեցին իրենց պատիժը, մերժելով պաշտօնական չուանները եւ ինքնաբերաբար կռթնելով թնդանօթին բերնին, ստոյիկեան խաղաղութիւն մը իրենց դէմքին վրայ, որ կուգար հոգեկան բարձր զգացումէ մը ... :

Ֆիկառօ

Մ. Ա. Կ. Ը ՊԻՏԻ ԿՐՆԱ՞Յ ԴԻՄԱՆԱԼ

Նոյն ասուլիսին մէջ, թղթակիցները հարցուցին թէ ի՞նչ պիտի պատահի, եթէ Խ. Միութիւնը մերժէ Մ. Նահանգներուն պահանջը՝ Իրանի մէջ եղած ռուս զինուորները պարպելու մասին: Նախագահը պատասխանեց թէ խնդիրը պիտի կարգադրուի երբ ժամանակը գայ: Երբ թղթակից մը դիտել տուաւ թէ Ռուսերու մերժումը կրնայ քանդել Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութիւնը, նախագահը ձեռքը սեղանին զարնելով յայտարարեց թէ Կազմակերպութիւնը պիտի չփլի: Թղթակիցը պնդեց.— «Նո՞յն իսկ եթէ Խ. Միութիւնը ինքն իր ճամբով երթայ»: Նախագահը պատասխանեց թէ չի կարծեր որ Խ. Միութիւնը առանձին ճամբայ մը բռնած է:

Ի պատասխան վերջին հարցումի մը, նախագահը յայտարարեց թէ բան մը չի գիտեր Երեք Մեծերու մօտալուտ ժողովի մը մասին, բայց եթէ որոշուի, պէտք է գումարուի Մ. Նահանգներուն մէջ:

Սահմանադրութեան տագնապը

Երէկուան թերթերը աւելի յոռետես կ'երեւային, նոր Սահմանադրութեան մասին ծագած տագնապին առթիւ:

Կը թուի թէ քանի կը մօտենան նոր ընտրութեանց օրերը, այնքան իրար չեն հասկնար երեք յաղթական կուսակցութիւնները: Բոլոր երեւոյթները կը հաստատեն թէ ժողովրդական կուսակցութիւնը, (M. R. P.) կ'ուզէ առնել քալել, եթէ իր տեսակէտները չընդունուին: Այս հոսանքը անհամաձայն է ընկերվարականներուն եւ համայնավարներուն հետ, կարգ մը կէտերու մէջ: Գլխաւոր վէճը կը դառնայ Սահմանադրութեան զանազան յօդուածներուն շուրջ — օրինակ՝ ուսուցման ազատութիւն — բայց ելեկտրականութեան եւ կազի ազգայնացման հարցին մէջ ալ համաձայն չեն: Մարսէլ Փօլ, արտադրութեանց նախարարը (համայնավար), ծրագիր մը յօրինած է որ շատ աւելի արմատական է քան դրամատուններու ազգայնացումը: Ժողովրդականները չեն ընդունիր այս ծրագրին զանազան կէտերը եւ մանաւանդ կը պահանջեն հատուցում՝ բաժնետէրերուն համար:

Թերթերը զարմանազան պատմութիւններ կը հրատարակեն տագնապի մասին: Կ'ըսեն թէ ժողովրդականները գիշեր ցերեկ ժողով կը գումարեն, թէ կացութիւնը երթալով կը պղտորի, թէ յոռետեսութիւն կը տիրէ երեսփ. ժողովի շրջանակներուն մէջ են.: Անհամբեր կը սպասուի նախարարական խորհուրդի յաջորդ նիստին, որ պիտի գումարուի երեքշաբթի օր:

Երեք հոսանքներու ներկայացուցիչները առջի օր ընդունուեցան երեսփ. ժողովի Նախագահին՝ Պ. Վէնսան Օրիօլի կողմէ, որ միջին ծրագիր մը կազմած է: Ժողովրդականները եւ ընկերվարականները համաձայն են որ հանրապետութեան նախագահը ընտրուի երկու ժողովներու կողմէ, իսկ համայնավարները կը պնդեն որ ընտրութիւնը կատարէ միայն Ազգ. Ժողովը:

Բուն սահմանադրութեան մասին ալ խոր տարակարծութիւններ կան: Ազգ. Ժողովի առջի օրուան նիստին մէջ, Պ. Էռիօ, արմատական կուսակցութեան նախագահը, խիստ քննադատութիւններ ուղղեց, փառաբանելով 1789ի սկզբունքները: Քննադատական խօսքեր ըրաւ նաեւ նախորդ կրթական նախարարը, Պ. Քափիթան:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ արտաքին նախարարը յայտարարեց թէ Պուլկարիա 12 զօրաբաժին կեդրոնացուցած է յունական սահմանին վրայ, հինգ զօրաբաժին ալ՝ Ալպանիա: Ուրեմն Մեծերու օգնութեան կը սպասեն:

Պ. ՉԸՐՉԻԼ նոր ճառ մը խօսելով Ամերիկայի մէջ յայտարարեց, առանց «զինակցութիւն» բառը արտասանելու.— «Անհրաժեշտ է սիրտերու միութիւն մը բոլոր անգլիախօս ժողովուրդներու միջեւ, հիմնուած՝ հաւաքական իտէալի մը վրայ: Ես վստահ եմ թէ այդ իտէալին կը ձգտին 200 միլիոն Բրիտանացիները եւ Ամերիկացիները»: Բանախօսութիւնը տեղի ունեցաւ Վիրճինիոյ նահանգին երեսփ.ժողովին առջեւ, որ ամենահին ժողովներէն մէկն է: Ներկայ էր նաեւ զօր. Այզընհաուըր:— Մոսկուայի անթելը դեռ նոր հաղորդեց Չըրչիլի առաջին ճառը, չեշտելով թէ յարձակողական էր եւ յիշելով անոր դէմ յայտնուած կարծիքները:

ԿԷՕՐԻՆԿԻ պաշտպան փաստաբանը երկար պաշտպանողական մը կարդաց, ապացուցանելու համար թէ ան ոչ միայն պատերազմին հակառակ էր, այլեւ Հիթլէրի աչքէն իյնալով, ձերբակալուած էր իբրեւ կասկածելի: Փաստաբանը վկաներ ալ բերած էր որոնք յայտարարեցին թէ Կէօրինկ հակառակ էր ռուսական պատերազմին, թէ տեղեկութիւն չունէր արդելարաններու սարսափներէն են.:— Պաշտպանողականներէն վերջ, պիտի խօսին 21 ամբաստանեալները. այնպէս որ վճիռը հազիւ Յունիս – Յուլիսին կրնայ տրուիլ:

240.000 ՖՐԱՆՍԱՑԻՆԵՐ գերմանական հպատակութիւն խնդրած են գրաւման շրջանին, համաձայն Օթէլ Մաժէսթիքի մէջ գտնուած փաստաթուղթերուն որոնց մէկ մասը դեռ նոր Ֆրանսական իշխանութեանց յանձնուեցաւ Ամերիկացիներուն կողմէ: Ամերիկացիները Պերլին փոխադրած են 2 վակոն փաստաթուղթեր, որոնց մասին պրպտումներ կը կատարեն այժմ Ֆրանսացի մասնագէտներ: Թերթերը կը գրեն թէ չոնդալից յայտնութեանց կը սպասուի:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ֆրանսական շրջանին պարենաչափը կրճատուեցաւ 25 առ հարիւր համեմատութեամբ, իջնելով 1075 գոլի (քալորի): Անգլ. շրջանին մէջ ալ 1014 գոլ է, մարտի սկիզբէն ի վեր: Ոչ միայն ցորեն չկայ, այլեւ գետնախնձորն ալ պակաս է: Անգլ. հրամանատարը «համատարած սովամահութիւն մը» կը նախատեսէ յառաջիկայ ամիսներու ընթացքին, ամբողջ Գերմանիոյ մէջ:

ԱՇԽԱՐՀԻ ԱՄԵՆԱՄԵԾ ՇՈԳԵՆԱՒԸ, «Քուին Էլիզապէթ» (85.000 թոն) բռնկեցաւ առջի օր, անգլ. նաւահանգիստի մը մէջ: Հրշէջները հազիւ երկու ժամէն կրցան մարել կրակը: Յունուարէն ի վեր 13րդ անգլ. նաւն է որ կը վառի:

ԱՌԵԻԱՆԳՈՒԱԾ յեհ ուսանողի մասին հակասական վկայութիւններ կը լսուին: Իր բնակած պանդոկին տնտեսուհին պատմած է թէ գիշերները շատ ուշ կուգար, յոգնած – դադրած, թէ շատ մը թուղթեր կը վառէր են: Նախկին սենեակին մէջ գտնուած են տետրակ մը եւ հեռաձայնի հասցէներ:

Հայրենիքին ձայնը

ՀՐԱՉ ՏԱՐՕՆԵԱՆԻ

Կը ներկայացուի Ապրիլ 7ին, ղեկավարութեամբ եւ բեմադրութեամբ ԲԱԳՐԱՏՈՒՆԻԻ: Թատերախաղ Փարիզահայ իրական կեանքէ:

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ԴԵՐՁԱԿՆԵՐՈՒ ԱՐՏԷԼԻ վարչութեան հրաւէրին պատասխանելով, հայ դերձակ վարպետները Խ. Հայաստան մեկնելիք դերձակներուն խմբակցութեան նիւթապէս եւ բարոյապէս օգնելու համար կազմեցին վարչութիւն մը հետեւեալ անդամներով.— Նախագահ Պ. Փափազեան, քարտուղար Պ. Սաատէթեան, անդամներ Պ. Պ. Ս. Նալպանտեան, Գորգիկեան եւ Քոչեան: Վարչութիւնը խորհրդակցական ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր այն հայ վարպետ փաթրօնները որոնք կը փափաքին օգտակար հանդիսանալ իրենց հայ արհեստակիցներուն եւ հայրենիքին: Ժողովը տեղի կ'ունենայ 11 Մարտ Բշ. իրիկուն, ժամը 8.30ին, 9 Փլաս տը լա Մատլէն, Փարիզ: Մ. Մ.

ՊԷՐՆԱՐ ՎԱՀԷ, վկայուած իրաւագէտ Փարիզի Իրաւաբանական համալսարանէն: Նախկին ուսանող Ընկ. Գիտ. Բարձր. Վարժ.ի, 19 rue Georges Lafenestre, Les Blagis (մէթրոյէն 300 մեթր հեռու), Bourg la Reine (Seine): Կ'ընդունի առժամաբար իր բնակարանը, առաւօտները ժամը 9էն 10 եւ ժամադրութեամբ: Հեռու բնակողներու համար գրաւոր խորհրդակցութիւն իրաւաբանական ամէն տեսակի հարցերու մասին, procédure, fiscalité, ընկերութիւն:Ի հարկին կ'երթայ գաւառ և արտասահման: Tél. ROB. 08-87:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐ ԽԱՏԻՍԵԱՆԻ հոգեհանգիստը՝ այսօր, Կիրակի, Փարիզի Հայոց եկեղեցին, մահուան տարելիցին առթիւ:

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ Երիտ. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին ժողովը՝ այս երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Studio Caumartin: Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՏԷՍԻՆ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Րաֆֆի» եւ «Վարդան Մամիկոնեան» խումբերու միացեալ ընդհ. անդամական ժողովը՝ 11 Մարտ, երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8ին՝ Հ. Յ. Դ. Տան մէջ:

ԿԻԼԻԿԻՈՅ ՀԱՅՐ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ընդհ. ժողովը՝ Մարտ 10ին, կիր.կէսօրէ վերջ ժամը 3ինStudio Caumartinի սրահին մէջ, 19a rue Caumartin: Բոլոր կիլիկեցի երկսեռ հայրենակիցները կը հրաւիրուին սոյն կարեւոր ժողովին:

ՑԱՒՈՎ ԿԻՄԱՆԱՆՔ ԹԷ Պ. René Grousset, ծանօթ պատմագիր – ակադեմականը, դժբախտութիւնն ունեցած է կորսնցնելու իր աղջիկը, զոհ խլիրդի: Մեր խորին ցաւակցութիւնը հայ ժողովուրդի մեծ բարեկամին, որ տարիներէ ի վեր նուիրուած է Հայոց պատմութեան եւ պատմական Հայաստանի ուսումնասիրութեան եւ նոր գիրք մը պատրաստած:

ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Ֆր. Կապոյտ Խաչի Փորթ տ'Իթալիի մասնաճիւղին կողմէ, Կիրակի, 10 Մարտ կէս օրէ վերջ ժամը 3էն 11.30 Ivry, rue Barbèsի Bains-Doucheի սրահին մէջ: Կը խօսի Տիկին ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ: Գեղարուեստական բաժին, 3 վարագոյր «Անուշ»էն ուր «Անուշի» դերը կը կատարէ Օր. Լ. Գորգիկեան: Սիրայօժար կը մասնակցի Շաւիլի Րաֆֆի երգչախումբը:

Առատ պիւֆէ զիւրամատչելի գիներով: Մուտք 75 Ֆրանք, իջնել métro Porte de Choisy:

ՄԻՒԹԻՒԱԼԻԹԷԻ ՇՔԵՂ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ, կիրակի 10 Մարտ, ցերեկոյթ ժամը 3ին, ԽՈՐԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ, մասնակցութեամբ Տիկին Լաթիֆեան, Օր. Մինասեան, Օր. Մառի, Պ. Պ. Մաքսուտեան, Գրիգոր Վահան, Լաթիֆեան, Բարիլոյսեան, Պաղտասարեան, Պետրոսեան, Մարինեան, Մուրատեանի կը ներկայացնէ՝

Տրիլբի

Քէյի տրամը 5 արար

Տոմսերը կը ծախուին՝ Հրանտ Սամուէլ 51 rue Monsieur le Prince, tél. Dan. 88-65, Ֆօթօ Ֆէպիւս՝ 23 Bld. Bonne Nouvelle. Lou. 69-83:

Սիփան Կոմիտաս երգչախումբի տարեկան մեծ համերգը

Ղեկավարութեամբ Գ. Ալէմշահի

Salle Gaveauի մէջ 45 rue de la Boétie (Miromesnil)

Կիրակի, 17 Մարտ ժամը 5ին

Մասնակցութեամբ Օր. Ա. Առաքելեանի, Օր. Ա. Ատոմեանի, Օր. Մ. Աճէմեանի, Պ.Պ. Յ. Յակոբեանի, Տ. Մինասեանի: Յայտագրին կարեւոր մէկ մասը յատկացուած է անծանօթ եւ նոր հայ երգերու:

Տոմսերը ապահովել՝ Studio Caumartin, 19a rue Caumartin, Paris (8): Գրատուն Հրանտ Սամուէլ, 51 rue Mr. le Prince եւ երգչախումբի անդամներէն:

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH - Fondé 1925 - R. C. S. 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԲԱԺՆԵԳԻՆ.— Տար. 750, 6ամս. 400, 3ամս. 200 ֆրանք

Mardi 12 Mars 1946 Երեքշաբթի 12 Մարտ

ԺԸ. ՏԱՐԻ — 18e Année N° 4557–Նոր շրջան թիւ 286 խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 3 Ֆ.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՆՈՐԷ՞Ն ԱՆԹՈՒՇԻ ՊԻՏԻ ԿԱՊԵՆ

Կիրակի օր հրատարակեր էինք «Նիւ Եորք Թայմզ»ի տեղեկութիւնները՝ Խ. Միութեան պահանջներու մասին,— Կարս եւ Արտահան:

Քանի մը լրացուցիչ տեղեկութիւններ եւս, դարձեալ ամերիկեան աղբիւրէ.—

Ուրբաթ առտուան մամուլի ասուլիսին մէջ նախագահ Թրումըն կը յայտարարէր թէ Կարս - Արտահանի խնդիրը չքննուեցաւ Փոցտամի մէջ:

Կէսօրէն վերջ, արտաքին գործերու նախարարն ալ շօշափելով նոյն խնդիրը, հաստատեց նախագահին յայտարարութիւնները: Բայց, ճշդեց թէ խնդիրը պատահաբար յիշուեցաւ Պ. Մոլոթովի կողմէ, որ ակնարկութիւն մը ըրաւ Նեղուցներու մասին կատարուած վիճաբանութեան մը ընթացքին: «Նախագահը իրաւամբ յայտարարեց թէ այդ խնդիրը օրակարգին վրայ չկայ, հետեւաբար չքննուեցաւ»:

Նախարարը (Պ. Պըրնզ) յիշողութեան ճիգ մը փորձելով, աւելցուց նաեւ որ Պ. Մոլոթով պատմած էր թէ զինակցութեան դաշնագիր մը կը քննուէր Մոսկուայի եւ Անգարայի միջեւ, բայց այս դաշնագիրը կախում ունի Նեղուցներու եւ երկու նահանգներու հարցին կարգադրութենէն:

Ուրեմն, ճիշդ են ամերիկեան մեծ օրաթերթին տեղեկութիւնները, որոնց համաձայն Խ. Միութեան առաջին պաշտօնական դիմումը կատարուած է 1946 Յունիսին, Մոլոթովի կողմէ, Մոսկուայի Թուրք դեսպան Սէլիմ Սէրփէրի: Այդ առթիւ Մոլոթով յայտներ է թէ ժողովէն քանի մը շաբաթ առաջ Թուրքիա խնդրած էր դաշնագիր մը կամ զինակցութիւն մը կնքել, փոխադարձաբար երաշխաւորելով երկու պետութեանց սահմանագլուխները: Բայց իրենք պատասխանած են թէ չեն կրնար ընթացք տալ այդ առաջարկին, մինչեւ որ Կարս – Արտահանի շրջանը Խ. Միութեան չվերադարձուի:

«Նիւ Եորք Թայմզ» ուրիշ պատուհան մըն ալ կը բանայ այս մանուածապատ հարցին վրայ, — Եթէ բռնութեան դիմեն, պատերազմ պիտի ծագի: «Բայց, Ամերիկայի մէջ այն տպաւորութիւնը կը տիրէ թէ Ռուսերը չեն ուզեր բռնի ուժ գործածել որ եւ է շրջանի մէջ ուր կրնան ընդդիմութեան հանդիպիլ մեծ պետութեան մը կողմէ»:

Ինչպէս կը տեսնէք, ամբողջ խնդիրը կը դառնայ Կարս - Արտահանի եւ Նեղուցներու շուրջը: Ապահովաբար վերջինը աւելի մեծ արժէք ունի Մոսկուայի աչքին քան առաջինը:

Ամէն պարագայի մէջ, խնդիրը այն է որ, բառ չարտասանուիր բուն Թրքահայաստանի հողերու մասին: Ուրեմն Մոսկուա պարզապէս կ'ուզէ վերահաստատել 1914ի սահմանները, որոնց մաս կը կազմէին Կարսի, Արտահանի եւ Սուրմալուի նահանգները:

Իսկ այն լրագրական եւ ճարտասանական պայքա՞րը որ կը տեւէ ամիսներէ ի վեր, Մոսկուայէն մինչեւ Երեւան եւ Արտասահման եւ որուն զարկ տալու համար վերջերս դասախօսութիւններ սարքուեցան ամբողջ Խ. Միութեան մէջ...

Անվիճելի է Կարս - Արտահանի ռազմագիտական արժէքը՝ Կովկասի համար: Բայց, նոյն տեսակէտէն դիտելով, պակա՞ս արժէք ունին Կարինը, Վասպուրականը, Տարօնը:

Եւ յետոյ, եթէ քարիւղ գտնուած է նոյն շրջանին մէջ, իրականութիւն չէ՞ որ գիտնականներ քարիւղի հոտ առած են նաեւ Վասպուրականէն, առանց յիշելու այլապէս հում եւ թանկագին հարստութիւններ:

Կը տեսնէք որ խնդիրը պարզապէս «պատմամատերիալիստական» գետնի վրայ կը դնենք, եւ ոչ թէ հայկական: Ոչ Սեւրի դաշնագիր կը յիշենք, ոչ Ուիլսընեան սահմաններ, ոչ պատմական իրաւունք, ոչ ալ աւելի քան 1 միլիոն զոհ եւ նոյնքան տարագիր, ցիրուցան ի սփիւռս աշխարհի:

Այս հարցումները կ'ուղղենք օրը օրին հետեւելով դէպքերուն եւ վերլուծելով զանազան փաստեր եւ երեւոյթներ:

Երանի թէ չարաչար սխալած ըլլայինք մեր ենթադրութեանց մէջ, եւ դէպքերը ապացուցանէին թէ ռուսեւթուրք նոր դաշնագրին գինը միայն Կարս – Արտահանը պիտի չըլլայ:

Վերջերս նոյնիսկ Լոնտոնի քաղաքական շրջանակներուն մէջ զրոյց կը շրջէր թէ Թուրքերը չատոնց համակերպած են Կարս – Արտահանը վերադարձնելու, պայմանաւ որ կարենան փրկել Նեղուցները եւ մնացեալը: Շ.

Անգարա եւ Մոսկուա դէմ դիմաց

(Մասնաւոր թղթակցութիւն ՅԱՌԱՋի)

Անշուշտ, լուրը եկաւ նաեւ Փարիզ:— Համաձայն «Ֆրանս Փրէս»ի Անգարայի թղթակցին՝ Թուրքիա ընկճուած եւ յուսախաբ մարդու լռութեան մատնուած է: Կուզպ բերանով, սրտաբեկ, Սարաճօղլուի կառավարութիւնը ծանր «խոկման» մէջ ընկղմած է: Ֆրանս. հեռագր. գործակալութեան ներկայացուցիչը կը շեշտէ 13 Փետրուար թուակիր հեռագրով մը՝ թէ Պեվին — Հասան Սագա խօսակցութիւնները, Լոնտոնի մէջ, յանգած են տժգոյն արդիւնքի մը: Անգլիա տրամադիր չի թուիր նոր մարզանքներու կամ ծայրայեղ ելոյթներու լծուելու, ու չափաւորութիւն կը թելադրէ Թուրք մամուլին, որ, վերջերս, անվերջ նիզակ կը ճօճէ հողմաղացներու դէմ:

Ծշդենք անմիջապէս, թէ «Ֆրանս Փրէս»ի այս կարգի մեկնութիւնները անտիպ չեն: Քիչ մը ամէն օտար թղթակից, Անգարայի թէ Պոլսոյ մէջ, իր խորհրդածութիւններուն մէջ կը թելադրուի առաւելապէս Թուրք լրագրողներէ, կամ Թուրք քաղաքական շրջանակներուն հետ շփում պահող տարրերէ, որոնք կը ծախեն իրենց «գաղտնիք»ները: Թուրք մամուլը եւս, քիչ մը ... «դեմոկրատական» իր ազատութեան մէջ, որոշ առաղձ կը ճարէ օտար թղթակիցներու: Երբեմն, Անգարայի «Քարփիչ» զբօսարան - ճաշարանին կամ «Անգարա Փալաս» պանդոկի ճաշասեղաններուն շուրջ՝ կը դարբնուին քաղաք. ամէնէն շռնդալից լուրերը: Միշտ սուտը իրաւին խառնուած, բայց ընդհանրապէս տրամաբանական մեկնութիւններ կը տրուին Ուաշինկթընի, Լոնտոնի կամ եւրոպական թերթերու, որոնք — իրենց կարգին նոյնքան կրաւորական թրքական անցուդարձերու մէջ, — այդ մեկնութիւնները նոյնութեամբ կը հաղորդեն իրենց ընթերցողներուն:

Երբ դէմ դէմի կը բերես Պոլսոյ «Վաթան»ի 7, 8 եւ 9 փետրուարի թիւերը եւ «Ֆրանս Փրէս»ի թղթակցին մեկնութիւնները, կը պարզուի՝ թէ մեր պաշտօնակիցը անձնաւորած է միայն բոլոր այն խօսակցութիւններն ու խորհրդածութիւնները, զորս Ահմէտ Էմին Եալման Լոնտոնէն հաղորդած է իր թերթին, իբրեւ արդիւնք իր եւ անգլ. քաղաքական դէմքերու տեսակցութեանց: Արդարեւ, «Վաթան»ի խմբագրապետը, 7, 8, 9 Փետրուարի իր խմբագրականներուն մէջ, — որոնք կը կրեն «Լոնտոն ինչպէս կը տեսնէ Թուրքիան» ընդհ. խորագիրը,— կը խորհրդածէ բառացի.

— «Հարցում մը կայ, որ տեւական կերպով կը չարչարէ միտքս: Սան Ֆրանչիսկոյի մէջ փնտռեցի այդ հարցումին պատասխանը, եւ Լոնտոնի մէջ կը շարունակեմ փնտռել:— Ինչո՞ւ հետզհետէ տժգոյն վիճակ կը պարզէ մեր արտաքին վարկը, որ, Անկախութեան պատերազմէն վերջ մանաւանդ, չափազանց փայլուն էր:

« Այն միջոցին, երբ Ապահովութեան Խորհուրդի վարիչ մարմինները կ'ընտրուէին, անդամակցութեան հրաւիրուեցան կառավարութիւններ՝ որոնք ոչ մէկ կարեւոր դեր ունէին, կամ ունին, աշխարհի վրայ: Ինչո՞ւ ոչ ոքի միտքէն չանցաւ անդամ ընտրել նաեւ Թուրքիան: Ինչո՞ւ կ'անտեսուինք մենք, եւ ինչո՞ւ գործօն դեր չի տրուիր մեզի: Նոյնիսկ, վեց պահեստի անդամներու ընտրութեան առիթով, ոչ ոք յիշեց Թուրքիան: Ասկէ զատ, քան անդամներէ բաղկացեալ Տնտեսական եւ Ընկերային յանձնաժողովի կազմութեան ընթացքին, 51 ազգերու մէջէն միայն հինգը մտածեց քուէ տալ Թուրքիոյ:

« Ինքնախաբութիւն է խորհիլ, թէ օտար պետութիւններ յարդ գնահատել չեն գիտեր: Ամէն ազդ, պէտք է յարգանք ներշնչէ, եւ մանաւանդ չխուսափի ինքնաքննադատութենէ, վարդագոյն տեսնելով ամէն ինչ:

« Անգլիոյ մէջ կը հաւատան մեր վճռակամութեան՝ զէնքով դիմադրաւելու ո եւ է յարձակում: Միջազգային ասպարէզի մէջ փորձառու Անգլիացի մը, այս առթիւ հետեւեալ խորհրդածութիւնները ըրաւ: — Թուրքերը արտաքին յարձակումի մը դէմ կը գտնուին, ու տարակոյս չկայ, թէ վճռած են կռուիլ: Միայն թէ.., բովանդակ աշխարհ կը խուսափի կռիւէ, երբ տակաւին աշխարհի փլատակները կը մխան: Եթէ Թուրքիա յարձակման ենթարկուի, Անգլիա չի կրնար անտարբեր մնալ, եւ այդ պարագային, կայծ մը կրնայ բռնկցնել բովանդակ աշխարհը: Երբ մէկ կողմէ պետութիւնները կը խուսափին համաշխարհային նոր աղէտէ մը, ահաւոր բան կը դառնայ հաստատել՝ թէ Թուրքիա որոշած է զէնքով փոխադարձել զինեալ ո եւ է յարձակում: Անգլիա, եւ բովանդակ աշխարհ, կը պահանջեն՝ որ նախապէս առաջքը առնուի յարձակողական տրամադրութիւններուն»:

« Ֆրանս Փրէս»ի թղթակիցը, հաւատարմօրէն համիմաստ իր հեռագրին մէջ, անունը կուտար Եալմանի «միջազգային մարզի մէջ փորձառու Անգլիացիին»: Կ'ըսէր՝ Պեվին: Իսկ յանձին ունկնդիր Եալմանի, Պեվինի դէմ մտահոգ ընքուիներով գոյն առնող ու գոյն տուող մարդը կը կոչէր Հասան Սագա:

Հաւանական է: — Հայկ. Հարցը օրակարգի նիւթ չդարձաւ ցարդ: Լոնտոնի տրամադրութիւնները հեշտ չեն թուիր Անգարայի: Միջերկրականէն անդին՝ ջրհեղեղ, կ'ըսէ Բրիտանացին:

— « Անգլիա, եւ բովանդակ աշխարհ, կը պահանջեն՝ որ նախապէս առաջքն առնուի յարձակողական տրամադրութիւններուն»: Լոնտոն նպատակ չունի Արեւ. Նահանգներու շուրջ փոթորիկ յարուցանելու: Ընդհակառակն, սպասելի է՝ որ Մոսկուա եւ Անգարա առանձին խօսին այդ մասին. դէմ դիմաց՝ երկուքով:

Անակնկալներու հեռանկար մը կը պարզուի:

ԱՐՄԷՆ ԱՄԱՏԵԱՆ

ԻՆՔՆԱՎԱՐ ԱՏՐՊԱՏԱԿԱՆԸ Կ'ԸՆԴԱՐՁԱԿՈՒԻ

Անզիջում պայքար

Թէհրանէն կը հեռագրեն թէ լաւատեղեակ աղբիւրէ հասած տեղեկութեանց համաձայն, ինքնավար Ատրպատականի կառավարութեան կցուած է Կիլանի նահանգին մէկ մասը, որ կը գտնուի Կասպից ծովուն հարաւ – արեւմտեան կողմը:

× Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ Մոսկուա բացէ ի բաց կը ջանայ զօրացնել իր դիրքերը Միջին Արեւելքի մէջ, ի վնաս Մեծն Բրիտանիոյ: Իրանի վարչապետը ընդունած չըլլալով Խ. Միութեան պահանջները, Մոսկուա այժմ կը ջանայ տապալել զայն եւ նոր կառավարութիւն մը հաստատել ընդ հովանեաւ ձախակողմեան «Թիւտէհ» կուսակցութեան որ ամէն կերպով համակիր է իրեն: Այս կուսակցութիւնն է որ կը տիրապետէ Ատրպատականի մէջ:

Իրանի խորհրդարանին նոր ընտրութիւնները յետաձգուած են, մինչեւ որ խորհրդային զինուորները հեռանան. բայց Մոսկուայի մարդիկը հակակառավարական ցոյցեր կը կազմակերպեն, պահանջելով անյապաղ կատարել ընտրութիւնները: Այդ պարագային կասկած չկայ թէ ձախակողմեան հոսանքը պիտի շահի, եւ նոր կառավարութիւնը պիտի ուզէ որ կարմիր բանակը մնայ Ատրպատականի մէջ:

Նոյն աղբիւրներուն համաձայն, Մոսկուա կենսական պատճառներ ունի կառչելու իրանեան Ատրպատականի, որովհետեւ անոր շնորհիւ կրնայ տիրապետել այն ճամբաներուն որ կը տանին դէպի Թուրքիա եւ Իրաք: Դարձեալ, անոր շնորհիւ կրնայ վարել քրտական խլրտումները երկու երկիրներուն մէջ ալ: Արդէն Քրտական Փրկութեան Կոմիտէ մը կազմուած է Ատրպատականի մէջ, հովանաւորութեամբ խորհրդային իշխանութեանց:

Սուրիա եւ Լիբանան պիտի պարպուին

Ֆրանսայի արտաքին նախարարութիւնը շաբաթ օր պաշտօնապէս հաղորդեց թէ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի զինուորական մասնագէտներուն միջեւ գոյացած համաձայնութեամբ, Լիբանանի 9500 անգլիական զինուորները պիտի պարպուին մինչեւ Յունիս 30, իսկ 8000 ֆրանսական զինուորները՝ մինչեւ 1947 Ապրիլ 1: Եթէ ֆրանսական զօրքը այսքան ուշ պիտի պարպուի, պատճառը այն է որ մեծ դժուարութիւններ կան զինուորներու եւ ռազմամթերքի փոխադրութեան համար: Անգլիա նաւեր պիտի դնէ Ֆրանսացիներու տրամադրութեան տակ, որպէսզի փութացնէ զինուորներու փոխադրութիւնը:

Այս համաձայնութիւնը կարեւոր քայլ մը կը համարուի, դիւրացնելու համար անգլեւֆրանսական զինակցութիւնը: Եթէ Գերմանիոյ արեւմտեան սահմանագլուխի եւ կեդրոնական վարչութեան մասին ալ համաձայնութիւն մը գոյանայ, ճամբան հարթուած պիտի ըլլայ, զինակցութեան դաշնագիր ստորագրելու համար:

Հեռագրի մը համաձայն, Անգլիացիները Պէյրութի պարպումը պիտի լրացնեն Յունիս 30ին, իսկ Ֆրանսացիները՝ Օգոստոս 31էն առաջ: Անգլիական զօրքը Պաղեստին պիտի երթայ: Ֆրանսական զօրքին պարպումը տեղի պիտի ունենայ երեք շրջաններով: Ֆրանսացիները պիտի պարպեն. — 1. Օդանաւերու նորոգութեան արհեստանոցները Ռայաքի օդակայանին մէջ ուր 1000 բանուորներ կ'աշխատին եւ որոնք կրնան ամբողջ սաւառնակներ շինել: Օդակայանը ինքնին կրնայ 100 սաւառնակներ պարունակել.— 2. Զինուորական մթերա-

ՏՕՆ ԺՈՒԱՆ

Անցեալ Բշ. իրիկուն Պ. Գ. Տէրվիշեան կու-տար Իէնայի սրահին մէջ բացառիկ ներկայացում մը՝ Մոլիէռի «Տօն Ժուան»ը: Մտաւորականներու եւ նոր հարուստներու բազմութիւն մը գրեթէ ամ-բողջութեամբ լեցուցած էր սրահը:

Անմիջապէս ըսենք որ Պ. Տէրվիշեան, միեւ-նոյն ժամանակ, կազմակերպիչ, բեմադիր եւ գըլ-խաւոր դերասաններէն մին այս ներկայացման՝ պատուով դուրս եկաւ ժողովուրդին առջեւ, արժա-նանալով անոր գնահատանքին: Արդար հատու-ցում, եթէ նկատի առնենք այն յամառ աշխատան-քը զոր ամիսներէ ի վեր տարած էր, բեմ հանելու համար Տօն Ժուանի նման թատերգութիւն մը: Չափազանց դժուարահաճ կ՚ըլլայինք եթէ, անտե-սելով անհամար դժուարութիւնները, ծանրանա-յինք կարգ մը սայթաքումներու եւ մէկ երկու տե-սարաններու կրճատման վրայ: Ներկայացումը յա-ջող էր ընդհանուր առումով:

Տօն Ժուանի նիւթը թէեւ կը պարունակէ խորք եւ գաղափար, սակայն թատերգութիւնը դաւեշտի մը արժէքը ունի: Առ հասարակ Մոլիէռի գործե-րուն մէջ նիւթը եւ խորքն են չահեկան եւ անոնք ալ առած է կամ պատմութենէն կամ օտար հեղի-նակներէ: Մնացեալը կը բաղկանայ ընդհանրապէս տափակ եւ հասարակ կատակներէ:

Տօն Ժուանի դերակատարներուն առաջին տե-ղը պէտք է շնորհել Պ. Գմբէթեանին: Սկանառէլի ոսկիէ դերին մէջ, ոսկիէ դերակատար մըն էր, անճիգ խաղարկութեամբ եւ կատրեալ դիմախա-ղով: Ինչ կը վերաբերի Տէրվիշեանին (Տօն Ժուան) ան դերասան մըն է որ ունի կարգ մը յատկու-թիւններ եւ թերութիւններ: Ունի դիւրին խաղար-կութիւն, ինքնավստահութիւն, լաւ ըմբռնում եւ վերջապէս համակրելի ֆիզիքական: Պէտք է զգու-շանայ սակայն թեւերու եւ ձեռքի չափազանց շար-ժումներէ եւ խաղի միօրինակութենէ: Լաւ ղեկա-վարի մը ձեռքին տակ կրնայ օգտուիլ: Սակայն ո՞րն է այն հայ դերասանը որ պիտի ընդունի ղե-կավարուիլ ուրիշէ մը: Բոլորն ալ վարպետ են...

Երկրորդական դերերու մէջ լաւ էին Օր. Էլե-նա Պազիկեան, նորեկ մը հայ թատրոնին մէջ, որ-մէ կարելի է յուսալ լաւագոյնը: Եւ Օր. Այտա Ազ-նաւուրեան որուն արուեստը զգալի է եւ զոր արդէն առիթը ունեցած ենք գնահատելու տարիներ ա-ռաջ: Ցաւալի է որ մեր լաւագոյն դերասաններէն Պ. Պաղտասարեան օրէնք է ըրած իրեն չսորվիլ իր դերերը: Ասիկա կը վնասէ թէ իրեն թէ իր ընկեր-ներուն: Անցողակի դերերու մէջ յիշենք Պ. Ս. Մաք-սուտեան, Պ. Գրիգորեան եւ վերջապէս Պ. Վ. Ալ-թունեան:

Ընդհանուր առումով գնահատելի ներկայա-ցում մը: ՄՈՒՇԵՂ

նոցներ եւ ձուլարաններ Պէյրութի մէջ, 2000 բան-ուորներով.— 3. Աւելի քան 3000 բեռնակառքեր ո-րոնց փոխադրութեան համար անհրաժեշտ են 30— 50 փոխադրանաւեր.— 4. Աւելի քան 20.000 թօն ռազմանիւթ:

Սուրիոյ 25.000 անգլ. զինուորները պիտի քաշուին Ապրիլ 30ին:

Ռուսամերիկեան վէճ մը Պուլկարիոյ մասին

Ռուսեւամերիկեան յարաբերութիւններ նո-րէն պղտորեցան: Ինչպէս յայտնի է, Մ. Նահանգ-ները ծանուցագիր մը ուղղած են Խ. Միութեան, պահանջելով պարպել Հիւս. Իրանը եւ Մանչու-րիան: Ռուսերը սկսած են պարպել Մանչուրիան, բայց Իրանի մասին չեն պատասխանած տակաւին:

Եւ ահա նոր խնդիր մը.— Խ. Միութիւնը ծա-նուցագրով մը ծանր մեղադրանքներ կ՚ուղղէ Մ. Նահանգներուն, դանդատելով թէ կը միջամտեն Պուլկարիոյ ներքին գործերուն, հակառակ Մոս-կուայի մէջ գոյացած համաձայնութեան: Այս առ-թիւ մասնաւորապէս կը մեղադրէ Սոֆիայի ամե-րիկեան ներկայացուցիչը, ըսելով թէ ան կը քա-ջալերէ Պուլկարիոյ ընդդիմադիրները եւն.: Այս ծանուցագիրը պատասխանն է այն դիտողութեան զոր Մ. Նահանգները Փետրուար 22ին ուղղած էին Պուլկարիոյ, Անգլիոյ հաւանութեամբ, դանդատե-լով թէ ժողովրդապետութեան իրաւունքները չեն յարգուիր:

«Լը Փոփիւլէռ» այս առթիւ դիտել կուտայ թէ Սոֆիայի ընկերվարական թերթը դադարման դատապարտուած է, եւ կուսակցութեան նախա-գահն ու քարտուղարը ձերբակալուած են: Նիւ Եորքէն կը հեռագրեն թէ Մ. Նահանգները խիստ պատասխան մը պատրաստած են ռուսական ծա-նուցագրին: Այս առթիւ թերթերը կացութեան պատկերը կուտան խոշոր խորագիրներով,— «Ռուսերու ընթացքը Մանչուրիոյ մէջ,— պա-հանջներ Թուրքիայէն,— ռուսական ծաւալումը Ի-րանի մէջ»: Թերթերու տեղեկութեանց համա-ձայն, անոնք որ վերապահ էին Չըրչիլի վերջին ճառին հանդէպ (անգլեւամերիկեան զինակցու-թիւն), այժմ սկսած են ըմբռնել անոր իմաստը: Արդէն այդ զինակցութիւնը իրապէս գոյութիւն ունի, քանի որ անգլիական եւ ամերիկեան միաց-եալ սպայակոյտներու կազմակերպութիւն մը կը գործէ Ուաշինկթընի մէջ: Չըրչիլ նոր ճառ մը պի-տի խօսի այս ուրբաթ, Նիւ Եորքի մէջ, աւելի բա-ցորոշապէս պարզելով իր տեսակէտները ռուսա-կան ծաւալման մասին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆՈՐ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ առթիւ ծագած թիւրիմացութիւնները հաւանաբար հարթուին այս շաբթու: Թերթերը կը շարունակեն հակասական լուրեր հրատարակել, բայց ընկերվարականպաշտօ-նաթերթը դիտել կուտայ թէ տագնապ չկայ: Ժո-ղովրդական (կաթոլիկ) հոսանքին նախագահը ի-րենց բացառիկ համագումարէն վերջ հերքեց այն զրոյցը թէ կուսակցութիւնը պիտի քաշուի կառա-վարութենէն եւ աւելցուց.— «Տագնապը միայն թերթերուն մէջ գոյութիւն ունի»: Արտաքին նա-խարար Պ. Պիտօ, որ նոյն կուսակցութեան կը պատկանի, լաւատես կ՚երեւայ եւ կը կարծէ թէ ներկայ կառավարութիւնը պիտի կրնայ տեւել մին-չեւ նոր ընտրութիւնները:

ՄԱՆՉՈՒՐԻՈՅ ՊԱՐՊՈՒՄԸ սկսած է արդէն, ինչպէս հաղորդեց չինական գործակալութիւնը: Խորհրդային զինուորները քաշուած են Մուքտէ-նէն, ինչ որ լաւ տպաւորութիւն ձգեց Չինացինե-րուն վրայ, որովհետեւ պարպումը հինգ շաբաթ ուշացած էր: Թերթերը կը գրեն թէ գործարաննե-րու եւ հանքերու մեքենաներն ալ տարուած ըլլա-լով, առ նուազն երեք տարի պէտք է, ճարտարար-ուեստը վերահաստատելու համար: Ծայր. Արե-ւելքի այս Ռուրը այժմ ամայացած է եւ գործա-րանները չեն բանիր: Լեռնակուտակ բեռներ կը փոխադրուին դէպի Ռուսիա:

38 ՀՈԳԻ ՄԵՌԱՆ, 500 հոգի վիրաւորուեցան (60ը ծանրապէս) շաբաթ օր, Անգլիոյ Պոլթըն քաղաքին մէջ, ֆութպոլի մրցումի մը առթիւ: Ա-ւելի քան 70.000 հոգի խռնուած էին մարզարանին մէջ, երբ պատ մը փլաւ եւ հազարաւոր մարդիկ իրարու վրայ խռնուեցան: Շատերը մեռան վայր-կենապէս, գլուխները կամ կուրծքերը ջախջախ-ուած: Արկածէն 26 վայրկեան վերջը, երբ դեռ զոհերը կը հաւաքուէին, խաղը վերսկսաւ...

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ երեսփ. ընտրութիւնները յե-տաձգելու առաջարկ մը ներկայացուցած էր վար-չապետը, նկատելով որ միապետականները, որոնք զինեալ հրոսախումբեր ունին, ահուսարսափ կը տարածեն, իսկ ձախակողմեան հոսանքները չեն ուզեր մասնակցիլ: Անգլ. կառավարութիւնը պնդեց անփոփոխ պահել ընտրութեանց թուականը,— 31 Մարտ: Երեք նախարարներ հրաժարեցան: Ընտրութիւնները պիտի կատարուին 1200 անգլիա-ցի, ամերիկացի եւ Ֆրանսացի դիտողներու հսկողութեան տակ: «Տէյլի Մէյլ» կը գրէ թէ ընտրական ցուցակները բազմաթիւ անկանոնու-թիւններ կը պարունակեն: Գիւղեր կան ուր ընտ-րողներու 20 առ հարիւրը ... մեռելներէ կազ-մուած են:

ԱՌԵՒԱՆԳՈՒԱԾ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԸ, Լափչինսկի, Ռուս է եղեր եւ ոչ թէ լեհ, իրական անունով՝ Սէվիչէվ, ինչպէս կը հաստատեն վերջին հարցա-քննութիւնները: Խնդիրը չէ լուսաբանուած տա-կաւին:

ԱՆԳԱՐԱՅԷՆ հասած տեղեկութեանց համա-ձայն, Թուրքիա հետզհետէ աւելի տրամադիր կ՚ե-րեւայ միացեալ ճակատ մը կազմելու արաբական երկիրներուն հետ, քաջալերուելով Անգլիայէն: Այս վերջինը այժմ աւելի կը վստահի Թուրքիոյ քան Եգիպտոսի:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— ԲԱԼԱՀՈՎԻՏԻ (Բալու) Վերա-շինաց միութեան վարիչ մարմինը կը հրաւիրէ Լիոնի, Վիէնի, Վալանսի, Տիկուանի, Կարտանի, Մարսէյլի եւ շրջանի, Պօմոն - Սէն Լուի Տիկ-նանց մասնաճիւղերը վերստին գործի լծուիլ: Միութիւնը վերակազմուած է: Հասցէ.— Sarkissian Simon, 31 Bd. Battala, Marseille:

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԷՆ.— Տէսինէն Տիկին Զ. Հիւսեան վեց ամսուան «Յառաջ» կը նուիրէ Պ. Գալուստ Զուլֆաեանին, Շավանէ (Լուար):

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ Պոլսեցի Ժիրայր Նազարեան որ պատերազմէն առաջ Ուաշինկթըն կը գտնուէր: Տեղեկացնել քրոջը Ազգանոյշ Հաճիմարթաեանի, 82 Ave. Henri Barbusse, Arnouville les Gonesses (S.etO.) France: Կը խնդրուի արտատահմանի թերթերէն արտատպել:

Աւարայրի զոյամարտը

ՄԱՐՍԷՅԼ.— (Յառաջ).— Հայ Արիներու եւ Արենուշներու Միութիւնը, Վարդանանց տօնին առթիւ, կազմակերպած էր հանդէս - երեկոյթ մը, որ տեղի ունեցաւ Փետրուար 28ին, նախկին Casa d'Italia սրահին մէջ:

Սրահը ժամանակէն առաջ լեցուած էր երկսեռ բազմութեամբ ուր մասնաւորաբար աչքի կը զար-նէին երիտասարդութիւնը եւ մատաղ սերունդը: Բեմին վրայ տեղաւորուած էր Վարդանի մեծա-դիր նկարը: Հայ Արիներն ու Արենուշները, մօտա-ւորապէս 100 հոգի սկաուտական տարազով, երգե-ցին Ֆրանսական քայլերգը եւ «Բամ Փորոտան»ը: Մեներգեց փոքրիկն Ա. Սէմէրճեան: Արտասանու-թիւններ ըրին Օր. Սէրէնկիւլեան եւ Օր. Յարու-թիւնեան:

Հայ Արիներու եւ Արենուշներու կողմէ երգուե-ցաւ «Հիմի՞ էլ լռենք, եղբարք»ը: Յետոյ տեղի ու-նեցաւ փոքր տեսարան մը ուր Վարդան Աւարայրի դաշտին վրայ կը խրախուսէր իր զինակիցները եւ կը սահմանէր մօտալուտ պատերազմին մէջ իւրա-քանչիւրին կատարելիք դերը:

Ապա բեմ հրաւիրուեցաւ առաջն. փոխանոր-դը՝ Եղիշէ քհնյ. Մխիթարեան որ խօսեցաւ Վար-դանանցի մասին, մասնաւորաբար շեշտելով այն հայրենասիրական ոգին որ Աւարայրէն մինչեւ Սարդարապատ, Ղարաքիլիսէ եւ Բաշ Ապարան, առաջնորդած է հայ ժողովուրդը, ի խնդիր Ազա-տութեան եւ ափ մը հողի:

Յետոյ ներկայացուեցաւ «Նահապետական ըն-տանիքը», ուր բեմին վրայ քանի մը տասնեակ աղ-ջիկներ, նահապետին թոռներն ու հարսները, հայ-կական տարազներ հագած, բուրդ կը մանէին ի-լիկներով:

Իրիկուան ճաշի ժամը մօտենալուն, տանտի-կինը կը հրամայէ սեղանը պատրաստել, որովհե-տեւ շատ չանցած մշակն ու հօտաղը տուն պիտի վերադառնան աշխատանքէն: Ու ահա, մէկիկ-մէկիկ, իրենց աշխատանքի գործիքներով, բեմին վրայ կ՚երեւան հողի եւ դաշտի աշխատաւորները: Ողջունելէ վերջ տան նահապետը, կը նստին սե-ղան: Յապաղած, կուգայ նաեւ «Ղարիպ Աղբէրը» որ միշտ բաց կը գտնէ նահապետական տան դու-ները իր առջեւ եւ իր կարգին կը ճաշակէ հայ նա-հապետական ընտանիքի առատ սեղանէն: Ճաշը ա-ւարտած, նահապետի հրամանին վրայ, կը սկսին հայկական երգերն ու պարերը:

Այս գեղեցիկ պատկերէն վերջ, բեմ կուգայ Հայ Արիներու Շրջ. պետը, Պ. Զ. Միլտոնեան որ իր շնորհակալութիւնները յայտնելով ներկայ հա-սարակութեան, կ՚ըսէ թէ այսուհետեւ, Հայ Արիները ամէն տարի պիտի տօնեն Վարդանանցը եւ կը խնդրէ որ աւելի քաջալերեն Հայ Արիները, իրենց զաւակները անդամագրելով Միութեան, ուր անոնք պիտի գտնեն հայեցի շունչ եւ դաստիա-րակութիւն:

Ապա խօսքը կուտայ Պ. Տ. Թէքէեանի որ ըսե-լէ վերջ թէ ինքը դիւրութիւն չունի հայերէն ճառ խօսելու, բայց օրուան տօնը եւ հայ արիներու հանդանակը իրեն կը պարտադրեն ճիգ մը ընելով հայերէն արտայայտուիլ: Ու կ՚ընէ կարգ մը թե-լադրանքներ:

Ու կրկին բեմի վրայ կ՚երեւան Հայ Արիներն ու Արենուշները իրենց գեղջկական տարազներով, կրկին երգ եւ պար: Խելայեղ ծափեր: Հայ Արինե-րու այս երեկոյթը եզանակի լաւագոյն հան-դէսն էր ուր մասնաւոր կերպով ուշադրութիւն դարձուած էր հայկական երգերուն եւ պարերուն: Ասոր համար, կ՚արժէ հրապարակաւ շնորհաւո-րել Տիկին Մանուշ Շամիլեանը, որ իր սուղ ժա-մանակներէն զոհելով, ջանք չէր խնայած հաճելի գեղարուեստական բաժին մը հրամցնելու հայ հա-սարակութեան:

Վերջին պահուն, պարզ յատարարութեան մը վրայ, ներկաները առատօրէն տուին իրենց նուէր-ները որոնցմէ գոյացաւ մօտաւորապէս քառասուն հինգ ((45) հազար ֆրանքի գումար մը: Ներկա-ները ակամայ բաժնուեցան սրահէն:

Ապրիք, հայ տղաք եւ աղջիկներ: Յաջողու-թիւն ձեր աշխատանքներուն: — Թղթակից

ՓԱՐԻԶԻ եկեղեցւոյն դպրաց դասը Աղքատա-խնամի նուիրած է 1100 ֆրանք, փոխան ծաղկե-պսակի, երիտասարդ Յակոբ Գարիպեանի մահ-ուան առթիւ:

Le Gérant : H. AGONEYAN

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH - Fondé 1925 - R. C. S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԲԱԺՆԵԳԻՆ.— Տար. 750, 6ամս. 400, 3ամս. 200 ֆրանք

Mercredi 13 Mars 1946 Չորեքշաբթի 13 Մարտ

ԺԸ. ՏԱՐԻ — 18e Année N° 4558–Նոր շրջան թիւ 287 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 3 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՄԱՐԴԱՀԱՄԱՐ

Դժուա՞ր է գաղութին մարդահամարը կազմել այս տարի։ Մանաւանդ հիմա որ արձանագրութիւններ կը կատարուին ներգաղթի համար։

Առ հասարակ անհոգ ենք թուանշաններու հանդէպ։ Բաց ի շուկայէն, ուր օրն ի բուն կը գումարենք ու կը բազմապատկենք, լեզու տալով յետին կոտորակին։ Մինչդեռ, թուանշաններն են որ ձեւ ու մարմին կ'ընծայեն ազգերու կեանքին, ինչպէս անոնց հիմնական պահանջներուն ։

Թերթերը յաճախ վիճակագրական տեղեկութիւններ կը հաղորդեն այս կամ այն գաղութի մասին։ Անցեալ տարի, Վալանսի մեր թղթակիցը կ'ամփոփէր շահեկան մարդահամար մը, զոր կատարած էր հոգեւոր հովիւը, փողոցէ փողոց, տունէ տուն պտտելով ։

Սուրիա - Լիբանանի Առաջնորդարանները պարբերաբար կը հրատարակեն վիճակագրութիւններ,— պսակ, ծնունդ, մահ, դպրոց եւ եկեղեցի, աշակերտ – աշակերտուհի եւն.։ «Հայրենիք» ամսագրքի այս տարուան հատորին մէջ տեսանք «Ազդակ»էն արտատպուած վիճակագրութիւն մը (1943 յունուար 1 — Դեկտ. 31) որ անշուշտ քաղուած է ազգ. իշխանութիւններէն ։

Այդ ցուցակին համաձայն, Դամասկոսի շրջանին մէջ կային 13.249 Հայեր, Հալէպի շրջանի՝ 71.821, Լիբանան՝ 60.000, համագումար 145.064 հոգի։ Մինչդեռ սովորութիւն եղած է երկու գաղութներուն Հայերու թիւը հաշուել 150—175—200.000 հոգի։

Քանի որ ներգաղթի արձանագրութիւնները Սուրիա – Լիբանանէն սկսան, այնտեղ ալ դիւրին է ճշդել մօտաւոր թիւը։ Համրել գացողները եւ մնացողները։

Եւ այսպէս ամէն տեղ։ Ոչ թէ իբրեւ մարզանք, այլ իբրեւ անհրաժեշտ պահանջ։

Ամէն տեղ ալ կան ազգ. իշխանութիւններ եւ ձեռնհաս անհատներ, որոնք եթէ բան - գործ ընեն, կրնան գլուխ հանել այս գործը։

Ամէն տեղ ալ, մարդահամարները կը ներկայացնեն մօտաւոր թիւեր, նոյնիսկ երբ կը կատարուին պետութեանց կողմէ։ Անոնց շնորհիւ, կ'ունենանք ոչ միայն համրանքը, այլեւ շահեկան տեղեկութիւններ ժողովուրդի ընկերային եւ տնտեսական կեանքի մասին։ Եւ կը գիտնանք, մանաւանդ, թէ ի՛նչ կ'աւելնայ եւ կը կորսուի ամէն տարի, այս կամ այն գաղութին մէջ։

Յաւելման մասին կասկած չունինք։ Մեր ժողովուրդը բազմածին է միշտ, հակառակ որոշ դասերու քաղքենի բարքերուն։ Եւ մահերն ալ սովորականէն աւելի չեն։ Բայց, կայ միւս կորուստը, անվիճելի եւ անպարտելի,— այլասերում։

Յետոյ, մարդահամարի շնորհիւ է որ կը պարզուի գաղութներու ընկերային կազմը։ Ո՞ր դասերը կը զօրանան, որո՞նք տեղի կուտան, եւ որո՞նք նորութիւն մը կը ներմուծեն մեր կեանքին մէջ։

Այս ուղղութեամբ աշխատանք մը երեւան պիտի հանէր նաեւ ուրիշ պատկեր մը,— այսպէս կոչուած «ուսումնական» դասին բարոյական եւ տնտեսական վիճակը։ Վերելքն ու անկումը, այլ մանաւանդ կազմական կապը ցիրուցան բազմութեանց հետ։

Արդարեւ, ի՞նչ արժէք ունի, եթէ դրոց-բրոցներու նախանձելի չքախումբեր կան, բայց հետզհետէ կը հեռանան ժողովուրդէն, ասպարէզը ձգելով թափթփուքներու ։

Ներգաղթին շնորհիւ, եթէ 35—40.000, նոյնիսկ հարիւր 1000 հոգի դառնան հայրենիք, յառաջիկայ տարիներու ընթացքին, անդին պիտի մնան հարիւր հազարաւորներ, սպասելով հողերու ընդարձակման։ Այս բազմութիւնները պէտք ունին հացեւոր եւ մտաւոր սնունդի։ Պէտք ունին դուրդուրանքի, քանի որ հեռու են հայրենիքէն։

Ի՞նչպէս կարելի է կանգուն պահել զանոնք, առանց կենդանի մշակոյթի եւ մանաւանդ առանց խանդավառ մշակներու։

Որքան որոշ գաղափար ունենանք մեր իսկական համրանքի եւ անոր ներքին բովանդակութեան մասին, այնքան լաւ։

Քսանըհինգ տարիէ ի վեր տաք ու պաղ հովեր կը քշեն կը տանին յարդն ու տաշեղը։ Ի՞նչ մնացած է բուն ցորենէն...

Եւ այդ ցորենը ո՛րքան կրնայ դիմանալ, եթէ իւրաքանչիւրը իր պատեանին մէջ քաշուի, պատուհանէն դիտելով ամէն բան։

Շ.

ՄԵԾ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

ԱԼԺԷ, 4 Մարտ.— Ամիսներէ ի վեր լրագրական մենամարտ մը կը ծածկէ ռուսեւթուրք դիւանագիտական լարուած յարաբերութեանց իսկական վիճակը։ Լարուած յարաբերութիւն՝ ոչ միայն անոր համար որ մեր ազգային շահերը այդպէս կը դունաւորուին, այլ իրապէս լարուած, քանի որ Խ. Միութիւնը հրապարակաւ կը յայտարարէ իր հողային կցումներու անխախտ դիտաւորութիւնը ։

Թրքահայ հողերու իրական եւ իրաւական պահանջատէրը մենք ենք, իսկ քաղաքական պահանջատէրը՝ Խ. Ռուսաստանը։ Սփինքսի պէս լուռ է Ռուսաստանը։ Եւ հոս է բուն գաղտնիքը։

Թուրք մամուլը այսահար, իր գայրոյթի բովանդակ թոյնը կը թափէ հայ կոմիտէներու գլխուն։— «Ասարըմ, բէսէրըմ»։ Դարերու քաղաքականութիւն մը, որ Թուրքիան անդամատեց երկու երրորդով եւ այսօր ալ կը ձգտի վերածել զանցառելի քանակութեան մը, Հայութիւնը պէտք չունի Թուրքը ճանչնալու։ Անոր դիտածը կը բաւէ բոլոր դարերուն համար։ Առիւծ՝ տկարի գլխին, աղուէս՝ հզօրի առջեւ։ Թարմ օրինակ մը եւս։

Պատառ մը Հայութիւն ունինք Պոլիս եւ Անատոլուի խորերը։ Թուրքերը ի՜նչ լեզու կը դնեն այս անճար բեկորներուն բերանը, որ ուժգնօրէն բողոքեն արտասահմանի հայ կոմիտէներու շարժումներուն դէմ։ Հայը՝ Հայուն դէմ... Միշտ նոյն Թուրքն է որ կը գործէ, նոյն մեթոտներով, ծածկելու համար իր ոճրածին դէմքը։

Կա՞ն հաւատացողներ եւ ականջ դնողներ Թուրք մամուլի զառանցանքներուն։ Անշուշտ։ Բաւական է Եւրոպացի ըլլալ, քիչ մը դրիչ բռնել սորվիլ եւ քանի մը անհեթեթ բառ թոթովել Արեւելքի մասին եւ յաւիտենապէս ՏԳԷՏ մնալ։ Եւրոպացին ծոյլ է մտքով, երբ խնդիրը կը վերաբերի Արեւելքին։ Ամէն տասը տարին անգամ մը պէտք է արմատապէս նորոգէս իր յիշողութիւնը, որ չմոռնայ իր դիտածը, առնուազն սեւը՝ ճերմակ եւ ճերմակը՝ սեւ չներկայացնելու համար։ Յաճախ այդ ալ չի յաջողիր, որովհետեւ անոր կը խառնուին յետին միտքերն ու օրուան կառավարութեան շահերը։ Փաստ՝ մեր Դատը։ Յաճախ ձախակողմեան կառավարութիւններն ու մամուլը կը պաշտպանեն ուժգնօրէն, երբ աջակողմեանները կը դաւեն։ Յաճախ աջակողմեանները կը պաշտպանեն, իսկ ձախերը կը լքեն մեզ։ Ի չարս այլոց, երկու դասական երկիրներ կան այդ տեսակէտէն,— Անգլիան ու Ֆրանսան։

Անգլիոյ հանրային եւ քաղաքական ըմբռնումներուն մէջ անբացատրելի խորհուրդ մը կայ։ Աջ թէ ձախ, բոլորն ալ Ն. Վեհափառութեան կառավարութեան պահանջներու ներկայացուցիչներն են։ Այդպէս է պահպանողականը, այդպէս է ընկերվարականը եւ կը կարծեմ թէ այդպէս պիտի ըլլայ համայնավարը։ Թիւերու եւ վիճակագրական տուեալներու կը կառչին, փոխանակ ժողովուրդներու պատմական իրաւունքներուն։ Եթէ Գերմանիա յաջողէր թռչուն ռումբերով ոչնչացնել Լոնտոնը, ո՞ր վիճակագիրը պիտի ըսէր թէ Լոնտոնը Անգլիոյ չի պատկանիր։ Կարսի, Արտահանի, Արդուինի, Վանի, Տարօնի եւ միւս Թրքահայ նահանգներու բնակիչները, հողմացրիւ ինկած զանազան պետութեանց հողատարութեան տակ, իրենց քաղաքացիական եւ զինուորական պարտականութիւնները լայնօրէն կատարեցին այս աշխարհաւեր պատերազմին մէջ եւ այսօր իրենց արեան գինն է որ կը պահանջեն։ Թուրք հրապարակագիր մը նոյնիսկ «Հինգերորդ գունդ» կը կոչէ պարտաճանաչ հայութիւնը, ծածկելու համար Թուրքիոյ մթին դերքը։ Մետասաներորդ ժամուն Գերմանիոյ դէմ պատերազմ հռչակող Թուրքիան արդեօք քանի՞ սպաննուած, վիրաւոր եւ գերի ձգեց ռազմադաշտին վրայ... Հանրածանօթ միակ «Հինգերորդ Գունդ»ը Թուրք պետութիւնն է, որուն վերջնական անդամահատութեան ժամը կը կարծենք թէ հասած է։

Մեզի կը մնայ կուռ ու հզօր մէկ ճակատ կազմած՝ կրկնել,— Մէկ Դատ, մէկ Հայաստան եւ մէկ ժողովուրդ։ Անհամբեր պիտի չըլլանք, երկար պիտի չգտնենք անցնող ժամանակը։ Պիտի առգործուինք քաղաքական լայն համբերութեամբ, մինչեւ որ բացուին մեծ գաղտնիքին խորհրդաւոր դուռները։

Վ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

ՊԵԼԺԻՈՅ նոր դահլիճը կազմեց Պ. Սփաք, միայն ընկերվարականներ եւ մասնագէտներ առնելով։

ՊԻՏՈՐ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

ԼՈՆՏՈՆ ԵՒ ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆ ԿԸ ՄԵՂԱԴՐԵՆ ՄՈՍԿՈՒԱՆ

Անգլիական եւ ամերիկեան թերթերը կը գրեն թէ յարաբերութիւնները լարուած կը մնան մէկ կողմէ Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներուն, միւս կողմէ Խ. Միութեան միջեւ, Մանչուրիոյ, Պուլկարիոյ եւ Իրանի խնդիրներուն առթիւ։ Առ այժմ ամէնէն աւելի մտահոգութիւն կը պատճառէ Մանչուրիան, «ուր առած տարած են ամէն ինչ, եւ երկիրը այլեւս չէ այն հարուստ շրջանը զոր Ճափոնցիները շինեցին 1931էն սկսեալ»։ Նոյն աղբիւրներուն համաձայն, հազարաւոր գործարաններ պարպուած են մասնաւորապէս Մուքտէնի շրջանին մէջ որ Մանչուրիոյ ճարտարագործական կեդրոնն է։ Այդ քաղաքի 5000 գրեթէ բոլոր գործարանները, մեծ թէ փոքր, այնքան քակուած, անպէտ վիճակի մը վերածուած են որ, Չինացիները կը զարմանան թէ ե՛րբ կարելի պիտի ըլլայ վերաշինել։

Այս յայտնութեանց վրայ, Մոսկուայի անգլ. գործակատարին յանձնարարուեցաւ իր կառավարութեան տեսակէտները յայտնել Մանչուրիոյ ճարտարագործական կազմածներու ապագայ գործածութեան մասին։ Արտաքին նախարարն ալ այս տեսակէտները պարզեց երեսփ. ժողովին մէջ, ըսելով թէ որ եւ է մեքենայ եւն. պէտք չէ տեղափոխել, մինչեւ որ կարգադրութիւն մը ըլլայ Ծայր. Արեւելքի հատուցումներուն համար եւ թէ այդ բոլոր կազմածները պէտք է իբրեւ աւանդ պահուին այն երկրին կողմէ ուր կը գտնուին։ Մ. Նահանգներն ալ այս տեսակէտն ունին։

Գալով պուլկարական հարցին, Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը վճռապէս հերքեց Մոսկուայի այն մեղադրանքը թէ Ամերիկա խախտած է Երեքներու համաձայնութիւնը։ Նախարարը իր «մեծ զարմանքը» յայտնելով, կ'ըսէ թէ «Մ. Նահանգներու կառավարութիւնը երբեք չէ կատարած որ եւ է ձեռնարկ որ հակասէր բարեկամական գործակցութեան»։ Ծանուցագիրը, որ Ուաշինկթընի խորհրդային դեսպանատան յանձնուեցաւ Մարտ 11ին, կէտ առ կէտ կը պատասխանէ ռուսական բոլոր առարկութեանց։

Եւ վերջապէս Իրանի խնդիրը,— բրիտանական կառավարութիւնը երկուշաբթի օր հրահանգեց Մոսկուայի գործակատարին՝ շուտափոյթ պատասխան խնդրել խորհրդային կառավարութենէն՝ իր վերջին ծանուցագրին, որով բացատրութիւն կը պահանջէր թէ ռուսական զօրքը ինչո՛ւ կը մնայ հիւս. Իրանի մէջ։ Այս առթիւ կը յիշեցնէր թէ՝ 1942ի համաձայնութեամբ, Իրանի բոլոր օտար զինուորները պիտի քաշուէին պատերազմին դադարումէն վեց ամիս վերջը, այսինքն 1946 Մարտ 2ին։

✕ Հեռագրի մը համաձայն, Իրանի վարչապետը Մոսկուայէն վերադարձին պատմեր է թէ Մոլոթով Թեհրան պիտի գայ քանի օրէն ։

Մոսկուա կը ձաղկէ Չըրչիլը

Մոսկուա վերջապէս խզեց լռութիւնը, Չըրչիլի ճառին առթիւ։ «Փրավտա», կուսակցական պաշտօնաթերթը, Մարտ 11ին հրատարակեց Մոսկուայի անթելի խօսնակին երկար մէկ տեսութիւնը, որ խստօրէն կը քննադատէ Անգլիոյ նախորդ վարչապետը, այդ ճառին առթիւ։ Կ'ամփոփենք հիմնական կէտերը.—

Երբ մարդ կը կարդայ այդ ճառը, ակամայ կը յիշէ այն Չըրչիլը որ կը գործէր առաջին համաշխարհային պատերազմէն վերջը։ Այդ շրջանին իսկ ան չէր ըմբռներ պատմութեան ընթացքը եւ ողորմելի փորձեր կ'ընէր կասեցնելու համար դէպքերու ընթացքը։ Ան դրդիչն էր հակախորհրդային պայքարին եւ գլխաւոր կազմակերպիչը զինեալ միջամտութեան ընդդէմ Խ. Միութեան։ Բրիտանացի ժողովուրդը շատ սուղ վճարեց յետադիմականներու այս արկածախնդրութիւնը, որ խորտակուեցաւ շառաչալից, հակառակ Չըրչիլներու եւ Չէյմպըրլէններու ճիգերուն։ Այդ օրէն իվեր շատ ջուր հոսեցաւ կամուրջներուն տակ, բայց Չըրչիլ հաւատարիմ մնաց ինքն իրեն։ Դժբախտաբար ոչ բան մը մոռցած է, ոչ ալ բան մը սորված։ Ան նորէն իր մանրուկ ձին նստած, կը փչէ Խ. Միութեան դէմ, իր դիւանաթուղթերէն դուրս հանելով բոլշեւիկեան վտանգին եւ ծաւալման խրտուիլակը։ Երբ պատերազմը կը շարունակուէր, երբ մահացու վտանգ մը կը սպառնար Անգլիոյ եւ Եւրոպայի, Չըրչիլ ոչ թէ մէկ անգամ, այլ շատ անգամներ չեշտեց Խ. Միութեան տիրական դերը։ Այն ատեն բարեկամ կը ձեւանար խորհրդային ժողովուրդին եւ հաւատարմութիւն կ'երդնուր անգլեւխորհրդային բարեկամութեան, ինչպէս և անգլեւխորհրդային – ամերիկեան միաբանութեան։ Բայց վտանգը անցաւ, հիթլէրական մահացու վտանգը որ կախուած էր Անգլիոյ եւ Եւրոպայի գլխուն՝ անհետացաւ եւ Չըրչիլ նորէն Չըրչիլն է։ Արդարեւ, ի՞նչ ըսել կ'ուզէ Չըրչիլ, երբ թունաւոր եւ ատելավառ խօսքեր կ'արտասանէ Խ. Միութեան ծաւալապաշտ ձգտումներուն, «Եւրոպայի վրայ ձգուած երկաթեայ վարագոյրի» եւն. մասին։ Ինչպէս անցեալին մէջ, ան կը ջանայ ահաբեկել ամբողջ աշխարհը, «խորհրդային ծաւալումը» ներկայացնելով վտանգ

ՅԱՋՈՂ ԵՐԵԿՈՅԹ ՄԸ

ՎԱԼԱՆՍ.— Հայ Մարզական Միութեան խընջոյք երեկոյթը տեղի ունեցաւ 2 մարտ, շաբաթ երեկոյ ընկեր Յ. Կօշկակարեանի կառատան մէջ: Հակառակ օդին անյարմարութեան, խուռներամ բազմութիւն մը եկած էր քաջալերելու մեր մարզիկներու առաջին ձեռնարկը:

Վարչութեան կողմէ ընկեր Գ. Սինապեան բացատրեց ցարդ տարուած աշխատանքը, որուն շնորհիւ բազմաթիւ յաջողութիւններ ունեցած են ու ապահովաբար մօտերս կը ստանան Տրոմ Արտէշի ախոյենական տիտղոսը, անցնելով Promotionի շարքին: Այս առթիւ յայտարարեց թէ Մարզականը կը գործէ բոլորովին չէզոք գետնի վրայ, առանց ո եւ է հովանաւորութեան կամ թեւարկութեան: Ան կը ձգտի միայն փրկել մեր նոր սերունդը բարոյական անկումէ: Այս առթիւ հրաւիրեց ներկաները մէկ վայրկեան յոտնկայս խոնարհիլ Միութեան ժրաջան հիմնադիրներէն ողբացեալ Պ. Հ. Պարսամեանի յիշատակին առջեւ: Յետոյ, շնորհակալութիւն յայտնեց յարանուանական եւ ոյժ. Ազգ. Միութեանց ներկայացուցիչներուն որոնք ներկայ էին: Մասնաւոր շնորհակալութիւն յայտնեց նաեւ ընկեր Յ. Կօշկակարեանի որ սիրայօժար եւ ձրի տրամադրած էր իր ընդարձակ կառատունը: Ապա, խնդրեց որ տեղական կազմակերպութիւններ եւ կամ անհատներ թելադրանքներ ընեն, եթէ ունին:

Ֆ. Ա. Ը. Միութեան կողմէ խօսեցան Պ. Պ. Մ. Տէր Սարգիսեան եւ Եր. Գաբրիէլեան: Ներկաներու փափաքին վրայ սեղանապետ ընտրուեցաւ Պ. Մ. Ժամագործեան որ յաջողապէս վարեց իր պաշտօնը: Մեր համակրելի ջութակահարը Պ. Ադամին խանդավառեց հանդիսականները, նուագելով ռումանական, հունգարական եւ մանաւանդ հայկական գեղեցիկ կտորներ: Յաջորդաբար երգեցին Տիկին Ե. Սէմէրճեան, Օր. Պարսամեան, Օր. Չէլէպեան եւ Պ. Զ. Գասեան: Արտասանեցին Պ. Պ. Կ. Փափազեան եւ Ա. Միթիլեան:

Ապա աճուրդի դրուեցան երկու հաւ, շամփանիա եւ սիկարէթ: Պ. Օ. Քիրէճճեան իբրեւ աճուրդի կնքահայր վարեց աճուրդը, որմէ գոյացաւ մօտաւորապէս 55.000 ֆրանք: Շահեցաւ Պ. Յ. Կէվիկեան: Այս առթիւ գնահատելի էր Պ. Թ. Լուսինեանի մէկ բարի ժեստը: Հարիւր հազարէ աւելի հասութաբեր այս երեկոյթին իրենց եռանդուն մասնակցութիւնը բերին բոլոր հանդիսականները անխտիր, մանաւանդ Ֆ. Ա. Ը. Մ., Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդ, Կապոյտ Խաչ, Կարմիր Խաչ, երգչախումբ, Պ. Պ. Վ. Պապիկեան, Օ. Քիրէճճեան, Ռ. Տալաքլիփէեան, Ա. Պարսամեան, Յ. Այվազեան, Յ. Կէվիկեան, Զ. Պալթայեան եւ Մարզականի գործունեայ նախագահը Մ. Սէմէրճեան:

Առաջին նշանակալից ու աննախընթաց երեւոյթն է այս, որովհետեւ Մարզական միութեան շուրջ բոլորուած ենք ամէնքս, առանց գաղափարի խտրութեան: Արդարեւ կ'արժէ զօրավիգ կանգնիլ անոր, որովհետեւ ան մեր գաղութի հայկական ոգին ու արժանապատուութիւնը բարձրացնող միակ յառաջապահն է: Սրտանց կը մաղթենք որ շարունակէ իր յառաջդիմութիւնները, նոյն խանդավառ եւ յարատեւ գործունէութեամբ:— Թղթակից

ԸՆԿԵՐ ԽԱՏԻՍԵԱՆԻ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏԸ

Ողբացեալ ընկեր Ա. Խատիսեանի հոգեհանգիստը տեղի ունեցաւ կիրակի օր Փարիզի Հայոց եկեղեցին: Ներկայ էր մեծ բազմութիւն մը, հայ եւ օտար: Հոն էին Տէր եւ Տիկին Մարսէլ Փան, Ազգ. Դաշնակցութեան Գաղթ. բարձր. քոմիսարի ներկայացուցիչը, Վրաստանի նախկին վարչապետ Ա. Ջխէնկէլի, արտաքին գործ. նախարար Գէգէչկօրի, Սոց. Դէմ. կուսակցութեան նախագահ Կվարճավաձէ, Օֆիսի տնօրէն Ասաթիանի, Ազրպէյճանի ներկայացուցիչ Հաճի Պէյլի եւ Կովկասեան ժողովուրդներու ներկայացուցիչները, Գաղթ. Կեդր. Օֆիսի տնօրէն Պ. Մ. Բունիաթեան, այլ պաշտօնական անձնաւորութիւններ եւ մեծ թիւով ընկերներ: Արսէն քհնյ. Սիմէոնեանց Խատիսեանի յիշատակը պանծացուց սրտառուչ քարոզով մը եւ ըսաւ թէ հայ պետական մեծ մարդուն անունը պիտի չմոռցուի Հայ Պատմութեան մէջ: Օր. Աստղիկ Առաքելեան երգեց Կոմիտաս վրդ.ի «Տէր ողորմեա»ն, յուզելով բոլոր ներկաները:

մը Արեւմուտքի «վաւերական» ժողովրդապետութեան համար: Ան հրակէզ բարկութեամբ կը խօսի Պուքրէշի, Սոֆիայի, Փէշթայի մասին, որոնք խորհրդային շրջանակին մէջ կը գտնուին եւ, իր կարծիքով, այսպէս կամ այնպէս, ենթարկուած են Մոսկուայի խիստ հսկողութեան, իսկ իր միակ մխիթարութիւնը կը գտնէ Աթէնքի մէջ»:

«Փրավտա» յետոյ կը բացատրէ թէ Չըրչիլի թելադրած զինակցութիւնը՝ Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներուն միջեւ, ուղղուած է Խ. Միութեան դէմ, հետեւաբար կը ջնջէ այն ինչ որ կը քարոզէր պատերազմի ընթացքին: «Անխուսափելի համարելով նոր պատերազմ մը, ան այդպիսի պատերազմ մը կը դրդէ, եւ այն ալ Խ. Միութեան դէմ: Իր կարծիքով, արեւմտեան ժողովրդապետութեանց ճակատ մը պէտք է կազմել անգլեւամերիկեան տիրապետութեան տակ ընդդէմ արեւելեան համայնավարութեան: Ուրիշ խօսքով, անգլեւամերիկեան տիրապետութիւնը հաստատել ամբողջ աշխարհի վրայ, լուծել երեք պետութեանց միաբանութիւնը եւ Միացեալ Ազգերու կազմակերպութիւնը. վերջապէս «առողջապահական գօտի մը» հաստատել Խ. Միութեան դէմ»:

Պաշտօնաթերթը կ'եզրակացնէ թէ Չըրչիլ հին եղանակ մըն է որ կը հնչեցնէ նոր նուագարանի մը վրայ եւ չարաչար պիտի ձախողի, ինչպէս առաջ: «Ան կը գերագնահատէ յետադիմութեան ուժերը եւ կը թերագնահատէ ժողովրդապետութեան ուժերը»:

«ԳԵՐՄԱՆԻԱՆ ԱՆՕԹԻ ՁԳԵԼՈՎ ԵՒՐՈՊԱՆ ՉԻ ՓՐԿՈՒԻՐ»

Գերմանիոյ տնտեսական վարիչները ծանրակշիռ ազդարարութիւն մը ուղղեցին առջի օր, անգլիական շրջանին մէջ, հրապարակային ժողովի մը առթիւ որ կազմակերպուած էր բրիտանական հրամանատարութեան կողմէ: Ներկայ էին անգլիացի, ֆրանսացի եւ ամերիկացի թղթակիցներ: Գերման տնտեսական խորհուրդին 25 անդամները լսեցին երկու անգլիացի սպաներ, որոնք ազդարարեցին թէ Գերմանիոյ անմիջական ապագան մխիթարական պիտի չըլլայ: Ի պատասխան, հականացի Գերման մը յայտարարեց.

— «Մենք կ'ըմբռնենք մեր պատասխանատուութիւնները: Մենք բացսիրտ պիտի ըլլանք եւ պարկեշտ: Անկարելի է որ եւ է վերաշինութիւն, երբ անօթութիւնը կը սպառնայ մեզի»:

Յետոյ խօսեցաւ Տոքթ. Ակարց, որ ըսաւ.— «Բոլորս ալ պիտի աշխատինք վերահաստատել Գերմանիան, առանց որու ոչ Գերմանիան կրնայ ապրիլ, ոչ ալ Եւրոպան:

✕ Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ բրիտանական շրջանին մէջ 23 միլիոն Գերմաններ հաւաքական սովամահութեան դատապարտուած են, իբրեւ հետեւանք օրապահիկներու կրճատման: Այժմ օրական ուտեստ է 1000 գոլ (քալոռի), որ կը նշանակէ անօթութիւն եւ որ աւելի պիտի պակսի:

ԾԱՆՕԹ ԴԵՐԱՍԱՆ Ռէմու ինքնաշարժի արկածի մը հանդիպելով, մէկ սրունքը ջախջախուեցաւ:

ՅԵՏԱՁԳՈՒԵՑԱՒ Փարիզի հանրատուններուն փակումը, որ տեղի պիտի ունենար մարտ 15ին: Պատճա՞ռը,— նոր քննութիւն պիտի կատարեն, որովհետեւ հաստատուած է թէ շատ մը քաղաքներու եւ մասնաւորապէս Սէնթ Էթիէնի մէջ ուր հանրատուները փակուած էին, վեներական հիւանդութիւնները աճած են դադտնի պոռնկութեանց հետեւանքով:

ԲԱՆ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

20 ՏԱՐԻ ՏԱԺԱՆԱԿԻՐ ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ դատապարտուեցաւ Ժաք Շվալիէ, Փէթէնի կրթական նախարարը, Գերագոյն Ատեանին կողմէ որ նիստի հրաւիրուած էր առջի օր, ծերակոյտի շէնքին մէջ: Ամբաստանեալը, որ Կրընոպլի համալսարանին վերատեսուչն էր, կ'ամբաստանուէր ոչ այնքան իբրեւ նախարար որքան 1944ին գրուած շարք մը նամակներու համար որոնցմով պատիժներ կը պահանջէր զօր. տը Կոլի կուսակիցներուն եւ համայնավարներուն դէմ, հայրենասէրներ կը մատնանշէր, կը մեղադրէր կարտինալները որ անհնազանդութեան խրատներ կուտան: Տասը վկաներ ներկայացած էին թեր խօսելու համար. բայց անօգուտ: Դեռ պիտի դատուին հինգ նախարարներ:

ԱԹԷՆՔԷՆ կը հեռագրեն թէ վեց նախարարներ եւս հրաժարեցան, որով հրաժարեալ նախարարներուն թիւը կը բարձրանայ 9ի: Այս հրաժարումները հետեւանք են երեսփ. ընտրութեանց առթիւ տրուած որոշման, որուն համաձայն անփոփոխ կը մնայ թուականը, 31 Մարտ, Անգլիոյ պնդումով:

500.000 ԹՈՆ ՑՈՐԵՆ պիտի դրուի Ֆրանսայի տրամադրութեան տակ, Խ. Միութեան կողմէ, Օտէսայի, Նովօրոսիսկի եւ Նիքոլայեւի նաւահանգիստներուն մէջ (4 միլիոն կենդինար ցորեն, մէկ միլիոն կենդ. գարի): Ուրեմն Ֆրանսայի կը մնայ շոգենաւ ճարել եւ Սեւ ծով ղրկել, փոխադրելու համր այս արմտիքըը:

ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԱԾ Է
ԿԷՆՃԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒ նպարեղէնի խանութը
45, Rue de Bonnel, Lyon
Ուր հին ու նոր յաճախորդները պիտի գտնեն ամէն տեսակ նպարեղէն մատչելի գիներով:

ՓԱՐԻԶԻ Հայոց Կրօն. Ընկերակցութեան Փետրուար 24ի ընդհ. ժողովի կողմէ ընտրուած քուէախոյզները քննելով Վարչական Ժողովի մասնակի վերանորոգման համար տրուած քուէները, հաստատեցին թէ կային 412 օրինական քուէներ եւ բացարձակ մեծամասնութեամբ ընտրուած են.— Պ. Պ. Վահէ Թօսունեան, Սեդրակ Քարեան, Գրիգոր Պահրի, Գրիգոր Փաթթուքեան եւ Գառնիկ Մոմճեան: Միւս եօթը անդամները համեմատական մնացած ըլլալով, ընտրութիւնը պիտի կատարուի յառաջիկային:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ԶԱՒԱՐԵԱՆ կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները այս ուրբաթ, իրիկուան ժամը 8.30ին, Խրիմեան սրահը:

ԱՆԻԷՌ ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊԻ Հ. Յ. Դ. Արամ ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս հինգշաբթի ժամը 8.30ին, ընկերվարականներու սրահը: 149bis, Ave. Argenteuil: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ՊԱՆԵԷՕ ՔԱՇԱՆԻ Հ. Յ. Դ. «Արծիւ» ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովը՝ այս ուրբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

Հ. Յ. Դ. ԼԻՈՆԻ Վարանդեան կոմիտէն «Վարդանանք»ը պիտի ներկայացնէ Մարտ 30ին, ղեկավարութեամբ Ժիւտէքս Զուլճեանի:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայր. Միութեան նախկին վարչութիւնը որոշած է ընդհ. ժողովէն առաջ տօնել հերոսամարտի 31րդ տարեդարձը: Մանրամասնութիւնները յառաջիկային:

ՎԻԷՆԻ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի անդամները, դասախօսական ժողովի կը հրաւիրուին, այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 8ին, Պ. Տիգրան Մանուկեանի սրճարանը: 129 rue Lafayette:

ՄԱՐՍԷՅԼ ՓՐԱՏՈՅԻ Մայր եկեղեցիի Կրօն. Ընկերակցութիւնը երաժշտապետի պաշտօնին կոչած ըլլալով ծանօթ երաժշտագէտ Պ. Վ. Սարգիսեանը, ձեռնարկած է թէ հոգեւոր եւ թէ աշխարհիկ երկսեռ երգչախումբերու կազմութեան: Մասնակցելու համար արձանագրուիլ փափաքողներ կը հրաւիրուին դիմել Ազգ. Առաջնորդարան, 57 rue Tapis Vert, Մարտ 15էն, իրիկուան ժամը 18—19.30:

ԱԻԱԳԻ ՀԱՍՑԷՆ.— AVAK HAGOPIAN (le Thaumaturge), Chimran - Téhéran (Iran):

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ.— Վալանսէն Տիկին Ա. Մաքսուտեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ Պ. Գ. Ստեփանեանի, Գահիրէ:

✕ Վիէնէն Պ. Ալեքսան Տէր Յակոբեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ Պ. Գէորգ Այտընեանի, Péage de Roussillon:

Հաուրյս Գարակեօզեան Հօնի

Նախկին Սանուց Միութեան տարեկան մեծ պարահանդէսը, շաբաթ գիշեր 16 Մարտ, ժամը 21էն մինչեւ լոյս, Salle Saulnier 7 rue Saulnier, métro Cadet, Montmartre եւ N. D. de Lorette:

René Pesentiի սպանիական ծանօթ նուագախումբը: Ճոխ պիւֆէ եւ խմիչք սեղաններով եւ Comptoirին առջեւ: Սրահին ջերմութիւնը ապահովուած է:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԳՈՐԾԱԿԱԼՆԵՐՈՒՆ

1.— Յառաջի վերհրատարակման Ա. տարին կը լրանայ Ապրիլ 8ին: Առկախ հաշիւ ունեցողներէն կը խնդրուի փակել մինչեւ Մարտի վերջ, անպատճառ:

2.— Աւելորդ անգամ մըն ալ կը խնդրենք բոլորէն որ իրենց առաքումները կատարած ատեն Mandatին կտրօնին վրայ գրեն ղրկուած գումարին մանրամասնութիւնը, անկախ նախապէս կամ յետոյ գրուած նամակներէն: Նաեւ ուշադրութիւն հասցէներուն:

Սիփան Կոմիտաս երգչախումբի տարեկան մեծ համերգը

Ղեկավարութեամբ Գ. Ալէմշահի
Salle Gaveauի մէջ 45 rue de la Boétie (Miromesnil)
Կիրակի, 17 Մարտ ժամը 5ին

Մասնակցութեամբ Օր. Ա. Առաքելեանի, Օր. Ա. Ատոմեանի, Օր. Մ. Աճէմեանի, Պ.Պ. Յ. Յակոբեանի, Տ. Մինասեանի: Յայտագրին կարեւոր մէկ մասը յատկացուած է անծանօթ եւ նոր հայ երգերու:

Տոմսերը ապահովել՝ Studio Caumartin, 19a rue Caumartin, Paris (8): Գրատուն Հրանտ Սամուէլ, 51 rue Mr. le Prince եւ երգչախումբի անդամներէն:

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Dameame - 13e

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH - Fondé 1925 - R. C. S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԲԱԺՆԵԳԻՆ.— Տար. 750, 6ամս. 400, 3ամս. 200 ֆրանք

Jeudi 14 Mars 1946 Հինգշաբթի 14 Մարտ

ԺԸ. ՏԱՐԻ — 18e Année N° 4559-Նոր շրջան թիւ 288 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 3 Ֆ.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՄԻԱՍԻՆ ԷԻՆ...

Ահա նորէն արձագանգ մը մեր ժամանակակից պատմութենէն: Շատ կարճ, բայց ո՛րքան խօսուն:

«Նիւ Եորք Հէրըլտ» շարունակելով իր ամենօրեայ արտատպումները 25 կամ 50 տարի առաջ հրատարակած կարեւոր լուրերուն, առջի օր կը հրամցնէր հետեւեալ տեղեկութիւնը.—

1896 ՄԱՐՏ 12.— Ռուսիա որոշ փոխարինութիւններ ստանալով Եգիպտոսի եւ Պալքաններու մասին, պիտի օգնէ Թուրքիոյ, խաղաղութիւնը պահպանելու համար Հայաստանի մէջ:

Յիսուն տարի վերջը, ամէնքս ալ քիչ – շատ բան գիտենք այդ «օգնութեան» մասին: Բայց այն ատե՞ն, երբ մարդիկ հողէն քարէն օգնութիւն կը սպասէին, փրկուելու համար անլուր տառապանքներէն, յարաճուն հալածանքներէն ու ջարդերէն: Օգնութիւն «խաչապաշտ Բեռլէն», ամենազօր «Ինկիլիզ»էն եւ միւսներէն:

Եւ «օգնութիւնը» չուշացաւ: Դիմումներ Բ. Դրան: Բարենորոգման ծրագիր (1895 Մայիս): Երկու ճակատ եւ ներքին դաւեր՝ վեց Մեծերու միջեւ: Եւ ապա նորէն ջարդ: Սանձարձակ սպանդ՝ Պոլսէն մինչեւ Փոքր Ասիա եւ «արեւելեան նահանգները»:

Արիւնկզակ Սուլթանը երբեք ինքզինքը այնքան զօրաւոր զգացած չէր որքան 1895ին եւ մանաւանդ 1896ին, Պանք Օթոմանի դէպքէն վերջը (Օգոստոս), ուր կայէնի դերը կը կատարէր ցարական դեսպանատան ներկայացուցիչը, Մաքսիմով:

Այնուհետեւ տեսանք ուրիշ սարսափներ: Ու վերջապէս 1915—1922ը: Միշտ միեւնոյն երեւոյթներով: Մէկը Թեր, միւսը դէմ Օսմ. կայսրութեան եւ քէմալապետութեան: Եւ կամ մէկը միւսէն ապիկար՝ երբ գազանը արեան մէջ կը խեղդէր ամբողջ ժողովուրդ մը:

Ե՞րբ միասին չեղան, հաւաքաբար կամ կարգով, ամէնէն ճակատագրական պահերուն: Մինչեւ անգամ իշխանութիւններ, վարդապետութիւններ, սերունդներ փոխուելէ վերջ:

Սահմանային սրբագրութեան, բուն բառով՝ նախկին սահմանագլուխի վերահաստատման խնդիր մը, Կարս – Արտահան ի՛նչ պատմական ճըշմարտութիւններ խոստովանիլ կուտայ Թուրք մամուլին.

— «Ռուսիա ոչ միայն տկար չէր այդ շրջանին, այլեւ զէնքով եւ հնչուն դրամով կ'օգնէր Թուրքիոյ: («Վաքըթ», 5 Փետր. **1946**):

Շատ բան փոխուած է անկէ ի վեր (1920—21): Եւ մինչ Մոսկուայի անթելն ու մամուլը չանթեր կը տեղան Անգարայի գլխուն, այս անգամ ալ Մեծն Բրիտանիան է որ ծուռ կը նայի իր զինակցին նոր քաղաքականութեան: «Ի՞նչպէս կարելի է: Ձեր Սպարապետը չէ՞ր որ գծեց այդ սահմանագլուխը...»:

Առ նուազն հինգ – վեց վիճելի խնդիրներ նորէն դէմդիմաց հանած են օրուան յաղթականները: Իւրաքանչիւրը իր ետեւէն կը քաշէ այս կամ այն իշխանութիւնը, խմբակցութիւնը, ժողովուրդը, շագանակներ հանելու համար կրակէն:

Ու մեր չար բախտէն, գլխաւոր կռուախնձորը նորէն Արեւելքն է, Պալքաններէն մինչեւ Միջերկրական եւ աւելի անդին: Մինչեւ Պարսկական Ծոց:

Թերեւս բոլորովին անհիմն չեն այն լուրերը թէ՝ Լոնտոն կը փորձէ արաբական ճակատ մը կազմել Միջին Արեւելքի մէջ, գլխաւորութեամբ Թուրքիոյ, որ իսկապէս նոր եւ զօրաւոր յենարաններ կը փնտռէ:

Այս այն աշխարհամասն է ուր ամէնէն աւելի կ'ընդհարին անգլիական եւ ռուսական շահերը: Մանաւանդ ներկայ պատերազմէն վերջը:

Բոլորն ալ «ապահովութեան» գօտիներ կը փնտռեն, իրենց սահմաններուն վրայ: Եւ, զանոնք ապահովելու համար, պատրաստ են նոր անակընկալներ սարքելու: Մինչեւ անգամ նորէնոտքի հանելու ամբողջ իսլամական աշխարհը: Նախանշա՞ն կը պակսի:

Այժմ հայ ժողովուրդ չկայ Թրքական Հայաստանի մէջ, որպէսզի օգնեն, «խաղաղութիւնը պահպանելու համար»: Բայց, գոնէ մէկ անգամ միասին ըլլային, արդարութիւնը վերահաստատելու համար:

Իրենց միլիոնաւոր զոհերուն արիւնն անգամ այդ կը պահանջէ: Իբրեւ տարրական հատուցում:

Շ.

ՊՈՒՏ 'Մ ԵՐԳ

Քանի հայրենի հողը հեռու է տակաւին մեր ոտքերէն, պէտք է փոխարինել զայն ուրիշով մը, հողին վրայ պահելու համար մեր տոհմային հոգին:

Եւ ես, ամէնէն ամուրը եւ կախարդականը կը գտնեմ երգը: Հայ երգը: Անով մթնոլորտենք մեր օտարերկրեայ կեանքը:

Հարուստ ենք այդ տեսակէտով: Լուսերու մէջ հանգչի Մեծն Կոմիտաս:

Տարին քանի հեղ, հայ երգը կուգայ, մեզ կանչելու, փարիզեան սրահներու մէջ՝ երգալոգանքի: Անոնք, տեսակ մը կրօնա–աշխարհիկ հանդրուաններ են: Պէտք է կրկնել զանոնք, ինչպէս մեր եկեղեցական տօները՝ խնկաբոյր շարականներով չքեղացած:

Այս կիրակի, հայ ժողովուրդը կոչնագիր ստացած է, «Սիփան – ԿՈՄԻՏԱՍ» երգչախումբէն՝ հաղորդուելու համար հայրենի երգերով:

Հոն պիտի ըլլան մեր ժիր մշակները՝ իրենց խափ ու արօրով, իրենց hnnովելներով եւ լուսնեղջիւր գոմշուկներով՝ ակօսելով հայրենի հողը, օծելով - արգասաւորելով զայն, հայ ճակտէն կաթող միւռոն - քրտինքով: Հայ աշխատանքի երգը, սիրաբորբ ու հեզաճկուն աղջիկներու ծեքծեքուն ու ծաղկեզարդուած զգեստներով հարսնուկներու պարերգները պիտի ոգեւորեն մեզ, պիտի կլայեկեն – փայլեցնեն, ու պիտի հրդեհեն մեր հոգիները՝ Հայաստանեայց հագներգութիւններով:

Շարականաոճ հարսներգներն ու Սէգ Սիփանայ կտրիճներու արիական դոփիւնները, պիտի սթափեցնեն մեզ, ընդոստ արթնցնելով մեր մէջ՝ ընդարմացած հայ ոգին:

Մենք, այդ երգերուն մէջէն, հոտը պիտի շընչենք մեր հայրենի հողին, երփներանգ ծաղիկներուն ու Մասիսէն փչող հովին ու զեփիւռին: Պիտի լուանք մեր ներքին մարդը: Թարմացած, հոգեփոխուած ... պիտի դառնանք հոնկէ:

Բերենք մեր զաւակունքը, մեր մատղաշ տունկերը հոն, մխրճելով մկրտելու զանոնք՝ հայրենի սրբազան երգերու աւազանին մէջ...

Կանչէ՛, կռո՛ւնկ, կանչէ...

Կ. ՊԵՏՈՒՇ

ԵՐԿՈՒ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐ ԿԸ ԽՕՍԻՆ...

— Օ՛, բարեւ, այ տղայ, շատոնց է չեմ տեսած քեզ. ի՞նչպէս ես, ի՞նչ կայ չկայ:

— Բարե՛ւ, բարե՛ւ. շնորհակալ եմ, չլսեցի՞ր: Ներգաղթի հարցարանները սկսան բաժնել:

— Այո, աչքերնիս լոյս, բայց քեզի բան մը պիտի հարցնեմ: Գրուի՞մ, թէ չգրուիմ, ի՞նչ կ'ըսես: — Ամէն Հայ պէտք է գրուի:

— Ապա՛, եթէ գրուիմ ու չկրնամ երթալ՝ ի՞նչ կ'ըլլայ վիճակս...

— Շիտակը ես ալ չեմ գիտեր, զաւակներ ունիմ հպատակ, կը խորհիմ թէ անոնք ի՞նչպէս պիտի տանիմ:

— Ես ալ կը խորհիմ թէ, քսան տարուան մէջ հազիւ բոյն մը կրցայ շինել, այլեւս տարիքս առած եմ, չեմ կրնար նոր տուն մը շինելու մասին մտածել: Հայաստան կ'երթամ, պայմանաւ որ այս տունիս պէս տուն մը տան այնտեղ ինծի:

— Անցեալ կիրակի ժողովի գացած էի, շատ բաներ խօսեցան, սակայն գլուխս չմտաւ: Ներկաներէն մէկը հարցուց թէ, եթէ հոս ունեցած տունս չկրնամ մինչեւ գացած օրս ծախել, ի՞նչ պիտի ընեմ, ի՞նչ կ'ըլլայ վիճակս: Նախագահին քով նըստող կարճլիկ մարդը, այս հարցումին պատասխանելով ըսաւ թէ, եթէ չես կրնար ծախել, կամ Ազգ. Ճակատին կը ձգես եւ կամ հիւպատոսին ձգելով ստացագիր մը կ'առնես, եւ երբ Հայաստան երթաս, այդ ստացագիրը կը ցուցնես, հոն քեզի հող կուտան, վրան տուն մը կը շինես, բայց, ասոր բնաւ խելքիս չի պառկիր: Ուրիշ պարոն մը ըսաւ թէ մենք արձանագրուելով ցոյց պիտի տանք թէ՝ մեր Դատին տէրն ենք ու պատրաստ զայն հետապնդելու, քանի կ'ապրինք: Մտքէս ըսի.— Ապրիս, ատոր խելքս կը պառկի:

— Անցեալ օր, իմ բարեկամիս մէկն ալ ըսաւ թէ՝ աշխատասէր, շինարար ժողովուրդ ենք, բայց եթէ մեր գործը Հայու պէս սկսելով, Անգլիացիի պէս վերջացնենք, միշտ կը յաջողինք:

— Ո՛չ, ո՛չ, կը սխալիս, այս անգամ մեր կռունակը Քեռին կայ, մի վախնար, պիտի տեսնես վաղը, շատ ուշ չէ, այդ Մէհմէտճիկներուն դասը պիտի տայ, Հայաստանը պիտի ընդարձակուի եւ աշխարհի չորս կողմը ցրուած հայութիւնը հոն հաւաքուելով պիտի ծաղկեցնէ ու շէնցնէ իր պատմական դրախտը:

Ռնկնգիր

ՍԵՒ ՇՈՒԿԱՆ ՊԻՏԻ ԽՈՐՏԱԿՈՒԻ

Նախարարական խորհուրդը առջի օր վաւերացուց պարենաւորման նախարարին մէկ օրինագիծը, որ խիստ պատիժներ կը տրամադրէ սեւ շուկայիններու դէմ: Օրինագիծը կը մերժէ որ եւ է մեղմացուցիչ պարագայ եւ յանցապարտներու առժամեայ արձակումը: Յետոյ, կը տրամադրէ ոչ միայն արգիլել դատապարտեալներուն առեւտուրի կամ ճարտարարգործութեան կիրարկումը, այլեւ անոնց արտաքսումը իրենց բնակած վայրերէն: Այդ արտաքսումին ենթակայ են նաեւ յանցապարտին կինը եւ զաւակները: Ուրիշ խօսքով, ամբողջ ընտանիքը հաւաքաբար պատասխանատու պիտի համարուի: Եթէ յանցանքը կրկնուի, առեւտուրի կամ ճարտարագործութեան կիրարկումը վերջնապէս պիտի արգիլուի եւ բնակարանէ արտաքսումը պիտի դառնայ պարտաւորիչ:

Թերթերը կը գրեն թէ այս նախագիծը քիչ մը ծայրայեղ գտած են քանի մը նախարարներ եւ մասնաւորապէս դատականը: Ցանձնարարուած է դատական, պարենաւորման եւ հողագործութեան նախարարներուն վերջնական ձեւի մը վերածել զայն:

Ի՞նչ կ'ուզէ Խ. Միութիւնը

Չըրչիլի ծանօթ ճառին առթիւ, Մոսկուայի կուսակցական պաշտօնաթերթէն վերջ կառավարական օրկանը՝ «Իզվեստիա» եւս յօդուած մը հրատարակեց, պարզելով Խ. Միութեան տեսակէտները: Յօդուածագիրն է 70 տարեկան ակադեմական մը, Տարլէ, որ մեծ հեղինակութիւն կը վայելէ երկրին մէջ: Անդամ Գիտութեանց Ակադեմիային եւ պատուակալ անդամ Սորպոնի, Տարլէ վարձատրուած է Լէնինեան շքանշանով, իր պատմական մեծարժէք ուսումնասիրութեանց համար:

Ուսուցչապետը վերլուծելով Չըրչիլի ճառը, դիտել կուտայ թէ անոր նպատակն է կասկածներ յարուցանել Խ. Միութեան դէմ, թշնամական խմբակցութիւններ կազմել եւ «մեզի հանդէպ թըշնամութիւն դրդել մեր հարաւային սահմաններուն վրայ»: Յետոյ կը յայտարարէ թէ Խ. Միութիւնը «համաշխարհային տիրապետութեան չի ձգտիր, բայց վճռած է վերջնապէս ապահովել իր բոլոր սահմանները եւ տեղի պիտի չտայ որ եւ է սպառնալիքի առջեւ: Խ. Միութիւնը փրկելով ինքզինքը եւ ցամաքային Եւրոպան ու Անգլիան, գետերով արիւն թափեց եւ այնքան սրտակեղեք տառապանքներ կրեց որ չեն կրնար երազել արեւմտեան Եւրոպայի ամէնէն աւելի տառապած մասերը: Մենք թոյլ պիտի չտանք որ կրկնուին 1941ը, թոյլ պիտի չտանք նոյն իսկ յարձակման ամէնէն համեստ պատրաստութիւնը մեր սահմաններուն վրայ»:

Խորհրդային ակադեմականը կ'ըսէ թէ Չըրչիլի ետեւը կեցած է Անգլիոյ աշխատաւորական կառավարութիւնը, հակառակ վարչապետին հերքումներուն: «Չըրչիլ եւ արտաքին նախարար Պէվին միեւնոյն փուլէն ելած են: Չըրչիլ տիրական դէմք մըն է ժամանակակից պատմութեան մէջ եւ մանաւանդ մէկը որ դործէ քաշուած չէ: Միայն թէ ան այժմ կը գործէ աշխատաւորական կառավարութեան կեղծանունին տակ»:

Յօդուածը շատ երկար է եւ կը խօսի նաեւ անգլեւամերիկեան, անգլեւռուս յարաբերութեանց եւ ուրիշ միջազգային խնդիրներու վրայ:

Ազդարարութիւն մը Մոսկուայի

Մ. Նահանգներու ծերակոյտին արտաքին յարաբերութեանց յանձնաժողովին նախագահը յայտարարեց թէ Խ. Միութիւնը Մ. Նահանգներու ընդդիմութեան պիտի հանդիպի, եթէ չհրաժարի միակողմանի գործողութիւններէ, բռնի ուժով եւ քաղաքական կամ տնտեսական ճնշումով: «Խ. Միութիւնը կրնայ խաղաղութիւն վայելել ուժտալով եւ գործակցելով Միացեալ Ազգերուն: Ցորչափ Ռուսիա, Անգլիա եւ Մ. Նահանգները հաւատարիմ կը մնան Մ. Ա. Կ. դաշինքին պարտաւորութեանց, խաղաղութիւնը ապահովուած է: Ռուսիա իրաւունք ունի իր սեփական կարգուսարքը հաստատելու առանց ո եւ է օտար ազգի միջամտութեան: Մ. Նահանգները եւ Միացեալ Ազգերու միւս բոլոր անդամները նոյն անձեռնմխելի իրաւունքներն ունին: Մ. Նահանգները պիտի դիմադրեն զինեալ նախայարձակման: Անոնք պիտի ընդդիմանան տնտեսական կամ քաղաքական ճնշումի եւ ռազմախաղերու: Պէտք է զգուշանալ կասկածի եւ անվստահութեան այն ամպերէն որ բարձրացան Ռուսիոյ եւ արեւմտեան ժողովրդապետութեանց միջեւ, պղտորելով մեր յարաբերութիւնները»:

Եզրակացնելով, ծերակուտականը առաջարկեց որ Երեք կամ Հինգ Մեծերու արտաքին նախարարները պարբերաբար հաւաքուին, սրտաբաց քննելու համար բոլոր վիճելի խնդիրները:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԶՕՐՔ ԴԷՊԻ ԹԷՀՐԱՆ

Ուաշինկթընէն կը հեռագրեն թէ ռուսական կարեւոր զօրամասեր կը յառաջանան դէպի Թէհրան, անցնելով Թաւրիզէն: Ամերիկա բացատրութիւն պահանջած է:

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԸ

Տարօ՛նը։

Գիսախուխ, աղմկարար ու խռովալիցՏարօնը։

Ես կը ճանչնամ զայն, իմաստութեան եւ կրօնական «խորհուրդ խորին»ը Հայոց Աշխարհին։

Անոր մուտքը՝ երեւակայութեանս բեմին վըրայ, յանկարծական եղաւ, ու քիչ մըն ալ զարհուրեցնող։ Վասնզի՝ տեսայ անոր առնականութեան վայրենութիւնը։ Բրտութիւնը անոր կամքին ու ցանկութեանը։ Խստութիւնը անոր նկարագրին ու հարուածին։ Ծանրութիւնը անոր մկունդին։ Խօլանքը անոր անհամաչափ վազքին, եւ անառակութիւնը՝ անոր ռազմախաղին․․․։

Ահեղ ու անկապակից ժխորով մը մտաւ բեմը, երբ ես անպատրաստ էի զայն ընդունելու։ Բեմս երերաց, սասանեցաւ, պատէ պատ զարնուեցաւ ու ճարճատեց։ Երկրաշա՞րժ կար միթէ։ Ինծի թուեցաւ թէ՝ հազար բերդ ու պալատ, յանկարծական փլուզումով վար ինկան, ահեղագոչ ու աղմկալից՝ գլորուեցան անդունդ մը․․․։

Վարը՝ փոշի ու ժխոր։ Ներսը՝ երկիւղ ու զարհուրանք։

Բեմս կ՚երերար։ Բայց՝ փա՛ռք քեզ, հերոսական ու անմահ Տարօն։ Դուն չփացած զաւակը պատմութիւն Հայոցին։ Սիրով ու գուրգուրանքով կ՚ընդունիմ քեզ։ Ինչ ալ ըլլաս՝ մերն ես, ու միմիայն մերը։ Փիրկս եկուր, ո՛վ քաղցրանուշ հըպարտութիւնը Մամիկոնեան Տոհմին ․․․ ։

×

Լայնածաւալ դաշտ մը։ Մանուկի մը ժպիտին աղուորովը։ Փափուկ՝ ինչպէս գառնուկին բրդոտ մորթը։ Գունագեղ՝ Մուշի արախչիին պէս։ Մուշի զարնանաբոյրը՝ Դուրանը ․․։

Կը տեսնեմ հեթանոսական ճոխափայլ բագիններն ու գերեզմանները՝ որոնք չափական պար կը դառնան։ Հեթանոս գիւղերն ու աւանները՝ կե-րոններու նման կը ցցուին կրօնքին աղջամուղջին մէջ, սփռելով լոյս ու հաւատք․․։

Արածանին կը ճեղքէ Դուրանը, կը քերէ լեռնագօտիները, կը սիրուըտի մարգագետիններուն հետ, երկունք ու գեղեցկութիւն ցանելով ամէն կողմ։ Անոր ձախ ափէն՝ ճերմակազգեստ ու նժոյգներու վրայ նստած քուրմեր կ՚անցնին, բարձրաձայն կարդալով հին կրօնքին մաղաղաթները։ Երկար մազեր ունին եւ պայծառ դէմք ։

Հեթանոս Աշտիշատը՝ իր դերազանցութեան աղաւնիները կը թոցնէ շատ բարձրէն։ Կը ներբողէ հեթանոս դարը եւ անոր անսխալ իմաստութիւնը ։ Ձեռքը կը վերցնէ, կը բռնէ արեւը, կրակ ու բոց կը նետէ Մշոյ Սուլթան Կարապետի գմբէթին ու խաչերուն վրայ։ Կը բարձրանայ քրմուհիներու տրտմանուշ երգը, որուն մէջէն՝ կը լսուի իրենց տրտունջն ու ցաւը ։

Ռազմաբեմ ու արիւն։ Հին ու Նոր կրօնները իրարու դէմ կը պատերազմին։ Եղբայրը չի խնայեր եղբօր, ոչ ալ հայրը՝ տղուն։ Հարազատները իրար կը բզկտեն Ունայնութենէն Ունայնութիւն երկարող արահետին վրայ․․․։ Կը քանդուին քաղաքներ ու գիւղեր, կը սպաննուին ու կը վիրաւորուին։ Լաց ու ոգոց։ Ի տես արիւնին՝ կուլան քըրմապետն ու քուրմերը, բայց՝ կը խնդայ Անակի որդին ․․․։

Երկինքէն մոխիր կը տեղայ ։

Արեւը կը չիկնի։ Կը դողայ երկիրը։ Կը սմքի Տարօնի ժպտուն աշխարհը այս արատին առջեւ։

×

Երկու լեռներ՝ երկու աշտանակներուն պէս։

Խորանի մը մուտքին դէմ։

Մուտքը կը գոցեն, ու պահակ կը կենան՝ որ խորանէն ներս չմտնէ նենգ աչքերու թունոտ սլաքը, ու չգիտնայ հոն պահուած գաղտնիքը։

Լեռներէն մէկը՝ Նէմրութն է եւ միւսը Գրգուռը։ Անոնց շուրջը Արծրունեանց եւ Մամիկոնեան հզօր Տուներու ուրուականը կը պտտի։ Կը թուի քարէ քար, եւ ձորէ ձոր։ Արեւ եւ գարուն կայ անտառներուն մէջ։ Երգ ու հաճոյք՝ թուփերուն վըրայ․․․։ Մարգարտահուռ շուրջառի մը կը նմանի այս վայրը։

Տարօնի որսկանները եղնիկ կ՚որսան հոս, ու երգիչները՝ իրենց տաղերուն համար նիւթ եւ արուեստ կը փնտռեն։ Ռազմաձիերը կը վրնջեն հովիտներուն մէջէն։ Կը հնչեն եղջերուափողերը, ու կ՚արձակուին պողպատէ նետերն ու սլաքները․։

Տարօնի վայրենի բնարուեստին մէջ լոգանք կ՚ընեն հայ աղջիկները, դուրս կ՚ելլեն լիակատար գեղեցկութեամբը պարիկներու։ Տուրուբերանը՝ կ՚երկարի լճափէն, դէպի հեռուն, անոր ուսերուն վրայէն՝ թեւ կը նետէ հերարձակ հերոսութիւնը հայ քաջերուն ․․․

Բրդոտ արջ մը պիտի կարծէի ։

Օհ, ինչ ահաւոր է տեսքը։ Անիկա կուգայ իր լեռներուն ահաւորութիւնը թնդելէն, խորախոր վիհեր ու սեպ ժայռեր քայլ առ քայլ չափելով։

Մարդ մը։ Եւ ուրիշներ։ Ցեղոյ՝ բազմութիւն։

Հագած է արջու մորթ։ Կուրծքն ուղէմքը, բազուկն ու սրունքները մազոտ են։ Զանգուածեղ է մարմինը եւ կոշտ։ Մազուտքին մէջէն անոր աչքը՝ կը նմանի անտառի խորութենէն տեսնուող արեւու սկաւառակին։ Հագած է թաղիքէ կօշիկ, գլխուն՝ թաղիքէ գլխարկ։ Բռնած է հաստ փայտ մը։ Անոր շարժումին մէջ բրտութիւն կայ, եւ հոգիէն ներս՝ աշխարհ մը կործանելու չափ կորով․․․։ Կը մտնէ բեմը, իբր օրինակ իր ուժին ու վայրենի իր եսին՝ դուռը կը կոտրտէ, ու կրանիթէ սալաքար մը՝ բլիթի պէս կը կրծէ ․․։

Երեք հեղ կը սուլէ։ Ատիկա՝ իրենց երկրին սովորութիւնն է։ Սուլոցով իրար կը հրաւիրեն, ու սուլոցովը կրնան պատմել հէքեաթ մը։ Սուլոցին հետ՝ ներս մտան միւսները ․․․։

— Սասունցիները, յանկարծ ձայն մը հնչեց ։

— Սասունցիները, Արդեօք սա անհանդարտ տղան Մհե՞րն է, սա մէկալը՝ Դաւիթը չըլլա՞յ, ո՞վ է սա ծերունին, Ձէնով Օհա՞նը․․․։ Ինչ ալ ըլլան, ով կ՚ուզեն թող ըլլան, անոնց դէմքին ու հասակին առաջձէն կը չինեմ Աղրամելիքն ու Սանասարը, Դաւիթն ու Օհանը, Ճնճղկիկն ու Ցռան Վէգոն, Սանդուխտը, Աստղիկն ու Խանդութը, Մեծ ու փոքր Մհերները, վերջապէս «Սասմայ Ծռերը» ․․ ։

Իրենց երկրին օդին խմեցին, ու աղանդերի տեղ թթուկիչ ու թթու սինձ կերան։ Իրենց խօսուածքին պէս, իրենց շարժումին պէս, իրենց տարազին ու դէմքին պէս կոշտ ու անկարգ էր անոնց պարը։ Երբ գինովցան՝ իրենց կեռ թուրերը քաշեցին ու սկսան պարը։ Իրենց պեխերը ոլորած, վայրագ աչքերով ու բրդոտ մարմինով այս մարդիկը, պօռալէն ու կանչելէն՝ պարեցին փչուտքի մը մէջ․․․։

Սուրեր շողացին յանկարծ։ Օձերու պէս յորձանապտոյտ՝ թաւալեցան օդին մէջ, զրնգացին իրարու բախելէն, թռան գլուխներու վրայէն, արագիլի թեւերու պէս աղմկեցին, ապա՝ ինկան ամէն մէկը իր տիրոջ ձեռքին մէջ․․․։ Վախէս աչքերս գոցեցի, որովհետեւ հաւատացեր էի որ անոնք գլուխներու եւ դէմքերու պիտի զարնուին, ու պիտի մեռցնեն շատերը․․․։ Բայց, զարմա՛նք․ երբ աչքս բացի, արիւն չտեսայ, ոչ ալ լացի ձայներ լսեցի․․․ Անոնք ժպիտը իրենց երեսին կը խօսէին, օղի, թթուկիչ եւ սինձ կը հրամցնէին․․․։

Ակամայ պոռացի, — կեցցե՛ն Սասմայ Ծռերը։

Ինծի բսին թէ անոնց երկիրը լեռնային է։ Վիհեր ու անդունդներ, ձոր ու կապան, զառիթափներ ու բարձունքներ, կիրճեր ու քարայրներ շատ ունի։ Գիւղեր՝ իրարմէ հեռու են, տուները քարաշէն ու հին են։ Բանուկ ճամբաներ, թատրոն, սինէմա, ակումբ ու դրադարան չկան։ Ամէն ինչ որ կայ՝ կայ այնպէս, ինչպէս որ կար պատմութեան արշալոյսին։ Ձիւնոտ է անոնց բնաշխարհը, անտառոտ, ու սեղմուած ափ մը երկնքի առապարին տակ, արեւուն տակ բռնուած պնակին պէս։ Բեղնաւոր ալ չէ, կը սնանին կորեկով ու դըդիլով, գազպինով ու վայրի խոտերով, խեղճ են ու թշուառ, բայց շատ ազատութիւն ունին։ Սասունցին առանց հացի ու ջուրի ապրած է երեք ամիս, բայց չէ կրցած երեք վայրկեան ապրիլ առանց ազատութեան։ Ասոր համար՝ Սասունցին շատ կռուած է ։Արդեօք ասոր համա՞ր է որ Սասունի հերոսներու թիւը շատ է․․․։

Այս խորհրդածութեան մէջ էի, երբ աչքիս առջեւէն շարք շարք անցան Սասունի հին ու նոր, բնիկ եւ օտար բոլոր ռազմիկները։ Երեք հազար տարիներու հերոսական պատմութիւնն էր որ կը հոսէր առջեւէս վարարուն գետի մը նման։ Աչքիս առջեւ՝ աղնուացաւ Սասունցին, բարձրացաւ անոր արժէքը, սիրեցի զայն իմիններուս պէս՝ այս քաջ, այս ասպետական լեռնորդիները, որոնք գիտէին արիւնով ու սուրով ստեղծել իրենց ազատութիւնը։

Երբ Սասունցիները, պարելէն ու երգելէն հեռացան, ես կրկին պոռացի,

— Ապրի՛ն Սասմայ Ծռերը ․․․։

ՍՕՍ - ՎԱՆԻ

Հայաստանի Հրատարակչականը

(Խորհրդային թերթերէն)

Հայկական տպագրութիւնը մօտ չորս ու կէս դարի կեանք ունի։ Հայերէն առաջին տպուած գրքերը լոյս տեսան 1512ին։ Ցրիւ եկած աշխարհի ամէն կողմը, Հայերը տարբեր դարաշրջաններում եւ զանազան երկիրներում (Սուրիա, Կիլիկիա, Հնդկաստան, Եւրոպա եւ Ամերիկա), ինչպէս նաեւ աշխարհի խոշոր քաղաքներում՝ Կալկաթա, Կ․ Պոլիս, Մոսկուա, Պետրոգրադ (այժմ Լէնինկրադ), Թիֆլիս ,Բագու, Վենետիկ, Վիէննա, Փարիզ, Պոստոն եւ Նիւ Եորք — հաստատել են իրենց սեփական հրատարակչական տները։

Սովետական իշխանութեան զալստեան առաջին իսկ տարուց, Հայաստանում՝ մէկը միւսի ետեւից՝ հրատարակչական տներ սկսեցին բացուել։ Վերջին քսանամեակում միայն Հայաստանում տպագրուել են 7000 տարբեր գրքեր, այսինքն՝ աւելի քան տպագրութեան սկզբից ի վեր ամբողջ աշխարհում տպուած հայերէն բոլոր գրքերը ։

Սովետական Հայաստանի ամենահին եւ ամենամեծ հրատարակչական տունն է Հայպետհրատը՝ Հայաստանի Պետական Հրատարակչութիւնը ։

Այս հրատարակչական տունը հաստատուեցաւ Լուսաւորութեան Ժողովրդական Կոմիսարիատի խնամքի տակ։ Նրա բացման դեկրետը բաց թողնուեց 1921 թ․ Յունիս 8ին, եւ հէնց առաջին օրից նրան սահմանուած էր կարեւոր մի դեր խաղալ Հայաստանի մշակոյթի եւ լուսաւորութեան բարձրացման մէջ ։

Իր սկզբնական շրջանում Հայպետհրատը շատ փոքրիկ բիւտջէ ունէր, այնպէս որ 1921ի ընթացքին (Յունիս Դեկտեմբեր) հազիւ թէ կարող էր տասը գիրք հրատարակել։ Այս գրքերն էլ զանազան տպարաններում տպուեցին, որովհետեւ Հրատարակչութիւնը իր սեփական տպարանը չունէր։

1921 Սեպտեմբերին Հայաստանի կառավարութիւնը երկու կարեւոր դեկրետներ արձակեց։ Առաջինը վերաբերում էր հանրապետութեան մէջ անգրագիտութեան վերացմանը, իսկ երկրորդը՝ գրողների եւ արուեստագէտների նիւթական պայմանները բարւոքելու մասին էր։ Երկու դեկրետներն էլ խթան հանդիսացան Հայպետհրատի գործունէութեանը։ 1926 - 1930ին արագ աճի տարիներ էին այս հաստատութեան համար, որ անցեալ տասնամեակի ընթացքին արդէն դարձել է հանրապետութեան ամէնէն ազդեցիկ օրգաններից մին։

Ստորեւ տալիս ենք մի քանի թիւեր, ցոյց տալու համար այս գլխաւոր հրատարակչական տան կատարած վիթխարի յառաջդիմութիւնը ։

1921ին նա լոյս հանեց միայն 10 գիրք,1925ին՝ 85, իսկ 1940ին՝ 321։ Գրքերի շրջանառութիւնը հսկայական է․ 5000, 10 հազար եւ 15 հազար տպագրութիւններն այլ եւս սովորական բաներ են, իսկ դպրոցական ձեռնարկները տասնեակ հազարներով են լոյս տեսնում ։ Դասագրքերը տպւում են մեծ թիւով որովհետեւ դըրանք հայթայթւում են ոչ միայն Հայաստանի կարիքները, այլեւ ուղարկւում են հայկական դպրոցներին՝ սովետական միւս հանրապետութիւններում։ Գրքերն այնպիսի արագութեամբ են ծախւում, որ հազիւ թէ գրացուցակի կամ ծանօթագրութեան պէտք է լինում։ Ամենաշատ ծախուողները, որոնք տպւում են տասնեակ հազարներով, յաճախ սպառւում են հրատարակութեան առաջին երկու շաբաթուան ընթացքին ։

Հայպետհրատի լոյս ընծայած գրքերն ընդգրկում են բազմաթիւ ասպարէզներ, ինչպէս՝ վիպագրութիւն, գիտութիւն, քաղաքագիտութիւն, գրական եւ գեղարուեստական քննադատութիւն, բնագիտական նիւթեր, գիտական հանրամատչելի գրքեր, մանկական գրքեր, երաժշտութիւն, դասագրքեր, քարտէսներ, բառարաններ, օրացոյցներ, ուղեգրքեր, յայտարարութիւններ, լրագրեր եւ պարբերականներ։

Պետհրատը պատերազմին նախորդող տարիներին հրատարակեց հետեւեալ դասական հեղինակների․— Խ․ Աբովեանի, Րաֆֆու, Ծերենցի, Սունդուկեանի, Մուրացանի, Գր․ Օտեանի, Պ․ Դուրեանի, Մեծարենցի, Յ․ Պարոնեանի, Շիրվանզադէի, Նար – Դոսի, Յովհ․ Յովհաննիսեանի, Յովհ․ Թումանեանի, Վ․ Տէրեանի, Յակոբ Յակոբեանի, Սայաթ Նովայի, Ջիւանու գործերի հաւաքածոն, ինչպէս նաեւ ժամանակակիցների գործերը, օրինակ՝ Աւ․ Իսահակեանի, Դ․ Դեմիրճեանի, Ստ․ Զօրեանի, Արազու, Սիրասի, Ս․ Տարօնցու, Յովհ․ Շիրազի, Հր․ Քոչարի, Խոր․ Թափալցեանի, Գ․ Բօրեանի եւ շատ ուրիշներինը ։

Նոյն ժամանակաշրջանում հրատարակուեցան նաեւ եւրոպական դասական գրողների, ինչպէս նաեւ վրացի, ազրբէջանցի եւ վերջապէս պարսիկ մեծ բանաստեղծներ Ֆիրդուսու եւ Օմար Խայեամի գործերի հայերէն թարգմանութիւնները ։

Հայրենասիրական մեծ պատերազմի առաջին երեք տարիների ընթացքին Հայպետհրատը նոյնիսկ չի կրճատել իր գործունէութիւնը։ Լոյս տեսան հայերէն վիպական գործեր եւ թարգմանութիւններ օտար լեզուներից։ Պատերազմի ընթացքին հրատարակուեցան Խ․ Աբովեանի «Բայաթիները», Րաֆֆիի «Դաւիթ Բէկը», Ղ․ Աղայեանի, Վ․ Փափազեանի «Ամբողջական Գործերը», Գր․ Զօհրապի պատմուածքները, իսկ Աւ․ Իսահակեանի եւ ուրիշների գործերից՝ ընտրութիւններ։

Պատերազմի ընթացքին լոյս են տեսել Նայիրի Զարեանի, Սողոմոն Տարօնցու, Գուրգէն Բորեանի, Յ․ Շիրազի, Լիսի Թարգիւլի, Հր․ Քոչարի եւ Սարմէնի արձակ եւ չափածոյ գործերը։ Հրատարակուած են Լեւ․ Տոլստոյի, Շէյքսփիրի, Էմիլ Զոլայի, Սթանդալի, Մոպասանի, Օսկար Ուայլտի, Շարլ տը Քոսթէի, Լոնգֆէլլոյի, Ֆոյխթվանգերի, Ռոմէն Ռոլանի, Ցվայգի գործերի թարգմանութիւնները, հեղինակների՝ որոնք հայ ընթերցող հասարակութեան մէջ լայն ժողովրդականութիւն են վայելում ։

Իր տրամադրութեան տակ ունենալով խոշոր լաւ սարքուած մի տպարան եւ գրաշարների ու էջեր դասաւորողների բարձրորակ անձնակազմ, Պետհրատը մեծ ուշադրութիւն է դարձնում իր հրատարակութիւնները գեղեցկացնելու գործին։

Այդ շքեղ հրատարակութիւններից լաւ օրինակ կարող են ծառայել «Սասունցի Դաւիթ»ի հայերէն եւ ռուսերէն հրատարակութիւնները՝ լոյս տեսած 1941ին։ Հէնց որ գրքերը մամուլից ելնում են, ուղարկւում են գրավաճառներին՝ հանրապետութեան ամէն կողմը։ Հայպետհրատին կից մասնա-

ՏԱՔ ՈՒ ՊԱՂ

Սպասելով հրաշքին...

Ո՞վ չլսեց հրաշքները երիտասարդ Աւագի: Երեսանց ոչ ոք ուզեց հաւատալ սկիզբները, բայց խորքին մէջ բոլորն ալ հաւատացեալներ էին: Միթէ առաջին հաւատացեալ ժողովուրդներէն չէի՞նք, քրիստոնէութեան շրջանին: Ժառանգական է այդ առաքինութիւնը: Ճիշդ է, ունեցանք դարեր, որոշ յուսախաբութիւններով, բայց խորքին մէջ մնացինք հաւատարիմ հաւատացեալներ: Այս անգամ ալ թէեւ երեսանց չհաւատացողներ գտնուեցան, բայց կրկին բան մը կար որ կը տանջէր,—հապա եթէ ճի՞շդ ըլլար ...:

Կը յիշէ՞ք Նասրէտտին Հօճայի պատմութիւնը,— Օր մը Սեւ Ծովու եզերքը նստած, կ'ուզէր ամբողջ ծովը... մակրդել: Բարեկամներ երբ կը հարցնեն թէ չէ՞ր գիտեր արդեօք որ ջուրը մածուն չէր կրնար դառնալ, ամենայն պաղարիւնութեամբ Հօճան կը պատասխանէ որ թէեւ ինքն ալ չի հաւատար, բայց եթէ մակարդը... բռնէր...

Միշտ աներեւոյթ հարցականը ...

Վերջին լրագրական տեղեկութիւնները սակայն, հրաշագործութեան մասին, եկան փարատել թերահաւատներուն կասկածները: Չէ՞ որ Աւագ աշխարհի մէկ ծայրէն միւսը կրնար հրաշքներ գործել, «նոր ուժ ստացած ըլլալով»:

Եւ ահա մրցարշաւ մը:

Մարդոց հոգիներէն ներս սկսաւ թափանցել այդ հարցականը, յետոյ ընտանիքներէն սկսաւ տարածուիլ Միութիւններու մէջ եւ վերջապէս հասաւ Միացեալ Ազգերու ընդհ. ժողովին, անորոշ ժամանակով մը հանգիստ ձգելով խմբագիրը որմէ հաւատացեալները motorisé նամակներ եւ լուսանկար կը պահանջէին:

Ո՞ր ընտանիքէն ներս այժմ չի խօսուիր հրաշքի մասին: Շատեր որոնք անունով միայն Հայ կը կարծուէին, յուսալով թէ ազգի եւ արեան կապակցութեամբ աւելի մօտ էին հրաշագործին, սկսան հաւատացեալ Հայ դառնալ: Հայ մամիկը սկսաւ իր աղօթքներուն մէջ յիշել Աւագը եւ երբեմն, սկիզբի շրջանին, եթէ պատահէր որ մոռնար հրաշագործին անունը, իր երիտասարդ աղջկան կը հարցնէր, երբ ան անկողինը պառկած, սովորական մէկ ժամուան խնկումի մէջ կը գտնուէր:

Ընտանեկան տանիքներէն ներս մտնելէ վերջ այդ հաւատքը, սկսաւ տարածուիլ եւ վարակել նաեւ Միութիւնները, իրենց ցաւերու դարման մը գտնելու համար:

Երիտասարդական Միութիւնները որոնց միակ ցաւն է նոր սերունդը փրկել եւ Հայը Հայ պահել, սկսան այդ ուղղութեամբ փորձեր կատարել: Բարեգործականի հաստատութիւնները սկսան աղերսել դրամ, դրամ եւ միշտ դրամ: Հայկ. Դատի Յանձնախումբերը՝ սահմաններու ընդարձակում, նոյնիսկ եթէ թուղթի վրայ հաւաստիք մը եղած ըլլար: Երգչախումբերը՝ տարածել եւ հասցնել հայ երգը նոյնիսկ Արարչին որ մեր երգերը լսելով թերեւս գթայ մեզի: Հայրենակցականները արդէն կը տեսնէին իրենց նոր աւանները: Իսկ Ազգային միութիւնները իրենց ծրագիր - կանոնագրին մէջ աւելցուցին պայման մը,— նախ քան անդամ ըլլալը, անհրաժեշտ էր մէկ ժամ Մատլէնի հրապարակը, եկեղեցիին դրան առջեւ, պառկած մնալ եւ ատկէ վերջ միայն անդամ կրնան ընդունուիլ, իսկ անդամ ըլլալէ վերջ, ամէն անդամ պարտաւոր է, պառկելէ առաջ Միութեան ծրագիրը գոց մըտքին մէջ կրկնել եւ վերջաւորութեան հարց տալ, թէ իրե՞նք ժողովուրդին կը պատկանին թէ ժողովուրդը իրենց:

Եւ վերջապէս հրաշքի լուրը հասաւ Միացեալ Ազգերու ընդհ. ժողովին: Այդ օրը Թուրքը կը բացակայէր ժողովէն (չեմ գիտեր կամքէ անկա՞խ էր այդ բացակայութիւնը թէ դիւանագիտական) եւ ժողովի բոլոր պատուիրակները, փոխան նստարանին, սեղաններու վրայ երկննալով, մէկ ժամ անշարժ իրենց մտքին մէջ կ'ամփոփեն իրենց ցաւերը:

Լաբիւրինթոս: Միայն կը լսուի — «Խաղաղութիւն ամենեցունը ....»:

Թուրք պատուիրակները ներս կը մտնեն այդ վայրկեանին եւ զարմանքով կը հարցնեն թէ նորէ՞ն կը հաւատան Հայուն: «Քանի քանի անգամներ կրկած ենք թէ ազգերու խաղաղութիւն չի կրնար գոյութիւն ունենալ, ցորչափ ողջ Հայ մը կայ աշխարհի վրայ»...

Քարէ լռութիւն կը տիրէ պալատին մէջ: Պատուիրակները կը խռկան ...

Այդ պահուն հեռադիր մը կը հաղորդէ Հայաստանի պատմական հողերու ընդարձակումը: — « Անոնք որոնք բուժուել են ես նրանց քնից կ'արթնացնեմ ...»:

Ու այդ բոպէին ժողովի պատուիրակները գրեթէ պառկած տեղերէն կը ցատկեն:

— «Տուր աշխարհիս խաղաղութիւն ...»:

ՄԵՂՈՒ

ւոր մի գործակալութիւն գրադարաններին հայթայթում է գրքեր ու այլեւայլ պիտոյքներ:

Սովետական կառավարութիւնը 1935ին 7.200.000 ռուբլի յատկացրեց մի գրապալատի կառուցման համար Երեւանում:

Հայ հրատարակիչները թոյլ չեն տուել, որ պատերազմից ստեղծուած դժուարութիւնները՝ թղթի եւ տպագրական նիւթերի պակասը՝ իջեցնեն իրենց արտադրութիւնների որակը: Հայ դասական եւ ժամանակակից գրողների ամենագեղեցիկ հրատարակութիւններից մի քանիսը լոյս են տեսել պատերազմի սկզբից ի վեր:

Աւելին. պատերազմի ծանր պայմաններում էր, որ Հայպետհրատը հաստատեց երաժշտութիւն տպելու իր սեփական արուեստանոցը՝ սարքուած արդիական մեքենաներով: Այն դաժան օրերին, երբ զազրելի ոսոխը Կովկասի դարպասներն էր հասել, Հայպետհրատի վիմագրական բաժանմունքը շարունակում էր աշխատել երդահան Սպենդիարեանի «Ստեղծագործութիւնների Լրիւ ժողովածու»ի Ա. հատորի վրայ, որ լոյս տեսաւ շքեղ տպագրութեամբ, ձեւաւորուած ժողովրդական Արուեստագէտ Յակոբ Կոջոյեանի կողմից:

Վերջերս հրատարակուեցան Ակադեմիկոս Ստ. Մալխասեանցի քառահատոր «Հայերէն Բացատրական Բառարան»ի երեք հատորները: Այս տարուայ (1944ի) ընթացքին հրատարակուելիք գրքերի ցանկում տեսնում ենք Դանտէի «Դժոխքը», Շէյքսփիրի «Յուլիոս Կեսար»ը, Ստ. Զօրեանի «Պապ Թագաւոր»ը, Դ. Դեմիրճեանի «Վարդանանք»ի Բ. հատորը եւայլն:

Ներկայումս Հայաստանում լոյս տեսնող գրքերի ութսուն տոկոսը հրատարակւում է Հայպետհրատի կողմից: Եւ ամէն տարի այս հրատարակչութիւնը հրատարակում է աւելի ու աւելի գրքեր:

ԳԱՐԵԳԻՆ ԼԵՒՈՆԵԱՆ
Վաստակաւոր արուեստի

Լ. ՇԱՆԹԻ ԱՄԲՈՂՋԱԿԱՆ ԳՈՐԾԸ

Պէյրութի «Ակօս»էն կ'իմանանք թէ Լ. Շանթ ձեռնարկած է իր գեղարուեստական երկերու հրատարակութեան: Ամբողջ գործը պիտի բաղկանայ չորս հատորներէ,— վէպեր, բանաստեղծութիւններ եւ թատերախաղեր: Առաջին հատորին մաս պիտի կազմեն հեղինակին սկզբնական շրջանի գործերը,— «Մնաք բարով իրիկունը», «Լերան Աղջիկը», «Երազ օրեր», «Դրսեցիները», «Երգեր»: Այս հատորը լոյս պիտի տեսնէ մօտերս:

Լուսաբանութիւններ Ազգ. Թատերախումբի մասին

Վերջերս երկու անգամ է որ ձեր թերթի թատերական քրոնիկագիրը, Պ. Մուշեղ իր քրոնիկէն դուրս ակնարկներ կ'ընէ մեր Թատերախումբի մասին, անշուշտ, առանց տեղեակ ըլլալու իրականութեան:

Ան առաջին անգամ ցաւ յայտնած էր թէ քանի մը կարող դերասաններ մեր Թատերախումբէն դուրս մնացած են, եւն.: 1. Երեւի կ'անգիտանայ որ 1945 Փետրուարին երբ՝ Ֆրանսահայ Ազգ. Ընդհ. Միութիւնը հրապարակային կոչով մը հրաւիրած էր փարիզահայ բեմական բոլոր ուժերը անխտիր՝ նպատակն էր հիմը դնել Ազգային թատերախումբի մը: Այն ժամանակ Թատերախումբիս մաս կը կազմէին նաեւ իր ակնարկած ուժերը, որոնք պարտաւոր էին ենթարկուիլ միաձայնութեամբ քուէարկուած ներքին կանոնագրին եւ ստորագրելով զայն անդամ դառնալ Թատերախումբին:

Առաջին օրէն ամսականներ տրուեցան անդամներու մեծ մասին, իսկ ոմանք ալ անձնուիրաբար իրենց տաղանդը ի սպաս դրին նորակազմ Ազգային Թատերախումբին:

2. Չենք գիտեր ինչո՞ւ Պ. Մուշեղ «Մեծն Վարդան»ի ներկայացման մասին իր գրած քրոնիկին մէջ իրաւունք չի տար մեզի Ազգ. Թատերախումբ անունը կրելու, քանի որ «ան ի վիճակի չէ իր մէջ ընդունելու եւ գոհացնելու Փարիզի բոլոր հայ դերասանները» եւ կ'աւելցնէ որ «ապրելու իրաւունք ունին բոլորը, նոյնպէս անճարակները եւ հնազանդիլ չգիտցողներն ալ երբեմն»... Ի՞նչ վիճակի պիտի ենթարկուէր այսօր մեր Թատերախումբը, եթէ մեր մէջ տեղ ունենային հնազանդիլ չգիտցողներն ալ: Այո, Ազգ. Թատերախումբը իր մէջ ընդունելու կոչ ըրաւ Փարիզի բոլոր հայ դերասաններուն, մասամբ գոհացուց ալ զիրենք, չենք ըսեր լեցուն ամսականներով, քանի որ սկզբնական շրջանի մէջ էր տակաւին եւ անշուշտ հետզհետէ հաւաքական աշխատանքով թատերական գործը լաւ հիմերու վրայ դրուելով, ամսականներն ալ պիտի բարձրանային: Բայց մե՞րն է յանցանքը, երբ Պ. Մուշեղի ակնարկած ուժերէն ոմանք փառասիրութենէ մղուած, չուզեցին ներքին կանոնագրին հնազանդիլ, չստորագրեցին զայն եւ հեռացան, ուրիշ մը, Թատերախումբին մէջ մուտք գործելէ վերջ իրեն վստահուած պաշտօնը չարաչար գործածելով գումարներ իւրացուցած էր եւ այդ պատճառով ալ արտաքսուած Թատերախումբէն: Մե՞րն է յանցանքը, երբ յանուն հաւաքական դեղեցիկ գործի մը մեր Թատերախումբի իւրաքանչիւր անդամը կ'ենթարկուի կարգապահութեան եւ կը ստանձնէ բեմադրիչին կողմէ իրեն տրուած դերերը, մեծ թէ փոքր: Ինչո՞ւ տարբերութիւն պիտի դրուի Պ. Մուշեղի ակնարկած ուժերուն եւ Թատերախումբի միւս անդամներուն միջեւ եւ թոյլ պիտի տրուի անոնց որ իրենք զիրենք իբրեւ vedette նկատեն եւ միայն կարեւոր դերեր խաղալու իրաւունք ունենան, չստանձնեն փոքր դերեր, փորձերու չգան կանոնաւոր կերպով, եւ չենթարկուին ներքին կանոնագրի տրամադրութեանց:

3. Պ. Մուշեղ չանգիտանար անշուշտ, թէ՝ տարիներէ ի վեր առաջին անգամն է որ, հաւաքական գոհողութեամբ Թատերախումբ մը հիմնուած է Փարիզի մէջ, որ անվարան եւ անսայթաք կը գործէ ցարդ, արհամարհելով ամէն խոչընդոտ: Մենք մեր Թատերախումբէն դուրս գտնուող եւ կամ հեռացած ուժերուն գործունէութեան ոչ մէկ կերպով արգելք կը հանդիսանանք, կ'ընդունինք որ անոնք ալ ապրելու իրաւունք ունին, իւրաքանչիւրը իր ճամբով: Մեր անաչառ դատաւորը հասարակութիւնն է: Բայց հիմա որ տարուան մը բեղուն գործունէութենէ վերջ Փարիզահայ Ազգ. Թատերախումբը կանգնած է պատնէշին վրայ եւ ոչ մէկ արգելք չի կրնար խափանել իր ազգօգուտ յառաջխաղացումը, դուրսը մնացող ուժերը սկսած են վարկաբեկելու աշխատիլ Թատերախումբը ու չճանչնալ ու չընդունիլ մեր դիրքն ու վարկը թատերասէր հասարակութեան առջեւ: Մեր Թատերախումբին դռները բաց են եւ ով որ կ'ուզէ թատերախումբին անդամ ըլլալ ազատ է, պայմանաւ սակայն որ ենթարկուի ներքին կանոնագրի տրամադրութիւններուն եւ ստորագրէ զայն: Չե՞ն ուզեր, չե՞ն ենթարկուիր, իրենց գիտնալիք բանն է, մենք մեր գործունէութիւնը կը շարունակենք անվարան, կատարեալ կարգապահութեամբ, հոգ չէ թէ մեր մէջ անճարակներ ըլլան, որոնցմէ կրնան տաղանդներ դուրս գալ, բայց հնազանդիլ չգիտցողներու հետ գործ չունինք:

4. Գալով այն ակնարկին թէ «ներկայացման դահլիճներուն կ'արգիլուի ժողովրդին բաժնել ուրիշ կազմակերպութիւններու յայտագիրները» եւն: կը պատասխանենք.—Այո, դահլիճներուն չենք կըրնար արտօնել որ զանազան թռուցիկներ բաժնուին ոչ թէ հակառակութեան համար, այլ յարգելու համար թատերական օրէնք մը որուն համաձայն ներկայացման ընթացքին, նոյն ներկայացման ազդը եւ միեւնոյն ժամանակ յաջորդ երկայացման ազդերը պէտք է բաժնուին, ինչպէս կ'ըլլայ Ֆրանսական թատրոններուն մէջ: Մեր ներքին կանոնագիրը թոյլ չի տար մեր Թատերախումբին ո եւ է անդամի մը մասնակցիլ խումբէն դուրս ուրիշ ներկայացումներու: Այդ մեր իրաւունքն է, հաւաքական գործունէութեան մը իրաւունքը, այլապէս Թատերախումբ կազմելու հարկ չկայ: Քանի որ ստիպուած ենք ամիսը անգամ մը ներկայացում տալու, ի՞նչպէս կարելի է գլուխ հանել այդ ներկայացումը, երբ թոյլ տրուի խումբէն անհատի մը երթալ մասնակցիլ ուրիշ ներկայացման: Այդպէսով ան ստիպուած պիտի ըլլայ փորձերէն բացակայիլ եւ իր պարտականութիւնը չկատարել Թատերախումբին հանդէպ:

Կը կարծենք թէ այս բացատրութիւնները բաւական են լուսաբանելու ձեր աշխատակիցը:

Անդամ վարչութեան ՏՐԴԱՏ ՆՇԱՆԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊՏՈՒՂՆԵՐԸ

Երեւանի թերթերը կը գրեն թէ մօտերս պիտի հրատարակուի գունաւոր քարտէս մը, «Հայաստանի պտուղները» (Ա. հատոր):

Այնտեղ գիտականօրէն պիտի նկարագրուին Հայաստանի պտուղներու տեսակները: Այս ինքնատիպ եւ արժէքաւոր աշխատութիւնը պիտի ցուցնէ, թէ մեր երկիրը որքան հարուստ է պտղատուներով:

Պտղաբուծութիւնը Հայաստանի մէջ ունի բազմաթիւ դարերու պատմութիւն: Հայաստանը Ասիոյ առաջաւոր երկիրներու շարքին շատ պտղատուներու ծագման կեդրոնն ու հայրենիքն է հանդիսացած: Առանձնապէս աչքի կը զարնեն ծիրաններու եւ դեղձերու տեսակները, որոնք իրենց որակով յայտնի են համաշխարհային տեսակաւորման մէջ եւ հայկական պտղաբուծութեան փառքը կը հանդիսանան: Զափազանց հետաքրքրական եւ բազմազան են սալորներու եւ ալոճներու տեսակները:

Ատլասի առաջին հատորի մէջ պիտի ներկայացուին Հայաստանի պտղաբուծութեան ժամանակակից վիճակը, կորիզաւոր տեսակներու մշակութեան եւ տեսակաւորման ընդհանուր բնութագիրը, առանձին տեսակներու նկարագրութիւնը եւ անոնցզունաւոր նկարները: Այս հատորի մէջ պիտի նկարագրուին հարիւրէ աւելի տեսակներ, որոնց 27ը ծիրանի, 30ը դեղձի, 15ը սալորի, 14ը ալոճի, 11ը կեռասի եւ բալի, 9ը նուշի: Ասոնց մեծ մասը մինչեւ հիմա բոլորովին նկարագրուած չէ: Ատլասը կը պատրաստուի երեք լեզուներով՝ հայերէն, ռուսերէն եւ անգլիերէն (համառօտ): Այս աշխատութիւնը մեծ հետաքրքրութիւն պիտի շարժէ նաեւ Հայաստանէն դուրս՝ գիտական եւ ուսումնական նպատակներու համար: Առաջարկուած է վերահաստատել եւ վերստեղծել պտուղներու այն հայկական անունները, որոնք աղաւաղուած են օտար ազգերու տիրապետութեան ժամանակ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԶԳ. ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ նախարարութիւնը քննելով 1944ի եւ 1945ի զօրադասերուն զինուորագրութեան խնդիրը, հետեւեալ զեկոյցը հրատարակեց.— Պատերազմին հետեւանքով, այդ զօրադասերուն պատկանող երիտասարդները դրօշի տակ չառնուեցան, տարիքի սովորական շրջանին: Անոնցմէ շատեր գործօն դեր մը կատարեցին Դիմադրական Ճակատին եւ մեր բանակներու յաղթական պայքարին մէջ, կամ երկրին տնտեսական կեանքին մէջ: Այժմ անոնց զինուորագրութիւնը ծանր պիտի կշռէ երկրի կեանքին վրայ, նիւթական, ընկերային, նոյն իսկ ընտանեկան ակներեւ անպատեհութիւններ յառաջ բերելով: Հետեւաբար կառավարութիւնը որոշեց դրօշի տակ չառնել այդ զօրադասերը: Գալով 1946ի դասին, որուն համար նոյնպէս կարգ մը ապահարկումներ կը նախատեսուին, պիտի կանչուի մաս-մաս: 1944ի եւ 1945ի զօրադասերը յետագային իրենց զինուորական պարտաւորութիւնները պիտի կատարեն կարճատեւ մարզանքներով:

ԱԹԷՆՔԷՆ կը հեռագրեն թէ տասներորդ նախարարն ալ հրաժարեցաւ, որով գրեթէ մինակ մնացած է վարչապետը, Սոֆուլիս: Տակաւին յայտնի չէ թէ երեսփ. ընտրութիւնները իսկապէս պիտի կատարուի՞ն Մարտ 31ին, ինչպէս կը պնդեն Անգլիացիները: Նոր ոճիրներու լուրեր կը հասնին երկրին ամէն կողմերէն: Միապետականները կը շարունակեն ահուսարսափ տարածել: Ձախակողմեան բոլոր հոսանքները կոչ մը ուղղեցին Անգլիոյ, Մ. Նահանգներու, Խ. Միութեան եւ Ֆրանսայի կառավարութեանց, որպէսզի յետաձգեն ընտրութիւնները եւ խառն կառավարութիւն մը կազմել տան:

ԳԵՐԱԳՈՅՆ ԱՏԵԱՆԸ առջի օր դատելով երկրորդ ամբաստանեալ մը, Ռոպէռ Ժիպոա, Փէթէնի հաղորդակցութեանց նախարարը, դատապարտեց տասը տարուան «ազգային անպատուութեան»: Բոլոր պարագաները նպաստաւոր էին իրեն: Պ. Ժիպոա գիտնական մըն է որ համաշխարհային համբաւ կը վայելէ, ուսուցչապետ Հանքերու վարժարանին եւն.:

ԳՆԴԱԿԱՀԱՐՈՒԵՑԱՆ, Փէշթայի մէջ, Հունգարիոյ նախկին դիկտատորը, Սալասի (հայազգի) եւ նախկին վարչապետը, Իմրէտի: Առաջինը կապկելով Հիթլէրի նշանախօսքերը, յաջողած էր նոր կազմակերպութիւն մը ստեղծել եւ շարունակել պատերազմը, հակառակ խնամակալ Հորթիի ազդարարութեան: Ամբաստանագիրը կ'ըսէ նաեւ թէ այս յամառութեան հետեւանքով կործանեցաւ Փէշթան եւ գերման արգելարաններու մէջ մեռան 700 հազար հունգար Հրեաներ:

ԹԷՀՐԱՆԷՆ կը հեռագրեն թէ խորհրդարանը լուծուեցաւ եւ այժմ վարչապետը բացարձակ իրաւունքներ կը վայելէ, մինչեւ նոր ընտրութիւն: Վերջին նիստին մէջ վարչապետը տեղեկութիւններ հաղորդեց Մոսկուայի բանակցութեանց մասին, աւելցնելով թէ որոշում տուած չէ որ եւ է կէտի համար:

ՍՈՒՐԻՈՅ ԵՒ ԼԻԲԱՆԱՆԻ անգլ. զինուորները աւելի կանուխ պիտի պարպուին քան Ֆրանսացիները, ինչպէս գրած է ինք: Սուրիոյ պատուիրակութեան նախագահը յայտարարեց թէ այս պարագան կրնայ տեղի տալ խռովութեանց եւ Սուրիա եւ Լիբանան կրնան խնդրել որ Անգլիա ուշացնէ իր զօրքին պարպումը:

ՄԻՆՉԵՒ 150 ՏԱՐԻ ՊԻՏԻ կրնանք ապրիլ, եթէ հաւատանք ռուս գիտնական Բոկոմոլէցի, որ յաջողեր է նոր շիճուկ մը հնարել: Փորձերը կը շարունակուին:

ՍՊԱՆԻԱԿԱՆ հարցին առթիւ Ֆրանսա երկու ծանուցագիրներ եւս ղրկեց անգլ. եւ ամերիկեան կառավարութեանց, մինչդեռ երկուքն ալ կը մերժեն Միացեալ Ազգերու ժողովին քննութեան յանձնել այս խնդիրը: Լեհաստան եւ Մեքսիկա յայտնեցին թէ պատրաստ են ուժ տալու Ֆրանսական առաջարկին:

ՍԱՀՄԱՆԱԴԻՐ ԺՈՂՈՎԸ 123ի դէմ 437 ձայնով մերժեց Լուիոյի բանաձեւը, որ կ'առաջարկէր վերահաստատել 1789ի յայտարարութիւնը մարդու իրաւունքներու մասին, կարգ մը յաւելումներով:

ԼՐԱԳՐԱՎԱՃԱՌՆԵՐՈՒ կրպակները (քէօշկ) աճուրդով վարձելու որոշման դէմ կը բողոքեն վարձակալները: Եթէ գոհացում չստանան, պիտի փակեն կրպակները:

ԱՄԲՈՂՋ ԸՆՏԱՆԻՔ ՄԸ դատապարտուեցաւ իբրեւ լրտես, Ալիէի նահանգին մէջ, այրը՝ մահուան, կինը՝ ցմահ թիապարտութեան, ընտանիքին միւս անդամները՝ 5—20 տարի բանտարկութեան:— Փարիզի մէջ մահուան դատապարտուեցաւ Օտէթ Սոըլէն, որ մատնած էր դնդ. Մարշալը, Լոնտոնէն վերադարձին: Գնդապետը անձնասպան եղած էր թոյն խմելով, բայց 48 հայրենասէրներ Կէսթափոյին ճանկն ինկած էին:

ՆԻՒՐԸՆՊԵՐԿԻ դատավարութիւնը եթէ այսպէս շարունակուի, դեռ կրնայ տեւել 180—190 օր: Վկաներէն վերջ, փաստաբաններուն եւ ամբաստանեալներուն պաշտպանողականները կրնան դլալւել 50 Զիսա: Ցեսոոյ, ընդհ. դատախազին ճառը կրնայ տեւել առ նուազն տասը օր: Միջոցներ կը խորհուին կրճատելու:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ ԿԸ ՀԵՌԱԳՐԵՆ ԹԷ Գերագոյն Խորհուրդի բացման առթիւ, «Իզվեստիա» պատգամաւորները ողջունեց 16 հանրապետութեանց լեզուներով: Նախագահ ընտրուեցաւ զօր. Ժտանով:

ՄԵՐ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ

ՏԷՍԻՆ.— Հ. Յ. Դ. Տէսինի կոմիտէն կազմակերպած էր թատերական ներկայացում մը՝ Շիրվանզատէի գլխաւոր գործերէն «Չար Ոգի»ն, Կիրակի, 3 Մարտ, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ: Խուռն բազմութիւն մը եկած էր վայելելու այս գեղեցիկ խաղը որ անցաւ շատ յաջող:

Դերակատարները թէեւ սիրողներ էին, սակայն յաջորդական քանի մը փորձերէ վերջ կրցան լաւագոյն կերպով վերակենդանացնել հեղինակին տիպարները: Ղեկավարութիւնը ստանձնած էր ընկեր Պ. Տէր Պօղոսեան որ յաջողութեամբ տարաւ զայն: Պէտք է յիշել սակայն բոլոր դերակատարները: Փոքրիկներ Առաքելեան, Տէր Պօղոսեան, Ասատուրեան եւ Աշխէն Համբարձումեան հարազատօրէն պատկերացուցին փոքրերու տեսարանը: Մանաւանդ Օր. Աշխէն Համբարձումեան արժանացաւ ներկաներուն գնահատութեան, անթերի տանելով Սօնայի ծանր դերը: Օրիորդներ Պերճուհի Ասատուրեան եւ Վիքթորիա Խորէնեան, առաջինը Զառնիշանի միամիտ ու նախապաշարեալ մօր, երկրորդը, չարախինդ ու դաւադիր Ջաւահիրի դերերով եկան ապացուցանել իրենց բեմական համեստ կարողութիւնները: Տիկին Մարի Կարապետեան յաջողութեամբ մարմնաւորեց Սօնայի հիւանդագին, մելամաղձոտ անձնաւորութիւնը: Նոյնքան յաջող էր Տիկին Աշխէն Պօյաճեան Շուշանի փափուկ դերով: Ընկեր Պ. Տէր Պօղոսեան կը ներկայանար Գիժ Դանիէլի բնական արտայայտութիւններով՝ տառապագին ու խելացնոր: Իսկ Պ. Նուպար Պօտուրեան իր բնական յատկութիւններով կուշտ ու կուռ խնդացուց ներկաները Ոսկանի դերով, անգամ մը եւս ապացուցանելով իր իւրայատուկ ձիրքը զաւեշտի ճիւղին մէջ: Վերջապէս ընկեր Անդր. Խորէնեան Մուրատի ազնուական ու վեհանձն տիպարով, ընկեր Յովհ. Լէյլէկեան Զոփուր Կարապետի եւ ընկեր Վ. Հիւսեան Միանսաղի ծպտումով կը կազմէին կատարեալ ամբողջութիւն մը:

Կը շնորհաւորենք նաեւ կազմակերպիչ յանձնախումբին աշխատանքը:

× Շաբաթ իրիկուն Հ. Մ. Ը. Մ.ի Լիոն-Տէսին մասնաճիւղը եւս կազմակերպած էր ընտանեկան պարահանդէս մը Սօսիէթէ Լիոնէզի սրահին մէջ, որ անցաւ շատ յաջող: Մեր մարզիկները հետզհետէ կը յառաջդիմեն Ֆութպոլի մարզին մէջ, խլելով յաղթանակներ: — Թղթակից

ՊԱՐԱՆՑԻԿ - ՑԵՐԵԿՈՅԹ, կազմակերպուած Փարիզի համալսարանի ուսանողներու տան «Օրիորդաց Մասնաճիւղի» կողմէ: 8 rue Jean Goujon, կիրակի 14 Ապրիլ ժամը 3էն 24:

ՄԱՐՏ 3ԻՆ ԼԻՈՆԻ մէջ եւս կազմուած է Շինութեանց եւ փայտի Արտէլը: Առժամեայ վարչութեան անդամներն են.— Օննիկ Դանիէլեան, Անդրանիկ Տէրմանեան, Շահմիրեան, Կիրակոս Գարաեան, Թորիկեան Պօղոս, Ժիրայր Խթիկեան, Խաչիկ Զիլեան: Հասցէ՝ Լիոնի Արտէլին, 15 rue de la Rize, O. Tanielian: Առաջին ժողովը այս կիրակի, ժամը 15ին, 15 rue de la Rize:

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ.— Փարիզէն Տիկին Գաբրիէլեան վեցամսեայ «Յառաջ» կը նուիրէ A. Ashtonի, (Քալիֆորնիա):

ԽՄԲԱԳՐԱՏՈՒՆ կը հրաւիրուի Պ. Սեւան (Սեվան):

ՅԱՐԳԱՆՔԻ ԱՐՏԱՅԱՅՏՈՒԹԻՒՆ
ԴԻՄԱԴՐ. ՃԱԿԱՏԻ ՀԱՅ ԶՈՀԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ
եւ տօնակատարութիւն Ֆ. Ա. Ը. Միութեան օրուան, այս շաբաթ երեկոյ, (16 մարտ), ժամը 8ին Սալ Մարսըլէն Պէրթըլօ, 28bis rue Dominique: Ֆիլմ, բանախօսութիւն եւ գեղարուեստական ճոխ բաժին: Կը մասնակցին, օրիորդներ Հայկանուշ Թորոսեան, Տիրուհի Զառափեան, Մ. Էքիզեան, Պ. Պ. Ռաֆայէլ Զարդարեան եւ Մանպաշ: Մուտքը ազատ է:

ՊՈՒՏՈՅԻ ՄԷՋ առաջին անգամ ըլլալով կը բեմադրուի Ց. Թումանեանի «ԱՆՈՒՇ»ը օփերա (երաժշ. Ա. Տիգրանեանի), այս կիր. (17 Մարտ), կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Սընօնի երիտ. ընկերվարականներու ակումբին մէջ, նախաձեռնութեամբ ուսուցիչ եւ երգահան Ա. Գ. Մեսումենցի եւ մասնակցութեամբ Սունդուկեան թատերախումբի: Տոմսերու գին 50 ֆրանք:

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ԶԱՒԱՐԵԱՆ կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները այս ուրբաթ, իրիկուան ժամը 8.30ին, Խրիմեան սրահը:

ԱՆԻԷՌ ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊԻ Հ. Յ. Դ. Արամ ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս հինգշաբթի ժամը 8.30ին, ընկերվարականներու սրահը: 149bis, Ave. Argenteuil: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ՊԱՆԵԽՕ ՔԱՇԱՆԻ Հ. Յ. Դ. «Արծիւ» ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովը՝ այս ուրբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ՎԻԷՆԻ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի անդամները, դասախօսական ժողովի կը հրաւիրուին, այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 8ին, Պ. Տիգրան Մանուկեանի սրճարանը: 129 rue Lafayette:

Հ. Յ. Դ. ՎԱԼԱՆՍԻ կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս շաբաթ, երեկոյեան ժամը 8.30ին, նոր ակումբը:

ՎԻԷՆ ԻՀ. Յ. Դ. Կոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի, առաւօտեան ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ԹԱՐԱՐԻ Ֆ. Հ. Ա. Ը. Միութիւնը բոլոր անդամները ժողովի կը հրաւիրէ այս կիրակի առաւօտ ժամը ճիշդ 10ին, դպրոցին սրահը:

ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ գրական ասուլիսը այս շաբաթ օր, ժամը 5ին, Պ. Աճէմեանի սրահը, 12 rue Cadet: Կը շարունակուի նախորդ նիւթը՝ «Գրագէտը պէ՞տք էոր քաղաքական հրապարակագրութիւն ընէ»:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ.— Այրի Տիկին Ագապի Տուրպախ եւ պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որ անձամբ եւ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին ԱՐԱՄ ԱՅՎԱԶԵԱՆի մահուան առթիւ:

Հաւըրս Գարակէօզեան Հօմի

Նախկին Սանուց Միութեան տարեկան մեծ պարահանդէսը, շաբաթ գիշեր 16 Մարտ, ժամը 21էն մինչեւ լոյս, Salle Saulnier 7 rue Saulnier, métro Cadet, Montmartre եւ N. D. de Lorette:

René Pesentiի ազանիտական ծանօթ նուագախումբը: Ճոխ պիւֆէ եւ խմիչք սեղաններով եւ Comptoirին առջեւ: Սրահին ջերմութիւնը ապահովուած է:

Միութեան Կոմիտաս երգչախումբի տարեկան մեծ համերգը

Ղեկավարութեամբ Գ. Ալէմշահի
Salle Gaveauի մէջ 45 rue de la Boétie (Miromesnil)
Կիրակի, 17 Մարտ ժամը 5ին

Մասնակցութեամբ Օր. Ա. Առաքելեանի, Օր. Ա. Ատոմեանի, Օր. Մ. Աճէմեանի, Պ.Պ. Ց. Ցակոբեանի, Տ. Մինասեանի: Ծայտագրին կարեւոր մէկ մասը յատկացուած է անծանօթ եւ նոր հայ երգերու:

Տոմսերը ապահովել՝ Studio Caumartin, 19a rue Caumartin, Paris (8): Գրատուն Հրանտ Սամուէլ, 51 rue Mr. le Prince եւ երգչախումբի անդամներէն:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ Պ. Պ. Կարապետ, Յովհաննէս եւ Արսէն Սարեանները: Պատերազմէն առաջ կը գտնուէին Սելանիկ: Իմացնել քրոջը՝ Տիկին Հեղինէ Գասպարեանի, Lotissement Bech. St. Antoine, Marseille: Կը խնդրուի յունահայ թերթերէն արտատպել:

ԿԸ ՓՆՏՌԵՄ 1915ի տարագրութեան մէջ կորսուած մայրս՝ Հանըմ, եղբայրս՝ Տիգրան, քոյրերս՝ Պայծառ եւ Արբենուհի: Իմացնել Tarpinian Kossrof, 135 rue Boileau, Lyon (Rhône): Կը խնդրուի եգիպտահայ և սուրիահայ թերթերէն արտատպել:

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH - Fondé 1925 - R. C. S. 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63
ԲԱԺՆԵԳԻՆ.— Տար. 750, 6ամս. 400, 3ամս. 200 ֆրանք

Vendredi 15 Mars 1946 Ուրբաթ 15 Մարտ

ԺԸ. ՏԱՐԻ — 18e Année N° 4560-Նոր շրջան թիւ 289 — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ — Գին՝ 3 Ֆ.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՎՏԱՆԳԱՒՈՐ ՃԵՂՔ ՄԸ

Ապահովաբար շատեր զարմացան, երբ կը կարդային, երէկուան թերթին մէջ.

— «Ուաշինկթընէն կը հեռագրեն թէ ռուսական կարեւոր զօրամասեր կը յառաջանան դէպի Թէհրան, անցնելով Թաւրիզէն: Ամերիկա բացատրութիւն պահանջած է»:

Լուրը լուսաբանութեան կը կարօտի տակաւին: Բայց եւ այնպէս, տարակոյս չկայ թէ կը գտնուինք շռնդալից անակնկալներու առջեւ:

Անհրաժեշտ չէր մարգարէական տաղանդ ունենալ, գուշակելու համար ելքը այն պղտոր մթնոլորտին որ կը թանձրանար շաբաթներէ ի վեր:

Երկու կողմերն ալ, թէեւ զգոյշ՝ դիւանագիտական տեսակէտով, իրենց թաքուն մտածումները, մտավախութիւններն ու փոխադարձ կասկածները կ'արտայայտէին մամուլով եւ անթելով: Կատարեալ ջլամարտ մը սարքուած էր, Մոսկուայէն Լոնտոն եւ Ուաշինկթըն: Բեմին վրայ, բուն վարիչներէն աւելի կ'երեւային կողմնակի մարդիկ, — Նախկին վարչապետ, ակադեմական, ծերակուտական, աշխարհահռչակ հրապարակագիր կամ զանազան նախարարութեանց բանբերները:

Շաբաթներ առաջ, Մեծն Բրիտանիոյ եւ Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարներն ալ պարտք սեպեցին հրապարակ իջնել, լուսաբանելու համար հանրային կարծիքը: Երկուքն ալ բարեկամական հաւաստիքներ ընծայելով հանդերձ, կ'ուզէին իմանալ թէ ի վերջոյ ո՛ւր կանգ պիտի առնէ Խ. Միութիւնը:

Յետոյ լսեցինք Չըրչիլի ճառը Մ. Նահանգներուն մէջ, ի ներկայութեան Նախագահ Թրումընի: Ճառ մը որ ամէն բանէ առաջ ահազանգ մըն էր, եթէ ոչ մարտակոչ մը (5 Մարտ):

Նախկին վարչապետը մատնանշելով «անսահման ծաւալումը Խ. Միութեան ուժին եւ վարդապետութեանց», կ'ազդարարէր թէ «Երկաթեայ վարագոյր մը իջած է ցամաքային Եւրոպայի վրայ, Շթէթինէն Թրիէսթէ»: Եւ, իբրեւ ապահովութեան միջոց, կ'առաջարկէր սերտ, եղբայրական գործակցութիւն անգլիախօս ժողովուրդներու միջեւ: Իսկ եւ իսկ զինակցութիւն, առանց այդ բառը գործածելու:

Մթնոլորտը աւելի թունաւորուեցաւ, երբ, Մարտ 2ին, հաստատուեցաւ թէ կարմիր զօրամասերը չեն հեռացած Ատրպատականէն, եւ պարզապէս կարգ մը տեղափոխութիւններ կատարած են:

Լոնտոն եւ Ուաշինկթըն խորապէս վրդովուած, փութացին ծանուցագիրներ ուղղել եւ բացատրութիւն պահանջել Մոսկուայէն:

Եւ ահաւասիկ պատասխանը, — Զինուորական խորհրդաւոր շարժումներ եւ իրարանցում: Միեւնոյն ատեն, նորէն ջլամարտ, անթելով եւ թերթերով, ճաղկելու համար ոչ միայն Չըրչիլը, այլ եւ աշխատաւորական կառավարութիւնը:

Այլեւս երկրորդական են փոխադարձ մեղադրանքները, քանի որ կողմերէն մէկը վեր ի վայր կը շրջէ կացութիւնը: Անշուշտ միւսներն ալ վճռական միջոցներ ձեռք պիտի առնեն, եթէ գոհացուցիչ պատասխան չստանան իրենց նոր ծանուցագիրներուն:

Օրուան լուրերը կը հաստատեն որ կացութիւնը խոր մտահոգութիւն կը պատճառէ երկու անգլեւսաքսոն մայրաքաղաքներուն միջեւ:

Իսկապէս, մռայլ է հեռանկարը երկուքին համար ալ: Խորհրդային ելոյթը չի սահմանափակուիր միայն Իրանով, այլեւ կրնայ անդրադառնալ Թուրքիոյ եւ Իրաքի վրայ:

Եթէ նոյն իսկ Մոսկուա գոհանայ իրեն համակիր կառավարութիւն մը հաստատել տալով Թէհրանի մէջ, խնդիրը ոչ թէ փակուած, այլ աւելի բարդացած պիտի ըլլայ: Այդ պարագային կարմիր բանակը դեռ երկար պիտի մնայ Իրանի մէջ, նոյն իսկ նոր կառավարութեան հաւանութեամբ — ինչպէս բրիտանական բանակը Յունաստանի մէջ:

Լաւ է կարճ կապել ենթադրութիւնները եւ համբերութեամբ սպասել դէպքերու ընթացքին, Դէպքեր որոնք սերտ կապ ունին նաեւ հայկական իրականութեան հետ:

Կացութիւնը կրկնապէս պղտոր կ'երեւայ, երբ Երեք Մեծերէն մէկը, Սպարապետ Ստալին բացէ ի բաց Հիթլէրի կը նմանցնէ իր նախկին պաշտօնակիցը, Չըրչիլն ու բարեկամները, ուրիշ աղիլեղի ակնարկներով:

Շ.

Սեւանայ լճին արձանագրութիւնները

1906ին եւ 1932ին Սեւանայ լճին ափերուն մօտ գտնուած էին արամերէն տառերով երկու արձանագրութիւններ, որոնց մասին յիշատակութիւններ կան բացի Խորհրդային Հայաստանի հրատարակութիւններէն, հանգուցեալ Ա. Գիւլխանդանեանի «Կովկաս»ին (էջ 23) եւ Պ. Շաւարշ Միսաքեանի «Հայկաշէն»ին (Բ. էջ 59) մէջ:

Այս արձանագրութիւնները մասամբ միայն կարդացուած էին մինչեւ հիմա: Ռուս արամագէտ փրոֆէսէօր Պօրիսօֆ յաջողած էր կարդալ Արտաշէս Թագաւոր որդի Զարեհի բառերը, բայց ոչ արձանագրութեան շարունակութիւնը, որու լեզուն կը կարծէր թէ նախագրական հայերէն կամ պահլաւերէն է:

Խորհրդային Հայաստանէն վերջերս ստացուած պատմական աշխատութեանց մէջ, այս արձանագրութեանց մասին տրուած տեղեկութիւնները անբաւարար գտնելով, Պ. Հայկ Պէրպէրեան այդ արձանագրութեանց լուսանկարները հանել տուած եւ յանձնած էր Փրանսացի արամագէտ Պ. A. Dupont Sommerի, որպէսզի կարդայ, եթէ կարելի է: Այս վերջինը յաջողած է կարդալ երկու արձանագրութիւններն ալ:

Առաջինը արամերէն լեզուով կը կարդացուի.— Արտախշասայ մլէք բարզի Զարիատր, նունա քան խալաց: Ինչ որ կը նշանակէ «Արտաշէս Թագաւոր, որդի Զարեհի, ձուկ այստեղ քաշեց»:

Երկրորդը՝ Արտախշասայ մլէք բարզի Զարիատի, խալաց քան պինիթայ. որուն թարգմանութիւնն է. «Արտաշէս Թագաւոր որդի Զարեհի քաշեց այստեղ իշխանաձուկ: (Տառադարձութիւնները արեւելահայ բարբառին արտասանութեամբ են):

Պ. Dupont Sommer Մարտ 8ին իր այս ընթերցումի մասին զեկուցում մը տուաւ Արձանագրութեանց եւ Գեղեցիկ Դպրութեանց ակադեմիային, որուն բոլոր տեղեկութիւնները բացի ընթերցումէն հաղորդուած էին Պ. Հայկ Պէրպէրեանի կողմէ, ինչպէս յիշեց իր զեկուցման մէջ: Ակադեմականները ընթերցումը ճիշդ գտան եւ կարգ մը նկատողութիւններ ըրին, զեկուցման հետ կապ ունեցող հարցերու մասին:

Այս զեկուցումէն վերջ երիտասարդ հիթիթագէտ մը Պ. Maurice Vieyra, որ Թուրքիայէ նոր վերադարձած է, թարգմանեց Մալաթիոյ մօտ, Ասլան Թէփէի մէջ գտնուած հիթիթական արձանագրութիւն մը, զարդարուած քանդակով մը, ուր ներկայացուած է հիթիթական հայելաւոր դիցուհին, եւ աստուած մը առիւծի մը վրայ կանգնած: Դիցուհիին անունն է Խումպեպէ, աստուածին անունը անընթեռնելի է, գիրերու եղծման պատճառով: Ակադեմականներէն մին դիտել տուաւ թէ Խումպեպէ – Թէշուպ եւ առիւծի վրայ կանգնած աստուածը կը համապատասխանեն հելլէնական դիցաբանութեան Զեւս Հերա — Դիոնիսիոս երրեակին, որուն ծագումը կեդրոնական Ասիա է, ուրկէ տարածուած է մինչեւ Եգէականի ափերը:

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԱՆՏՈՆԵԱՆ

ԻՐԱՔԻ պետական երաժշտանոցին մէջ 1945էն ի վեր իբրեւ երաժշտութեան ուսուցիչ կը պաշտօնավարէ Պ. Նուպար Մալխասեան, որ ջերմապէս գնահատուած է:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ արտաքին գործերու յանձնախումբին նախագահը յայտարարեց թէ ձախողած են Փարիզի մէջ կատարուած բանակցութիւնները՝ օտար զինուորներու պարպումի մասին:

ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՄԸ վախերը կ'աւելնան Յունաստանի մէջ, յառաջիկայ ընտրութեանց առթիւ: Արքայականներն ու ձախերը հաւասարապէս զինուած են: Համայնավարները կը սպառնան գործադուլներ սարքել ամբողջ երկրին մէջ եւայլն:

ՄԱՀՈՒԱՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԵՑԱՒ ՓէթէՆի դատական նախարարը, Կապօլտ, որ Սպանիա կը գտնուի: Տղան աշխատեցաւ յետաձգել տալ դատը, բայց անօգուտ: Ամբաստանութիւնները շատ ծանր են:

ՄԱՄՈՒԼԻ ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ մասին բուռն վիճաբանութիւններ տեղի ունեցան Դշ. օր, Սահմանադիր Ժողովին մէջ, գրաւելով ամբողջ նիստը: Միջադէպեր ալ ծագեցան: Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ հին նաւահանգստին մնացեալ թաղերն ալ պիտի քանդուին քանի մը օրէն եւ արդիական տուներ պիտի շինուին ամբողջ քարափին երկայնքը:

ԿԱՐՄԻՐ ԲԱՆԱԿԸ ԴԷՊԻ ԹԷՀՐԱՆ
հրամանատարութեամբ ԶՕՐ. ԲԱՂՐԱՄԵԱՆԻ...

Թուրքիա՞ն ալ վտանգուած

Չորեքշաբթի իրիկուան եւ հինգշաբթի առաւօտուան թերթերը շռնդալից լուրեր կը հաղորդէին Իրանի կացութեան մասին, մեծ մասով ամերիկեան աղբիւրէ: Վերապահ էին միայն քանի մը թերթեր, սպասելով լրացուցիչ տեղեկութեանց, իսկ համայնավար «Իւմանիթէ»ն կը ծաղրէր լրատուները, իբրեւ գրգռութիւն սերմանող: Իր միակ աղբիւրն այն էր թէ Իրանի վարչապետը բան մը չէր գիտեր կարմիր բանակի յառաջխաղացութեան մասին: Իսկ Մոսկուան լուռ է:

Ստորեւ կ'ամփոփենք հրատարակուած տեղեկութիւնները, յիշելով իւրաքանչիւրին աղբիւրը: Ամէն պարագայի մէջ, կացութիւնը ծանր է եւ կրնայ աւելի բարդանալ, եթէ ելք մը չգտնուի:

Առաջին լուրը հաղորդեց Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարութիւնը, Մարտ 12 թուակիր զեկոյցով մը որ կ'ըսէր.— Արտաքին գործերու Նախարարութիւնը անցեալ շաբթու իմացաւ թէ խորհրդային նոր զօրքեր դէպի հարաւ կը յառաջանան ծանր զէնքերով: Ասոնք Թաւրիզէն անցնելով կ'ուղղուին դէպի Թէհրան եւ Իրանի արեւմտեան սահմանագլուխը: Մ. Նահանգներու կառավարութիւնը հարցուց խորհրդային կառավարութեան թէ իսկապէս այդպիսի շարժումներ տեղի ունեցա՞ծ են, եւ եթէ այո, ի՞նչ են պատճառները:

Իսկ ամերիկեան «Էսօշիէյթըտ Փրէս» գործակալութիւնը կը հաղորդէ հետեւեալ տեղեկութիւնները.— Կը թուի թէ խորհրդային նոր զօրքի ժամանումը Իրան պատրաստուած էր օրեր առաջ: Անցեալ շաբթուընէ իսկ, Ղազուինէն գիշերանց կառախումբ մը կը հասնէր Քարաճի ռուսական զօրակայանը, որ ամէնէն մօտն է Թէհրանի: Այդ կառախումբը կը փոխադրէր երեք ամերիկեան հրասայլեր, երեք զրահապատ կառքեր, վեց բեռնակառքեր եւ երեք պաշարաբարձ կառքեր, ինչպէս եւ տասը հրետաձիգ սպաներ: Քառասունեւութ ժամ վերջը, դարձեալ գիշերանց կը հասնէր զօրամաս մը: Այս լուրերը պաշտօնապէս չհաստատուեցան, բայց եւ օդանաւով թռիչք մը կատարեցի Քարաճի խորհրդային զօրակայանին վրայ եւ համրեցի 14 «Շէրման» (ամերիկեան) հրասայլեր եւ շատ մը ուրիշ կառքեր, մեծ մասով ծածկուած:

Լաւատեղեակ աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ ռուսական հեծելագունդեր Իրան կը մտնեն սահմանամերձ Աստարա քաղաքէն, Կասպից ծովուն վրայ: Ռազմունակ զինուորներ, ամէն կերպով կազմ եւ պատրաստ, մտած են Միանէ, Թաւրիզէն 150 քիլոմեթր դէպի հարաւ-արեւելք եւ Թէհրանէն 375 քիլոմեթր հեռու, ինչպէս եւ Մարաղա՝ Թաւրիզի հարաւակողմը եւ Միանդատ, որ 110 քիլոմեթր հեռու է Թուրքիոյ, Իրաքի եւ Իրանի սահմանագլուխներու հանգոյցէն: Զինուորական մասնագէտներ կ'ըսեն թէ խորհրդային զինուորները անցեալ տարի խրամներ փորեցին, ճամբաներ շինեցին եւ յետպատերազմեան լայն ռազմափորձեր կատարեցին Թուրքեւիրանեան սահմանագլուխին վրայ: Միանէ խճուղիով եւ երկաթուղիով կապուած է Ղազուինի ռուսական բանակի կեդրոնին հետ, Թէհրանի ճիշդ հիւսիս-արեւելեան կողմը: Իրազեկներ կը հաւատեն թէ Ռուսերու ներկայ գործունէութեան նպատակն է «անհանդստութիւն եւ ըմբոստութիւն» ստեղծել Թէհրանի մէջ:

ՈՒ՞Ր ԿԸ ԳՏՆՈՒԻ ԶՕՐ. ԲԱՂՐԱՄԵԱՆ

Բոլոր թերթերուն մէջ ալ կը յիշուի մառէշալ (կարդալ՝ զօրավար) Բաղրամեանի անունը, իբրեւ հրամանատար դէպի Թէհրան կամ Թրքական սահմանագլուխը յառաջացող կարմիր բանակին: Թերթ մը կը գրէ թէ Բաղրամեան Թաւրիզ կը գտնուի այժմ, իբրեւ մասնագէտ զրահապատ ուժերու: Ուրիշ մը կ'ըսէ թէ հոն ղրկուած է իբրեւ Հայ: Paris-Matin երէկ հետեւեալ խորագիրը դրած էր Ա. էջին վեց սիւնակներուն գլուխը.— ՄԱՌԷՇԱԼ ԲԱՂՐԱՄԵԱՆ ԹԷՀՐԱՆԷՆ 30 ՔԻԼՈՄԵԹՐ ՀԵՌՈՒ: Յետոյ,— «Կարմիր բանակին զրահապատ ուժերու մասնագէտը կը հրամայէ զինուորական շարժումներուն Իրանի մէջ»: Այս առթիւ կը յիշէր թէ Բաղրամեանն էր որ 1944ի ամառը ճեղքեց գերմանական գիծերը Պալթիկի ճակատին վրայ:

ՄՏԱՀՈԳՈՒԹԻՒՆ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԱՍԻՆ

Աւելորդ է ըսել թէ կարմիր բանակին խորհրդաւոր շարժումները խոր մտահոգութեան մատնած են Անգլիան, որ բացատրութիւն պահանջած է ստիպողաբար: Լոնտոնի կարծիքով, այդ շարժումները կը սպառնան ոչ միայն Իրանի մայրաքաղաքին, այլեւ Թուրքիոյ եւ Իրաքի: Արտաքին նախարարը շարունակ հաղորդակցութեան մէջ է Մ. Նահանգներու իր պաշտօնակցին հետ, հեռաձայնով:

Անգլիոյ նախարարական խորհուրդը բացառիկ նիստ գումարեց երէկ առտու: Լոնտոնի եւ Ուաշինթընի մէջ սրտնեղած են մանաւանդ անոր համար որ Մոսկուա չէ պատասխանած ոչ ամերիկ-

եան, ոչ ալ անգլիական ծանուցագիրներուն։ Եթէ այս լուծթիւնը չարունակուի, անելի մը պիտի մատնուի Ապահովութեան Խորհուրդը որ պիտի գումարուի Մարտ 25ին, Նիւ Եորքի մէջ։

Երեք տեսակ ենթադրութիւններ կ'ըլլան կարմիր բանակի շարժումներու մասին.— 1. Մոսկուայի հլու հպատակ իշխանութիւն մը հաստատել Թէհրանի մէջ.— 2. ՃՆՇՈՒՄ ԲԱՆԵՑՆԵԼ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՎՐԱՅ, ՀՈՂԱՅԻՆ ԶԻՋՈՒՄՆԵՐ ՍՏԱՆԱԼՈՒ ՀԱՄԱՐ.— 3. Բաժին ապահովել Մուսուլի քարիւղէն։

Ի՞ՆՉ Կ'ԸՍԷ ԻՐԱՆԻ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ

Ղավամ Սալթանէ, Իրանի վարչապետը կարգ մը կարեւոր յայտարարութիւններ ըրաւ մամուլի ներկայացուցիչներուն, Մոսկուայի բանակցութեանց մասին։ Այս առթիւ ըսաւ թէ որ եւ է պաշտօնական տեղեկութիւն չունի խորհրդային զօրքի յառաջխաղացութեան մասին։ Ցետոյ խոստովանեցաւ թէ արդիւնքի մը չեն յանգած Մոսկուայի բանակցութիւնները։ «Նպատակիս չհասայ, ոչ զինուորներու պարպումի, ոչ ալ Ատրպատականի մասին։ Միւս կողմէ, չէի կրնար գոհացում տալ կարգ մը խորհրդային պահանջներու։ Ռուսերը կ'ուզեն պահել իրենց զօրքը կարգ մը շրջաններու մէջ, մինչեւ որ կացութիւնը պարզուի։ Խորհրդային նոր դեսպանը պիտի հասնի քանի մը օրէն»։

Հիւսէյին Ալա, Ուաշինկթընի իրանեան դեսպանը, յայտարարեց թէ ռուսական ճնշումը Թուրքիոյ վրայ այլեւս անցած է չափաւորի սահմանը եւ թէ խռովութիւններ կրնան ծագիլ Թուրքիոյ սահմանին վրայ։ Դեսպանն ալ անհամբեր լուրի կը սպասէ Թէհրանէն, կարմիր բանակի շարժումներու մասին։

Սթալին Հիթլերի կը նմանցնէ Չըրչիլը

Սթալին ծանրակշիռ յայտարարութիւններ ըրաւ Չըրչիլի դէմ, ամբաստանելով թէ իր ճառով կը ձգտի «անմիաբանութիւն սերմանել եւ խափանել գործակցութիւնը Անգլիոյ եւ Խ. Միութեան միջեւ»։ Սպարապետը այս մեղադրանքներն ըրաւ պատասխանելով «Փրավտա»յի խմբագրին, որ հետեւեալ հարցումն ուղղած էր.— Կարելի՞ է ըսել թէ Պ. Չըրչիլի ճառը վնասեց խաղաղութեան եւ ապահովութեան դատին։

ՍԹԱԼԻՆ.— Անշո՛ւշտ։ Արդարեւ, Պ. Չըրչիլ այժմ բռնած է դիրք մը որ կը ձգտի պատերազմ սարքելու։ Եւ ինք մինակ չէ։ Ունի բարեկամներ ոչ միայն Անգլիոյ, այլեւ Մ. Նահանգներուն մէջ։ Պէտք է դիտել որ Չըրչիլ եւ իր բարեկամները զարմանալի նմանութիւն մը ունին Հիթլերի եւ իր բարեկամներուն հետ։ Հիթլեր պատերազմ սարքելու ձեռնարկեց իր ցեղային վարդապետութեամբ։ Ան յայտարարեց թէ միայն գերմանախօս ժողովուրդները իրական ազգ մը կը կազմեն։ Չըրչիլ ալ իր պատերազմաշունչ պայքարն սկսաւ ցեղային տեսութեամբ մը, յայտարարելով թէ անգլիախօս ժողովուրդները միակ ազգերն են որ արժէք ունին եւ պէտք է տիրապետեն աշխարհի միւս ազգերուն վրայ։ Բաց խօսելով, Չըրչիլ եւ իր բարեկամները տեսակ մը վերջնագիր է որ կ'ուղղեն բոլոր ոչ-անգլիախօս ժողովուրդներուն։ Այդ վերջնագիրը սա է.— «Յօժարակամ ընդունեցէք մեր տիրապետութիւնը, եւ այն ատեն ամէն բան լաւ կ'երթայ։ Եթէ չէք ընդունիր, պատերազմը անխուսափելի է»։ Եւ սակայն ազգերը իրենց արիւնը թափեցին դժնդակ պատերազմի մը մէջ յանուն ազատութեան եւ իրենց երկիրներու անկախութեան, եւ ոչ թէ Հիթլերի իշխանութեան տեղ Չըրչիլի իշխանութիւնը հաստատելու համար։ Հետեւաբար, ազգ մը որ անգլերէն չի խօսիր եւ միեւնոյն ատեն աշխարհի բնակչութեան ջախջախիչ մեծամասնութիւնը կը ներկայացնէ, կրնայ մերժել այս նոր ստրկութիւնը։ Տարակոյս չկայ թէ Չըրչիլի ճամբան պատերազմի ճամբան է, մարտակոչ մը Խ. Միութեան դէմ, ինչ որ կը հակասէ երկու երկիրներուն միջեւ կնքուած զինակցութեան»։

ԽՄԲ.— Ուրիշ հատուածներ՝ յաջորդով։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Գերագոյն Խորհուրդին մէջ վաստակաւոր ակադեմական Ալէքսանդր Բոյկով ճառ մը խօսելով, ազդարարեց թէ «առանց հզօր զինեալ ուժերու պետութեան խաղաղ գործունէութիւն- չի կրնար յաջող ընթանալ»։

ՆԻՒՐԸՆՊԷՐԿԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ մարտ 13ի նիստին մէջ, ամբաստանեալ Կէօրինկ մանրամասնօրէն նկարագրեց իր կեանքն ուգործունէութիւնը, իբրեւ հիմնադիր նացի կուսակցութեան։ Պարծանքով յայտարարեց թէ յաջողեցան մեծ եւ անարիւն յեղափոխութիւն մը կատարել։

ՀԱՑԻ ՊԱՇԱՐԸ ապահովուած է ապրիլի համար։ Միսին գինը կը մնայ անփոփոխ, քիլօն 100 ֆրանք։— Ծովէնաւեր պիտի ղրկուին Սեւ ծով, փոխադրելու համար Խ. Միութեան տրամադրած ամտիքը, որուն գինը պիտի վճարուի տոլարով.— Պահածոյ բանջարեղէն պիտի բաժնուի յառաջիկայ չաբաթուընէ սկսեալ։— Այսուհետեւ սրճարանները պիտի կրնան ժամը 3էն վերջն ալ մուրճ տալ։

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆԸ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղի թէյասեղանը տեղի ունեցաւ Մարտ 3ին։ Համակիր բազմութիւն մը եկած էր վայելելու այս ընտանեկան ջերմ մթնոլորտը։ Հանդէսին բացումը կատարեց Պ. Սահակ Յովհաննէսեան, խօսք տալով Տիկին Էլլէն Բիւզանդի, որ Շրջ. վարչութեան կողմէ ողջունեց մասնաճիւղի ժրաջան աշխատանքը եւ լայնօրէն պարզեց Միութեան ընդհանուր գործունէութիւնը, պատերազմէն մինչեւ այս օր։ Տիկինը վերջերս շրջած ըլլալով Կրընոպլէն մինչեւ Մարսէյլ, նկարագրեց Կապոյտ Խաչերու ազգօգուտ աշխատանքը։ Ալֆորվիլի Ֆրանսահայ Կ. Խաչը, համերաշխ տեղին բոլոր կազմակերպութիւններուն հետ, վարձած է հաւաքավայր մը եւ յառաջիկայ հինգշաբթի պիտի վերսկսին դասախօսութիւնները, որոնք այնքան օգտակար եղած են անցեալին մէջ։

Խօսք տրուեցաւ նաեւ Պ. Ց. Արըճեանի, որ վեր հանեց կնոջ դերը հանրային գործի մէջ եւ գնահատելով մասնաճիւղին գործունէութիւնը փափաք յայտնեց որ կանացի միութիւնները ի մի խմբուին բարեկամական կապերով, միասնաբար ծառայելու համար Հայը Հայ պահելու մեծ գործին, մինչեւ որ իրականանայ մեծ Ներգաղթը։ Արտասանութիւններ եղան երիտասարդներու կողմէ, բոլորն ալ յաջող։

Փարիզէն եկած էին Սիփան - Կոմիտաս երգչախումբի անդամ – անդամուհիները, միասին բերելով, Օր. Աստղիկ Առաքելեանը, որուն երգերը հրճուանքով լեցուցին բոլորին սիրտերը։ Երկու երգ երգեց նաեւ Օր. Ա. Ատոմեան, նոյնպէս ծափերու արժանանալով։ Կարապետ Գալիչեանի նորակազմ երգչախումբէն մաս մը երիտասարդ դեկավարին առաջնորդութեամբ երգեց «Ծաղկիր ազատ իմ հայրենիք»։ Ապա սկսաւ հիւրասիրութիւնը, թէյով եւ խմորեղէններով, բոլորն ալ պատրաստուած ընկերուհիներու կողմէ։ Շատեր 50էն մինչեւ 500 ֆրանք տրամադրած էին։ Վիճակահանութիւնը, ափսէ մը թերթանուշ նուիրուած Տիկ. Ս. Անդրէասեանի կողմէ շահեցաւ Փարիզէն Պ. Վ. Գազանճեան, նուիրելով 1000 Ֆր.։

«Նոր սերունդի» երիտասարդներէն ընկեր Ժիրայր քանի մը խօսքով կոչ ըրաւ երիտասարդութեան անդամակցիլ Երիտասարդական Միութեանց հայկական կեանքէն չկտրուելու եւ Հայկ. մշակոյթը ճանչնալու համար։

Շատ ուրախ էին խաչուհիները, տեսնելով իրենց ձեռնարկին յաջողութիւնը։ —Ներկայ մը

«ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ»Ը ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— «Շանթ» Թատերախումբը իր Բ. ներկայացումը վերապահած էր Վարդանանց յիշատակին, Մարտ 4ին Պոմոնի Ֆլօրէալ սրահին մէջ, որ կը յորդէր բազմութեամբ։ Կային նաեւ Փարիզէն հիւրեր։ Թատերախումբին վարչութիւնը սրահը օժտած էր նոր եւ խաղին համապատասխան զարդերով։ Քէնտիրեան շատ յաջող էր «Վարդան»ի դերին մէջ, Մ. Դաւիթեան «Վասակ»ի դերին մէջ, թէեւ ձայնը չի նպաստեր իրեն, Կ. Մութաֆեան՝ Ցազկերտի դերին մէջ։ Օր. Պօղոսեան, որ առաջին անգամ բեմ կուգար, շատ գեղեցիկ խաղարկութիւն մը ցոյց տուաւ Շուշանիկի դերին մէջ։ Վ. Տէրտէրեան (Դենպետ) իր շարժուձեւերով եւ առողանութեամբ ներկաներու հետաքրքրութիւնը շարժեց։ Մնացեալներու անունները զանց կ'առնեմ, խնայելու համար «Յառաջ»ին, խնդրելով իրենց ներողամտութիւնը։ Թղթակից

ՄԱՐՏԻԿՆԵՐՈՒ Միութիւնը Փետրուար 28ին ճաշկերոյթ մը սարքած էր խպատիւ աբբայ Տիւպառի, որ Stalag 11 A.ի մէջ ֆրանսական գերիներու պատասխանատու նշանակուած էր։ Շատ եղբայրական եղած էր իր վերաբերումը հայ գերիներու հանդէպ եւ բարոյապէս ալ օժանդակած որքան որ հնարաւոր էր։ Միութեան նախագահ Պ. Տատեան խօսք առնելով վեր հանեց հայ եւ ֆրանսական զէնքի եղբայրակցութիւնը յանուն ազատութեան, ապա խօսք տուաւ աբբահօր որ շեշտելով հայ ազատատենչ ժողովուրդի զոհաբերութեան ոգին, յիշեց թէ գերութեան մէջ Հայերը եղան կարգապահ եւ հաւատարիմ Ֆրանսայի։ Կարգով խօսք առին նաեւ հրաւիրեալ ֆրանսացի բարձրաստիճան պաշտօնատարներ, յայտնելով նոյնիմաստ գովասանքներ Հայերու հասցէին։ — Մ.

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Լիոնէն Պ. Պետրոսեան մէկ տարեկան «Յառաջ»կը նուիրէ Տէր եւ Տիկին Հրաչ Ծըրնըքեաններուն, Տիթրոյթ (Մ. Նահանգներ)։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Այս կիրակի հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Փարիզի Հայոց եկեղեցին, Պ. Սուրէն Մելիքեանի մօր մահուան քառասունքին առթիւ։ Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները։

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՎԻԷՆԻ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի անդամները, դասախօսական ժողովի կը հրաւիրուին, այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 8ին, Պ. Տիգրան Մանուկեանի սրճարանը։ 129 rue Lafayette։

Հ. Յ. Դ. ՎԱԼԱՆՍԻ կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս շաբաթ, երեկոյեան ժամը 8.30ին, նոր ակումբը։

ՎԻԷՆԻ Հ. Յ. Դ. Կոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի, առաւօտեան ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ գրական ասուլիսը այս շաբաթ օր, ժամը 5ին, Պ. Աճէմեանի սրահը, 12 rue Cadet: Կը շարունակուի նախորդ նիւթը՝ «Գրագէտը պէ՞տք է որ քաղաքական հրապարակագրութիւն ընէ»։

ԻՍԻԻ Ֆր. Կապոյտ Խաչի ընդհ. ժողովը շաբաթ իրիկուն, Խրիմեան դպրոցին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։

ՎԱԼԱՆՍԻ Կապոյտ Խաչի ներկայացումը Վիէնի սանուհիներու կողմէ՝ ապրիլ 27ին Սալ տէ Ֆէթի մէջ։ Կը խնդրուի նկատի ունենալ։

ՏԻԿԻՆ ԱԶՆԻՒ ԳԷՈՐԳ ԳԱԶԱԶԵԱՆ իր ամուսնոյն մահուան 12րդ տարելիցին առթիւ 1000 Ֆր. կը նուիրէ Ֆր. Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին։ Օրիորդներ Հրանոյշ եւ Արաքսի Գազազեան, նոյն առթիւ 1000 ֆրանք կը նուիրեն Հ. Յ. Դ.ի Նոր Սերունդ Րաֆֆի խումբին։

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՄԱՎԵԱՆ 500 ֆրանք կը նուիրէ Տիկին Շանթի յիշատակին Լիբանանի «Պնակ մը կերակուրի» ձեռնարկին, Ֆր.Կապոյտ Խաչի միջոցով։ Ստանալ «Յառաջ»էն։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Տէր եւ Տիկին Կարապետ Գարիպեան եւ պարագաները իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն եկեղեցւոյ Հոգաբարձութեան, քահանաներուն, Դպրաց Դասուն, պաշտօնեաներուն եւ ամէն անոնց որ անձամբ, նամակով եւ ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց տարաբախտ զաւկին՝ ԺԱԳ. ԳԱՐԻՊԵԱՆի ողբալի մահուան առթիւ։

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՅ-ԲՈՅԺ, ժողովրդական ամսաթերթ կամ Տունին բժիշկը։ Խմբագիր՝ Շ. Նարդունի։ 6րդ տարի թիւ 62 (1946 Փետրուար)։ Տարեկան բաժնեգին 250 ֆրանք։ Արտասահման՝ 300 եւ 350։ Հասցէ.— 17 Rue Damesme, Paris:

ZÉNITH, Revue Culturelle Arménienne. Ա. տարի թիւ 1, հրատ. Institut Arménienի, 30 Ave. Georges Mandel, Paris (16)։ Յօդուածներ Հայոց պատմութեան եւ մշակոյթի մասին։

ՅԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ Ֆր. Երիտ. Միութեան Պանեէօ – Քաշանի մասնաճիւղին, նախագահութեամբ Պ. Լեւոն Զօրմիսեանի, այս կիրակի, ժամը 3էն 11, Foyer des Jeunesի սրահին մէջ, 69ter rue d'Arcueil, Bagneux։ Կը խօսին Էմիլ Ասլանեան եւ Ժ. Տ. Թովմասեան։ Գեղարուեստական ճոխ բաժին։ Ճոխ եւ աժան պիւֆէ։ Մուտք 50Ֆր.։

ՊՈՒՏՈՅԻ ՄԷՋ առաջին անգամ ըլլալով կը բեմադրուի Յ. Թումանեանի «ԱՆՈՒՇ»ը օփերա (երաժշ. Ա.Տիգրանեանի), այս կիր. (17 Մարտ), կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Սընօնի երիտ. ընկերվարականներու ակումբին մէջ, նախաձեռնութեամբ ուսուցիչ եւ երգահան Ա. Գ. Մեսումենցի եւ մասնակցութեամբ Սունդուկեան Թատերախումբի։ Տոմսերու գին 50 ֆրանք։

Սիփան Կոմիտաս երգչախումբի տարեկան մեծ համերգը

Ղեկավարութեամբ Գ. Ալէմշահի
Salle Gaveauի մէջ 45 rue de la Boétie (Miromesnil)
Կիրակի, 17 Մարտ ժամը 5ին

Մասնակցութեամբ Օր. Ա. Առաքելեանի, Օր. Ա. Ատոմեանի, Օր. Մ. Աճէմեանի, Պ.Պ. Յ. Յակոբեանի, Տ. Մինասեանի։ Յայտագրին կարեւոր մէկ մասը յատկացուած է անծանօթ եւ նոր հայ երգերու։

Տոմսերը ապահովել՝ Studio Caumartin, 19a rue Caumartin, Paris (8)։ Գրատուն Հրանտ Սամուէլ, 51 rue Mr. le Prince եւ երգչախումբի անդամներէն։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ Յակոբճան Տաւօյեան, բնիկ Այնթապցի։ Պատերազմէն առաջ հաստատուած էր Փարիզ։ Տեղեկացնել Պ. Իսկէնտէր Ն. Թօքաթլեանի, 34 rue des Chapeliers, Մարսէյլ։ Ջինք փնտռող հօրեղբօրորդւոյն հասցէն Mr. Dikran Davoian, Cale Charkas, No. 3279, Buenos Aires, R. Argentine։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ սպասուհի մը երկուհ ոգինոց ընտանիքի մը համար։ Հեռաձայնել Carnot 73-74։

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH - Fondé 1925 - R. C. S. 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԲԱԺՆԵԳԻՆ.— Տար. 750, 6ամս. 400, 3ամս. 200 ֆրանք

Samedi 16 Mars 1946 Շաբաթ 16 Մարտ

ԺԸ ՏԱՐԻ — 18e Année Nº 4561-Նոր շրջանի թիւ 290 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 3 ֆ.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԱՅՍ ՃԱԿԱՏԻՆ ՎՐԱՅ ԵՒՍ

Տօնակատարութիւն մը, այսօր,— Յարգանքի արտայայտութիւն Դիմադրական Ճակատի հայ զոհերու յիշատակին:

Ո՞ր ճակատին վրայ բացակայ եղած են այս ժողովուրդին զաւակները: Չհաշուենք դարերը եւ նկատի առնենք միայն վերջին հարիւրամեակը: Եւ ընտրենք յատկանշական պարագայ մը.—

«... Բայց ինչո՞ւ, մի՞թէ մոռնալ հարկ է այն երիտասարդ Հայը, որ հրացանը ձեռքը՝ Հիւսիսային Նահանգաց պատերազմին մէջ վիրաւորուեցաւ, ինկաւ եւ «ո՛հ, իմ անուշիկ ծնողքս, եղբայրներս, բարեկամներս եւ սիրելիներս» գոչելով՝ աչքերը գոցեց: Եւ անկից ի զատ մոռնալ վայելէ՞ այն երեւունի մօտ հայ երիտասարդները, որ այսօր հոն կը գտնուին եւ իրենց կարողութեան ներածին չափ կը ծառայեն Հիւսիսային Նահանգաց արդարութեան, իրաւանց եւ ազատութեան դրօշակն պաշտպանող մասին մէջ: («Բեզասեան Թուչնիկ», Կ. Պոլիս, 15 Փետրուար 1865):

Այսպէս նաեւ Ֆրանսայի մէջ, երբ լուծի տակ էր երկիրը, իբրեւ հետեւանք պարտութեան:

Չհարցնենք թէ ո՛վքե՞ր էին անոնք որ, 30 կամ 50 հոգի, միացան տեղացի ըմբոստներուն, կռուեցան ու ինկան, իբրեւ ղեկավար կամ ըմբոստ:

Մեծ մասով երիտասարդներ, մասնաւոր դասակարգի մը չէին պատկաներ անոնք: Ամէն հոսանքէ ներկայացուցիչներ կային: Շատերը գոհացան Թռուցիկներ ցրուելով, զէնք եւ յեղափոխական գրականութիւն փոխադրելով: Ուրիշներ լեռ բարձրացան զէն ի ձեռին, կամ դաւադիրներ պահեցին: Դեռ ուրիշներ իսկապէս յանդուգն գործեր կատարեցին, համաձայն տրուած հրահանգներուն:

— Ընկե՛ր, եթէ իյնաս դուն,— Ուրիշ ընկեր մը արթուն,— Տեղըդ կը բռնէ...

Տակաւին լման գրուած չէ բուն պատմութիւնը: Կան վաւերական դէպքեր, եւ ուրիշներ որ լուրջ լուսաբանութեան կը կարօտին:

Ոչի՛նչ: Իրողութիւնն այն է որ ունեցանք ե՛ւ ռազմիկներ ե՛ւ զոհեր: Ոչ միայն այս երկրին մէջ, այլեւ ուրիշ ուր որ հայկական համրանք մը կը շնչէր, օտար դրաւման տակ:

Մեզի անծանօթ չէին զանազան դրուագներ՝ այդ ճակատագրական օրերուն: Եւ մենք տակաւին չենք խօսիր այլապէս «դիմադրական» ճիգերու մասին, որոնք չեն գրուած:

Մանրամասնութիւնները կարեւոր չեն: Հիմնականը այն է՝ որ այս ժողովուրդին զաւակներն ալ բանտ ու աքսոր տեսան, կամ արիաբար կռուեցան ու մեռան:

Կրակ մը կը վառէր մեր գլխուն վերեւ, եւ աս ու ան, համոզումով կամ երիտասարդի թափով, նետուեցան ասպարէզ: Անշուշտ արկածալի էր պայքարը, եւ կրնար աղէտի մը յանգիլ, եթէ ուրիշներ չհսկէին:

Ժամանակը չէ դատելու այդ պատմական շրջանին դէպքերը: Մեզի համար յարգանքի արժանի է ո եւ է մէկը, որ կը զոհուի գաղափարի մը, առանց սնափառութեան կամ ասիական շռայլաբանութեան:

Մենք տարիներով պայքար մղեցինք Աղասի Խանջեաններու, Սահակ Տէր Գաբրիէլեաններու, Զարենցներու, Ալազաններու եւ ուրիշներու դէմ: Բայց, երբ անոնք ինկան իրենց դաւանանքին համար, յանուն այս ժողովուրդի բարիքին, եւ երբ իրենց իշխանաւորներն ու հաւատակիցները իրար կը հրմշտկէին «դաւաճան» հռչակելու համար զանոնք, մենք էինք որ յարգանքի հրաւիրեցինք ուրացողները:

Եւ այսօր ալ, մենք ենք որ կը հարցնենք թէ ո՛ւր են, ի՛նչ եղան միւսները...

Ամբողջ սերունդ մը մատաղ գնաց պատերազմէն առաջ, իր իսկ երկնած, փառաբանած կարգուսարքին մէջ: Եւ այսօր ուրիշ սերունդ մը «կը փնտռուի», բոլոր գերի ազգերու ազատութենէն մէկուկէս տարի վերջը:

Եթէ Մանուշեանները, Լասերն ու Արփիարները ողջ ըլլային, անշուշտ պիտի ուղղէին նոյն հարցումները,— ո՞ր են Սիրունիները, Ց. Տէվէճեանները, Իշխանեանները եւ միւսները... Չէին կրնար չհարցնել, իբրեւ հայ յեղափոխականներ:

Այո, յարգանք Դիմադրական Ճակատի զոհերուն: Բայց նաեւ արդարութիւն անոնց որ առտու մը տարուեցան կամ քշուեցան անյայտ ուղղութեամբ, իբրեւ հետեւանք անոպայ, քամահելի քինախնդրութեանց: Շ.

ԿԵԱՆՔԸ ԿԻՊՐՈՍԻ ՄԷՋ

ՆԻԿՈՍԻԱ (Ցառայ).— Միջերկրականի արեւելեան անկիւնին վերջին կղզին է պատմական Կիպրոսը, որ կը մնայ միշտ անվտանգ եւ խաղաղ 1878էն ի վեր, շնորհիւ բրիտանական դրօշին:

Կիպրոսի մէջ կ'ապրին 350.000 Յոյներ, որոնք ունին Պատրիարքի իրաւունքներ վայելող Արքեպիսկոպոս մը ու երեք եպիսկոպոսներ, 8 վանահայրեր, 7 ծայրագոյն վարդապետներ, բազմաթիւ եկեղեցիներ, հարիւրաւոր վանականներ ու քանի մը հազար քահանաներ: Միւս քրիստոնեաներէն Լատիններ, Մարոնիներ ու այլ տարրեր ունին իրենց սեփական եկեղեցիներն ու կազմակերպութիւնները:

Թուրքերու թիւն է մօտաւորապէս 70.000, որոնք ունին իրենց կազմակերպութիւնները՝ էվքաֆը, միւֆթին եւայլն:

Հայոց թիւն է 4000: Հայերը առաջին անգամ Կիպրոս հաստատուած էին 11րդ դարուն, ու միշտ ունեցած են իրենց կրօնական ու եկեղեցական կազմակերպութիւնը:

Կիլիկիան Թագաւորութեան շրջանին, հայ իշխաններ ու կաթողիկոսներ Կիպրոս այցելած էին: Կիպրոս երբեմն ունէր բազմահազար հայութիւն մը երկու վանքերով ու եպիսկոպոսական երկու թեմերով: Երբեմն Կիպրոսի մէջ կային կէս երկոտասան մը հայկական ուրոյն գիւղեր՝ որոնցմէ «Արմէնօխորի»ն ցարդ պահած է իր անունը:

Կիպրահայ գաղութը այժմ ունի քանի մը եկեղեցիներ, մէկ վանք, յառաջադէմ վարժարաններ՝ կարող ու սրտցաւ ուսուցչական կազմակերպութեամբ ու հարիւրաւոր երկսեռ աշակերտներով, քանի մը հայկական միութիւններ, Ակումբներ, Հ. Բ. Ը. Միութեան մասնաճիւղ, «Հայաստանի Բարեկամաց Միութեան» կեդրոններ, ու մանաւանդ Նիկոսիոյ «Հայ Երիտասարդաց Միութիւնը», որուն շուրջ համախմբուած են հայրենասէր ու ժրաջան երիտասարդները:

Նիկոսիա քաղաքին մօտ է նաեւ «Մելքոնեան Կրթական Հաստատութիւնը»:

Կիպրոս այժմ չունի իր թեմակալ առաջնորդը, որուն պակասը ամէն անգամէ աւելի զգալի է այս օրերուն: Կիպրահայը միշտ ճանչցուած է իբրեւ հայրենասէր, եկեղեցասէր գաղութ մը, նախանձախնդիր՝ ծիսակատարութեանց եւ եկեղեցագիտութեան, շնորհիւ կարող առաջնորդներու եւ շարականագէտ հայ քահանաներու՝ որոնց վերջիններն էին Առաջնորդ Սարաճեան արք. (վերջէն կաթողիկոս Տանն Կիլիկիոյ), ու քաջահմուտ ծիսագէտ հանգուցեալ Յովհաննէս քահանայ Շահինեանը, որ ապշեցուցած էր կաթողիկոսներ ու պատրիարքներ:

Եկեղեցական առաջին կազմակերպութիւնը տեսնուած էր 1079 թուականին ու ամբողջ 11րդ, 12րդ, 13րդ եւ 14րդ դարերուն Կիպրոս կ'այցելէին Ռուբինեան հայ իշխաններ ու կաթողիկոսներ: Նոյնիսկ Ներսէս Արք. Լամբրոնացին Կիպրոս այցելած էր (հաւանաբար Ֆամակուստայի Հայոց «Կանչուոր սուրբ Աստուածածին» վանքին մէջ) իր յունարէնը յառաջ տանելու համար:

1191 թուականին Կիպրոս այցելեց Հայոց թագաւորներէն՝ Լեւոն Բ. «Մեծագործ»ը (որ դեռ իշխանապետ էր), երբ կնքահայրը՝ Անգլիոյ Րիչըրտ Առիւծասիրտ թագաւորին որ Կիպրոս ամուսնացած էր:

Կիլիկիոյ Հայոց Թագաւորութեան անկումէն վերջ (1375), Կիպրոսի լատին – Լուսինեան թագաւորները 1393էն սկսեալ ու մինչեւ 1489 թուականը՝ Կիպրոսի մէջ թագաւոր կը պսակուէին իբրեւ «Roi d'Arménie», իրաւունք մը զոր ժառանգած էին Հայոց վերջին թագաւորէն՝ Լեւոն Ե. Լուսինեանէն:

ՆՈՒՊԱՐ ՄԱԳՍՈՒՏԵԱՆ

---

12 ՍՊԱՆԻԱՅԻ ԼՐՏԵՍՆԵՐ ձերբակալուեցան Թուլուզի եւ Փէրփինեանի մէջ, երբ սահմանը կ'անցնէին գաղտնի խումբերով: Ֆրանսայի ներքին նախարարութիւնը այս առթիւ հրատարակած զեկոյցով մը կ'ըսէ թէ լրտեսները մասնաւորապէս մարզուած էին եւ իբրեւ հանրապետական փախստականներ պիտի ներկայանային, մինչդեռ Ֆրանքոյի կողմէ ղրկուած էին, Ֆրանսայի զինուորական շարժումները եւ Սպանիոյ հանրապետականներուն գաղտնիքները իմանալու համար: Ֆրանսա միշտ կը պնդէ որ գործնական միջոցներ ձեռք առնուին, բայց Անգլիա եւ Մ. Նահանգները դեռ վերապահ են:

ՄՈՍԿՈՒԱ ԿԸ ՀԵՐՔԷ ԵՒ Կ'ԱՄԲԱՍՏԱՆԷ

Հիմակ ալ դէպի Թո՞ւրքիա...

Մոսկուայի պաշտօնական գործակալութիւնը, Թաս, հետեւեալ զեկոյցը հրատարակեց Մարտ 12ին.— Ամերիկեան մամուլը հրատարակեց Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարութեան մէկ յայտարարութիւնը, որուն համաձայն խորհրդային զօրամասերու շարժումներ տեղի կ'ունենան Թաւրիզէն դէպի Թեհրան եւ դէպի Իրանի արեւմտեան սահմանները: Թասը արտօնուած է յայտարարելու՝ թէ այս տեղեկութիւնը չի համապատասխաներ իրականութեան:

Մոսկուայի անթելն ալ կրկնեց այս հերքումը:

Այս հերքումին հետ, երէկուան թերթերը կը հրատարակէին հետեւեալ տեղեկութիւնը զոր կուտանք վերապահութեամբ.— Թուրքիա տագնապի մատնուեցաւ երէկ, երբ, համաձայն Թեհրանէն հասած լուրերու, հաղորդուեցաւ թէ ռուսական զօրամաս մը, որ մեկնած էր Թաւրիզէն եւ երեւութապէս դէպի հիւսիս կ'երթար, յանկարծ դարձաւ դէպի Մարանդ եւ ուղղուեցաւ դէպի Խոյ եւ թրքական սահմանագլուխը:

Այդ հեռագիրը հետեւեալ ձեւով կը հաղորդէր ամերիկեան «Եունայթըտ Փրէս» գործակալութիւնը,— Արեւելեան Իրանէն հեռացած խորհրդային զօրամասերը Թաւրիզէն անցնելով հետեւեցան երեք տարբեր ուղղութեանց: Մէկ խումբն անմիջապէս շեղեցաւ դէպի թրքական սահմանագլուխը: *Միւսները յառաջացան դէպի հիւսիս, Մարանդի ուղղութեամբ եւ հաւանաբար դէպի Հայաստան, բայց պարենաւորման կարաւանները յետոյ երկուքի բաժնուեցան դէպի Խոյ, որ 160 քիլոմեթր հեռու է Թաւրիզէն: Վերջապէս ուրիշ զօրամասեր հետեւեցան հարաւային – արեւելեան ճամբուն որ կը տանի դէպի Միանէ, նոյնպէս 160 քիլոմեթր հեռու Թաւրիզէն, իսկ քանի մը զօրամասեր բռնեցին Մարաղայի (30 քիլոմեթր Թաւրիզէն) եւ Միանտապի ճամբան: Անկէ զատ, 17 վաճառաբարձ վակոններ, որոնց չորսը լեցուած էին զինուորներով եւ միւսները ռազմամթերքով, Քարաճ հասան երեքշաբթի օր, հիւսիսէն գալով: Ինչ կը վերաբերի բուն իսկ Թաւրիզի, զինուորներու թիւը դրեթէ եռապատիկն է երկու ամիս առաջ եղածին:*

Իրադէկներ կը հաւաստեն թէ զօր. Բաղրամեան իսկապէս Թաւրիզ կը գտնուի, առնէ մը ի վեր, հոն հաստատած ըլլալով իր բանակատեղին:

Լոնտոնի քաղաքական շրջանակներուն մէջ կը կարծեն թէ այս զինուորական շարժումները հաւանաբար սահմանուած են ազդելու Թեհրանի վրայ, որպէսզի Խ. Միութեան համակիր կառավարութիւն մը հաստատուի:

ՆԱԽԱԳԱՀ ԹՐՈՒՄԸՆ ԼԱՒԱՏԵՍ

Մ. Նահանգներու նախագահը պատասխանելով մամուլի ներկայացուցիչներու հարցումներուն, յայտարարեց թէ պաշտօնական տեղեկութիւն չունի խորհրդային զօրքի շարժումներու մասին եւ թէ ինչ որ գիտէ թերթերէն իմացած է: Յետոյ հերքեց այն զրոյցները թէ անհամաձայնութիւն ծագած է իր եւ արտաքին նախարարին միջեւ եւ թէ վերջինը պիտի հրաժարի: Գալով ներկայ միջազգային կացութեան, նախագահը մտահոգ չերեւար եւ վստահութիւն յայտնեց թէ ներկայ դժուարութիւնները պիտի հարթուին: Երբ յատկապէս հարցուցին թէ միջազգային կացութիւնը վտանգաւո՞ր է, Պ. Թրումըն պատասխանեց.— «Չեմ կարծեր թէ վտանգաւոր է»: Այս առթիւ աւելցուց թէ վերջերս անձնական հաղորդակցութիւն ունեցած չէ Ստալինի հետ համաշխարհային խնդիրներու մասին եւ ըսաւ թէ ծրագիր չունի Երեք Մեծերու նոր ժողովի մը մասին: Հարցումներ եղան նաեւ Ստալինի կողմէ Չըրչիլի ուղղուած մեղադրանքներուն առթիւ: Նախագահը խնդալով պատասխանեց թէ ռուսերէն չի կրնար կարդալ եւ չի գիտեր թէ ճի՞շդ է թերթերուն կատարած թարգմանութիւնը:

Այս ասուլիսէն վերջ, Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարութեան մէկ բանբերը հաստատեց նախապէս հաղորդուած լուրերը,— թէ Մոսկուա նոր զինուոր կը ղրկէ Իրան, բայց մերժեց որ եւ է մանրամասնութիւն տալ:

ԱՆԳԼԻՈՅ ՄԷՋ ԱԼ ՊԱՂԱՐԻՒՆ

Անգլիոյ արտաքին նախարարը, Պ. Պէվին, խօսելով Իրանի դէպքերու մասին, ըսաւ.— Մենք բացարձակ հաւաստիքներ ստացած ենք սպարապետ Ստալինէն եւ խորհրդային կառավարութենէն թէ Իրանի ամբողջութիւնը պիտի յարգուի եւ թէ որ եւ է յարձակողական նպատակ չունին: Պ. Մոլոթովէն բացորոշապէս իմացայ թէ հակառակ չեն որ դաշնակից զինուորները հեռանան համաձայն ստորագրուած դաշնագրին, այսինքն 1946 Մարտ 2ին: Կառավարութեան համար շատ դժուար է հասկնալ Խ. Ռուսիոյ ներկայ քաղաքականութիւնը այս հարցին մէջ եւ ա՛լ աւելի դժուար՝ հաւատալ թէ իրենց բոլոր հաւաստիքները պիտի չգործադրուին: Մենք այժմ կը սպասենք Խ. կառավարութեան պատասխանին: Բրիտանական կառավարութիւնը պիտի ցաւի, եթէ որ եւ է կարգադրութիւն ըլլայ

բռնութեամբ, երբ խորհրդային զօրքը Իրան կը գտնուէր»:

ԾԱՆՐ ՄԵՂԱԴՐԱՆՔՆԵՐ ԻՐԱՆԻ ԴԷՄ

Իզվեստիա», Մոսկուայի կառավարական պաշտօնաթերթը, յօդուածաշարք մը սկսաւ հրատարակել իր քաղաքական բաժնի խմբագրապետին՝ Ալէքսիեւի ստորագրութեամբ: Առաջին յօդուածը, «Իրանի յետադիմականներուն աշխարհակալութեան ծրագիրները», կը յիշէ 1919ին խաղաղութեան խորհրդաժողովին տրուած յուշագիրը, որով Պարսկաստան կը պահանջէր կարգ մը ռուսական հողեր,— մասնաւորապէս ամբողջ Ադրբէջանը, Բագու, քաղաքով, Հայաստանը Երեւան մայրաքաղաքով, Տաղստանը, Անդրկասպեան շրջանը եւ Ամու Տարիայի աւազանը: Այն ատենուան Իրանի վարիչները կ'երազէին ձեռք դնել այն բոլոր երկիրներուն վրայ ուր կը բնակին Հայեր, Թաթարներ, Վրացիներ: Մէկ խօսքով կ'ուզէին իրանեան ներքին ծովի մը վերածել Կասպից ծովը»: Յօդուածագիրը անուններ չի տար, բայց կը յիշէ նախորդ վարչապետը, Հաքիմին, որ մեծ ազդեցութիւն կը վայելէ տակաւին: Եւ կը յայտարարէ.— Անշուշտ այս պաշտօնատարները այնքան անմիտ չեն որ չհասկնան թէ իրենց սեփական ուժով չեն կրնար այսպիսի հողային պահանջներ դնել Խ. Միութեան դէմ: Ուստի կը ջանան Խ. Միութիւնը միւս մեծ պետութեանց դէմ հանել եւ այսպէս իրենց նպատակին հասնիլ»:

Յօդուածագիրը կ'ըսէ նաեւ թէ 1941ին Իրանի վարիչ շրջանակները կը սիրաբանէին Գերմանիոյ հետ, գրաւելու համար Ադրբէջանը եւ Բագուի շրջանը:

ԽՌՈՎՔ ԹԷՀՐԱՆԻ ՄԷՋ

Թէհրանէն կը հեռագրեն թէ կառավարութիւնը արգիլեց որ եւ է ցոյց ամբողջ երկրին մէջ: Հեռագրի մը համաձայն խուճապ մը ծագած է մայրաքաղաքին մէջ, իբրեւ հետեւանք օրուան լուրերու: Հարուստ ընտանիքները դէպի հարաւ կը գաղթեն, ճաշարանները եւ պանդոկները կը պարպուին եւն.: Շահն ալ Սպահան պիտի երթայ մօտերս:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՉԸՐՉԻԼԻ երէկուան ճառին կը սպասուէր մեծ անհամբերութեամբ, մանաւանդ իմանալու համար թէ ի՛նչ պիտի պատասխանէ Ստալինի մեղադրանքներուն: Երկու հազար հոգինոց ճաշ մը սարքուած էր Նիւ Եորքի Աստորիա պանդոկին մէջ: Հրաւիրեալներուն մէջ կը գտնուէին 28 դեսպաններ: Այս ճառը աւելի կարեւոր կը համարուի քան նախորդ երկուքը:

ԱԹԷՆՔԷՆ կը հեռագրեն թէ ելեկտրականութեան բանուորները գործադուլ հռչակեցին, ջլատելով քաղաքին կեանքը: Կը վախցուի ուրիշ գործադուլներէ: Քաղաքական կացութիւնը միշտ պղտոր է: Քանի կը մօտենան ընտրութեան օրերը, այնքան կը բորբոքին կիրքերը: Հաւանական է որ նորէն պատնէշներ կանգնուին ինչպէս 1944 Դեկտեմբերին, եղբայրասպան կռիւներով:

ԱՆՁՆԱՍՊԱՆ ԵՂԱՒ Քարլ Հաուզհոֆըր, գերման աշխարհագէտը որ իբրեւ «կենսական տարածութեան» տեսաբան, կը համարուէր ներշնչողը Հիթլէրի աշխարհակալութեան: Թոյն առած էր կնոջը հետ, որ միեւնոյն ատեն ինքզինքը կախած էր: Երկու դիակները երեւան հանեց տղան, եւ անմիջապէս լուր տուաւ Ամերիկացիներուն: Գիտնականը 76 տարեկան էր, կինը՝ 69: Հիթլէր իր նշանաւոր գիրքը գրած ատեն մեծապէս օգտուած էր այս գիտնականէն:

ԹՂԹԱԴՐԱՄԻ շրջաբերութիւնը Փետր. 28ին վերջացող շաբթուան աւելցած էր 12.931.000.000 ֆրանք (օրական մօտ երկու միլիառ), որով ընդհ. գումարը հասած էր 605.156.000.000ի: Ֆր.ի փոխանակութեան չահը հալած է: Կը վախցուի որ նոր տուրքեր հաստատուին քանի մը ամիսէն:

ՍՈՒՐԻՈՅ ֆրանսական զինուորները սկսան հեռանալ, մարտ 13ին, Տէր Զօրէն եւ Պալմիրէն: Այժմ կը պարպուի Հալէպը:

ՇԱԲԱԹԸ ԵՐԵՔ ՕՐ խմորեղէն պիտի ունենանք: Անշուշտ ոչ նախապատերազմեան տեսակներով: Կտրօն պիտի չպահանջուի:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Այս կիրակի հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Փարիզի Հայոց եկեղեցին, Պ. Սուրէն Մելիքեանի մօր ՏԻԿԻՆ ՆԱԶԼԻ ՄԵԼԻՔԵԱՆի մահուան քառասունքին առթիւ: Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները:

ՏԻԿԻՆ ԳԱԲՈՅԵԱՆ իր ամուսնոյն ապաքինման (արկածով մը վիրաւորուած) առթիւ 2000 ֆրանք կը նուիրէ Ֆր. Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին դպրոցին:

ՍԷՆԹ ՄԱՐԿՐԻԹ (Մարսէյլ).— Նաղաշեան ընտանիքը հազար (1000) ֆրանք կը նուիրէ Հ. Յ. Դ. Վեթերաններու Ֆոնտին, փոխան ծաղկեպսակի իրենց մօրաքրոջը՝ Տիկին ՎԱՐԴԱՆՈՅՇ ՔԷՇՄԷՆՃԵԱՆի մահուան առթիւ: Ստանալ «Յառաջ»էն:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

ԺԱՆԹԻՅԻ, 12 Մարտ.— Անցեալ կիրակի կէսօրէն վերջ տեղի ունեցաւ Փորթ տ'Իթալիի եւ շրջանի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղի կազմակերպած հանդէսը, Իվրիի Bains-Douchesի սրահին մէջ:

Սան-սանուհիներու երգչախումբը երգեց «Ծաղկիր ազատ իմ հայրենիք» ղեկավարութեամբ ընկեր Ս. Յովհաննէսեանի որ հանդէսը բացուած յայտարարելէ վերջը պարզեց Կապոյտ Խաչի նպատակը: Քանի մը հայրենաշունչ արտասանութիւններէ, երգերէ վերջ բեմ հրաւիրուեցաւ Տիկին Էլլէն Բիւզանդ, որ համառօտակի պարզեց Կ. Խաչի կատարած աշխատանքները պատերազմէն առաջ եւ պատերազմի ընթացքին: Գերիներուն ղրկուեցան հարիւրաւոր ծրարներ (յաճախ նամակներով) որոնց փոխարէն ստացած են դէզերով երախտագիտութեան նամակներ: Ապա յորդորեց եռանդով շարունակել Կ. Խաչի բարենպատակ աշխատանքները եւ բոլորուիլ անոր շուրջը:

Գեղարուեստական բաժինը շատ ճոխ էր եւ գործադրուեցաւ սան-սանուհիներու երգչախումբի կողմէ, ժողովրդական երգերով, արտասանութիւններով եւ պարերով: Թող ներեն ինծի որ պիտի չկրնամ տալ իրենց անունները, խնայելու համար «Յառաջ»ի թանկագին սիւնակները: Բոլորն ալ արժանի էին ջերմ գնահատութեան, ինչպէս կ'ապացուցանէին իրենց ստացած ծաղկեփունջերը: Յետոյ ներկայացուեցան երեք վարագոյր «Անուշ»էն (Օր. Լ. Գորգիկեան) եւ «Երկու խուլեր»ը:

Եւրոպական պարերը սկսած էին արդէն, իսկ շատ մը հանդիսականներ սեղաններուն շուրջը հաւաքուած կ'ուտէին եւ կը խմէին Խաչուհիներու պատրաստած զանազան տեսակի կերակուրները եւ ըմպելիները: Իսկ մեր ընկերները առանձին սեղաններ շարած կը թնդացնէին ազգային երգերը, երբեմն ղաղարման ղատապարտելով եւրոպական պարի նուագախումբը:

Քանի մը խօսք ալ բազմութեան մասին: Կ. Խաչուհիներ անակնկալի եկած էին, ոչ աթոռ բաւեց (300 աթոռ) ոչ ալ իրենց այդ գեղեցիկ եւ ճոխ «պիւֆէն» կրցաւ տոկալ հանդիսականներու գրոհումներուն: Ժամը 8ին արդէն բան չէր մնացած, ոչ ըմպելի, ոչ ուտելիք: Իսկ աթոռներու պակասը քովի սրճարաններէ կրցան ճարել: Հասոյթը աւելի քան 50.000 ֆրանք: Բոլորն ալ ուրախ էին այս յաջողութենէն: — Արմենակ

ՀԱՄԵՍՏ ԳԱՂՈՒԹ ՄԸ

ՊՈԼԷՆ.— Մեր գաղութը կը բաղկանայ 207 անդամներէ, որոնց 50ը այրեր, 58ը կիներ, 53 տղաք 1—24 տարու եւ 46 աղջիկներ 1—22 տարու: Ունինք երկու դերձակ, երկու կօշկակար, երեք «մաուշէճի»ներ եւ երեք հողագործներ: Մնացեալ ժողովուրդը կ'աշխատի կղմինտրի գործարանը 150—200 ֆրանք օրականով: Պատերազմի յայտարարութեամբ հոս եւս գրեթէ բոլորը բանակ կանչուեցան: Ունեցանք գերիներ որոնց ամէնքն ալ ողջ վերադարձան: Նոյնպէս շատ մը երիտասարդներ որ Դիմադրական Ճակատին մասնակցած էին՝ ողջ առողջ վերադարձան բացի մէկ երիտասարդէ, Յովհաննէս կամ Ժան Պարսամեան, 17 տարեկան, որմէ ցարդ լուր չկայ:

Ունինք մեր ծաղկոցը 35 աշակերտներով որուն ձեռնարկեց Մոնթելիմարի հոգեւոր հովիւ վեր. Վահան Սահակեան, ամէն հինգշաբթի օրեր հայերէնի դասեր տալով: Գաղութը իր խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնէ իրեն: Ունինք նաեւ Ազգ. Միութեան մասնաճիւղ մը 43 անդամներով, ինչպէս նոր կազմուած Երիտ. Միութիւն մը 25 անդամներով: Դպրոցը նոր տարուան առթիւ հանդէս մը տուաւ: Տօնեցինք նոյնպէս Խ. Հայաստանի քսանըհինգամեակը: Ստացած ենք ներգաղթի արձանագրութեան թուղթեր, եւ կը յուսանք որ գաղութս իր պարտականութիւնը պիտի կատարէ:

Խարբերդցի

ԸՆԿԵՐ ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆ կը խնդրէ մեզմէ ծանուցանել ի գիտութիւն իր բարեկամներուն, մասնաւորապէս Ամերիկայի մէջ,— Կը յայտնեմ բոլոր ընկերներուս եւ բարեկամներուս որ ամբողջ ընտանիքով ողջ առողջ կը գտնուինք Պելկրատ, նախկին հասցէով, Ս. Մելիքեան, Kolavcéva, 7:

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը պարահանդէս մը սարքած էր Բարեկենդանի առթիւ, Մարտ 2ին: Ներկայ էր խուռն բազմութիւն մը, Ռէփիւպլիքէններու սրահին մէջ: Խաչուհիները եռանդով գործի էին լծուած գոհացնելու համար հրաւիրեալները: Խաչուհի Տիկին Շանոեան օրուան նշանակութեան առթիւ կարդաց փոքրիկ գրութիւն մը՝ ուր կ'ըսէր.— «Ահա եկած է այն բաղձալի օրը ուր պիտի երթանք մեր ցանկալի հայրենիքին մէջ տօնելու աւանդական Բարեկենդանները ու զանազան տօները, կեցցէ Հայաստանը, կեցցէ հայ ժողովուրդը եւ կեցցէ Հայ Կապոյտ Խաչը»: Բուռն ծափերէ վերջ սկսան պարերը, որոնք տեւեցին մինչեւ առտուան ժամը երկուքը: Կ'իմանամ թէ արդիւնքը շատ գոհացուցիչ եղած է: — Հաքգանցի

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ՎԱԼԱՆՍԻ կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս շաբաթ, երեկոյեան ժամը 8.30ին, Նոր ակումբը:

ՎԻԷՆԻ Հ. Յ. Դ. Կոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի, առաւօտեան ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ԻՍԻԻ Ֆր. Կապոյտ Խաչի ընդհ. ժողովը շաբաթ իրիկուն, Խրիմեան դպրոցին մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

Հ. Յ. Դ. Շավիլի «Արդութեան» կոմիտէն եւ «Նոր Սերունդ» խումբը իրենց խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնեն ընկերուհի Սաթենիկ Տէր Դաւիթեանին, իր եղբօր մահուան առթիւ:

ՊՈՒՏՈՅԻ ՄԷՋ առաջին անգամ ըլլալով կը բեմադրուի Յ. Թումանեանի «ԱՆՈՒՇ»ը օփերա (երաժշ. Ա. Տիգրանեանի), այս կիր. (17 Մարտ), կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Սընօնի երիտ. ընկերվարականներու ակումբին մէջ, նախաձեռնութեամբ ուսուցիչ եւ երգահան Ա. Գ. Մեսումենցի եւ մասնակցութեամբ Սունդուկեան Թատերախումբի: Տոմսերու գին 50 Ֆրանք:

Սիփան Կոմիտաս երգչախումբի տարեկան մեծ համերգը

Ղեկավարութեամբ Գ. Ալէմշահի

Salle Gaveauի մէջ 45 rue de la Boétie (Miromesnil)

Կիրակի, 17 Մարտ ժամը 5ին

Մասնակցութեամբ Օր. Ա. Առաքելեանի, Օր. Ա. Ատոմեանի, Օր. Մ. Աճէմեանի, Պ.Պ. Յ. Յակոբեանի, Տ. Մինասեանի: Յայտագրին կարեւոր մէկ մասը յատկացուած է անծանօթ եւ նոր հայ երգերու:

Տոմսերը ապահովել՝ Studio Caumartin, 19a rue Caumartin, Paris (8): Գրատուն Հրանտ Սամուէլ, 51 rue Mr. le Prince եւ երգչախումբի անդամներէն:

ՄՏԱԾԱՆՔ

ՀԱՅԵՐԷՆ ԵՐԳԻ, ձայնագրուած պատկերազարդ երգարան է.: Խմբագրեց եւ հրատարակեց Գէորգ Աճէմեան: (Հալէպ, Հայոց եկեղեցի): Գին 50 Ֆր.: (Կը պարունակէ 34 երգ, 10ը անտիպ):

Հայրենիքէն հեռու

ՀՐԱՉ ՏԱՐՕՆԵԱՆԻ

Կը ներկայացուի Ապրիլ 7ին, ղեկավարութեամբ եւ բեմադրութեամբ ԲԱԳՐԱՏՈՒՆԻԻ: Թատերախաղ Փարիզահայ իրական կեանքէ:

ՅԱՐԳԱՆՔԻ ԱՐՏԱՅԱՅՏՈՒԹԻՒՆ

ԴԻՄԱԴՐ. ՃԱԿԱՏԻ ՀԱՅ ԶՈՀԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

եւ տօնակատարութիւն Ֆ. Ա. Ը. Միութեան օրուան, այս շաբաթ երեկոյ, (16 մարտ), ժամը 8ին Սալ Մարսըլէն Պէրթըլօ, 28bis rue Dominique:

Հաւուրս Գարակէօզեան Հօմի

Նախկին Սանուց Միութեան տարեկան մեծ պարահանդէսը, շաբաթ գիշեր 16 Մարտ, ժամը 21էն մինչեւ լոյս, Salle Saulnier 7 rue Saulnier, métro Cadet, Montmartre եւ N. D. de Lorette:

René Pesentiի սպանիական ծանօթ նուագախումբը: Ճոխ պիւֆէ եւ խմիչք սեղաններով եւ Comptoirին առջեւ: Սրահին ջերմութիւնը ապահովուած է:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԳՈՐԾԱԿԱԼՆԵՐՈՒՆ

1.— Յառաջի վերհրատարակման Ա. տարին կը լրանայ Ապրիլ 8ին: Առկախ հաշիւ ունեցողներէն կը խնդրուի փակել մինչեւ Մարտի վերջ, անպատճառ:

2.— Աւելորդ անգամ մըն ալ կը խնդրենք բոլորէն որ իրենց առաքումները կատարած ատեն Mandatին կտրօնին վրայ գրեն ղրկուած գումարին մանրամասնութիւնը, անկախ նախապէս կամ յետոյ գրուած նամակներէն: Նաեւ ուշադրութիւն հասցէներուն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Տէր եւ Տիկին Մուրատեան, Տէր եւ Տիկին Քէչմենեան եղբայրներ, Տէր եւ Տիկին Նաղաշեան եւ զաւակները իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն բոլոր անոնց եւ մասնաւորաբար Քրուա Սենթի եւ Մարթիկի հայութեան, որոնք անձամբ, գրաւոր եւ ծաղկեպսակով իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին ողբացեալ Տիկին ՎԱՐԴԱՆՈՅՇ ՔԷՇՄԷՆԵԱՆի դառնաղէտ մահուան առթիւ:

Le Gérant : H. AGONEYAN

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

HARATCH - Fondé 1925 - R. C. S. 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԲԱԺՆԵԳԻՆ.— Տար. 750, 6ամս. 400, 3ամս. 200 ֆրանք

Dimanche 17 Mars 1946 Կիրակի 17 Մարտ

ԺԷ. ՏԱՐԻ — 18e Année N° 4562–Նոր շրջան թիւ 291 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 3 Ֆ.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՁԷՆԸԴ ԾԸԼԽՎԱԼԻՍ Ա...

Նորէն երգահանդէս մը, այսօր, նախաձեռնութեամբ Սիփան - Կոմիտաս երգչախումբին:

Տետրակ մը՝ Հալէպէն,— «Հայերէն Երգ»:

Թղթակցութիւն մը Պոստոյէն, որ կը նկարագրէ համեստ երաժշտագէտի մը՝ Ա. Մեսումենցի նոր արտադրութիւնները, բոլորն ալ մայրենի աղբիւրներէ: (Տես Գ. էջ):

Ցօրեւեանի ծրագիր մը Պէյրութի մէջ, ի պատիւ Բարսեղ Կանանչեանի: Երկու երգչախումբերու կազմութեան ձեռնարկ Մարսէյլի մէջ, նախաձեռնութեամբ Վարդան Սարգիսեանի, որ հոն փոխադրուած է Պրիւքսէլէն: (Վերջին երկուքը՝ Կոմիտասի առաջին սաներէն):

Տակաւին ուրիշ ձեռնարկներ, անցեալ կամ ապագայ, բոլոր գաղութներուն մէջ:

Գլխարկները վար՝ ողջունելու համար Հայկական Երգն ու անոր մշակները: Եւ մանաւանդ ողջո՛յն այն ժողովուրդին, որ թէեւ հայրենիքէն հեռու եւ ցիրուցան, կը պահէ անոր առոյգ, փրկարար շունչը, աշխարհի խորթ ափերուն վրայ:

Թերեւս ոչ մէկ երգ այնքան ոգի եւ կորով ներշնչած է հալածական ժողովուրդի մը, որքան հայկականը:

Եւ այս՝ ոչ թէ անոր համար որ մեր երգերն ու տաղերը իրենց նմանը չունին, այլ որովհետեւ իսկապէս ժողովուրդի սրտէն կը բխին:

Հարազատ են անոնք եւ իսկական պատկերը ժողովուրդի յոյզերուն եւ տենչերուն: Անոր տառապանքին, կարօտին ու հաւատքին: Անոր պայծառ, չէնչող տրամադրութեանց, ինչպէս խոր եւ լուռ վիշտերուն:

Ցաճախ միամիտ են եւ անպաճոյճ՝ այդ երգերը: Բայց ամբողջ բազմութիւններ կը վարակեն, կ'ալեկոծեն իրենց նիւթերն իսկ,— Հայրենիք: Աշխատանք: Ուրախութիւն: Թախիծ: Կարօտ: Սէր: Ազատութիւն: Քաջութիւն: Պայքար: Մահ: Լեռ ու ձոր: Դաշտ ու կալ: Արօր եւ գութան: Հերկ եւ վարուցան: Արեւ կամ լուսնի շողեր: «Կուժն առայ» եւ «Քէլէ, քէլէ»: «Էսօր ուրբաթ է»: «Երկինքն ամպել ա»: «Ծիրանի ծառ»: «Մոկաց Միրզէ»: «Ազատն Աստուած»:

Ո՞ր մէկը... Թունդ հայրենասիրական, յեղափոխական, զուռնա - զռնա կանչերուն մէջ անգամ, որոնք յաճախ ժամանակավրէպ կը համարուին գրոց - բրոցներու կողմէ, անոնց մէջ անգամ ժողովուրդը ինքն է որ կը խօսի: Կը խռովի կամ կը խայտայ:

Մէկ «Իբրեւ Արծիւ»ը, կամ բարբարոս «Բամ Փորոտան»ը ամբողջ սրահներ կը թնդացնեն:

Եւ ինչո՞ւ զարմանալ որ, պատերազմի ընթացքին (1942), «Մեր Հայրենիք»ի որոշ տուներն օգտագործած են, խանդավառելու, դէպի կրակի գիծերն առաջնորդելու համար հայկական զօրամասերը: Վկայ՝ Սիմակ Սահակեան, Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդին նախագահը, որ անցեալ տարի բարձրաձայն կը յայտարարէր այս պարագան, մասնաւոր յօդուածով մը:

Ամենայն տեղ մահը մի է...

Տակաւին չխօսեցանք բուն Հայրենիքի արտադրութեանց մասին, որոնք հետզհետէ կը տարածուին Արտասահմանի մէջ, առանց մասնաւոր ճիգի: «Ծաղկիր ազատ»ը արդէն դարձած է ընտանի եղանակ մը, ինչպէս ուրիշներ, որոնք բերնէ բերան փոխանցուեցան, գրաւման շրջանէն իսկ:

Ամէն անգամ որ առիթ կ'ունենանք խօսելու այս կամ այն երգահանդէսի եւ երգչախումբի մասին, պարտականութիւն կը սեպենք յիշեցնել,— Ջի բաւեր խանդավառուիլ եւ ծափահարել: Հարկ է նաեւ գործնական, եւրոպական միջոցներ խորհիլ, որպէսզի Հայկական Երգը միշտ մնայ կենդանի եւ ծաւալուն: Որպէսզի դիմանայ, զարգանայ եւ դառնայ մշտահոս աղբիւր մը,— ամէնէն զօրաւոր շանթարգելը վհատութեան, այլասերման եւ կազմալուծման վտանգին դէմ:

Երեք երգչախումբ ունինք Փարիզի մէջ: Մարսէյլ եւ ուրիշ քաղաքներ ալ միշտ կը նորոգեն ճիգերը, 25 տարիէ ի վեր:

Բայց, արդար պիտի չըլլար ամէն ինչ ձգել անհատական ձեռներէցութեան, գոհանալով «ազգասիրական» պարտականութիւններով: Անհրաժեշտ է տեւական կազմակերպութիւն մը, մասնաւոր դրամագլուխով: Եւ յետոյ ամուր կապ՝ Հայրենիքին հետ:

Այս արդէն ուրիշ նիւթ է:

Շ.

Խ. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԵՐԵՒԱՆ

Սիրում եմ քեզ, մշտաժպիտ իմ Երեւան,
Գրկումդ հիւսուեց թովիչ հեքեաթն իմ մանկու -
թեան,
Ծանօթ եմ քո ամէն ծաղկին, ամէն քարին,
Քեզ հետ այնպէ՛ս սրտակից եմ ու մտերիմ.
Սիրում եմ ես արշալոյսներըդ գեղեցիկ,
Հովից նազող քո բարդիները սլացիկ,
Շռայլաբոյր վարդերը քո երանաւէտ,
Որ խօսում են Հրազդանի ջրերի հետ:

Սիրում եմ ես արեւը քո ամենազօր
Ու շողերիդ սրով կիսուած նուռը բոսոր,
Քո արբշիռ հնձաններից ծովն ալեծուփ,
Եւ հողը քո – իմ պապերի անինը սուրբ.
Եւ աղջիկներըդ նրբերանգ շորեր հագած՝
Լուսավարար Արովեանով իջնում են ցած,
Աշխարհը ինձ թւում է մի անանց երազ,
Շուրջըս՝ անթիւ սեւազանգուր յաւերժահարս:

Սիրում եմ ես անմահական ջուրըդ անարատ,
Հայեացքիդ մէջ անդրադարձած սարն Արարատ.
Իմ հայրենի նորաշէն տուն չքնաղատես
Շքեղ ես դու ինչպէս գարնան ծաղկահանդէս.
Եթէ այսօրդ է այսքան ջինջ ու փառաւոր,
Ի՛նչ կը լինի անկրկնելի քո վաղը նոր,
Սիրում եմ ես որդու սիրով անապական
Ծիածանուող հեքեաթային քո ապագան:

Ցնծա՛, ծաղկի՛ր, Հայոց փառքի քաղաքամայր,
Արեւը քո թող մի՛շտ վառուի բորբ ու անմար:

ՍԱՐՄԷՆ

Ի՞նչ կը խօսին Թուրքիոյ մէջ

Կարգ մը թերթեր շանդալից լուրեր հրատարակած էին առջի օր, ծանուցանելով թէ Թուրք - Պուլկար սահմանագլուխն ալ փակուած է, Ռուսերը զինուոր համախմբած ըլլալով: Ստոյգ տեղեկութիւններ կը պակսին այս մասին: «Ֆրանս-Սուար»ի թղթակիցը կը հեռագրէ Անգարայէն թէ Թուրքիոյ պաշտօնական շրջանակներուն մէջ հանդարտութեամբ կը սպասեն դէպքերու ընթացքին: Արտաքին Նախարարութեան բարձր պաշտօնատարներէն մէկը ըսած է թղթակցին.

— «Այս անգամ ալ բան չկայ: Սթալին յիմար չէ, ամէն մարդ գիտէ որ անոր սովորութիւնն է միայն մէկ խնդիրի ձեռք զարնել մէկ անգամէն. ինչպէս որ իր բանակները միայն մէկ ճակատի վրայ կը յարձակէին նշանակուած ժամանակաշըրջանին: Կը կարծէ՞ք թէ իրանեան խնդիրը չի բաւեր զինքը զբաղեցնելու այս պահուն: Ո՛չ, այս գիշեր չէ որ խորհրդային դեսպանը պիտի խնդրէ ընդունուիլ Հասան Սաքայի կողմէ: Կրնաք հանգիստ քնանալ: Անշուշտ այդ զինուորական շարժումները չեն չակեր կացութիւնը: Բայց, առկէ հետեւցնել թէ պատերազմը այսօրուան վաղուան գործ է...»:

Ուրեմն, առ այժմ վախ չկայ Թուրքիոյ համար, ինչպէս կ'եզրակացնէ թղթակիցը: Եւ սակայն շատ մտահոգ են Թուրքիոյ մէջ, եւ ոսկի սթերլինը մէկուկէս ոսկի բարձրացաւ առջի օր, Պոլսոյ մէջ, որ տեսակ մը խուճապի մատնուած է, ինչպէս չորս տարի առաջ, երբ գերման բանակը պուլկարական սահմանագլուխը կը հասնէր: Թղթակիցը անցեալ շաբթու այցելած ըլլալով Թուրքիոյ արեւելեան սահմանագլուխը, կ'ըսէ թէ Ռուսերը փշաթելերու շղթայ մը կազմած են հարիւրաւոր քիլոմեթրի վրայ եւ հեռուէ հեռու դուռ մը միայն կը բացուի, ճամբայ բանալու համար գիւղացիներու սայլի մը կամ մէկ վակոնով կառախումբի մը որ Կարսը կը միացնէ Լէնինականի: Շուտով այս գիծը, որ խորհրդանշանէ աւելի բան մըն է, պիտի երկարի մինչեւ թրքական, իրանեան եւ իրաքեան սահմանագլուխներու հանգոյցը, 400 քիլոմեթր դէպի հարաւ եւ այն ատեն Թուրքիա վերջնապէս պիտի կտրուի Իրանէն:

× Ինչպէս գրած էինք, ամերիկեան մեծ զրահաւորը, Միսուրի (40.000 թոն) Պոլիս պիտի փոխադրէ Ուաշինկթընի Թուրք դեսպանին մարմինը: Այս առթիւ զրահաւորին պիտի ընկերանան անգլիական մեծ մարտանաւեր, ինչ որ դիւանագիտական շրջանակներու մէջ կը համարուի նոր նշան մը Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներու բարեկամութեան՝ Թուրքիոյ հանդէպ:

ԻՐԱՆ ԱԶԳԱԺՈՂՈՎԻՆ ՊԻՏԻ ԴԻՄԷ

«Մինչեւ վերջին մարդը»

Թեհրանէն կը հեռագրեն թէ կառավարութիւնը որոշած է Միացեալ Ազգերու Ապահովութեան Խորհուրդին յանձնել Խ. Միութեան հետ ծագած վէճը: Ժողովը պիտի գումարուի Մարտ 25ին, Նիւ Եորքի մէջ: Եթէ մինչեւ այն ատեն անակնկալ մը չպատահի, հարցին քննութիւնը կը դիւրանայ, այլապէս դժուար է նախատեսել կացութիւնը: Մ. Նահանգներն ալ տրամադիր են ուժ տալու: Միացեալ Ազգերու կազմակերպութեան ընդհ. քարտուղարը յայտարարեց թէ կարելի է 24 ժամէն նիստի հրաւիրել Ապահովութեան խորհուրդը, եթէ միջազգային ծանր դէպք մը պատահի: «Ժողովը կարելի է գումարել ո՛ր եւ է երկրի մէջ, որ եւ է ատեն»:

Միւս կողմէ, իրանեան կառավարութիւնը ձեռնարկներ կը կատարէ, ի հարկին պաշտպանելու համար Թեհրանը: Զօր. Ահմէտի, պատերազմական նախարարը, յայտարարեց թէ մինչեւ վերջին մարդը պիտի կռուին, եթէ Ռուսերը փորձեն Թեհրան մտնել: Այս առթիւ հաստատեց թէ Շահը ինք հրամայած է նախարարներուն միջոցներ ձեռք առնել, ապահովելու համար Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան աջակցութիւնը: Զօր. Ահմէտի յայտարարեց թէ կարմիր բանակը իր կազմածներով կը համախմբուի Թեհրանի դուռներուն առջեւ եւ թէ իրենք զգուշական միջոցներ ձեռք առած են: Ցետոյ պնդեց թէ Քարաճի խորհրդային զինուորները աւելցած են քառապատիկ, թէ ամէն գիշեր զէնք եւ ռազմանիւթ կը հասնի կառքերով, թէ Ատրպատականի մէջ ռուսական զօրքին թիւը երեք անգամ աւելցած է վերջին ամսուան ընթացքին եւն.: Վերջապէս ըսաւ թէ Ռուսերը միայն մասամբ պարպած են Սէմնանը, Շահրուտը եւ Մէշէտը (հիւս. արեւելեան շրջան) եւ թէ ինք ետ կանչած է զօրամաս մը զոր Ռուսերը կեցուցեր էին կէս ճամբան, երկու շաբաթ առաջ: «Իրանեան ազգը միայն խաղաղութիւն կ'ուզէ եւ Շահը իր կարելին կը փորձէ բարեկամական յարաբերութիւններ պահելու համար Ռուսերուն հետ, բայց միեւնոյն ատեն կը պնդէ անմիջապէս պարպել խորհրդային զօրքը, ինչպէս որոշուած է 1942ի դաշնագրով: Եթէ Ռուսիա թշնամական արարք մը կատարէ իրանեան ազգին դէմ, ամէն զինուոր, ամէն մանչ եւ աղջիկ պիտի կռուին, պաշտպանելու համար իրենց մայրաքաղաքը»:

Քրտական հանրապետութի՞ւն

Եթէ հաւատանք Եգիպտոսի մէջ հրատարակուած լուրերուն, քրտական հանրապետութիւն մը հռչակուած է Իրանի խորհրդային շրջանին մէջ: Այս առթիւ հրատարակուած յայտարարութիւնը կ'ըսէ թէ հանրապետութիւնը վճռած է միացնել բոլոր Քիւրտերը, խստօրէն կը դատապարտէ նախկին կաշառակեր վարչութիւնները եւ կոչ կ'ուղղէ Իրանի եւ հարեւան երկիրներու Քիւրտերուն որպէսզի գործակցին:

Շատոնց է որ քրտական կոմիտէ մը կազմուած էր Ատրպատականի մէջ, մասնաւոր ծրագրով մը: Հեռագրի մը համաձայն, քրտական նոր կառավարութեան գլուխը կը գտնուի Ղազի Մուհամմէտ, իսկ 7000նոց հետեւակազօրքի հրամանատարն է Մուսթաֆա էլ Պարզանի: Որովհետեւ Իրանի խորհրդային ուժերը քրտական շրջաններու մէջ կը գտնուին, Ուաշինկթընի մէջ կը կարծեն թէ անոնց նպատակը կրնայ ըլլալ քրտական ընդհանուր ապստամբութիւն մը յարուցանել միաժամանակ Թուրքիոյ, Իրանի եւ Իրաքի մէջ:

Թուրքիոյ Քիւրտերը կը խլրտին տարիներէ ի վեր եւ դեռ անցեալ դեկտեմբերին էր որ զինուորական վարչութիւն հաստատուեցաւ «արեւելեան նահանգներուն» մէջ, մասնաւոր հրամանագրով:

ԱՄԵՐԻԿԱ Կ'ՕԳՆԷ՞ ԻՐԱՆԻ ԵՒ ԹՈՒՐՔԻՈՅ

Առջի օր քաղաքական շրջանակներու մէջ զրոյց կը շրջէր թէ Մ. Նահանգներու կառավարութիւնը յայտնած է Իրանի եւ Թուրքիոյ թէ իրենց կռնակը պիտի կենայ, եթէ որ եւ է արտաքին յարձակում կատարուի, խախտելով Միացեալ Ազգերու դաշինքին սկզբունքները: Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը, մամուլի ասուլիսին մէջ շօշափելով այս խնդիրը, մերժեց հաստատել կամ հերքել այն զրոյցները թէ Թեհրանի ամերիկեան դեսպանը այդ իմաստով հաւաստիքներ տուած է Իրանի կառավարութեան:

Ուաշինկթընի դիւանագիտական շրջանակներուն մէջ գիտել կուտան թէ՝ Մ. Նահանգները մասնաւորապէս կը զգուշանան «բաց չէքով խոստում» տալ որ եւ է երկրի որ կրնայ քաջալերել զայն Ռուսիան գրգռելու իրեն դէմ: Նոյն աղբիւրին համաձայն, ամերիկեան քաղաքականութիւնը Իրանի եւ Թուրքիոյ հանդէպ ամբողջովին հիմնուած է Միացեալ Ազգերու դաշինքին յանձնառութեանց վրայ:

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏ ՄԸ

Արամ Անտոնեան, Զարեհ Գազազեան եւ այս տողերը ստորագրողը գեղարուեստական վայելք մը ունեցան, այցելելով նկարիչ Մելքոն Քէպապճեանի աշխատանոցը: Անշուշտ ճիշդ չէ ըսել աշխատանոցը, քանի որ նկարիչին աշխատութեան յատկացուած սենեակէն զատ, մենք աչքէ անցուցինք անոր բոլոր նկարները, որոնք դրուած էին իր բնակարանին երեք սենեակներուն պատերը: Նկարներ մէկը միւսին քով տեղաւորուած, այնքան բազմաթիւ, որոնց կը պակսի անհրաժեշտ օդն ու տարածութիւնը, աւելի ցայտուն գեղեցկութեամբ, եւ ամէն մէկն իր հարազատ մթնոլորտին մէջ դիտելու համար:

Նկարիչ Մ. Քէպապճեան անխոնջ եւ յամառ, աշխատաւոր մըն է, որ չի սիրեր աղմուկը: Քաշուած իր պատեանին մէջ, որ ապահովաբար փղոսկրէ աշտարակի արուեստագէտներուն յատուկ է, իրեն սեփական փիլիսոփայութեամբ եւ ըմբռնումներով, տարիներու ընթացքին անիկա արտադրած է գործ մը, որ անկախ իր որակէն եւ գեղարուեստական բարձր արժէքէն, քանակով իսկ յարգանք կը պարտադրէ:

Տարիներ առաջ այցելեր էի Քառթիէ Լաթէնի մէջ կազմակերպած իր ցուցահանդէսը: Անկէ ի վեր պատեհութիւնը չէի ունեցեր աչքէ անցընելու նկարներու իր ճոխ հաւաքածոն: (Գրեթէ 2 տարի առաջ նոր ցուցահանդէսմը կազմակերպեցարուեստագէտը, որուն ծրագիրը ունեցեր էր այս պատերազմէն առաջ: Ուրեմն նոր պատեհութիւն մը կուտար իր արուեստին վրայ հիացողներուն, եւ անոնց ուրախութեան ինքն ալ մասնակից կ'ըլլար):

Արդար ուրախութիւն, զոր կը զգան ճշմարիտ արուեստագէտները:

Առաջին ցուցահանդէսէն մինչեւ այս վերջին այցելութիւնս սակայն, ես հաճոյքով թերթատեր էի բոլոր արուեստի եւ գրականութեան այն գիրքերը, որոնք առանձնաշնորհումն ունեցեր էին Քէպապճեանի վրձինին ու մատիտին արտադրութիւններովը զարդարուելու: Կը յիշեմ մանաւանդ բարբար Թ. Ազարեանի «Աղբիւր Անմահութեան» երեք հատորներուն կողքերը, մանաւանդ պատմուածքներու հատորին, Քառասնակի նկարները, Ն. Պէշիկթաշլեանի Սիդոնմա ու Ռապպին իրենց բազմաթիւ նկարներովը: Այս յիշուածները արդէն տպուած գործեր էին: Այցելութեանս օրը մեծ հաճոյքով թերթատեցի Շ. Նարդունիի Երուսաղէ՛մ, Երուսաղէ՛մ վեպերգութեան նկարները, եւ քանի մը օրեր առաջ ալ բանաստեղծ Վ. Թաթուլի Հին եւ Նոր Տաղերուն քանի մը զարդանկարները:

Մելքոն Քէպապճեան ինքնատիպ արուեստագէտ մըն է, այս բառին ամէնէն խոր եւ ճշմարիտ առումովը: Նկարչական արուեստին բերած իր նոր ըմբռնումներով, իր նկարներուն քննութիւնն ու վայելքը աչքի վայելք չէ միայն: Պէտք է քու երեւակայութիւնդ ու միտքդ ալ գործեն այնպէս, ինչպէս արուեստագէտինը: Նկարչական արուեստի սովորական ու դասական ըմբռնումներով ու տարազներով դժուար է ընտելանալ անոր նկարներուն մթնոլորտին, լոյսին ու ստուերներուն, որոնք տարբեր իմաստ ու լեզու ունին, տարբեր երաժշտութիւն ու ներդաշնակութիւն: Առաջին նայուածքով անծանօթին, տարօրինակին, անբացատրելիին առջեւ կը զգաս ինքզինքդ: Կ'ուզես իմաստ մը, մեկնութիւն մը տալ եւ կը դժուարանաս, մինչեւ որ արուեստագէտը օգնութեան հասնի, եւ նկարին անունը տայ, եւ անունները բազմաթիւ նկարներու, որոնց ամէն մէկը դիտ մըն է, բանաստեղծութիւն մը, պէտք է չեշտել, խորհրդապաշտ բանաստեղծութիւն մը, խորհրդապաշտ նկարչութիւնը բացատրող, եթէ բացատրել բառը ի վիճակի ըլլայ, կամ ուժն ունենայ քակելու առեղծուածը:

Առեղծուածը կը քակուի, կը լուծուի հետզհետէ, երբ նկարին անունին հետ կը մտերմանաս ու կը բացատրես նկարն իր ամբողջութեան մէջ: Շատ անգամ տրուած անունն իսկ խորհրդաւոր ու անբացատրելի պիտի թուի քեզի, բայց, հետզհետէ խորհուրդը պիտի բացատրես ու ընտանի պիտի դառնաս նկարին:

Իմաստի եւ բացատրութեան, ուրիշ խօսքով նկարը հասկնալու եւ կարդալու այս դժուարութենէն ազատ են սակայն այն նկարները, ինչպէս քիչ առաջ յիշեցի, որոնք կը զարդարեն ծանօթ գիրքերուն էջերը, ամէն մէկ նկար կամ պատկեր իր պատկանած նիւթին ու էջին հետ մէկ շրջանակ, մէկ ամբողջութիւն կազմած ըլլալով: Ընթերցումիդ պիտի ընկերանայ նկարը, կամ նկարին պիտի ընկերանայ նիւթը գրքին, մէկը միւսով բացատրուած, լրացած, ամբողջացած: Այս է պատճառը, որ Քէպապճեանի նկարները աւելի անթափանցելի պիտի թուին, երբ անոնք պատի մը մէկ անկիւնը զարդարեն, շրջանակի մը մէջ, առանց տիտղոսի կամ որ եւ է անունի: Անոնց հետ չարունակական մտերմութիւն մը սակայն, յաճախակի զննութիւն մը կամ քննութիւն մը, աւելի պիտի դիւրացնէ դիտողին աչքերուն եւ մտքին աշխատանքը: Այսպէս չէ՞ արդէն խորհրդապաշտ բանաստեղծութեան կամ երաժշտութեան հետ մտերմանալու, զանոնք կարենալ հասկնալու աշխատանքն ալ:

Այո՛, վայելք մը եղաւ նկարիչ Մելքոն Քէպապճեանի նկարներուն տուած մեր այցելութիւնը: Աւելորդ է համրել արուեստագէտին կտաւներուն անունները, որոնք վերացական բառերու տպաւորութիւնը պիտի ձգեն, եթէ այդ անունները ներկայացնող նկարները աչքէ անցընելու պատեհութենէն զրկուած էք: Նկարներէն զատ Մ. Քէպապճեան ծանօթ է նաեւ իր մանրանկարչական նուրբ աշխատութիւններով, որոնց մէջ հայ մանրանկարչական արուեստը արդիական եւ նուրբ գիծերով կը ներկայանայ, լոյսի նրբերանգներով, որոնք սովորական աչքերով դժուար է զանազանել, եւ որոնք ուշադրութիւնդ կը գրաւեն, զուարթութիւն կը պատճառեն, եւ նայուածքդ կը գգուեն:

Արուեստագէտը մանաւանդ հպարտ է, երբ ցոյց կուտայ այն նկարը, որ զինքը կը ներկայացնէ, աւելի ճիշդ՝ անկախ եւ աշխարհային բոլոր կապերէ ձերբազատուած արուեստագէտը, որ կ'ապրի եւ կը ստեղծագործէ իր հանոյքին համար: Այս նկարը փղոսկրէ աշտարակն ալ չէ, այլ հրակայ բարձրութիւն ունեցող ժայռի զանգուած մը, սեպաձեւ, որուն կատարը ամպերուն կը հասնի, եւ որուն վրայ կը նշմարես արուեստագէտին տնակը, հեռու մարդկային ժխորէ, կտրուած աշխարհային բոլոր կապերէն, երկնամատոյց եւ աստղերուն դրացի:

Այս նկարը քիչ մը յոռետես չէ՞ք գտներ, յոռետեսութիւն մը, որ արուեստագէտին մէջ միս ու արիւն դարձեր է, եւ ընտանի է անոնց միայն, որոնք զինքը մօտէն կը ճանչնան:

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

ԽՄԲ.— Շնորհակալութեամբ ստացած ենք Պ. Քէպապճեանի գործերուն լուսանկարուած հաւաքածոն: Նմոյշներ ղրկուած են նաեւ Հայաստան, ուր կ'ուզէ հաստատուիլ, միասին տանելով իր արտադրութիւնները: Ուրիշ վաստակաւոր նկարիչ մը, Պ. Ֆէթվաճեան, այժմ 80 տարեկան, նոյնպէս կ'ուզէ Հայաստան փոխադրուիլ Ամերիկայէն, իր գեղարուեստական գանձերով:

ԴՐՈՒԱԳՆԵՐ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՕՐԵՐԷՆ

ՓՈՂԿԱՊԸ

Մինչե՛ւ վերջն ալ, մնաց հո՛ն:

Հովը հետը կը խաղար, եւ երբեմն ալ քոմոտ կատու մը, ճանկերը սրելու համար՝ վե՛ր, անոր մօտ կը մագլցէր, եւ կը դիտէր զարմանքով, պերեւեշտը ճօճելով անոր անիմաստ, ու հողմավար շարժումին հետ:

Ընդարձակ բակին վրայ՝ խարխուլ պատշգամ մը, եւ տակը փայտէ գերաններ դրուած էին իբրեւ նեցուկ: Անջատաբար կախաղանի տպաւորութիւն կը թողուին մէջքը կոտրած մարդոց նման՝ գլուխը դէպի առաջ երկարած, ահա՛ անոնցմէ մէկէն էր որ կախուած մնաց մինչեւ վերջ:

«Մեր» բակը դուռ չունէր, «Աստուծոյ տան» պէս ո եւ է անցորդ ներս կրնար մտնել, նման հնավաճառներու հրապարակին: Ցեխի մէջ թաթախուն մանուկներու, մշտատեւ խաղարանն էր հոն, ու դեռ շան ու կատուի կռիւ, հաւ ու հաւբալ, իրարանցում, խռովարար աղմուկով, կը լեցնէին միջոցը օրն ի բուն, մինչեւ ուշ գիշեր: Եւ հոդ էր զարմանալին: Մէկը չմտածեց վար առնել զայն՝ իր կախարանէն:

Նոյնիսկ մանուկները այլեւս չէին հետաքրքրուեր անով, եթէ չհաշուենք դնչու Կայթանի պզտիկները, որոնցմէ մէկը հացը կը թաթխէր բակին մէջէն անցնող ցեխոտ ջուրին մէջ եւ կրծելէ առաջ այդ պատառիկը՝ վեր կը նայէր. ու ճարպիկ շարժումով վիզէն խեղդակապ անցնել կը ձեւացնէր՝ լեզուն արմատէն դուրս կախելով — ցեղային արհեստ — եւ ցախ մազերով գլուխը այնքան կը ցնցէր՝ որ դետին կ'իյնար: Քոյրը կիսամերկ, վրայ կը հասնէր ու կը սկսէին գզուըտիլ լպրծուն ցեխերուն մէջ, անհոգ ու լըքուած: Անոնք յանկարծ ոտքի կը կանգնէին զսպանակէ մը մղուածի նման դէմ դիմաց, ու կը կտակէին — Շնորհաւոր նոր տարի, մանամ (մատամ), կտոր մը շաքար կուտա՞ս: Ու վաղահաս շարժուձեւերով կ'երթային խառնուիլ ապաշայ ամբոխին, անհոգ ու անտէր:

Մեծ հանրապետութիւն մըն էր մեր բակը, մրջիւններու հանրապետութենէն աւելի ներդաշնակ: Կենդանիները կը սիրէին խաղընկեր այդ մանուկները, ու փոխադարձաբար կ'օգտուէին՝ իրենց բերնէն աւելցած ուտելիքներով, դետինը ցեխերուն մէջ անճանաչելի այդ սնունդով:

Ի՞նչպէս կ'ուզէք որ դեռ ժամանակ ունենային հետաքրքրուելու կախուած փողկապով:

— Փողկա՞պը, ես առաջինն էի որ դրացի, գործաւոր, իրիկուն մը տղամարդոցմէ կանուխ՝ հետիոտն վերադարձած էի հեռաւոր գործէս: Գնացքը դրաւուած էր զինուորներու փոխադրութեամբ, ու յոգնած գոնէ օդ կը ծծէի իբրեւ սնունդ, նստած պատշգամին վրայ. երբ յանկարծ հալածուած գայլի մը նման զինուորի հագուստով հուժկու մարդ մը, ներս ինկաւ բակին մէջ:

Գետէն անցնիլ ուզողի մը կը նմանէր: Աճապարանքով սկսաւ մերկանալ: Նախ մէկ կողմ նետեց իր ծանր վերարկուն որուն գրպանէն ինկաւ պանիրի կլոր տուփ մը ու մէջէն կտոր մը հաց որոնք չդիտցայ թէ ինչպէս մէկ վայրկեանէն անհետացան:

Մինչ մարդը անտարբեր իր շուրջին, դէմքի ահեղ ծամածռութիւնով մը քաշեց փողկապը վիզէն, եւ կախեց՝ գլխուն վրայ երկարող սիւնի թեւին: Հին սովորութիւն:

Երբ ան՝ այսպէս կը հանուէր մտամոլոր, առաջին անգամ զինք դիմաւորեց Զեխ - սլովաք - լիթուանացի – ռուս - գերման – ռուս Մեր Զըմմօն, որուն ամուսինը չէր գիտեր թէ՝ ո՞ր անձագիրը պէտք է կրէ գրպանին մէջ:

Տղաքս Զըմմօ խաթուն կը կանչէին, որովհետեւ ոչ միայն իրենք ՀԱՅ մնացին այս արտակարգ բակին մէջ մեծնալով միասին, այլ եւ ի մէջի այլոց Հայ անունով մկրտեցին այդ սապատով պառաւը՝ հայ կնոջ մը նմանելուն համար: Զըմմօն չէր գիտեր այդ պարագան եւ շատ անգամ կռիւ կ'ընէր հետս, կարծելով թէ իրեն կը հայհոյեն:

Բայց այս միջոցիս իր միակ մտահոգութիւնը զինուորին վերարկուն էր. — Եթէ ներկուի՛....:

Սակայն զինուորը ջղային աճապարանքով կը բղաւէր.

— Ի սէր Աստուծոյ, հագուստ տուէք ինծի, թող ձեզի ըլլան այս բոլորը: Ահա՛, առէք, ի՞նչ էք կեցեր կը դիտէք, առէք, առէք: Ու կոճակները կը թռէին օդին մէջ լոդիկէն ու տաբատէն վերջ մինչեւ շապիկը:

Մինչ այդ, Սպանիացիին կինն ու աղջիկն ալ մօտեցած էին անոր զարմանքով: Այս կինը դեռ նոր վերստացած էր իր Ֆրանսուհի ըլլալու իրաւունքը եւ շատ պարծենկոտ դարձած մեր գլխուն:

Ահա՛ վերէն Փորթուկալցիին Ֆրանսուհի կինը, գլուխը կախեց վար եւ մոռցաւ պոռալ իր թզուկ ամուսինին,

—Ժագէ՛ն, տըլօ՛, տըլօ՛, տըլօ՛, որ թարգմանի «գինի բեր մառանէն»:

Աջ կողմէն լեհ կինն ալ, ան որ ամէն օր կը հայհոյէր Հիթլէրին — դուրս ինկաւ իր գո՛յնզգոյն լաչակով:

Հրեայ տանտէրը խոշոր սագի մը պէս աջ - ձախ ինկաւ տեսարանին շրջագիծին մէջ: Տեսնենք ան ինչպէս պիտի խառնշտկէ: Որովհետեւ մեր հրեայ — Ռումէն տանտիրուհին, տարիներու ընթացքին ուրիշ բան չունէր ընելիք բացի՝ իր վարձակալներըիրարու դէմ լարելէ: Ճարտարօրէն, իր միակ արհեստն է այդ, եւ մեծ հաճոյք կը զգայ երբ իր նետած քարը տեղը կը հասնի, հազար ու մէկ վէճեր ստեղծելով անոնց մէջ: Այդպիսով կ'ուզէ յիմարանոցի մէջ մեռած ամուսնոյն վրէժը լուծել: Ամուսինը տարիներ առաջ, քառորդ ժամ աւելի վառուած լոյսի պատմութեան մը առթիւ ձախ կողմը բնակող Ֆրանսուայէն ստացած բռունցքէն՝ նախ համր, եւ յամրաբար խելքն ալ վրայ տալով յիմարանոցին մէջ մեռած էր:

Սակայն ոչ տեսնող, ոչ լսող, միայն Ֆրանսուան երբ բակէն կ'անցնի քիթը մաքրելով, դէպի ռումէնին պատը կը նետէ ու կը հազայ:

Զինուորը կը մերկանար, եւ այնպէս հրամայական էր անոր խնդրանքը, որքան բացարձակ էր իր տառապանքը:

— Փոխեցէք հագուստներս, ձեզի թող ըլլան ինչ որ ունիմ, առէք, ահա, կը խնդրեմ, փոխարէնը տուէք տաբատ մը կամ ցնցոտիներ, միթէ չեն արժե՞ր, դեռ երեք ամիս հազիւ հագած եմ: Առէք շապիկս, գտակս ալ, ինչ որ ունիմ:

Աղէկ որ մեր սենեակներուն տակ բնակող Շատախօսենք բացակայ էին: Կին մը չորս աղջիկներով, թթու ազգայնամոլ խաւրծիլի պէս (rhubarbe): Մայրը քանի մը տարի ճերմակ գոգնոց կապած ըլլալով առջեւը իբրեւ հանդերձ ազնուականի մը տունը, մեր գլխուն փորձանք դարձած է եւ ինքզինք իշխանուհի կը կարծէ: Իր պարտէզին մէջ ծիրանի ծառ մը ունի, պտուղները այնքան կը շոյէ թաւիշի պէս, որ երբեք չեն հասուննար, եւ գետին կը թափին պար-

Խ. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԿՈՄԻՏԱՍ

Դուք ճիւաղնե՛ր, սնուած կաթովն Եըլդըզի,
Դուք օձասուն արեան ծարաւ անապատ,—
Ջեմալ փաշա, Էնվէր բէյ ու Թալաաթ,
Դահճապետնե՛ր մեր դարաւոր երազի :

Դո՛ւք խեղդեցիք կատաղութեամբ յովազի՝
Մի ողջ սերունդ, որ գիր ունէր եւ ապատ.
Դո՛ւք փշրեցիք Կոմիտաս - երգն ադամանդ՝
Դէր էլ Զորի մրրիկներում աւազի :

Սիրտըս սեղմած, զսպած արցունք ու հառաչ,
Ես կ'ուզէի մահի նման սանձարձակ ,
Վրէժի պէս մի օր կանգնել ձեր առաջ·

Ես կ'ուզէի լինել աստուած ու կայծակ,
Վայր շանթէի ինչպէս անհուն մի շառաչ
Եւ մոխրացնել ձեր Եըլդըզը ծագէ ծագ:

ՍՈՂՈՄՈՆ ՏԱՐՕՆՑԻ

ՊՈՒՏ 'Մ ՄԻՏԱՂ

Ճճուկին խաղերը...

Այս վերջերս, ռուս գիտնական Բոկոմոլէց, չինուկ մը հնարեր է, որուն ներարկումով, մարդկային կեանքը պիտի երկարի եղեր, մինչեւ հարիւր յիսուն տարի...

Եթէ իրականանայ այս լուրը, ա՛լ ջուր խմեցէք բժշկութեան եւ դեղագործութեան ասպարէզներուն վրայ: Ո՛վ կ'երթայ, այս դիւտէն ետքը, բժիշկին մօտ, իր չունեցած հիւանդութիւններուն համար, դեղ ու դեղագիր փրցնելով, ստամոքսը դեղարանի վերածելու:

Ներարկում մը, եւ ահա ապահովուած է կեանքդ հարիւր յիսո՛ւն տարի: Կեր, խմէ, ապրէ՝ զաւակներու եւ թոռներու բանակով մը շրջապատուած:

Ամուսնանալու համար ալ, աճապարելու պէտք չկայ: Մինչեւ ութսուն տարեկան, մտածելու եւ աղջիկ ջոկելու ատեն ունիս:

Քսան - քսանհինգամեայ երախաներ, կաթի ծծակները բերանը, հանրային պարտէզներու մէջ պիտի շրջին, եօթանասունինը ծաղկատի սպասուհիներու ձեռքէն բռնած...

Քառասունինը երախաներուն վարտիքը մայրիկը պիտի կապէ: Վաթսունինոցները, տակաւին մանկապարտէզի մէջ, «ծափիկ - ծափիկ ծիրանի» պիտի երգեն:

Ութսունինը երիտասարդը, սիրային տողերով նամակ պիտի սահեցնէ իր եօթանասունինը կամ եօթանասունեւհինգնոց թարմատի սիրուհիին ձեռքը, որ ծեքծեքումներով եւ ամօթխածութիւններով պիտի ընդունի զայն...

Նոր Սերունդի եօթանասունամեայ երկսեռ երիտասարդները, դասախօսութեան պիտի հրաւիրուին լսելու համար հարիւր քսանամեայ դասախօսը, որ պիտի խօսի, վաթսունհինգամեայ հրաշքբանաստեղծի, վաղամեռիկ Հովիկ - Զեփիւռի գրութիւններուն վրայ...

Եօթանասունհինգամեայ կոկոններէ կազմուած «Ծաղկանոյշ» միութեան պարահանդէսին, յիսունինոց պատանեակներ պիտի վազվզեն սրահին մէջ, իսկ հարիւրամեայ նախագահը, զիրենք պիտի չալէ «ծօ', խլէզնէ'ր, հանդիստ կեցէք» ըսելով...

Ա. Զօպանեան, «Կայծակ» ֆութպոլի խումբին վարիչ պիտի նշանակուի, միեւնոյն ատեն մարզադաշտին վրայ կարճ տափատով բերդապահի պաշտօնը կատարելով:

Նարդունիին «Երիտասարդ» բառին սահմանումը սնանկացած ըլլալով, Մկր. Պարսամեանի հետ փայտէ ձի պիտի խաղան՝ իրար հրմշտկելով...

Յ. Օշական, թռուցիկի մը չուանէն բռնած, պիտի վազվզէ, առանց ոտքին տակը նայելու՝ կոխկռտելով ու հարթելով թուփ ու ծաղիկ:

Զիթունի, իր «Սասունական»ին իսլանտերէն եւ եթովպերէն թարգմանութիւնները պիտի տեսնէ ու պիտի շարունակէ Սասմանց Տունի հիմերը պեղել՝ գտնելու համար անոր արմատը: Իր հարիւրյիսունեորդ տարին թեւակոխած օրը. «Ունայնութի՛ւն, Ունայնութեանց» ըսելով պիտի փակէ աչքերը:

Այս կենսատու չինուկին շնորհիւ, այրերը եթէ հարիւր յիսուն տարի պիտի ապրին, կիները ուրեմն, աւելի ապրելու հաւանականութիւն պիտի ունենան, քանի որ անոնք, միշտ իրենց էրկանը սուգը շալկած գերեզման կ'իջնեն, որով հարիւր վաթսունամեայ արտասուածոր աչքերով որբեւայրիներ պիտի ունենանք:

×

Եթէ տակաւին երկարենք շարքը այս հրաշագործ չինուկին տալիք օգուտներուն, կրնայ ըլլալ որ անհամութիւններու հանդիպինք: Միայն, կը վախնամ, որ այս դիւտն ալ, հիւլէառումբի պէս, քանի մը պետութիւններու մենաշնորհը կը դառնայ, միջազգային ժողովներու մէջ վէճերու դուռ կը բանայ ու գաղտնիքէն դուրս մնացած ազգերը, իբր դպրոցական մանուկներ, կրնան ենթարկուիլ, երկարակենցաղ պետութիւններու հրամաններուն:

Կ. ՊԵՏՈՒՇ

ՏԱՔԱՐԻ ՎԵՑ ՀԱՅԵՐԸ

Ամէնքս ալ ամուլի ենք եւ միասին կ'ապրինք:
(Թղթակցութիւն «Յառաջ»ի)

Կը փոթորկի՝ անշուշտ կ'երգէք
Մայր Արաքսին եւ Ալագեազն:
Եւ բանուոր էք. աշխատողնե՛ր.
Գիշեր ատեն երբ հուժկու ծովն

Այն ատեն դուք, ո՛վ եղբայրներս,
Վեց հոգի չէք, այլ ներշնչեալ
Բազմութիւն մ'որ կ'ելլէ ոտքի՛
Յաւերժական եւ անայլայլ:

Կը զգաք ձեր մէջ մեր հայրենի
Հողին ծարաւն, եւ արեգնե՛րն
Որ կը ծագին թարմ ու խաղաղ

Մեր գետերուն շաչին վերեւ,
Որոնց ափին դուք կը տեսնէք
Հայ մըշակն որ կ'ողջունէ ձե՛զ:

Միլանօ 21-1-946 *ԱՐԱՄԱՅԻՍ ՍՐԱՊԵԱՆ*

Մեսումենցի հրատարակուելիք գործերն են.— «Անուշ», դուսաներգութիւն (խօսք Յ. Թումանեան, երաժշտութիւն Ա. Գ. Մեսումենց): «Ոսկի հէքեաթ», երաժշտական տռամ (խօսք Ա. Ահարոնեան, երաժշտութիւն Ա. Գ. Մ.): «Գիսակ եւ Սիրվարդ» դուսաներգութիւն, (խօսք եւ երաժըշտութիւն Ա. Գ. Մ.): «Էմմա», երգախառն թատերգ (խօսք եւ երաժշ. Ա. Գ. Մ.): «Տէր Գոնեակ», երգախառն կատակերգութիւն (խօսք Վ. Պաղտասարեան, երաժշտ. Ա. Գ. Մ.): «Ղարաբաղի Մելիքներ», երաժշտ. թատրեր. (խօսք անծանօթ, երաժշ. Ա. Գ. Մ.): Ամբողջութեամբ գրի առած է Մշեցիներու հարսանիքը 25 կտոր: 50 դպրոցական - մանկական երգեր, երեք գլխաւոր մասերու բաժնուած, տարրական, միջին եւ բարձրագոյն կարողութեանց համար:

«Անուշ» օփերան բոլորովին նոր արտադրութիւն, նոր եղանակներու կառուցուածքով, օգտագործելով մեր ժողովրդական երգերու ներշընչումը՝ զայն մօտեցնելով միջազգային «Թէքնիք» երաժշտութեան:

«Ոսկի հէքեաթ» երաժշտական տռամ, այս գեղեցիկ գործին մօտէն ծանօթ եմ: Երկու անգամ ներկայացուած է հոս: Մեր սիրելի եւ կարօտալի Ա. Ահարոնեանի դիւթական գրչին վերջին գործերէն մէկը: Եթէ հրատարակուած ըլլար, վստահ եմ որ թատերասէր հասարակութիւնը մէկէ աւելի անգամներ տեսնել եւ լսել պիտի ուզէր: Հաւանաբար աշնան Ա. Ահարոնեանի 80ամեակին առթիւ Մեսումենց բեմադրել տայ Մարսէյլի մէջ: Մարսէյլի մեր բոլոր կազմակերպութիւններուն կը մնայ լայնօրէն օժանդակել:

«Պըլի Պուղի» կամ «Ղարաբաղի Մելիքներ» նիւթը առնուած է մեր անմահ Րաֆֆիի «Խամսայի Մելիքութիւնները» երկէն: Այս երգախառն թատերեկի երաժշտութիւնը բոլորովին նոր եղանակներու յօրինուածք մըն է. նախերգանքէն զատ ունի 22 կտոր հաճելի եւ գեղեցիկ երգեր. ոչ մէկ մօտաւոր կապ՝ հին եղանակներուն հետ: Անգամ մը ներկայցուած: Երբ հրատարակուի, այս ալ ժողովրդականութիւն կրնայ վայելել:

«Տէր Գոնեակը» ներկայացուած է հոս: Իբրեւ կատակերգութիւն ունի բարոյալի եւ դաստիարակիչ կողմեր:

Մեր արուեստագէտը ներկայիս կը վարէ Ազգ. Միութեան դպրոցը, 50է աւելի աշակերտներով, փոխան համեստ գումարի մը (ամսական 3000 ֆր):

Կ. ՏՕՆԷՐԵԱՆ

կուկները: Պատճառը, մեր դիտելուն կը վերագրէ. փոխանակ մեզի հարցնելու տարագիր մեր ծիրանի ծառին մշակելու եղանակը:

Աղջիկները կուռի կը վազէին մեր դուռը.

— Գացէք ձեր երկիրը, գացէք ճչալով, մինչեւ որ օր մը անոնցմէ մէկին ականջէն բռնելով ըսի.

— Լռէ. ապա թէ ոչ.... ես գիտեմ թէ՝ ինչպէս սպաննեցէք ձեր գինով հայրը, բերանը թխելով անձեռոց մը:

Այդ օրէն ի վեր հանդիստ ենք այլեւս: Աղէկ որ, կ'ըսեմ, հոս չէին, որովհետեւ անկարելի էր որ զինուորը ժամանակ ունենար հագուստ հանելու անոնց ումբաձիգ, թքոտ խօսակցութիւնէն չուսարելով:

Մեր բակը աշխարհամատեան էր եւ զինուոր մը կանգնած էր մէջտեղը մերկացած: Ես աւելի փակած պատին կը դիտէի վերէն, ամէն ոք ցնցոտի մը կը բերէր անոր: Զինուորը փոխուած էր Մարօքցի փերեզակի մը եւ պատրաստ մեկնելու:

Երբ երկու ոստիկաններ բակը կը մտնեն: Լուր առած էին որ իբրեւ թէ օդաչէժ (parachutiste) Պօշ մը կը ծպտուի հոս: Քանիներ դոհ գացին այդ խուճապային «սխալին»...:

— Պարոն ոստիկան, թող տուէք: Ֆրանսացի եմ ես: Թող տուէք գէթ անգամ մը երթամ ստուգել ընտանիքիս ողջութիւնը...

— Ժողվէ հագուստներդ, հոն կուտաս քու բացատրութիւններդ, կ'ըսէ ոստիկաններէն մին որ կրթուած եւ համակրելի տղայ մըն է Փարիզէն, եւ շատ կը տարբերի միւս կոուազան գիւղացի աքլորիկէն.

— Կ'երդնում պատւոյս վրայ, մեր բանակէն ողջ մնացած քսան հոգիէն մէկն եմ ես:

«Զկրցանք դիմադրել, պողպատէ պատեր էին մեր վրայ յարձակողները, ճզմող փշրող ու անպարտելի, մեր հրացանները աւելի ձողերու պէս էին մեր ձեռքը...: Ախ, զաւակներս... կինս. Թողէք երթամ տեսնել զիրենք, երբ այսքան մօտ եմ հիմա»:

Կիսամերկ, իր զինուորի հագուստը թեւին, կաշկդոտին վիզէն առկախ երկու ոստիկանները՝ տարին զինիկոր, դասալիքը, շրջապատուած խայտաբղէտ բազմութեամբ:

... Ու չարաչուք Փողկապը որուն գոյնը նախապէս նման էր խոնաւ կաւի տեսքին, արեւն ու հովը, անձրեւն ու փոշին ժամանակին հետ ժանդ ու մոզ լեցուցին վրան, եղաւ անճանաչելի ու մնաց կախուած, վերը՝ մեր պալատին!!! քայքայուած պատշգամի խոյակէն:

ԽՈՍՐՈՎ ՎՇՏՈՒՆԻ

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ֆրանսական ստացուածքները եւ դրամագլուխները գնելու փորձեր կը կատարուին, ճնշում բանեցնելով սեփականատէրերուն վրայ: Ելմտական նախարարութիւնը, առանց յիշելու թէ ո՛ր երկիրներն են որ այս փորձը կը կատարեն, ազդարարեց թէ օրինապէս պիտի չճանչնայ այս կարգի գործողութիւնները: Կը հաւաստեն թէ Անգլիա եւ Մ. Նահանգները կապ չունին այս հարցին հետ:

Մտչիւնի աշխատանք

Առհասարակ եւ յատկապէս Փարիզէն շատ դժուար է տեղափոխուիլ գաւառ՝ որ եւ է մտաւորականի կամ արուեստագէտի համար: Հակառակ անոր որ հայրենասիրական մեծ պարտականութիւն մը կատարած պիտի ըլլան ժողովուրդին մէջ մտնելով եւ գործելով: Գաւառը մասնաւորապէս զրկուած է գրական - մշակութային, թատերական, երաժշտական եւ գեղարուեստական շատ մը պատեհութիւններէ: 20—25 տարի է որ Ֆրանսա կ'ապրինք, նոյնքան տարիք ներկայացնող երիտասարդութիւն մը կայ որ հայկական երգի եւ թատրոնի մասին տարրական գաղափար իսկ չունի:

Կարելի չէ՞ համապատասխան ծրագիր մը մշակել, գործի առակ մարդիկ աշխատանքի լծելով: Կարելի չէ՞ համախմբել զանազան երգչախումբեր եւ թատերախումբեր եւ տարին քանի մը անգամ գաւառ ղրկել: Դժուարութիւնները այնքան ալ ծանր չեն, կը բաւէ որ ղեկավարութիւնն ըլլայ գիտակից եւ խանդավառ:

Պէտք է ընդունիլ որ նոր սերունդին մէջ երգը, թատրոնը եւ պարը շատ աւելի կ'ազդեն, քան գիրքը, թերթը կամ ճառը:

Այս տեսակէտէն Պոռտօն բախտաւոր է մասամբ: 1936էն ի վեր հոս հաստատուած է, իբրեւ ուսուցիչ երգահան Ա. Գ. Մեսումենց: Յաճախ կարօտով կը լսենք իր գեղեցիկ երգերու փնջիկները: Իր պաշտօնավարութենէն ի վեր «վարակած» է նոր սերունդը: Մեր փոքր գաղութին մէջ 18—20 աշակերտներ նուագի կը հետեւին (դաշնակ, ջութակ եւ թաւ ջութակ): Մեզք որ ընդհատում մը ունեցաւ — աշխարհաւեր պատերազմ — վեց տարի դադրեցաւ ստեղծագործելէ, զինուորութեան եւ գերութեան շրջան:

Վերադարձէն ի վեր նոր թափով սկսած է աշխատանքի, ունի անմիջապէս հրատարակելի քանի մը գործեր, որոնք շատ օգտակար կրնան ըլլալ մասնաւորապէս ֆրանսահայ գաղութին համար: Արդէն 1937ին լոյս ընծայած է «Երեք Մեներգ»ները: Մամուլի տակ է եւ այս ամսու վերջը լոյս կը տեսնեն «Նարօտ» վերնագրով Արաբկիրի շըրջանէն վեց երգեր եւ պարերգներ: Մեսումենց իբրեւ Արաբկիրցի փորձած է այս երգերը եւ պարերգները կորուստէ փրկել, զանոնք քաղելով հին սերունդի ներկայացուցիչներու դողդոջ շրթներէն: Ո՞ր մէկ Արաբկիրցի աղջիկ չէ լացած «Աղջիկ Նանայ»ով:

Ահաւասիկ Զօնը նուիրուած իրենց հայրենի հերոս կոյսերուն,— «Արաբկիրի նազան աղջիկներ, իմ հէզ քոյրեր, ձեզ կը նուիրեմ այս հաւաքածոն, թող ան ձեր անմուրատ եւ անպսակ ճակտին հարսանեկան նարօտը ըլլայ: Ձեզ՝ որ Թուրքին խենէշութեան ձեր կուսութիւնը չյանձնելու համար անձնուրացօրէն խումբ - խումբ Եփրատը նետուեցաք»:

Կը կարծեմ թէ այս հրատարակութիւնը լաւ պատեհութիւն մըն է իր հայրենակիցներուն՝ որ ուզեն օժանդակել:

Երգել սորվինք

Հիմայ, որ ոչ ձիւն կայ եւ ոչ ալ ցուրտ, մարդիկ դարձեալ սկսան իրենց հասակը պտտցնել Փարիզի գլխաւոր պողոտաներուն վրայ: Ամէնն ալ վերջին նորաձեւութիւններով շինուած հագուստներ ունին: Մարդ չի դիտեր թէ ի՛նչպէս եւ ո՞ւրկէ ճարած են այս բոլորը: Մէկը միւսէն գեղեցիկ, հիանալի գոյներ ունին: Դէմքերը վառ, բայց քիչ մը տժգոյն, որոնց վրայ շատ դիւրին կը կարդացուին անցնող հինգ տարիներու դառն կնիքները: Աստղ հետ մէկտեղ ունին նախանձելի աշխուժութիւն մը: Կը խօսին, կը պատմեն, կ'երգեն եւ կ'ուրախանան:

Ձանձրացած օրուան տաղտուկներէն, պահ մը դուրս կ'ելլեմ: Մարտի հովը, ծոյլ աղջկան մը պէս գետինները կ'աւլէ: Հոգ չեմ ըներ: Կը փաթթուիմ աղուոր մը վերարկուիս մէջ ու կը խառնուիմ ամբոխին:

Քիչ մը ամէն կողմ բազմութիւն: Մարդիկ հետաքրքիր, չարաճճի զաւկներու պէս կը վազեն մէկէն միւսը:

— Ի՞նչ է այդ, ի՞նչ կը ծախեն:

Կանգ կ'առնեմ լայն հրապարակի մը վրայ: Հոս բազմութիւնը աւելի շատ է եւ խռնուած: Կ'արմըկեմ ու առաջ կ'անցնիմ: Ե՞րգ կը ծախեն:

Ճիշդ մէջտեղը նուագախումբ մը: Քովը, տիկին մը, թերթիկներու ծրար մը ձեռքը, կ'երգէ:

Ուրիշ մը նոյնքան խանդավառ, կը մտնէ ամբոխին մէջ ու գովքը կ'ընէ ծախուած երգերուն։

— Այս երգը շատ գեղեցիկ է, օրիորդ, կը խօսի ցրուիչը, հրամեցէք ։

Օրիորդը, առանց դժուարութեան կ'առնէ թերթիկը ու կը ձայնակցի։ Անոր օրինակին կը հետեւին ուրիշներ։ Եւ այսպէս, քանի մը վայրկեանի մէջ երգիչը կը ցրուէ ամբողջ տրցակը ու կ'առնէ ուրիշ մը։

— Ձեզ ըսեր թէ գնեցէք։ Միայն թէ լաւ մտիկ ըրէք եղանակին եւ բառերուն։

Երգչուհին կը մաքրէ կոկորդը, կը չոկէ յօնքերուն վրայ ինկող խոպոպիքները եւ կը սկսի երգեր․— «Եթէ գիտնաս, սիրելիս ···

Ձայնն ու եղանակը ելեկտրականութեան մը պէս կը քաշեն։ Հազիւ վերջացուցած, ամէն մարդ կը պոռայ․— — Մէկ թերթ մը հոս····

Ու քանի մը վայրկեանի մէջ երգի այս թերթիկները ձիւնի պէս հալելով սպառեցան։

Ու այսպէս, քիչ մը ամէն կողմ, պատկերը այս է Փարիզի։ Երգ կը ծախեն։ Երգ կը գնեն։ Երգ կը սորվին։ Ու կ'երգեն։

Այսօր երգի օր է, Հայ Երգի օր։ Սիփան-Կոմիտաս երգչախումբը ղեկավարութեամբ Գ. Ա-լէմշահի՝ պիտի պանծացնէ հայ արուեստը։ Պիտի երգեն հին եւ նոր երգեր։ Պիտի մտնէ մեր ջիղերուն եւ սրտին մէջ։ Պիտի յուզէ ու խանդավառէ մեզ։ Պիտի հիւսէ գովքը հայ տղուն եւ աղջկանը։

Ո՞վ պիտի չուզէր լսել մեր այն գողտրիկ երգերը։ Ո՞վ պիտի չուզէր հրճուիլ, խնդավառուիլ անոնցմով։

Ապրելու նոյնքան կենդանի ազդակ մըն ալ երգը։ Երգով է որ կը ճանչցուին ազգերը։ Ով որ երգ չունի, կը դառնայ տխուր եւ նկուն։

Վա՛յ այն ազգին որ երգ չունի, որ երգել չի գիտեր։

ԾԱՏՈՒՐ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ

ՔԻՒՐՏ ԴԵՄՈԿՐԱՏ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԾՐԱԳԻՐԸ

Ատրպատականի մէջ կազմուած քիւրտ դեմոկրատ կուսակցութիւնը հետեւեալ ծրագիրն է մշակած․—

1.— Իրանի մէջ հաստատուած քիւրտ ազգը ինքնավար եւ ազատ պիտի ըլլայ իր վայրի գործերու ղեկավարութեան մէջ եւ ինքնավարութիւն ձեռք պիտի բերէ Իրանի պետութեան սահմաններուն մէջ։

2.— Ուսումը պիտի ըլլայ քիւրտերէն, վարչական գործերն ալ պիտի կատարուին քիւրտերէն։

3.— Հիմնական օրէնքներու համաձայն, պէտք է չուտափոյթ տեղի ունենան Քիւրտիստանի Նահանգային Խորհուրդի ընտրութիւնները, որպէսզի խորհուրդը հսկողութիւն ունենայ բոլոր հանրային եւ պետական գործերու վրայ։

4.— Պետական պաշտօնեաներն անպայման պէտք է տեղացիներ ըլլան։

5.— Կատարեալ կանոնադրութեամբ մը պիտի որոշուին կալուածատիրոջ եւ հողագործին յարաբերութիւնները եւ ապահովուի ժողովուրդի ապագան ։

6.— Առանձնապէս Քիւրտիստանի դեմոկրատ կուսակցութիւնը ջանքեր պիտի գործադրէ Ատրպատականի մէջ ապրող ցեղերու (ասորի, հայ եւ այլն) միութեան եւ եղբայրութեան ուղղութեամբ։

7.— Քիւրտիստանի դեմոկրատ կուսակցութիւնը ջանքեր պիտի գործադրէ յօգուտ քիւրտ ժողովրդի տնտեսական բարելաւման, օգտագործելով Քիւրտիստանի շրջանի բնական աղբիւրները, զարգացնելով երկրագործութիւնն ու վաճառականութիւնը եւ ծաւալելով կրթական ու առողջապահական միջոցները ։

8.— Մեր ցանկութիւնն է, որ Իրանի սահմաններուն մէջ ապրող ազգութիւնները կարենան ազատօրէն աշխատիլ իրենց հայրենիքի երջանկութեան եւ բարգաւաճման համար։

Կեցցէ ինքնավար ժողովրդավար Քիւրտիստանը ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆՕԹՈՒԹԵԱՆ ՎԱԽԵՐԸ կ'աւելնան նաեւ Պալքաններու մէջ։ Պուլկարիոյ նախարարական խորհուրդը որոշեց օրապահիկը կրճատել Մարտ 16էն սկսեալ։ Օրական 400 կամ հացը պիտի զեղչուի 370 կրամի։ Ռումանիոյ պարենաւորման նախարարը, Փարվուլէսքու, յայտարարեց թէ ութ միլիոն բնակիչներ սովի վտանգին առջեւ կը գտնուին քաղաքներու եւ գիւղերու մէջ, այսօրուընէ մինչեւ նոր հունձք (Յուլիս)։ Նախարարը խոստովանեցաւ թէ շրջանի մը մէջ գիւղացիները ստիպուած են խոզկաղին ուտել, ուրիշ գաւառի մը մէջ՝ եգիպտացորեն խառնել զանազան խոտերու։ Ուրիշ նախարար մը հաստատեց թէ շրջաններ կան ուր ամէն օր գիւղացիներ կը մեռնին անօթութենէ։ Կառավարութիւնը կը յուսայ պարէն ճարել գիւղացիներու դիզած մթերքէն եւ արմտիք փոխ առնել Խ. Միութենէն, մինչեւ նոր հունձք ։

32 ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ պիտի ազգայնացուին, համաձայն Նախարարական խորհուրդի որոշման։ Բաժնետէրերը 3 առ հարիւր չահաբաժին պիտի ստանան։ Օրէնքին ենթակայ են բոլոր առաջնակարգ ընկերութիւնները, — Սէքանէզ, Իւնիօն, Ֆէնիքս, Փաթէռնէլ, Իւռպէն, Էկլը, Սօլէյ եւայլն։

3000 ՀԱՆՐԱՏՈՒՆՆԵՐ պիտի փակուին ամբողջ Ֆրանսայի մէջ։ Նախարարական խորհուրդը այս առթիւ երեք օրինագիծներ քուէարկեց առջի օր, Ազգ. ժողովէն վաւերացուելու պայմանով։ Միեւնոյն ատեն խիստ պատիժներ պիտի տնօրինուին կաւատութեան դէմ։ Անչափահասներու չահագործման համար նախատեսուած պատիժներուն ենթակայ են նաեւ անոնք որ չափահասները կը չահագործեն։ Ջնջուած է հանրակիններուն տոմսեր բաժնելու դրութիւնը եւ խիստ պայքար պիտի մղուի վեներական հիւանդութեանց դէմ։ Ֆրանսայի մէջ հանրատուները առաջին անգամ օրինականացած են 13րդ դարուն, Լուի Թ. ի օրով։

ՈՒՍՈՒՑՄԱՆ ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆԸ նոր սահմանադրութեան Իրաւունքներու յայտարարութեան մէջ արձանագրելու համար բուռն պայքար մը կը մղուէր ատենէ մը ի վեր։ Սահմանադիր ժողովը առջի օր երկար վիճաբանութիւններէ վերջ, 222ի դէմ 321 ձայնով մերժեց ընդունիլ այս տեսակէտը։ Ասով ծանր պարտութիւն մը կրած կ'ըլլան կաթոլիկները, որոնց գլխաւոր հոսանքը, M. R. P. մինչեւ վերջը մաքառեցաւ։ Համայնավարները չատ գոհ են որ ընդունուեցաւ հանրապետական հին բանաձեւը,— «Տէրտէրը ժամը, վարժապետը՝ դպրոցը »։

ՉԸՐՉԻԼ արտակարգ ցոյցերով ընդունուեցաւ Նիւ Եորքի մէջ, համակրական թէ թշնամական։ Կը հաւաստեն թէ 750.000 հոգի խռնուած էին փողոցներուն մէջ, հակառակ անձրեւին։ Երկու հազար հոգի եւ 42 ոստիկաններ հրաւիրուած էին ճաշին։ Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը եւ օգնականը յարմար չտեսան մասնակցիլ։ Թշնամական ցոյցերու առթիւ ձերբակալուեցան 20—22 հոգի։ Նշանատախտակներու վրայ արձանագրուած էին,— «Երրորդ համաշխարհային պատերազմ չենք ուզեր » եւն.։

ՌՈՒՍ ԱՂՋԻԿ մը անհետացած է Փարիզի մէջ, Երեւան ծնած զինուորի մը, Եզեկիէլ (?) Պօղոսեանի հետ, որ կը գտնուէր Պուրկաուի խորհրդային զերիներու կայանը։

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԸ ԱԶԱՏ է Մեծն Բրիտանիայէն բաժնուելու եւ անկախութիւն հռչակելու, յայտարարեց Անգլիոյ վարչապետը, երեսփ. ժողովին մէջ ։

ՄԱՀՈՒԱՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԵՑԱՒ Ժոռժ Տայրա, Փէթէնի դատական նախարարութեան ընդհ. քարտուղարը, որ ամբաստանուած էր թէ բացառիկ օրէնքներ, յօրինած եւ հայրենասէրներ գլխատել տուած է։

ՔԱՆԱՏԱՅԻ կառավարութիւնը գիշերանց ձերբակալեց Ազգ. ժողովի «յառաջդիմական» անդամներէն մէկը, Ֆրէտ Րօզ որ ամբաստանուած է թէ հիւլէական ռումբի գաղտնիքներ հաղորդեր է խորհրդային գործակալներու։ Ձերբակալուած են նաեւ ուրիշ երեք ամբաստանեալներ, որոնք կ'աշխատէին գիտական հետազօտութեանց բաժնին մէջ։

ԳԵՐՄԱՆ մառէշալ Մօտէլ, որ կը փնտռուէր Դաշնակիցներուն կողմէ, անձնասպան եղած է մէկ տարի առաջ, որպէսզի Ռուսերուն ձեռքը չանցնի։

Le Gérant : H. AGONEYAN

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH - Fondé 1925 - R. C. S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.. GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԲԱԺՆԵԳԻՆ. - Տար. 750, 6ամս. 400, 3ամս. 200 ֆրանք

Mardi 19 Mars 1946 Երեքշաբթի 19 Մարտ

ԺԸ. ՏԱՐԻ — 18e Année N° 4563–Նոր շրջան թիւ 292 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 3 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԶՐՈՅՑ ԱՆՑՈՐԴԻ ՄԸ ՀԵՏ

— Ո՛ր եւ է հոսանքի չեմ պատկանիր: Բարեկամ եմ բոլորին հետ: Կ՚ուզէի անձամբ ճշդել կարգ մը թիւրիմացութիւններ: Ի՞նչ է ձեր դիրքը Ներգաղթի մասին:

= Հարցումն իսկ վիրաւորական է մեզի համար: Կուսակցութիւն մը որ լման 25 տարի «դուռները բացէք» աղաղակած է մամուլով եւ բեմերու վրայ, ի՞նչպէս կրնար բացասական դիրք բռնել ներգաղթին հանդէպ: Մանաւանդ հիմա, երբ հողերու ընդարձակման խնդիր ալ ունինք:

— Հապա ի՞նչ բանի կը վերագրէք սա ըսի-բսաները, մանաւորապէս գաւառի մէջ:

= Բարեհաճեցէք այդ ըսի-բսաները հարցնել Ազգ. Միութեան Կեդր. եւ Շրջ. Վարչութեանց —անոնց ամէն մէկ անդամին—որոնք ահա մէկ տարիէ ի վեր ամէն օր թոյն կը հոսեցնեն իրենց պաշտօնական օրկանին մէջ, գիտակցաբար կամ անգիտակցաբար: Բարեւ ըրէք եւ ըսէք որ բարեհաճին ՆՈՅՆՈՒԹԵԱՄԲ արտատպել «Յառաջ»ի Փետր. 3ի եւ 20ի, Մարտ 1ի, 2ի, 5ի եւ 6ի խմբագրականները: Եւ թող բաղդատեն իրենց ներշնչած կամ հովանաւորած թրքավարի քութիւններուն, սուտերուն, խեղաթիւրումներուն, գըրգռիչ բանսարկութեանց հետ:

— Արդեօք ձեր շարքերը սխա՞լ հասկցած կամ ուրիշ ինքնագլուխ գործե՞ր կատարած են:

= Մեր շարքերը ամէն բանէ առաջ տղամարդ են եւ կարգապահ: Անոնք վարժուած չեն ծուռ եւ ծածկամիտ ճամբաներու: Ներգաղթի առաջին լուրերուն վրայ իսկ, անոնք ստացած են երկու շրջաբերականներ, ուր կուսակցութեան տեսակէտները յստակօրէն պարզուած եւ համապատասխան թելադրութիւններն եղած են: Ատկէ զատ, կուսակցական ժողովներու մէջ ալ, լուսաբանութիւններ տրուած են եւ կը տրուին միշտ:

— Կարելի չէ՞ր աւելի կանուխ կատարել ձեր ծանօթ ճշդումը Գ. Յարութիւնեանի ճառին առթիւ,— ոչ թէ 350—400.000, այլ առաւելագոյն 35 — 40 հազար հոգի միայն կրնան ընդունիլ:

= Մենք ուրիշ աղբիւր չունէինք աւելի կանուխ կատարելու համար այդ պարտականութիւնը: Պէյրութէն կը ստանանք միայն «Ազդակ» եւ «Ազդարար»: Անոնց փետրուար 8 եւ 9 թուակիր թերթերը ստացած էինք մէկ-երկու օր առաջ, պատահաբար հասկցանք թիւրիմացութիւնը եւ Մարտ 5ին գրեցինք «Ջէրօներու խաղը»: Ոչ «Արարատ» ենք տեսած, ոչ ալ ուրիշ որ եւ է լիբանանեան թերթ, «Յառաջ»ի վերհրատարակումէն ի վեր: Ֆր. Ազգ. Միութիւնը, որ կը յաւակնի իբրեւ գաղութի վերին իշխանութիւն ներկայանալ, որ յարաբերական գործերը կը վարէ Հայաստանի հետ, պարտաւոր էր ինք անմիջապէս հաղորդել ճշդումը, փոխանակ մոլորեցնելու ժողովուրդը: Ներգաղթը ձիարշաւ չէ, որպէսզի փողոցին անկիւնը կեցած՝ «հի՛փ, հի՛փ, հուռռա՛» աղաղակենք նման վարձու մունետիկներու: Ներգաղթը ամէն բանէ առաջ կը պահանջէ լրջութիւն եւ պարկեշտութիւն: Մանրակրկիտ ծրագիր եւ կազմակերպութիւն: Անհրաժեշտ է վստահութիւն ներշնչել: Մեր գործը չէ մոլորեցնել տարագիր բազմութիւնները, խուժանավարական գոռում – գոչումներով: Ապահովաբար Երեւանը ինք անգամ պիտի վրդովուի, երբ օր մը իմանայ ամբողջ անցուդարձը եւ իր անունով կատարուած չհաստակութիւնները: Թող նորէն կարդան, թող արտատպեն ու տարածեն մեր վեց խմբագրականները, եւ թող ցուցնեն մէկ հատիկ բառ կամ տեսակէտ որ սահմանուած ըլլայ միտք պղտորելու: Ինչպէս զանազան խնդիրներ, ներգաղթն ալ պատրուակ մը դարձած է ուրի՛շ հաշիւներ կարգադրելու համար: Ոչինչ: Ժողովուրդը արթուն է, աչք եւ ականջ ունի եւ կրնայ զատել ծուռն ու շիտակը, սուտն ու իրաւը:

— Ճի՞շդ է որ Սուրիա–Լիբանանը պիտի պարպուին, թէ զաղութին 90 առ հարիւրը արձանագրուած է ներգաղթի համար, թէ...

= Այդ խնդիրը դոց գիրք մըն է մեզի համար: Կը սպասենք վաւերական տեղեկութեանց:

— Ի՛նչ լաւ կ՚ըլլար եթէ այսպէս գլուխ գլխի խօսէինք ուրիշ հիմնական հարցերու մասին:

= Նորէն հրամեցէք եւ կը խօսինք, մէկ պայմանով,— ոչ թէ հետաքրքրութիւն գոհացնելու, այլ իսկապէս լուսաբանուելու համար:

Շ.

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԼՈՆՏՈՆԷՆ

Աւանդութեան ուժը

Մեր թափառումներուն ընթացքին առիթ ունեցանք տեսնելու Downing Streetը, որ նեղ եւ շատ կարճ փողոց մըն է: Բոլոր անոնք որ մեզի պէս միայն թերթերուն մէջ կարդացած են, անշուշտ կ՚երեւակայեն թէ լայն, փառաւոր պողոտայ մըն է, իսկ թիւ 10ը, այսինքն վարչապետարանը շքեղ պալատ մը: Որքա՛ն մեծ կ՚ըլլայ ուրեմն արտասահմանէն եկողի մը զարմանքը, երբ կը տեսնէ որ բրիտանական կայսրութիւնը կառավարող այս փողոցը սովորական անցք մըն է, քիչ մը աւելի պզտիկ քան ուրիշներ, աւելի լուռ: Իսկ Վարչապետարանը՝ երկյարկանի տուն մը, առանց որ եւ է ճարտարապետական շքեղութեան:

Ահաւասիկ, նոր ապացոյց մը թէ աւանդապաշտ Անգլիան մակերեսով չգրաւեր եւ ընդհանրապէս կը խորշի ցուցադրութենէ: Այս պզտիկ փողոցէն կը բացուի հրապարակ մը ուր կը տեսնէք պատերազմի նահատակներուն յիշատակին կառուցուած յուշարձանը: Եթէ ներելի ըլլայ բաղդատութիւն մը ընել Փարիզի Յաղթական Կամարին Մշտավառ Բոցին եւ այս յուշարձանին միջեւ, պէտք է առանց վարանումի ըսել որ Փարիզի յիշատակարանը աւելի գեղարուեստական է եւ աւելի պատկերալից՝ իբրեւ խորհրդանշան:

Տաունինկ Սթրիթ թիւ 10ը Անգլիոյ Բէտ՚Օուչն է: Այս պզտիկ կամ խոշոր շէնքերուն մէջ է որ կը տնօրինուի կայսրութեան կամ թերեւս աշխարհի ճակատագիրը:

Եւ ահաւասիկ Լորտերու Ժողովը: Բախտ չունեցանք ներկայ ըլլալու նիստի մը, բայց մեր առաջնորդին բացատրութիւններ նոյնքան թանկագին էին:

Ներս մտանք, ոչ շատ ընդարձակ սրահէ մը: Այս է բուն դահլիճը, շատ համեստ կահաւորումով: Ամէնէն աւելի մեր ուշադրութիւնը գրաւեց ժողովի ատենապետին (Լորտ Չէնսըլըր) նստարանը, — հասարակ բազմոց մը, բաւական մեծ, առանց յենարանի եւ կարմիր: Անոր սովորական անունն է «Բուրդէ Պարկ» (Wool Sack) եւ ունի իր պատմութիւնը: Եդուարդ Գ. թագաւորէն ի վեր ատենապետը այդ բազմոցին վրայ կը տեղաւորուի, ժողովը բանալու համար: Մեր ամէնուս ծանօթ «բուրդը» արժանացած է մասնաւորաբար 16րդ դարէն այս բացառիկ պատիւին: Տեսակ մը խորհրդանիշ՝ չեշտելու համար բուրդի ճարտարարուեստին կարեւորութիւնը այդ օրերուն: Աւանդութիւն՝ միշտ ու ամէն տեղ:

Ինչպէս գիտէք, Լորտերու Ժողովը կը համապատասխանէ ուրիշ երկիրներու Ծերակոյտին, սա տարբերութեամբ որ իր անդամները ընտրովի չեն: Անդամակցութիւնը ժառանգական է եւ առնուազն 700 տարուան հնութիւն ունի: Այսօրուան ընկերվարական կառավարութիւնը, ինչպէս անցեալին ուրիշներ, ծրագիր մը կը մշակէ որոշ բարեփոխումներու ենթարկելու համար զայն: Ամէն պարագայի մէջ, Լորտերու Ժողովին իրաւասութիւնը սահմանափակ է եւ վերջին խօսքը կ՚արտասանէ երեսփ. ժողովը: Լորտերու ժողովին գահուն կռնակը կախուած է դրօշակ մը Մեծն Բրիտանիոյ զինանշանով: Անոր վրայ կը կարդաք ոսկի տառերով — Dieu et mon Droit, (Աստուած եւ իմ Իրաւունքս): Կը թուի թէ միայն մենք Հայերս ենք որ ունինք շատ մը պարտականութիւններ, բայց երբ կը խօսինք մեր իրաւունքներու մասին, դոց ականջներու կը հանդիպինք:

Քաղաքական կացութիւնը փափուկ է, ինչպէս կ՚իմանաք թերթերէն: Բայց Անգլիոյ ժողովուրդը հանդարտ է եւ աւանդապաշտ: Եթէ պատերազմի զոհեր չկան այս միջոցին, չարաթական մարզական մրցումներն են որ պատճառ կ՚ըլլան զոհերու: «Յառաջ»էն իմացաք անշուշտ,— Անգլեայ շաբթու 33 հոգի մեռան եւ 500էն աւելի վիրաւորուեցան, երբ 70.000 հոգի խուժած էին մարզարան մը, Ֆութպոլի մրցումի մը առթիւ: Հակառակ ծանր դէպքին, մրցումը շարունակուեցաւ, մինչ Ատլանտեանէն անդին Չըրչիլ նոր պատերազմի վտանգներու մասին կը խօսէր... Այսօր ալ «Փրավտա»ն եւ Սթալինը շանթեր կը տեղան, բայց ժողովուրդը կը պահէ իր պաղարիւնը:

ԱՐՓԻԿ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒ ենթասպայ մը սպաննուեցաւ Թրիէսթէի մէջ: Անդամ էր Հատուցումներու Յանձնաժողովին:

ՄՈՍԿՈՒԱ ԲԵՐԴ ՄԸ Կ՚ՈՒԶԷ ՏԱՐՏԱՆԷԼԻ ՄԷՋ

Հատուածներ Չըրչիլի Գ. ճառէն

Անգլիոյ նախկին վարչապետը իր երրորդ քաղաքական ճառը խօսեցաւ ուրբաթ օր, Նիւ Եորքի մեծ հացկերոյթին, ուր ներկայ էին 20000 հոգի եւ քառասունէ աւելի դեսպաններ: Այս անգամ աւելի չափաւոր էր, բայց բան մը չառաւ իր հիմնական տեսակէտներէն:

Չըրչիլ նորէն շօշափեց անգլեւամերիկեան գործակցութեան անհրաժեշտութիւնը: Իր ուզածը զինակցութիւն չէ, այլ «ներդաշնակութիւն մտածումի եւ գործի, կանխելու համար համաշխարհային նոր պատերազմ մը: Ես չեմ հաւատար թէ պատերազմը անխուսափելի է կամ մօտալուտ: Ես չեմ հաւատար թէ Խ. Միութեան վարիչները պատերազմ կ՚ուզեն այս պահուն: Ես համոզուած եմ որ եթէ միասին կանգնինք, հանդարտօրէն բայց վճռապէս, պաշտպանելու համար Միացեալ Ազգերու դաշինքին մէջ արտայայտուած գաղափարներն ու սկզբունքները, պիտի յաջողինք շահիլ ազատութեան եւ խաղաղութեան յաղթանակը»:

Յետոյ նորէն իր հիացումը յայտնելով ռուս ժողովուրդին եւ յիշելով անոր կրած ահռելի կորուստները գերման արշաւանքին առեն եւ ջախջախիչ յաղթանակը, անցաւ օրուան վէճերուն.— Իրան.— «Խ. Միութեան համար դիւրին ճամբայ մը կայ ի դերեւ հանելու այն բոլոր ճառերը որ անհաճոյ են իրեն: Այդ ճամբան բաց է այժմ, յառաջիկայ տասնըհինգ օրերու ընթացքին: Երբ ես կառավարութեան գլուխն էի, Իրանի եւ Խ. Միութեան հետ ստորագրեցի համաձայնութիւն մը որով հանդիսաւորապէս յանձն կ՚առնէինք յարգել Իրանի ամբողջութիւնը եւ գերիշխանութիւնը եւ պարպել այդ երկիրը որոշեալ թուականին: Այս դաշնագիրը հաստատուեցաւ Թէհրանի մէջ: Ի գործադրութիւն այդ համաձայնութեան Մ. Նահանգները եւ Բրիտանիա արդէն պարպած են այդ երկիրը, բայց այժմ մեզի կ՚ըսեն թէ խորհրդային կառավարութիւնը փոխանակ իր զօրքը քաշելու, նոր ուժեր կը ղրկէ: Արդ, այս խնդիրը մէկն է այն պարագաներէն որոնց համար մասնաւորապէս ստեղծուած է Ապահովութեան Խորհուրդը: Ուրեմն թող այս խնդիրը քննուի այնտեղ եւ ամէնէն մեծ եւ ուղղակի շահագրգռուած պետութիւնները թող յարգեն Ապահովութեան Խորհուրդին եզրակացութիւնները: Այս կերպով միջազգային օրէնքին տիրապետութիւնը եւ տեւական խաղաղութեան մը միջազգային հիմերը անհունապէս պիտի ամրապնդուին: Պատճառ չկայ որ Խ. Միութիւնը ինքզինքը դէշ վարձատրուած զգայ պատերազմին մէջ թափած ճիգերուն համար: Եթէ իր կորուստները ահագին էին, իր շահերն ալ փառաւոր եղան: Իր երկու ահարկու ոսոխները, Գերմանիա եւ Ճափոն գետին փռուեցան: Ճափոն յաղթուեցաւ գրեթէ ամբողջովին Ամերիկացիներուն կողմէ եւ Խ. Միութիւնը վերադրաւեց, գրեթէ առանց մէկ թնդանօթ արձակելու, ամէն ինչ որ Ճափոնի ձեռքը անցած էր քառասուն տարի առաջ: Արեւմտեան կողմը, պալթեան երկիրները եւ Ֆինլանտայի մէկ մեծ մասը նորէն կցուեցան Ռուսիոյ: Քըրզընի գիծը վիճելի չէ այլեւս:

ՏԱՐՏԱՆԷԼԻ ԽՆԴԻՐԸ.— Այժմ խօսինք Տարտանէլի մասին: Ես կ՚ողջունեմ ռուսական դրօշը բաց ծովերու եւ ովկիանոսներու վրայ: Ես միշտ ըսած եմ մեր ռուս դաշնակիցներուն թէ Մեծն Բրիտանիա ուժ պիտի տայ Մոնթրէօյի դաշնագրին վերաքննութեան: Փոցտամի ժողովին առեն, Մ. Նահանգները եւ Մեծն Բրիտանիա առաջարկեցին Խ. Միութեան հաւաքաբար երաշխաւորել նաւարկութեան կատարեալ ազատութիւնը Նեղուցներուն մէջ, խաղաղութեան թէ պատերազմի ժամանակ, առեւտրական թէ պատերազմական նաւերու համար: Թուրքիան յօժարակամ պիտի միանար այդպիսի երաշխաւորութեան մը: Բայց մեզի պատասխանեցին թէ բաւական չէ այդ. Ռուսիա կ՚ուզէր Նեղուցներուն ներսը ունենալ ամրոց մը որով պիտի կրնար տիրապետել Պոլսոյ վրայ: Արդ, ասիկա կը նշանակէ ոչ թէ երաշխաւորել ազատ անցքը Նեղուցներուն մէջ, այլ միայն մէկ ազգի տալ զանոնք փակելու իշխանութիւնը: Այս պահանջը չի համապատասխաներ այն սկզբունքին զոր ջատագոված են Մ. Նահանգներու ներկայացուցիչները,— Ազատութիւն Եւրոպայի մեծ ջրուղիներուն, Դանուբի, Հռենոսի եւ ուրիշ գետերու որ կ՚անցնին շատ մը երկիրներէ: Ամէն պարագայի մէջ, առաջարկը եղած է եւ տարակոյս չունիմ թէ միշտ ի զօրու կը մնայ. եւ համոզուած եմ որ եթէ Ռուսիա շարունակէ ճնշում բանեցնել Թուրքիոյ վրայ, այս խնդիրը պէտք է առաջին առթիւ յանձնուի Ապահովութեան Խորհուրդին քննութեան: Եւ ասիկա պիտի ըլլայ շատ մեծ փորձ մը Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան համար որուն վրայ մեծ յոյսեր դրուած են»:

ԼԵՀԱԿԱՆ բոլոր բանակները որ կը գտնուին Անգլիա, Իտալիա, Գերմանիա, Միջին Արեւելք եւայլն, պիտի լուծուին անմիջապէս: Անգլ. կառավարութիւնը պիտի միջնորդէ որպէսզի փախաքղները կարենան Լեհաստան վերադառնալ:

ԴՊՐՈՑ - ՍՐԱՀԻ ՄԸ ԲԱՑՈՒՄԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ, (Յապաղած).— Սէն Ժէրոմի Ս. Սահակ Մեսրոպ եկեղեցւոյ կից նորակառոյց դըպրոցի բացման առթիւ Թաղ. խորհուրդի կողմէ կազմակերպուած թէյասեղան հանդէսը տեղի ունեցաւ 17 փետրուար կիրակի կէսօրէ վերջ, նորաշէն սրահին մէջ, պատուոյ նախագահութեամբ Մարսէյլի Առաջ. փոխանորդ Եղիշէ քահանայ Մխիթարեանի եւ Պ. Աշիլ Փափազեանի: Թաղական խորհուրդի ատենապետ Պ. Յ. Պետրոսեան նորաշէն դպրոցի դրան բացման արարողութեան համար չեչտեց կնքահայրութեան մը անհրաժեշտութիւնը: Հրաւիրեալները սիրով ընդառաջ երթալով այս առաջարկին, առատաձեռնօրէն մասնակցեցան կնքահայրութեան աճուրդին եւ շատ կարճ ժամանակ վերջ կնքահայրութեան տիրացաւ 20.0000 Ֆր. միանուագ գումարով մեր Թաղեցիներէն Պ. Յ. Ժամկոչեան, որ ուրիշ առիթներով եւս իր նիւթական լայն օժանդակութիւնը բերած է ազգօգուտ ձեռնարկներուն: Յետոյ յանուն Թաղական խորհուրդի բացուած յայտարարեց հանդէսը եւ պարզեց հաւաքոյթին գլխաւոր նպատակը,— ունենալ սեփական դպրոց մը հայերէն լեզուի ուսուցման համար: Այդ առթիւ յիշեց համբանքով փոքր, քսակով համեստ, բայց սրտով բարձր փոքր գաղութին նիւթական եւ բարոյական զոհողութիւնը՝ ի նպաստ կրթական գործին: Համաձայն Պ. ատենապետի զեկոյցին շէնքը ունի 10 մեթր երկայնութեամբ, 6.50 մեթր լայնքով եւ 4.40 բարձրութեամբ լուսաւոր սրահ մը որ արժած է 350.0000 Ֆրանք: Այս գումարին 290.000ը հոգացած է Թաղ. խորհուրդը եկեղեցւոյ սնտուկէն եւ Թաղին մէջ կատարուած հանգանակութեամբ, իսկ մնացեալ 60.000ի բացը վճարուած է առայժմ փոխառութեամբ, զոր սիրայօժար տրամադրած է Թաղ. խորհրդոյ գանձապահ Պ. Նուպար Տէր Մինասեան: Ապա խօսք տրուեցաւ Ազգ. կեդր. վարչութեան ներկայացուցիչ Տօքթ. Յ. Սիվրիհիսարլեանի որ շնորհաւորելէ ետք Սէն Ժէրոմի գաղութին այս գովելի ձեռնարկը, թելադրեց ներկաներուն վերջին ճիգ մը եւս ընել դպրոցին մնացեալ բացը գոցելու համար: Ինք տալով առաջին օրինակը, վճարեց 3000 ֆրանք Ազգ. կեդր. վարչութեան եւ 500 ֆրանք ալ իր կողմէ, Միութեանց ներկայացուցիչները ինչպէս նաեւ բոլոր հրաւիրեալները առանց վարանումի հետեւեցան իր օրինակին եւ սիրայօժար նուիրատուութեամբ գոյացաւ անհրաժեշտ գումարը, 63.000 ֆրանք:

Ապա խօսք տրուեցաւ մէջ ընդ մէջ Հ. Ա. Ը. Մ. Ուսում. Խորհուրդի եւ այլ Միութեանց ներկայացուցիչներուն, որոնք ամէնքն ալ գնահատանքով վեր առին կատարուած ձեռնարկին կարեւորութիւնը: Հանդէսին գեղարուեստական բաժինը ճոխ էր, շնորհիւ Թաղիս Ալագեազ երգչախումբին: Իրարու յաջորդեցին խմբերգ, մեներգ, ջութակ եւ արտասանութիւններ: Թաղ. Խորհուրդին կողմէ թէյասեղանի սպասարկութիւնը յանձնուած էր Կարմիր Խաչի ժրաջան տիկիններուն: Ներկաները հիւրասիրուեցան մէջ ընդ մէջ, խմելիքներով, թէյով, biscuitով, կարկանդակներով եւ արեւելեան խմորեղէններով, որոնք պատրաստուած էին Կարմիր Խաչուհիներու կողմէ:

Դպրոցին սրահը դասաւանդութեան ժամերէ դուրս ձրիաբար պիտի տրամադրուի Սէն Ժերոմի բոլոր միութիւններուն, ընդհ. ժողովներու եւ հանդէսներու համար, իսկ վճարովի՝ Սէն Ժերոմի եւ շրջակայ Թաղեցիներու, նշանախօսութեան, ամուսնութեան եւ մկրտութեան եւայլ ընտանեկան հաւաքոյթներու համար եւ գոյացած հասոյթը պիտի յանձնուի կրթական մարմինին, գործածուելու համար դպրոցի պէտքերուն:

Դպրոցը այժմ ունի 90 աշակերտներ, մանչ եւ աղջիկ, 8—16 տարեկան, որոնք կանոնաւորաբար կը ստանան շաբաթական 4 պահ դասաւանդութիւն: Կը պաշտօնավարեն Տիկին Ալիս Գմպլեան եւ Օր. Սէրէնկիւլեան, ամենայն խղճմտութեամբ կատարելով իրենց յանձնուած պարտականութիւնը:— Յ. Վեհունի

ՏՐԻԼՖԻ

Փարիզահայ դերասաններէ բաղկացած խումբ մը՝ Մարտ 10ին կիրակի օր ներկայացուց, Կրէկօրի Քէյի յուզիչ թատերախաղը, «Տրիլբի»ն, Միւթիւալիթէի սրահին մէջ: Խորէն Փափազեան խնամքով բեմադրած էր զայն: Տիկին Լաթիֆեան Տրիլբիի դժուարին դերին մէջ այնքան յաջող էր որ խորապէս յուզեց ներկաները, իր տառապանքի արտայայտութիւններով: Սարիմ - Մաքսուտ պէտք եղած անհատականութիւնը չդրաւ թէեւ Սվէնգալիի կոշտ դիմակին՝ սակայն մնաց խումբին կարող ոյժերէն մին, եւ ճարպիկ խաղարկութեամբ մը մեռաւ Տրիլբիի մահուան մահիճին առջեւ:

Գ. Բարիլոյեան յայտնութիւն մը եղաւ Բիլլիի դերին մէջ: Ան իր խնամուած դիմախաղով ու շնորհիւ իր առոյգ կազմուածքին՝ դիւրաւ մարմնացուց երիտասարդ սիրահարի մը գրաւիչ տիպարը: Իր խաղը զգայուն էր եւ խնամուած: Գրիգոր Վահան Տաֆիի դերին մէջ անթերի Անգլիացիի մը հարազատ տիպարը մնաց: Յ. Լաթիֆեան ինչպէս միշտ՝ այս անգամ ալ Սանթիի դերով զուարթ նօթ մը ստեղծեց բոլոր այդ տխուր դէմքերուն մէջ, մնալով միշտ սիրուելի դերասան մը: Վահրամ Պաղտասարեան իր Ժէկկօի մունջ դերով ու մըսթըր Փէգոթի բարդ խաղին մէջ կը մնայ պատուական դերասան մը՝ իրեն յատուկ ոճով: Օր. Բարունակեան լաւ էր իր դերին մէջ, ինչպէս նաեւ Քէռի Վինար (Մարինեան): Գնահատելի է Խորէն Փափազեանի գործունէութիւնը: Ժողովուրդը մեկնեցաւ գոհ տպաւորութեամբ:— Հանդիսատես

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՑՈՐԵՆԸ (500.000 թոն) Ֆրանսա փոխադրելու համար, Ֆրանսական ներկայացուցիչը տեսակցութիւն մը ունեցաւ Պ. Միկոյեանի հետ, որ յօժարութիւն յայտնեց ի հարկին նաւեր տրամադրելու: Ամերիկան ալ նաւեր պիտի տրամադրէ: Ուաշինկթընի Ֆրանսական դեսպանը խնդրեց 150.000 թոն ցորեն յանձնել անմիջապէս:

Այս ալ ուրիշ պատմութիւն

Ծանօթ հրապարակագիր Էմիլ Պիւռէ L'Ordreի կիրակի օրուան թիւին մէջ, «Միջին Արեւելք» խորագրով կը քննէ Սուրիոյ եւ Լիբանանի ֆրանսական զինուորներուն պարպումի խնդիրը, եւ խառն ի խուռն խորհրդածութիւններէ վերջ, յիշելով Տիւրքները, քրտական խլրտումները եւայլն, հետեւեալ տողերը կը սահեցնէ.

— «Ամէն պարագայի մէջ, կան անհամբեր Հայեր որոնք, Անգլիացիներու եւ Ռուսերու պայքարին մէջ, վճռապէս այս վերջիններուն կողմը կը բռնեն: Անոնց լաւագոյն դէմքերէն մէկը, բանաստեղծ Արշակ Զօպանեան, որ երկար ատենէ ի վեր մեր մէջ կ'ապրի, որ, ինչքան գիտեմ, համայնավար չէ, մեզմէ չծածկեց այս պարագան, երբ իր խումբ մը հայրենակիցներուն հետ ճաշի հրաւիրեց մեզ, Լուի Մառէնը, Մոռիս Շումանը եւ զիս, դեռ վերջերս:

«Պարսկական Ատրպատականը Կովկասի սահմանը, նահանգ մըն է ուր մեծ մասով Հայեր եւ Քիւրտեր կ'ապրին: Այդ նահանգը ամբողջովին պարսկական էր մինչեւ 1825, երբ իր հիւսիսային մասը դարձաւ ռուսական: Այսօր կայ Հայաստանի խորհրդային հանրապետութիւն մը, եւ Հայերը, որոնք կը հաստատեն թէ իրենց հայրենակիցները ազատ են հոն կրօնական մարզին մէջ որ ամէնէն առաջ կը զբաղեցնէ զիրենք, կ'ուզեն այդ հանրապետութեան միացնել Ատրպատականի մնացեալ մասը, մեծ Հայաստան մը կազմելու համար: Թեհրանի կառավարութիւնը, ուժ առնելով Անգլիացիներէն, ապստամբ կը նկատէ Ատրպատականցիները եւ կ'ուզէ հպատակեցնել բռնի ուժով, եւ բնականաբար Ռուսերը կը մտատանջուին եւ կ'ընդդիմանան»:

Ինչպէս կ'երեւայ, Պ. Էմիլ Պիւռէ բաներ մը լսած է, բայց լաւ չէ հասկցած:

✕ «Տէյլի Մէյլ»ի թղթակիցը կը հեռագրէ Նիւ Եորքէն թէ Ռուսերը կը պատրաստուին պարպել Իրանը, մեղմացնելու համար յարաբերութեանց լարումը: Այս լուրը կապ ունի Ուաշինկթընի խորհրդային դեսպանին վերադարձին հետ: Կ'ըսուի թէ դեսպանը կարեւոր նամակ մը կը տանի:

Ո՞ւր են ռուս «գործակիցները»

Փարիզի ռուսական շաբաթաթերթը, «Ռուսկի Նովոստի» որ խորհրդային դիծ կը վարէ, իր վերջին թիւով կը հրատարակէ ձարք մը նամակներ, Գերմանիոյ հետ գործակցող Ռուսերու կացութեան մասին: Այդ նամակներուն համաձայն, գրեթէ բոլորն ալ համախմբուած են Զուիցերիոյ սահմանին մօտ, հարաւային Պավարիա, Թիրոլ, հիւսիսային Իտալիա եւն.: Առաջին անգամ փախստականները ապաստանած են Վիէննա, առանց երկար մնալու: Հոն հասած էր նաեւ մետրոպոլիտ Անաստաս Պելկատէն, միանալով Լեհաստանէն, Սերպիայէն, Չեխոսլովաքիայէն, Ռումանիայէն, Հունգարիայէն եկած Ռուսերու հետ: Մինչեւ վերջին օրը պատարագած է Վիէննայի ռուսական եկեղեցին, աղօթելով Հիթլէրի եւ գերման բանակներու յաղթանակին համար: Երբ Դաշնակիցները մօտեցան Վիէննայի, մետրոպոլիտը արտօնութիւն ստացաւ Զուիցերիա երթալու: Առժամեայ արտօնութիւն մը տրուած էր կրօնական տօնի մը առթիւ, բայց յաջողեցաւ մնալ: Բազմաթիւ Ռուսեր փորձեցին Զուիցերիա մտնել: Նոյն իսկ զինեալ խումբ մը, հրամանատարութեամբ գնդ. Արպոլեւի, բռնի անցաւ սահմանը, բայց յաջորդ օրն իսկ Զուիցերիացիները կարեւոր ուժեր բերին եւ խումբը պաշարուելով զէնքերը վար դրաւ: Այս խումբին մէջ կը գտնուէին շատեր Փարիզի Ռուսերէն որոնք աշխատած էին Գերմաններու հետ եւ նոյն իսկ Կէսթափոյի մէջ: Խումբը արգելափակուեցաւ Լիխթէնշթայնի մէջ, ուր ամէն ազատութիւն կը վայելեն: Սահմանին մօտ, փոքր պանդոկի մը մէջ կը բնակի Վլասիմիր մեծ դուքսը: Գալով Վլասովի բանակին, ստոյգ լուրեր կը պակսին: Կ'ըսուի թէ վերջին պահուն 30—40.000 հոգի մնացած էր, թէ բանակը անձնատուր եղաւ Ռուսերուն, իսկ սպայակոյտը՝ Անգլիացիներուն, թէ Վլասով ձերբակալուեցաւ խորհրդային զօրքին կողմէ երբ կը փորձէր Զուիցերիա անցնիլ, երիտասարդ Գերմանուհիի մը հետ եւն.:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԵԾ ԶՕՐԱՆՈՑ ՄԸ ՊԱՅԹԵՑԱՒ Պերլինի ռուսական շրջանին մէջ, շաբաթ օր: Երեք հոգի մեռան, 300 հոգի վիրաւորուեցան, մեծ մասով Գերմաններ: Զօրանոցը կէս առ կէս քանդուեցաւ եւ ամբողջ թաղամասը սարսեցաւ: Պայթումը արկածի կը վերագրուի:

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ գործավարները այսուհետեւ պիտի կոչուին նախարար (մինիստր), գործավարներու խորհուրդն ալ՝ նախարարական խորհուրդ, ինչպէս քաղքենի - դրամատիրական երկիրներու մէջ: Դահլիճին կազմութիւնը նորէն յանձնուեցաւ Սթալինի:— Քառամեայ ծրագրով բանակը պիտի բազմապատկուի:

63 ՈՃԻՐՆԵՐՈՎ ամբաստանուած հրէշ մը, բժ. Փըթիէօ, երէկ սկսաւ դատուիլ Փարիզի եղեռնադատ Ատեանին առջեւ: Ներկայ դարու ամէնէն մեծ դատերէն մէկը պիտի կազմէ այս խնդիրը: Ամբաստանեալը, որ կը փնտռուէր գրեթէ շըրջանին, Դիմադրական Ճակատին մէջ սպրդած էր վերջին պահուն, եւ այնտեղ ձերբակալուեցաւ: Ինքզինքը արդարացնելու համար կ'ըսէ թէ զոհերը նացիներ եւ ուրիշ թշնամիներ էին...

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍՆԵՐԸ այսուհետեւ արտօնուած են մինչեւ առտուան ժամը 2, ելեկտրական բաժնեչափը պահելու պայմանով:

ՊՈԼՍՈՅ մէջ զրոյց կը շրջի թէ Պուլկարիա պիտի փակէ Թրքական սահմանագլուխը, մինչեւ երկու շաբաթ:

ԼԷՈՆ ՊԼՈՒՄ Ուաշինկթըն հասնելով, անմիջապէս ձեռնարկեց իր պաշտօնին:

50 ՄԻԼԻՈՆ ԹՈՆ ածուխ պէտք է արտադրենք 1946ին, ամսական մէկ միլիոն ալ ստանանք Ռուրի ածխահանքերէն,— յայտարարեց վարչապետը:

ՅՈՒՇԱՑԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պուլվար Օտտոյի Ֆ. Հ. Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամուհիները, նաեւ սանուհիները այս կիրակի կէս օրէն վերջ ժամը 3ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Ապրիլ 7ին՝ Մանուկներու Օրը:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի դասախօսութիւնը՝ այս չորեքշաբթի ժամը 7ին, Café Noailles, դասախօս՝ Պ. Ա. Քէօսէեան: Նիւթ՝ «Հայկական Հարցը» (շար.): Կը հրաւիրուին սանուհիներն ալ:

ԼԻՈՆԻ Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8ին, 26, rue Paul Bert, ընկերվարականներու 3րդ Sectionի սրահը: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՏԻԿԻՆ ՆԱԶԵՆԻԿ ԶԱԼԻԿԵԱՆ նամակ ունի Արժանթինէն:

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Զատկի առթիւ Տիկին Զուարթ Տէրտէրեան վեցամսեայ «Յառաջ» կը նուիրէ Տիկին Պօյաճեանի, Իսի լէ Մուլինօ:

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

HARATCH - Fondé 1925 -
R. C. S. 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԲԱԺՆԵԳԻՆ.— Տար. 750, 6ամս. 400, 3ամս. 200 ֆրանք

Mercredi 20 Mars 1946 Չորեքշաբթի 20 Մարտ

ԺԸ. ՏԱՐԻ — 18e Année N° 4564-Նոր շրջան թիւ 293 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 3 Ֆր

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

... ԵՒ ՍԱԿԱՅՆ ԿԸ ՏՈԿԱՆ

Երկու օր առաջ ստացանք յետամնաց կապոցները Աթէնքի «Ազատ Օր»ին, Յունուար 17էն Փետրուար 14: Ուրեմն մէկ ամսուան թիւեր:

Առաջին նորութիւն,—ինչպէս յունական թերթերու, «Ազատ Օր»ին ալ գինը բարձրացած է... 200 տրախմի (նախապէս 100 էր) : Տարեկան բաժնեգինը՝ 64.000 տրախմի, վեցամսեայ՝ 32.000, եռամսեայ՝ 16.000:

Անցեալ Յունուարին Մակեդոնիոյ մէջ աոխը կ'արժէր 520 տրախմի, հացը՝ 1000, թեփոտ ալիւրը՝ նոյնպէս, միսը՝ 5000, կարագը՝ 18.000 եւն.:

Թերթերու գինը կրկնապատկուած է Փետր. 1էն սկսեալ: Ուրեմն կրնաք հաշուել թէ ո՛ւր հասած են ապրուստի գիները, որոնց մասին աղօտ գաղափար մը կուտան վերի թուանշանները:

Նոյն աղբիւրէն կ'իմանանք թէ թիւրիմացութիւնները տակաւին չեն հարթուած Թրակիոյ եւ Մակեդոնիոյ մէջ, եւ ժատնութիւններ, բանտ եւ մշտնջենական աքսոր կը շարունակեն խռովել գաղութին հանգիստը:

Եւ վերջապէս՝ դպրոցական տագնապը, մասնաւորապէս Թրակիոյ եւ Մակեդոնիոյ մէջ:

Թերթին Յունուար 18ի թիւէն կ'իմանանք թէ փակուած են Սէրէզի, Տրամայի եւ Տէտէ Աղաճի դպրոցները, «զանազան արգելքներու պատճառով»: Եւ հիմա կարգը եկած է Գավալայի, Քսանթիի եւ Քոմոթինիի (Կիւմիւլճինա) դպրոցներուն, որոնք մատնուած են յետադիմական օրէնքի մը կաշկանդումներուն:

Մանրամասնութիւնները յետաձգելով, ըսենք թէ միապետական Մեթաքսասի օրերէն մնացած այդ օրէնքը «մէկ հատուածով կը փլցնէ փոքր ժողովուրդի մը իբրեւ ազգ ապրելու եւ յառաջդիմելու կամքը եւ զայն կը դնէ անհետանալու ճամբուն վրայ», ինչպէս կ'ողբայ մեր պաշտօնակիցը:

Եւ սակայն կը տոկան: Կը դիմանան ու [illegible] գործեն, հակառակ այս բոլոր խստութեանց եւ ստորադաս պաշտօնեաներու հետապնդումներուն:

Անշուշտ այս բոլորը հետեւանք են այն քաոսին որուն մատնուած է երկիրը, 1944էն ի վեր:

Քանի՛ դահլիճներ իրարու յաջորդեցին, առանց ելք մը գտնելու: Աջն ու ձախը իրար կը բզկտեն, եւ Մարտ 31ի ընդհ. ընտրութիւններն անգամ դարձած են խնդրական, համաձայն վերջին լուրերու:

Յունահայ գաղութը — ամէնէն երիտասարդը — կ'եռար պատերազմէն առաջ, առ նուազն 5000 աշակերտներով, նոր սերունդի խանդավառ ճիգերով, Կ. Խաչի եռանդուն գործունէութեամբ, հայկական մշակոյթի սիրով:

Այն ատեն ալ անհանդուրժելի կաշկանդումներ հաստատուած էին կրթական ճակատին վրայ, ծաղրանկարի մը վերածելով հայերէնի դասըն — թացքները եւ արագօրէն օտարացնելով հայկական դպրոցները: Բայց երկիրը քիչ — շատ հաստատուն վիճակ ունէր եւ տնտեսապէս ալ՝ տանելի:

Այդ օրերէն մնացած տարէց թէ երիտասարդ ուժերն են որ այժմ կը վարեն ինքնապաշտպանութեան պայքարը: Մինչեւ անգամ գրական դետնի վրայ: (Նոր ստացանք ամսագիր մը, Գրաքեր) :

Գալով բուն կրթական գործին, Հ. Կ. Խաչը 200.000ական տրախմի յատկացուցած է Գավալայի եւ Քսանթիի դպրոցներուն, միեւնոյն ատեն ստանձնելով Ռէթիմնոյի (Կրետէ) դպրոցին ամբողջ հոգատարութիւնը եւ 300.000 տրախմիի նոր գումար մը տրամադրելով:

Կազմակերպութիւնը յանձն կ'առնէ չօշափելի գումարներ բարդել Բարեգործականի յատկացումներուն վրայ, որպէսզի կարելի ըլլայ վերաբանալ արեւելեան Մակեդոնիոյ եւ Թրակիոյ մնացեալ դպրոցները:

Մխիթարական պարագայ մը,— Ֆր. Կապոյտ Խաչին բոլոր մասնաճիւղերը վերջերս զանազան ձեռնարկներ կատարեցին, եղբայրական օգնութիւն մը հասցնելու համար: Որքան գիտենք, ընդհ. գումարը արդէն անցած է 100.000 ֆրանքը, ինչ որ կրնայ մեծապէս թեթեւցնել գաղութին հոգերը: Ամերիկահայ Կ. Խաչն ալ (այժմ Օգնութեան Միութիւն) 1000 տոլար յատկացուցած է կրթական գործին, 5000 տոլար՝ ընդհանուր կարօտութեանց:

Կ'արժէ, կ'արժէ աւելին տրամադրել եւ կանգուն պահել այս դժբախտ եւ ուժասպառ գաղութը: Մինչեւ որ կարելի ըլլայ իրականացնել հայրենադարձը:

Շ.

Փոքրամասնութեանց վիճակը Թուրքիոյ մէջ

ԽՄԲ.— Գահիրէի առաջնակարգ թերթերէն «Իճիփշըն Կազէթ» մանրամասնօրէն կը պարզէ Թուրքիոյ փոքրամասնութեանց վիճակը, շարք մը նորութիւններ յայտնելով: Կ'ամփոփենք հիմնական մասերը.—

Հաւասար իրաւունքներ շնորհող Սահմանադրութեան յօդուածը այսօր մեռեալ տառ մըն է: Թուրքիոյ Ազգ. Մեծ Ժողովը միակ կուսակցութեան մը խորհրդարանն է: Այս ընդհանուր ժողովին արտաքին ժողովրդավար դոյն մը տալու համար (Ժողովը կը ղեկավարուի պետութեան նախագահով մը, որ նոյն ատեն կուսակցութեան պետն է), փոքրամասնական չորս ներկայացուցիչներ, երկու Յոյն, Հրեայ մը եւ Հայ մը առնուած են, իբրեւ «հիւր» երեսփոխաններ:

Կուսակցական կարգապահութիւնը կը պահանջէ միաձայնութիւն՝ բոլոր որոշումներուն մէջ: Ընդդիմադրութիւնը հայրենադաւութեան հաւասար է: Վիճաբանութիւնները տեղի կ'ունենան խորհրդարանական խմբակցութեան լիակատարնիստերուն մէջ միայն: Բացի փոքրամասնութեանց ներկայացուցիչներէն, բոլոր երեսփոխանները ներկայ կ'ըլլան այդ նիստերուն: Իրենց ընտրութիւնը կամ աւելի ճիշդ նշանակումը կը վերածուի այսպիսով խեղկատակութեան մը: Փոքրամասնութեան իրաւունքը խորհրդանշելէ աւելի իրական պատկեր մըն է նուաստացումի:

Բացի ընտրական այն խիստ կասկածելի իրաւունքէն, որ այս նախապէս նշանակուած երեսփոխաններն ունին, Հայերը, Յոյները եւ Հրեաները դուրս ձգուած են երկրին քաղաքական կեանքէն: Անոնք չեն կրնար մասնակցիլ Ժողովրդական կուսակցութեան, որ մենաշնորհ դարձուցած է արուեստի, մշակոյթի եւ դաստիարակութեան բոլոր ասպարէզները հեռաւոր շրջաններու մէջ, իրենց «Հալք Էվի»ներու միջոցաւ: Թրքական տնտեսութիւնը պետական ծրագրին համաձայն կ'ընթանայ: Անձնական նախաձեռնութիւնը առանց իրապէս կասեցնելու, պետութիւնը իր տնտեսութեամբ նեցուկ կը կանգնի շատ մը ճարտարարուեստական նոր ձեռնարկներու: Ամէն ինչ ազգայնացնելու այս ձգտումը աւելի զօրացաւ պատերազմի ընթացքին:

Պետական պաշտօնատարներու կողմէ ճարտարարուեստի այս ղեկավարութիւնը պետութեան համար կարեւոր ժառանգութիւն մը դարձած է կարծես: Եւ որովհետեւ փոքրամասնութիւնները բոլորովին դուրս ձգուած են հանրային բոլոր պաշտօններէ, կը նշանակէ նաեւ թէ պետութեան նոր տնտեսութիւնն ալ իրենց առջեւ փակուած է:

ԲԱՆԱԴՐԱՆՔ.— Վաճառականներ եւ ազատ փոխանակութիւն կատարողներ միացած են «Պիրլիքլէր» կամ Միութիւններ անուան տակ: Բոլոր ներածողներն ու արտածողները այս Միութիւններուն պէտք է պատկանին, որովհետեւ շատ մը կարգադրութիւններ անոնց միջոցաւ տեղի կ'ունենան: Միութիւններն են որ առեւտրական բոլոր մատուցումներն եւ գիները կը հակակշռեն: Անոնք առանձնաշնորհեալ դաս մը կը կազմեն:

Ոչ խըլամ առեւտրականներուն համար դժուար է այս Միութիւններուն հետ գործ ունենալ, տըրուած բանադրանքին (անաթէմա) պատճառաւ: Կարելի բոլոր խոչընդոտներ կը յարուցանեն անոնց ճամբուն վրայ: Ոչ խըլամներու մատուցումները յաճախ կը մերժուին եւ անոնց գիները ծիծաղելի խծբծանքներու առարկայ կը դառնան:

Հակառակ այս բոլորին, Թուրք առեւտրականները կառավարութեան բացարձակ աջակցութիւնը կը վայելեն: Ներածող եւ արտածող ոչ խըլամներու տնտեսական կացութեան քայքայումը աւելի կը փութացուի՝ անոնց «Պիրլիքլէր»էն դուրս մնալովը: Պաշտօնական խտրութիւն չկայ, բայց արձանագրութեանց ձեւակերպութիւններ անվերջ կը ձգձգուին, ինչ որ կը նշանակէ թէ բան մը չի կատարուիր:

Վարկագիրները մասնաւոր արտօնութիւն մը պէտք է ունենան, Ազգային դրամատունը կը նախընտրէ իր ունեցած օտար վարկերը (գումար) մահմետական Թուրքերու տրամադրութեան տակ դնել, քան թէ ուրիշներու: Փոքրամասնութեանց պատկանող առեւտրականներուն հետ օտարներու պէս կը վարուին:

Փոքրամասնութիւնները ինչպէս միւս բոլոր առեւտրականները պէտք է զանազան առեւտրական սենեակներու մաս կազմող գործակցական (կոոպերաթիւ) կամ ճարտարարուեստական միութիւններու պատկանին: Իրենց տարեվճարները կ'ընեն անոնք, բայց այս Միութեանց վարչութիւններուն մասնակցելու ոչ մէկ առիթ ունին:

Ընկերային տեսակէտով ալ փոքրամասնութիւններու հետ օտարներու պէս կը վարուին թրքական դպրոցներուն մէջ: Անոնք արտօնուած չեն իրենց կրթական կեանքը կազմակերպելու: Լօզանի դաշնագրին տրամադրութեանց հակառակ, փոքրամասնութեանց արգիլուած է նոր դպրոցներ, նոր հիմնարկութիւններ եւ աղօթատեղիներ կառուցանել:

Գոյութիւն ունեցող դպրոցներու ուսուցչական կազմը պետութիւնը կը նշանակէ: Նշանակուած ուսուցիչները յաճախ ուսուցչութենէ լուր չունին: Թուրք տղաներ փոքրամասնութեանց պատկանող դպրոցներ պէտք չէ յաճախեն:

Ոչ խըլամ դպրոցականները վերջերս որոշ ճընշումի մը ենթարկուած են, որուն նպատակն է զանոնք թրքական զինուորական վարժարաններէ հեռացնել, պատրուակելով թէ այդ դպրոցները անբաւարար են:

(Մնացեալը յաջորդով)

«Ի ՀԱՐԿԻՆ, ԶԷՆՔՈՎ»

Չըրչիլի երրորդ ճառէն անմիջապէս վերջը, Ս. Պատրիկի տօնին առթիւ ճառ մը խօսեցաւ Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը, Պ. Պըրնս, իր երկրին քաղաքականութեան մասին: Նախարարը մասնաւորապէս շեշտեց թէ կառավարութիւնը երբեք միտք չունի զինակցութիւն կնքելու ուրիշ ո եւ է պետութեան հետ: «Մենք միտք չունինք զինակցութիւն մը ստորագրելու Ռուսիոյ հետ Մեծն Բրիտանիոյ դէմ, ոչ ալ մտքէ կ'անցընենք այդպիսի զինակցութիւն մը կնքել Մեծն Բրիտանիոյ հետ ընդդէմ Խ. Միութեան: Մ. Նահանգները յանձն առած են ուժ տալ Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան: Եթէ հարկ ըլլայ, մեր զինուորական ուժը պիտի օգտագործուի պաշտպանելու համար Մ. Ա. Կ. դաշինքին նպատակները եւ սկզբունքները: Ոչ մէկ ազգ Մ. Նահանգներուն չափ կը բաղձայ ուսումնասիրութիւններ կատարել, սպառազինութեանց ընդհանուր կրճատում մը յառաջ բերելու համար: Սակայն, ցորչափ երկիրները զինուած կը մնան, Մ. Նահանգները չեն կրնար զինաթափ ըլլալ: Խաղաղութեան շահն ալ այդ կը պահանջէ»:

Պ. Պըրնս այս առթիւ ջանաց փարատել այն վախերը թէ գաղափարական նոր ընդհարում մը կրնայ պատահիլ աշխարհի մէջ: «Գաղափարական պայքարի մը մէջ, մենք կրնանք վստահ ըլլալ յաղթանակի մասին: Գաղափարական պայքար մը չի կրնար զէնքով շահուիլ: Միջազգային կեանքի մէջ յառաջդիմութիւն կրնայ կատարուիլ առանց պատերազմի: Մ. Ազգերուն հիմնական նպատակն է ուժը ծառայեցնել բանականութեան եւ ոչ թէ զայն դարձնել բանականութեան տէրը»:

50 տարուան դաշնագիր

Անգլիոյ արտաքին նախարարն ալ հոգեշահ քարոզ մը խօսելով, ջանաց իր կարգին մեղմացնել քաղաքական մթնոլորտը, որ թանձրացած էր վերջերս: «Մեծն Բրիտանիոյ, Մ. Նահանգներուն եւ Խ. Միութեան փիլիսոփայութիւնները որքան ալ տարբեր ըլլան, կրնան փոխադարձաբար յարմարիլ, եթէ ազգերը համբերատար ըլլան եւ վարդապետական վճիռներ չարձակեն»:

Նախարարը յետոյ յայտարարեց թէ բրիտանական կառավարութիւնը կապ չունի Չըրչիլի առաջին բանախօսութեան հետ, ուր նախորդ վարչապետը միայն իր անձնական պատասխանատուութեամբ արտայայտուած է, իբրեւ անհատ քաղաքացի մը: «Մեր կառավարութեան քաղաքականութիւնը պարզեցի խորհրդարանին առջեւ խօսած ճառովս, երբ ըսի թէ պատրաստ եմ նորէն առաջարկելու յիսնամեայ դաշնագիր մը Խ. Միութեան հետ: Կը խնդրեմ բարեկամներէս չհեգնել այս առաջարկը, որ լուրջ է եւ եղած է լուրջ դիտաւորութեամբ: Ես պատրաստ եմ պաշտպանելու զայն հակառակ բոլոր հաւանական յուսախաբութեանց: Ես պիտի չըսեմ որ ո եւ է բան ժողովուրդներու խումբ մը ուրիշ խումբի մը դէմ հանելու համար: Ես պիտի չըսեմ որ ո եւ է բան որ նոյնիսկ հեռուէն նմանի նախայարձակումի մը, եւ կը խնդրեմ միւս երկիրներէն, ինչ որ ալ ըլլան այն պատմական պատճառները որ կրնան մղել զիրենք, զգուշանալ ամէն նախայարձակումէ, քարոզութեամբ կամ ջիղերու պատերազմով, կամ ուրիշ արարքով մը որ կը դրդէ ուրիշները»:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍՆԵՐԸ եւ կարտինալները որոշեցին պայքարը շարունակել, ապահովելու համար ուսուցման ազատութիւնը որ մերժուեցաւ Սահմանադիր Ժողովին կողմէ:

ՀԱՇՏՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԸ, որ պիտի գումարուի Փարիզի մէջ, Մայիսին, պիտի ըլլայ դռնփակ: Թղթակիցները եւ ունկնդիրները պիտի ընդունուին միայն ժողովին բացման եւ փակման ատեն:

ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍԻ ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍԷՆ

Կիրակի օր, Սալ Կավօն իր «լաւ օրերու» բազմութիւնն ունէր: Խումբը ժողովրդական է եւ սիրուած Փարիզի հայ հասարակութեան կողմէ, ինչպէս իր ղեկավարը, Պ. Գ. Ալէմշահ: Դժբախտաբար այսքանը չփրկեց կիրակի օրուան երգահանդէսը, ոչ ալ յայտագրին նորութիւնը:

Կարա Մուրզայով սկսաւ երգահանդէսը, իր հինգ ծանօթ երգերով: Թերեւս խումբը վարժուած Կոմիտասի «օրքէսթրալ» երգերուն, չէր խանդավառուած ասոնցմով կամ իր թիւը պակաս էր, հոս հոն ցրուած երգիչներով եւ կամ...

Ի՞նչ գիտնամ, բան մը կար որ մթնոլորտը չտաքցուց: Բարեբախտաբար Օր. Ա. Առաքելեան Սայաթ - Նովայով եւ «Նազեր»ով նորէն ճաշակել տուաւ մեր երգին համն ու հոտը:

Վարդապետին Լոռիի գութաներգին բառերուն իմաստը չէր հասկցուած երգչախումբին կողմէ: Եւ չենք զարմանար: Ջէ՞ որ տասն անգամ երգուած «Հօր օ լօ՛ն» անգամ բացատրութեան պէտք ունի «դացող - եկող» երգիչներուն համար:

Պ. Ալէմշահի ինկած վերջին բաժինը, երկու նոր երգեր (Էլլէն Բիւզանդի) «Ելքին» համար լաւ էին, նոր եւ ոգեւոր, սակայն միօրինակ՝ եւ կը յիշեցնէին «Վարդ Կօչիկս»:

Ջեմ կրնար բացատրել անվարժ երգիչներուն առանձին թիւ կազմելը:

Հայ երգը ինքնին մրցանիշ մը ունի մեզ իրեն քաշող հոն ուր որ լսուի, ոչ միայն իբրեւ մեր սրտերուն խօսող եւ զայն իր հայրենի երկինքին լոյսովն ու ջերմութեամբը լեցնող, այլեւ իր դաշնաւորումով եւ հարազատ գոյներով որպէս երաժշտական արժէք:

Դժուար է ստեղծել համապատասխան պայմաններ զայն արժեւորելու համար. թէ խումբին եւ թէ ղեկավարին համար: Կ'երեւակայեմ աշխատանքը, համբերութիւնը եւ նոյնիսկ զոհողութիւնը որ ըրած են երկուքն ալ: Մենք ալ պէտք է ըլլանք նոյնքան համբերող եւ սպասենք յաջորդ երգահանդէսին: — Ներկայ մը

ԾՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Պուլվար Օտտոյի Ֆ. Հ. Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամուհիները, նաեւ սանուհիները այս կիրակի կէս օրէն վերջ ժամը 3ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Ապրիլ 7ին՝ Մանուկներու Օրը:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի դասախօսութիւնը՝ այս չորեքշաբթի ժամը 7ին, Café Noailles, դասախօս՝ Պ. Ա. Բէօսէեան: Նիւթ՝ «Հայկական Հարցը» (շար.): Կը հրաւիրուին սանուհիներն ալ:

ԼԻՈՆԻ Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8ին, 26, rue Paul Bert, ընկերվարականներու 3րդ Sectionի սրահը: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

Հ. Յ. Դ. ՌԱՖՖԻ ԽՈՒՄԲԻՆ ժողովը՝ այս շաբաթ, իրիկուան ժամը 8.30ին, Sociétés Savantes: Կարեւոր օրակարգ:

ՄԵԾ ՋՐԱՆՑՔ ՄԸ

Ախուրեանի հովտին մէջ ներկայիս կը շինուի ջրանցք մը որ Հայաստանի ջրանցքներուն մեծագոյնը պիտի ըլլայ: Նոր ջրանցքը պիտի ոռոգէ աւելի քան 770 քիլոմեթր քառակուսի հող որուն 300 քիլոմեթր քառակուսին պիտի յատկացուի ճարտարարուեստական բոյսերու, մրգաստաններու եւ այգիներու մշակման, իսկ մնացեալը պիտի գործածուի իբր ձմրան զրօսավայր:

Ծրագիրը կը պարունակէ նաեւ ոռոգեալ հողամասին նոր շրջաններու վրայ տարածումը եւ 500 միլիոն մեթր խորանորդ տարողութեամբ հսկայ ջրամբարի մը կառուցումը:

ՓԱՐԻԶ ՀԱՍԱՒ Մ. Նահանգներու նախկին նախագահը, Հուվըր, զբաղելու համար Եւրոպայի պարենաւորման գործով: Սովի վախը հետզհետէ կը սաստկանայ: Պավարիա, Գերմանիոյ երբեմնի ամէնէն հարուստ պետութիւնը, մատնուած է յուսահատական չքաւորութեան մը: Ասկէ զատ, առնուազն մէկ միլիոն աւելցած է ժողովուրդը, Փրուսիայէն՝ եւ Հռենոսէն հասած փախստականներով: Նոյն տաղնապալի կացութիւնը Եւրոպայի ամէն կողմը:

Այրի Տիկին Կիւլիզար Տանտիկինեան, Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Թէյեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Վռամշապուհ Գաբրիէլեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Լեւոն Տանտիկինեան եւ բոլոր պարագաները խորին ցաւով կը ծանուցանեն մահը

Պ. ՕՆՆԻԿ ՏԱՆՏԻԿԻՆԵԱՆԻ

իրենց հօր, աներհօր, մեծ հօր եւ ազգականին:

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի այսօր, չորեքշաբթի առտուան ժամը 10ին, իր բնակարանին մէջ, 92 rue Noisy le Sec, Bagnolet:

«ՅԱՌԱՋ»ի Իսիի ցրուիչը, Պ. Եղնիկ Եղնիկեան 500 ֆրանք կը նուիրէ Իսիի Խրիմեան դպրոցին փոխան ծաղկեպսակի, իր սիրելի բարեկամ Ադամ ՈՒԶՈՒՆԵԱՆի մահուան առթիւ (հայր հինգ զաւակներու) որ մեռաւ արկածով, շաբաթ, 16 Մարտ, աշխատանոցին մէջ:

ՑԵՐԵԿՈՅԹ - ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ կազմակերպուած Ֆ. Ա. Ը. Մ. Վէնսէն - Մոնթրէօյ մասնաճիւղին կողմէ: Երգի մրցում, արտասանութիւն եւ զանազան պարեր: Այս կիրակի ժամը 15ին, 59 rue de Paris, Montereuil, métro Croix de Chavaux:

Իրանեան թնճուկը

Վերջին լուրերու համաձայն, Իրանի կառավարութիւնը խորհրդաւոր լռութիւն մը կը պահէ, յուսալով թէ կարելի պիտի ըլլայ ելք մը գտնել, ուղղակի բանակցելով խորհրդային նոր դեսպանին հետ: Միւս կողմէ, հաւանական է որ Մ. Նահանգները իրենք Ապահովութեան Խորհուրդին ներկայացնեն խնդիրը:

Ամերիկեան թերթերը կը գրեն թէ Խ. Միութիւնը բարեկամաբար թելադրած է Իրանի՝ չդիմել Ապահովութեան Խորհուրդին, խորհրդային զինուորներու գործունէութեան առթիւ: Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարութեան հասած պաշտօնական տեղեկութեանց համաձայն, Թէհրանի խորհրդային գործակատարը հասկցուցեր է Իրանի վարչապետին թէ Խ. Միութիւնը «ոչ-բարեկամական» պիտի նկատէ այդպիսի ձեռնարկ մը: Այս առթիւ, միեւնոյն աղբիւրներէն կը պնդեն թէ կարմիր բանակին խորհրդաւոր շարժումները կը շարունակուին հիւսիսային Իրանի մէջ, կատարեալ գաղտնապահութեամբ եւ թէ հասած լուրերը «շատ վրդովիչ են»: Խ. Միութիւնը տակաւին չէ պատասխանած Մ. Նահանգներու ծանուցագրին: Այնպէս որ, երբ Ուաշինկթընի խորհրդային դեսպանը հասնի, Մ. Նահանգները պիտի հարցնեն, — «Կարմիր բանակը ինչո՞ւ չի պարպեր հիւս. Իրանը եւ ե՞րբ պիտի հեռանայ»:

Վերջապէս, գրոյց կը շրջի թէ գաղտնի բանակցութիւններ կը կատարուին Խ. Միութեան եւ Իրանի միջեւ, քարիւղի մենաշնորհներու մասին:

Պ. Ճիհանկիր Թաֆազահի, Մոսկուա ղրկուած իրանեան պատուիրակութեան կարեւոր անդամներէն մէկը, Փարիզ հասնելով, յայտարարեց «Լը Մոնտ»ի խմբագրին թէ իրենց սպասած արդիւնքը չտացան, բայց բանակցութիւնները բոլորովին ձախողած չեն: Սթալին եւ Մոլոթով շատ սիրալիր ընդունելութիւն ըրին, բաժակներ պարպեցին Իրանի Շահին եւ վարչապետին արեւշատութեան համար, «բայց բոլորս ալ հասկցանք թէ խորհրդային զինուորները պիտի չպարպեն Իրանը: Պ. Մոլոթով քանի մը անգամ եւ բառերուն վրայ շեշտելով ըսաւ մեզի թէ վստահութիւն չունի կարգ մը երեսփոխաններու եւ անձնաւորութեանց վրայ որոնք մեծ ազդեցութիւն կը գործեն Իրանի կառավարութեան վրայ: Վարչապետը հաւաստեց թէ որ եւ է պատճառ չունին վախնալու հակախորհրդային արարքէ, ցորչափ ինք իշխանութեան գլուխը կը գտնուի: Կրկնեց թէ մենք խիստ չէզոքութիւն պիտի պահենք: Ասոր վրայ Մոլոթով պատասխանեց թէ Իրանի յետադիմականները տակաւին մեծ ազդեցութիւն կը վայելեն: Այս խօսակցութեան վրայ ես համոզուեցայ թէ խորհրդային զօրքը պիտի չպարպէ մեր հողը: Վարչապետն ալ այդ կարծիքն ունեցաւ: Ահագին յոյսեր ունէինք, երբ Մոսկուա հասանք, բայց զանոնք չկորսնցուցինք մեկնած ատեն: Խ. Միութիւնը նոր դեսպան մը ղրկեց մեզի եւ խոստացաւ պարպել կարգ մը շրջաններ: Վերջապէս խորհրդային իշխանութիւնները հաւաստեցին թէ իրենց զինուորները պիտի քաշուին, անմիջապէս որ գոհացուցիչ համարուի ներքին կացութիւնը»:

63 ոճիրներու դատը

Ինչպէս գրած էինք, երկուշաբթի օր Փարիզի Եղեռնադատ Ատեանը սկսաւ դատել հրէշ մը, Բժ. Փըթիօ, որ ամբաստանուած է թէ 63 հոգի սպաննած է, իբրեւ թէ երկրէն փախցնելու համար իր տունը հրաւիրելով, կողոպտելով եւ մարմինները փուռի մը մէջ վառելով:

Ամբաստանեալը ծնած է 1897ին, եւ մէկ զաւակ ունի: Քանի մը անգամ դատապարտուած է: Իր ոճիրները երեւան հանուեցան 1944 Մարտ 12ին, հրդեհի մը հետեւանքով: Ձերբակալուեցաւ 1944 Հոկտեմբեր 31ին, դիմադրական վաշտի մը մէջ, ուր մտած էր իբրեւ «Հարիւրապետ Վալէրի»: Չի ծածկեր սպանութիւնները, բայց կ'ըսէ թէ զոհերը դաւաճաններ եւ Կէսթափոյի գործակալներ էին: Ամբաստանագիրը ճշդած է 27 ոճիրներ, իսկ ամբաստանեալը կը հաշուէ 63: Իրեն դէմ պիտի վկայեն 51 հոգի, թեր՝ 26: Դատախազները վարձած են 15 նշանաւոր փաստաբաններ: Դատարան փոխադրուած են 72 պայուսակներ եւ սնտուկներ, որոնք կը պարունակեն զոհերուն անձնական գոյքերը, հագուստ - կապուստ եւն.:

Առաջին հարցաքննութենէն իսկ, ամբաստանեալը անպատկառ դիրք մը բռնեց, այնպէս որ նախագահը հարկադրուեցաւ կարգի հրաւիրել: «Երբ գիս անպարտ արձակէք 27 ճշդուած դիակներուն համար, մնացեալներուն մասին բացատրութիւն պիտի տամ»:

Ամբաստանագրին ընթերցումը մէկ ժամ տեւեց: Երբ կը փորձէր համոզել թէ ինք Դիմադրական Ճակատին կը պատկանէր Գերմաններու Փարիզ ժամանումէն անմիջապէս վերջը, նախագահը պահանջեց որ յայտնէ իր զինակիցներուն անունները: Ամբաստանեալը նախ չլսելու զարկաւ, յետոյ պոռաց.

— Ո՛չ, ո՛չ: Անուններ պիտի չտամ: Պիտի չմատնեմ այն մարդիկը որոնց հետ կռուեցայ: Ֆրանսայի մաքրագործումը չէ վերջացած տակաւին: Դեռ շատեր կան Փէթէնի հետեւորդներէն, շատ մը դաւաճաններ տակաւին ազատ կը պտտին երկրին մէջ...

Յետոյ սկսաւ մանրամասնութիւններ պատմել դիմադրական գործունէութեան մասին: Ըսաւ թէ կը պատկանէր լեռնական խումբի մը որ կը կոչուէր «Ճանճօրս» եւ որ մասնաւորապէս կազմուած էր Կէսթափոյի գործակալները մաքրելու համար:

Նախագահ. — Անուննե՛ր տուէք, անուննե՛ր, եթէ այդ հերոսները ատեան գան, կրնան փրկութեան չքանչան ստանալ:

Փըթիօ. — Իմ խումբիս անդամներէն մէկը յանձն առաւ գալ եւ խօսիլ: Ես ըսի, — Ո՛չ, ոչ. մի՛ երեւար: Ժամանակը չէ:

Նախագահ. — Կ'ըսէք թէ գաղտնի զէնք մը հնարած էիք, Գերմանները սպաննելու համար հարիւր ոտք հեռուէն: Այդ մասին խօսեցէք:

Փըթիօ (ճակտին քրտինքը սրբելով). — Այդ զէնքին գաղտնիքը կրնամ յայտնել միայն այն ատեն երբ վստահ ըլլամ թէ անոր յայտնութիւնը օգտակար է Ֆրանսայի շահերուն համար:

Կը կարծուի թէ դատավարութիւնը պիտի տեւէ երեքէն վեց շաբաթ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍՊԱՆԻՈՅ հարցին առթիւ, անգլ. կառավարութիւնը անմիջապէս պատասխանելով Ֆրանսական երկրորդ ծանուցագրին, իր դեսպանին միջոցաւ յայտնեց թէ աւելորդ է Ապահովութեան Խորհուրդին յանձնել այս խնդիրը: Անգլիոյ կարծիքով, Սպանիոյ ներկայ կարգուսարքը ներքին խնդիր է եւ վտանգաւոր նախընթաց մը պիտի ստեղծուի, եթէ միջամտեն զերիշխան պետութեան մը ներքին գործերուն: Յետոյ, Լոնտոն Սպանիոյ կացութիւնը վտանգ մը չի նկատեր խաղաղութեան համար:

ԱՆՊԱՐՏ ԱՐՁԱԿՈՒԱՑԱՒ Փէթէնի նախարարներէն Իպարնէկարի: Միեւնոյն նիստին մէջ թէ ազգային անպատուութեան դատապարտուեցաւ եւ թէ անպարտ հռչակուեցաւ, նկատի առնելով իր ծառայութիւնները Դիմադրական Ճակատին:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ վարչապետը ճառ մը խօսելով Սելանիկի մէջ, յայտարարեց թէ ամբողջ երկրին մէջ միայն միապետականները կրնան ազատ շարժիլ: «Միապետութիւն կամ համայնավարութիւն, — ահա Յունաստանի քաղաքական կացութեան եղերական պատկերը Երկու ճամբաներն ալ միեւնոյն վախճանին կը տանին, — Աղէտ»

ՀՐԱԲՈՒԽ ՄԸ բորբոքելով, կործանեց Ճափոնի մէկ քաղաքը: Վեց հազար հոգի խեղդուեցան, հազարաւորներ ալ մեռած կամ վիրաւորուած են:

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH - Fondé 1925 - R. C. S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԲԱԺՆԵԳԻՆ.— Տար. 750, 6ամս. 400, 3ամս. 200 ֆրանք

Jeudi 21 Mars 1946 Հինգշաբթի 21 Մարտ

ԺԸ. ՏԱՐԻ — 18e Année N° 4565–Նոր շրջան թիւ 294 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 3 Ֆր

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ

Երկար լռութենէ մը վերջ, հետզհետէ կը վերակազմուին Հայրենակցական կամ Վերաշինաց Միութիւնները, զանազան կոչերով:

Ինչ որ հրատարակուեցաւ մինչեւ հիմա, մանրանկար մըն է միայն:

Բուն պատկերը պիտի գտնէք ամերիկահայ մամուլին մէջ, ուր կոչերը, յայտարարութիւնները, հանդէսներն ու խնջոյքները իրար կը հրմշտըկեն, պարբերաբար:

Քանի մը նմոյշներ՝ վերջին թղթաբերէն. —

Տարօն – Տուրուբերանի Հայր. Միութեան Քալիֆորնիոյ մասնաճիւղը Փետրուար 9ին երեկոյթով մը տօներ է երկու տարեդարձներ — 1894ի Սասունի ապստամբութեան եւ 1915ի Տարօնի գոյամարտին 50 եւ 30ամեակները:

Ատենախօսական եւ գեղարուեստական բաժինէն վերջ, տեղի ունեցած է յուզիչ արարողութիւն մը, ինչպէս կը նկարագրէ «Ասպարէզ»ի թղթակիցը:

Աճուրդի դրուեր է 50 մոմերով զարդարուած կարկանդակը: Տարօնցիները մոմերը վառեր են ի յիշատակ իրենց պաշտած հերոսներուն, սիրելիներուն եւ ոսկեդարու մեծ դէմքերու, «մի այնպիսի զոհաբերութեամբ որ աննախընթաց էր»: Մոմերը վառեր են 200, 100, 75, 50 եւ նուազագոյն 5 տոլարներով եւ գոյացեր է 2300 տոլար:

Փետրուար 16ին ալ, նոյն քաղաքին մէջ (Ֆրեզնօ) տեղի ունեցած է «աննախընթաց Համախարբերդցիական հանդէս – ներկայացում», ի նպաստ պատերազմի աղէտեալներու: Այս առթիւ, ներկաներուն հրամցուցեր են «Խարբերդցիներու կենսանորոգ խըյմաճ», ինչպէս կը կարդանք յայտարարութեան մէջ:

Եւ այսպէս միւսները,— Կարնեցիներ, Զարսանճաքցիներ, Զմշկածաքցիներ եւայլն, Պոսթընի կամ Նիւ Եորքի մէջ:

Կը նշանակէ թէ պանդխտութեան տարիները չեն կրցած մաշեցնել ծննդավայրի աւանդութիւններն ու յիշատակները, ինչպէս եւ կենսուրախ տրամադրութիւնները: Միեւնոյն ատեն, չէ ցամքած զոհաբերութեան, եղբայրական օգնութեան ոգին, որ հրաշքներ կը գործէ 40—50 տարիէ ի վեր, ամերիկահայ գաղութին մէջ:

Արդարեւ, ո՞վ կրցած է հաշուել այն պատկառելի գումարները որ նախորդ պատերազմէն առաջ կը հոսէին դէպի Թուրքիա, իսկ 1919—20էն ի վեր կը հոսին դէպի Հայաստան եւ Միջին Արեւելքի գաղութները: Ո՞վ համրեց անուններն ու պահանջները,— վերաշինութիւն, դպրոց, սաներ, կարօտեալներ, աղէտեալներ, հիւանդներ, կամաւորներ, գերիներ, մշակոյթ: Թէ իւրաքանչիւրը իր հայրենակիցներուն համար, եւ թէ ի նպաստ համազգային ձեռնարկներու:

Քանի՛ քանի Հայր. Միութիւններ առաջին հանդիսացան, ազատագրական պայքարին մէջ, որ հիմա կը կոչուի Հայկական Դատ:

Եւ ահաւասիկ նոր կացութիւն մը,— վերադարձ դէպի հայրենիք: Առ այժմ սահմանափակ, առաւելագոյն 35—40,000 հոգի: Եւ անշուշտ զանգուածային, երբ իրականանայ սահմաններու ընդարձակումը:

Այս նոր կացութիւնը Հայր. Միութիւններն ալ կը դնէ նոր պարտականութեանց առջեւ: Այլեւս ներելի չէ հին ճամբով ընթանալ:

Այս թերթին մէջ տարիներով յուզած ենք հիմնական տեսակէտ մը,— համախմբել, կեդրոնացնել Հայր. Միութիւնները, բաժնելով չորս գլուխներու: Առաջինը՝ Վեց Նահանգներ, իրենց բոլոր գաւառներով, քաղաքներով եւ գիւղերով: Երկրորդը՝ Կիլիկիա: Երրորդը՝ Սեւ Ծով: Եւ չորրորդը՝ մնացեալները, Պոլսէն մինչեւ Փոքր Ասիա:

Այս կեդրոնացումը պիտի նպաստէր ոչ միայն զօրացնելու բուն հայրենիքի գաղափարը, այլեւ թեթեւցնելու ներգաղթին բարոյական եւ մանաւանդ նիւթական հոգերը:

Որո՞ւ համար գաղտնիք է թէ կան Միութիւններ որոնք լայն միջոցներ ունին, բայց ոչ ստուարաթիւ համրանք: Ուրիշներ ալ, ճիշդ հակառակը:

Յետոյ, ամէն մէկ նահանգ բաժնուած է ոչ միայն քաղաքներու, այլեւ գիւղերու (երբեմն ալ... թաղերու), իրենց յատուկ Միութիւններով:

Երբ համաձայնութիւն գոյանայ ընդհանուր ծրագրի մը վրայ, ամէնէն առաջ բուն հայրենիքն է որ պիտի օգտուի:

Դեռ ուրիշ առաւելութիւններ, որոնց մասին պիտի խօսինք յառաջիկային: Շ.

Փոքրամասնութեանց վիճակը Թուրքիոյ մէջ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Վարչութեանց կողմէ գործադրուած հալածանքի ճզճիմ արարքներու եւ անարդար մտից քննութիւններու միջոցներով փոքրամասնութեանց մուտքը կառավարական դպրոցներէ եւ համալսարաններէ ներս, ինչպէս օրէնսդիտական ասպարէզէն ներս, կամ բոլորովին արգիլուած է եւ կամ դժուարացած:

Խտրութեան մէկ ուրիշ օրինակն է մասնաւոր արձանագրութիւնը զինուորական տարիք ունեցող ոչ-մահմէտականներու: Անոնք կը զրկուին աշխատաւորական զօրագունդերու մէջ եւ չեն կրնար զինուորական ծառայութիւն ընել:

Զինուորական որ եւ է աստիճան չեն կրնար ստանալ եւ հետեւաբար չեն կրնար իբրեւ սպայ մարզուիլ: Պատերազմական Նախարարութիւնը պաշտօնապէս յայտարարած է, առանց սովորական սքօղումի, թէ զինուորական դպրոցներու բոլոր թեկնածուները պէտք է թուրք ցեղի եւ ազգութեան պատկանին, կարգադրութիւն մը՝ որ հզօր կերպով գերման գործելակերպը կը յիշեցնէ՝ «գերման արիւնը» անվթար պահպանելու համար:

Ոչ. մահմետականները դուրս ձգուած են ընկերային առաւելութիւն ներկայացնող պաշտօններէ, ինչպէս պետական պաշտօնեայ, դրամատան պաշտօնեայ, ապահովագրութեան կամ ճարտարարուեստի գրագիր, պետական մենաշնորհներու եւ փոխադրութեանց պաշտօնատար: Յոյն, հայ կամ հրեայ հարկահաւաքներ, ոստիկաններ, եւ պետութեան կամ տեղական վարչութեանց պաշտօնեաներ չկան: Անատոլուի գործակալութիւնը, Թրքական տեղեկատու միակ գործակալութիւնը, որ կառավարական հակակշռին տակն է, այնքան առաջ գնաց որ նոյնիսկ պահանջեց «Թրքական քաղաքացիութենէ զրկել բոլոր ստորագրողները»:

Փոքրամասնութեանց պատկանող իրաւագէտները դժուարութիւն կը կրեն դատեր վարելու: Որ եւ է պարագայի մէջ դատաւոր ըլլալ չեն կրնար: Երբ հանրապետութիւնը նոր հաստատուած էր, Թուրքերը շատ գործածեցին «ձուլուեցէք» նշանաբանը: Փոքրամասնութեանց պատկանող շատ մը ընտանիքներ Թրքական նոր անուններ որդեգրեցին, երբ մականունի գործածութիւնը ընդունուեցաւ: Անոնք իրենց զաւակներուն Թրքական տիպար անուններ տուին եւ մեծամասնութեան մշակոյթով ու լեզուով կրթեցին զանոնք, յաճախ լեզուական դժուարութեանց հակառակ: Բացի անցագրերէ Թրքական ինքնութեան բոլոր թուղթերը մասնաւորաբար կը չեշտեն իրենց տիրոջ ինչ կրօնքի պատկանիլը, այնպէս որ ձուլումի քարոզչութեան բոլոր կեղծ ջանքերը պարապի անցած են:

Դաշնագիրը բեկանուած.— Հակառակ Լօզանի դաշնագրին, որուն կը դիմէ Անգարան ամէն անգամ որ ան նպաստաւոր է Թրքական քաղաքականութեան, Ընկերակցութեանց օրէնքին մեկնութիւնը կրօնական ընկերակցութիւնները չարտոներ: Համայնքները գոյութիւն ունին հանդուրժողութեան շատ առաձգական քաղաքականութեան մը հիման վրայ միայն:

Այդ համայնքներու բոլոր կալուածները «էվգաֆ»ի հակակշիռին տակ կը գտնուին, որուն պաշտօնեաները կառավարութեան կողմէ կ՚ընտրուին եւ մեծամասնութեամբ մահմետական են:

Ընկերակցութիւններու օրէնքը եւ «էվգաֆ»ի հաստատած կանոնները մէկ նպատակ ունին միայն — չորցնել համայնքներու կեանքի աղբիւրը եւ ջլատել անոնց գործունէութիւնը:

Յոյներու պարագային այս գործելակերպը ոչ միայն հակառակ է Լօզանի պայմաններուն, այլ նաեւ յոյն եւ թուրք փոխադարձ համաձայնութեան, որ ժողովուրդներու փոխանակութեան ժամանակ գոյացաւ:

Դատարանները յաճախ զերծ չեն նախապաշարումէ, երբ փոքրամասնութեանց հետ գործ ունենան եւ ծանօթ դարձած են այս վերջիններուն վըկայութիւնը «անվստահելի» յայտարարելով:

«Վարլըք»ը օրէնք մըն է որ յաւելեալ տուրք մը կը դնէ այսպէս կոչուած պատերազմական շահերու վրայ: Ասիկա շատ առաձգական կերպով կիրարկուեցաւ եւ ծառայեց փոքրամասնութեանց նիւթական կործանումին եւ անոնց առեւտուրէն արտաքսուելուն, ասպարէզ մը՝ որուն շնորհիւ շատերը կ՚ապրէին սերունդներէ ի վեր: (Հրեաները, օրինակ, Սուլթաններու կողմէ հրաւիրուած էին Թուրքիա հաստատուիլ, երբ Սպանիայէն վըտարուեցան):

ԿԱՐՍ - ԱՐՏԱՀԱՆ ԵՒ ԹՐՔԱՀԱՅԱՍՏԱՆ

Ա. Ֆրանսուա – Փոնսէ, Պերլինի նախկին ֆրանսական դեսպանը, «Ֆիկարօ»ի Մարտ 19ի թիւին մէջ քննելով «Խաղաղութեան Ապագան», կը շօշափէր զանազան խնդիրներ եւ մասնաւորապէս Մոսկուայի քաղաքականութիւնը Մօտաւոր Արեւելքի մէջ: Այս առթիւ դիտել կուտար թէ Խ. Միութիւնը ծրագրեալ եղանակով մը կը ջանայ տեղաւորուիլ արեւելեան Միջերկրականի եւ Միջին Արեւելքի մէջ, ուզէ հանել Քիւրտերը, «հարկադրել ... Իրանը, կցել Կարսի եւ Արտահանի նահանգները, եւ ոչ միայն բանալ Տարտանէլը, այլեւ իր զինուորական հակակշռին ենթարկել զայն, խարիսխներ հաստատել Երկոտասան կղզիներուն մէջ եւ խնամակալութեան տակ առնել ափրիկեան Տրիպոլիսը» եւն.:

Երէկուան «Իւմանիթէ» կը պատասխանէ այս ակնարկներուն, «ԿԱՐՍ ԵՒ ԱՐՏԱՀԱՆ, ԱՅԺՄԷԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐ» խորագրին տակ, իր խմբագրապետին ստորագրութեամբ:

— « Իսկապէս, այժմէական է Կարսի եւ Արտահանի խնդիրը: Բայց հարցը երբեք չի նշանակեր ուրիշին հողերը կցելու դիտում՝ Խ. Միութեան կողմէ: Ոչ մէկ Ֆրանսացիի միտքէն պիտի անցնէր «կցում»ի խօսք ընել Ալզաս-Լօռէնի մասին, փոխանակ ըսելու օրինաւոր վերադարձ մայր հայրենիքին: Ականաւոր դիւանագէտը, Պ. Անտրէ Ֆրանսուա – Փոնսէ անշուշտ չանգիտանար թէ Կարսի եւ Արտահանի նահանգները ամբողջական մասը կը կազմեն, մէկը՝ Հայաստանի, միւսը՝ Վրաստանի (Էրզրումն ալ մայրաքաղաք մըն էր Հայաստանի): 1914ին, Թուրքեւռուսական սահմանագլուխը ռուսական հողերուն մէջ կ՚առնէր Կարսն ու Արտահանը: Պրէսթ - Լիթովսքի հաշտութեան ատեն (1920), խորհրդային երիտասարդ հանրապետութիւնը տկարացած ըլլալով, զանոնք կը ձգէր Թուրքիոյ, որ զինակիցն էր Գերմանիոյ:

«Բայց այս իրողութիւններէն աւելի, պէտք է նկատի առնել երկրին ազգագրական հանգամանքը: Հայ ժողովուրդը շատ հին դարերէն իսկ նշանաւոր հանդիսացած էր իր յարակցութեամբ եւ դիմադրութեամբ ընդդէմ հարստահարութեան: Թրքական Հայաստանը ըմբոստացաւ քանի մը անգամ օսմանեան լուծին դէմ, եւ հետեւանքը եղաւ ահուսարսափի եւ ապազգայնացման գազանաբարոյ քաղաքականութիւն մը Թուրք վարիչներուն կողմէ (ջարդեր ԺԹ. դարու վերջերը):

« Այսօր երբ գոյութիւն ունի Հայաստանի ազատ հանրապետութիւն մը Խ. Միութեան շրջագծին մէջ (1.300.000 հոգի), Թուրքիոյ 500.000 Հայերը որոնք ողջ մնացած են տարագրութիւններէն եւ ջարդերէն, կը պահանջեն միանալ հայկական հայրենիքին:

«Անցեալ Դեկտեմբեր 20ին, երկու վրացի գիտնականներ, ականաւոր ակադեմականներ Ս. Ճանաշիա եւ Ն. Բերձենիշվիլի, Թբիլիսիի (Թիֆլիս) «Կոմունիստ» թերթին մէջ յօդուած մը գրեցին, ապացուցանելով արդի Թուրքիոյ հիւսիսային – արեւելեան հողամասերուն կազմական միութիւնը Վրաստանի հետ: Ահա թէ ճիշդ ու ճիշդ ինչպէս կը ներկայանայ Կարսի եւ Արտահանի խնդիրը »:

Յօդուածին մնացեալ մասը կը վերաբերի ուրիշ միջազգային խնդիրներու:

Յաւելուածական տուրքը այնպիսի քմահաճօրէն նշանակուեցաւ, որ առեւտրականները ստիպուեցան ոչինչ գնով ծախել իրենց վաճառատուները, որպէսզի Արեւելեան Անատոլու չաքսորուին, ուրկէ այս աքսորը տաժանակիր աշխատութեան համարժէք էր: Հիմա կարեւոր դերեթէ ոչ մէկ առեւտրական հաստատութիւն մնացած է ձեռքը փոքրամասնութեանց, որոնք ժամանակ մը Թուրքիոյ ամբողջ առեւտուրը կը վարէին:

Այժմ մուրացկաններ.— Անատոլու տարագրուածները այժմ ետ ղրկուած են դէպի իրենց տուները: Օտար ճնշումի տակ, կը թոյլատրուի անոնց Սթամպուլի մեղմիկ օդը շնչել դարձեալ, բայց հաց շահիլ չի թոյլատրուիր «Վոսփորի մարգարիտ»ին մէջ: Անոնցմէ շատերը մուրացկանի վիճակին մատնուած են եւ անոնց առողջական ողբալի վիճակն ու մտային հիասթափութիւնը թոյլ չեն տար գաղթել ու նոր կեանք մը սկսիլ:

Թուրք մտաւորականութեան մեծ մասը եւ արհեստով զինուորականներու տիրող տարրը Գերմանիոյ համակիր էին անցեալ պատերազմի իրենց աւանդութիւններով: Գերմանական ազդեցութիւնը տարածուեցաւ վաճառականութեան միջոցաւ: Այս երիտասարդ պետութեան երիտասարդութեան դաստիարակութիւնը ներշնչող սկզբունքներն ու գաղափարաբանութիւնը օտարատեցութենէ եւ ազգային փառաբանութենէ զերծ չեն եղած երբեք:

Պերլինի տուած օրինակը քաջալերեց այդպիսի ձգտումները, այցելու դասախօսներ — Կէօպէլսի վարպետ քարոզչութեան տարածողները — եւ «մշակութային առաքելութիւններ նոյնպէս այդ նպատակին ծառայեցին:

(Իփըշըն Կազէթ)

ՄԵՐ ԼԵԶՈՒԻՆ ՈՒՂՂԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Կ՚ընդհատեմ երիտասարդութեան նուիրուած յօդուածաշարքս, երկու խօսք ըսելու համար հայ լեզուի ուղղագրութեան վէճին մասին։

Փարիզի Հայ Գրողներու ընկերակցութեան կողմէ կազմակերպուած սալոններուն մէջ խօսք չառի, լո՛ւռ մտիկ ըրի։ Մամուլին մէջ եւս, այս օրերուս, սկսուած վիճաբանութեանց հետեւեցայ, բայց մնացի անտարբեր։

Ինչո՞ւ։

Աբեղեանի ուղղագրութեան կողմնակիցները փառաւոր առաքելութեան մը լրջութիւնը կուտան իրենք իրենց, առանց մոռնալու մեղադրել այդ նոր ուղղագրութեան փորձին ընդդիմացողները թէ կուսակցական եւ քաղաքական պայքար կը մղեն, իրենց լեզուաբանական փաստերով, ընդդէմ Հայաստանի վարչաձեւին, (ինծի զարմանք չի կրնար պատճառել՝ եթէ վաղը ըսեն նաեւ, որ Փաշական կամ դրամատիրական պետութիւնները դրամ տուած են Հայոց հին ուղղագրութեան կողմնակիցներուն՝ տապալելու համար պրոլետարական ուղղագրութեան կառավարութիւնը)։

Միւս կողմէ, հին ուղղագրութեան պաշտպանները այնքան ողբերգական կը տեսնեն կացութիւնը, որ պահ մը կը վախնաս թէ վաղը քեզի պիտի արգիլուի գրել դասական ուղղագրութեամբ։

Արդ, ո՞ւր է այս վէճը,— որովհետեւ նախ՝ ուղղագրական տագնապ չկայ։ Պուլկարիոյ մէջ, մէկ-երկու Ջրվրայ մտաւորականներ, շնորհ գտնելու նպատակով Երեւանի կառավարութեան մօտ, Պուլկարիոյ հայ գաղութին պարտադրեր են Աբեղեանի ուղղագրութիւնը։ Վաղը, երբ նման վարչաձեւ հաստատուի այս երկրին մէջ ալ, երկու կարմիր Փափա Էֆթիմ բաւական են պարտադրելու համար նոյն ուղղագրութիւնը նաեւ մեր գաղութին։ Հետեւաբար, վիճաբանութիւնը ոչ մէկ իմաստ ունի,— եթէ կարելի կը գտնէք նման քաղաքական փոփոխութիւններ, այս օրուան ձեր վիճաբանութիւնները չեն որ արգելք պիտի հանդիսանան ուղղագրական յեղափոխութեան։ Իսկ եթէ կարելի չէք գտներ, ամէն գրող կը շարունակէ գրել իր գիտցած ու սիրած ուղղագրութեամբ։

Վասնզի ուղղագրական պարտադիր փոփոխութիւն մը կարելի է միայն կառավարական հրովարտակով եւ պատժական կարգադրութեամբ։

Երկրորդ, Հայաստանի արդի կառավարութիւնն իսկ դժգոհ կը թուի արդէն ուղղագրական կատարուած փոփոխութիւններէն, եւ դարձ մը կը կատարէ դէպի հին ուղղագրութիւնը։ Պարագայ մը որ կը հաստատէ թէ ուղղագրական տագնապ չկայ։

Այս ամէնէն կը հետեւի, որ հայ գրագէտը անհանդստութիւն ցոյց տալու որ եւ է պատճառ չունի,— փոփոխութիւնը, եթէ տեղի պիտի ունենայ աջ կամ ձախ, ետ կամ առաջ, բոլորովին անկախ է իր ցանկութիւններէն։

Այսուհանդերձ, միայն այդ չէր պատճառը որ անտարբեր կը մնայի ուղղագրական այս վէճին մասին։ Դիտեցի, որ ակադեմական, առաւելապէս մասնագիտական այս հարցը հասարակ խօսակցութեան նիւթ դարձաւ — սալո՛ն,— Գրողներու Ընկերակցութեան ոչ թէ անդամական, այլ հրապարակային հաւաքոյթին մէջ։ Եւ ի՛նչ սքանչելի փաստարկութիւններ լսեցինք,— ներողութի՛ւն, միայն մէ՛կ փաստ, թէեւ ջախջախի՛չ,— ի նպաստ Աբեղեանի ուղղագրութեան։ Թէ երախաները դժուա՛ր կը սորվին հին ուղղագրութիւնը, իսկ նո՞րը՝ դիւրի՛ն եւ շա՛տ դիւրին։ Եւ քանի որ երախաները դիւրաւ կը սորվին գրել ու կարդալ Աբեղեանի ուղղագրութեամբ, պէտք է մէկդի նետել այլեւս հին ուղղագրութիւնը, եւ փառք յաւիտեանս ամէն։ Բայց այս անհերքելի փաստարկութիւնը, զոր մեր վարժապետները եւ վարժուհիները բերին, հիմնուա՞ծ է testերու վրայ՝ պիտի հարցնէր մէկը որ սովորութիւն ունի ամէն ինչ քննելու գիտական մեթոտով։ Ո՞վ պիտի հետաքրքրուի testով, կամ թէ ի՞նչ է testը՝ որ կշիռ դառնար նման հարցերու մէջ,— գիտական մեթո՛տ, ի՞նչ հարկ կայ, երբ գիտենք որ մեր մէջ ուղղագրական փոփոխութիւններու առաջարկներն իսկ եկան (անգամ մը՝ Գրոց գիւտի յոբելեանին առթիւ, յետոյ՝ Հայաստանի խորհրդային վարչաձեւին հաստատումէն ետքը) առանց երկար պրպտումներ կատարելու օտար լեզուներու պատմութեանն էջ։ Կարդացած եմ բոլոր տեղեկագիրները ուղղագրութեան փոփոխութեան առաջարկներու մասին,— բոլորն ալ անգոհացուցիչ։ Չի բաւեր դիմել Մէյեէին կամ Մաուին՝ կարծիք մուրալու համար անոնցմէ,— ստացուած են մէկ-երկու տասնեակ տողնոց նամակներ միայն։ Չեն բաւեր նաեւ Աբեղեանի, Աճառեանի, Ստ. Մալխասի կամ Լէօի յօդուածները՝ հնչաբանական մանր դիտողութիւններով եւ ձեռագրական վրէպներու քովնտի արձանագրութեամբ։ Չի բաւեր վերջապէս առնել նաեւ այս կամ այն բժիշկին կարծիքը,— դրուած հարցը կը պահանջէ առնել կարծիքը միայն այն բժիշկներուն, որոնք հոգեբնախօսական երկար պրպտումներ կատարած են լեզուին մասին։

Օ՛ պրպտումի կիրքը մեր մտաւորականներուն մօտ,— միշտ impuissant՝ որոնումի եւ պրպտումի այդ կիրքով։ Ես հաւատք ունիմ այն մտաւորականին վրայ, որ,— օրինակ մը տալու համար,— երբ պաշտօն ստանար հասարակ այբենարան մը պատրաստելու, պիտի հաւաքէր եւ ուսումնասիրէր ոչ միայն բոլոր այբենարանները՝ իրմէ առաջ պատրաստուած, այլեւ այն բոլոր այբենարանները, զորս պատրաստած են անգլիացի, ֆրանսացի, գերմանացի, ռուս, իտալացի, զուիցերացի, ամերիկացի եւ ուրիշ ազգերու ուսուցիչները, վե՛րջը միայն պատրաստելու համար իր այբբենարանը։ Այսպէս եւ ամէ՛ն աշխատանքի համար որ եւ է նիւթի մասին։ Այսպէս եւ ամէ՛ն ուսումնասիրութեան եւ տեղեկագրի համար հայ լեզուի ուղղագրութեան մասին։ Բայց մենք զարմանալի ժողովուրդ ենք,— պատ քաշած ենք մեր շուրջը՝ անո՞ր համար, արդեօք, որ հայ ցեղը երկար տարիներ ապրած է անմերձենալի լեռներու պաշտպանութեանը ապաւինած։

Գիտական պրպտումներու պակասին հետ՝ պէտք է արձանագրել նաեւ այն մոլութիւնը, որ կուսակցական քէն ու կիրք կը դնէ ամէն վէճի մէջ՝ թիւրիմացութիւն պատճառելու աստիճան։ Թարմ օրինակ մը,—

Ուղղագրական վէճին առթիւ, Գրողներու Ընկերակցութեան մէջ,— Պ. Հայկ Պէրպէրեան հարց դրաւ թէ նախ սկզբունքով կ՚ընդունի՞ք ուղղագրութեան փոփոխութեան անհրաժեշտութիւնը, վիճաբանելէ առաջ Աբեղեանի ուղղագրութեան մասին. ներկաները մերժեցին խօսիլ սկզբունքին մասին եւ ուղղակի անցան վիճաբանութեան։ Վիճաբանութեանց ընթացքին Պ. Հայկ Պէրպէրեան ներկայացուց զանազան տեսակէտներ, ուղղագրութեան թէր ու դէմ, առանց ըսելու թէ ինք կը պաշտպանէ այս կամ այն տեսակէտը, (շատ յստակ էր իր վերապահութիւնը դէթ ինծի համար)։ Եւ ահա թերթի մը մէջ կարդացի տեղեկատուութիւն մը թէ Պ. Հայկ Պէրպէրեան գիտական ջախջախիչ փաստերով պաշտպանե՛ր է նոր ուղղագրութիւնը, թէ ներկաներու մեծամասնութիւնը կողմնակից էր (!) նոր ուղղագրութեան,— իրականին մէջ՝ մեծամասնութիւնը հակառակ էր։ Արդ, կա՛մ Պ. Պէրպէրեանի պարզած տեսակէտները հասկնալու ի վիճակի չէ տեղեկատուն, կա՛մ աղանդամոլ հրապարակագրութիւն մըն է որ կը կատարէ՝ խորհելով որ յաղթանակը կը տանի այն որ ընթերցողը մէկ օր աւելի կը պահէ շփոթութեան մէջ։ Գրողներու ընկերակցութեան այդ հաւաքոյթին մէջ՝ ուղղագրական վէճին մասին խօսողներէն Պ. Հայկ Պէրպէրեան միակն էր, որ հարցին մօտեցաւ նախապէս պատրաստուած եւ մասնագիտօրէն։ Բայց իր վերապահութենէն զատ, յայտնած տեսակէտներուն գլխաւոր յենարանը եղաւ աչքի վարժութեան տեսութիւնը, որուն եւ այլ տեսութեանց մասին, կամ ընդհանրապէս ուղղագրութեան վէճին մասին կ՚անդրադառնամ յաջորդով,— ներկայացնելու համար նախ ձայնախօսական տեսութիւնը, յետոյ զգայարանական հաղորդակցութեանց (correspondance des sens) տեսութիւնը տեսողական եւ լսողական գործարաններու մասին, աչքի գերակայութեան տեսութիւնը ուղղագրութեան մէջ. այս ամէնը՝ պատմական ծանօթութիւններով զանազան ժողովուրդներու ուղղագրական վէճերու մասին։

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Միակ մեծ պետութիւնը

Բաւական ժամանակէ ի վեր այլեւս վարժուեցանք միշտ կրկնելու,— Երեք Մեծ պետութիւն, երեք մեծ կուսակցութիւն, վերջապէս երեք եւ դարձեալ երեք։ Ժողովրդական աւանդութեանց մէջ երեքն ու եօթը սրբագործուած թիւեր են։

Յաճախ մեծ պետութեանց թիւը հինգի-վեցի հասցուցին, բայց, ի վերջոյ, նահանջ մը տեղի ունենալով, Երեքը՝ միշտ մնաց երեք. Մեծն ալ միշտ մեծ։ Բայց հակառակ այս նուիրագործուած սովորութեան, երեք մեծ պետութիւններն անգամ շատ փոքր են հիւլէական ռումբի սարսափին առջեւ։ Արդի տիեզերական ամենամեծ պետութիւնը հիւլէական ռումբն է եւ հիւլէական ռումբի քանակը։ Բացատրենք մեր միտքը։

Երբ այս ահեղ գիւտը երեւան հանուեցաւ, ամբողջ միջազգային մամուլը ցնցուեցաւ,— սքանչելի, յեղաշրջող եւ պրոմէթէական գիւտ, որ կը դղրդացնէ տիեզերքը եւ կը դնէ կ՚անցնի մարդկային միտքն ու երեւակայութիւնը։ Անսահման բարիք եւ անսահման չարիք։ Մարդկութիւնը կը գտնուի իր գոյութեան քառուղիին առջեւ։ Քաղաքակրթութեան ոչնչացում եւ աշխարհի վախճան։ Զարհուրելի սպառնալիք մը՝ պատերազմի, խաղաղութեան եւ աշխարհի ապահովութեան համար։ Պատմութեան ամենամեծ աւերիչ ուժը։ Տիեզերքի թաքուն ուժերու ազատում։ Հինաւուրցփիլիսոփայական քարն ու ալքիմիկոսներու երազըիրականութեան վերածուած։ Վախճանը բոլոր պատերազմներու։ Վտանգ՝ աշխարհասասան երրորդ պատերազմի, թերեւս միակն ու վերջինը...։

Այս դժոխային ռումբի պատմութիւնը կը սկսի Նոր-Մեքսիկայի Մէք-Տօնալտ անունով մարդու մը ագարակէն։ Գաղտնի լեզուով երրորդութիւն (Trinity) յորջորջուած (դարձեալ երեք)։ Առաջին անգամ հոն էր, որ կատարուեցաւ փորձը։ Առաջին փորձի հետեւանքները այնքան սարսափելի էին, որ իտալացի ներկայ գիտնական մը՝ Հէնրիքօ Ֆէրմի գրաւի եկաւ ըսելով թէ երկրագունդը պիտի կործանի։ Ռումբը՝ երեսուն մէթր բարձրութենէն սկսած սկսաւ գոլորշիացած վար իջնել։ Ինկած տեղը փորեց հինգ մէթր խորութեամբ փոս մը հարիւր մէթր տրամագծով։ Իսկ աւազուտ հողը 1000 մեթր տրամագծով, կանանչ ձիթապտուղի մարած գոյն ստացաւ։ Այս փորձէն երեք շաբաթ վերջը,— գաղտնի լեզուով յորջորջուած փոքր տղեկը — նետուեցաւ Հիրոշիմայի վրայ։ Մէկ ուրիշն ալ.— մեծ տղան—Նակասակիի վրայ, իսկ երրորդը՝ գէր տղան — պատրաստ կեցած էր։ Այս ռումբերու իրական կշիռը չհրապարակուեցաւ։ Կ՚ենթադրուի թէ 250 քիլօ ըլլալու է։ Սակայն ինչ որ ստոյգ է, պայթուցիկ բուն նիւթերու կշիռը մէկուկէս քիլօն չէ անցած։

Այս աննման ռումբի բաղադրիչ նիւթերու հանքերը կը գտնուին, առայժմ, Հիւս. Քանատայի, Չեխոսլովաքիոյ եւ Աւստրալիոյ մէջ։ Այս ռումբի ծագման օրերու բուն կնքահայրերն են գիտնականներ Պէքըրէլ եւ Քիւրիներու ընտանիքը։ Ի վերջոյ, այս անուններուն վրայ աւելցած են, մեծ մասով անգլեւսաքսոն ցեղէն, Կօնէն, Լօրէնս, Վրէ, Սիպորկ, Թոմսըն, Պօհր (դանիացի), Ֆէրմի (իտալացի) եւ Մայթնէր (Աւստրիացի)։

Ամերիկեան Օք-Րիճի (գաղտնի լեզուով՝ Տօքպաճ) մէջ հաստատեց առաջին անգամ այս ռումբի գործարանները։ Այդ գործարաններու տարեկան ծախքերն են 500 միլիոն տոլար։ Իսկ ռումբը կ՚արժէ երկու միլիառ տոլար։ Այս ռումբը մէկ անգամէն կ՚ոչնչացնէ մեծ ազգի մը քան առ հարիւրը։ Եթէ ընդունինք թէ այս ռումբը ամէն անգամ գետին իջնելուն 340.000 հոգի գերեզման պիտի տանի, ուրեմն Անգլիոյ համար 205, Ռուսաստանի համար 500, Ամերիկայի համար 352 եւ Ֆրանսայի համար 117 ռումբ պէտք է ամբողջ ազգաբնակչութիւնը յաւիտենականութեան դիրկը ղրկելու համար..

Սակայն, Ճափոնի մէջ, տարօրինակ բան մը պատահած է։ Հիրոշիմայի առաջին ռումբի անկումէն վերջ՝ Ճափոնցի վեց գինուորներ ողջ մնացած են։ Հինգը մեռած են 48 ժամ վերջը, մինչդեռ մէկը դեռ կ՚ապրի։ Բոլոր գիտնականները իրար անցած են հասկնալու պատճառը։ Արդեօք ժառանգականութիւնը, բնախօսական օրէնքները, մարդուն կենցաղը ու պարենաւորման եղանակները դեր մը ունի՞ն։ Օրինակը շատ հետաքրքրական է։ Ուրեմն, հիւլէական ռումբի պատերազմի մը առեն ապրելու միջոց մը գտնուած է, պէտք է օգտագործել զայն եւ կամ միջոց մը գտնել ոչնչացնելու։

Մեքսիկայի առաջին փորձերէն վերջ մէկ արտավար հողին գինը իջած է 54 տոլարի։ Հարիւրաւոր քիլոմեթր հեռու խարտիշահեր կովերը ձիւնի պէս ճերմակի են փոխուած։ Տուները՝ այսուհետեւ պիտի շինուին բերդերու պէս, զրահապատ փեղկեր աւելցնելով։

Ահա ձեզ Նիցշէի գերմարդը, նոր օրերու գերպետութիւնը, Երեք Մեծերը... Հիւլէին առջեւ բոլոր մեծութիւններու վտանգուած են։ Կորսուած ժողովուրդ մը, եթէ ունի միջոց եւ քանի մը գիտնականներ, կրնայ տիեզերական մեծ պետութիւն մը դառնալ։

Ցո՞ երթաք, քաղաքակրթութիւն եւ մարդկութիւն։

Վ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ԱՄԲՈՂՋԱԿԱՆ ԳՈՐԾԸ

«Ասպարէզ»ի մէջ կը կարդանք.—

Այս տարի Յունուար 26ին լրացաւ մեծանուն գրագէտ Ա. Ահարոնեանի ծննդեան 80ամեակը։

Վերջին 12 տարիներու ընթացքին, ինչպէս յայտնի է, ծանր կաթուածի մը հետեւանքով դադրած է Ա. Ահարոնեանի գրական եւ հանրային բեղուն գործունէութիւնը։ Եթէ չըլլար իր ներկայ առողջական ծանր վիճակը, կասկած չկայ որ հայութիւնը հրապարակային տօնակատարութիւնով պիտի նշէր Ահարոնեանի 80ամեայ տարեդարձը։ Ծերունազարդ հեղինակին առողջական վիճակը դժբախտաբար անկարելի կը դարձնէ նման տօնակատարութիւն մը։ Այդ ցաւալի պարագան, սակայն, արգելք մը չէ որ աննկատ անցնի 80ամեայ տարեդարձը Ա. Ահարոնեանի, որ իր զմայլելի գրիչով եւ քաղաքական գործիչի փայլուն տաղանդով ամբողջ կէս դար ծառայած է հայ գրականութեան եւ հայ ժողովուրդի իտէալներուն։

Արդ, Քալիֆորնիոյ շրջանին մէջ Ա. Ահարոնեանի տաղանդը յարգողները, տեղեկանալով որ ծրագրուած է հրատարակութեան տալ մեծանուն գրագէտին երկերու հատորներէն երեքը, միտք յղացան ընդարձակել այդ սահմանափակ ծրագիրը եւ Ա. Ահարոնեանի ծննդեան 80ամեակի առթիւ հրատարակել անոր ամբողջական գործերը, տպագրուած եւ անտիպ, տասը հատորներով։

Այս առթիւ երեք Յանձնախումբեր կազմուած են, Լոս Անճելըսի, (կեդրոն), Ֆրէզնոյի եւ Սան Ֆրանչիսկոյի մէջ։ Իւրաքանչիւր հատորի բաժնեգին նշանակուած է 25 տոլար թղթակազմ, 30 տոլար լաթակազմի համար։ Հատորներէն առաջինը լոյս պիտի տեսնէ ապրիլին։ Կեդր. Յանձնախումբին նախագահն է Մ. Գ. Ֆերահեան ;

ՏԱՔ ՈՒ ՊԱՂ

Դեռ չեմ համոզուած

Հանգուցեալ Յ. Ալփիարի 1905ին գրած եր–գիծանքը, որ վերջերս արտատպուեցաւ «Յառաջ»ի մէջ, տակաւին կը զբաղեցնէ Հայուհիները:

Հայ կնոջ մասին եղած ակնարկները վրդոված են առաքինի եւ համեստ կիները: Կարելի՞ է ընդունիլ որ հայ կնոջ հարազատ տիպարն ըլլայ... զոքանչը:

Հայ տիկնոջ մը հետ երբ կը խօսէի, հիմնա–կան տարբերութիւն մը ըրաւ թէ Ալփիարի գրածը մէկ ճշմարտութիւն միայն կրնայ պարունակել, — այն որ որոշ չափով հակապատկերն է օտար կը–կան: Օտար կինը երջանիկ կը զգայ զինքը թէ ա–մուսնութենէն առաջ թէ վերջը, անշուշտ տանը մը համար, մինչ հայ աղջիկը, անգամ մը ամուս–նացած՝ կը զղջայ իր առած քայլին համար:

Խելացի կարծուած այր մարդիկդ, շարունա–կեց խօսակցուհիս, կը մոռնաք տարրական ճշմար–տութիւն մը.— «Օտար զոյգերը իրար ճանչնալէ վերջն է որ միայն կ'ամուսնանան, մինչ հայ զոյ–գերը, ամուսնանալէ վերջն է միայն որ իրար կը ճանչնան»: Ահաւասիկ հիմնական տարբերութիւ–նը մեր եւ միւս իգական սեռին միջեւ:

Ուրիշ հայ կին մը, որ աւելի եւրոպականա–ցած երեւոյթ մը ունէր, մեր խօսակցութիւնը լսե–լով մօտեցաւ եւ թուխ նայուածքը, աչքերուս մէջ սեւեռած՝ չեչտեց.

— «Եթէ մենք ալ նմանէինք օտար կիներուն, մինչեւ հիմա վաղուց ձեր խմբագրատան ապակի–ները վար առած կ'ըլլայինք: Գալով այդ գրողին, եթէ ինքը միայն այդպիսի հայ կին մը տեսած է, կամ այն է որ շատ կարճատես եղած է եւ քթին ծայրէն անդին չէ կրցած տեսնել եւ կամ առանց խելքը հասնելու քիթը խօթած է այնպիսի բանի մը մէջ որու մասին գաղափար իսկ չունի...

Հայկական թաղամասի մը մէջ գտնուիլս չէի նկատած, երբ յանկարծ ուրիշ հեղաճկուն գեղե–ցիկ օրիորդ մը, որ աւելի օտարի տպաւորութիւն կը ձգէր, մօտեցաւ եւ...

— «Քանի քանի անգամներ հեռաձայնեցի խմբագրատուն. կ'ուզէի անգամ մը տեսնուիլ այդ գրողին հետ, (ընդմիջեցի ըսելով որ այդ գրողը .. բայց կարելի չէր բառ մը իսկ արտասանել. օրիոր–դը կիսախառն հայերէնով մը կը շարունակէր ա–ռանց շունչ իսկ առնելու)... եւ վերջապէս փողո–ցի մը մէջ է որ հանդիպելու պատիւն ու հաճոյքը կ'ունենամ: Լաւ իմացէք, հայ այրերդ ոչ մէկ յատկութիւն ունիք հայ կինը գրաւելու: Թերեւս կրնաք օտարին առջեւ կեղծել, բայց մեր առջեւ պաղ էք եւ սիրոյ տարրական գիտելիքներէն ան–գիտակից, խօսելու, սիրտ գրաւելու, compliment ը–նելու ոչ մէկ յարմարութիւն: Ձեր կիները սարուկ դարձնելու ամենամեծ կարողութիւնը ունիք: Օ–տարին համար կինը թէ կողակիցն է, թէ տանտի–րուհին, թէ սիրուհին, իսկ ձեր մէջ հայ կինը ան–գամ մը որ ամուսնանայ, կճիկդ է բառին բովան–դակ առումով: Վայե՞լք... Բայց ի՞նչ վայելք ու–նի հայ կինը: Գիտցէք սիրաշահիլ զինքը եւ կը տեսնէք թէ ի՞նչ դուրս կուգայ: Դուրս ելլել բա–ցարձակապէս արգիլուած է, տունը նստիլ եւ կե–րակուր պատրաստել: Վա՛յ եկեր է հայ կնկան, ե–թէ երեխայ մըն ալ ունի: Ծառա՞յ թէ կին: Մինչ–դեռ ձեր առջեւ լայնօրէն բաց են սրճարանը, խմիչքը, թղթախաղը եւ բոլոր հաճոյքները: Ճիշդ է, խօսիլ չէք գիտեր մեզի հետ, բայց ժա–մերով ժողովի նստած, ապարդիւն խնդրի մը հա–մար կրնաք ծեծել ու ծեծել, նոյնիսկ յետաձգել, ուրիշ օր մը շարունակելու համար: Հայ կինը ի–րաւունք չունի ձեր խէչալին անգամ դպչելու, նոյնիսկ եթէ յիմարագոյնը ըլլայ: Այր մարդոց միայն վերապահուած է ատիկա: Չէ՞ք նկատեր արդեօք որ օտարներուն մէջ կինն է առաջնորդը.. Խե՛ղճ հայ կին, ճաշի ժամանակ եթէ չար բախ–տէն սեղանը պատրաստ չէ, փոթորի՛կ: Տուն մըտ–նելու ժամը նոյնպէս կախում ունի պարոնին քմա–հաճոյքէն ...»:

Հետզհետէ ձայնը բարձրացած էր գեղատեսիլ օրիորդին եւ ես ալ նկատեցի որ պաշարուած էի իգական բանակով մը: Նահանջելու ժամանակ էր, բայց ի՞նչպէս...

Ձայները աւելի կը սաստկանային, փախուստի ճամբայ մը,— Թիւրիմացութիւն է եղածը, խնա–յեցէք հէք այրերուն: Ես Ալփիարը չեմ եւ չեմ ալ կրնար ըլլալ:

Շուրջ բոլորս են ահա հայ կիները...

Ո՞վ չի կրնար զմայլում չունենալ Հայուհի–ներուն հանդէպ, նոյնիսկ օտար բարեկամներ հիա–ցումով կը խօսին հայ կիներու կախարդական, մոգական ուժի մասին: Հայ կինը առաքինի է, համեստ, պարկեշտ եւ աշխատասէր: Թէեւ բամ–բասանքը քիչ մը շատ կը սիրէ, բայց ի՞նչ ընենք, այդ ալ իգական առաքինութիւն մըն է որ կը պատկանի աշխարհի բոլոր կիներուն....

Հազիւ տուն հասած, հեռաձայնը կը հնչէ, — Ալլօ՛. — Ալփիարը դուն ես եղեր, հա՞: Առնելի–քըդ ըլլայ ...

Զոքանչ մայրս էր:

ՄԵՂՈՒ

Հայերու վիճակը Գավալայի մէջ

Արեւելեան Մակեդոնիոյ եւ Թրակիոյ մէջ ապ–րող հայութիւնը այս անգամ կը գտնուի նոր հա–նելուկի մը առջեւ: Եթէ Սէրէզը, Տրաման ու Տէ–տէ Աղաճը՝ զանազան արգելքներու պատճառով դոց պահեցին իրենց դպրոցները, եւ ակամայ են–թարկուեցան ինքնասպանութեան մը պարտա–դրանքին, հիմա կարգը եկած է մեզի,— Գավալա–յին, Քսանթիին եւ Գոմոթինիին — ինչ ոգեւորու–թեամբ, ինչ գեղեցիկ եւ սրտառուչ գիտակցու–թեամբ, եւ յանձին Պ. Վ. Բագրեւանդեանի՝ ինչ մերձաւոր ու հեռաւոր հաւատքներով բաց–ուեցան այս երեք շրջաններու վարժարանները, կազմակերպուեցան անմիջապէս ու սկսան դասա–խօսութիւնները: Ուշ մնացած էին, եւ ուսուցիչ–ները կ'աճապարէին, որպէսզի կարողանային լրա–ցնել պակասը, բայց, ամիսներ յետոյ, Դեկտեմ–բեր 22ին, կրթական ընդհ. տեսչութիւնը իր մէկ շրջաբերականովը, եկաւ տակնուվրայ ընել սկսուած գործը:

Մեր շրջանին մէջ, տառապէս, ու դեռ քիչ մը աւելի խստութեամբ կը գործադրուի Մեթաքսասի շրջանէն մնացած անհատական վարժարաններու յատուկ օրէնքը, որ մէկ հարուածով կը փլցնէ փո–քրր ժողովուրդի մը իբրեւ ազգ տեւելու եւ յա–ռաջդիմելու կամքը, ու զայն կը դնէ անհետանալու ճամբուն վրայ: Մենք կը սպասէինք որ մեր պատ–մական ու ցեղագրական ընկերը, ան՝ որ մեզ այն–քան վեհանձնօրէն փրկեց թրքական եաթաղանէն, մեզի հաց ու ջուր տուաւ, ցոյց տար նաեւ վե–հանձնութիւն մը, յարգելով մեր մշակոյթը:

Հիմա՝ նորէն հրապարակ եկած է այդ օրէնքը, իր գրաւոր եւ անգիր յօդուածներովը: Ըստ կրթա–կան քննիչի հրահանգին, 80 աշակերտ ունեցող վարժարան մը պիտի վարձէ երկու յոյն ուսուցիչ, աւելին ունեցողը — 80էն մինչեւ 105 — պարտաւոր է ունենալ երեք ուսուցիչներ: Հարցը քիչ մը աւելի բացայայտ ընելու համար՝ Գավալայի ազգ. վար–ժարանը օրինակ բերեմ:

Մեր դպրոցը ունի 110 աշակերտ - աշակեր–տուհիներ, վերածուած երեք համընթացի, որ կը նշանակէ թէ իւրաքանչիւր երկու կարգեր միեւ–նոյն դասերը կ'առնեն, հետեւաբար երեք ուսուցչի պէտք ունինք ըստ ընթացիկ տրամաբանութեան, որոնցմէ մէկը գոնէ հայ պէտք է ըլլայ, արդա–րացնելու համար հայկական վարժարանի հանգա–մանքը: Այժմ, ընդհ. քննչութիւնը մեզ կը պար–տադրէ երրորդ յոյն ուսուցիչ մը վարձել... Ո՞ւր պէտք է տեղաւորել այս-նորեկը... քանի որ աւե–լորդ կարգ եւ պահ չկայ... Անհրաժեշտ է մէկ հատիկ հայ ուսուցիչը դուրս նետել... Ո՞ւր մնաց ուրեմն «Արմէնիքի սխօլի» յորջորջումը...

Այս պատկերը տարածեցէք, ընդհանրացու–ցէք Քսանթիի եւ Գոմոթինիի հայ վարժարաննե–րուն համար ալ: Դեռ կայ պարագայ մըն ալ: Նախարարութեան հրահանգին համաձայն, ուսու–ցիչները նոյեմբերէն սկսեալ պիտի վճարուին կըր–կին ամսականով, ըսել է թէ եթէ մեր վարժարան–ները 100 հազարական տրախմի ելք ունէին, բարձ–րացաւ 200 հազարականի: Պիտաճէ մը՝ որուն չեն կրնար դիմանալ մեր հիւանդ քսակները:

Շուկան մեռած է Գավալայի մէջ, գոնէ մեզի համար: Հայերը անգործ են ու սրճարաններու մէջ նստած՝ հրաշքի կը սպասեն: Իսկ աղքատութիւնը՝ քառասմբակ կը վազէ:— (Ազատ Օր):

ԹՈՒՐՔ ԽՄԲԱԳԻՐ ՄԸ ՍԱՐՈՅԵԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

«Թանին»ի քրոնիկագիր Ֆիքրէթ Ատիլ, հե–տեւեալ տողերը նուիրած է երիտասարդ գրագէտ Ուիլեըմ Սարոյեանի.—

Կարգ մը Հայեր Կարսը, Արտահանը պահան–ջած ատեն, անոնց մէկն ալ Ամերիկան նուաճած է. Սարոյեան անուն երիտասարդ գրագէտ մըն է ան: Իսթանպուլցիները անոր «Մարդկային Կատա–կերգութիւն» շարժանկարը տեսած եւ շատ հաւ–նած են:

Շէյքսփիրին պէս, Սարոյեանին անունն ալ Ուիլեըմ է: Երբ անոր մէկ պատմուածքը տեսայ ֆրանսական հանդէսի մը մէջ, իսկոյն շահագըր–գռուեցայ: Արտակարգ բան մը չէր այդ պատ–մուածքը, բայց անոր մէջ մարդկային այնպիսի զգացում մը կար, որ անկարելի էր չազդուիլ:

Բնականաբար, Սարոյեանի հաշուին կը խօսիմ, քանի որ մտադրութիւն չունիմ ուրիշին ճաշակին վրայ բռնանալու:

Վերոյիշեալ պատմուածքը ցոյց տուի բարե–կամիս՝ Ճէվատ Թէվֆիք Էնսօնի: Ան ալ հաւանե–ցաւ եւ Սարոյեանի մէկ քանի պատմուածքներուն թարգմանութիւնը «Թանին»ի սիւնակներուն մէջ հրատարակուեցաւ:

Անցած օր, Թղթատարական ցրուիչին բերած գիրքը հաճելի անակնկալ մը ընծայեց: Այդ գիր–քը կը բովանդակէր Սարոյեանի պատմուածքներու մէկ հաւաքածոն, Թէվֆիք Էնսօնի կողմէ թարգ–մանուած: Այդ հատորին անունն է «Սիրոյ կեցը»: Հաճոյքով կարդացի այդ գիրքը եւ խորհեցայ թէ սիրոյ կից մը չէ ատիկա, այլ գգուանք մը: Փորձ մը ըրէք, եթէ չէք հաւատար:

ՄՇՈՒՇԻՆ ՄԷՋ

Վեց տարի պատերազմ ունեցանք: Աշխարհ շրջապատուեցաւ արիւնոտ, կարմիր մշուշով: Միլիոնաւոր զինեալ բազմութիւններ հսկաներու բախումը ունեցան, եղաւ նախճիր, եղան ահաւոր փլուզումներ: Այս համաշխարհային խառնակու–թեան մէջ է որ ապրեցաւ մեր ժողովուրդը, մեր հայրենիքէն մինչեւ գաղութները, աշխարհի բոլոր կողմերը: Ապրեցաւ ոչ թէ իբրեւ պարզ հանդիսա–տես, այլ իբրեւ գործօն միաւոր, իբրեւ պայքա–րող կողմ:

Զոհեր տուաւ, զոհաբերութիւններ ըրաւ, իր թիւէն, իր կարողութենէն շատ աւելի մեծ համե–մատութեամբ, այս անգամ ալ: Այսպէս եղած է միշտ, նախորդ պատերազմին ալ, աւելի առաջ ալ, մեծ ակնկալութիւններով, խոշոր զոհաբերու–թիւններով: Բայց միշտ ալ զրկուած մնացած է եւ միշտ խրած ու ընկղմած մշուշի մէջ:

Խաղաղութիւն է արդէն, աւելի քան վեց ամի–սէ ի վեր, բայց խաղաղ չէ դեռ աշխարհ, եւ աշ–խարհի հետ մեր ժողովուրդը, որուն ճակատագի–րը կը մնայ անստոյգ: Կը հաւատանք սակայն որ երկար չի տեւեր այս անստուգութիւնը, եւ կը փարատի մշուշը:

Ամէն բան մեզմէ կախում չունի անշուշտ: Մենք անզօր ենք մեզմէ դուրս դէպքերը, մեզմէ դուրս աշխարհը հարկադրանքի տակ բերելու, մեր ճակատագիրը փոխելու համար, բայց մենք տէրն ենք մեր կեանքին ու մեր ուժերուն, մեր ապագան կերտելու եւ լաւագոյն օրեր պատրաստելու հա–մար: Դժուարին, նոյնիսկ դժնդակ պայքար մըն է ատիկա, զոր մղած է Հայը դարերէ ի վեր եւ զոր կոչուած է շարունակելու նոյն կորովով եւ նոյն հաւատքով:

Փոքր է մեր ժողովուրդը իր քանակով, սահ–մանափակ իր ուժով եւ միջոցներով, բայց շքեղ իր պատմութեամբ: Յաճախ տրորուած է ան իր ֆի–զիքական զօրութեամբ, ջախջախուած նոյնիսկ, բայց մնացած է տէր իր հոգիին, եղած է անկախ իր ստեղծագործութեան մէջ եւ ստեղծած պատ–մութեան շքեղ էջեր, մութ ու արիւնոտ էջերուն կարգին: Հաշուեկշիռը մեր վերելքներուն ու ան–կումներուն, յաճախ եղած է, եւ չունինք որ եւ է պատճառ նկուն մնալու: Ընդհակառակն, կրնանք հպարտ ըլլալ, մեր անցեալի ժառանգութեամբը, որ մեզ կը ներկայանայ ստոյգ ու վաւերական հարստութեամբ:

Մեր հայրերը, դարերու վաստակով, միայն լեզու մը չէ որ թողած են մեզի, միայն արուեստի ու մտքի ստեղծագործութիւններով չէ որ լիացու–ցած են մեր կեանքը: Ասոնք դեր ունեցած են մեր գոյութեան մէջ եւ մեր ճակատագրի կերտումին համար եւ ունին: Բայց ասոնց հետ մենք ունեցանք ուրիշ ժառանգութիւն մը, որ անչօշափելի է ու անանուն գրեթէ, եւ որ տարտամ բառով մը կ'ը–սենք՝ ոգի, ցեղի մը առաքինութիւններուն ու ստեղծագործ բոլոր ուժերուն գումարը, ապրելու, տեւելու եւ ստեղծելու տենչին արտայայտութիւ–նը: Այն ոյժը՝ որ սերունդէ սերունդ գործած է մեր պատմութեան մէջ, պահած է մեր ցեղային ինքնատպութիւնը, արծարծած հաւատքը՝ մեր ա–պագային հանդէպ, բարդաւաճ դարձուցած մեր կեանքն ու գոյութիւնը:

Դարէ դար, ամենամռայլ ժամանակներու մէջ, հայ բազմութիւնները այս ոգիով, այս շունչով ապրած են, երբ լեզուն օտարացած է. երբ եկեղե–ցին այլասերած, երբ ազգային շատ մը արժէքներ չքացած են: Այսօր, նոր պայմաններու մէջ ենք, իրականութիւններու առջեւ, արդիւնք՝ դարերու մեր պայքարին. մեր ցեղային առաքինութիւննե–րուն եւ մեր ոգիին ու հաւատքին:

Հայրենիք ունինք, դատ ունինք եւ հաւատք՝ մեր դատին ու հայրենիքին հանդէպ: Կը հաւա–տանք, որ տէր պիտի ըլլանք մեր հայրենիքին, ամբողջացած ու երազուած, դարերու զոհողու–թիւններով սրբագործուած հայրենիքին: Կը հա–ւատանք որ վերջապէս լուծում մը պիտի գտնուի մեր դատին, որ արիւնով թաթխուն է, բայց լոյ–սով ողողուն:

Կոչ կ'ըլլայ, կոչ պիտի ըլլայ վաղը, աւելի իրական ու իրաւ բառերով, հայրենիք վերադառ–նալու: Ըլլանք պատրաստ, առանց խուճապի, բայց այն խորին հաւատքով՝ թէ սփիւռքը սրտանց պիտի պատասխանէ, մանաւանդ երիտասարդու–թիւնը, որ պիտի լսէ հայրենի հրաւէրը, այն վճռա–կանութեամբ, թէ պիտի երթայ հայրենիքը կերտելու, է հարկին զոհաբերութիւններով: Ա–ռանց ցնորքներու եւ առանց անձնական ծայրա–յեղ բարօրութեան հեռանկարներու, բայց հա–ւատքով:

(Խմբագրական (ՅՈՒՍԱԲԵՐ)

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՅ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ, եռամսեայ պարբերաթերթ նախկին Կ. Խաչի: Թիւ 2 Յուն–ուար 1946: Կը պարունակէ շահեկան տեղեկու–թիւններ Միութեան աշխատանքներու մասին:

Իրանի բողոքագիրը

Վերջին լուրերը կը հաստատեն թէ Իրանի կառավարութիւնը Մարտ 19ին ծանուցագիր մը ուղղած է Մ. Ա. Կ. Ապահովութեան Խորհուրդին, գանգատելով թէ ռուսական զօրքը տակաւին կը մնայ Իրանի մէջ եւ թէ Խ. Միութիւնը «կը շարունակէ միջամտել Իրանի ներքին գործերուն, խորհրդային գործակալներու, պաշտօնեաներու եւ զինեալ ուժերու միջոցաւ, բռնաբարելով 1942ի անգլիական - ռուսեւիրանեան դաշինքը»: Պաշտօնական յայտարարութիւնը կ'ըսէ թէ «Իրան Մ. Ա. Կ. Ապահովութեան Խորհուրդին կը դիմէ, անմիջապէս եւ արդարութեամբ լուծելու համար Խ. Միութեան հետ եղած վէճը, որուն շարունակութիւնը կրնայ վտանգել միջազգային խաղաղութեան եւ ապահովութեան պահպանումը»:

Բողոքագրին ամբողջական պատճէնը հրատարակութեան տրուեցաւ Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան ընդհ. քարտուղարին կողմէ, որ առանձին յայտարարութեամբ մը յայտնեց թէ վաւերագիրը յանձնուած է Ուաշինկթընի իրանեան դեսպանին՝ Հիւսէյին Ալայի կողմէ:

Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը յայտարարեց մամուլի ներկայացուցիչներուն թէ այժմ ամբողջ խնդիրը կը գտնուի Ապահովութեան խորհուրդին ձեռքը եւ մերժեց որ եւ է խորհրդածութիւն ընել: Միայն աւելցուց թէ չէ տեսած խորհրդային դեսպանը, ոչ ալ այս վերջինը ժամադրութիւն խնդրած է:

ԾԱՑՐԸ ԹՈՒՐՔԻՈ՞Ց ՊԻՏԻ ՀԱՍՆԻ

Ապահովութեան Խորհուրդը պիտի գումարուի երկուշաբթի օր, Նիւ Եորքի մէջ, եւ օրակարգի առաջին խնդիրը պիտի ըլլայ այս հարցը, իբրեւ «ծայր աստիճան ստիպողական»: Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ փոթորկալի տեսարաններ կը նախատեսուին ժողովին մէջ: Տակաւին յայտնի չէ թէ ո՛վ պիտի ըլլայ Խ. Միութեան գլխաւոր ներկայացուցիչը: Նախագահ Թրումըն պատգամագիր մը ուղղեց խորհրդարանին, յայտարարելով թէ Մ. Նահանգները ուժ պիտի տան Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան եւ անոր դաշինքին: «Մ. Նահանգները պէտք է ջանան կատարելագործել դաշինքը, կամ յուսախաբութեան մատնել անոնք որ կռուեցան տեւական խաղաղութեան եւ ապահովութեան համար»:

Քաղաքական շրջանակներու մէջ կը կարծեն թէ Իրանի ձեռնարկին հետեւանքով, Մոսկուա աւելի պիտի զօրացնէ իր ճնշումը Թեհրանի կառավարութեան վրայ, ստիպելու համար որ վէճը կարգադրուի ուղղակի բանակցութեամբ, առանց սպասելու Ապահովութեան Խորհուրդին:

Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարութեան փոխանորդը յայտարարեց թէ Իրանի կացութիւնը կրնայ նախաբանը կազմել ռուսական գործողութեան մը Թուրքիոյ եւ Միջին Արեւելքի քարիւղաբեր շրջաններուն մէջ: Իր կարծիքով, «Խորհրդային շարժումները Միջին Արեւելքի մէջ քարիւղ ստանալու համար ծանր անդրադարձումներ պիտի ունենան Մ. Նահանգներուն եւ Անգլիոյ մէջ»: Եզրակացնելով, փոխ - նախարարը յայտարարեց թէ երբեք չափազանցուած չէ կացութեան ծանրութիւնը Միջին Արեւելքի մէջ:

Թուրքիա՞ պիտի վերադարձուին

Ամերիկեան գործակալութիւնը կը ծանուցանէ ծրագիրներ կը մշակուին, Թուրքիա վերադարձնելու համար Գերմանիոյ ամերիկեան շրջանին բոլոր Թուրք (Թրքահպատակ) տարագիրները, համաձայն ամերիկեան Գ. բանակի կեդրոնին յայտարարութեան: Այս տարագիրները, որոնց թիւը կը հաշուեն 800 հոգի, հրահանգ ստացած են դիմել Միթթընվալտի տարագիրներու կայանը, ուր Թուրք սպայ մը պիտի քննէ իրենց վերադարձի դիմումները:

ՅԱՌԱՋ.— Անշուշտ խնդիրը կը վերաբերի հայ տարագիրներու, որոնք հեռացած կամ բռնի տեղահան եղած են Խ. Միութեան եւ Կովկասի զանազան շրջաններէն, գերմանական արշաւանքին ատեն եւ որոնցմէ շատեր իբրեւ Թրքահպատակ ներկայացած են ամերիկեան իշխանութեանց: Ամէն պարագայի մէջ, փափուկ խնդիր մը:

ՆԱԽԱՐԱՐԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ որոշեց խնդրել Ազգ. Ժողովէն որ փութացնէ Սահմանադրութեան խմբագրութիւնը, որպէսզի կարելի ըլլայ ժողովուրդին ներկայացնել մինչեւ Մայիս 5: Եթէ Սահմանադրութիւնը վաւերացուի ժողովուրդին վճիռով, ընդհ. ընտրութիւններ պիտի կատարուին Յունիս 2ին, մնայուն կառավարութիւն մը հաստատելու համար: Եթէ չվաւերացնէ, նոր Սահմանադիր ժողով մը պիտի ընտրուի: Նոյն նիստին մէջ վաւերացուեցաւ ածխահանքերու ազգայնացման ծրագիրը:

1946Ի ԶՕՐԱԴԱՍԸ.— Նախարարական խորհուրդի նոյն նիստին մէջ որոշուեցաւ սկզբունքով Մայիս 1ը նշանակել, իբրեւ զօրակոչի թուական 1946ի զօրադասին համար: Վերջնական թուականը պիտի ճշդուի զինուորական եկամտացոյցին քուէարկութենէն վերջը: Ուրեմն նոր զօրադասը պիտի կանչուի եթէ համապատասխան վարկերը քուէարկուին:

Գաղտնի բանակցութիւններ Անգլիոյ եւ Գերմանիոյ միջեւ

Նիւրընպէրկի դատավարութեան Մարտ 19ի նիստին մէջ, լսուեցաւ Կէօրինկի գլխաւոր վկան, Շուէտացի ճարտարագէտ Տահլէրուս, որ վկայեց թէ 1939ին իբրեւ միջնորդ ծառայած է Կէօրինկի եւ Լորտ Հըլիֆաքսի, համաձայնութիւն մը գոյացնելու համար Անգլիոյ եւ Գերմանիոյ միջեւ: Պատմութիւնը շատ երկար ըլլալով (հինգ ժամ տեւեց) կուտանք հիմնական մասերը.—

Վկան Կէօրինկը տեսնելէ վերջ, Լորտ Հըլիֆաքսի հանդիպեր է 1939 Յուլիս 20ին, յետոյ Օգոստոս 7ին: Ապա գացեր է Դանիոյ սահմանագլուխը, իրեն պատկանող ղղեակ մը, ուր ներկայ էին վեց պաշտօնատարներ Անգլիոյ արտաքին գործերու նախարարութենէն: Հոն խօսեր են Անգլիոյ եւ Գերմանիոյ միջեւ եղած վէճերու, Տանցիկի, Լեհաստանի եւն. մասին: Որոշուեր է ժողով մը գումարել մասնակցութեամբ Անգլիոյ, Ֆրանսայի, Իտալիոյ եւ Գերմանիոյ: Հիթլէր հաւանութիւն յայտներ է: Օգոստոս 1ին Տահլէրուս Փարիզ եկեր է Լոնտոնէն: Օգոստոս 21ին իմացեր է թէ դաշնագիր մը կնքուած է Ռուսիոյ եւ Գերմանիոյ միջեւ: Օգոստոս 23ին Կէօրինկ ստիպողաբար Պերլին հրաւիրեր է զինքը, բացատրեր է թէ կացութիւնը շատ ծանր է եւ խնդրեր է նորէն Լոնտոն երթալ: Օգոստոս 25ին Տահլէրուս նորէն տեսեր է Լորտ Հըլիֆաքսը եւն.:

Հիթլէր հետեւեալ վեց առաջարկները յանձներ է շուէտացի ճարտարագէտին, որ զանոնք անգլ. կառավարութեան (Չէյմպըլէն եւ Հըլի - ֆաքս) հաղորդեր է Օգոստոս 29ին.—

1. Գերմանիա զինակցութեան դաշինք մը պիտի կնքէ Անգլիոյ հետ,— 2. Անգլիա պիտի օգնէ որպէսզի Գերմանիա ստանայ Տանցիկը եւ Լեհական նրբանցքը, բայց Լեհերը պիտի կրնան օգտուիլ Տանցիկի նաւահանգիստէն.— 3. Գերմանիա պիտի երաշխաւորէ Լեհաստանի դերիշխանութիւնը.— 4. Համաձայնութիւն մը գերմանական նախկին գաղթավայրերու մասին.— 5. Երաշխաւորութիւններ Լեհաստանի գերման փոքրամասնութեանց համար.— 6. Գերմանիա յանձն կ'առնէ «պաշտպանել բրիտանական կայսրութիւնը գերման բանակով, ո՛ւր որ յարձակում կրէ»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

120 ՕՐ ԾԱՆՐ ՏԱԳՆԱՊ ՄԸ պիտի անցընեն Եւրոպան եւ ուրիշ աշխարհամասեր, պարենաւորման տեսակէտով, ինչպէս յայտարարեց Մ. Նահանգներու նախկին նախագահը, Հուվըր, Փարիզ հասած օրն իսկ (երեքշաբթի): Սովամահութեան ենթակայ են 500 միլիոն բնակիչներ, զանազան աստիճաններով: Պ. Հուվըր պիտի այցելէ հետեւեալ երկիրները որոնք բոլորն ալ օգնութիւն խնդրած են Մ. Նահանգներէն.— Ֆինլանտա, Նորվեկիա, Հոլանտա, Պելժիա, Սպանիա, Փորթուկալ, Չեխոսլովաքիա, Լեհաստան, Եուկոսլաւիա, Աւստրիա, Հունգարիա, Յունաստան, Իտալիա, Հնդկաստան եւ դեռ ուրիշ երկիրներ, մինչեւ Խաղաղական ովկիանոս: Կացութիւնը շատ աւելի ծանր է քան 1919ին: Ֆրանսան ալ օգնութեան կը կարօտի, բայց աստիճան մը բախտաւոր կը համարուի:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ Սթալին վարչապետ ընտրուեցաւ, ինչպէս եւ նախարար ազգ. պաշտպանութեան: Արտաքին նախարար եւ փոխ-վարչապետ կը մնայ Մոլոթով: Միւս փոխ - վարչապետներն են,— Բերիա, Միկոյեան, Անդրէյեւ, Վորոշիլով եւն.: Կալինինի տեղ Գերագոյն Խորհուրդի նախագահ ընտրուեցաւ Պ. Շվերնիկ, որուն առաջարկով գործավարները (կոմիսար) վերածուեցան նախարարի (մինիստր):

ՀԱՇԷԹԻ փոխարէն ազգ. ընկերութիւն մը պիտի կազմուի պետութեան և մամուլի ներկայացուցիչներէն, լրագիրներու բաշխումին համար: Հաշէթը հատուցում պիտի ստանայ:

ԳՆԴԱԿԱՀԱՐՈՒԵՑԱՒ Մարսէլ Պիւքար, «Ֆրանսիսկ»ներու պետը, «կեցցէ Ֆրանսա» աղաղակելով: Թերթերը կը գրեն թէ մահապատիժի պահուն հանեց վերարկուն, բաճկոնը եւ կօշիկները եւ չուզեց որ աչքերը կապեն:

ԲԺ. ՓԸԹԻՈՅԻ դատավարութիւնը կը շարունակուի նոյն եղերա - կատակերգական մանրամասնութիւններով: Ամբաստանեալը առջի օր նախատած ըլլալով փաստաբան մը, այս վերջինը սպառնաց.— Հիմա կը ջարդեմ քիթ ու բերանդ»:

ՔԱՆԱՏԱՅԻ ԼՐՏԵՍՈՒԹԵԱՆ գործին առթիւ նոր տեղեկութիւններ հաղորդելով Երեսփ. ժողովին, վարչապետը յայտարարեց թէ ցանցը շատոնց կազմուած էր, նոյնիսկ հիւլէական ռումբէն առաջ: «Կացութիւնը այնքան ծանր էր որ քիչ մնաց Սթալինը տեսնելու պիտի երթայի, այս մասին խօսելու համար: Ես վստահ եմ թէ Սթալին չգիտնալով պիտի չգտնէ այն գաղտնի գործունէութեան համար որուն կեդրոն դարձած էր Քանատայի իր դեսպանատունը»:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆԻ Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէին ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8ին, 26, rue Paul Bert, ընկերվարականներու 3րդ Sectionի սրահը: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

Հ. Յ. Դ. ՌԱՖՖԻ ԽՈՒՄԲԻՆ ժողովը՝ այս շաբաթ, իրիկուան ժամը 8.30ին, Sociétés Savantes: Կարեւոր օրակարգ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Շավիլէն Նազարեան ընտանիքը շնորհակալութիւն կը յայտնէ բոլոր անոնց որ անձամբ եւ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԻԱՄ ՆԱԶԱՐԵԱՆԻ (ծնեալ Մանուկեան) մահուան առթիւ: Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Շավիլի Հայոց մատուռին մէջ, հինգշաբթի, 14 Մարտ:

Տէր եւ Տիկին Նշան Տինքճեան իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ կամ նամակով ցաւակցութիւնները յայտնեցին իրենց քրոջ Տիկին ՄԱՔՐՈՒՀԻ ՎԱՍԻԼԵԱՆԻ (Նիւ Եորք) մահուան առթիւ:

ՏԱՐՕՆ - ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ Հայր. Միութիւնը ցաւով կը տեղեկացնէ մահը իր լաւագոյն անդամներէն ԵՂԻԱ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆԻ (գերութենէ նոր վերադարձած), որ մեռաւ Մարտ 18ին, ստամոքսի գործողութեան մը հետեւանքով: Կը ձգէ այրի մը եւ 14 տարեկան մանչ մը: Թաղումը կը կատարուի Pantinի գերեզմանատունը վաղը, ուրբաթ, 22 Մարտ ժամը 11.30ին: Կը խնդրուի հայրենակիցներէն ներկայ ըլլալ:

ՏՐԱՊԻԶՈՆԻ նահանգի բոլոր հայրենակիցները ժողովի կը հրաւիրուին այս կիրակի, ժամը ճիշդ 2.30ին, Միւթիւալիթէի սրահին մէջ, 8 rue St. Victor, մէթրօ՝ Միւթիւալիթէ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի ընկերական հաւաքոյթը՝ կազմակերպուած Շրջ. վարչութեան կողմէ, այս կիրակի կէսօրէն վերջ ժամը 3էն 12 Salon Colbertի ընդարձակ սրահին մէջ: Հայկ. եւ եւրոպական պարեր, ընկերակցութեամբ նուագախումբի մը:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, մասնակցութեամբ 8 խումբերու: Ճոխ պիւֆէ: Մուտքը հրաւէրով:

ՓԱՅՏԻ ԵՒ ՇԻՆՈՒԹԵԱՆՑ ԱՐՏԷԼԻ մաս կազմող արհեստաւորները եւ ցարդ չարձանագրուածները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին այս կիրակի առտուան ժամը 10ին, Studio Caumartin, 19 rue Caumartin: Կարեւոր օրակարգ:

Le Gérant : H. AGONEYAN

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

HARATCH - Fondé 1925 - R. C. S. 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԲԱԺՆԵԳԻՆ.— Տար. 750, 6ամս. 400, 3ամս. 200 ֆրանք

Vendredi 22 Mars 1946 Ուրբաթ 22 Մարտ

ԺԸ. ՏԱՐԻ — 18e Année N° 4566–Նոր շրջան թիւ 295 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 3 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԶՐՈՅՑ ԱՆՑՈՐԴԻ ՄԸ ՀԵՏ (Բ.)

— Միութի՛ւն, ճիգերու կեդրոնացում կը քարոզէք, եւ սակայն միշտ ալ թոյլ կուտաք որ անջատ Միութիւններ կազմուին: Հակասական չէ՞:

= Թիւրիմացութիւն մըն ալ այդ:

— Օրինակի համար, աւելորդ չէ՞ր Կապոյտ Խաչ կազմել, երբ արդէն ունէինք հատ մը, Կարմիր Խաչ:

= Ինչպէս կ'երեւայ, ծանօթ չէք անցուդարձին: Կարմիր Խաչը — այն որ «պետական» կը կոչուի տեսակ մը սնապարծութեամբ, տարիներէ ի վեր գոյութիւն ունէր միայն Փարիզի մէջ, մինչ Կապոյտ Խաչը կը գործէ ամբողջ Ֆրանսայի մէջ, 1928էն ի վեր, 16 մասնաճիւղերով: Երկրին ազատագրութենէն վերջը, Կարմիր Խաչն ալ սկսաւ կազմակերպուիլ, Մարսէյլի եւ ուրիշ քաղաքներու մէջ: Եւ քիչ մըն ալ բուռն թափով: Նոյնիսկ բռնանալով միւսին վրայ: Եթէ իմանայիք միայն Մարսէյլի պատմութիւնը... «Նոր ուժեր», փրկիչնե՛ր ասպարէզ իջեր էին, եւ հրամաններ կ'արձակէին ամէն կողմ, — եկէ՛ք միացէք, այլապէս...

— Բայց չէ՞ որ երկուքն ալ միեւնոյն նպատակին կը ձգտին: Կարելի չէ՞ր ելք մը գտնել:

= Կան որոշ տարբերութիւններ երկուքին ծրագիրներուն եւ գործունէութեան եղանակներուն միջեւ: Եւ յետոյ, տարբեր հասարակութիւններ ունին երկուքն ալ: Կապոյտը աւելի ժողովրդական է, սրտով եւ գործքով կապուած՝ խոնարհ դասերու հետ: Միւսը քիչ մը վերի արտի ցորեն է, եթէ ոչ ազնուապետական: Գոնէ կեդրոնին մէջ: Մարդիկ նոր ազդանշան մը դրեր են մէջտեղ, — ձուլո՛ւմ: Եկէք մեր մէջ լուծուեցէք: Մէկ հօտ եւ մէկ հովիւ: Այս տեսակէտը կը հակասէ ժողովրդապետութեան տարրական սկզբունքներուն:

— Համերաշխութիւն, գործակցութիւն...

= Ինչո՞ւ չէ: Երկուքն ալ ինքնավար կազմակերպութիւններ են: Կապոյտ Խաչը ունի ընդհ. կեդրոն մը Ամերիկայի մէջ, (հաստատուած 1920ին) եւ քոյր Միութիւններ՝ բոլոր գաղութներուն մէջ, զանազան անուններով: Միշտ ալ կարելի է գործակցութիւն հաստատել որ եւ է առթիւ, որ եւ է հանրօգուտ ձեռնարկի համար: Օրինակներ շատ կան: Ամենավերջինը՝ այն որ հաստատուեցաւ գրաւման շրջանին, նախկին Կամաւորներու եւ Ռազմիկներու Միութեան, Տիկնանց Կ. Խաչի, Բարեգործականի եւ ուրիշ կազմակերպութեանց հետ, գերիներու օգնութեան համար, եւ տեւեց լման չորս տարի: Արդիւնքը՝ ամէն կերպով գնահատելի: Կապոյտ Խաչը կը հաշուէ աւելի քան տասը հազար անդամ, (միայն Ֆրանսայի մէջ 1200—1500, պատերազմէն առաջ): Եթէ տասը հազար ալ միւսները կրնան հաշուել, կը նշանակէ թէ 20 հազար կիներ եւ աղջիկներ նուիրուած են հանրօգուտ գործունէութեան: Մինչդեռ եթէ միայն Կարմիր Խաչով մնայինք, թերեւս նորէն պիտի ըլլար տասը հազար, քանի որ, ըսինք արդէն, տարբեր հասարակութիւններ համախմբուած են երկուքին շուրջը:

— Չէ՞ք վախնար որ խաչաձեւումներ կրնան պատահիլ, եւ հետեւանքը՝ պայքար:

= Ընդհակառակն: Կը բաւէ որ մարդիկ ըմբռնեն տարբերութիւնը fusionին (ձուլում) եւ unité d'actionին (գործակցութիւն): Մէկ Խաչը միւսին լրացուցիչն է: Տեսակ մը աշխատանքի բաժանում: Օրինակ, վաղը միասին կը հաւաքուին Ներգաղթի առթիւ, եւ պարտականութիւններ կը ստանձնեն: Մէկը յանձն կ'առնէ քսան կամ յիսուն հազար տոլար ճարել. միւսն ալ նոյնքան: Մէկուն կը յանձնարարուի հագուստ հաւաքել, միւսին՝ դեղ կամ դպրոցական պիտոյք: Մէկը դարմանատուն մը կը բանայ այսինչ թաղին կամ քաղաքին մէջ, միւսն ալ՝ ծաղկոց մը: Եւ այսպէս գործքով կը հաստատուի բուն համերաշխութիւնը: Կը բաւէ որ «պետական» հռչակուած մենաշնորհեալը քիչ մը համեստ ըլլայ եւ տմարդի, խափանարար խաղեր չսարքէ, կռնակը տուած՝ Ֆր. Ա. Միութեան (Հ. Ա. Ֆ.) եւ իբրեւ աջակից ունենալով նորընծայ կազմակերպութիւն մը, Կանանց Միութիւն (ինչո՞ւ չլուծուեցաւ Տիկնանց Միութեան կամ Կարմիր Խաչին հետ...): Գռեհիկ պատմութիւններ կան որոնց մասին չենք ուզեր խօսիլ տակաւին...

— Հայ Երիտասարդական Միութիւննե՞րը, — Ֆրանսահայ, Րաֆֆի, Նոր Սերունդ եւն.:

= Կը խօսինք, այդ բոլորի մասին ալ կը խօսինք նոյն անկեղծութեամբ:

Շ.

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԿԸ ԳՈՐԾԵՆ

ԽՄԲ.— Ամերիկայի Կ. Խաչը (այժմ Օգնութեան Միութիւն) հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ իր գործունէութեան մասին, պաշտօնական զեկոյցով մը.—

25րդ Պատգ. Ժողովէն ետք, երբ գործի անցաւ Հայ Օգնութեան Միութեան (նախկին Հ. Կ. Խ.ի) նորընտիր Կ. Վարչութիւնը, առաջին գործն ըրաւ ուսումնասիրել Պատգ. Ժողովի որոշումները, դասաւորել եւ աշխատիլ գործադրել զանոնք:

Ամէնէն առաջ նկատի առնելով դպրոցական տարեմուտի մօտալուտ շրջանը, Սեպտեմբեր չեկած՝ ան բաժնեց արտասահմանի կրթական սակերը, ղրկելով Պէյրութի Ճեմարանին՝ 5000 տոլար, Սուրիոյ դպրոցներուն՝ 2000 տոլար, Լիբանանի՝ 2000 տոլար, Յունաստանի՝ 1000 տոլար: Ամերիկայի դպրոցներուն համար ալ կազմեց Կեդրոնական Կրթական Յանձնախումբ մը, որ իսկոյն քննէ դպրոցներուն վիճակը եւ տայ հրահանգներ:

Նկատի առնելով նաեւ որ պատերազմէն ետք հսկայ կարիքներու առջեւ կը գտնուի Հայաստանի եւ արտասահմանի հայութիւնը, տարեսկիզբէն որոշեց յատկացնել Հայաստանի կարիքներուն՝ 25 հազար տոլար, Յունաստանի՝ 5000 տոլար, Լիբանանի՝ 5000, Սուրիոյ՝ 5000 տոլար, Իրաքի՝ հազար, Ֆրանսայի եւ Պելճիքայի գաղթականներուն եւ աղէտեալ ընտանիքներու 3500, մօտ հազար տոլար ալ սնունդի ծրարներու: Յունաստանի Հայերուն համար կազմակերպեց նաեւ արագ հանդերձահաւաք մը, թելադրելով Մասնաճիւղերուն որ հաւաքուած հագուստները փոխադրեն Հայ Բ. Ընդհ. Միութեան մթերանոցը: Բազմաթիւ ծրարներ ղրկուած են արդէն: Վենետիկի Մխիթարեան Վանքի շատ նեղ վիճակը իմացած ըլլալով, Կեդր. Վարչութիւնը ղրկած է անմիջապէս սնունդի ծրարներ եւ յատկացուցած է հազար տոլար. այս գումարէն ղրկած է առ այժմ 300 տոլարը միայն. մնացածն ալ շուտով պիտի փոխադրէ:

Հայ Օգնութեան Միութեան Կեդր. Վարչութիւնը Հայաստանի կարիքներու մասին քննութիւն մը կատարեց Րըշըն Րիլիֆի միջոցաւ եւ տեղեկացաւ որ Հայաստանի հիւանդանոցներուն մէջ, մասնաւորապէս, անհրաժեշտ են որոշ դեղեր, վիրաբուժական գործիքներ ու նաեւ հագուստեղէն: Վերը յիշուած 25 հազար տոլարէն մօտ 15 հազար տոլարով գնեց հետեւեալ դեղերը.— 10 թոն Փօթասիըմ Պրօմայտ, 15 թոն Սօտիըմ Պրօմայտ, 200 ֆկ. Հ. Հայտրօքլօրայտ: Մնացած տասը հազար տոլարով ալ գնեց վիրաբուժական հետեւեալ կարեւոր գործիքները.— 1000 հատ Հարթմըն Նէյզըլ Տրէսինկ Ֆօրսէփս, հազար հատ Հէյմանս Սիզըրս:

Կեդր. Վարչութիւնը կարեւոր ու անմիջական այս յատկացումներէն զատ զբաղած է միաժամանակ կազմակերպական աշխատանքներով: Անունի փոփոխութեան հարցը, որ Պատգ. Ժողովէն ձըգուած էր ուսումնասիրութեան եւ վերջնական կարգադրութեան մը համար, եղաւ անոր գլխաւոր աշխատանքներէն մին: Կեդր. Վարչութիւնը հրաւիրեց լայն խորհրդակցական ժողով մը, ուր գրեթէ միաձայնութեամբ որոշուեցաւ Հայ Կ. Խաչ անունը փոխել Հայ Օգնութեան Միութեան:

Կեդր. Վարչութիւնը բացած է նաեւ մթերանոց - աշխատանոց մը Քէյմպրիճի մէջ, ուր պիտի հաւաքուին հագուստները Պոսթընի շրջանէն, պիտի կապուին ու ղրկուին Յունաստան եւ Րըշըն Րիլիֆին՝ Հայաստան փոխադրելու համար: Պիտի պատրաստուին նաեւ սնունդի ծրարներ Ֆրանսա, Յունաստան եւայլ տեղեր ղրկելու համար:

Յունաստանէն վերջերս ստացուած են բազմաթիւ կարօտ ընտանիքներու եւ անձերու ցանկեր: Կեդր. Վարչութիւնը որոշած է բաժնել այդ անունները Մասնաճիւղերուն վրայ, թելադրելով որ իրենք եւս պատրաստեն կապոցներ եւ ղրկեն:

Բոլոր հայ կարօտեալներուն օգնութեան կարենալ հասնելու համար՝ Վարչութիւնը հրահանգած է նաեւ մասնաւոր ջանք թափել նոր գումարներ ձեռք բերելու: Նախորդ տարուան հանգանակութիւնը փաստօրէն չէ փակուած: Հանգանակութեան գումարը, ինչպէս յայտարարուած է ասկէ առաջ, մինչեւ 1945 Յուլիս 16 եղած է 116.232 տոլար: Յուլիս 16էն մինչեւ ներկայ թուականը, 1946 Յունուար 16, եղած է 8.914, ընդհ. գումարը՝ 125.146 տոլար: Այս գումարէն աղէտեալներու յատկացուած է մինչեւ այսօր 68.061: Գործածելի կը մնայ՝ 57.084 տոլար:

Տարեսկիզբէն Կեդր. Վարչութիւնը մասնաւոր ուշադրութիւն դարձուցած է դպրոցներու վերաբացման: Եւ պէտք է ըսել, որ մաս մը դպրոցներ այս տարի ուրիշ տարիներէ աւելի կանուխ բացուեցան: Եղան տեղեր ալ որ ուսուցչի չգոյութեան կամ յանձն չառնելուն պատճառով չկրցան վերաբացուիլ դպրոցները: Ուսուցչի պակասը մեծ մտահոգութիւն կը պատճառէ ամէն տեղ:

ՔՐՏԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ ԹԷՀՐԱՆԻ ԵՒ ԻՐԱՔԻ ՄԻՋԵՒ

Թէհրանէն կը հեռագրեն ամերիկեան գործակալութեան.— Քիւրտ ապստամբներ, որոնք անդամ են նորակազմ «Քումլէհ» կուսակցութեան, նոր ինքնավար հանրապետութիւն մը հռչակեցին Մէհապատի մէջ, որ կը գտնուի Թէհրանէն Իրաքի սահմանագլուխը տանող ճամբուն վրայ: Այժմ կը յարձակին շրջակայ գիւղերուն վրայ:

Այսօր կը յայտնուի թէ քրտական կառավարութիւնը իրապէս հաստատուած էր քանի մը շաբաթ առաջ եւ կը վարէ քրտական յարձակումները Սաքըզ քաղաքին վրայ, Մէհապատէն 50 մղոն դէպի հարաւ: Սաւառնակներ ղրկուած են, օգնելու համար Իրանի պահակազօրքին: Ուրիշ յարձակումներ կը սպասուին Արտէլան նահանգին մէջ:

Լոնտոնի քաղաքական շրջանակներուն մէջ կը կարծեն թէ Խ. Միութիւնը, արդարացնելով կարմիր բանակին ներկայութիւնը Իրանի մէջ, պիտի բացատրէ թէ ստիպուած է պահել իր զօրքը, նկատի առնելով քիւրտ ցեղապետներու խլրտումները:

Թէհրան հասած լուրերու համաձայն քիւրտ ցեղապետները յարձակած են նաեւ Բանէհի եւ Զարդաշտի պահակազօրքերուն վրայ, գերազանց ուժերով: Կ'ըսուի թէ քրտական նոր կառավարութեան կազմութեան մէջ կարեւոր դեր կատարած է իրանահպատակ Ղազի Մօհտ, եղբայրը Սատր Ղազիի, որ նախկին վարիչն էր ձախակողմեան Թիւտէհ կուսակցութեան՝ Մէճլիսին մէջ (խորհրդարան): Իրաքցի մոլլա Մուսթաֆա եւս կապ ունի այս ինքնավար հանրապետութեան հետ: Անցեալ Դեկտեմբերին Թէհրան բողոքեց Մոսկուայի թէ հիւս. Իրանի ռուսական գրաւման ուժերը թոյլ տուած են որ Իրան մտնէ առանց անցագրի կամ որ եւէ թուղթի եւ Բազու երթայ: Մուսթաֆա անցեալ օգոստոսին քրտական ապստամբութիւն մը փորձեց Իրաքի մէջ, սակայն ձախողելով խորհրդային Ատրպէյճան փախաւ:

Այժմ կը հաստատուի թէ Իրանի պատերազմական նախարարութիւնը մարտ 16ին Զօր. Ճիհանպանին եւ ուրիշ երկու սպաներ ղրկած էր իրանեան Քիւրտիստան, լեզու գտնելու համար ապստամբներուն հետ: Այս գիշեր յայտնուեցաւ թէ Սէյիտ Զիա Թապաթայ, պետը Ազգ. Կամք հոսանքին որ խորհրդարանին ծայրագոյն աջ թեւը կը ներկայացնէ, ձերբակալուած է, վարչապետին հրամանով: Փոխ - վարչապետը յայտարարեց թէ Սէյիտ Զիա հսկողութեան տակ առնուած է, քննելու համար կարգ մը ամբաստանութիւններ:

Իրանի սպայակոյտին անդամներէն մէկը յայտարարեց թէ հաւանաբար 3000 Քիւրտեր կը մասնակցին երեք քաղաքներու վրայ կատարուած յարձակումներուն: Կառավարութիւնը եօթը սաւառնակներ ղրկած է, օգնելու համար պետական զօրքին: Երեք քաղաքներ 30 — 40 մղոն հեռու են Իրաքի սահմանագլուխէն եւ յարձակումները կը շարունակուին շաբաթներէ ի վեր: Նոյն աղբիւրին համաձայն, Իրանի գործակալները Թրքախօս օտարականներ գտած են ապստամբներուն մէջ: Յայտնի է որ մեծ մասով Թրքախօս են Ատրպատականի բնակիչները: Կ'ըսուի թէ Իրանի խորհրդային չորս զօրամասերէն մէկը կը գտնուի քրտական ապստամբութեան շրջանին մօտ: Պաշտօնական շրջանակներու մէջ կը վախնան որ կացութիւնը աւելի ծանրանայ: Կարմիր բանակին շարժումները կը շարունակուին անթափանցելի խորհրդաւորութեամբ:

Մոսկուա կ'առաջարկէ յետաձգել իրանեան խնդիրը

Ուաշինկթընի խորհրդային դեսպանը, Կրոմիքօ, առաջարկեց Ապրիլ 10ին յետաձգել Ապահովութեան Խորհուրդին նիստը, որպէսզի խորհրդային պատուիրակութիւնը ժամանակ ունենայ պատրաստելու իր յայտարարութիւնը իրանեան հարցի մասին: Մոսկուայի համար «անսպասելի իրողութիւն մը» կը կազմէ այս հարցին քննութիւնը, քանի որ «բանակցութիւններ կը կատարուին այս միջոցին»:

Միւս կողմէ, Մ. Նահանգներու գլխաւոր պատուիրակը նամակ մը ուղղելով Միացեալ Ազգերու ընդհ. քարտուղարին, պահանջած է Ապահովութեան Խորհուրդի Մարտ 25ի նստաշրջանին օրակարգի գլուխը դնել Իրանի խնդիրը:

Իրանի Շահը առջի օր ձայնասփիւռ ճառ մը խօսեցաւ պարսկական նոր տարուան առթիւ, ընդհանուր խօսքեր արտասանելով: Վարչապետը ազդարարեց իշխանութեանց ամէն միջոց ձեռք առնել, անդորրութիւնը պահպանելու համար: Զրոյցի մը համաձայն, Սթալին նամակ մը ուղղած է Շահին, Թէհրանի նոր դեսպանին միջոցաւ:

Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ Ապահովու-

թեան Խորհուրդին 11 անդամները դրեթէ ամբող-ջութեամբ համաձայն են Իրանի տեսակէտին եւ պիտի պահանջեն որ Խ. Միութիւնը պարպէ իր զինուորները: Բրիտանական պատուիրակին կարծիքով, փոթորկալի տեսարաններ պիտի պարզուին, վիճաբանութեանց ատեն, որոնք պիտի տեւեն քանի մը օր: Ամէն պարագայի մէջ, իրանեան խնդիրը պիտի տիրապետէ ժողովին վրայ, նոր եւ աւելի ծանր փորձի մը ենթարկելով Ապահովութեան Խորհուրդը եւ առ հասարակ Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութիւնը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐՈՒ վարձքի ներկայ օրէնքը մինչեւ Հոկտեմբեր 1 երկարաձգելու համար, կառավարութիւնը օրինագիծ մը ներկայացուց Սահմանադիր ժողովին: 1945 Յունիս 28ի հրամանագրով պայմանաժամը երկարաձգուած էր մինչեւ Ապրիլ 1: Այս պայմանաժամը անցնելէ վերջ, այլեւս անպաշտպան կը մնային 1914 Դեկտեմբեր 31էն առաջ շինուած տուներու վարձակալները, այսինքն մեծամասնութիւնը:

ԱԹԷՆՔԷՆ կը հեռագրեն թէ անդորրութիւնը վերահաստատուած է եւ երեսփ. ընտրութիւնները պիտի կատարուին որոշուած թուականին, 31 Մարտ: Բայց եւ այնպէս անակնկալներ կրնան պատահիլ: Ընտրական գործողութեանց վրայ պիտի հսկեն 1200 անգլիացի, ամերիկացի եւ ֆրանսացի պաշտօնեաներ:

ԱՆԴՐՅՈՐԴԱՆԱՆԻ անկախութիւնը հանդիսաւորապէս պիտի հռչակուի այսօր, ուրբաթ, երբ Լոնտոնի մէջ կը ստորագրուի երկու պետութեանց միջեւ հաստատուած դաշնագիրը:

200 ԱՆՕԹԻ ԿԻՆԵՐ եւ ուրիշներ խանութներու եւ կայարաններու վրայ յարձակելով, հաց, ալիւր, բանջարեղէն եւ շաքար յափշտակեցին Համպուրկի մէջ, ուր օրապահիկը կրճատուած է 1000 գոլի: Երէց Նիմոլլէր, 54 տարեկան գերման բողոքական հովիւը, որ եօթը տարի տառապած էր նացիական արգելարաններու մէջ, յայտարարեց թէ «Գերմանիոյ բուն աղէտը դեռ նոր պիտի սկսի եւ պարենաւորումը երթալով պիտի դժուարանայ»: Անօթիներու բազմութիւնը քանի մը խումբերու բաժնուած, յարձակեցաւ վաճառներու եւ խանութներու վրայ: Միայն մէկ վայրի մէջ 150 հաց խլեցին, ուրիշ տեղ մը 50 հոգի յաջողեցան 200 հաց յափշտակել: Անօթի են ամէնքն ալ, առանց դասակարգի խտրութեան: Համպուրկի անթեղի նուագախումբին օրական մէկ ճաշ կը տրուէր առանց կտրօնի, այժմ այդ ալ անկարելի կը համարուի: Բողոքական երէցին յայտարարութեան համաձայն, օր մը Գերմանիոյ 60 միլիոն ժողովուրդը պիտի մատնուի բացարձակ մթութեան եւ անօթութեան, ինչ որ կրնայ վտանգաւոր կացութիւն մը ստեղծել:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՊԱՐԵՆԱՒՈՐՄԱՆ մասին խորհրդակցութիւն մը ունեցան վարչապետը եւ Մ. Նահանգներու նախկին նախագահը, Հուվըր: Կ'ըսուի թէ Ֆրանսա որոշ օգնութիւններ պիտի ստանայ, բայց Ամերիկայի առաքումներէն պիտի կրճատուի արմտիքի այն բաժինը զոր Խ. Միութիւնը տրամադրած է այս երկրին:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ամերիկեան զինուորական իշխանութիւնը յայտարարեց թէ բանակը Յուլիս 1էն պիտի դադրեցնէ 557.000 տարագիրներու եւ 110 հազար նացի կալանաւորներու պարենաւորումը եւ թէ Գերմանները իրենք պէտք է հոգան անոնց ուտեստը:

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ որոշեցին վերահաստատել դիւանագիտական յարաբերութիւնները, որոնք խզուած են 1924էն ի վեր:

ՊԵԼՃԻՈՅ ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ դահլիճը տապալեցաւ հազիւ 9 օր պաշտօնավարելէ վերջ, 89ի դէմ 90 ձայնով զոր տուին Լէոփոլտ թագաւորին կուսակիցները:

ԿԱԶԻՆ ԳԻՆԸ պիտի աւելնայ մօտերս: Ծրագիրը կ'ուսումնասիրուի:

200 ՀՈԳԻ ՄԵՌԱՆ, 300 հոգի վիրաւորուեցան Պրազիլիոյ մէջ, շոգեկառքի ծանր արկածի մը հետեւանքով:

ՀՐԷՇ ԲԺԻՇԿԸ, Փըթիօ, դատավարութեան Գ. օրը խոստովանեցաւ կատամարտիկ ժողի, Ատրիէն լը Պասքի եւ Քորսիքացի Ֆրանսուայի սպանութիւնը, պնդելով թէ կաւատներ էին եւ անդամ Կէսթափոյի: Նախագահը հարցուց թէ անոնց ընկերացող չորս կինե՞րը ինչո՛ւ սպաննեց:— «Ի՞նչ կ'ուզէիք որ ընէի, անոնք ալ Կէսթափոյի գործակալներուն սիրուհիներն էին»: Կ'ըսեն թէ ամբաստանեալը չորս միլիոն շահած է միայն այս գործէն: Ամբաստանեալը միշտ հայրենասէր ձեւանալով հանդերձ, կը մերժէ յայտնել իր ընկերներուն անունները: Փըթիօ Լըզիւէօր փողոցի բնակարանը - սպանդանոցը առաջնորդուելով, տեղին վրայ պիտի բացատրէ թէ ինչպէս սպաններ եւ վառեց 63 այրեր եւ կիներ:

ԿԷՕՐԻՆԿ իր պաշտպանողականը վերջացուցած ատեն, քանի մը անգամ յանդիմանուեցաւ ամերիկացի դատախազին կողմէ, որ երեսին տուաւ իր «ամբարտաւան» դիրքը: Ամբաստանեալը երբեք զղջում չի յայտներ եւ կը ստանձնէ ամէն պատասխանատուութիւն իր գործերուն համար, մինչդեռ

Նոր հնգամեայ ծրագիր

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ օրուան ամէնէն հրատապ խնդիրն է Դ. հնգամեայ ծրագիրը, մամուլին, անթելին եւ ընդհանուր խօսակցութեանց մէջ: Ծրագիրը հսկայական ձեռնարկ մըն է որ կ'ընդգրկէ կեանքի բոլոր երեւոյթները եւ ամէն այր, կին եւ տղայ:

Առաջին հնգամեան որ հրատարակուեցաւ 1928ին, կը տրամադրէր շինել հսկայ գործարաններ: Երկրորդը, որ սկսաւ 1933ին, փորձ մըն էր զարգացնելու արհեստագիտութիւնը: Երրորդը (1938) որ ընդհատուեցաւ պատերազմին հետեւանքով, կը ձգտէր իրականացնել նախորդ երկու ծրագիրներուն ամբողջական արդիւնքը: Նոր ծրագիրն ալ կը պարունակէ նախորդ երեքին շատ մը տրամադրութիւնները եւ կը ծանրանայ նոր գործարաններու, նոր մեքենաներու եւ նոր ճարտարագործութեանց վրայ: Տրուած ազդանշանին համաձայն, ամբողջ ծանր ճարտարարուեստը արտադրութեան եւ կատարելութեան ամենաբարձր աստիճանին պիտի հասնի, գերազանցելով դրամատիրական յառաջադէմ երկիրները: Անշուշտ ծրագրին գլխաւոր կէտերէն մէկը պիտի ըլլայ վերաշինել աւերեալ շրջանները:

Նոյն աղբիւրին համաձայն, ուտեստի բաժնեչափը պիտի ջնջուի տարին չլրացած: Նոր եւ աւելի լաւ հագուստներ, բնակարաններ եւ մեքենական գիւտեր պիտի ճարուին, կեանքը աւելի հեշտացնելու համար: Ծրագիրը տրամադրութիւններ կը պարունակէ նաեւ ապահովութեան, բանակի, նաւատորմի եւ օդատորմիղի զօրացման եւ սպառազինութեանց համար:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ՐԱՖՖԻ ԽՈՒՄԲԻՆ ժողովը՝ այս շաբաթ, իրիկուան ժամը 8.30ին, Sociétés Savantes: Կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ.— Ակնունի ենթակոմիտէն՝ այսօր, ուրբաթ ժամը 8ին: Վռամեան ենթակոմիտէն՝ վաղը շաբաթ ժամը 8ին: Կարօ եւ Մարզպետ խումբերը՝ կիրակի առտուան ժամը 10ին: Քրիստափոր ենթակոմիտէն կիրակի ժամը 3ին: Թաթուլ խումբը՝ կիրակի ժամը 2ին: Հայաստան ենթակոմիտէն՝ երկուշաբթի ժամը 8ին: Ժողովները տեղի կ'ունենան սովորական հաւաքատեղին:

ՍԷՎՐԱՆԻ Հ. Ա. Ը. Մ. ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին, Մասիսին սրճարանը, Ավընիւ Լիվրի թիւ 87: Օրակարգ՝ 1. Վարչութեան ընդլայնում: 2. Ներգաղթ: 3. Ընթացիկ հարցեր:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պուլվար Օտտոյի Ֆ. Հ. Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամուհիները, նաեւ սանուհիները այս կիրակի կէս օրէն վերջ ժամը 3ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Ապրիլ 7ին՝ Մանուկներու Օրը:

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ֆր. Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ Մարտ 25ին, երկուշաբթի երեկոյեան ժամը 8.30ին, իր սրահին մէջ, 29b, Bd. Carnot:

ՎԱԼԱՆՍԻ Հայ Մարզականը կը խնդրէ մեզմէ ծանուցանել թէ շնորհակալութեամբ 5000 ֆրանք ստացած է Հայ Ազգ. Միութենէն, իր վերջին խնջոյքին առթիւ:

Ա. Պ. ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ձեր Մարտ 18ի նամակը ստացանք Մարտ 20ին, իրիկուան թղթատարով, երբ արդէն լոյս տեսած էր Եշ. օրուան թիւը:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ Փարիզաբնակ Պ. Մարտիրոս Պալթաճեան (Թիֆլիսցի, 45 տարեկան): Իմացնել Mr. Y. Dozikian, 9 Avenue de Valmy, Grenoble (Isère):

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ, Ժանթիյեի - Պիսէթրի կրթ. յանձնախումբին կողմէ, ի նպաստ դպրոցին, այս շաբաթ, ժամը 3էն մինչեւ 12, Պ. Յովհաննէսեանի սրահին մէջ, Rue Pierre Curie, K. Bicêtre:

Ընտիր նուագախումբ, գեղարուեստական բաժին, աժան եւ ճոխ պիւֆէ: Մուտք 50 ֆրանք:

Պ. ՋՕՊԱՆԵԱՆԻ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ այս շաբաթ օրը, 23 Մարտ, ժամը 4.30ին, Բարեգործականի գրասենեակին մէջ, 11 Square Alboni (métro Passy): Աղեքսանդր Փանոսեանի մասին (Բ. եւ վերջին դասախօսութիւն):

տեն յայտնելով թէ մինչեւ վերջը հաւատարիմ էր Հիթլէրի, թէեւ ան սխալ գաղափար կազմած էր իր մասին: Ամբաստանեալներէն եօթը հոգի եւ մասնաւորապէս մառէշալ Քայթըլը ներկայացուց իրրեւ պարզ կամակատարներ, որոնք միշտ «այո» ըսելու վարժուած էին: Խոստովանեցաւ թէ ժամանակ չունեցան կատարելագործելու նոր զէնքերը:

ՔՍԱՆ ՀԱԶԱՐ ՊԱՏԱՆԻՆԵՐ, 13էն 18 տարեկան, սեւ շուկայով կը զբաղին Լիլ - Ռուպէ - Թուրքուան շրջանին մէջ, ինչպէս հաստատած են տեղական իշխանութիւնները:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆԸ

ՎԻԷՆ, (Յառաջ).— Հայ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը Մարտ 9ին թէյասեղան մը սարքած էր ի պատիւ իր պատուակալ անդամուհիներուն, Պ. Խաչիկ Պետրոսեանի սրճարանին մէջ, որ լեցուն էր բերնէ բերան:

Քարտուղարուհի Տիկին Ա. Մաղաքեան, իր բացման խօսքին մէջ, թուեց Կապոյտ Խաչի ազգանուէր գործունէութիւնը, եւ նոր սերունդին համար տարուած աշխատանքները: Այս առթիւ ըսաւ թէ մօտերս Կապոյտ Խաչը պիտի ունենայ իր համեստ դպրոցը Փոն Թ'էվէքի թաղամասին մէջ, ինչպէս ունեցած էր մինչեւ 1938: Բացման այս խօսքերէն վերջ, Կապոյտ Խաչի սանուհիները երգեցին «Ալագեազ»ը, եւ յետոյ սկիզբը դրուեցաւ հիւրասիրութեան: Խաչուհիներ ու սանուհիներ եռանդագին գործի սկսան, մինչ անդին, մեներգ եւ արտասանութիւն իրարու կը յաջորդէին: Շատ գեղեցիկ կերպով երգեցին՝ Օր. Մ. Տէրվիշեան (Շասէն) եւ Տիկին Պերճուհի Ահարոնեան (Լիոնէն): Հայրենաշունչ խօսքեր ուղղեց Կապոյտ Խաչի անդամուհիներուն եւ առ հասարակ հայ ծնողքներուն Պ. Ա. Գալուստեան:

Ափսէ մը թերթանուշ եւ կաշիէ գեղեցիկ պայուսակ մը — երկուքն ալ նուէր Տիկին Մարիցա Ագպըյըգեանի կողմէ — աճուրդի դրուելով, գոյացաւ չսպասուած գումար մը՝ 44 հազար ֆր.: Կնքահայրութիւնը ստանձնած էր Պ. Նուպար Ալիքսանեան տասը հազար ֆրանքով, իսկ աճուրդը շահողն եղաւ Կապոյտ Խաչուհի Տիկին Սիւզան Փափազեան: Վիէնի Կապոյտ Խաչի վարչութիւնը այսպէսով ի վիճակի պիտի ըլլայ օգնութեան ձեռք երկարելու Յունաստանի հայ կարօտեալներուն: Երեկոյթը վերջացաւ գիշերուան ժամը 1ին:

Թղթակից 1946

ՊԱՆԵԷՕ ՔԱՇԱՆԻ Ազգ. Միութեան վարչութիւնը կը հրաւիրէ շրջանին հայութիւնը այս կիրակի ժամը 9.45ին, ներկայ ըլլալ Rue d'Arcueilի ֆրանսական վարժարանի դիմացը, մասնակցելու քաղաքապետութեան կողմէ սարքուած հանդիսաւոր թաղման թափօրին, չորս նահատակներու, որոնց մէկն է մեր հայրենակիցը, ՀԱՅԿ ԴՊԻՐԵԱՆ, յօշոտուած Նացիներու կողմէ 1944ին: Այս առթիւ պիտի խօսին քաղաքապետը եւ կառավարութեան ներկայացուցիչը:

ԿՐԸՆՈՊԼ.— Ֆրանսական բանակին մէջ ծառայած հայ զինուորները, դերիները եւ էֆ - էֆիները խորհրդակցական ժողով մը գումարելով Մարտ 10ին, 31 ներկաներու որոշումով հիմը դրին «Ֆրանսական Բանակի Հայ Ռազմիկներու Միութեան»: Ընտրուեցաւ 7 հոգինոց առժամեայ վարչութիւն մը, մշակելու համար ծրագիր կանոնագիր մը եւ կամ ընդունելու քոյր մասնաճիւղերու ծրագիր կանոնագիրը:

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ԱԶԳ. ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԸ
24 Մարտ կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 3ին, Սալ տը լա Շիմիի մէջ (28 rue St. Dominique), կը ներկայացնէ Յ. Պարոնեանի

Պաղտասար աղբար

Խիստ ծիծաղաշարժ զաւեշտ, 3 արար, բեմադրութիւն՝ Վահրամ Սվաճեանի: Տոմսերու գիները 200, 150, 100, 75 եւ 50 ֆրանք:

ԼԻՈՆԷՆ Գիւտ քհնյ. եւ եղբարք Միքայէլեան ընտանիքը ու պարագաները իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն Եկեղ. Պատ. Ազգ. Միութեան, Արժ. քհնյ. Հայրերու, Դպրացդասուն եւ ամէն անոնց որ անձամբ, նամակով եւ ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց մօր՝ ողբացեալ ԵՂԻՍԱԲԵԹ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆի մահուան առթիւ:

ԼԻՈՆ.— Այրի Տիկին Եղիսաբէթ Միքայէլեանի մահուան առթիւ, (մայր Գիւտ քահանայի), փոխան ծաղկեպսակի, Ալթունեան քոյրերը (Արշալոյս, Ոսկի եւ Աղաւնի) 1000 ֆրանք կը նուիրեն Պէյրութի Ճեմարանին, ի նպաստ չքաւոր ուսանողներու: Ստանալ «Յառաջ»էն:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ Տիկին Վարդուհի եւ զաւակները Հրանդ եւ Յովհաննէս Աչըքկէօզեանները իրենց հօրաքրոջ եւ տալոջ՝ Տիկին Էլմաս Աչըքկէօզեանի կողմէ: Կը կարծուի որ Ֆրանսա կը գտնուին: Տեղեկացնել Madame Meguerditchianի, 1 rue Tillier, Décines (Isère):

ԳՈՐԾԱՒՈՐ ԵՒ ԳՈՐԾԱՒՈՐՈՒՀԻ Կ'ՈՒԶՈՒԻ
Դերձակի քով աշխատելու համար վարժ կամ սորվիլ ուզող գործաւորներու պէտք կայ: Դիմել Պ. Գորգիկեանի, 31 Route de Choisy, Ivry s)Seine: Métro Porte de Choisy:

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 13, Rue [illegible] . [illegible]

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

HARATCH - Fondé 1925 - R. C. S. 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63
ԲԱԺՆԵԳԻՆ.— Տար. 750, 6ամս. 400, 3ամս. 200 ֆրանք

Samedi 23 Mars 1946 Շաբաթ 23 Մարտ

ԺԸ. ՏԱՐԻ — 18e Année N° 4567-Նոր շրջան թիւ 296 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 3 Ֆ.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՊԵՐՃԱԽՕՍ ԵՐԵՒՈՅԹՆԵՐ

Սովորական դէպք մը չէր այն տեղեկութիւնը որ արձանագրուեցաւ օրը օրին.— Խ. Միութեան Գերագոյն Խորհուրդին որոշումով, այսուհետեւ գործավարները (կոմիսար) պիտի կոչուին նախարար (իրենց բառով՝ մինիստր)։ Ուրեմն, Խ. Միութիւնն ալ պիտի ունենայ նախարարական խորհուրդ, եւ ոչ թէ գործավարներու, ինչպէս 1917ի յեղափոխութենէն ի վեր։

Այս առաջարկը ներկայացուցած էր նոր նախագահը, Շվէրնիկ, բացատրելով թէ հին անունը չի համապատասխաներ նոր կացութեան։ Գերագոյն Խորհուրդին 1300 անդամները միաձայնութեամբ վաւերացուցին որոշումը, եւ նոր դահլիճը կազմուեցաւ նախագահութեամբ սպարապետ Ստալինի (վարչապետ), որ միեւնոյն ատեն պիտի վարէ կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարութիւնը, խումբ մը փոխանորդներով։ Կան խումբ մըն ալ փոխ-վարչապետներ, որոնց մէկը՝ Անաստաս Միկոյեան, միւսը՝ հռչակաւոր Բերիան,— Կովկասի երբեմնի «փոխարքան»։

Անշուշտ համապատասխան փոփոխութիւնը պիտի կատարուի Սահմանադրութեան մէջ։ (Ծանօթ ընդհ. դատախազը, Վիշինսկի, որ վերջերս կը գործէր իբրեւ փոխ-նախարար արտաքին գործերու, այսուհետեւ պիտի զբաղի Սահմանադրութեան վերաբերեալ խնդիրներով, համաձայն վերջին տեղեկութեանց)։

Առաջին անգամ չէ որ նշանակալից փոփոխութիւններ կը կատարուին Խ. Միութեան մէջ, առանց դպչելու բուն կարգուսարքին, որ կը մնայ անխախտ։

Պատերազմէն առաջ եւ պատերազմի ընթացքին տեղի ունեցան շարք մը վերագնահատումներ,— տեսակ մը դարձ դէպի հին աւանդութիւնները։

Նախ, վերահաստատուեցան պատմական, նոյնիսկ ցարական փառքեր, սկսելով Մեծն Պետրոսէն։ Ազդանշանը տարածուելով, հասաւ մինչեւ Երեւան, ուր մարդիկ այլեւս ազատ կը խօսին Մեծն Տիգրաններու, Արշակ Բ.ներու, Վարդան Մամիկոնեաններու եւ Սասունցի Դաւիթներու մասին։ Ոչ միայն կը խօսին, այլ եւ գիրքեր, վէպեր եւ շարժանկարներ կը նուիրեն անոնց։

Այսպէս նաեւ միւս հանրապետութեանց եւ ինքնավար շրջաններու մէջ, ուր ամէն ժողովուրդ հին փառք մը երեւան հանեց դարերու փոշիներէն։

Երկրորդ, կրօնը, որ ափիոն կը համարուէր եւ Եկեղեցին, որ Բարեկենդանի վերածուած էր, նորէն ասպարէզ քաշուեցան, որոշ ազատութիւններով։ Իբրեւ հաւատարիմ օժանդակներ, ժողովուրդը սիրաշահելու եւ պետութեան թեւերը զօրացնելու համար։

Մոսկուան ունեցաւ իր Պատրիարքը, որ հանդիսաւոր պտոյտ մը կատարեց Միջին Արեւելքի մէջ, իսկ Էջմիածինն ալ՝ իր Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը, աւանդական ընտրութեամբ։

Թերեւս ուրիշ բարեփոխումներ ալ ծրագրուած են, միշտ անվթար պահելով հիմնական վարդապետութիւնը։ Մոսկուան տեսաբաններ ունի որոնք երբեք չեն անճրկիր, անմիջապէս համապատասխան բանաձեւը գտնելու համար։ Վերագնահատման առաջին ազդանշանը Լենինը ինք տուած էր տարիներ առաջ, հաստատելով հռչակաւոր «Նեպ»ը (տնտեսական նոր քաղաքականութիւն), որ նպաստեց վերելքին։

Քանի որ «նախարար»ը կ'ընդունին, անշուշտ «զինուոր»ն ալ պիտի գործածեն, փոխանակ սա բարբարոս բացատրութեան,— «կարմիր բանակային», բառական թարգմանութեամբ։ Չէ՞ որ բառը արդէն կը գործածուի գրականութեան մէջ։ Զինուորը զինուոր է ամէն տեղ, կարմիր կոչուի թէ դեղին, իր ընկերային ծագումը քաղքենի ըլլայ թէ բանուորական։

Սովորական բառ մը եւս,— «ոստիկան», (փոխան «միլիցիոնէր»ի, որ բոլորովին ուրիշ բան է, կազմուած՝ miliceէն։

Այս խորհրդածութիւնները՝ միջանկեալ։

Ի դէպ, հիմնական խնդիր մը կը զբաղեցնէ մեզ,— քանի որ կարելի է պարբերաբար վերաքննել Սահմանադրութիւնը, անշուշտ պիտի գայ օր մը, Հայաստանի ներքին սահմաններն ալ սրբագրելու, «շտկելու» համար։

Օրինակ՝ Նախիջեւանը, որ Հայաստանի քթին տակն է, բայց տարած կապած են — Սահմանադրութեամբ ալ — Ատրպէջանի հանրապետութեան։

Շ.

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄՆԵՐԸ ԻՐԱՆԻ ՄԷՋ

ԿԱՐՍ-ԱՐՏԱՀԱՆ ԵՒ ԶՕՐ. ԲԱՂՐԱՄԵԱՆ

«Նիւ Եորք Հէրըլտ»ի թղթակիցը կը հեռագրէ Ուաշինգթընէն.—

Հաւանական չէ որ Իրանի տագնապը յանգի զինեալ ընդհարումի մը Խ. Միութեան եւ անգլիախօս ժողովրդապետութեանց միջեւ, բայց կրնայ լրջօրէն վտանգել Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութիւնը։ Այս կարծիքն ունին հոս դիւանագիտական պատասխանատու դիտողները։ Ստալինի տեսակցութիւնը, որուն յաջորդեց խորհրդային պատմագէտ Տարլէի յօդուածը՝ «Իզվեստիա»յի մէջ, կը նկատուի վերջնական նշան մը թէ խորհրդային գործունէութիւնը Իրանի մէջ պիտի չսահմանափակուի Ջլամարտով, ինչպէս կը կարծէին առաջ. (ակադեմական Տարլէ վերջին 8—10 տարիներու ընթացքին եղած է արտայայտիչը Խ. Միութեան արտաքին քաղաքականութեան «ազգայնական» հոսանքին)։

Թէեւ ամերիկեան եւ բրիտանական դիտողները տակաւին մութի մէջ են Մոսկուայի յառաջիկայ շարժումներու մասին եւ ստիպուած են «գուշակութիւններ» կատարել, բայց հետզհետէ կը համոզուին թէ խորհրդային կարեւոր գործողութիւններ տեղի պիտի ունենան, Մ. Ա. Կ. Ապահովութեան Խորհուրդին գումարումէն առաջ։

Հիւս. Իրանէն եւ Թէհրանէն հասած լուրեր կը շարունակեն հաստատել խորհրդային ռազմիկ ուժերու կեդրոնացումը Իրանի մայրաքաղաքին շրջակաները եւ իրանեւթրքական սահմանագլուխին վրայ, բայց անկարելի եղած է ճշդիւ հաշուել այդ զօրամասերուն կարեւորութիւնը։ Լուրերը անոնց թիւը կը ցուցնեն 5—12 զօրաբաժին։ Եւ սակայն Հիւս. Իրանի ճամբաներուն վրայ նշմարուած հրասայլերուն թիւը եւ չափը, ինչպէս եւ բեռնակառքերու թիւը բացորոշապէս կը ցուցնեն թէ խորհրդային ուժերը դիւրաւ կրնան 48 ժամէն նուաճել Իրանի 25—30.000 զինուորները որ տրամադրելի պիտի ըլլան մայրաքաղաքին անմիջական պաշտպանութեան համար, մանաւանդ որ այս վերջինները լաւ սպառազինուած չեն։

Սակայն Ուաշինկթընի մէջ չեն կարծեր թէ խորհրդային զօրքը պիտի գործածուի ջախջախելու իրանեան բանակը։ Անոնց ենթադրութեամբ, եթէ կռիւ տեղի ունենայ Իրանի մէջ, պիտի մղուի Ատրպատականի «ժողովրդավար հանրապետութեան» նոր զօրամասերուն կողմէ որոնք սպառազինուած են Սովետներու ձեռքով եւ խորհրդային մարզիչներ ունին։ Թէեւ այդ զօրամասերը 10 հազարհոգիէն աւելի չեն կազմեր, բայց Իրանի կանոնաւոր զօրքին դէմ կատարուած որ եւ է գործողութեան ատեն, մեծապէս պիտի օգտուին խորհրդային հզօր եւ սպառազէն զօրաբաժիններուն ներկայութենէն, որոնց կը հրամայէ մառէշալ Իվան (Յովհաննէս) Գ. Բաղրամեան։ «Ատրպատականի ինքնավար պետութեան» զօրամասերը, որոնք մարզուած են խորհրդային իշխանութեան կողմէ, եթէ որ եւ է զինուորական գործողութիւն կատարեն, իրենց քաղաքական անմիջական նպատակը պիտի ըլլայ օգնել սովետասէր Թիւտէհ (Զանգուածներ) կուսակցութեան, գրաւելու համար իշխանութիւնը Թէհրանի մէջ։ «Թիւտէհ» կուսակցութիւնը, որ սերտ կապեր ունի Ատրպատականի ինքնավարութեան պաշտպան հոսանքին, «դեմոկրատ» կուսակցութեան հետ, միայն ինը հոգի ունի Թէհրանի Մէճլիսի (Խորհրդարան) 136 անդամներուն մէջ։ Ուրեմն կրնայ իշխանութեան գլուխ գալ եթէ ուժ ստանայ ինքնավար Ատրպատականի նոր բանակէն, որուն իր կարգին պիտի օգնէ խորհրդային բանակը, հրամանատարութեամբ մառէշալ Բաղրամեանի։

Ատրպատականի բանակին զինուորական գործողութիւնը կրնայ զուգադիպիլ խորհրդային պաշտպանութեան ապաւինած քաղաքական նոր շարժումի մը հիւսիսային Իրանի արեւմտեան մասին մէջ, Թրքական սահմանին վրայ։ Իրանեան օրակարգին վրայ կը գտնուի Քիւրտիստանի նոր «ինքնավար» պետութիւնը, նախագահութեամբ սովետասէր քիւրտ ղեկավար Ղազի Մուհամմէտի, որ կառավարութիւն մը կազմած է Մէհապատի մէջ։ Տակաւին ճշդուած չեն այս նոր «ինքնավար» պետութեան սահմանները, որոնք այժմ կը քննուին Ղազի Մուհամմէտի եւ Ատրպատականի վարիչին՝ Փէշավարիի միջեւ։

«ՅԵՏԱՁԳԵԼ, ԱՅԼԱՊԷՍ..»

Ուղղակի բանակցութիւններ

Ուաշինկթընէն կը հեռագրեն Լոնտոնի թերթերուն.— Պ. Կրոմիկօ, խորհրդային դեսպանը, հինգշաբթի օր այցելելով արտաքին գործերու նախարարին, քսան վայրկեան խօսեցաւ, Իրանի գործերուն վրայ։ Դեսպանը մերժեց մանրամասնութիւնները հաղորդել, բայց յետոյ իմացուեցաւ թէ նորէն առաջարկած է 16 օր յետաձգել ռուսեւիրանեան վէճին քննութիւնը, որովհետեւ այժմ բանակցութիւններ կը կատարուին երկու երկիրներուն միջեւ։ Արտաքին նախարարը մերժեց այս առաջարկը, անոր ուշադրութեան յանձնելով նախագահ Թրումընի ըրած յայտարարութիւնները, քանի մը ժամ առաջ։

Արդարեւ, նախագահը ըսած էր մամուլի ասուլիսին մէջ թէ Ապահովութեան Խորհուրդը վերջնապէս պիտի գումարուի երկուշաբթի օր, Նիւ Եորքի մէջ, ինչպէս որոշուած էր։ Նախագահը աւելցուց թէ Մ. Նահանգները ոչ միայն կը պնդեն որ ժողովը գումարուի երկուշաբթի օր, այլեւ կը պահանջեն ստիպողութիւն տալ ռուսեւիրանեան վէճին։ Երբ հարցուցին թէ ի՛նչ պիտի պատահի, եթէ խորհրդային պատուիրակութիւնը պնդէ յետաձգման վրայ, նախագահը պատասխանեց թէ աւելի լաւ է սպասել ժողովին բացման, ուր պիտի վճռուի խնդիրը։ Այս առթիւ Պ. Թրումըն բացատրեց նաեւ թէ ինք համաձայն չէ որ Երեք Մեծերը ժողովի հրաւիրուին, կարգադրելու համար ռուսեւիրանեան վէճը եւ ուրիշ խնդիրներ։ Այսուհետեւ Միացեալ Ազգերու կազմակերպութեան կ'իյնայ զբաղիլ այսպիսի հարցերով։

Խորհրդային դեսպանը երբ իմացաւ յետաձգման մերժումը, յայտարարեց.— «Որ եւ է հապճեպ գործողութիւն Ապահովութեան Խորհուրդին կողմէ պարզապէս պիտի բարդացնէ վէճը»։ Այս առթիւ զրոյց կը շրջէր թէ խորհրդային պատուիրակութիւնը պիտի չմասնակցի ժողովին, բայց պաշտօնապէս չի հաստատուիր այս պարագան։ Պատուիրակութիւնը արդէն իսկ սենեակներ վարձած է Նիւ Եորքի մէջ եւ աւելի հաւանական է որ մասնակցի ժողովին եւ պահանջէ յետաձգել հարցին քննութիւնը։

X Թէհրանէն կը հեռագրեն թէ կացութիւնը խառնակ է։ Կը հաստատուի թէ Ստալին մասնաւոր նամակ մը ուղղած է ոչ թէ Շահին, այլ Իրանի վարչապետին։ Բովանդակութիւնը գաղտնի կը պահուի։

Քրտական խլրտումը եւ Թուրքիոյ վախերը

«Տէյլի Մէյլ»ի թղթակիցը կը հեռագրէ Պոլսէն.— Թուրքիոյ դիւանագէտները այսօր գլխաւորաբար զբաղեցան կարեւոր հարցով մը, ճիշդ այն պահուն երբ բանակցութիւններ կը կատարուին Իրաքի պատուիրակութեան հետ (Սայիտ Նուրի փաշա)։ Ի՞նչ է այդ հարցը.— Անգարայի մէջ հաւանական կը գտնեն որ Խ. Միութիւնը լայնածաւալ փորձեր կը կատարէ քաջալերելու անկախ Քիւրտիստանի մը հաստատումը, անկարգութիւններ յարուցանելու համար Իրաքի եւ Թուրքիոյ Քիւրտերուն մէջ։

Ցարաճուն գործունէութեան լուրեր կը հաս –

ՆԵՏ ՄԸ ԴԷՊԻ ԹՈՒՐՔԻԱ

Մինչ ինքնավար Ատրպատականը զարկ պիտի տայ խորհրդային գործունէութեան Իրանի մէջ, ինչպէս կը սպասեն, «ինքնավար» Քիւրտիստանը կը համարուի նիզակագլուխը խորհրդային գործողութեան՝ Թուրքիոյ դէմ։ Իրաքեան շրջանակներու մէջ չեն կարծեր թէ խորհրդային շարժումը Իրանի եւ Թուրքիոյ դէմ տեղի պիտի ունենայ միաժամանակ. բայց դիտել կուտան թէ շատ քիչ հաւանականութիւն կայ որ մառէշալ Բաղրամեանի պէս առաջնակարգ խորհրդային զօրավար մը ղրկուած ըլլայ միայն զինուորական անկարեւոր գործողութիւն մը կատարելու համար Իրանի մէջ։ Իր հայկական ազգութիւնը կրնայ կապուիլ Մոսկուայի պահանջին հետ՝ Կարսի եւ Արտահանի թրքական նահանգներու մասին, պահանջ մը որ ներկայացուեցաւ յանուն եւ յօգուտ Խ. Հայաստանի։ Այսպէս, կը կարծուի թէ մառէշալ Բաղրամեան հիւս. Իրան հասած է այն պատճառով որ Մոսկուա կ'ուզէ գետինը պատրաստել, ի հարկին շարժելու համար Թուրքիոյ դէմ, բան մը որ անխուսափելի կը համարուի, եթէ խորհրդային դիւանագիտութիւնը չկրնայ գլուխ հանել իր առաջադրութիւնները։

... Թուրքիոյ եւ Իրանի խնդիրները պէտք է քննուին միասնաբար։ Քարիւղի եւ հաղորդակցութեանց խնդիրները պէտք է կարգադրուին միջազգային հիման վրայ եւ ոչ թէ երկկողմանի համաձայնութիւններով։ Բայց ամէն բանէ վեր՝ իւրաքանչիւրը, մէջն ըլլալով Ռուսերն ալ, պէտք է ըմբռնէ թէ «ազգային ապահովութիւնը», թէեւ աւելի դիւրաւ կը ստացուի քան հաւաքական ապահովութիւնը, միայն ժամանակաւոր պիտի ըլլայ եւ խախուտ, քանի որ պիտի ըլլայ ապահովութիւն մը առանց խաղաղութեան։

Նին Դամասկոսէն եւ Երեւանէն, ուր, տարօրինակ բան, Քիւրտերը տրամադիր են գործակցելու Հայկ. Կոմիտէին հետ, որ կը գտնուի Ռուսիոյ հովանաւորութեան տակ: Ցամառ զրոյց կը շրջի թէ Թուրքեւիրանեան դաշնագիրը, որ պիտի ստորագրուի յառաջիկայ շաբթու, գաղտնի յօդուածներ կը պարունակէ, հաւաքական ձեռնարկներ կատարելու համար Թուրքիոյ եւ Իրաքի սահմանագլուխին վրայ, քրտական ապստամբութեան մը պարագային: Մոսկուայի անթելը հեռաձայնէ աւելի կը ձաղկէ Անգարայի իրաքեան պատուիրակութիւնը, դիտել տալով թէ անոր նպատակն է հակախորհրդային ծրագիրներ մշակել:

Սայիտ Նուրի փաշա, Իրաքի երբեմնի վարչապետը, պատասխանելով Թուրք խմբագիրներու հարցումներուն, չափազանց դիւանագիտական յայտարարութիւններ ըրաւ: Իր կարծիքով, «խորհրդային վտանգ մը գոյութիւն չունի Միջին Արեւելքի մէջ»: Երբ հարցուցին թէ Քիւրտե՞րն են այն «վտանգաւոր տարրերը» որոնց դէմ հաւաքական միջոցներ ձեռք պիտի առնուին, Նուրի փաշա չուզեց պատասխանել:

Պաղտատէն հասած հեռագրի մը համաձայն, 30.000 հոգինոց քրտական բանակ մը համախմբուած է Ատրպատականի մէջ, պատրաստ՝ անմիջապէս գործի ձեռնարկելու, հրամանատարութեամբ Մոլլա Մուսթաֆայի: «Տէյլի էքսփրէս»ի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ բրիտանական զօրամասեր կեդրոնացած են Քէրքիւքի շրջակաները, նաւթուղիներուն մօտ եւ թէ Իրաքի կառավարութիւնը զինուորներ համախմբած է սահմանագլուխին վրայ, ի նախատեսութիւն քրտական արշաւանքի մը:

Եթէ Ամերիկան չօգնէ

Արտաքին Նախարար Պ. Պինօ ունկնդրութեան ընդունելով ամերիկեան մամուլի ներկայացուցիչները, պարզեց Ֆրանսայի արտաքին քաղաքականութեան հիմնական կէտերը: Մասնաւորապէս ծանրանալով Մ. Նահանգներու նիւթական աջակցութեան վրայ, յայտարարեց.

— «Ես չեմ կարծեր թէ Ֆրանսան բոլորովին պիտի կործանի, եթէ չյաջողինք ստանալ մեր խնդրած փոխառութիւնը եւ կը հասկնամ այն պատճառները որոնց համար Մ. Նահանգներուն մէջ շատեր կը դժկամակին դրամ փոխ տալ եւրոպական երկիրներու, երբ ամերիկեան ժողովուրդը ինք ծանր տուրքերու ենթարկուած է: Բայց մեր ձեռնարկին ձախողումը պատճառ պիտի ըլլայ որ աւելի երկար տեւէ եւ դանդաղի մեր վերակազմութիւնը: Տարակոյս չկայ թէ ամերիկեան օգնութիւնը թանկագին, նոյնիսկ անհրաժեշտ պիտի ըլլար մեզի համար: Անշուշտ մեր խնդրանքին ձախողումը կարգ մը հետեւանքներ պիտի ունենայ: Օրինակի համար, խոր յուսախաբութիւն պիտի պատճառէ Ֆրանսայի հանրային կարծիքին եւ ատով իսկ քաղաքական հետեւանքներ պիտի ունենայ: Ատիկա պատճառ պիտի չըլլայ որ մենք վերաքննենք կամ վերակազմենք մեր դիւանագիտական ուղղութիւնը, բայց գրեթէ անխուսափելի է որ պիտի հարկադրուինք ուրիշ ուղղութեամբ կազմակերպել մեր տնտեսական կացութիւնը»:

Նախարարը յետոյ խօսեցաւ Սպանիոյ մասին: Ֆրանսա տակաւին չէ ստացած Մ. Նահանգներուն վերջնական պատասխանը եւ պիտի սպասէ, խնդիրը Ապահովութեան Խորհուրդին ներկայացնելէ առաջ: Նոյնիսկ հաւանական է որ Ֆրանսա առանձին ներկայացնէ այդ խնդիրը: Գալով անգլեւ-ֆրանսական յարաբերութեանց, Սուրիա — Լիբանանի հարցին կարգադրութիւնը ճամբան կը բանայ զինակցութեան մը համար, որ կրնայ իրականութիւն դառնալ, երբ լուծուին Գերմանիոյ վերաբերեալ խնդիրները: «Գերմանական հարցին կարգադրութիւնը միակ ճշմարիտ արգելքն է զինակցութեան կնքումին: Սակայն հարկ է որ չեշտեմ թէ անգլեւֆրանսական յարաբերութիւնները արդէն իսկ այնքան առողջ հիմերու վրայ կը գտնուին որ, գրաւոր զինակցութեան մը կնքումը պարզ ձեւակերպութիւն մը պիտի ըլլայ: Ամէն պարագայի մէջ, ես պիտի նախընտրէի «առանց թուղթի կարգադրութիւն մը», քան «առանց կարգադրութեան թուղթ մը»:

Պ. Պինոյի յայտարարութիւնները այն տպաւորութիւնը ձգած են թէ Ֆրանսա ի հարկին պիտի դիմէ Խ. Միութեան, տնտեսական աջակցութիւն ապահովելու համար: Պ. Լէոն Պլում, որ Ամերիկա կը գտնուի, փութաց լուսաբանել հանրային կարծիքը, բացատրելով թէ սխալ հասկցած են արտաքին նախարարին խօսքերը: Նախկին վարչապետը առաջին տեսակցութիւնը ունեցաւ նախագահ Թրումընի հետ եւ լրջօրէն գործի ձեռնարկած է: Իր գլխաւոր նպատակը պիտի ըլլայ մեծագումար փոխառութիւն մը ստանալ եւ ապահովել Մ. Նահանգներուն աջակցութիւնը՝ Ֆրանսայի վերաշինութեան համար:

ՍՈՖԻԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ կառավարութիւնը պիտի հրաժարի, որպէսզի կարելի ըլլայ ընդլայնել դահլիճը, երկու ընդդիմադիր նախարարներ առնելով:

ՀԱՅ ՄԸ ՆԱՑԻՆԱՀԱՐ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

ՎԻԷՆ (Ցառաջ).— Երեքշաբթի օր, 19 Մարտ, կէսօրէն վերջ լսեցինք թէ խորհրդաւոր պարագաներու մէջ սպաննուած է Նազարէթ Գարա Օհանեան (Գարաօղլանեան ?) 37 տարեկան, Սեբաստիոյ գիւղերէն, համեստ գործաւոր մը որ ամուրի էր եւ կ'ապրէր առանձին Վիէնի մէկ թաղին մէջ: Տեղական թերթերը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կուտան.—

Երեքշաբթի ժամը 3.30ին տանտերը դրացիները ծուխ կը նշմարեն Նազարէթի բնակած սենեակէն, կը փորձեն ներս մտնել, բայց դուռը գոց էր: Անմիջապէս լուր կուտան հրշէջներուն եւ ոստիկանութեան, որոնք դուռը խորտակելով ներս կը մտնեն եւ ապշահար կը տեսնեն դժբախտ Նազարէթին արիւնաներկ դիակը փռուած յատակի վրայ, վիզը կիսովին անջատուած մարմինէն: Քննութիւնները ցոյց կուտան թէ ենթական սպաննուած է կացինով, զարնուած ետեւէն, իր ճաշը պատրաստած ատեն: Ըստ բժշկականտեղեկագրին ոճիրը գործուած է իմացուելէն 24 ժամ առաջ: Գալով տունը կրակ ձգելու խնդրին, կը կարծուի թէ ոճրագործները իրենց ոճիրը գործելէն շատ վերջը դարձեալ եկած ու ուզած են այրել զոհին մարմինը քարիւղով: Զօրաւոր կասկածներ կան թէ ոճիրը գործուած է դրամի համար: Քննութիւնները խստիւ յառաջ կը տարուին: Դիակը փոխադրուած է հիւանդանոց, դիազննութեան համար:

Նազարէթը Ֆրանսական հպատակ էր եւ կատարած էր իր զինուորական պարտականութիւնը այս վերջին պատերազմին: Նախկին որբ էր եւ կ'ապրէր քաշուած կեանք մը:— Գարուճի

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՊԱՐԵՆԱՒՈՐՄԱՆ առթիւ, Մ. Նահանգներու նախկին նախագահը, Հուվըր, որ պիտի քննէ ամբողջ Եւրոպայի պարենաւորման տագնապը, յայտարարեց թէ Ֆրանսան ալ կը կարօտի անմիջական օգնութեան, յառաջիկայ չորս ամիսներու ընթացքին: Միլիոնաւոր բնակիչներ եւ մանաւանդ մանուկներ կան որ կը տառապին սնունդի նուազութենէն: Անցեալ յուլիսէն ի վեր Ֆրանսա իրեն եւ Հիւս. Ափրիկէի համար ստացած է 2.600.000 թոն ցորեն, որուն 2.300.000 թոնը ճարած են Մ. Նահանգները, մնացեալը՝ Քանատա: Եթէ կարելի ըլլայ պահել հացի եւ ճարպեղէնի ներկայ բաժնեչափը, յառաջիկայ չորս ամիսներու ընթացքին, Ֆրանսան կրնայ դիմանալ, հակառակ ուրիշ ուտեստներու յարաճուն նուազութեան:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ վեց զօրադասեր եւս պիտի արձակուին, Մայիսէն մինչեւ Սեպտեմբեր:

ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԵՑԱՒ Աուշվիցի դժոխքին նախկին տնօրէնը, Ռուտոլֆ Հօէս, որ խոստովաներ է թէ երկու միլիոն հոգի բնաջնջել տուած է կազարձակ սենեակներու մէջ, ինչպէս կը գրեն թերթերը:

ՍԱՀՄԱՆԱԴԻՐ ԺՈՂՈՎԸ հինգ ժամ վիճաբանելէ վերջ քուէարկեց Իրաւունքներու Յայտարարութեան վերջին յօդուածը, որ կ'ըսէ,— «Ներկայ Յայտարարութեան մէջ արձանագրուածիրաւունքներուն ապահովումը, ժողովրդապետական հաստատութեանց պահպանումը եւ ընկերային յառաջդիմութիւնը կը պահանջեն որ ամէնքն ալ ճանչնան եւ կատարեն իրենց պարտականութիւնները,— քաղաքացիները պէտք է ծառայեն Հանրապետութեան, զայն պաշտպանեն իրենց կեանքի գնով, մասնակցին պետութեան ծախքերուն, իրենց աշխատանքով նպաստեն հասարակաց բարիքին եւ իրարու օգնեն եղբայրաբար»:

ՆԻՒՐԸՆՊԷՐԿԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ Մարտ21ի նիստին մէջ Կէօրինկ խստօրէն հարցաքննուելով բրիտանական դատախազին կողմէ, ստիպուեցաւ խոստովանիլ կարգ մը պատասխանատուութիւններ: Դատախազը յայտարարեց թէ տասը միլիոն Հրեաներ եւ Սլաւներ բնաջնջուած են վեց տարուան ընթացքին: Ամբաստանեալը պատասխանեց, — «Ամէն բան գաղտնի կը պահուէր ինծմէ»: Դատախազը դիտել տուաւ թէ հազարաւոր ստորադաս պաշտօնեաներու հրահանգուած էր ոչնչացնել չարչարանքի եւ բնաջնջումի փաստերը, Դաշնակիցներու ժամանումէն առաջ: Այս առթիւ փաստեր եւ վկաներ ալ յիշեց: Կէօրինկ ի վերջոյ յայտարարեց.— «Ես չեմ կարծեր թէ Հիթլէր գիտէր այդ բաները: Ես ինքս չէի գիտեր սպանութեանց այդքան մեծ համեմատութիւնը»:

ՄԷԿ ՕՐ ԴԱԴԱՐՄԱՆ եւ 200.000 մարք տուգանքի դատապարտուեցաւ Պերլինի թերթերէն մէկը, որ գրած էր թէ մառէշալ Ժուկով պիտի հրաժարի:

ՎԻԷՆ.— Մարտ 17ին տեղի ունեցաւ ներդաղթի մաս կազմող կօշկակարներու «Արտէլ»ի ժողովը 25 կօշկակարներու ներկայութեամբ, եւ ընտրեց վարչութիւն մը (Ս. Քէօսէեան, Պ. Զէլէպեան, Ռ. Գարաճեան, Ն. Օհանեան, Գ. Պալեան): Այն կօշկակարները որ կ'ուզեն «Արտէլ»ի մաս կազմել, թող դիմեն հետեւեալ հասցէներուն,— Փասկալի շրջան՝ Եղիշէ Զէլէպեան, rue Peysseneau, rue Lafayetteի շրջան՝ Ռափայէլ Գարաճեան:

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէին ժողովի կը հրաւիրէ.— Վռամեան ենթակոմիտէն՝ այսօր, շաբաթ ժամը 8ին: Կարօ եւ Մարզպետ խումբերը՝ կիրակի առտուան ժամը 10ին: Քրիստափոր ենթակոմիտէն կիրակի ժամը 3ին: Թաթուլ խումբը՝ կիրակի ժամը 2ին: Հայաստան ենթակոմիտէն՝ երկուշաբթի ժամը 8ին: Ժողովները տեղի կ'ունենան սովորական հաւաքատեղին:

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ֆր. Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ Մարտ 25ին, երկուշաբթի երեկոյեան ժամը 8.30ին, իր սրահին մէջ, 29b, Bd. Carnot:

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ԱԶԳ. ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԸ

24 Մարտ կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Սալ տը լա Շիմիի մէջ (28 rue St. Dominique), կը ներկայացնէ Յ. Պարոնեանի

Պաղտասար աղբար

Խիստ ծիծաղաշարժ զաւեշտ, 3 արար, բեմադրութիւն՝ Վահրամ Սվաճեանի: Տոմսերու գիները 200, 150, 100, 75 եւ 50 ֆրանք:

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ, Ժանթիյեի – Պիսէթրի ԿրԹ. յանձնախումբին կողմէ, ի նպաստ դպրոցին, այս շաբաթ, ժամը 3էն մինչեւ 12, Պ. Յովհաննէսեանի սրահին մէջ, Rue Pierre Curie, K. Bicêtre:

Ընտիր նուագախումբ, գեղարուեստական բաժին, աժան եւ ճոխ պիւֆէ: Մուտք 50 ֆրանք:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի ընկերական հաւաքոյթը՝ կազմակերպուած Շրջ. վարչութեան կողմէ, այս կիրակի կէսօրէն վերջ ժամը 3էն 12 Salon Colbertի ընդարձակ սրահին մէջ: Հայկ. եւ եւրոպական պարեր, ընկերակցութեամբ նուագախումբի մը:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, մասնակցութեամբ 8 խումբերու: Ճոխ պիւֆէ: Մուտքը հրաւէրով:

ՎԵՐԱՊԱՀՈՒԱԾ ՕՐ, Մայիս 11, շաբաթ ժամը 3—7, Բարեգործականի 40ամեայ յոբելեան:

ԹԱՌԻՍ ԱԲԳԱՐԻ մահուան առթիւ ճաշարանապետ Յարութիւնի (Arthur) ձեռքով բարեկամներու շրջանակի մէջ հանգանակուած 1340 ֆրանքէն 740 կը նուիրեն Ֆր. Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին, իսկ 600 ֆրանք ալ Վեթերաններու Ֆոնտին: Ստանալ «Ցառաջ»էն:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ Սահակ Օհանեան Ֆէքէցի (Ատանա) պատերազմէն առաջ կը գտնուէր Հարաւային Ամերիկա Mitre 125 Avellaneda (F. C. S.) R. Argentina: Իմացնել եղբօրը՝ Աւետիս Օհանեանի (սափրիչ), s)Auban s)Durance, Basses Alpes (France): Կը խնդրուի ամերիկահայ թերթերէն արտատպել:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ Պօղոս Շէրէմէթեան, պատերազմէն առաջ կը գտնուէր ատամնաբոյժ Մկրտիչ Տէր Յակոբեանի մօտ, 441 Bds. Calle Predas, Montevideo (Uruguay): Իմացնել քրոջը Prlantin Cheremetian, 36 rue Mr le Prince, Paris (6): Կը խնդրուի «Arménia» էն արտատպել:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ Յակոբճան Տաւօյեան, բնիկ Այնթապցի: Պատերազմէն առաջ հաստատուած էր Փարիզ: Տեղեկացնել Պ. Իսկէնտէր Ն. Թօքաթլեանի, 34 rue des Chapeliers, Մարսէյլ: Զինք փնտռող հօրեղբօրորդւոյն հասցէն Mr. Dikran Davoian, Cale Charkas, No. 3279, Buenos Aires, R. Argentine:

Le Gérant : H. AGONEYAN

Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, [illegible]

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

HARATCH - Fondé 1925 -
R. C. S. 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԲԱԺՆԵԳԻՆ.— Տար. 750, 6ամս. 400, 3ամս. 200 ֆրանք

Dimanche 24 Mars 1946 Կիրակի 24 Մարտ

ԺԸ. ՏԱՐԻ — 18e Année N° 4568-Նոր շրջան թիւ 297 — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ՝ 3 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԹՇՆԱՄԻՆ ՄԵՋԻ ՕՐԻՆԱԿ

Փետրուար 4ին նոր Յանձնախումբ մը կազմուեցաւ Փարիզի մէջ, հետապնդելու համար Հայկական Դատը։ Միեւնոյն ատեն որոշուեցաւ պարբերաբար տեղեկութիւններ հաղորդել մամուլին, պաշտօնական զեկոյցներով, որպէսզի հակասութիւններ չծագին ։

Ոչ մէկ վաւերական տեղեկութիւն՝ այդ օրէն ի վեր։ Գիտենք, միայն, որ Յանձնախումբը նիստ կը գումարէ, ամէն Չորեքշաբթի, իր դիւանով կամ խառն։ Յետոյ, իմացանք թէ երեք անգամ փարթամ սեղաններ սարքեր են, ի պատիւ օտար հիւրերու։ Վերջին երկուքը՝ մասնակցութեամբ Յանձնախումբին հատընտիր (յառաջդիմակա՞ն) անդամներուն ։

Եթէ մեր տեղեկութիւնները սխալ չեն, այժմ կը խորհին փառաւոր երեկոյթ մը սարքել շքեղ սրահի մը մէջ, ի խնդիր հանգանակութեան որ պիտի կատարուի ճառերով, պարերով եւ գինարբուքով։ «Բաժակները լի՜քը լի՜քը»։

Ուրեմն, միշտ «ի ձայն փողոյ եւ թմբկի»։ Վերջապէս ոտքի հանելու համար Եւրոպան, որ դժբախտաբար շատ քիչ բան կը հասկնայ մեր հոգերէն եւ պահանջներէն։ Որ ձեռքդ կը սեղմէ սիրալիր եւ ժպտադէմ կը բարեւէ, կէս ժամ վերջը մոռնալով անունդ անգամ։ Ինչպէս անկիւնի ծխծղուն ցնծուհին ։

Թերեւս ուրիշ ծրագիրներ ալ մշակած են, որոնց մասին լուր չունինք ։

Անշուշտ ծուռ չեն մեկներ, եթէ իրենց ուշադրութեան յանձնենք մէկ - երկու նկատողութիւններ։ «Ի պէտս զարգացելոց»։

Մեր ուզածը մէկ բան է,— գործել ճիշդ այնպէս ինչպէս կը գործէ թշնամին, տարիներէ ի վեր, եւ մանաւանդ հիմա։ Ցանցեր լարելով ամէն տեղ, զարնելով բոլոր բանալի - դուռները, բայց զգուշանալով ցուցամոլութենէ եւ խուժանավարութենէ։ Նուիրուելով ծրագրեալ, մեթոտիկ աշխատանքի մը, որ հետքեր ձգէ, եւ ոչ թէ օճառի պէս փրփրելով, անոր պէս ալ ցնդի։

Քաղաքականութիւնն ալ ծով մըն է ուր կրնայ յաջողիլ, մէկ ափէն միւսը հասնիլ միայն ա՛ն որ գիտէ լողալ, վարպետօրէն խաղալ ծփուն ալիքներուն հետ։

Ահա տեսէք,— Թուրք մամուլը չանթեր կը տեղայ ամէն օր։ Կը ծաղրէ, կը մրոտէ, կը զրպարտէ, կը սպառնայ։ Յաճախ ալ կը փչէ.— «Թուրքերը պատրաստ են կռուելու մինչեւ որ միակ զինուոր մը մնայ տունի մը վրայ, մինչեւ որ մեռնի վերջին Թուրքի տղան», ինչպէս կ'ազդարարէր Անգարայի անթենը։

Սակայն այս բոլորը՝ իր երկրին մէջ։ Երբ կարգը կուգայ արտասահմանի, գործունէութեան եղանակներն ալ կը փոխուին։

Եւրոպայի թէ Ամերիկայի մէջ, աւելի շատ անոնց գործն է որ կը տեսնես, եւ ոչ թէ մերկապարանոց կերպարանքը։

Ամէն տեղ են անոնք։ Դիւանագիտական գրասենեակներէն մինչեւ լրագրական խուցերը։ Փարթամ հիւրանոցներէն մինչեւ գաղտնի նրբանցքները։ Պողոտաներու սրճարաններէն մինչեւ սեղանաւորական հաստատութեանց սրահները։ Ամէն տեղ են՝ գործով։ Չեն երեւար, չեն պոռար, ճարտասանական մարզանքներ չեն փորձեր, բայց կը գործեն։ Ներկայ են ամէն ժամ, եւ կը գործեն ։ Մինչ դուն կը յաւակնիս դատ, դոնէ դետին շահիլ գոռում - գոչումներով։

Ո՜րքան պերճախօս փաստեր, այստեղ եւ ամէն տեղ։ Տարիներէ ի վեր։

Դեռ այս շաբթու փարիզեան շաբաթաթերթ մը, Carrefour, որ Դիմադրական Ճակատին մաս կը կազմէ, սկսած էր յօդուածաշարք մը ի փառս նոր Թուրքիոյ,— « Մայրը հարէմի մը մէջ կ'ապրէր, աղջիկը Կեսար կը կարդայ եւ Մոլիէռ կ'արտասանէ»։ (21 Մարտ)։

Յօդուածագիրը, Ռօման Ֆաժան, վիպաշունչ տողեր կը ստորագրէ, ապացուցանելու համար թէ Թուրքիան բոլորովին բարեփոխուած, անճանաչելի դարձած է 25 տարուան մէջ, թէ անիրաւութիւն է Փաշական կոչել զայն, թէ... (Թղթակիցը «Արեւելեան նահանգները», Կարին, Կարս, Արտահան եւն. գացած է եւ յաջորդով պիտի դրէ իր տպաւորութիւնները)։

Դուն հով կը ցանես բարձրաձայն, ան ցորեն կը քաղէ անաղմուկ։ Ցուշիկ - յուշիկ ։

Շ.

ՍՊԱՐԱՊԵՏ ՍԹԱԼԻՆ
(Քիչ անգին՝ իր յայտարարութիւնները)

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՀԱՄԱՍՏԵՂ

«Հայրենիք»ի այս տարուան տարեգրքին մէջ (Դ.) կը գտնենք անդիր տեղեկութիւններ Համաստեղի մասին, Մ. Ա. ստորագրութեամբ։

Երիտասարդ գրագէտը ծնած է Խարբերդի Փէրչէնճ գիւղը, 1895ին։ Իր պատանութիւնը անցած է գիւղին մէջ, որ խորապէս ազդած է իր մանկական երեւակայութեան վրայ իր հեռաւոր լեռներով, եկեղեցիներով, սուրբերով, քարաշէն կամուրջներով, մշակներով։ Գիւղական դպրոցը լրացնելէ վերջ, մտած է Մէզրէի Կեդր. վարժարանը, որուն տեսուչն էր Արաբկիրի նախկին Մերուժան վարդապետը (յետոյ Տիգրան Աշխարհունի), զոհ՝ 1915ի Հայաջինջ Սարսափներուն։ Այդ վարժարանին մէջ է որ կը սկսի առաջին գրական փորձերը, ոտանաւորներու տետրակով մը։

Կեդրոնականը աւարտելէ վերջ, մէկ տարի ուսուցչութիւն կ'ընէ գիւղական դպրոցի մը մէջ, 60 աշակերտներով։ Հայրը, որ 1912ին Ամերիկա գացած էր, իր քով կը կանչէ տղան, եւ Համաստեղ 1913ին կը գաղթէ հոն։ Դժուարութեամբ կը վարժուի խորթ միջավայրին, եւ անընդհատ կը կարդայ, միեւնոյն ատեն հետեւելով զանազան դասընթացքներու։ Կը մտնէ «Հայրենիք»ի շրջանակը, եւ կը վերսկսի գրական փորձերը։ 1917ին առաջին անգամ ըլլալով կը հրատարակուի իր մէկ բանաստեղծութիւնը «Հայրենիք» օրաթերթին մէջ։ Յետոյ կը դառնայ մշտական աշխատակից «Փիւնիկ» ամսագրին, շարունակելով գրել նաեւ «Հայրենիք»ի։ Այդ երկու թերթերուն մէջ գրած կտորները կրնան հատոր մը կազմել։

Ապա նորէն կը սկսի թարթափումներու, երազներու շրջանը։ 1920ին մէկ տարի կ'անցընէ Նիւ Եորքի մէջ, ուր կը ծանօթանայ Շիրվանզադէի եւ առաջին օրէն կը մտերմանայ անոր հետ։ Հանգուցեալ գրագէտին ազդեցութիւնը վճռական կ'ըլլայ Համաստեղի վրայ, որ այնուհետեւ կը նուիրուի իրապաշտ գրականութեան։ Այդ շրջանին իր ամէնէն յաջող գործը՝ «Տափան Մարգար», կը հրատարակուի «Հայրենիք» օրաթերթին մէջ։ Իսկ երբ լոյս կը տեսնէ «Հայրենիք» ամսագիրը, Համաստեղ կը դառնայ անոր մնայուն աշխատակիցը, միեւնոյն ատեն գրելով զանազան թերթերու եւ տարեգիրքերու մէջ (աշխատակցած է նաեւ «Յառաջ»ի)։

Իր վիպակներէն լոյս տեսած են երկու հատորներ միայն, «Գիւղը» եւ «Անձրեւը»։ Ունի բանաստեղծութիւններ, թատերգութիւններ եւ «Սպիտակ Ձիաւորը» վէպը, որ մնաց կիսաւարտ, «Հայրենիք» ամսագրին մէջ։

Վերջին տարիներս նորէն կը տառապի ներքին դժգոհութենէ մը։ «... Առօրեայ կեանքն ու հոգերը շատ քիչ ժամանակ կուտան գեղեցիկ բաներու մասին մտածելու եւ կամ նոյն իսկ վերջալոյս մը տեսնելու»։

Անշուշտ ժամանակաւոր է այս տաղնապն ալ, հետեւանք՝ Հայրենի հողէն հեռու ապրելուն ։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԵՒ Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

«L'Ordre» օրաթերթը երէկուան թիւով, առաջին էջին վրայ հրատարակած է Պ. Արշակ Չօպանեանի մէկ յօդուածը, հետեւեալ խորագիրներուն տակ.— «ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԵՒ Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ։ Հայերը կը պահանջեն Ռուսիոյ կցել Թրքահայ նահանգները»։

Յօդուածը կը պարզէ Հայկական Հարցին զանազան երեսները,— Դաշնակիցներու հանդիսաւոր խոստումները 1914ի պատերազմին ատեն, ռուսական յեղափոխութիւնը, Հայկական Հանրապետութեան հաստատումը 1918ին եւ անոր ճանաչումը Դաշնակիցներուն կողմէ, նախ՝ փաստօրէն, յետոյ Սեւրի դաշնագրով, Ուիլսընի սահմանագծումը, յետոյ «Թրքասիրական նոր ալիք մը Եւրոպայի մէջ» որուն հետեւանքով Ֆրանսացիները Թուրքերուն կը վերադարձնեն Կիլիկիան, Թուրքերը անգամ մը եւս կը յարձակին Կովկասեան Հայաստանի վրայ եւ կը գրաւեն կարեւոր շրջան մը զոր կը պահեն մինչեւ այսօր, Լօզանի տխրահռչակ խորհրդաժողովը (1923) ուր դաշնակից պետութեանց ներկայացուցիչները «խոնարհեցան Թուրքերուն առջեւ, իբրեւ թէ անոնք ըլլային յաղթականները», այդ առթիւ ստորագրուած դաշնագիրը որուն մէջ Հայաստանի անունն անգամ չի յիշուիր, Պոլսոյ պարպումը եւն.։ Յետոյ կը ներկայացնէ Հարցին այսօրուան վիճակը.—

« Խ. Միութեան կեդրոնական կառավարութիւնը, որ այսօր կը պահանջէ Կարսի եւ Արտահանի շրջանները, ի վիճակի չըլլալով ընդդիմանալու երբ Թուրքերը կը գրաւէին զանոնք, առժամապէս անոնց թողած էր Անգարայի հետ կնքուած բարեկամական դաշնագրով մը»։

Յետոյ շեշտելով Խ. Հայաստանի զարգացումը 25 տարուան ընթացքին, շնորհիւ Խ. Միութեան աջակցութեան, կը յիշէ կարգ մը վիճակագրական թիւեր,— Հայկական հանրապետութեան այսօրուան նեղ սահմաններուն վրայ, ուր միայն 750.000 բնակիչներ կային առաջ, այժմ կը գտնուին 1.250-000 հոգի որոնց աւելի քան մէկ միլիոնը Հայեր են։ Այս երկրորդ համաշխարհային պատերազմին մէջ ալ Հայերը կռուեցան քաջաբար, կարմիր բանակին տուին 70 զօրավարներ եւն.։ Եզրակացութիւն,— Հայերը միաձայնութեամբ կը պահանջեն որ Կովկասի հանրապետութեան միացուին Թուրքիոյ հայկական նահանգները, գոնէ Ուիլսընի սահմաններով։ Այդ նահանգներուն մէջ Հայեր չկան, ջարդուած կամ տարագրուած ըլլալով, բայց Թուրքերն ալ աննշան թիւ մը կը կազմեն, եւ աւելի շատ Քիւրտեր կը տեսնուին, սահմանափակ համրանքով։ Արդարութիւնը կը պահանջէ ազատագրել այդ մարտիրոսացեալ հողերը եւ կցել Երեւանի հանրապետութեան եւ հրաւիրել Թրքական կառավարութիւնը որ հայ ժողովուրդին վերադարձնէ յափշտակուած հանրային եւ անհատական ստացուածքները։

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՎԱԽ ՉԿԱՅ, Կ'ԸՍԷ ՍԹԱԼԻՆ

Ամերիկեան գործակալութիւն մը երեք հարցումներ ուղղելով սպարապետ Սթալինի, պատասխանն ստացաւ գրաւոր.—

Ա. հարցում.— Ի՞նչ կարեւորութիւն կ'ընծայէք Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան, իբրեւ միջոց մը աշխարհի խաղաղութիւնը պահպանելու ։

Պատասխան.— Ես ամենամեծ կարեւորութիւնը կ'ընծայեմ Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան, որ արժէքաւոր ազդակ մը կը կազմէ խաղաղութեան եւ միջազգային ապահովութեան պահպանումին համար։ Այդ կազմակերպութեան ուժը կը կայանայ անոր մէջ որ հիմնուած է պետութեանց հաւասարութեան սկզբունքին վրայ, եւ ոչ թէ կարգ մը պետութեանց կողմէ ուրիշներու տիրապետութեան վրայ։ Եթէ Մ. Ա. Կ.ը յաջողի պահպանել հաւասարութեան այս սկզբունքը, անկասկած դրական մեծ դեր մը պիտի կատարէ, երաշխաւորելու համար տիեզերական խաղաղութիւնը եւ ապահովութիւնը ։

Բ. հարցում.— Ձեր կարծիքով, ի՞նչ է պատճառը պատերազմի այն վախին որ կ'արտայայտուի շատ մը ժողովուրդներու եւ ազգերու մէջ։

Պատասխան.— Ես համոզուած եմ թէ ոչ ազգերը, ոչ ալ անոնց բանակները ուրիշ պատերազմ մը կ'ուզեն։ Անոնք խաղաղութիւն կ'ուզեն եւ կը ջանան ապահովել խաղաղութիւնը։ Կը նշանակէ թէ «պատերազմի ընթացիկ վախը» այս կողմէն չի գար։ Ես կը կարծեմ թէ «պատերազմի ներկայ վախը» կ'արծարծուի կարգ մը քաղաքական խմբակցութեանց կողմէ որոնք քարոզութիւններ կը կատարեն նոր պատերազմի մը համար եւ այսպէս անվստահութեան եւ անստուգութեան սերմեր կը ցանեն ։

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՄԵՐ ԼԵԶՈՒԻՆ ՈՒՂՂԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Բ.

Իմ նպատակս է ցոյց տալ ուղղագրական բարեփոխութեանց դժուարութիւնները, եւ այս՝ ի հեճուկս այն քերականագէտներուն, որոնք իրենց համբաւին ուժով եւ նոր Մեսրոպի մը յաւակնութեամբ՝ հրապարակ բերին «ուղղագրուած» լեզու մը, առանց մոռնալու մեղքը նետել կառավարութեան մը ուսին։ Եւ այս՝ ըսելու համար թէ ուղղագրական վէճը աստուխի նիւթ չէ (եւ նման հաւաքոյթներու եզրակացութիւնը, թէր կամ դէմ, չի կրնար ներկայացնել որ եւ է արժէք), ոչ այ մամուլի վիճաբանութեան առարկայ (անոր համար որ կարելի չէ հարցը պարզել թէքնիկ պատճառներով, յետոյ որովհետեւ ժողովուրդին անհասկնալի, իբրեւ ակադեմական կամ մասնագիտական նիւթ)։

Աշխատինք, սակայն, հարցը ներկայացնել իր պարզագոյն ձեւին մէջ, համառօտակի։

Նախ, ի՞նչ կը նշանակէ ուղղագրութիւն։

Բառը տարտամ է եւ չփոթ՝ հակառակ քերականութեան մեր դասագիրքերուն կարճ ու պարզուկ սահմանումին։ Ուղղագրութիւն կը նշանակէ ուղիղ գրել, բայց երբ կը հարցնենք թէ ո՞րն է ուղիղ գրելու ձեւը, ըստ աւանդութեա՞ն թէ ըստ լսողութեան, իրարու դէմ կը ճակատին երկու վարդապետութիւններ։

Իրականին մէջ, ուղղագրութիւնը ուրիշ բան չէ՝ բայց եթէ ձայնը,— գիտակցական կենդանի թրթռացում մը,— վերածել պահածոյի, ճիշդ ինչպէս թարմ բանջարեղէնը կը պահեն տուփի մէջ։ Պահածոյի տուփը, այստեղ, կը կոչուի ժամանակ,— ձայնը երկարաձգելու համար յաւիտենականութեան մէջ։ Այսպէս, Մեսրոպ իր ուղղագրութեամբ կը ջանայ Ոսկեդարու ձայնը հասցնել մեզի։ Նոյն պահածոյի տուփը երբեմն կը կոչուի տարածութիւն,— ձայնը հասցնելու համար մինչեւ հեռուները։ Այսպէս, ընդունուած ուղղագրութեամբ, եղբայրս կը ջանայ իր՝ ձայնը Պոլիսէն հասցնել Փարիզ։

Ուրեմն, պատկերի կը վերածուի ձայնը (գրել), յետոյ դարձեալ ձայնի վերածուելու համար նոյն այդ պատկերը (ընթեռնուլ)։ Այսինքն, ականջին եւ աչքին միջեւ կը կատարուի զգայարանական հաղորդակցութիւն մը։ Բնախօսական այս երեւոյթը իր հոգեբանական զարգացումը ունի, որուն մասին յետագային։ Այժմ քննենք ուղղագրութեան առաջին պայմանները,— ուղղախօսութիւն։

Հիները շատ լաւ ըմբռնած էին ուղղախօսութեան արժէքը կամ դերը,— «բարեյարմարութիւն ձայնի ի վերծանութեան բառից եւ բանից, եւս եւ վանկից յայլ եւ այլ լեզուս՝ ըստ ելեւէջից շեշտելոյ եւ բթելոյ, եւ ըստ եղանակի առաջիկայ իմաստից»։ Արդարեւ, բառերը այն ատեն միայն իմաստաբանական յստակութիւն կը ստանան, երբ կ'արտասանուին ճշգրտութեամբ։ Եգիպտացիները, ինչպէս արեւելեան բոլոր ժողովուրդները, աւելի կարեւորութիւն կուտային ոչ միայն խօսքին կամ բառին պատկերագրական ճշդութեան, այլեւ արտասանողին հնչաբանական ճարտարութեան։ Աղօթքը աստուածներուն ընդունական եւ զգայաշարժ դարձնելու համար, կը պահանջուէր արտասանել աւանդական ճշգրիտ եղանակաւորումով։ Աստուածներէն անգամ, չար ոգիներուն յաղթելու համար, կը պահանջուէր ձայնի ճշգրիտ թոն։ Այնպէս որ ամենամեծ գովեստն էր արտասանողին տալ ճշգրտաձայն տիտղոսը, որ դարձած էր նաեւ դրուատական մակդիր։ Շատ աստուածներ եւ քուրմեր, Եգիպտոսի մէջ, կը կրեն այդ մակդիրը, մա–ֆրօ՛ու, զոր Մասփէրօ կը թարգմանէ à la voix juste, հաւանաբար մեր ասողիկ բառը։

Այսօր, քերականները euphonie կ'անուանեն լեզուական նրբութեան պայման մը, որ կ'աշխատի բաղաձայնները նօսրացնել ձայնաւորներու ներդաշնակ եւ բազմակոհակ ծփանքին մէջ, (Արաբներու ահէնկի օրէնքը նմանօրէն խաղեր կը յօրինէ վանկային պայմանադրականութեամբ),— այս ամէնը հին աւանդութեան մը հետքերը։

Վերջապէս, հին ատեն, բառ մը անհասկնալի կը դառնար՝ երբ վանկին մէկը կը կորսնցնէր իր շեշտը կամ շեշտի տեղափոխութիւն մը կը կատարուէր վանկէ վանկ։ Պարագայ մը, զոր խստիւ կը դատապարտէին քերականները՝ հսկելով դատաւորներու եւ հռետորներու լեզուին վրայ։ Մեր օրերու անփութութիւնը չկար այն ատեն,— հռետորներու բարձրացած բեմին առջեւ կը նստէին քերականներ եւ ուշադրութեամբ կը հետեւէին արտասանական ճշգրտութեան, աւելի խիստ քան տառասխալի որսորդ մեր ուսուցիչները։ Կը պատմուի թէ, օր մը, Դեմոսթենէս օգտագործեց այս պարագան.—

Յունարէնի մէջ միսթ-ոտո՛ս բառը, որ կը նշանակէ վարձկան կամ լրտես, շեշտ կ'առնէ վերջին վանկին վրայ, եւ շեշտին փոխադրութեամբ — տառասխալի համազօր — այնքան անհասկնալի կը մնայ (*), որքան եթէ գրուէր վարձաճ։ Դեմոսթենէս, դատաւորներուն եւ քերականներուն առջեւ արտասանելով խստադատ եւ կուռ ճառ մը, յանկարծ գիտակցաբար սխալ շեշտաւորումով մի՛սթ-ոտոս կը կոչէ այն որուն վրայ կը յարձակէր,— Դատաւորները եւ քերականները, միաբերան, սրբագրելու համար արտասանութեան սխալը, կը պոռան միսթ-ոտո՛ս, կարծես ընդունելով կամ իբրեւ վկայ հաստատելով Դեմոսթենէսի կարծիքը, ա՛յդ էր արդէն Դեմոսթենէսի ուզածն ալ։

Այս ամէնէն կը հետեւի թէ ականջը կը մերժէ գիջիլ որ եւ է իրաւունք բառերու ձայնական կառուցուածքին մէջ։ Եւ ոչ մէկ քերական կ'ընդունի տեսակէտը թէ բառի մը արտասանութիւնը ականջի վարժութեան հարց է,— ականջը չի կրնար վարժուիլ բառը փառ արտասանելու՝ սկիզբէն ի վեր բառ արտասանելէ վերջ։

Այժմ տեսնենք թէ աչքը ո՛րքան պահանջկոտ է իր իրաւունքներուն մէջ, անցնելու համար ուղղագրութեան բուն վէճին։

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(*) Աւելի յստակ գաղափար մը տալու համար լեզուական այս պարագային մասին, կ'առնեմ հայերէն երեք բառեր.

Դուն հաց կերար։

Յաջորդաբար հարցական դնելով այդ երեք բառերէն մէկուն վրայ, կը տեսնէք որ խօսքին իմաստը կը փոխուի.

Դո՞ւն հաց կերար։
Դուն հա՞ց կերար։
Դուն հաց կերա՞ր։

Յունարէնի եւ լատիներէնի մէջ բառերը եւս իմաստի փոփոխութիւն կամ կորուստ կ'ունենան համաձայն շեշտին, որ կը դրուի վանկին վրայ։ Ս. Մալխասեանի հետ կ'ընդունիմ, որ հայերէն լեզուն եւս շեշտաւոր է հակառակ ոմանց կարծիքին։ Փաստ որ ունինք երկար եւ սուղ վանկեր (ամանակին եւ շեշտին կապակցութեան մասին ուրիշ անգամ)։

Ես ծեր եմ արդէն եւ ասում եմ երիտասարդ հոգիներին

Կեանքը կարճ է, սակայն մէկ տարին բաւական երկար։ Խորհածը նոյնպէս արած հաշուելով՝ քանի որ մտածումը սկիզբն է գործի՝ ի՞նչ արած էք այս մէկ տարուան մէջ, որ անցաւ ահա։ Եւ ի՞նչ էք մտադիր այս եկող տարին։ Մտածեցէք. մէկ անգամ միայն ձեզ տրուած է պատեհութիւն այս չքեղ տիեզերքի մէջ մտածելու, զգալու եւ կամենալու։ Մի նոր տերեւ էք մարդկութեան ծառին, որ պիտի թողնէք վաղ թէ ուշ։ Նոր տերեւներ կը բուսնին եւ կը նային արեւին, բայց դուք չէք լինի, այլ ուրիշներ։ Նոր տարին առիթ է, որ մտածէք այս մասին։

«Քանի որ ուրիշ առիթ չի լինի՝ վայելենք կեանքը։ Շահինք ու ծախսենք. հաց ու կին»։ Ահա մի վճիռ։ Բայց մեր պապերն ասում էին. «եւ արքայութիւն»։ Այս վերջին կէ՞տը ինչպէս։ Ջընջե՞նք արդեօք աւանդական ծրագրից եւ գոհանանք երկուսով.— հաց եւ կին։ Ահա մի հարցում, որին պէտք է պատասխան տայ երիտասարդը, եթէ լըրջմիտ է ու խոհուն։ Միջավայրն օգտագործելով է, որ ապրում են մարդիկ։ Սրա համար մերոնք ասած են. «Աշխարհը դմակ, մարդը՝ դանակ, կտրիր ու կեր»։ Բայց այս կտրելուց կռիւ է ծագում։ Պէտք չէ՞ մտածէք, որ կռիւը չքանայ կամ մեղմանայ, մանաւանդ թէ ազնուանայ, ինչպէս ոտնագնդի մրցութիւն։ Եւ ահա դիմացն էք հանրային կեանքի վերակազմութեան։ Ի՞նչ արած էք այս ուղղութեամբ կամ երբեւէ մտածա՞ծ էք այս մասին։ Սակայն այս՝ հացի խնդիրն է միայն։ Իսկ կնո՞ջ խնդիրը։ Կարծո՞ւմ էք թէ հաճոյքի համար են նրանք աշխարհում, որ միջուկն ուտէք, կեղեւը նետէք։ Չէ՞ք կարծում, որ նրանք ոչ միայն մարմին, այլեւ հոգի ունին ձեզ նման։ Ի՞նչ խորհած էք այս մասին եւ ի՞նչ էք արած։ Զարժէ՞ մտածել նոր տարուան շեմքին նաեւ այս մասին, քանի որ ամէն նոր տարի պտուղներ է բերում աշխարհին՝ հիւթեղ ու գրաւիչ։ Եւ վերջապէս «արքայութիւնը», որ երկնքինը չէ, այլ մեզ վեր տանող գաղափարականը։ Երկնքի արքայութեան մասին Յիսուս ասում էր թէ նա բռնաբարւում է և յափշտակւում։ Գաղափարականը նոյնպէս բռնաբարումով է յափշտակւում, այսինքն ճիգով։ Ա՞յս ուղղութեամբ ի՞նչ արած էք եւ ի՞նչ էք մտադիր։

Ահաւասիկ կեանքի հիմնական խնդիրները — հաց, կին, գաղափարական — որ դրուած են մարդու առջեւ եւ լուծում են պահանջում։ Անգիտակից բազմութիւնը գնում է բնազդի ճամբով։ «Աշխարհը այսպէս եկել է, այսպէս էլ կ'երթայ», այս է իր կենսիմացութիւնը։ Շատ ճիգ կուշտ հացի համար, նուազ մի ճիգ կնոջ համար, ոչ մի ճիգ գաղափարական աշխարհի համար,— ահա ընթացքը կեանքի։ Բայց գիտակից երիտասարդութեան վայել չէ նաւապէս օրօրուիլ կեանքի բերմունքի վրայ։ Նա պէտք է ղեկ ունենայ եւ որոշէ թէ ուր եւ ինչպէս պէտք է անցնի իր ուղին այս աշխարհում։ Եւ նախ պէտք է որոշէ թէ եռանդամ ծրագրի ո՞ր մի կէտն է որ պէտք է գերիշխէ եւ որոշէ միւսների դերն ու արժէքը։

«Հացն է կարեւորը, կին կը գտնեմ ո՛ւր եւ ե՛րբ որ ուզենամ։ Գաղափարակա՞նը... միայն կարող է խանգարել, ուստի լաւ է ձեռք քաշել»— ահա մի լուծում։ «Կինն է կարեւոր. պէտք է շահիլ՝ նրանց վայելքը գտնելու համար։ Գաղափարակա՞ն — ինչո՞ւ չէ, եթէ դրամով կլինէր որսացուին» — ահա մի ուրիշ լուծում։ Այսպէս լուծում են խիզախները։ «Մի համեստ ապրուստ եւ մի համեստ կին. մի որոշ չափով, այնքան որ համեստ հացը չտուժէ եւ չահած կինը ձեռքից դուրս չգայ», այսպէս է վճռում պարկեշտը։ Եթէ հացն է գերակայ՝ կեանքը դառնում է շուկայ. մանր պայքար, ցաւ ու սուգ իշխում են այնտեղ. նիւթականը մղում է հոգին եւ տանում է անբանութեան։ Եթէ կինն է գերակայ՝ կեանքը դառնում է մի պարահանդէս, սակայն կարճատեւ եւ իբր մրուր թողնում է տրտում յոգնութիւն, ուր ցանկութիւնն անցած է եւ ոյժը չէ մնացած։ Հանրային վերելքի տեսակէտով այս երկու վճիռներն եւս կայական արժէք ունին եւ ոչ ուժական. պահում են եղածը եւ մաշում են մարմինն ու հոգին։ Առանց իմաստասէրին՝ այս երկու պահուածքները այն համոզման են թէ կեանքը պէտք է օգտագործուի նիւթական կամ հաճոյալից բարօրութեան համար։ Այս վճիռները փախչում են զրկանքից, որ համարում են չարիք։

Բայց խիզախ պահուածքի մէկ ուրիշը կայ, որ նոյնպէս կարծում է թէ մեր կեանքը պէտք է օգտագործուի, բայց... ոգեկան վերելքի համար։ Այս վերելքը նոյնպէս ճիգ է պահանջում եւ տանում է դէպի խաղաղութիւնն աշխարհի եւ հոգիների։ Նա գնում է զրկանքի ճամբով, որ մարդկանց է առնում կամովին եւ տալիս է խոր հաճոյք, որ չեն կարող տալ հացն ու կինը։ Մեծ ու ստեղծագործ ուժեր կան մարդկային հոգում, որ պէտք է արթնանան եւ օգտագործուին։ Դրա համար պէտք է ներքին աշխատանք եւ վերելքի տենչ։ Այս աշխատանքին ատակ է մարդ եւ այս տենչը նոյնքան բնածին է եւ հանուր, որքան տենչը հացի եւ կնոջ, բայց նա մարդու մէջ մնացած է անխլիրտ, որովհետեւ հացն ու կինը խեղդում են նըրան։ Այս ճիգը չի մերժում հաց ու կին, բայց նոր արժէք ու հմայք է տալիս նրանց։ Նա օրհնում է հացը, որ հնար է տալիս մարմնին ապրելու եւ վեր տենչացող հոգին կրելու. նա օրհնում է եւ կինը, որ ընկերանում է վերնատենչ ճիգին։ Այս բարձունքի վրայ մեղմանում է պայքարի պրկումը. բարձունքն անծիր է եւ ամէն ոք կարող է վեր սլանալ։ Մրցումն այստեղ ստեղծագործ է եւ ոչ քայքայիչ. իրար նայելով աւելի վեր են սլանում։ Այստեղ կինը բորբոք զգացումներ չի յարուցանում. նա օգնական է վերասլաց ճիգի եւ ոչ միայն կողակից։ Օդը մաքուր է այս բարձունքի վրայ եւ ապրելու խինդը ներզօր։ Հանդարտ ու սիրով՝ մարդ նայում է նոր կեանքերի ծիլերին, որ ցայտում են անհունութեան խորքերից, եւ հանդարտ եւ անվախ նայում է կեանքի մարումին։ Բարի կամքն ու պատրաստակամ նուիրումն են միակ ձեւը մարդկային առնչութեան, եւ իր նմանի բարձրացման համար մահը հաճոյք է եւ սոսկում չունի։

Երիտասարդը պէտք է ոգեկան բարձունք ունենայ, որ մագլցի ճիգով։ Այդ է իր կոչումն այս աշխարհի մէջ. մնացածը հող է ու մոխիր։ Արդ՝ ունի՞ք այդ բարձունքը, եւ թէ չունիք՝ չէ՞ք կարծում, որ պէտք է ունենաք։ Ուտող ու վայելող երկոտանու վիճակից վերանալ դէպի մարդը սաւառնող, այս պէտք է լինի երիտասարդութեան հոգն ու ճիգը, որովհետեւ այս է նրա կոչումը տիեզերքի մէջ։ Նիցշէն ասում էր. մարդը մի բան է, որ պէտք է յաղթահարուի։ Ճիշդ է այս, բայց պայքարը պէտք է փոխադրել ներաշխարհ եւ այստեղ հարթընթաց մարդուն ճիգով դարձնել վերասլաց։ Ոչ թէ բարձրանալ՝ միւսներին համարելով պատուանդան, այլ բարձրանալ ներապէս՝ միւսների համար դառնալով ջահ ու բարձունք։ Ոգուղը սպառելով յուսաւորել ներքին վերելքի ճամբան նմանի առջեւ,— այս է կոչումը երիտասարդ մարդկութեան։

Հայ երիտասարդը թող մտածէ այս մասին՝ նոր տարուան շեմքին։

ՆԻԿՈԼ ԱՂԲԱԼԵԱՆ

Խ. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՍԻԱՄԱՆԹՕ

Ո՛վ դու միրիկաշունչ, շանթ-աղեղու փոստաճ,
Դու երգեցիր միայն արիւն եւ կոտորած,—
Կռիւն՝ աստուածուհի, եւ կռիւը՝ աստուած,
Կռիւն — ընդվզումի եւ քաջութեան յեսան :

Քո աչքերը՝ մեռնող մարդ—անտառները տեսան,—
Քաղաքում ու գիւղում, դաշտում համատարած,
Ճապաղիք ու ճախճիր—անգթութեամբ վարած,—
Սուինահար սրտեր, սահմռկիչ ու սասան :

Ռազմիդ կոչով ելան քաջ ու անօրինակ,
Ինքնամոռաց մարդիկ,— սրտերով բոցկլտուն,
Բազուկներով երկաթ ու կրծքերով անագ...

Բայց եւ մէկ մէկ ընկան գոտեմարտում,
Ինչպէս որ դու ընկար այն խելայե՛ղ օրին՝
Բախուելով բռնութեան սուր տապարի՛ն, սրին :

ՍՈՂՈՄՈՆ ՏԱՐՈՆՑԻ

ՊՈՒՏ 'Մ ԾԻԾԱՂ

Ան ալ, միւս երեք...

— Այո՛, յուսատու եւ մխիթարական է, կենսատու շինուկին գիւտը: Անոր շնորհիւ, հարիւր յիսուն տարի պիտի վայելենք կեանքը: Այս գիւտը բոլորս ուրախացուց: Պառաւ հօրաքոյրս իսկ ոգեւորուեցաւ եւ սկսաւ երիտասարդի հովեր առնել..

— Բայց, իր անհամ կողմերն ալ ունի այս գիւտը: Աղջիկս, որ տարիքը առած կ'երթար ու մայրապետներու հետ սիրաբանիլ սկսած էր, բարեկամ – ազգական ձեռք ձեռքի տուինք եւ հազար դժուարութիւններով փեսացու մը ճարեցինք, դրամ, բնակարան եւ կարասի խոստանալով: Երբ այս անպիտան շինուկին լուրը հասաւ, աղջիկս զօրաւոր պատրուակ մը գտաւ ամուսնութենէ փախուստ տալու համար.— «Հայրիկ, տակաւին կանուխ է կարգուելու, իմ տարեկիցներս տակաւին մանկապարտէզ կ'երթան եղեր, կարդա՛ սա շինուկին պատմութիւնը» ըսելով: Ես յոգնած մարդ, տուն – փեսայի մը պէտք ունիմ: Այս անիծեալ գիւտը ամէն ինչ տակն ու վրայ ըրաւ...

— Հապա ես ի՛նչ ընեմ: Ութսունհինգ հօրեղբայր մը ունիմ որ բաւական հարուստ է: Զինք «մարդասիրաբար» քովս առի: Պայմանագիր ստորագրեց որ մահուընէ ետքը, իր բոլոր հարստութիւնը ինծի պիտի թողու: Այս շինուկին գիւտը խելքս գլխէս առաւ: Մարդը եթէ հարիւր յիսուն տարի ապրի, ոչ միայն իր հարստութիւնը, այլեւ իմ ունեցածս ալ պիտի չբաւէ զինք խնամելու համար: Վաղը փաստաբանի մը պիտի դիմեմ, կտակը ջնջելու մասին խորհրդակցելու:

— Տղուս խելքը տոպրակը դրինք զինք կարգելու համար: Աս կողմ ան կողմ ինկանք յարմար աղջիկ մը գտնելու: Ամէն դուռ զարկինք, վերջապէս շնորհքով կտորի մը փականք: Երեկոյին, մեր մանչուկը, կարճ տափատով, ձեռքն ալ թռուցիկ մը, ներս ինկաւ տունէն.— « Հայրիկ աչքդ լուս, ալ ես կեցայ նշանուելէ, տարիքս չի ներեր տակաւին... Տե՛ս, կարդա՛ սա լրագիրը, մարդիկ հարիւր յիսուն տարի պիտի ապրին: Ութսուն տարեկանին հազիւ նշանուելու պիտի մտածեն եղեր» ըսելով սկսաւ ցատկռտել սենեակին մէջ: Գլխէս վար տաք ջուր թափեցաւ:

— Երեք աղջիկ, երկու մանչ ունիմ, որոնք իրենց կեանքը շնորհքով կը շահին եւ իմ վրայ բեռ ըլլալէ դադրած են: Երբ կարդացի այդ սատանի գիւտ շինուկի լուրը, յուսահատութիւն եկաւ վրաս: Եթէ իրականանայ, ստիպուած՝ զաւակներս բոլորը մէկ մանկապարտէզ պիտի տանիմ, ես ալ չարաչար աշխատանքի պիտի լծուիմ:

— Եօթանասուն հինգնոց անտանելի կեսուր մը ունիմ, իր ըրածներուն աչք կը գոցեմ, ակռաս կը սեղմեմ՝ մտածելով թէ՝ քանի մը տարիէն աչքերը կը գոցէ եւ ես կ'ազատիմ: Այս չըլլալիք շինուկը եկաւ կրակ թափեց յոյսերուս վրայ: Եթէ այս կինը հարիւր յիսուն տարի ապրի, ի՛նչ կ'ըլլայ իմ վիճակս: Ամուսնաթողութեան դիմելու մասին մտածելո՛ւ է:

— Այս գիւտը, աւելի շուտ, մեծ վտանգ կը սպառնայ երիտասարդութեան, քանի որ այս շինուկը կը պատրաստուի եղեր վտանգով մահացած երիտասարդներու հիւսուածքէն եւ գեղձերէն: Ուրեմն, վաղը մեծ դրամագլուխով ընկերութիւններ պիտի կազմուին՝ շինուկ պատրաստելու համար: Թերեւս, պատերազմներ պիտի կազմակերպեն սպաննուած զինուորներու մարմինները օգտագործելու: Գերեզմանատուններու վարչութիւնը ձեռք պիտի առնեն, երիտասարդ հանգուցեալները շինուկի վերածելով՝ հարուստներու կեանքը երկարելու ,կամ վտանգաւոր մեքենաներ պիտի հնարեն՝ «օրէնքի սահմանին մէջ» երիտասարդներ որսալու համար: Կարելի է մահապարտներն ալ այդ ընկերութիւններու պիտի յանձնուին, որպէսզի ոճրագործները, գոնէ յետ մահու մարդկութեան օգտակար ըլլան... — Վա՛յ անոնցմէ պատրաստուած շինուկով պատուաստուողներուն:

— Բայց յուսատես ըլլանք, կարելի է որ ուրիշ գիտուն մըն ալ, շահամոլութեան ախտին դէմ շինուկ մը կը հնարէ, կամ մեր չորքոտանի եղբայրները օգնութեան կը հասնին՝ իրենց առողջ դիակները տրամադրելով մեզի...

Կ. ՊԵՏՈՒՇ

Հայանպաստ յօդուածներ

Թէեւ ուշ մնացինք, բայց կ'արժէ արձանագրել, խորին շնորհակալութեամբ.—

Մէնթ էթիէնի L'Espoir օրաթերթը, Organe officiel du M. L. N., Մարտ 10ի թիւին առաջին էջը, խմբագրական սիւնակին վրայ կը նկարագրէ «Մարտիրոս Հայաստան»ը (L'Arménie Martyre), Paul Roninի ստորագրութեամբ:

— « ... Երկիրներ կան որոնք երբեք ազատութիւն չեն տեսած: Ուրիշներ ալ որ ճանչցած են, բայց կորսնցուցած: Հայաստանը պէտք է հաշուել այդ երկիրներու կարգը: Անոր տեւական մարտիրոսութիւնը կ'ըմբոստացնէ քաղաքակիրթ աշխարհին խիղճը: Այդ մարտիրոսութիւնը պատմութեան ամէնէն մեծ անարդարութիւններէն մէկն է:

Տարիներէ ի վեր հայկական խնդիրը մարդկային կսկծալի հարց մը կը կազմէ: Ո՞վ չի յիշեր Թուրքերուն կողմէ պարբերաբար կազմակերպուած ջարդերը: Ծրագեալ եղանակով մը, Թուրքիան կը փորձէր բուն իսկ ժողովուրդին բնաջնջումովը լուծել նետել հայկական խնդիրը, որ իր կողերուն կպած էր իբրեւ արիւնոտ վէրք մը: Մեծ Ֆրանսացիներ եւ քանի մը մեծ Եւրոպացիներ յուզիչ բողոք մը կը բարձրացնէին: Կորովի դիտողութիւններ կ'ըլլային Բ. Դրան եւ քանի մը տարի յետաձգում կը շնորհուէր հալածական ժողովուրդին: Հայաստանի ջարդերը ծանօթ են ամբողջ աշխարհի: Իսկ այդ երկրին պատմութիւնը՝ նուազ ծանօթ »:

Յօդուածագիրը յետոյ կը յիշէ Պերլինի վեհաժողովը, ուր առաջին անգամ «լրջօրէն զբաղեցան» Հայկական Հարցով, 1914—18ի պատերազմը, ուր Հայերը հրաւիրուեցան կռուելու Թուրքերուն հետ, փոխան անկախութեան խոստումներու, բայց մերժեցին:

— « Այս մերժումը եղերական հետեւանքներ ունեցաւ, քանի որ աւելի քան 1.500.000 Հայեր ջարդուեցան, իսկ անսահման տարածութիւններ աւարի տրուեցան եւ աւերակներու վերածուեցան: Ուրեմն Հայաստանը ծանր տուրք մը վճարեց պատերազմին: Խոստումներ եղան այս դժբախտ ժողովուրդին: 1920 Օգոստոս 10ին Սեվրի դաշնագիրը վճռեց Հայաստանի ճակատագիրը: Անոր 88րդ յօդուածով Թուրքիան յայտարարեց թէ Հայաստանը կը ճանչնայ իբրեւ ազատ եւ անկախ երկիր: Յօդուած 89ով Մ. Նահանգներու նախագահին իրաւարարութեան կը յանձնուէր Հայաստանի սահմաններուն ճշդումը Էրզրումի, Տրապիզոնի, Վանի եւ Պիթլիսի նահանգներուն մէջ: Բայց 1920էն Թուրքերը օգտուելով մեծ պետութեանց անհամաձայնութիւններէն, արշաւեցին Հայաստանի վրայ: Ի վերջոյ ի՞նչ կը պահանջեն Հայերը,— Քանի մը վիլայէթ, տեղաւորելու համար իրենց ցիրուցան զաւակները: Մնաց որ, այդ նահանգները շատ քիչ բնակիչ ունին եւ կը մնան խոպան»:

Պ. Փոլ Ռօնէն այս առթիւ կը յիշէ թէ արտասահմանի մէկ միլիոն Հայերը հաւատարմօրէն կը ծառայեն հիւրընկալ երկիրներուն, եւ յոյս կը յայտնէ թէ Ֆրանսան ալ ձայն պիտի բարձրացնէ ի նպաստ մարտիրոս Հայաստանի: «Միացեալ Ազգերու կազմակերպութեան կ'իյնայ իմաստ մը տալ արդարութիւն եւ հաւասարութիւն բառերուն »:

X Մեր համակրելի բարեկամուհին, Տիկին Odette Միքայէլեան, «Յառաջ»ի մէջ կարդալով Ա. Ահարոնեանի 80ամեակին տօնակատարութիւնը, ներբողական մը նուիրած է դժբախտ գրագէտին, Վալանսի «La Volonté Socialiste» շաբաթաթերթին մէջ (9 Մարտ): Քանի մը կենսագրական տեղեկութիւններէ վերջ, Տիկինը կը գրէ.

— « Ահարոնեան այսօր անվիճելի վարպետ մըն է: Իր ոճը ճշգրիտ է, հուժկու, ճոխ, նուրբ երանգներով: Ան երգիչն է հայկական վշտին, իր հերոսները կը փառաբանեն անձնուրացութիւնը եւ զոհողութիւնը: Ան ոչ միայն հաւատարիմ թարգմանը եղած է հայկական տառապանքներուն, այլ եւ պետական մեծ մարդ մը, ընկերվարական առաջնակարգ գործիչ մը եւ հիացող մը մեծ Ժորէսի, ինք եւս յանկուցիչ դէմք մըն է որ կը խորհրդանշէ փիլիսոփային, ընկերաբանին, օրագրողին, պատմագրին եւ բանաստեղծին յատկութիւնները: Ան 19րդ դարու մարդկութեան ամէնէն նշանաւոր ներկայացուցիչներէն մէկն է, քանի որ նպաստած է յարութեան մը զոր սրտանց կը մաղթեն բոլոր անոնք որոնց մէջ կենդանի կը մնայ ազատութեան եւ մարդկութեան իտէալը, աշխարհի անցուցած զարհուրելի փորձութեանց մէջ »:

Մեր հայրենիքը

Լեռնե՛ր: Լեռնե՛ր: Դարձեա՛լ լեռներ:

Կը փախին, կը շարժուին, կարծես արջերու պէս ետեւի թաթերուն վրայ կեցած՝ խառնակ ու դճճուն պար մը դառնան: Ոմանք՝ բարձր են ու ձիւնոտ: Տեղ տեղ՝ անտառներու պաստառը մութ-գոյն: Ոմանք՝ ցած են ու հաստախարիսխ, կանաչով ու ծաղիկներով զարդարուած: Ուրիշները՝ չոր ու անհրապոյր կատարներով: Ու անոնց մէջ՝ կիրճեր, ձորեր ու քարայրներ:

Արածանին՝ արքայավայել քալուածքով կը ճեմէ ամայութեանց ափերն ի վար: Մերթ կը մռնչէ ամեհի գազաններու նման, երբեմն ալ հեզասահ կ'անցնի, լզելով ու համբուրելով քարեղէն ափերը սա հաւատաւոր աշխարհին՝ զոր մեր պապերը Խորձեանք եւ Հաշտենից գաւառ անունով մկրտած են...:

Սասունքի լեռնակերտ այս գաւառներու սահմանին վրայ՝ արթուն դամփռի մը նման կը հսկէ Անտոքը, սրածայր ու վեհապանծ՝ իր շուքը կը նետէ երկու լեռնաշխարհներու բնանկարին վրայ, կը մթնցնէ, կը սեւցնէ պաստառը, որպէսզի կրկտող ու հետաքրքիր աչքերը չտեսնեն ժամանակին խորհրդատետրը, փռուած արեւին տակ:

Դերկիշ լեռը՝ պղնձագոյն մատանիի մը շրջանակը կ'անցընէ Գենճին ճիտը: Ճապաղջուրը՝ իր դժբախտութեան աւեղները կ'երկնցնէ մոռցուած պատմութեան մը մսին մէջ: Կուլայ, կը տքայ, վասնզի, հայաբնակ՝ օր մը, զրկուեցաւ իր հարազատներէն, ու օտարալեզու եւ այլակրօն ցեղերը եկան տեղաւորուիլ իր մէջ: Ահա կը տեսնուին հայաշէն գիւղերու եւ վանքերու աւերակներ: Փըլփըլկած բերդերու մնացորդներ: Քայքայուած կամուրջներու հետքեր:

Կորդի մը վրայ՝ Ջարդարար Քիւրտերը աղջիկ կը խաղցնեն, ու զէնք կը պարպեն գերեզմանաքարերուն վրայ: Կը խմեն ու կը հայհոյեն...:

Սասունքի աջ կողմէն՝ Մարաթուկը հրեղէն գուրճի նման դէպի երկինքն ու արեւը կը նետուի:

Անոր կողերը կը նմանին ծակծկած տիկի մը որմէ ջրեղէն երակներ կը վազեն չարունակ, ու հազար մրմունջներով կը մտնեն Խոյթը, կամ՝ կը քալեն դէպի Խարզան, իրենց հետ տանելով վայրենութեան մեկնութիւնը, ու ամայի տեղերու լռութեան գաղտնիքը:

Կը տեսնուի հիւսիսային Աղձնիքը՝ ճգնաւորի մը կերպարանքովը: Անոր գետերը՝ առասպելը գիտեն անցեալին, եւ կրնան պատմել, հարաւէն դէպի հիւսիս արշաւող ցեղերու պատմութիւնը: Մարդկութեան կեանքին ու անոր ելեւէջներուն հանգոյցներէն մէկ հատը հոս կորսուած է, կ'ըսեն: Պամիրի, Միջագետքի, Իտալիայի, Յունաստանի, Եգիպտոսի, Իրանի ու Սուրիոյ չափ հնադարեան այս անկիւնը քաղաքակրթական պատմութեան մէջ իր ուրոյն էջն ունի:

Պիթլիսը՝ Աղձնիքի չնաշխարհիկ բերդն է, որ դեռ կը տեսնէ: Նստած կրանիթէ քարերու կուշտը եւ վրան, իր զմայլելի նկարագրովն ու ոճովը՝ մեզի կը բերէ դրուագները անցնող ժամանակներուն, եւ աղաղակը այն թոհ ու բոհին զոր մարդկային կիրքըն ու բարբարոսութիւնը նետեցին հոս: Շիրվանի այգիներու մէջ՝ հարաւի մոգութիւնը իր կախարդանքներու զօրութիւնը կը գրէ խաղողի տերեւներուն վրայ ...:

Մուշ քաղաքէն երեք ճառագայթներ կը բացուին, տաճարներու հունէն կը բարձրանան, աղեղ ու գօտի կը շինեն: Անոնց մէկը կ'իյնայ Առաքելոց վանքի հնօրեայ գերեզմանատան վրայ, կը լուսաւորէ շիրիմները Անյաղթի, Կորիւնի, Վերծանողի, Խորենացիի: Երկրորդը՝ կը կախուի Մուշեղի Բերդին կատարէն, ջահի մը հանգոյն՝ լոյս կուտայ, կը զունագեղէ Մամիկոնեան տան փառքը: Երրորդը՝ ամէնէն փայլունը, կը լուսաւորէ Հացեկաց գիւղին տանիքները, որոնց վրայ՝ «աներեւոյթ ձեռք մը» Ա. Բ. Գ. գիրերը կը գրէ:

Խորոնքը՝ փոքր եւ աննշան գիւղ մը, Մովսէս Խորենացիի պատմագիրքէն կտորներ կ'արտասանէ հազիւ լսելի ձայնով: Օձ քաղաքին աւերակները՝ իրենց հնամի պերճութիւնը կը ցուցադրեն Կապոյտ ուլունքի մը ծակէն:

Հարք գաւառի գեղեցկութեան պեղասները, վար կ'իջնեն, Խտմուր լեռներու կատարներէն՝ իրենց հմայիչ աղուորութեան առասպելները պատմելու Նազիկ լճի ջուրերուն: Բիւրակն՝ սիրամարգի մը պէս պճնազարդ, ու անոր հպարտութեան ծանրովը, կը նստի, Արուեստի երանգապնակին մէջ, կը սրսկէ ջուր ու երազ, կ'երկնէ ծիլ ու ծաղիկ, կը թոցնէ բզէզ ու թիթեռնիկ...:

X

Ես հիմա կը տեսնեմ կալեր: Ամէն տեղ ցորենի շեղջ: Թարմ լաւաշին հոտը քիթս կ'իյնայ: Կալերուն մէջ երգ ու կենդանութիւն կայ: Ծիծաղն ու ծափը՝ կը շուլուին բարդերու հասակն ի վեր: Շուն մը հաչէ ցորենայեղց ամբարներուն մէջտեղը, տղայ մը՝ կը հալածէ կամէն խոյս տուած կով մը ...:

Կին մը՝ իր տեսութեան լուսամփոփը կը նետէ օրօրոցի մէջ պառկած տղուն: Ուրիշ մը՝ իր սրտին խռովքը կը փոխանցէ սիրականին սիրտը: Ծերերն ու պառաւները զրոյց կ'ընեն ու խնդան: Կալե՛րը, կալերը:Անոնք՝ գիւղն իսկ են, անոր հարազատ պատկերովը, եւ անոր առօրեային խառնուրդովը ...:

Խնուսը: Կազբէլ, Խամուրն եւ Բիւրակն՝ իրենց ստինքներուն բարիքովը կը կերակրեն զայն: Խնուսը՝ վիրաւոր հնութիւնն է, որ կ'ապրի հրաշքով՝ ի խնդիր արտականոն օրէնքի մը, վասն զի առանց անոր՝ կը կորսուի քանդակ մը երէկէն, ու պիտի աղօտնայ իմաստութիւնը էջին, ուր արձանագրուած է. «Ապրիլ՝ մի միայն ապրեցնելու համար դէթ խլեակ մը անցեալէն»:

Արուեստամոլ արձանագործին պէս՝ Կողին (Քղի) իր բնանկարին ամէնէն պերճ դրուագը կը քանդակէ կրանիթէ պնակիտի մը վրայ, ու կը համբուրէ զայն: Ո՛չ ոք Քղեցիին չափ կը հասկնայ խորհուրդը «Հացի երգ»ին: Լեռներն ու ձորերը, դերբուկներն ու սարալանջերը, կատարներն ու վիհերը՝ կը հիւսեն ամէնէն կուշտ քերթուածը վայրենութեան, կը ստեղծեն ակնախտիղ տեսլապատկեր եւ մոգական հմայք:

Բայց հա՞ցը: Ո՞վ պիտի տայ հացը:

Հա՛ցը, հա՛ցը...: Ամենօրեայ հա՛ցը:

Քղիի գետակին ափերուն վրայ, հացին սրբութիւնը իր տաճարներն ունի, որոնց շուրջը կը թռչըռան երփներանգ թիթեռնիկները՝ ցորեն ու հաց ունենալու պատրանէքն:

ՍՕՍ – ՎԱՆԻ

Գ. Հարցում.— Ի՞նչ պէտք է ընեն այս պահուն խաղաղասէր երկիրներու կառավարութիւնները, պահպանելու համար աշխարհի խաղաղութիւնը եւ անդորրութիւնը:

Պատասխան.— Պէտք է որ բոլոր ազգերու հանրային կարծիքը եւ բոլոր պետութեանց վարիչ շրջանակները հակահրոփական մը կազմակերպեն անոնց դէմ որ նոր պատերազմ կը քարոզեն եւ հսկեն խաղաղութեան վրայ, թոյլ չտալով որ եւ է արարք ռազմատենչներու կողմէ, առանց անմիջապէս պատասխանելու, հակազդելու հանրային կարծիքին եւ մամուլին միջոցաւ: Պէտք է անյապաղ մատնանշել, հրապարակաւ ձաղկել պատերազմ դրդողները եւ երբեք պատեհութիւն չտալ անոնց որ չարաչար գործածեն խօսքի ազատութիւնը, ի վնաս խաղաղութեան շահերուն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՐԱՆԻ ՏԱԳՆԱՊԻՆ ԱՌԹԻՒ, թերթերը կը գրեն թէ այժմ որոշ լաւատեսութիւն կը տիրէ, իբրեւ հետեւանք Ստալինի խաղաղասիրական յայտարարութեանց (տես վերը): Այս հարց-պատասխանին հրատարակուելէ մէկ ժամ վերջը Ուաշինկթընի խորհրդային դեսպանը անակնկալ այցելութիւն մը տուաւ նախագահ Թրումընի: Դիւանագիտական շրջանակներու մէջ մեծ կարեւորութիւն կուտան այս տեսակցութեան, «աւելի պայծառ» տեսնելով կացութիւնը: Ապահովութեան Խորհուրդը պիտի գումարուի վաղը, Նիւ Եորքի մէջ, ինչպէս որոշուած էր: Իրանեան խնդիրը կը դրուի օրակարգին վրայ եւ ժողովն է որ պիտի որոշէ քննութիւնը կամ յետաձգումը:

ՍՊԱՆԻԱԿԱՆ ՀԱՐՑԻ մասին երրորդ ծանուցագիր մը ուղղեց Ֆրանսական կառավարութիւնը Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներուն, առաջարկելով տնտեսական միջոցներ ձեռք առնել զոր. Ֆրանքոյի կառավարութեան դէմ:— Լարկօ Քապալլէրօ, Սպանիոյ ընկերվարական առաջնորդը, որ հիւանդացած էր Փարիզի մէջ, մեռաւ առջի օր: Ծնած էր 1869: Եղած է նախարար, յետոյ վարչապետ՝ 1931ին 1936ին:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ Ֆրանսական զինուորներուն պարպումը վերջացած պիտի ըլլայ մինչեւ 1947: Այս մասին համաձայնութիւն մը կնքուեցաւ Ֆրանսական կառավարութեան եւ Լիբանանի պատուիրակութեան միջեւ: Զօրքին ամենամեծ մասը հեռացած պիտի ըլլայ 1946 Յունիս 30էն առաջ: Այս առթիւ Մոսկուայի անթելը դիտել կուտայ թէ Փարիզ եւ Լոնտոն տաք պայքարի մը բռնուած են, ձեռք անցընելու համար Միջին Արեւելքի նաւային եւ օդանաւային կարեւոր խարիսխները:

ԱՆՕԹՈՒԹԵՆԷՆ մարելով գետին ինկան 33 բանուորներ Համպուրկի մէկ գործարանին մէջ: Սովամահութեան վտանգը հետզհետէ կը սաստկանայ այդ մեծ քաղաքին մէջ: Ոստիկանութիւնը պատուիրեց խանութպաններուն ամուր փակել պատուհանները, սահմանափակելու համար կողոպուտները: Վերջին չորս օրերու միջոցին 60 փուռեր յարձակում կրեցին անօթի կիներու, այրերու եւ մանուկներու կողմէ: Անգլիացի բժիշկ մըր Հոլանտա կը գտնուէր, երբ այդ երկիրը սովի մատնուած էր, կ'ըսէ թէ Համպուրկի մէջ շատ աւելի ծանր պիտի ըլլայ կացութիւնը: Անհամար մանուկներ հաց կը մուրան, թափառելով փողոցէ փողոց, ծերեր եւ կիներ փշրանքներ կը հաւաքեն:

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ զինեալ ուժերու նախարարութիւն մը հաստատեց, իբրեւ նախարար եւ սպարապետ նշանակելով Ստալինը: Այս նախարարութեան մէջ պիտի կեդրոնանան ցամաքային, ծովային, օդանաւային եւ թիկունքի ուժերը: Փոխ-նախարար նշանակուած է զոր. Բուլկանին, սպայակոյտի պետ՝ մարէշալ Վասիլեւսկի, ցամաքային փոխ-նախարար՝ մարէշալ Ժուկով, ծովային՝ Կուզնեցով եւն.: Արտաքին նախարարութեան համար ալ չորս փոխանորդներ նշանակուած են, որոնց մէկը՝ Լիթվինով:

ԱԹԷՆՔԷՆ կը հեռագրեն թէ քառասուն կուսակցութիւններ պիտի մասնակցին երեսփ. ընտրութեանց, 2000 թեկնածուներով, ընտրելու համար 357 երեսփոխաններ:

ՆԻՒՐԸՆՊԷՐԿԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ մէջ, Կէօրինկի հարցաքննութիւնը վերջացած ըլլալով, կարգը եկած է Հիթլէրի Գ. փոխանորդին, Հէսի, որ Լոնտոն գացած էր 1941ին, հաշտութիւն առաջարկելու համար: Փաստաբանը յայտարարեց թէ Հէս կը մերժէ խօսիլ, չի ճանչնար դատարանին ձեռնհասութիւնը եւ կը ստանձնէ իր գործերուն ամբողջ պատասխանատուութիւնը:

ՀՐԷՇ ՓԸԹԻՕՆ դատական ատեանին հետ ուրբաթ օր փոխադրուեցաւ իր սպանդանոց բնակարանը, ռիւ Լըզիւէօր, խիստ հսկողութեամբ, տեղին վրայ բացատրելու համար թէ ի՛նչպէս կը սպաննէր եւ կիրով կամ փուռին մէջ կը վառէր իր 63 զոհերը: Հակառակ անձրեւին, անհամար բազմութիւն մը խռնուած էր ճամբաներուն վրայ, մինչեւ Շան զ'Էլիզէի պողոտաները, ինչպէս եւ պատուհաններու եւ պատշգամներու առջեւ: Բնակարանին առջեւ դիրք բռնած էին 56—60 ոստիկաններ: Մարդասպանը թէեւ անտարբեր կ'երեւար, բայց մարեցաւ, երբ ցոյց տուին այն փոսը ուր թաղած է զոհերուն բեկորները:

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍԻ ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԽՄԲ.— Անցեալ օր տպաւորութիւն մը հրատարակեր էինք Սիփան - Կոմիտասի վերջին երգահանդէսէն: Աշխատակից մը կը գրէ այս առթիւ.—

Ցայտագրին մէջ Կոմիտաս, Մելիքեան, Սիւնի, Սայեաթ - Նովա, Կարա - Մուրզա, Տալեան, Ալէմշահ կը բերէին ղեկավարին շափի գիտակցութիւնը եւ անոր ճշգրիտ ըմբռնումը:

Երգչախումբը երեւան բերաւ՝ ա) արհեստագիտական յստակութիւն, բ) երաժշտական խօսքի ըմբռնում, գ) խղճամիտ մշակում, նոյնիսկ մանրամասնութեանց մէջ:

Կոմիտասի «Կալի երգը» իր խորութեամբ եւ մշակուած խիստ ոճով երբեմն կը յիշեցնէր կրօնական երաժշտութեան բարձունքները, եւ խոր տպաւորութիւն ձգեց ունկնդիրներուն վրայ: Նոյն ձեւի տպաւորութիւն կը ձգէր Կոմիտասի «Լօռիի գութաներգ»ը:

Մեծ խնամք տարուած էր Կարա - Մուրզայի եւ Մելիքեանի գործերուն վրայ:

Պ. Ալէմշահի հեղինակութիւնները («Նազեր», «Գացեր եմ շուկէն - եար իմոյ», «Պլպուլն Աւա - րայրի»), «Դուն էն հպարտ» եւ մասնաւորապէս «Անուշիկ եար ջան»ը նուրբ, ճաշակաւոր երաժշտական կտորներ են, բազմապիսի, եւ կը թողուն լաւագոյն տպաւորութիւն:

Բոլոր երգիչ - երգչուհիները բեմի վրայ ցոյց տուին վայելուչ կարգապահութիւն, որ մեծապէս կը նպաստէր հանդէսին յաջողութեան:

Խումբին մեներգողներ՝ Օր. Առաքելեան, Օր. Ատոմեան, Օր. Աճէմեան, Տիկին Խտըշեան, Պ. Պ. Ցակոբեան, Մինասեան եւ Յովհաննէսեան, իրենց համակրելի կեցուածքով կ'ընդգծէին երգչախումբին ներքին ամբողջականութիւնը, որու ետեւէն կը նշմարուի մեծ եւ լարուած աշխատանք: Մեներգողներու մեծ մասը անշուշտ տակաւին աշխատանք ունին կատարելու:

Տարակոյս չկայ թէ «Սիփան - Կոմիտաս» երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Պ. Գ. Ալէմշահի, առաջնակարգ տեղ կը գրաւէ հայ երաժշտական կեանքի մէջ:

Ս-Ն.

ՄԻԼԱՆԷՆ Տիկին Լիւսի Սեւումեան - Արզումանեան կը գրէ «Յառաջ»ի ուղղուած նամակով մը.— Մասնաւոր գոհունակութեամբ կ'ուզեմ ծանօթացնել Պ. Էմմանուէլ Փափազեանը, ջերմապէս գնահատուած թենորը, որ երգած է հռչակաւոր Pagluighiի եւ Galefiի հետ: Պ. Փափազեան կը մասնակցի լաւագոյն խումբի մը որ շրջան մը պիտի կատարէ Լիոն, Թուլուզ եւ Փարիզ, Mozartի Cosi fan tutte օփերան ներկայացնելու: Վստահեմ որ մեր երիտասարդ հայրենակիցը պիտի գտնէ ջերմ ընդունելութիւն մը, իր հմայիչ արուեստով, Լիոնի եւ Փարիզի ազգակիցներուն կողմէ:

ԿԵԱՆՔԸ ՆԻՍԻ ՄԷՋ

ՆԻՍ (Յառաջ).— Ատենէ մը ի վեր, ծանօթ դերասանապետ Աշօ Շահխաթունին Նիս կը գտնուի ապաքինելու համար: Ազգ. Ընդհ. Միութիւնը օգտուելով իր ներկայութենէն, կազմակերպեց երեք ձեռնարկներ:

Առաջինը դասախօսութիւն մըն էր, «Մեծ Դէմքեր եւ Դէպքեր» ուր խօսեցաւ, հանրածանօթ դերասանուհի Տուզէի, Ադամեանի, Զօր. Նազարբէկեանի, Անդրանիկի, Սարտարապատի պատերազմներուն, Արամ փաշայի եւ ուրիշներու մասին: Երկրորդը՝ բանախօսութիւն մը Քանի մէջ Ազգ. Միութեան մասնաճիւղ մը կազմելու համար: Երրորդը՝ իր թատերախաղը, «Առաքել Աղա»՝ Նիսի մէջ, Մարտ 10ին, որ անցաւ շատ յաջող, Միութեան ապահովելով մօտ 15—17.000 Ֆր.: Հոս եւս խօսեցաւ Պ. Սաւօ Ներգաղթի մասին: Հանդէսին ներկայ էին իշխան Երկայնաբազուկ Արղութեան եւ Պ. Հրանտ Բալուեան: Մարտ 31ին կը տօնուի մեծանուն գրագէտ Աւետիս Ահարոնեանի 80 ամեակը Նիսի մէջ: —Շահան Սեւան

ՀԻՒՍՈՒԱԾԵՂԷՆԻ (tricot et bas) արտէլ մը կազմելու համար, (Հայաստան երթալիք) Փարիզի եւ շրջանի արհեստակիցները, գործատէր եւ գործաւոր, խորհրդակցական ժողովի կը հրաւիրուին երեքշաբթի 26 Մարտ, իրիկուան ժամը 8ին, Ֆ. Հ. Ա. Ը. Միութեան կեդրոնը, 9 Place de la Madeleine, ուր պիտի տրուին անհրաժեշտ բացատրութիւնները:

Հայրենիքին հետու

ՀՐԱՉ ՏԱՐՕՆԵԱՆԻ

Կը ներկայացուի Ապրիլ 7ին, ղեկավարութեամբ եւ բեմադրութեամբ ԲԱԳՐԱՏՈՒՆԻԻ: Թատերախաղ Փարիզահայ իրական կեանքէ:

Le Gérant : H. AGOPEYAN

[illegible] DER-AGOPIAN, 17, [illegible]

ՏՐ. ԵՐԻՏ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ վարչութենէն ստացանք տպագիր գրութիւն մը, «Պատասխան Շ. Նարդունիի տեսաբանութեան», որ արդէն հրատարակուած է իրենց օրկանին մէջ: Նարդունի, ինչպէս գրած իսկ է երիտասարդութեան նուիրուած իր յօդուածաշարքին սկիզբը, երիտասարդական շարժումներու ընդհ. տեսութիւնը տալէ ետքը մասնաւոր յօդուածի մը նիւթ պիտի դարձնէ «Երիտասարդաց Միութիւն» կոչուած զանազան կազմակերպութիւններ,— իր բուն քննադատութիւնները կը կարդաք ա՛յդ առթիւ:

ՑՈՒՑԱՅԵՏՐ

ՎԻԷՆԻ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի անդամները դասախօսութեան կը հրաւիրուին այս չորեքշաբթի իրիկուան ժամը 8.30ին, Տիգրան Մանուկեանի ործարանը: 129 rue Lafayette:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Նոր Սերունդի դասախօսութիւնները.— Սէն Լուի մէջ վաղը, երկուշաբթի, ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին: Նիւթ՝ «Պետրոս Դուրեան, իր կեանքն ու գրականութիւնը»: Կարտան - Պիվէռ՝ երեքշաբթի, ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին: Նիւթ՝ «Հայկական շարժման սկզբնաւորութիւնը եւ զարգացումը՝ մինչեւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան երեւան գալը»: Սէնթ Մարկրիթի մէջ հինգշաբթի, 28 Մարտ, ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին: Նիւթ՝ «Ներսէս Պատր. Վարժապետեանի կեանքն ու 61րդ յօդուածը»: Դասախօս Պ. ՀՐ. ԲԱԼՈՒԵԱՆ:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ Պոլսեցի Միրայր Նազարեան որ պատերազմէն առաջ Ուաշինկթըն կը գտնուէր: Տեղեկացնել քրոջը Ազգանոյշ Հաճիմարթաեանի, 82 Ave. Henri Barbusse, Arnouville les Gonesses(S.etO.) France: Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH - Fondé 1925 - R. C. S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԲԱԺՆԵԳԻՆ.— Տար. 750, 6ամս. 400, 3ամս. 200 ֆրանք

Mardi 26 Mars 1946 — Երեքշաբթի 26 Մարտ

ԺԸ. ՏԱՐԻ — 18e Année N° 4569—Նոր շրջան թիւ 298 — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ — Գին՝ 3 ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

Զ Հ Ա Ց Մ Ե Ր...

Միջազգային մամուլը կը շարունակէ խորապէս վրդովիչ, երկիւղալի տեղեկութիւններ հաղորդել վերահաս անօթութեան մասին որ կը սպառնայ Եւրոպայի եւ առ հասարակ ամբողջ աշխարհի:

Անհրաժեշտ չէ քստմնելի նկարագրութիւններ փորձել, ըմբռնելու համար վտանգին ահաւորութիւնը: Մանաւանդ մեր տարագիր բազմութիւնները պէտք չունին թեւ տալու իրենց երեւակայութեան: Անոնք 1915—18ին ոչ միայն աքսոր եւ արիւն տեսան, այլեւ սով ու համաճարակ, աննախընթաց սարսափներով:

Փորձենք «մանրել» մասնագէտներու փաստերը եւ տեսութիւնները, որոշ գաղափար մը տալու համար :

Բոլորն ալ կը հաստատեն թէ՝ ամէն բանէ առաջ ցորենի, հացի սով մըն է որ կը սպառնայ:

Այսպէս, համաձայն վաւերական տեղեկութեանց, վեց ամսուան համար ցորենը պակաս պիտի գայ 5.000.000 թօն, բրինձը՝ 3.000.000 թօն(այս վերջինը կենսական՝ շատ մը ասիական երկիրներու մէջ):

Անգլիացի մասնագէտ մը կը հաշուէ թէ այս նուազութեան հետեւանքով, յառաջիկայ վեց ամիսներու միջոցին երեք անգամ նոյնքան մարդ պիտի մեռնի անօթութենէ, որքան սպաննուեցան ամբողջ պատերազմի ընթացքին: Նոյն իսկ թիւն ալ կը յիշէ,— Վաթսուն միլիոն մարդ, ինչ որ կրնայ գլխու պտոյտ պատճառել:

Տակաւին անցեալ շաբթու էր որ Մ. Նահանգներու նախկին նախագահը՝ Հուվըր, կ'ազդարարէր թէ ամէնէն տագնապալի օրերը պիտի տեսնենք յառաջիկայ չորս ամիսներու ընթացքին,— 120 օր: Այս առթիւ 500 միլիոն կը հաշուէր անոնք որ անօթութեան դատապարտուած են, ամբողջ աշխարհի մէջ, աւելի կամ պակաս համեմատութեամբ: Իբրեւ լիազօր պատուիրակ, ան արդէն պիտի պտտի ամբողջ Եւրոպայի մէջ եւ այլուր, անձամբ քննելու համար տագնապին ծանրութիւնը:

Խօսելով միայն Եւրոպայի վրայ, մասնագէտներ դիտել կու տան թէ նոյնիսկ պատերազմէն առաջ, ստիպուած էր 9 միլիոն թօն ցորեն ներածել, որպէս զի կարենար լրացնել 51 միլիոն թօնի պահանջը: Իսկ այս տարի առ նուազն 34 միլիոն պէտք է ներածէ, մինչդեռ ամբողջ արտածելի մթերքը հազիւ 24 միլիոն թօն կը հաշուեն: 1935—39ին, առատութեան օրերուն, Եւրոպան (առանց Ռուսիոյ) կ'արտադրէր 42.200.000 թօն ցորեն, 1945ին արտադրութիւնը իջած էր 27.000.000 թօնի: Միայն այս չոր փաստը ինքնին աղէտ մը կը նշանակէ Պատերազմին անբաժան չարիքներէն մէկը:

Կացութիւնը զարհուրելի է, մասնաւորապէս կեդր. Եւրոպայի մէջ: Բազմութիւններ կը թափառին փողոցէ փողոց, փուռերէն հաց գողնալու կամ զանազան ուտելիքներ ժողվելու համար աղբամաններէն,— ինչպէս երէկ Հոլանտայի կամ Յունաստանի մէջ: Հազարաւոր բանուորները, արդէն ուժասպառ, այլեւս չեն կրնար աշխատիլ, հետեւաբար ճարտարագործական արտադրութիւնն ալ կը տուժէ աստիճանաբար:

Վերջին տեղեկութեանց համաձայն, յառաջիկայ քանի մը ամիսներու ընթացքին Ռումանիոյ, Աւստրիոյ, Իտալիոյ, Հունգարիոյ, Լեհաստանի, Պուլկարիոյ, Յունաստանի եւն. ժողովուրդները հազիւ կէսը պիտի կրնան ստանալ այն սնունդին որ անհրաժեշտ է առողջութեան համար: (Իտալիա տարին 8 միլիոն թօն ցորեն կը սպառէր. կառավարութիւնը ամէն միջոց փորձելով հազիւ մէկ միլիոն կրցած է հաւաքել, այս անգամ): Գերմանիոյ վիճակը բացատրութեան չի կարօտիր:

Ֆրանսան, որ յարաբերաբար բախտաւոր կը համարուի, նոյնպէս տագնապի մը մատնուած է: Խ. Միութեան տրամադրած արմտիքը, 500.000 թօն, բաւական չէ բացը գոցելու մինչեւ նոր հունձք: Եթէ Ամերիկան օժնութեան չհասնի, հացի ներկայ բաժնեչափն ալ կրնայ կրճատուիլ :

«Զհաց մեր...»: Կատարեալ անէծք մը մարդկութեան գլխուն, նոյն մարդկութեան ձեռքով:

Եւ կ'ըսեն թէ բուն արհաւիրքը պիտի տեսնենք յառաջիկայ ձմեռ :

Հապա ընկերային ալեկոծութիւննե՞րը, որ անխուսափելի են այսպիսի պարագաներու մէջ: Անօթի փորը կրնա՞յ տրամաբանել...

Շ.

Վաստակաւորի մը խօսքերը

ԽՄԲ.— Հին հնչակեան վեթերանը, Գրիգոր Եղիկեան, որ միշտ Թէհրան կը գտնուի եւ պատերազմէն առաջ կ'աշխատակցէր նաեւ «Յառաջ»ի, Բաց Նամակ մը ուղղած է «Հայրենիք»ի, իր «բարեկամներին եւ հայրենակիցներին»: Քանի մը հատուածներ.—

... Ապահովութեան մէջ ապրող եւ տնտեսապէս ու կուլտուրապէս զարգանալու իրաւունքներից չզրկուած Հայերը պէտք չէ իրենց ապրած եւ իրենց հիւրընկալող երկիրների ղեկավարներին եւ իրենց հետ կողք կողքի ապրողներին ցոյց տան, թէ նրանք Հայերի թշնամիներն են, եթէ օտարների ազդեցութիւնը չլինի՝ Հայերին կը կոտորեն եւ կամ մեր ներկայութիւնը նրանց ցաւ է պատճառում: Այդպիսի արտայայտութիւններ ունենալ ինչ ձեւով էլ կատարուեն նրանք՝ ոչ միայն սխալ է, այլ յանցանք, որովհետեւ այն երկիրներում, ուր դարեր ապրել են Հայերը, կոտորածների չեն ենթարկուել եւ այն երկիրներում, որ հայ ժողովուրդի գլխին տեղացող հարուածների շնորհիւ իրենց հայրենիքից փախչող Հայերին տեղ են տուել կամ հիւրընկալել են, նոյնպէս Հայերի դէմ հալածանք չի եղել. եթէ երբեւիցէ քաղաքական անցքերի այս կամ այն ձեւ դասաւորման շնորհիւ հայ անհատների կամ հայ իրաւունքների դէմ կարգադրութիւններ արուել են որ եւ է երկրում, նախ քան եզրակացութիւններ հանելը՝ պէտք է պատճառները փնտռել :

Հայերը իրենց ապրած կամ իրենց հիւրասիրող բոլոր երկիրներում վարում են իրենց հասարակական – մշակութային գործերը: Նրանք չպիտի օգտուեն իրենց ունեցած ազատութիւններից՝ իրենց հասարակական գործերը ղեկավարելու պետութեան վստահութիւնը չվայելող մարդկանց միջոցով կամ այնպիսի մարդկանց միջոցով, որոնք օտար երկիրների շահերը գերադասում են իրենց ապրած երկիրների շահերից եւ կամ այնպէս վարել իրենց հասարակական գործերը, որոնք չհամապատասխանեն ընդհանուր պետական ազգային - քաղաքական շահերին եւ ձգտումներին:

Հայ կաթոլիկների կամ հայ բողոքականների դէմ պայքար հայ լուսաւորչականների կողմից եւ կամ հայ կաթոլիկների եւ հայ բողոքականների կողմից պայքար հայ լուսաւորչականների հետ միայն եւ միայն երկպառակութիւն յառաջ կը բերեն հայ ժողովուրդի շարքերում, որից կ'օգտուեն միմիայն օտարները՝ իրենց քաղաքական նպատակները առաջ տանելու համար, բայց ոչ Հայերը կամ նրանց հիւրասիրող երկիրները: Հայերը ամէն տեղ, ամէն երկրում, ուր հիւրասիրուած են, պիտի խուսափեն այնպիսի գործերից, որոնք կարող են օտարներին օգտակար եւ իրենց ապրած երկիրների շահերին վնասակար լինել:

... Հայերը կարող են ունենալ իրենց քաղաքական կուսակցութիւնները կամ մասնակցել իրենց ապրած երկիրներում գործող այս կամ այն կուսակցութեան, բայց պիտի խուսափեն մասնակցել այնպիսի կուսակցութեանց, որոնք յենուած են կամ ուղղակի կապ ունեն օտար երկիրներում գոյութիւն ունեցող այս կամ այն քաղաքական հաստատութիւնների հետ եւ հրահանգներ են ստանում որ եւ է օտարերկրեայ կազմակերպութիւնից, որովհետեւ այդ պիտի նշանակի ծառայել օտարների շահերին՝ ի վնաս իրենց ապրածերկիրների շահերին:

Կան երկիրներ, ուր Հայերը տնտեսական եւ կուլտուրական յաւ պայմանների մէջ չեն ապրում, բայց նախ քան դրա պատճառները վերագրելը տեղական կառավարութեան կամ ժողովրդի թշնամական տրամադրութեանց եւ վերաբերմունքին, պէտք է պատճառները փնտռել եւ իմանալ թէ՝ 1.— արդեօ՞ք տեղական բնիկ ժողովուրդների մասսան աւելի լաւ է ապրում Հայերի մասսաներից, 2.— արդեօ՞ք Հայերի տնտեսական – առեւտրական եւ մշակութային զարգացման առաջն առնելու համար միջոցներ են գործադրւում տեղական իշխանութիւնների եւ բնիկ ժողովրդի կողմից, 3.— արդեօ՞ք Հայերից ոմանց անտեղի օտարասիրութիւնը պատճառ չի դառնում իրենց հիւրընկալող ժողովրդների դժգոհութեան, հետեւաբար եւ նրանց գործադրած բոյկոտների կամ ուրիշ միջոցների :

Անցեալ պատերազմին հայկական ողբերգութիւնը կատարուեց Տաճկահայաստանում եւ կոտորածներից ազատուած Հայերը, ինչպէս եւ Հայաստանի, Վրաստանի եւ Ազէրբայջանի խորհրդականացումից յետոյ շատ Հայեր [illegible] ընդունելութիւն գտան Թուրքիայի սահմանամերձ երկիրներում, որոնց թւում եւ Իրանում: Այս հալածանքներից եւ կոտորածներից փախած, աղքատացած եւ հիւծուած մարդիկը իրենց հիւրընկալուած երկիրներում 20—25 տարի խաղաղութեան մէջ ապրելով գործի, դրամի, դիրքի տէր դարձան, իրենց մշակոյթը բարձրացնելու համար աշխատեցան, այսօր Պէյրութի եւ Հալէպի առեւտրական հրապարակներում առաջնակարգ եւ Պաղտատի, Թէհրանի, Աղեքսանդրիայի եւ այլ քաղաքների հրապարակների վրայ պատուաւոր դիրք ունեն, պարլամենտներում եւ տեղական մարմիններում ունեն իրենց ներկայացուցիչները, ունեն իրենց մամուլը եւ այլն: Այս հանգամանքը ցոյց է տալիս, որ Հայերին հիւրասիրող երկիրներում Հայերի դէմ որ եւ է հալածանք չի եղել, եւ, այդ երկիրների կառավարութիւնները եւ ժողովուրդները բարեացակամ են եղել դէպի նրանց, հետեւաբար շատ սխալ բան է միակ բարեկամ կամ բարեկամներ համարել այնպիսիներին որոնք աւելի լաւ բարեկամ չեն եղել քան այն երկրի ժողովուրդներն ու կառավարութիւնները, ուր ապրում են Հայերի բազմութիւններ: Բոլոր ազգերը եւ կառավարութիւնները դէպի Հայերը բարեկամ են եղել, Հայերը իրենց բարեացակամ վերաբերմունքով եւ արտայայտութիւններով պիտի նրանց բարեացակամութիւնը պահեն:

ԳՐԻԳՈՐ ԵՂԻԿԵԱՆ

ԻՐԱՆԻ ԽՆԴԻՐԸ
եւ Ապահովութեան Խորհուրդը

Միացեալ Ազգերու Ապահովութեան Խորհուրդին նոր նստաշրջանը բացուեցաւ երէկ, երկուշաբթի, Նիւ Եորքի մէջ: Օրակարգին գլուխը կը գտնուի ռուսեւիրանեան վէճը: Ժողովէն քանի մը օր առաջ, գրոյց կը շրջէր թէ կարմիր բանակը պիտի քաշուի հիւսիսային Իրանէն, առանց սպասելու ժողովին որոշման: Նոյն ինքն վարչապետը, Ղավամ Սալթանէ, կը յայտարարէր.— «Կարելի է որ ուղղակի բանակցութեանց շնորհիւ կարմիր բանակը քաշուի, Ապահովութեան Խորհուրդին գումարումէն առաջ»: Այս առթիւ վարչապետը կ'ըսէր նաեւ թէ հեռագրած է Ուաշինկթընի դեսպանին որ զգուշանայ քաղաքական յայտարարութիւններէ, առանց կառավարութեան արտօնութեան:

Մոսկուայի բրիտանական դեսպանատան գործակատարը նորէն դիմելով Խ. Միութեան արտաքին գործերու նախարարին, հարցուց թէ ինչո՞ւ չեն պատասխաներ իր կառավարութեան ծանուցագրին: Կ'ըսուի թէ գոհացուցիչ պատասխան տրըուած չէ մինչեւ հիմա:

Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութիւնը ծանր փորձ մը պիտի անցընէ այս անգամ ալ, երբ քննուի իրանեան խնդիրը, որ առաջին տեղը կը բռնէ օրակարգին մէջ: Անգլ. եւ ամերիկեան կառավարութիւնները վճռած են տեղի չտալ, մինչեւ որ կարմիր բանակը ամբողջութեամբ չհեռանայ Իրանէն: Երկու կառավարութիւններն ալ չեն ընդունիր Մոսկուայի այն առարկութիւնը թէ 1921ի ռուսեւիրանեան դաշնագրով իրաւունք ունի զինւոր ղրկելու Իրան, եթէ այդ երկիրը իբրեւ խարիսխ կը գործածուի երրորդ եւ թշնամի պետութեան մը կողմէ: Անոնք դիտել կու տան թէ ոչ անգլիական կամ ամերիկեան զինուոր կայ Իրանի մէջ, ոչ ալ երկու պետութիւններէն մէկն ու մէկը թշնամի է:

Վէճը քննուած ատեն, Խ. Միութեան եւ Իրանի պատուիրակները քուէարկելու իրաւունք չունին: Ցորչափ խնդիրը կը քննուի, Մոսկուա չի կրնար վեթօ դնել, բայց կրնայ այդ իրաւունքը գործադրել, եթէ որոշուի այս կամ այն գործողութիւնը կատարել:

Ինչո՞ւ յետաձգուեցաւ

Մ. Նահանգներու նախագահը որոշեց վեց շաբաթ յետաձգել հիւլէական ռումբի մեծ փորձերը որ պիտի կատարուէին Խաղաղական ովկիանոսի Պիքինի կղզիներուն մէջ, աննախընթաց պատրաստութեամբ :

Այս առթիւ նախագահին լրագրական քարտուղարը պատասխանելով զանազան հարցումներու, յայտարարեց թէ չի կարծեր թէ խնդիրը կապ ունի միջազգային կացութեան հետ: Ծերակոյտին հիւլէական ուժի յանձնախումբին անդամներէն երկուքը շատ զարմացան այս անակնկալ որոշման առթիւ: Կարծողներ կան թէ փորձերը կրնան բնաւ տեղի չունենալ: Ծերակուտական մը յայտարարեց այս առթիւ.

— «Յետաձգումը պէտք է վերջնական ըլլայ: Պարզ յիմարութիւն է ընկղմել աւելի քան հարիւր նաւեր եւ ծովուն յատակը նետել միլիոնաւոր թօն երկաթ, այծերով, խոզերով եւ ոչխարներով որոնք պիտի գործածուին փորձերուն համար եւ պիտի արժեն աւելի քան հարիւր միլիոն տոլար: Աշխարհը պէտք չունի տեսնելու փորձին ահաւոր հետեւանքները, համոզուելու համար թէ հիւլէական ռումբը ամէնէն աւերիչ զէնքն է: Մէկդի նետենք աւերիչ զէնքերը եւ գրաւենք Միացեալ Ազգերու կազմակերպութեամբ, ի խնդիր

համաշխարհային գործակցութեան եւ միջազգային խաղաղութեան»:

Տրադրուած փորձերուն նպատակն է հաստատել թէ կ'արժէ՞ միլիառներ ծախսել, նաւատորմիղներ պահելու համար, թէ ինչ բան աւելորդ է ներկայ մարտանաւերուն մէջ, թէ բանակները պաշտպանութեան ի՛նչ միջոցներ կրնան ունենալ հիւլէական ռումբին դէմ եւն.:

ԼՈՒՐ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԹԷՆՔԷՆ կը հեռագրեն թէ միապետականները կը յուսան ջախջախիչ յաղթանակ մը տանիլ Մարտ 31ի ընտրութեանց մէջ եւ անմիջապէս վերահաստատել Գէորգիոս Բ. Թագաւորը, որ Լոնտոն կը գտնուի: Թէեւ անցեալ նոյեմբերին համաձայնութիւն գոյացած էր կուսակցութեանց եւ Անգլիոյ ներկայացուցիչներուն միջեւ, մինչեւ 1948 յետաձգելու համար հանրաքուէն, բայց արքայականները կը խորհին շահագործել իրենց դիրքը: Վերջին երկու շաբաթներու ընթացքին անոնք անդադար կը կրկնեն որ հանրաքուէն կատարուի երեսփ. ընտրութիւններէն անմիջապէս վերջը: Ձախակողմեան հոսանքները հրապարակային ժողովներ սարքեցին կիրակի օր, պահանջելով յետաձգել ընտրութիւնները, այլապէս պիտի չմասնակցին: Երէկ ալ ցոյցեր սարքուած էին Յունաստանի անկախութեան 125րդ տարեդարձին առթիւ (1821 Մարտ 25), հակառակ դրուած արգելքին:

ԱՆԴՐՅՈՐԴԱՆԱՆԻ անկախութեան հռչակման առթիւ, որ տեղի ունեցաւ անցեալ շաբթու, կարծողներ կան թէ մեծ փոփոխութիւններ տեղի պիտի ունենան Միջին Արեւելքի մէջ: Էմիրը Թագաւոր պիտի հռչակուի, զինակցութիւն մը պիտի կնքուի Իրաքի հետ, հաւանական է որ Մեծ Սուրիոյ ծրագիրն ալ սեղանի վրայ դրուի եւն.: Ամէն պարագայի մէջ, Մեծն Բրիտանիան շատ մը առաւելութիւններ կը սպասէ այս նոր կացութենէն: Ամման, Անդրյորդանանի մայրաքաղաքը, որ արդիական ոստան մըն է Եգիպտացիներու Ֆիլատէլֆոս քաղաքին աւերակներուն վրայ, հաղորդակցութեանց հիմնական կէտ մը կը կազմէ Պարսից ծոցին եւ Միջերկրականի միջեւ: Այստեղ Անգլիան կրնայ հաստատել առանցք մը ամբողջ Միջին Արեւելքի քաղաքականութեան համար: Անկախութեան հռչակումը տնտեսական եւ ելմտական հոգերու առջեւ կը դնէ Անդրյորդանանը, քանի որ երկիրը արդիւնաբերութիւն չունի եւ վերջին քսան տարիներու ընթացքին ապաւինած էր Անգլիոյ եւ Պաղեստինի նիւթական աջակցութեան վրայ:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ամերիկեան շրջանին օրապահիկը կրնայ առ առաւելն 920 գոլի (քալորի) վերածուիլ մինչեւ նոր հունձք, եթէ դուրսէն օգնութիւն չհասնի: Բուն գերման ժողովուրդէն զատ, 500.000 տարագիրներ կան որոնք հետզհետէ պիտի արձակուին կայաններէն եւ պարենատոմսեր պիտի ստանան օգոստոս 1էն: Անգլ. շրջանին մէջ ալ կացութիւնը ծանր է:

100 ԿՐԱՄ ՍԱՌԱԾ ՄԻՍ պիտի բաժնուի այս շաբթու, Մարտի B7 կտրօնով, 150 կրամ խողեղէն՝ B6 (100) եւ BC (50) կտրօններով: — Երէկ ամերիկեան առաջին նաւը հասաւ Օտէսա, Ռուսիոյ տրամադրած արմտիքը փոխադրելու համար: Ուրիշ նաւեր ալ ճամբայ ելած են դէպի Սեւ ծով: Օրական 1500 թոն ցորեն պիտի հասնի: Ամէն ամիս միջին հաշուով հինգ նաւ պիտի հանդիպի ռուսական նաւահանգիստները, եւ կը յուսացուի թէ պիտի կրնան ամիսը 40.500 թոն ցորեն փոխադրել: Ինչպէս կը յիշուի, տրամադրուած արմտիքը 500 հազար թոն է:

ՆԻՒՐԸՆՊԷՐԿԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ Մարտ 23ի նիստին մէջ, հարցաքննութեան կարգը եկած էր արտաքին նախարար Ռիպպընթրոփի: Փաստաբանը խնդրեց իբրեւ վկայ հրաւիրել Մոսկուայի գերմանական դեսպանատան քարտուղարը, որպէսզի կարենայ ապացուցանել թէ ի՛նչ պայմաններու մէջ կնքուեցաւ 1939 օգոստոս 23ի գործակցութեան դաշինքը Խ. Միութեան եւ Գերմանիոյ միջեւ:

ԵԿԱՄՈՒՏԻ ՏՈՒՐՔԻ յայտարարութեանց պայմանաժամը կը լրանայ Մարտ 31ին: Ամէն քաղաքացի որ 1945ին 40.000 ֆրանքէն վեր զուտ եկամուտ ունեցած է եւ կամ, ինչ որ ալ եղած ըլլայ եկամուտը, 6000 ֆրանք վարձք կը վճարէր Փարիզեան շրջանին մէջ, 3000 ֆրանք՝ 5000էն աւելի բնակչութեամբ քաղաքներու եւ 1500 ֆրանք՝ ուրիշ վայրերու մէջ, պարտաւոր է յայտարարութիւն մը տալ, համաձայն պաշտօնական հարցարանին: Ամուրի, ամուսնալուծուած կամ կինը մեռած քաղաքացի մը, որ զաւակ չունի, 41.000 ֆր. եկամուտի համար պիտի վճարէ 120 ֆրանք, 60 հազարի վրայ՝ 2400, 100.000ին՝ 7200 եւն.: Եթէ ամուսնացած է եւ ունի մէկ զաւակ՝ բան պիտի չվճարէ 41.000 եւ 60.000ի համար եւն.:

ՀՐԷՇ ԲԺԻՇԿԸ խայտառակուեցաւ շաբաթ օր, երբ զօր. տը Կօլի Թիկնապահներէն հարիւրապետ Մորիս, որ անոր անունով կը գործէր գրաւեալ Ֆրանսայի մէջ, յայտարարեց թէ Փըթիօ ոչ դիմադրական եղած է, ոչ «ճանճորս» վաշտ ունեցած, ոչ ալ Կէսթափոյի գործակալներ սպաննած: Վկան բացատրեց թէ սպաննուած մարդիկը պարզապէս դժբախտ զոհեր էին, թէ ան լուր անգամ չունէր անգլիական նոր ռումբերէն եւն.: Ամէնքն ալ համոզուած են թէ բժիշկը այլեւս կորսնցուցած է դատը:

ՈՃԻՐՆԵՐԸ Կ'ԱՃԻՆ Փարիզի մէջ: Մէկ տարուան ընթացքին Սէնի դատախազութիւնը քննած է 190.000 գործեր: Ամէն օր 150 ձերբակալութիւններ կը կատարուին: Վերջին երեք շաբաթներու ընթացքին 26 սպանութիւններ կատարուած են:

100 ՀՈԳԻ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԵՑԱՆ Չեխոսլովաքիոյ մէջ, լրտեսական գործ մը երեւան հանուած ըլլալով: Կազմակերպութիւնը գաղտնի թերթ մը կը հրատարակէր:

ԶՕՐ. ՖՐԱՆՔՕ ծանուցագիր մը ուղղեց Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներուն, դանդատելով «Ֆրանսացի համայնավարներու հակասպանիական արարքներուն դէմ որ կը կատարուին Ֆրանսական կառավարութեան թոյլտուութեամբ»: Անգլ. անթելը հաղորդեց թէ ծանուցագիրը արժանի չէ պատասխանի:

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՈՍՏԻԿԱՆՈՒԹԻՒՆ մը պիտի կազմուի Ժընեւի մէջ, մասնակցութեամբ 25 ազգերու, փնտռելու համար 200.000 մարդասպաններ որոնք փախած են աշխարհի զանազան կողմերը:

ԽՈՒՄԲ ՄԸ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐՈՒ ՋԵՌՆԱՐԿԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Քաղաքիս արուարձաններէն Քանէի մէջ անցեալ շաբթու խումբ մը երիտասարդներ սարքած էին հաւաքոյթ մը՝ ի պատիւ իրենց ծնողներուն:

Ինծի համար անակնկալ մը եղաւ այս հանդէսը: Գրեթէ բոլորն ալ ֆրանսախօս, բայց հոգիով Հայ, այս երիտասարդները ամէն ջանք ի գործ դրած էին հանդէսին հայկական ջերմ մթնոլորտ մը ընծայելու համար:

Հանդէսը բացուեցաւ խմբերգով մը: Օրուան նախագահը Պ. Յարութիւն Գուզուլեան, բեմ հրաւիրեց երիտասարդներէն Պ. Անդրանիկ Ճորոյեանը, որ հայրենասիրական կոչ մը ուղղեց: Յետոյ, խօսք առաւ Պ. Խորէն Հալաճեան ու եզրակացուց.— «Մեր հին սերունդի պարտականութիւնն է ներկայ հայ երիտասարդութեան ներշնչել ազգային հպարտութիւն»: Պ. Կիւլէեան պատմականը ըրաւ այս երիտասարդներու գործունէութեան:

Գեղարուեստական բաժինը ճոխ էր: Երգեցին, նուագեցին, արտասանեցին, Տարուեան քոյր եւ եղբայր, Հալաճեան՝ քոյր եւ եղբայրներ, Կիրակոսեան՝ քոյր եւ եղբայր, Ճորոյեան՝ քոյր եւ եղբայր, Յակոբեան՝ քոյր եւ եղբայր, Պ. Պ. Ճօտիկեան, Սպօեան եւ Ջաւէն Տարուեան:

Յետոյ՝ փոքրիկ զաւեշտ մը: Հանդէսը վերջացաւ «Յառաջ Նահատակ»ով: Ծնողներուն մեկնելէն վերջ, երիտասարդները ձեռք ձեռքի բռնած, պարեցին հայկական կլոր պարեր: Արդարեւ, յուզիչ էր այս հաւաքոյթը: Զաւեշտին դերակատարները իրենց դերերը արտագրած էին ֆրանսերէն տառերով: Ամէնքն ալ ջերմապէս կը փափաքին հայերէն խօսիլ, երգել եւ գրել: Որքան հպարտ էի ձեզմով, սիրելի տարեկից եղբայրներ: Օտար ափերու վրայ ծնաք, բայց վստահ եմ որ պիտի ապրիք իբրեւ Հայ:— Ժ. Ոսկեան

ՀԱՅ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵՆԷՆ ստացանք ֆրանսերէն զեկոյց մը, հրատարակութեան խնդրանքով: (Այդքան դժուա՞ր է քանի մը տող հայերէն գրել, գոնէ մամուլին համար):— Եօթը տարուան դադարէ մը վերջ, Միութիւնը վերակազմուելով, ընդհ. ժողով գումարած է Փետրուար 20ին եւ ընտրած նոր վարչութիւնը.— Նախագահ՝ Բժ. Պ. Քօլօլեան, փոխ նախագահ՝ Բժ. Վահրամ, գանձապահ՝ բժ. ՏէրԱնդրէասեան, քարտուղար՝ բժ. Ֆինճի, անդամներ՝ բժիշկներ Խուպէսէրեան, Տիրաց եւ Տինճեան: Պատուոյ նախագահներ՝ փրոֆ. Մանուէլեան եւ Աղաջանեան: Անդամավճար նշանակուած է 100 ֆրանք: Առաջին նիստը՝ Մարտ 27ին, ժամը 21ին, Բարեգործականի գրասենեակը: Տարեկան հացկերոյթը՝ ապրիլին:

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՊՈՒԼՎԱՐ ՕՏՏՈՅԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պուլվար Օտտոյի Ֆ. Հ. Կապոյտ Խաչը Մանուկներու Օրը կը տօնէ այս կիրակի 31 Մարտ կէս օրէ վերջ ժամը 3ին, Թաղի եկեղեցիին մէջ: Արտասանութիւններ եւ երգեր, նաեւ փոքրիկ դրամ մը: Երեքէն մինչեւ տասը տարեկան մանուկներուն նախնթրիք պիտի բաժնուի: Մուտքը ազատ է:

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէն իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ընկեր Անդրանիկ Ուզունեանի եւ պարագաներուն, իր հօրեղբօր՝ ԱԴԱՄ ՈՒԶՈՒՆԵԱՆԻ արկածալի մահուան առթիւ:

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ.— Լիոնէն Պ. Գէորգ Մարանկոզեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ Պ. Պօղոս Մարգարեանի, Նիւ Ճըրսի (Մ. Նահանգներ):

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e

Ի՞նչպէս կազմակերպել

ԽՄԲ.— Մեր նոր պաշտօնակիցը, «Շիրակ», իր Բ. թիւին մէջ հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ ներգաղթի մասին (15 Մարտ).

— «Ներգաղթի կազմակերպութիւնը առաւելապէս մասնագիտական գործ մըն է: Զայն յանձնելու է ձեռնհաս անձերու: Մտաւորական ըլլալը, կամ ազգային որ եւ է մարմնի մէջ որ եւ է դեր կատարած ըլլալը, եւ կամ, պարզապէս, բարի կամեցողութեամբ լեցուն ըլլալը հանրային ամէն գործ վարելու կարողութիւն ապացուցանող վկայականներ չեն: Կազմակերպչական լայն ոգի, մեծ փորձառութիւն անհրաժեշտ են, ներգաղթը օգտակարապէս ի կատար հանելու համար: Հին սխալները պէտք չէ կրկնուին: «Բուն մարդը բուն տեղը դնելու է» (Տէր րայթ մէն ին տհը րայթ փլէյս), ինչպէս կ'ըսէ անգլիերէն առածը: Զգուշանալու է ներգաղթը սնափառութեան եւ շահախնդրութեան առիթ դարձնելէ:

Ներգաղթի կազմակերպման գործին իւրաքանչիւր մասին համար — արձանագրութիւն, նիւթական միջոցներու հայթայթում, ուղեւորութեան պատրաստութիւն, եւն.— տարբեր յատկութիւններ ունեցող անձեր հարկաւոր են:

Սխալ կ'ըլլայ կարծել որ Հայրենիքին կարօտը ունեցող ամէն մարդ կրնայ Հայաստան երթալ: Մեր երկիրը անկելանոց կամ հանգստարան չէ. ան աշխատող ձեռքերու, կամ իրենց մտաւորական կարողութեանց լիովին տէր մարդոց պէտք ունի: Պէտք է ուրեմն ներգաղթել ուզողներու մասին մանրակրկիտ քննութիւն կատարել:

Անշուշտ, ազգային մարմինները ամէնքն ալ, իրենց ներկայացուցիչներով պիտի մասնակցին ներգաղթի կազմակերպման համար ստեղծուելիք կեդրոնական մարմնի մը: Մասնաւորաբար, Փարիզի Հ. Բ. Ընդհ. Միութենէն կը սպասուի որ նախաձեռնութիւն ցոյց տայ, մանաւանդ նիւթական միջոցներու հայթայթման մէջ: Առիթ մըն է աս, որպէսզի ան արթննայ իր թմբիրէն, ու եթէ պէտք եղած դրամն ու հեղինակութիւնը չունի, դիմէ Ամերիկայի Կեդրոնին, եւ անկէ ստանայ կատարեալ իրաւասութիւն լայնօրէն մասնակցելու կատարուելիք հանգանակութեան:

Դիտողութիւն մըն ալ:

Հայկական Դատին առթիւ քիչ մը ամէն տեղ ցոյց տրուած թեթեւսոլիկ գործունէութիւնը պէտք չէ կրկնուի: Ներգաղթը լրջօրէն, անաղմուկ առաջ տարուելու է. պէտք չէ այս գործին տօնավաճառի ձեւ տալ: Արդէն գործը այնքան սրտի մօտիկ եւ համակրելի է ամէն Հայու որ փրօփականտի պէտք չունի: Երեւալու մարմաջէն միայն բռնուած անձերը հեռու պահելու է անկէ»:

ՆԵՐԳԱՂԹԻ ՀԱՐՑԱՐԱՆԸ

Երեւանէն ղրկուած նամակները կը պարունակեն հետեւեալ հարցարանը, որ պէտք է պատրաստուի երկ- երկու օրինակ.—

1. Ազգանուն, անուն եւ հայրանուն.— 2. Ազգակցական կապը՝ ընտանիքի պետին հետ.— 3. Սեռը.— 4. Ծննդեան թիւը.— 5. Ծննդեան վայրը.— 6. Արհեստը.— 7. Կրթութիւնը.— 8. Հպատակութիւնը.— 9. Ինչո՞վ է զբաղւում այժմ.— 10. Ունի՞ բարեկամները ՍՍՌՄում: Ո՞վ է, ո՞րտեղ եւ ինչո՞վ են զբաղւում.— 11. Ի՞նչ գոյք է բերում իր հետ.— 12. Ինչո՞վ է ցանկանում զբաղուել Հայրենիքում:

ՕՐՈՒՑԱՑՑ

ՎԻԷՆԻ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի անդամները դասախօսութեան կը հրաւիրուին այս չորեքշաբթի իրիկուան ժամը 8.30ին, Տիգրան Մանուկեանի սրճարանը: 129 rue Lafayette:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Նոր Սերունդի դասախօսութիւններ Կարտան-Պիվէր՝ այսօր, ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին: Նիւթ՝ «Հայկական շարժման սկզբնաւորութիւնը եւ զարգացումը՝ մինչեւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան երեւան գալը»: Սէնթ Մարկրիթի մէջ հինգշաբթի, 28 Մարտ, ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին: Նիւթ՝ «Ներսէս Պատր. Վարժապետեանի կեանքն ու 61րդ յոդուածը»: Դասախօս Պ. ՀՐ. ԲԱԼՈՒԵԱՆ:

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդ «Բարգէն Սիւնի» խումբի ընդհ. ժողովը՝ այս չորեքշաբթի երեկոյեան ժամը 8ին, ընկերվարականներու Léo Lagrange սրահին մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

Տիկին Կիւլի Ուզունեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Ուզունեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Ուզունեան, Տէր եւ Տիկին Թորոս Դանիէլեան եւ Հայրապետեան եղբայրները կը ծանուցանեն թէ՝

ԱԴԱՄ ՈՒԶՈՒՆԵԱՆ

որ արկածի մը զոհ գացած էր, պիտի թաղուի վաղը, չորեքշաբթի 27 մարտ, ժամը 3ին: Հաւաքուիլ իր բնակարանը 3 rue Adolphe Cherioux, Issy les Moulineaux:

Մահազդ. չստացողներէն կը խնդրուի իբր այդ նկատել ներկայս:

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE
HARATCH - Fondé 1925 - R. C. S. 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63
ԲԱԺՆԵԳԻՆ.— Տար. 750, 6ամս. 400, 3ամս. 200 ֆրանք
Mercredi 27 Mars 1946 Չորեքշաբթի 27 Մարտ

ԺԸ. ՏԱՐԻ — 18e Année Nº 4570–Նոր շրջան թիւ 299 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 3 Ֆր.

ՌՈՒՍԵՐԸ ՍԿՍԱՆ ՊԱՐՊԵԼ ՀԻՒՍ ԻՐԱՆԸ

Եւ ապագայի խնդիրը պիտի քննուի

Միացեալ Ազգերու Ապահովութեան Խորհուրդին գումարումէն առաջ, Մոսկուայի անթելը հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցը հաղորդեց.— «Արդէն վերջացած է խորհրդային զօրքին պարպումը Մէշէտի, Շարուտի եւ Սէմնանի շրջաններէն, գործողութիւն մը որ սկսած էր 1946 Մարտ 2ին: Իրանի կառավարութեան հետ կնքուած համաձայնութեամբ մը, խորհրդային զօրքի մնացեալ մասին պարպումը սկսաւ Մարտ 24ին: Խորհրդային հրամանատարութիւնը կը հաշուէ թէ Իրանի կատարեալ պարպումը կրնայ վերջանալ հինգ - վեց շաբաթէն, եթէ անակնկալ մը չպատահի»:

Թէհրանի խորհրդային դեսպանն ալ նոյն օրը հաղորդեց Իրանի կառավարութեան թէ կարմիր բանակը սկսած է քաշուիլ: Իրանի կառավարութիւնն ալ պաշտօնապէս հաստատեց այս տեղեկութիւնը: Կառավարութեան բանբերը միեւնոյն ատեն յայտարարեց թէ նոր համաձայնութիւն կնքուած չէ եւ անհրաժեշտ չէր, քանի որ խորհրդային զօրքին պարպումը որոշուած էր 1942ի պայմանագրութեամբ, կնքուած՝ Անգլիոյ, Խ. Միութեան եւ Իրանի միջեւ:

Այս լուրը անշուշտ նպաստեց մեղմացնելու մթնոլորտը, որ թանձրացած էր վերջին շաբթուան ընթացքին: Եւ սակայն, խնդիրը կը մնայ Ապահովութեան Խորհուրդի օրակարգին վրայ: Ժողովը բացուեցաւ երկուշաբթի օր, եւ օրինական ձեւակերպութիւններէն վերջ, որոշեց յաջորդ օրը (երեքշաբթի) զբաղիլ այս հարցով: Անգլիա եւ Մ. Նահանգները գոհ մնալով հանդերձ, կ'ուզեն իմանալ թէ ինչո՛ւ ուշացաւ պարպումը եւ ի՛նչ նոր համաձայնութիւն կնքուած է Խ. Միութեան եւ Իրանի միջեւ: Անգլիոյ երեսփ. ժողովէն երկու պատգամաւորներ օդանաւով ճամբայ ելան դէպի Թէհրան, տեղւոյն վրայ քննելու համար խնդիրը: Կը յուսան այնտեղ մնալ երեք չորս շաբաթ եւ երթալ մինչեւ հիւս. Իրան, թէեւ վստահ չեն թէ պիտի կրնան հոն մտնել, քանի այդ շրջանը կը գտնուի Ռուսերուն ձեռքը: Այս այցելութիւնը որոշուած է Իրանի հաւանութեամբ, սակայն քննուած չէ խորհրդային իշխանութեան հետ:

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՉԽՕՍԻԼ «ԵՐՐՈՐԴ»Ի ՄԱՍԻՆ

Ժողովրդական առած մը,— Եթէ մէկուն քառասուն օր «խենդ» ըսես, ի վերջոյ կը խենդենայ:

Նախապաշարումներու հաւատացող չենք: Բայց՝, երբ մարդիկ անընդհատ կը խօսին որ եւ է չարիքի — կամ բարիքի— մասին, տեսակ մը մթնոլորտ կը ստեղծուի:

Օրինակ, մեր պապերն ու հայրերը օրն ի բուն կ'ըսէին ու կը լսէին,— Պիտի զարնե՛ն... Պիտի ջարդե՛ն... Պիտի կողոպտե՛ն...

Եւ, ահուսարսափի մղձաւանջին տակ, վերահաս վտանգի հեռանկարին առջեւ, կը մնային ձեռնթափ: Խուճապահար եւ նկուն: Ի յառաջագունէ տրամադրուած՝ ջարդուելու եւ կողոպտուելու: Տեսակ մը հոգեբանութիւն կը ստեղծուէր, թմրեցնելով ինքնավստահութեան, ինքնապաշտպանութեան բնազդը: Այն աստիճան որ, յաճախ կ'անճրկէին, երբ իսկապէս կը պայթէր փորձանքը:

Մինչդեռ, եթէ մտածէին հակառակ ուղղութեամբ — Չե՛ն կրնար ջարդել, եթէ զարնեն, մենք ալ կը զարնենք,— հոգեկան կորովը կը բարձրանար, եւ կրնային հրաշքներ գործել:

Օրինակներ չէ որ կը պակսին, մեր պատմական հերոսամարտներուն թէ անհատական պարագաներու մէջ: Օրինակներ՝ նաեւ միջազգային պատմութենէն, յունական Լէոնիդասէն մինչեւ մեր օրերը: Այլապէս, դժուա՛ր թէ ափ մը «խենդեր» կարենային տեղ գրաւել աշխարհի պատմութեան մէջ, անհնարին քաջագործութիւններով:

Ուրկէ՞ ուր այս խորհրդածութիւնները:

Ատենէ մը ի վեր վայրերան կանչեր շրջան կ'ընէ աջէն թէ ձախէն: Թերթէ թերթ եւ միջազգային բեմերու վրայ:

Երկրորդ Աշխարհամարտին արիւնը տակաւին չցամքած, մարդիկ արդէն կը խօսին երրորդի մասին: Կը խօսին սովորական բանի մը պէս: Այնպէս ինչպէս եթէ ըսէին,— վաղը անձրեւ կամ կարկուտ պիտի գայ:

« Այս ընթացքով, անխուսափելի կը դառնայ պատերազմը: Եւ նորէն Զօջերն են որ պիտի սարքեն զայն»:

Արդարեւ, ախտանշաններ ալ պակաս չեն:

Ամէն օր՝ անակնկալ մը: Ցիռում, ելեկտրական հոսանք՝ պետութենէ պետութիւն եւ երկիրէ երկիր: Եւ դիւտե՛ր, գաղտնիքնե՛ր, կատարելագործելու համար զինարուեստը, որ մարդկային երեւակայութիւնը կը սարսէ իր այսօրուան վիճակով իսկ: Պայքար գաղափարներու եւ ընդհարում շահերու: Աշխարհակալութիւն՝ ամէնէն «քաղաքակրթեալ» եղանակներով:

Այս պղտոր մթնոլորտին մէջ, բարի հոգիներ ձայն կը բարձրացնեն պարբերաբար, խափանելու համար պատերազմաշունչ կանչերը:

Այդ հոգիներէն մէկը՝ Տիկին Կաբրիէլլա Միսթրալ: Չիլիցի բանաստեղծուհին, որ Նոպէլի գրական մրցանակը շահեցաւ 1945ին եւ որ Փարիզ կը գտնուէր վերջերս, նորէն եւ նորէն զգաստութեան հրաւէր մը կ'ուղղէ ամբողջ մարդկութեան, մանաւանդ անոր յաղթական առաջնորդներուն, որպէսզի կարելի եղածին չափ քիչ խօսին յառաջիկայ պատերազմի մասին:

— « Անոնք որ մինչեւ անգամ կը խորհին ուրիշ պատերազմի մը մասին, թող պտտին փողոցէ փողոց, ազդատախտակ մը բռնած,— «Ութ միլիոն մարդիկ մեռան»:

Իրականին մէջ ութ միլիոնէն շատ աւելի է վերջին Աշխարհամարտին զոհերուն թիւը: Բայց տիկինը տեսակ մը նշանախօսքի վերածեր է այս թիւը, եւ անդադար կը յիշեցնէ, խօսքով թէ գրչով: Իր տեսութեան համաձայն, ապագայ պատերազմները խափանելու լաւագոյն միջոցն է «խուճապ չսերմանել սուտ լուրերով»: Ուրեմն, մթնոլորտ չստեղծել, անխուսափելի համարելով պատերազմը, այլ հակազդել ուժգնօրէն: «Խենդ» չպոռալ մարդկութեան երեսին, որ արդէն կը գտնուի խելագարութեան կէս ճամբուն վրայ:

Անշուշտ աշխարհը տարբեր պատկեր պիտի պարզէր, եթէ արժէք ունենային բանաստեղծներու եւ մարգարէներու խօսքերը:

Եւ սակայն, ճիշդ է, ո՛րքան քիչ խօսին պատերազմի մասին, այնքան կը պայծառանայ մթնոլորտը, զայն խափանելու համար:

Երբ Մեծերը օրն ի բուն վառօդ — այժմ՝ քարիւղ — կը շնչեն, բնականաբար խաղաղութիւնը դէպի ամպերը կը չուէ խուճապահար, իր տեղը ձգելով ռմբաձիգ օդանաւերուն: Շ.

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԼՈՆՏՈՆԷՆ

ՆՈՐԷՆ ՎՈՍՓՈՐ ԵՒ ՏԱՐՏԱՆԷԼ

« Միջազգային Խնդիրներու Արքայական Կաճառ»ին ամսագիրը, The World To-day իր վերջին թիւին մէջ կը հրատարակէ շահեկան յօդուածներ ռուսեւիրանեան եւ ռուսեւթուրք յարաբերութեանց մասին: Առաջին հարցին հանդէպ ամսագրին ուղղութիւնը բացէ ի բաց հակախորհրդային է: Այս պարագան շատ ուշագրաւ է, որովհետեւ վերոյիշեալ հաստատութիւնը, որ կը վայելէ Աքսֆըրտի համալսարանական շրջանակներուն հովանաւորութիւնը, իր տարողութեամբ կ'արժէ շատ աւելի քան օրուան թերթերը որոնք աստիճանաբար կը հրահրեն հակառուս բանավէճը:

Դժուար է չափազանցել այն հետեւանքները որոնք կրնան յառաջ գալ, եթէ Իրանը վերջնապէս կորսնցնէ Ատրպատականը, կը գրէ ամսագիրը: «Այդ պարագային Իրան զրկուելով իր ամէնէն բարգաւաճ շրջաններէն եւ ունենալով երկար սահմանագիծ մը Ռուսաստանի հետ, հազիւ թէ կարենայ շարունակել իր գոյութիւնը իբրեւ անկախ պետութիւն: Իրանի ամբողջական գրաւումը պարզապէս ժամանակի խնդիր է»:

Յօդուածագիրը յետոյ մէջբերում մը կը կատարէ պատմաբան Սըմնըրէն որ հետեւեալ միտքը յայտներ է ժամանակին — Եթէ Ռուսիա շահէր պատերազմը (1918ին), պիտի գրաւէր հիւսիսային Պարսկաստանը, իրեն պիտի կցէր հիւսիս - արեւելեան Անատոլուն (Հայաստան) եւ քիչ ետքը պիտի ստանար պարգեւներուն ամէնէն խոշորը, այսինքն Պոլիսն ու Նեղուցները:

Երկրորդ յօդուածի մը մէջ նոյն ամսագիրը կը խօսի ռուսեւթուրք յարաբերութեանց եւ բրիտանական քաղաքականութեան վրայ անոնց ունեցած ազդեցութեան մասին: «Մինչեւ 1774 Օսմ. կայսրութիւնը ամբողջական իշխանութիւն ունէր Նեղուցներուն վրայ: Բայց 1774ին Քիւչիւք Գայնարճայի դաշնագրով Կատարինէ Թագուհին իրաւունք ստացաւ որ Ռուսիոյ առեւտրական նաւերը Նեղուցներէն անցնէին: Այդ թուականէն սկսաւ Օսմ. կայսրութեան անկումը ու եթէ չըլլար Միջերկրականեան ու եւրոպական պետութեանց — մանաւորաբար Մեծն Բրիտանիոյ — միջամտութիւնը, Ռուսիա շատոնց իրաւունք ստացած պիտի ըլլար որ իր ռազմանաւերը ազատ մուտք ունենային դէպի Միջերկրական: Յետագային արեւմտեան պետութիւնները անմիջապէս հետեւեցան Ռուսիոյ օրինակին եւ Թուրքիոյ տկարութենէն օգտուելով Աւստրիա, Անգլիա, Ֆրանսա եւ Գերմանիա իրաւունք ստացան որ իրենց փոխադրանաւերըն ալ ազատ երթեւեկ ունենան Նեղուցներէն»:

Յօդուածագիրը բացատրելէ վերջ թէ Սեւ Ծովու նաւահանգիստները Ռուսիոյ միակ ելքն էին դէպի հարաւային ջուրերը, դիտել կուտայ որ Ցարերու ծաւալումի քաղաքականութեան դէմ էին Մեծն Բրիտանիան, Աւստրիան ու Գերմանիան, բայց առաջին պետութիւնն է որ տեւականօրէն ընդդիմութիւն ցոյց տուած է, որովհետեւ Միջերկրականի ապահովութիւնը չափազանց մեծ կարեւորութիւն ունէր կայսրութեան շահերուն տեսակէտէն: Ուրեմն Անգլիա միշտ աշխատած է ռուսական նաւատորմը բանտարկել Սեւ Ծովու մէջ՝ միանգամ ընդ միշտ փակելով Նեղուցները:

Ճիշդ է որ Ռուսիա կարգ մը առանձնաշնորհներ ստացած էր անցեալ դարու սկիզբները, բայց շատ կարճատեւ ժամանակի մը համար: « Հիւնքեար Իսկէլէսիի դաշնագրով (1833) Ցարերը իրաւունք ունէին ռազմանաւեր ուղարկելու Նեղուցները՝ Թուրքիոյ հանդէպ իրենց յանձնառութիւնները յարգելու համար, բայց 1840ի Քառեակ համաձայնութեամբ (Անգլիա, Ռուսիա, Բրուսիա եւ Աւստրիա) Նեղուցները անգամ մը եւս կը փակուէին :

Ժամանակ մը վերջ, 1869ին, Սուէզի ջրանցքին բացումը վերագնահատման կ'ենթարկէր Անգլիոյ քաղաքականութիւնը՝ Միջերկրականի մասին: 1878ին Մեծն Բրիտանիա կը գրաւէր Կիպրոսը ու քիչ յետոյ կը տեղաւորուէր Եգիպտոսի մէջ: Գերմանիոյ հովանաւորութիւնը Թուրքիոյ վրայ եւ եւրոպական պետութեանց ուժերու հաւասարակշռութեան խանգարումը — որուն հետեւանքներէն մէկն էր 1907ին Անգլիոյ եւ Ռուսիոյ միջեւ կնքուած համաձայնութիւնը — պատճառ եղան որ Լոնտոնի վարիչները անգամ մը եւս ձեւափոխեն իրենց տեսակէտը, պահանջելով Նեղուցներու բացումը պետութեանց նաւատորմներուն առջեւ:

1911—12ի Թուրքեւիտալական պատերազմին ընթացքին, երբ Տարտանէլը առժամաբար փակ էր բոլորին համար, Ռուսիա մեծապէս տուժեց, քանի որ իր արտածումներուն հարիւրին յիսունը կը կատարուէր Տարտանէլի ճամբով:

Նեղուցներու փակումը վնասակար եղաւ Ռուսիոյ համար մանաւանդ համաշխարհային առաջին պատերազմին ատեն: Իր դաշնակիցները, Անգլիան ու Ֆրանսան, զինուորական ջախջախիչ պարտութեան մը սպառնալիքին հետ դէմ առ դէմ, ստիպուեցան Ռուսիոյ խոստանալ այն պարգեւը զոր մերժած էին անոր տալ 19րդ դարու ամբողջ տեւողութեան: 1915ի Պոլսոյ գաղտնի դաշնագրով (18 Մարտ) արեւմտեան երկու դաշնակիցները, Տարտանէլի արշաւանքէն անմիջապէս առաջ, կը հաւանէին Ռուսաստանի յանձնել, յաղթանակի պարագային, Պոլիսը, Վոսփորի զոյգ ափերով, հարաւային Թրակիան մինչեւ Էնոս - Միտիա գիծը, ինչպէս եւ Իմպրոս, Թէնէտոս եւ շարք մը ուրիշ կղզիներ:

Ամսագիրը յետոյ կ'անդրադառնայ Լոզանի դաշնագրին եւ Մոնթրէօյի համաձայնութեան եւ ի մէջ այլոց կը յիշէ Հայաստանի խնդիրը — հոգատարութիւն, Սեւրի դաշնագիր, Ուիլսընեան սահմաններ եւայլն, բայց, երեւի քաջութիւնը չունի լուսաբանելու իր ընթերցողները թէ Հայերուն այսօրուան պահանջը ուրիշ բան չէ եթէ ոչ յաղթական պետութեանց կողմէ հերոսական ժողովուրդի մը տրուած խոստումներուն կիրարկումը:

Պատմական այս հակիրճ ծանօթութիւններէն վերջ, ամսագիրը կ'եզրակացնէ հետեւեալ բառերով.—

«Ընդհանուր առումով դժուար է բացատրել թէ ինչ նպատակ կը հետապնդէ Ռուսիա իր ներկայ քաղաքական խաղերով այնպիսի ատեն մը երբ հիւլէական զէնքը հիմնովին այլափոխած է դասական ռազմակէտերու իրական արժէքը: Ռուսիոյ այսօրուան շարժումները կը յիշեցնեն 19րդ դարու իր ռազմավարութիւնը»:

Ամսագրին այս թթու խօսքերուն պատասխանը կուտայ Անգլեւռուս Խորհրդարանական յանձնախումբին պաշտօնական օրկանը: «Մենք չենք ընդունիր այս տեսակէտը, կը գրէ թերթը: Եթէ ճիշդ է այդ եզրակացութիւնը, ինչո՞վ կը տարբերի ան անգլիական քաղաքականութենէն: Երբ Մեծն Բրիտանիոյ արտաքին նախարարը կը յայտարարէ թէ Միջերկրականի մէջ ռուսական խարիսխ մը սպառնալիք է բրիտանական կայսրութեան համար, պէտք է ընդունիլ ուրեմն որ ան ալ կը վերադառնայ, վրէժխնդրութեամբ, 19րդ դարու անգլիական ռազմավարութեան: Մենք չենք հաւատար որ 193 միլիոննոց Ռուսաստանը կրնայ հաւանիլ մշտնջենապէս Սեւ Ծովու մէջ բանտարկուած մնալու հեռանկարին»:

ԺԻՐԱՅՐ

Ամէն պարագայի մէջ, Լոնտոն վերապահ դիրք մը բռնած է: Երբ հաստատուեցաւ թէ կարմիր բանակը պիտի քաշուի, Անգլիոյ արտաքին նախարարութեան մէկ ներկայացուցիչը յայտարարեց.— «Մենք տրամադիր չենք մեր գլխարկները օդին մէջ նետելու ի նշան ցնծութեան: Ինչ որոշում ալ տուած ըլլայ Ռուսիան վերսկսելու համար ուղղակի բանակցութիւնները Իրանի հետ, իրողութիւն մը կայ,— 1942ի դաշնագրին բռնաբարումը:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒՆ ՏԵՍԱԿԷՏԸ

Ապահովութեան Խորհուրդին բացման առթիւ, Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը կարդաց Նախագահ Թրումընի պատգամագիրը, որ բարի գալուստ մաղթելէ վերջ, կը յայտնէ թէ Մ. Նահանգներու ժողովուրդը «սրտանց կը մասնակցի իրենց գործակցութեան, Միացեալ Ազգերուն տալու համար անհրաժեշտ ուժն ու կամքը, որպէսզի պահպանուին խաղաղութիւնը եւ ազատութիւնը»:

Պատգամագրին ընթերցումէն վերջ, նախարարը իր կարգին յայտարարեց,— Կը գտնուինք աշխարհի պատմութեան կարեւորագոյն մէկ պահուն առջեւ: Այս գումարումով, Ապահովութեան Խորհուրդը կը սկսի գործել տեւականօրէն: Ամերիկացիները հաստատապէս եւ բացարձակապէս վճռած են պահպանել Միացեալ Ազգերու Դաշինքը: Վստահ եմ թէ այդ է նաեւ հաստատ կամքը բոլոր անդամակից երկիրներու: Ազգերը, ինչպէս անհատները պարտաւոր են իրենց կարելին փորձել, վէճերը հարթելու համար առանց դատավարութեան: Բայց ոչ մէկ ազգ իրաւունք ունի օրէնքը իր ձեռքն առնելու: Եթէ վէճերը չեն կրնար կարգադրուիլ բարեկամական բանակցութիւններով, պէտք է Ապահովութեան Խորհուրդին առջեւ հանուին: Ահա թէ ինչո՛ւ Ապահովութեան Խորհուրդը պէտք է պատրաստ ըլլայ ամէն վայրկեան գործելու արագօրէն: Ահա թէ ինչու Ապահովութեան Խորհուրդը պէտք է գործէ տեւականօրէն: Եթէ Միացեալ Ազգերը պիտի տեւեն, ո եւ է երկրի համար ոչ անհրաժեշտութիւն, ոչ ալ չքմեղանք պէտք է ըլլայ, օրէնքը իր ափին մէջ առնելու: Ապահովութեան Խորհուրդին վրայ կը ծանրանայ ամենամեծ պատասխանատուութիւնը խաղաղութեան եւ ապահովութեան պահպանումին: Ան պէտք է ստիպողաբար քննէ այն խնդիրները որոնց համար ազգերը մինչեւ հիմա պատրաստ էին կռուելու»:

Բացման նիստը տեւեց 50 վայրկեան: Մ. Նահանգներուն դիրքը մեծ տպաւորութիւն գործեց պատգամաւորներուն վրայ: Մանաւանդ որ, անգամ մը եւս հաստատուեցաւ թէ Անգլիա եւ Ամերիկա բոլորովին համաձայն են այս կէտին մէջ:— Ամերիկեան թերթի մը տեղեկութեանց համաձայն, Միացեալ Ազգերու ընդհ. սպայակոյտներու յանձնախումբը յայտներ է թէ կազմակերպութիւնը պէտք ունի երկու միլիոնոց բանակի մը, պահպանելու համար աշխարհի խաղաղութիւնը: Անգլիա, Խ. Միութիւնը, Ֆրանսա եւ Չինաստան պիտի ճարեն այս բանակին կէսը, մնացեալը՝ Մ. Ա. Կ. միւս 46 անդամները:

Վարչապետին կարեւոր ճառը

Պ. Ֆելիքս Կուէն, վարչապետը, առջի օր շատ կարեւոր ճառ մը խօսեցաւ Սթրազպուրկի մէջ, պարզելով Ֆրանսայի ներքին եւ արտաքին քաղաքականութիւնը: Թերթերը կը գրեն թէ այս ճառով կը սկսի ընտրական պայքարը: Ճառը շատ երկար ըլլալով, կ'ամփոփենք հիմնական կէտերը.—

— «Մենք կ'ուզենք ապահովութիւն ստանալ թէ յառաջիկայ տարիներու ընթացքին, գերմանական նոր արշաւանք մը պիտի չգայ ոչնչացնել մեր երիտասարդութիւնը, կործանել մեր քաղաքները, խորտակել մեր տնտեսական կարողութիւնը: Նորէն Հռենոսի վրայ է որ վաղը կրնայ տնօրինուիլ աշխարհի ճակատագիրը, եթէ ամրապէս ձեռք չառնուի նախայարձակման կարողութիւնը զոր կը պարունակէ Ռուրի ածուխը: Մեր երկիրը ամէնէն առաջ կը տառապի ածուխի պակասէն: Նախագահ Թրումըն կը հաշուէր թէ մենք պիտի ստանանք ամսական 4ուկէս միլիոն թոն գերմանական ածուխ: Այժմ կը խոստանան միայն 316 հազար թոն: Մենք ստորադաս վիճակի մը մէջ դրուած ենք Գերմանիոյ հանդէպ: Աշխարհը աղէտի մը մատնելէ վերջ, կը թուի թէ Գերմանիա պիտի օգտուի նպաստաւոր վերաբերումէ մը որուն շնորհիւ պիտի կրնայ փրկուիլ իր իսկ զոհերէն շատ առաջ: Պ. Լէօն Պլում, այդ մեծ եւ ականաւոր Ֆրանսացին, պիտի հասկցնէ Ամերիկայի մեր բարեկամներուն թէ Ֆրանսայի ըլլալիք օգնութիւնը պիտի նպաստէ աշխարհի: Մենք պիտի ջանանք աւելցնել մեր արտադրութիւնը: Մեր զինուորական ծախքերը պիտի կրճատուին 60 միլիառ ֆրանք, այս տարիէն իսկ: Քաղաքային ծախքերն ալ պիտի կըրճատուին նոյնքան: Ապօրէն շահերը պիտի գանձուին խստօրէն: Մինչեւ 1945 Դեկտ. 31 գանձուած էր վեց միլիառ ֆրանք: 1946 Փետրուար 28ին գումարը կ'անցնէր 7 միլիառ 861 միլիոնը»:

Վարչապետը այս առթիւ ալ շեշտեց թէ զօր. տը Կօլ արժանի հանդիսացաւ հայրենիքին, փառաբանեց Դիմադրական Ճակատը, բացատրեց թէ անհրաժեշտ է զինուորական երկար գրաւումի մը ենթարկել Գերմանիան եւ վստահութիւն յայտնեց Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան վրայ:

ՏԽՐՈՒՆԻ.— ԱԲԻԿ ՄՈՒՊԱՀԵԱՃԵԱՆ

Պոլսոյ վերջին թղթաբերէն (15 Մարտ) ցաւով կ'իմանանք մահը Պատրիարքարանի նախկին քարտուղար Աբիկ Մուպահեաճեանի, որ անկողին գամուած էր 1945 Սեպտ. 15էն ի վեր: Մեռած է Մարտ 14ին, Ազգ. Հիւանդանոցին մէջ, 75 տարեկան:

Հանգուցեալը ազգային պաշտօններ կը վարէր աւելի քան կէս դարէ ի վեր, միեւնոյն ատեն աշխատակցելով պոլսահայ թերթերուն: Եղած է քարտուղար Պատրիարքարանի զանազան Խորհուրդներուն եւ Հոգաբարձութեանց, միեւնոյն ատեն տեսակ մը անպաշտօն խորհրդական՝ օրուան Պատրիարքներուն, սկսելով տեղապահ Մանկունի եպիսկոպոսէն: Անսպառ հաւաքածոյ մըն էր ազգ. լուրերու եւ յուշերու, ինչպէս իր վարպետը՝ Աբրահամ Այվազեան: Միջին ճամբու մարդ, միշտ ըսելիք մը կ'ունենար, առանց որոշ տեսակէտ պարզելու: Կ'արժէ խօսիլ առանձին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

100 ԿՐԱՄ ԹԱՐՄ ՄԻՍ պիտի բաշխուի Մարտի B8 կտրօնով, բացի պահածոյ միսէն:

ԼԷՈՆ ՊԼՈՒՄ սկսաւ բանակցիլ Ամերիկացիներուն հետ, նիւթական աջակցութիւն ստանալու համար: Կ'ըսուի թէ փոխանակ որոշ գումար մը նշանակելու, տարեկան 500—750 միլիոն տոլարի փոխառութիւններ պիտի խնդրէ, բաժնուած՝ 3—5 տարուան վրայ: Հինգ հարիւր միլիոն տոլարը անբաւական կը համարուի նոյնիսկ այս տարուան համար, առանց հաշուելու վերաշինութեան հսկայական ծախքերը:

ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԵՑԱՒ Եուկոսլաւիոյ նախկին պատերազմական նախարարը, զօր. Միխայլովիչ, որ լեռներն ապաստանած էր իր 11 ընկերներուն հետ եւ կը կռուէր մարէշալ Թիթոյի դէմ: Ձերբակալութիւնը կատարուած է մարտ 13ին, օդաչուներու կողմէ: Այս առթիւ ներքին նախարարը գանգատեցաւ թէ Եուկոսլաւիա 1145 պատերազմի ոճրագործներ պահանջած է Դաշնակիցներէն, բայց յանձնած են միայն 17 հոգի, Իտալիոյ 1200 պատերազմի ոճրագործներէն ոչ մէկը յանձնուած է:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՇԹԷԹին նաւահանգստին հիւսիսային մասը Լեհաստանի պիտի յանձնուի Ռուսերուն կողմէ:— Համպուրկի մէջ կացութիւնը հետզհետէ կը ծանրանայ: Հինգ հարիւր հոգինոց բազմութիւն մը աւարի տուաւ ածխաբարձ կառախումբ մը: Աւարառութիւնները կը շարունակուին, ուտելիք ճարելու համար:

ԲՐԻՏԱՆԱԿԱՆ ԱՆԹԵԼԸ ռուսերէնի բաժին մը բացած է Մարտ 25էն սկսեալ:

ԱԹԷՆՔԷՆ կը հեռագրեն թէ թշնամական կանչեր արձակուեցան Անգլիոյ արտաքին նախարարին եւ Չըրչիլի դէմ, Յունաստանի անկախութեան տարեդարձին առթիւ: Հակառակ դրուած արգելքին, աջերը եւ ձախերը բուռն ցոյցեր կատարեցին, տեղ տեղ ոստիկաններուն վրայ յարձակելով: Ձախերը կ'աղաղակէին.— «Պիտի կռուինք. անկախութիւն եւ ժողովրդապետութիւն կը պահանջենք»: Արքայականները Եորկիոս Թագաւորին պատկերը կը ցուցնէին, ձախերու կարմիր դրօշներուն դէմ: Աջերն ալ կը պոռային,— «Աւելի մեծ Յունաստան, դէպի Սոֆիա»:

ՆԻՒՐԸՆՊԷՐԿԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ առթիւ, Գերմանիոյ արտաքին նախարարութեան խորհրդականը փաստաթուղթ մը պատրաստած է, որուն համաձայն 1939 օգոստոս 23ին Գերմանիա եւ Խ. Միութիւնը գաղտնի համաձայնութիւն մը կնքեր էին, ոչ միայն Լեհաստանը բաժնելու, այլեւ Եւրոպան ազդեցութեանց շրջանակներու վերածելու համար:

ԼԻՈՆ.— ԵԿՄԱԼԵԱՆ ԵՂԱՆԱԿՈՎ հանդիսաւոր պատարագ Fourvièreի մայր եկեղեցւոյ մէջ, պատերազմի դաշտին վրայ ինկած հայ նահատակներու համար, կազմակերպուած Լիոնի Հայ Մարտիկներու միութեան կողմէ, 31 Մարտ, կիրակի առաւօտ ժամը 10ին: Պատարագը կը մատուցանէ Հ. Պապեան: Կը մասնակցին եկեղեցական երաժշտախումբը եւ Օր. Ծովինար Տէր Պետրոսեան: Արարողութիւնները Լիոնի ռատիոկայանին պիտի տրուին:

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ Ֆ. Ս. Ը. Միութեան Փարիզի Շրջ. վարչութեան, այս շաբաթ 30 Մարտ, երեկոյեան ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ, մասնակցութեամբ հայ եւ օտար արուեստագէտներու, Aéro Club de Franceի սրահին մէջ, 6, rue Galilée, métro: Trocadéro: Պարերը կը վարէ՝ ՍԱՐԵԱՆ, իր ընտիր նուագախումբով: Խնամուած եւ ճոխ պիւֆէ: Մուտք 100 ֆրանք:

Օր. ՍԻՒԶԱՆ ՔԱՇԻԿԵԱՆ
Պ. ԺՈՐԺ ԷՔԵՐԵԱՆ
Փարիզ — Նշանուած — 24 Մարտ 1946

Այս առթիւ Տէր եւ Տիկին Միհրդատ Ալէքսանեան 500 ֆրանք կը նուիրեն Հայ Տիկնանց Միութեան, Հ. Կ. Խաչի մասնաճիւղին: Ստանալ «Յառաջ»էն:

ՅՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Նոր Սերունդի դասախօսութիւնը Սէնթ Մարկրիթի մէջ վաղը, 28 Մարտ, ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին: Նիւթ՝ «Ներսէս Պատր. Վարժապետեանի կեանքն ու 61րդ յօդուածը»: Դասախօս Պ. ՀՐ. ԲԱԼՈՒԵԱՆ:

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդ «Բարգէն Սիւնի» խումբի ընդհ. ժողովը՝ այս չորեքշաբթի երեկոյեան ժամը 8ին, ընկերվարականներու Léo Lagrange սրահին մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Սէնթ Էթիէնի «Անտօք» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ, իրիկուան ժամը 8ին, սովորական հաւաքատեղին: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ բոլոր Քղեցիները ժողովի կը հրաւիրուին, վերակազմելու Հայր. Միութիւնը, այս կիրակի, 31 Մարտ կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, Մասիսի սրճարանին վարի յարկը, 7 rue des Petites Maries.

«ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ»Ը ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Վարդանեան» կոմիտէի կողմէ, ղեկավարութեամբ ծանօթ դերասան Պ. Ժուտէքս Զուլճեանի, սիրայօժար մասնակցութեամբ Պ. Պ. Յ. Թորոսեանի, Լ. Ալէմեանի եւ Ղ. Քայթանճեանի, այս շաբաթ իրիկուն, «Սալ Ֆրանսուա Քոփէ» մեծ սրահին մէջ:

ԿՐԸՆՕՊԼ.— ԲԱՑՄԱՆ ՀԱՆԴԷՍ Կապոյտ Խաչի Սանուհիներու Միութեան, Մարտ 31ին, կիրակի ժամը 2.30ին, Salle St. Joseph, Bd. des Adieux: Կը ներկայացուի գաւեշտ մը՝ «ՄԱՏՍ ՄԷՋՆ Է»: Երգ, արտասանութիւն եւ պատկերաւոր գեղեցիկ պարեր սանուհիներու կողմէ:

ԶՈՅԳ ԽԱԶԱԶԵՐՈՒՄՆԵՐՈՒ պատճառով Հրաչ Տարօնեանի «ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ ՀԵՌՈՒ» թատերախաղին ներկայացումը յետաձգուած է Մայիս 12ին:

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ.— Մարսէյլէն Պ. Ս. Մխճեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ Տիկ. Վանեսեանի (Սէնթ Էթիէն):

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Շավիլի Մասնաճիւղը ցաւակցութիւն կը յայտնէ իր ընկերուհիներէն Տիկին Ս. Տէր Դաւիթեանի՝ իր եղբօր, Տիկին Ա. Գալֆաեանի՝ իր մօր, Տիկին Շ. Փափազեանի՝ իր հօրեղբօր եւ Տիկին Ք. Պչաքճեանի իր մօր ցաւալի կորուստներուն առթիւ եւ փոխան ծաղկեպսակի 500 ֆրանք կը տրամադրէ Թաղին հիւանդներուն:

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ
ՋՈՒԹԱԿԱՀԱՐ ՖԻԼԻՓ ԱՂԱԶԱՐԵԱՆԻ

Ապրիլ 7ին ժամը 14.30ին, Սալ Կավօ: Յայտագրին մէջ Մոցարթ, Պրահմս, Պէթհովէն, Զայքովսքի, Տիպլուսի եւայլն, հայկական բաժինը Սպանդարեան եւ Աղազարեան:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Տէր եւ Տիկին Սիրուն Իպիսեան եւ աղջիկը Անայիս կը ծանուցանեն թէ կիրակի առաւօտ մարտ 31ին, Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց զաւկին եւ եղբօր՝ ՆԻՔՕԼԱ ԻՊԻՍԵԱՆի (20 տարեկան, որ մեռաւ 1945 Մարտ 31ին, իբրեւ էֆ-էֆի, Մեխթըրշայի մէջ (Գերմանիա), ինչպէս նաեւ իրենց եղբօր եւ հօրեղբօր ՆԻԿՈՂՈՍ ՄԻՆԱՍԵԱՆի հոգւոյն: Կը հրաւիրուին անոնց յիշատակը յարգողները:

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ ՆՈՒՊԱՐ ԱՒԱԳԵԱՆ, վկայեալ Լիոնի բժշկական համալսարանէն եւ ատամնաբուժական վարժարանէն, կը տեղեկացնէ բացումը իր ատամնաբուժարանին, 6, rue Valensaut Monplaisir, La Plaine, Lyon: Հեռաձայն P. 71-21:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ Պատուական Զօլաքեան, նախապէս կը բնակէր 80 rue Atararine, Aexandrie (Եգիպտոս): Գրել եղբօրը՝ Սահակ Զօլաքեանի, 12 Bld. Carnot, Alfortville (Seine), France: Կը խնդրուի եգիպտահայ թերթերէն արտատպել:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ 1915ի տարագրութեան մէջ կորսուած Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Ճիհանեան եւ զաւակները (Զառայի): Կը կարծուի որ Ամերիկա ըլլան: Տեղեկացնել իրենց աղջկան, Տիկին Ազնիւ Ճիհանեանի, 80 rue du 14 Juillet, Maison Alfort, (Seine): Կը խնդրուի Ամերիկահայ թերթերէն արտատպել:

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

HARATCH - Fondé 1925 - R. C. S. 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԲԱԺՆԵԳԻՆ.— Տար. 750, Ճամս. 400, Յամս. 200 ֆրանք

Jeudi 28 Mars 1946 Հինգշաբթի 28 Մարտ

ԺԸ. ՏԱՐԻ — 18e Année N° 4571–Նոր շրջան թիւ 300 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 3 ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԶՐՈՅՑ ԱՆՑՈՐԴԻ ՄԸ ՀԵՏ (Գ.)

— Երիտասարդական ճակատի վրայ եւս նոյն մրցակցութիւնը: Շատ չէ՞ այսքան Միութիւն:

— Զա՛րկ, բայց մտիկ ըրէ, պիտի ըսէր մեր վարժապետը: Կեանքը շարժում է եւ գաղափարները հոլովում: Եւրոպա կ'ապրինք, եւ կը տեսնէք թէ ինչպէս կը գործեն ուրիշները, մեծ թէ փոքր: 1935ին Փարիզի մէջ հաստատուեցաւ Երիտասարդական Միութիւն մը, Հայ Ակումբ, որուն անդամները դասախօսութիւններ կը լսէին հայերէնի, Հայոց պատմութեան եւ գրականութեան մասին: 1937ին անոր անդամներուն մէկ մասը Դաշնակցութեան շարքերը մտնելով, կազմեցին «Րաֆֆի» խումբը, որ արդէն դարձած է կենդանի միաւոր մը, միշտ ընդունակ աճելու:

— Իսկ Նոր Սերո՞ւնդը, որուն անունը կը լսենք ամէն օր, ձեր թերթին եւ հանդէսներու մէջ:

— Պարզապէս տարրական պահանջ մը: Վառվռուն երիտասարդութիւն մը կը յածի, կը խլրտի մեր շուրջը: Անոնք որ կը յաւակնէին մէկ աւազանի մէջ լուծել եւ կազմել Ընդհ. Միութիւն մը, իբրեւ թէ չէզոք, անկուսակցական գետնի վրայ, ոչ այդպիսի համատարած շարժում մը վարելու կարողութիւնն ունէին, ոչ ալ իրաւունք՝ ամէն բան մենաշնորհի վերածելու: Փաստը մէջտեղն է: Հակառակ բոլոր շռայլաբան հաւաստիքներուն, երիտասարդութեան ջախջախիչ մեծամասնութիւնը կը մնայ դուրսը, այսինքն անտէր կամ ինքնագլուխ: Ոչ միայն խառնուածքի տարբերութիւններ կան, այլեւ դաւանանքի:

— Ի՞նչ տարբեր դաւանանք պիտի ունենան, բացի հայրենիքի եւ ազատութեան գաղափարներէն եւ գործակցութենէ:

— Անշո՛ւշտ: Եւ Նոր Սերունդին հիմնական դաւանանքն ալ այդ է: Ոչ միայն քարոզութեամբ, այլ եւ իրենց կանոնագիր – ծրագրով: Ահա կ'ըդացէք,— «Ֆրանսայի Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդ Միութեան նպատակն է դաստիարակել երիտասարդութիւնը հայկական մշակոյթով, պատրաստել Հայաստանի կարգապահ եւ զոհաբերող քաղաքացիներ»:

— Բայց ինչո՞ւ կուսակցական դրօշի տակ առած էք այս շարժումն ալ, փոխանակ դնելու չէզոք հողի վրայ:

— Կուսակցութիւնը իր հովանաւորութիւնը, բարոյական եւ մտաւոր պաշարը, կազմակերպական մեքենան տրամադրած է, այդ հում տարրերը դաստիարակելու, անոնց դիմագիծ եւ ուղղութիւն տալու համար: Անդամները ստիպուած չեն անպատճառ Դաշնակցական ըլլալու: Եթէ ուզեն, կրնան մտնել մեր շարքերը, հետզհետէ հասուննալով: Մնաց որ, այդ երիտասարդութիւնը ինք բնազդաբար կը հակի դէպի Դաշնակցութիւնը: Միայն Մարսէյլի շրջանին մէջ արդէն 300 անդամներ արձանագրուած էին առանց փողի եւ թմբուկի, Միութեան հաստատումէն քանի մը ամիս վերջը:

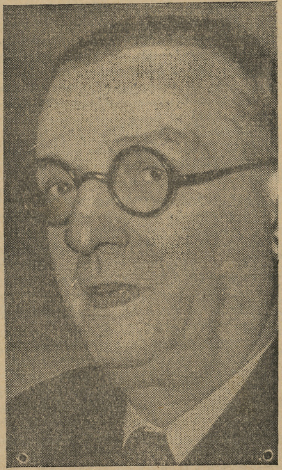
— Եթէ բոլորը համախմբուէին մէկ դրօշի տակ, աւելի արդիւնաւոր չըլլա՞ր շարժումը:

— Տարբեր բաներ են ցանկալին եւ կարելին: Երիտասարդութիւնը հօտ չէ, որպէսզի տանիս կապես մսուրի մը առջեւ: Անոնք ալ ունին տենչեր եւ տեսակէտներ: Ի՞նչ կ'արժէ ապաքաղաքական երիտասարդութիւն մը, մանաւանդ այս ափերուն վրայ, ուր հազար յորձանք, հրապոյր եւ փորձանք իրար կը խաչաձեւեն: Ցայտնապէս կը կեղծեն անոնք որ կը խօսին չէզոքութեան մասին: Իրականութիւնը բոլորովին ուրիշ բան կ'ըսէ:

Գալով շարժումին արդիւնաւորութեան եւ աճման, կենդանի օրինակ մը ձեզի՝ Ամերիկայէն: Մօտաւորապէս 15 տարի առաջ, Մ. Նահանգներուն մէջ հաստատուեցաւ Երիտ. Միութիւն մը, որ այժմ կը կոչուի Հայ Երիտ. Դաշնակցութիւն, աւելի քան 3000 անդամներով: Այս շարժումը պատճառ եղաւ որ Բարեգործականը եւ ուրիշներ ալ ստեղծեն «Կրտսեր»ներու կազմակերպութիւններ: Եթէ անոնք ալ քանի մը հազար անդամ ունին, կը նշանակէ թէ 5—6000 երիտասարդներ կապուած են հայկական կեանքին եւ հայրենիքին, իրենց գործունէութեամբ եւ թերթերով: Ուրեմն տեսակ մը բարի նախանձ, որ կը նպաստէ շարժումին ծաւալման:

— Բայց պայքարը անխուսափելի է:

— Ընդհակառակն: Մենք խստօրէն պատուիրած ենք խուսափիլ պայքարէ, վարուիլ եղբայրաբար, իբրեւ ժառանգորդները դժբախտ ժողովուրդի մը որ կը գուրգուրայ իր տարադիր երիտասարդութեան վրայ: Դեռ կը խօսինք: Շ.

M. FÉLIX GOUIN, Président du Conseil

Ֆրանսայի վարչապետը, Պ. Ֆէլիքս Կուէն (ընկերվարական), որ քաղաքական կարեւոր ճառ մը խօսեցաւ Սթրազպուրկի մէջ, Մարտ 24ին:

Պաղ հովեր Սուրիա - Լիբանանի մէջ

Պէյրութի «Ազդակ»ը հետեւեալ տխուր տեղեկութիւնները կը հաղորդէ, «Անհրաժեշտ աշխատանք մը» խորագրով խմբագրականի մը մէջ (1 Մարտ).—

— «Վերջերս կարգ մը տեղական թերթեր մեր ժողովուրդի վերաբերմամբ սկսած են անճիշդ արտայայտութիւններ ունենալ:

Մեր երկու հայ երեսփոխանները արդէն բողոքած էին մամլոյ տնօրէնութեան, թերթի մը այն արտայայտութեան դէմ, որ մատնանշած էր թէ հայ երեսփոխանները ի՞նչ կը ներկայացնեն Լիբանանի Խորհրդարանին մէջ, երբ իրենց ժողովուրդը մեկնելու կը պատրաստուի: Ծանօթ էր նաեւ ուրիշ թերթի մը արտայայտութիւնը: Մամլոյ Տնօրէնը խոստացած էր ուշադիր ըլլալ այսուհետեւ: Սակայն առջի օր, թերթ մը շատ տեղ երկու ծաղրանկար զետեղած էր, նոյնքան տեղ մակագրութիւններով: Եթէ կ'ուզուի Քիւրտերու ինքնութեան թուղթ տալ, անհրաժեշտ չէ խառնել Հայերու անունը, ըսելու համար, որ՝ «Հայերը, Ասորիները եւ սատանաները հպատակ դարձան, իսկ Քիւրտերը ոչ»: Եւ կամ՝ «Հայերը կը մեկնին՝ մեր քով պատսպարուելէ, սնուցուելէ եւ հարստանալէ վերջ»:

Նոյնքան ցաւալի է մատնանշել, որ առջի օր, Այնճարի քաղաքապետութիւնը հրահանգ ստացած է մինչեւ երկու ամիս քանդել ջուրի թիւրպինը: Այն թիւրպինը, որուն բացումը կատարուեցաւ Հանրապետութեան նախագահին եւ վարչապետին կողմէ:

Այնճարի հողերու շուրջ յարուցուած խնդրէն վերջ, այս անգամ թիւրպինի խնդիր, ինչ որ կը նշանակէ առանց ջուրի ձգել 1000 տունէ աւելի հաշուող գիւղաքաղաք մը:

Ուրիշ երեւոյթներ չենք ուզեր մատնանշել: Այս բոլորը դարմանելու համար անհրաժեշտ է լուրջ եւ կազմակերպուած աշխատանք: Կարելի է յուսալ որ արդիւնք կը ստացուի, որովհետեւ այս երկրին վարիչները քանիցս ցոյց տուած են իրենց բարեացակամ վերաբերմունքը մեր ժողովուրդին հանդէպ»:

ԹՐԻԷՍԹԻ մէջ Իտալացիները բուռն ցոյցեր կատարեցին, պահանջելով անոր կցումը Իտալիոյ: Երկու հոգի սպաննուեցան, հարիւր հոգի վիրաւորուեցան: Կացութիւնը հետզհետէ կը ծանրանայ: Ամերիկեան զինուորներու մեկնումը ընդհատուեցաւ:

ԻՐԱՆԻ ԽՆԴԻՐԸ ԿԸ ՔՆՆՈՒԻ Հակառակ Մոսկուայի ընդդիմութեան

ՈՐՈՇՈՒՄ՝ 2Ի ԴԷՄ 9 ՁԱՅՆՈՎ

Երեքշաբթի օր, Ապահովութեան Խորհուրդը 2ի դէմ 9 ձայնով որոշեց օրակարգին վրայ պահել Իրանի խնդիրը, հակառակ խորհրդային գլխաւոր պատուիրակին առարկութեանց: Այս վերջինը, Ուաշինկթընի դեսպան Պ. Կրոմիկօ, երկու անգամ պնդեց օրակարգէն հանել Իրանի ծանուցագիրը, քանի որ համաձայնութիւն գոյացած է երկու երկիրներուն միջեւ եւ խորհրդային զինուորները կը քաշուին: Բայց որոշ տեղեկութիւններ չհաղորդեց համաձայնութեան, ոչ ալ բանակցութեանց թուականի մասին:

Պ. Կրոմիկօ իր ճառին մէջ մեծ յարգանքով խօսեցաւ Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան մասին, «որ հիմնուած է բոլոր ազգերու հաւասարութեան սկզբունքին վրայ»: Յետոյ յայտարարեց.— «Ոմանք կը փորձեն շահագործել Իրանի կացութիւնը, աշխարհի քաղաքական մթնոլորտը պղտորելու եւ մտահոգութիւն սերմանելու համար: Բայց իմ կառավարութեանս տուած որոշումը դրական մըն է իր խաղաղասիրականդիտաւորութեանց: Պ. Հիւսէյին Ալայի ծանուցագիրը անհիմն է: Քանի որ համաձայնութիւն գոյացած է խորհրդային կառավարութեան եւ Իրանի կառավարութեան միջեւ, որ եւ է պատճառ չկայ Ապահովութեան խորհուրդին ներկայացնելու իրանեան խնդիրը»:

Խորհրդային պատուիրակը այս առթիւ դիտել տուաւ թէ բառ մը սխալ թարգմանուած է,— ոչ թէ «համաձայնութիւն», այլ «հասկացողութիւն» կայ երկու կառավարութեանց միջեւ: Այս բացատրութիւնը անմիջապէս օգտագործուեցաւ անգլեւոուսական պատուիրակութեանց կողմէ, որոնք շեշտեցին թէ դիւանագիտական շօշափելի վաւերագիր մը չկայ Խ. Միութեան եւ Իրանի միջեւ:

Յետոյ խօսք առին ամերիկեան պատուիրակը, արտաքին նախարար Պ. Պըրնս, եւ բրիտանական պատուիրակը, Սըր Ալէքսանդր Քէտոկըն, որոնք երկուքն ալ պնդեցին թէ իրանեան պատուիրակը պէտք է լսուի, որպէսզի Ապահովութեան Խորհուրդը կարենայ կարգ մը որոշումներ տալ: Ամերիկեան պատուիրակը առաջարկեց նաեւ որ Իրանի պատուիրակը խօսի գոյացած համաձայնութեան մասին, «եթէ երբեք այդ համաձայնութիւնը գոյութիւն ունի»: Բրիտանական պատուիրակն ալ շեշտեց թէ եթէ երկու կողմերը համաձայնութեան մը յանգած են, պէտք է հաղորդէին Ապահովութեան Խորհուրդին, յանձնելով անոր պատճէնը: Յետոյ զանգատեցաւ թէ իր կառավարութիւնը զանազան ծանուցագիրներ ուղղած է խորհրդային կառավարութեան, բայց որ եւ է պատասխան չէ ստացած: Վերջապէս, դիտել տուաւ թէ Պ. Կրոմիկոյի յիշած համաձայնութիւնը ստորագրուած է ճիշդ այն պահուն երբ իրանեան հողը կը գտնուէր օտար գրաւման տակ:

Ապա կարգով խօսեցան Աւստրալիոյ, Չինաստանի, Եգիպտոսի եւն. պատուիրակները, ձայնակցելով անգլեւամերիկեան առաջարկին:

Վիճաբանութեանց ատեն միջադէպ մըն ալ ծագեցաւ, բայց կարելի եղաւ փակել, շնորհիւ Ֆրանսական պատուիրակին միջամտութեան: Խորհրդային պատուիրակը երբ տեսաւ որ խնդիրը օրակարգէն պիտի չհանուի, առաջարկեց յետաձգել, այլապէս ինք պիտի չկրնայ ներկայ ըլլալ: Ֆրանսական պատուիրակը միջին ճամբայ մը գտնելով, առաջարկեց որ երեք – չորս հոգինոց մասնախումբ մը քննէ խնդիրը եւ զեկուցանէ Ապահովութեան Խորհուրդին: Այս առաջարկն ալ ընդունուեցաւ 2ի դէմ 9 քուէներով (հակառակ՝ Խ. Միութիւնը եւ Լեհաստան): Ուրեմն խնդիրը կը մնայ օրակարգին վրայ եւ Ապահովութեան Խորհուրդը պիտի կրնայ վճռական դեր մը կատարել, իբրեւ առաջին փորձ:

ՊԱՐՊՈՒՄԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

Մինչ այս մինչ այն, վերջին լուրերը կը հաստատեն թէ կարմիր բանակին պարպումը կը շարունակուի: Թէհրան հասած ճամբորդներ կը պատմեն թէ ռուսական հրասայլեր եւ բեռնակառքեր կ'ուղղուէին դէպի հիւսիս - արեւմուտք: Թէհրանի տեղեկատու վարչութիւնը հաղորդեց թէ կիրակի օր 55 ռուսական հրասայլեր, 100 բեռնակառքեր եւ 700 զինուորներ փոխադրուեցան Քարաճէն եւ պարպումը շարունակուեցաւ երկուշաբթի օր: Կը կարծուի թէ Ռուսերը 3000 զինուոր ունէին այդ քաղաքին մէջ, որ կը գտնուի Թէհրանի ճամբուն վրայ, իսկ ամբողջ բանակին թիւը կը հաշուեն 70—100.000:

Սպարապետ Սթալին պատասխանելով ամերիկեան գործակալութեան մը նամակին, որ իր ուշադրութեան յանձնած էր Չըրչիլի մէկ ազդարարութիւնը, գրաւորապէս յայտարարեց թէ «խորհրդային զինուորներու պարպումը դրապէս լուծուած է խորհրդային կառավարութեան եւ Իրանի միջեւ գոյացած համաձայնութեամբ մը»:

× Քաղաքական շրջանակներու մէջ շատ կը

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԼՈՆՏՈՆԷՆ

ԼՐԱԳՐԱԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐԸ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ԴԷՄ

Մամուլին մէջ հետզհետէ աւելի լայն տեղ կը գրաւեն հակախորհրդային արտայայտութիւնները: Ի՛նչ խօսք որ Իրանի դէպքերը խոր ճեղք մը բացած են արդէն երկու Դաշնակիցներուն միջեւ: Ծանրաբարոյ «Թայմզ»ն անգամ երբեմն կծու խօսքեր կ'արտասանէ իր խմբագրականներուն մէջ եւ հրատարակութեան կուտայ շարք մը հակառուս նամակ - յօդուածներ: Օրինակ, Մարտ 20ի համարին մէջ Թղթակից մը դիտել կուտայ թէ «Ռուսիոյ արտաքին քաղաքականութեան «թէքնիք»ը շատ կը նմանի Հիթլէրի հետեւած ճամբուն — բան մը ըսել եւ անոր ճիշդ հակառակը ընել: Մոլոթով 1940ին, հերքելու համար այն ամբաստանութիւնը թէ Խ. Միութիւնը կը ձգտի խորտակել Պալթեան երկիրներու անկախութիւնը, կը յայտարարէր — «Մենք պատրաստ ենք ճշգրտօրէն եւ պարկեշտութեամբ յարգել ուրիշներու հետ կնքած մեր համաձայնութիւնները փոխադարձութեան հիման վրայ եւ կը յայտարարենք թէ Պալթեան պետութիւնները խորհրդայնացնելու մասին եղած շատախօսութիւնը մեր թշնամիներուն համար է միայն»: Իսկ հիմա՞, կը հարցնէ նամակագիրը:

«Թայմզ» կը խոստովանի իր խմբագրականներէն մէկուն մէջ թէ «յաղթանակէն հազիւ վեց ամիս վերջ, պատերազմի ատեն կնքուած բարեկամութիւնն ու զինակցութիւնը Երեք Մեծերուն միջեւ, ջարդուփշուր եղած են այսօր: Ու կը թուէ շարժառիթները — Ռուսիա ինքն իր գլխուն հիմնական կարգադրութիւններ կ'ընէ արեւելեան Գերմանիոյ մէջ, առանց նկատի առնելու իր Դաշնակիցներուն շահերը, Ռուսիա սեփական գօտի մը ստեղծած է արեւելեան Եւրոպայի մէջ, ուր հաստատած է այնպիսի կառավարութիւններ որոնք ամբողջովին ենթարկուած են իր հովանաւորութեան, Ռուսիա՝ Մանչուրիոյ եւ Իրանի մէջ կը հետապնդէ քաղաքականութիւն մը որ կը մատնէ այդ շրջանները խորհրդային թեւարկութեան տակ առնելու ձգտում մը:

Խմբագրականը յետոյ դիտել կուտայ աւելի հիմնական պատճառներ որոնք կը խանգարեն Դաշնակիցներու համերաշխ գործակցութիւնը: Նախ եւ առաջ, թէ ռուս ղեկավարները եւ թէ մամուլը անդադար կը կրկնեն որ պատերազմը շահած է միայն Խ. Միութիւնը եւ մոռացութեան կուտան Անգլիոյ եւ Միացեալ Նահանգներու կատարած դերը: Յետոյ, Ռուսիա կը շարունակէ յայտնել իր մտահոգութիւնները իր սահմաններու ապահովութեան մասին, բայց որ եւ է ճշգրիտ բան չըսեր թէ ինչ ձեւով կրնայ ստանալ այդ ապահովութիւնը: «Ուրեմն կարգ մը շրջանակներու մէջ ստեղծուած է այն տպաւորութիւնը թէ Ռուսիոյ հողային պահանջները չափ ու սահման չեն ճանչնար, եւ անմիջապէս որ ղոհացում ստանայ իր պահանջներէն մէկը, անոր պիտի յաջորդէ ուրիշ մը»:

Թերթը կը պատմէ վերջը թէ Ռուսիա ինչ գանգատներ ունի իր Դաշնակիցներէն: Մոսկուա չի հաւատար որ անգլիական եւ ամերիկեան կառավարութիւնները խիստ միջոցներ ձեռք առած են ֆաշական տարրերը ասպարէզէն հեռացնելու համար՝ համաձայն Խրիմի խորհրդաժողովին մէջ տրուած որոշումներուն: Ռուսիա չի հաւատար նոյնպէս որ իր դաշնակիցները իրեն բարեկամ անհատներ կամ խմբակցութիւններ կը քաջալերեն. ընդհակառակն, ան կը պնդէ որ Լոնտոն եւ Ուաշինկթըն մասնաւոր համակրութիւն ցոյց կուտան հանդէպ այն դէմքերուն որոնք, յաչս Մոսկուայի, գործակիցներ եղած են պատերազմի տեւողութեան: Իսկ ամէնէն վրդովիչ երեւոյթը, Մոսկուայի համար, այն է որ ամերիկեան կառավարութիւնը կը մերժէ օտար ազգերուն յայտնել հիւլէական ռումբին պատրաստութեան գաղտնիքը: Այս պարագան ինքնին բազմապատկած է Ռուսիոյ վախերը:

«Թայմզ» կը թելադրէ տիրող տարակարծութիւնները հարթել բարեկամական մթնոլորտի մը մէջ, «փոխանակ կամայական քայլեր առնելու հոս, հոն», քայլեր որոնք եթէ նոյնիսկ պատահական յաջողութիւն ունենան, կրնան պատճառ հանդիսանալ աւելի խոր ու վտանգաւոր վէճերու: Ամէն ջանք պէտք է թափել բրիտանական շահերու պաշտպանութեան համար, բայց եւ այնպէս անհրաժեշտ է որ չարտասանուին այնպիսի բառեր որոնք կրնան անտեղի կերպով բարդացնել փափուկ, եթէ ոչ վտանգաւոր կացութիւն մը:

×

Ստալինի պատասխանը Զըրչիլի համբաւաւոր ճառին, առիթ տուած է պահպանողական «Տէյլի Մէյլ»ին որպէսզի շարք մը թթու, կծու բառերով իր դառնութիւնը յայտնէ խորհրդային Խ. Միութեան վարիչներուն:

Ցիշելէ վերջ Խ. Միութեան վարչապետին յայտնութիւնը թէ Ռուսիա շատ աւելի ծանր կորուստներու ենթարկուած է պատերազմի ընթացքին քան Անգլիան ու Ամերիկան միասին, օրաթերթը դիտել կուտայ որ Ռուսիա իր սահմաններու ապահովութեան համար «պէտք չունի դաշնագիրները ջնջելու, հանդիսաւոր բողոքները անգիտանալու, աշխարհի չորս կողմը հակաբրիտանական քարոզութիւն ընելու կամ պառակտում յառաջ բերելու Մեծն Բրիտանիոյ եւ Ամերիկայի միջեւ: Անհրաժեշտ չէ որ ան ինքզինքը ապահով զգալու համար զինուոր ուղարկէ դէպի Իրան, իր ափին մէջ առնէ այդ երկիրը եւ ուրիշ զանազան ձեւերով ոտքի տակ առնէ փոքր ժողովուրդներու իրաւունքները»:

«Տէյլի Մէյլ» առանց ծամծմելու կը բաղդատէ Ռուսիոյ այսօրուան քայլերը՝ վերջին պատերազմի նախօրեակին տեղի ունեցած դէպքերուն հետ: «Մարդ անխուսափելիօրէն կը ստիպուի Իրանի ներկայ կացութիւնը բաղդատել Չեխոսլովաքիոյ կացութեան հետ. միակ տարբերութիւնը այն է որ այսօր դէպքերը աւելի արագ իրարու կը յաջորդեն»: Յետոյ կը բացատրէ թէ կարգ մը տեսակէտներով Ռուսիոյ քաղաքականութեան մեթոտները աւելի անհաճոյ են քան նախապատերազմեան Գերմանիոյ ձեռք առած միջոցները: «Հիթլէր խոստացաւ յարգել Միւնիխի մէջ ստորագրուած սահմաններու որոշումը, բայց վեց ամիս վերջը գրաւեց Պոհեմիան ու Մորավիան: Ռուսիա խոստացաւ ետ քաշել իր բանակը Իրանէն, բրիտանական ուժերուն պարպումին հետ միաժամանակ, բայց չյարգեց իր յանձնառութիւնը եւ բացատրութիւն ալ տուած չունի: Ուրիշ բաղդատութիւն մը.— Հիթլէր իր բռնի միջոցները կ'արդարացնէր պատճառաբանելով իր ապահովութիւնը: Ստալին այսօր միեւնոյն ձեւով կ'արդարացնէ իր քաղաքականութիւնը: Ո՞վ է որ միտքէն կ'անցընէ յարձակում գործել Ռուսիոյ վրայ: Այս վերջինը ինքն է որ կը սպառնայ խաղաղութեան շատ մը կէտերու վրայ— ինչպէս Գերմանիան 1933էն վերջ — իսկ իրեն սպառնացող չկայ»:

«Տէյլի Մէյլ» համոզուած է թէ Ռուսիա կրնայ ապահովութիւն ձեռք բերել, եթէ հաւատարիմ մնայ Միացեալ Ազգերու ուխտին. «մինչդեռ իր ներկայ ծաւալումի քաղաքականութիւնը կը մատնէ ցաւալի անտարբերութիւն մը Միացեալ Ազգերու նպատակներուն հանդէպ: Եթէ այդ քաղաքականութիւնը շարունակուի, միջազգային կազմակերպութիւնը պիտի խորտակուի տակաւին գործի չձեռնարկած: Եթէ ազգերը ուզեն խաղաղութիւնը պահել, խաղաղութիւնը կը պահպանուի, բայց որպէսզի այդ բանը յաջողի, անհրաժեշտ է որ ամէն ազգ իր թուղթերը սեղանին վրայ դնէ»:

ԺԻՐԱՅՐ

ՀԻՆԵՐԸ ԵՒ ՆՈՐԵՐԸ

Հին է հակամարտութիւնը: Սերունդները իրար չեն հասկնար, կամ կը հասկնան շատ քիչ: Վերապահ են իրարու հանդէպ, առհասարակ, երբեմն ժխտական, չըսելու համար ուրացող: Այս տրամադրութիւնը կայ ոչ միայն հին գրողներուն, գործիչներուն, արուեստագէտներուն մօտ, այլեւ հասարակութեան լայն խաւերուն մէջ, եւ կեանքի բոլոր մարզերէն ներս:

Հիները, առհասարակ, այնպէս կը կարծեն, թէ իրենք առաքինութիւններ ունին, որոնցմէ զուրկ են նորերը, նորերը այնպէս կը խորհին թէ հիները, ինչպէս անոնց գործն ու մտածումը, «հինցած» են արդէն: Աշխարհը փոխուած է, պատմութիւնը յեղաշրջուած, եւ նոր պատմութիւնը իրենցմով կը սկսի: Հասարակութիւնը իր կարգին, հին յուշերով ու տպաւորութիւններով համակուած, այս նոյն հոգեբանութիւնն ունի եւ նոյն վերաբերումը հինի ու նորի հարցերուն հանդէպ:

Կը բացատրուի երեւոյթը, բայց չի դադրիր իրողութիւն ըլլալէ, մանաւանդ գրական ու գաղափարական գետիններու վրայ: Մէկ կողմէ՝ գնահատանք, երբեմն՝ պաշտամունք հիներու հանդէպ, միւս կողմէ՝ անտարբերութիւն, առնուազն սկեպտիկ կեցուածք նորերու հանդէպ: Հին գրողնե՞րը — գրագէտ, բանաստեղծ, քննադատ: Ի՛նչ խօսք որ աւելի կ'արժէին անոնք: Աւելի լաւ գիտէին լեզուն, աւելի ոգի ունէին, գաղափարապաշտ ու առաքինի էին, մէկ խօսքով՝ աւելի տաղանդաւոր էին: Նորե՞րը.— զուրկ այս բոլորէն, կամ հազիւ քանի մը հոգի, որ յիշեցնէին կերպով մը իրենց նախորդները:

Վիճաբանութիւնը կը շարունակուի միշտ, երբեմն պոռթկումով, երբեմն բուռն, բայց միշտ ծայրայեղութեամբ: Անիրաւ՝ երկու կողմերն ալ:

Արժէք են հիները, տարակոյս չկայ, որովհետեւ երբ «հին» կ'ըսենք, խօսքը անոնց մասին է, որոնք դիմացած են ժամանակի աւերին, մնացած են, զտուած ու բիւրեղացած են եւ կը պահեն իրենց ազդեցութիւնը, հակառակ նոր օրերու եւ նոր շարժումներու: Մեռած են իրենք կամ քաշուած ասպարէզէն, բայց կ'ապրին դեռ մեր նոր կեանքին ու գործունէութեան մէջ, իրենց գիտութեամբն ու արուեստովը, իրենց գաղափարականովն ու իրականացումներովը: Կ'ապրին իրենց ժամանակակիցներու մեծ մասին, հարիւրաւորներու մոռացումէն, անհետացումէն ետք, անոնց գործերուն փոշիացումէն ետք եւ կ'ապրին նոյնիսկ իրենց գործերուն մէկ մասին, լաւագոյն մնացորդացին մէջ: Հին անուններ են մեր գրականութեան պատմութեան մէջ՝ Խրիմեանն ու Գր. Օտեանը, Արփիարեանն ու Զօհրապը, Հրանդը, Թլկատինցին ու Զարդարեանը, բանաստեղծներէն Դուրեանն ու Մեծարենցը, եւ կրնանք դեռ յիշել Զրաքեանը, Եղ. Դուրեանը, մինչեւ իսկ Վարուժանն ու Սիամանթօն, չտալու համար այլ անուններ: Դէմքեր այս բոլորը, որոնք կը զատուին իրենց շրջաններէն եւ հայ մտքի աշխատաւորներու բազմութենէն: Դէմքեր՝ որոնք իբր արժէք փոխանցուած են նոր սերունդին, մեր նոր գրականութեան, եւ որոնց մասին կրնանք ըսել՝ թէ խառնուածքով աւելի հարուստ էին. հմտութեամբ խոր, շունչով ու հաւատքով աւելի հզօր, մանաւանդ որ անոնցմէ շատերը փայլած են ու արժէք դարձած իրենց երիտասարդութեան իսկ: Կրնա՞նք ուրանալ այս անունները եւ անոնց գործը, ստորադնահատել զանոնք, միայն այն պատճառով, որ «հին են անոնք, եւ հետեւաբար դուրս մեր կեանքէն: Այս բացատրութեամբ կ'արդարանայ մեծարանքը, որ կը տրուի այս «հին»երուն, որոնք նոյնքան նոր են, որքան մեր նորագոյն տաղանդաւորները:

Արդարութիւն՝ սակայն «նոր»երուն ալ: Անիրաւ պիտի ըլլայինք, եթէ ենթադրէինք առաջուընէ իսկ, թէ անոնց կը պակսին ոչ միայն հմտութիւնը, այլեւ հաւատքն ու շունչը, տաղանդն ու անոր իրագործումը: Տեղը չէ հոս բաղդատութեան մը, որ այլապէս հետաքրքրական պիտի ըլլար: Կը գոհանանք՝ երեւոյթին մատնանշումով միայն, ընդգծելով այն ճշմարտութիւնը՝ թէ հիները երբ կ'ապրին, նոր են, ինչպէս «նոր»երը երբ կը գնահատուին, հին են, այսինքն՝ արժէք ու համարժէք, իբրեւ ոգի, իբրեւ տաղանդ, խառնուածք ու իրականացում: Անիրաւ են այն հիները, որոնք բարձունքներէ կը դիտեն ու վերապահ կը մնան. սկեպտիկ: Անիրաւ՝ այն նորերը, որոնք ամէն բան, կամ շատ բան կը նկատեն իրենք զիրենք, կուրծած այն տեսութեան, թէ երիտասարդ են եւ նոր ժամանակներու մարդ, նոր շարժումներու մասնակից:

Տարիներու եւ տարիքներու հաշուեկշիռը չենք ըներ եւ պէտք ալ չունինք: Անշուշտ, հիները ունին առաւելութիւն մը.— անոնք կրնան խօսիլ արդէն իրենց գործով, իրականացումներով: Նորերը կրնան այլ առաւելութիւն մատնանշել սակայն — իրենց երիտասարդութիւնը, որ կարելիութիւն կուտայ լայն նուաճումներու: Բայց, հեռու բացարձակ չափանիշներէ, ըսելու համար թէ անհրաժեշտը, կենսականը եղած է ու կը մնայ միշտ արժէքը, ժամանակին մէջ ու հետ, այո, բայց ժամանակէն վեր արժէքը, իբրեւ լեզու ու ոճ, իբրեւ ոգի ու հաւատք եւ իբրեւ արուեստի իրականացում, այսինքն ստեղծագործութիւն, ճշմարիտ տաղանդի մը դրոշմով: Այս ըմբռնումով, աւելորդ կը դառնան վիճաբանութիւնը, փոխադարձ ուրացումները կամ ժխտումները: Կը մնայ միայն, որ հիները նորերուն գան, այսինքն՝ անոնց գործը խառնուի մեր կեանքին ու մտածումներուն. ճանչցուին լայնօրէն եւ գնահատուին գուրգուրանքով, քանի որ մեր ժողովուրդի պատմութենէն, անոր հոգեկան տուայտանքներէն ու ձգտումներէն էջ մը կամ քանի մը էջ կը բերեն: Այս գետնին վրայ, նախանձով կը դիտենք օտար գրականութիւնները, ուր հին, նոյնիսկ հինաւուրց հեղինակներ շարք շարք նոր տպագրութիւններով կը ներկայանան, եւ իրենց ոգիովն ու արուեստովը, կը խառնուին ու կը ձուլուին նորերուն, հարստացնելով ազգային մշակոյթը եւ ամբողջութիւն մը կազմելով: Միւս կողմէ, նորերուն կը մնայ, հիներուն երթալ, ոչ միայն առնելու համար ինչ որ իրականացուցած են անոնք, այլ հասնելու համար անոնց գիտութեան ու արուեստին. անոնց ոգիին ու հաւատքին, աւելի անդին անցնելու եւ աւելի հեռուն երթալու համար: Աղքատ չէ հայ մտքի պատմութիւնը, հայ մշակոյթը զուրկ չէ ասպետներէ եւ նոր օրերը կրնան փառաւորուիլ հին էջերէն: Առանց հոգեկան ու իմացական աւանդութեան, չկայ նոր նուաճում: Առանց մոռնալու սակայն, որ առանց նոր ընձիւղներու, առանց նոր շունչի եւ հոգեկան նոր ծաղկումներու, աւեր ու ամայի կը մնայ մեր այգին: Հպարտ ըլլանք մեր անցեալով, մեր հին ու հմայիչ անուններով, բայց նաեւ հաւատք ունենանք մեր երիտասարդ մտաւորականութեան վրայ, որ պիտի գտնայ ժամանակի ալեկոծումներուն մէջէն լուղորդ դառնալ եւ նոր ու հրեղէն խօսք ըսել վաղուան համար:

(ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ «ՑՈՒՄԱՐԵՐ»)

ՃՕՐ. ԱՆԴՐԱՆԻԿ
Ի ՓԷՌ ԼԱՇԷԶ

Մեռեալներէն է՛ն ողջն ես դուն. Ալանիդ
Որ քեզ տարաւ ռազմադաշտի՛ ընդհարմանց՝
Կը դողայ պա՛յտն. կը լսուի շուրջդ ու վերեւդ
Մարտիկներուդ զէնքերուն շաչն ու տափն:

Զիտուդ վըրայ, որուն ռունգերն կը բացուի՛ն
Հիացման մէջ՝ ոտքի՛ ես դուն. քու քաջերն
Կը յառաջեն ծանր ու դանդաղ. միշտ պատրաստ
Ուր կոչ մը կայ ազատութեան ի խնդիր:

Ո՛վ աստուածներ, բացէք դռներն երկնային
Ձեր օթեակաց. թող երեւի՛ ան մեզի
Իր Ալանին յերկ քամակին. իր դիմաց

Մեր հայրենի լեռներուն շարքն, ու հեռուն
Անվերջ լուսող մըրլտուքներն Արաքսի,
Մեր անպախուրց հողմերուն յա՛յն շունչին տակ:

Միլանո 2-1-1946 ԱՐԱՄԱՅԻՍ ՍՐԱՊԵԱՆ

ՏԱՔ ՈՒ ՊԱՂ

Խաղաղութեան պատերազմը

Դաշնակիցներս շահեցանք պատերազմը, այժմ կը պատերազմինք շահելու խաղաղութիւնը։

Այժմու խաղաղութեան ռազմաճակատները փոփոխական են։ Մղոնները ոչ մէկ նշանակութիւն ունին, մէկ օր Եալթա, ուրիշ օր մը Փոցտամ կամ Մոսկուա, Սան Ֆրանչիսկօ կամ Լոնտոն։ Երբեմն երեք, երբեմն հինգ կամ աւելի բազմազօր սպարապետներով, համաձայն տեղին կամ օրուան ռազմախաղին։

Ասկէ առաջ, կը պատերազմէինք զէնքով, այժմ աւելի ազդու զէնք մը կը կարծեն գործածել խաղաղութեան համար, այն է… լեզուն։ Եւ խաղաղութիւնը լաւագոյն կերպով շահելու, կերտելու կամ պահպանելու պատրուակով սկսած է լեզուապայքարը։

Մեղքը որո՞ւնն է արդեօք։ Ոմանք կը վախնան որ նոր Բաբելոն մը ստեղծուի։ Չէ՞ որ նոյն լեզուն չեն գործածեն բոլորը եւ խառնաշփոթութեան միակ պատճառը կը գտնեն լեզուն։ Տարբեր լեզուներ, տարբեր բարքեր եւ տարբեր հասկացողութիւն։ Որքան ատեն որ տարբեր լեզուներ կը գործածուին, այնքան իրար չհասկնալըւելի կլխորանայ։ Նոյնանման բառերն իսկ յաճախ տարբեր իմաստ կ'ունենան, տարբեր լեզուներով։ Մէկը երբ կը խօսի դրախտի մասին, միւսը կը հասկնայ դժոխք։

Օրինակնե՞ր։ Հասկնալն ալ բան մըն է, կ'ըսէր բարեկամ մը, նոյնիսկ ըմբռնելը հակառակ իմաստով։ Դժբախտաբար երբեմն բան մըն ալ չենք հասկնար։

Լեզուներու չփոթութեան տեղի չտալու համար, լեզուապայքարը բաւ չհամարուելով, մըտածեցին լեզուի ետին պահել ամենանոր գիւտը՝ հիւլէն։ Տարիներու հետ, նորաձեւութիւններն ալ կը փոխուին եւ քաղաքակրթութիւնը իր գագաթնակէտին կը հասնի։ Վառօդէն մինչեւ… հիւլէռումբը։ Եւ այս բոլորը յանուն խաղաղութեան։

Պատերա՞զմն է պատճառը այդ իրերաջնջումի գիւտին թէ խաղաղութիւնը։

Ամէն պարագայի մէջ, մարդկութիւնը սրընթաց կը թռի դէպի լեզուական կատարելութիւն, այսինքն դէպի փրփուր եւ… կատաղութիւն։

ՄԵՂՈՒ

Օտար վկայութիւն մը Ղարաբաղի մասին

«Պէզասեան Թռչնիկ» անուն պարբերականը, որ կը հրատարակուէր Պոլսոյ մէջ 1863ին, խմբագրութեամբ Գրիգոր Վ. (յետոյ եպիսկոպոս) Ալէաթճեանի, 1864 Սեպտ. 22 եւ Հոկտ. 20 թիւերուն մէջ կը հրատարակէ ճամբորդի մը թղթակցութիւնը Գարապաղի (Ղարաբաղ) մասին։

Ճամբորդը՝ Ալէքսան Հ. Աստուածատուրեան, կը պատմէ թէ Ղարաբաղի մասին գրութիւն մը հրատարակուած է անգլիերէն պարբերականի մը մէջ եւ անկէ կը քաղէ հետեւեալ տեղեկութիւնները.

— «Գարապաղի գաւառը Երասխայ արեւմտեան կողմէն բաժնուած է Պարսկաստանու երկրէն, եւ բոլոր միւս կողմէն ալ շրջապատուած է Ռուսաց գաւառներով, որոնք են Շիրվան, Շէքի, Էլիզապէթփօլ, Նախջեւան եւ Երեւան, ունի 13.000 քառ. վերստ տարածութիւն։

Այս անունը իւր ընդարձակ անտառներէն ընդունած է, որ Թուրքօ–Թաթարեան լեզուով կը նշանակէ Սեւ Պարտէզներ։

Գարապաղի Հայերը քանի մը ընտանիքներէ բաղկացեալ ազնուականութիւն մը ունին, որոնց մեծն Շահ Ապպաս՝ Մելիքներ, կամ իշխաններ տիտղոսը տուած է, եւ գաւակէ գաւակ ալ կը ժառանգեն։

Կղերնին բազմաթիւ է որ կը բաղկանայ երկու արքեպիսկոպոսներէ, շատ մը եպիսկոպոսներէ, քահանաներէ, ունին քանի մը վանքեր։ Թէ կղեր եւ թէ աշխարհական երկուքն ալ տգէտ են եւ իրենց կրօնական գիտողութիւննին քիչցած է, որ եւ է մէկը՝ որ կոյսի մը հետ ամուսնացած է եւ կարդալու կարող, կրնայ քահանայ ըլլալ, եկեղեցիին կամ անոր կից սենեակի մը մէջ 40 օր ցորեկ եւ գիշեր սուրբ մատեաններ կարդալով. այս լմնալէն ետքը տեղւոյն եպիսկոպոսէն կը ձեռնադրուի, բայց եթէ քահանային կինը մեռնելով նորէն ամուսնանայ, իւր սրբազան հանդամանքը կը կորսնցնէ։

Գարապաղի Հայերը իրենց կրօնքին հետ բռնած են շատ մը մահմետական կռապաշտական աւարողութիւններ եւ սովորութիւններ, մուննետիկի մը միջոցաւ եկեղեցի կը հաւաքուին, եւ կը մտնեն հոն առանց գլուխնին բանալու։

Մկրտութեան ժամանակ մահմետական անուններ կը դնեն իրենց զաւակացը վրայ, եւ եկեղեցիին գաւիթին մէջ, սուրբերուն համար քանի մը տեսակ կենդանիներ կը զոհեն (մատաղ)։ Գարապաղի մէջ քաղաք ըսուելու արժանի միայն Շուշի քաղաքն է, որ Կասպից ծովէն 4000 ոտք բարձր ապառած լերան մը վրայ շինուած է, բնութեամբ եւ քիչ մըն ալ արուեստով ամրացած, կը պարունակէ 1700 տուն բնակիչ, որոնց 936ը Մահմետական եւ 762 տունը Հայ է։

… 1832ին հրատարակուած պաշտօնական գրութեանց նայելով, Գարապաղի բնակչաց թիւն է 13.965 մահմետական եւ 1491 Հայ»։

Հայ ճամբորդը այս թարգմանութենէն վերջ յիշելով պարսկական իշխանութեանց բռնութիւնները, իր կարգին դիտել կուտայ. «Մեզ հաւանական պիտի երեւի թէ՝ մահմետականութիւն եւ ուրիշ ուժերի ալ սպրդած ըլլալու է իրենց եկեղեցւոյն մէջ»։ Յետոյ կը շարունակէ.

— Գարապաղցի Հայու մը հետ ճանապարհորդութիւն մը ունեցած եմ, որ նա ալ խիստ ողորմելի կերպիւ կը նկարագրէր իւր եղբարցը վիճակը. այս անձը Սուրբ Երուսաղէմ ուխտի կ'երթար, երբ մենք ալ Փոթիէն շոգենաւ մտանք Կ. Պոլիս գալու։ Հայերէն լեզուաւ Աստուած, դպիր, սրբազան եւ այլ քանի մը տասնեակ բառերէն անդին չէր կրնար անցնիլ, հանդերձներովն պարսիկ, իսկ լեզուովը տաճիկ մըն էր, ինչպէս որ մենք ենք (թէեւ մենք աւելի յանցաւոր ենք, քանզի հայերէնը գիտնալով չենք գործածեր — ամօթ երիտասարդութեան), ինքը Հայ եմ կ'ըսէր, սակայն չիտակը ես իմ հայութեամբ, անոր ամէն հանգամանքները մէկտեղ առնելով 40 վկայ կ'ուզէի նորա Հայ մը ըլլալուն ինքզինքս հաւատացնելու. չեմ գիտեր օտարական մը ինչ պիտի խորհէր. ինչ եւ իցէ, յայտնի բան է թէ մարդիկ ճամբորդութեան ատեն այլեւայլ նիւթերու վրայ կը խօսակցին, մենք ալ բացառութիւն մը չըլլալուս, շատ բաներու վրայ խօսեցանք, եւ ամէն բանի մէջ մեր բարեկամը տգէտ գտանք, իսկ երբ խօսակցութիւննիս կրօնականի դարձաւ, չկըրցանք չզարմանալ եւ չցաւիլ.— «Անգամ մը, ըսաւ այս մարդը, մեր քաղաքը սրբազան մը եկաւ եւ ծառի մը տակէն հանելով մեզի յանձնեց այն քարը որ մեր տէրը Քրիստոս իւր մատովը գրած էր մեր քաղաքը եկած ատեն» — ու անոր շատ բարեմաղթութիւններ կ'ընէր անանկ սուրբ քար մը (ինչպէս ինք կը կոչէր) իրենց յանձնած ըլլալուն։

«Մենք աշխատեցանք զանի համոզելու թէ ոչ Քրիստոս եւ ոչ իւր երկոտասան առաքեալները Գարապաղ գացած չեն, եւ թէ անոնք մեծաւ մասամբ իրենց քարոզութիւնները Պաղեստինու մէջ ըրին. միայն Քրիստոս Հրէից Հերովդէս թագաւորին ձեռքէն ազատելու համար իւր մանկութեան ատենը Եգիպտոս տարուեցաւ եւ հոն մնաց մինչեւ Հերովդէսի մահը, եւ թէ առաքեալներէն ոմանք այլեւայլ տեղեր ճանապարհորդեցին, բայց ոչ Պարսկաստան, այլ Պօղոս գնաց Թեսաղոնիկէ, Պետրոս Հռովմ եւն. դարձեալ Քրիստոսի մատով գրելը յիշեալ սրբազանին մէկ կեղծիքն է. մեր Տէրը ոչ գիրք մը, ոչ նամակ մը եւ ոչ ալ երկտող գրութիւն մը անգամ չգրեց ու չձգեց» եւն.։

ԱԼԷՔՍԱՆ Հ. ԱՍՏՈՒԱԾԱՏՈՒՐԵԱՆ

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ԶՈՀԵՐԷՆ

ՎԱԼԱՆՍ.— Թէեւ չորս տարի անցած է, բայց Հ. Յ. Դ. Վալանսի կոմիտէն չի կրնար մոռնալ կսկծալի կորուստ մը որ վիշտ պատճառեց ոչ միայն իր կազմին, այլեւ ամբողջ գաղութին։ Ընկեր Արմենակ Թեպոյեան…ո՞վ չի յիշեր այս վառվռուն տղան։ Ընկեր Արմենակը ծնած էր 1907ին Խարբերդի Հայուսի գիւղը։ Հայաջինջ սարսափներուն հազիւ 7 տարեկան, շատ մը տառապանքներէ վերջ, իր մօրը եւ երկու եղբայրներուն հետ Սուրիա կը հասնի։ Մէկ տարի Պէյրութ մնալէ վերջ, եղբօրը՝ Նշանին հետ Ֆրանսա կուգայ իբրեւ բանուոր եւ կը մտնէ շիշի գործարանը, Լապէկուտ (Արտէշ)։ Արմենակը հայրենասէր եւ խանդավառ, նոյնքան ըմբոստ ոգի մը ունէր անարդարութեան դէմ։ Հազիւ 20 տարեկան, 1927ին կը մտնէ Հ. Յ. Դ. շարքերը, միշտ հաւատարիմ եւ պարտաճանաչ իր կուսակցութեան հանդէպ։ 1929ին կուգայ Վալանս եւ անմիջապէս կը միանայ տեղական կազմին։

1932ի ընդհ. զօրակոչին Արմենակն ալ շատերու հետ մեկնեցաւ ռազմադաշտ։ Ինչպէս իր շատ սիրած կուսակցութեան, նոյնպէս իր բանակին մէջ եղաւ տիպար եւ կարգապահ զինուոր մը։ Եօթը ամիս առաջին գիծերու վրայ, շատ դժուարին ծառայութենէ մը վերջ, գերի կ'իյնայ, եւ Գերմանիա կը փոխադրուի։ Հակառակ գերութեան տառապանքներու, տխուր եւ անհանդուրժելի պատմութիւններ կը լսէ իր ընտանիքի մասին։ Եղբօրը եւ գերի ընկերներու բոլոր յորդորները անզօր կը մնան։ «Ինծի համար ապրիլը աւելորդ է այլեւս»։ Իր յեղափոխականի մաքուր նկարագրով զոհ գնաց այդ անպատուութեան։ Հազիւ հինգ օր կրնայ դիմանալ, հակառակ բժշկական խնամքներուն եւ իր հայրենակարօտ աչքերը կը փակէ գերութեան մէջ, իր ետին ձգելով 8 տարեկան մանչ մը, ծերունի մայրիկը, երկու եղբայրներ եւ քոյր մը։

Հանգիստ տառապած մարմինիդ, սիրելի Արմենակ, ընկերներդ երբեք պիտի չմոռնան քու յիշատակդ։ Մանչդ այժմ Կարօ չէ, ինչպէս դուն կը կոչէիր, տեսակ մը նախազգացումով,— Մայրիկ, եթէ ես չվերադառնամ, Կարապետին անունը պէտք է կոչել Ամէն Գարօ։— Սրտիդ կէսը

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ.– ՌԱՏԱՐԸ

Փարիզի շողելեկտրականութեան ազգ. աշխատանոցի պետը՝ Պ. Պէրնար Տըքօ՝ հանրածանօթ գիտնական մը, խիստ շահեկան բանախօսութիւն մը ըրաւ Պրիւսէլի համալսարանական հիմնարկութեան մեծ սրահին մէջ, նիւթ ունենալով «Ռատարը եւ իր կիրարկութիւնները» աստղագիտութեան, օդերեւութաբանութեան եւ երկրաբնագիտութեան մէջ։ Բանախօսը նախ բացատրեց Ռատարի սկըզբունքը։ Պատերազմի ընթացքին գիտական յառաջդիմութիւններու մէջէն Ռատարը համարժէք կարեւորութիւն մը կը ներկայացնէ բաղդատմամբ հիւլէական ուժին։

Ռատարի հետ կապ ունեցող կիրարկութիւնները կը բնորոշուին շողելեկտրական (radioélectrique) ալիքներու միջոցաւ առարկայի մը հեռաւորութեան եւ ուղղութեան սահմանումով (օդանաւ, շոգենաւ, գործարան, նաւահանգիստ, քաղաք, եւն.)։

Ռատարը կը բաղկանայ ա) գործիքէ մը, որ շատ կարճ չեշտուած ալիքներ արձակելու յատկութիւն ունի, որոնց «Թրթռացումներու աչք» անունը կուտան։ բ) Ընկալուչէ մը, որ այդ Թըրթռացումներուն արձագանգը կ'ընդունի։

Պահպանակի վրայ նուագական ճօճումի մը ուղղակի ընթերցումով, կարելի է «electronique» կոչուած կլոր պաստուհանի մը մէջէն զարմանալի ճշդութեամբ տեսնել ոչ միայն մօտաւոր կամ հեռաւոր առարկաները, այլեւ ճշդել անոնց դիրքը։ Միւս կողմէ՝ այդ արուեստական աչքին տեսողութիւնը չի խանգարուիր ոչ գիշերուան մթութենէն, ոչ ամպերէն, ոչ մշուշէն, ոչ անձրեւէն, ոչ փոթորիկէն եւ ոչ ալ արեւին պայծառ լոյսէն։

Պատերազմի ատեն ռատարի միջոցաւ կարելի եղաւ ճշդել թշնամիներու նշանառութիւնը ցամաքէն, ծովէն եւ օդէն։ Փորձերը աւելի յաջող արդիւնք մը տուին շնորհիւ ռումբին մէջ պարունակուած ծանր ռատարին, որ նպատակին մօտեցած պահուն օդին մէջ կը պայթէր։

Ռատարի կատարելագործումով, մասնագէտները յաջողած են ստանալ մանրամասն քարտէսներ այն հողամասերուն, որոնց վրայ կը թռչի օդանաւը, որ անթել փարոսի մը շնորհիւ կրնայ ամէն վայրկեան ճշդել իր դիրքը։

Ռատարի միջոցաւ կարելի եղած է ճշդել նաեւ լուսինին հեռաւորութիւնը։ Իր ընկալուչները որոշ կերպով կը ցուցնեն յարդգողի եւ արեգակնային բիծերուն ճառագայթումները։ Մօտաւոր ապագայի մը մէջ, անոր շնորհիւ կարելի պիտի ըլլայ ամենամեծ ճշդութեամբ լուծել աշխարհացոյց տախտակի, ծովագրութեան, երկրաբաշխութեան, օդերեւութաբանութեան եւ լուսեղէն ճառագայթումներու վերաբերեալ զանազան հարցերը։

Հ. ՏԷՐՈՍԿԻ

«ԼՈՒՍԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆ» ԼՈՒՍԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

«Յառաջ»ի անցեալ Եշ. օրուան թիւին մէջ կարդացի Պ. Տ. Նշանեանի պատասխանը, կարգ մը դիտողութիւններուս առթիւ։

Այդ «լուսաբանութիւնը» ոչինչ կը լուսաբանէ։ Ընդհակառակն։ Նկատողութիւններս կը կարծէի արդար, այժմ ալ աւելի արդար կը տեսնեմ։

Գրութեանս իմաստը եւ նպատակը փոխելէ վերջ, հեշտ էր անշուշտ պատասխանել անոր, եւ բարեմիտ ընթերցողը իր կողմը գրաւել։ Պ. Նշանեան ուզեր է շահագործել իմ մէկ դժբախտ նախադասութիւնս, այն է. «իրաւունք ունին ապրելու բոլորը, նոյնիսկ հնազանդիլ չգիտցողներն ալ երբեմն»։ Դժբախտ՝ որովհետեւ չեն հասկցած, կամ չեն ուզած հասկնալ։ Անհնազանդութեան ոգին փառաբանողներէն չեմ, եւ ամէնէն առաջ կ'ընդունիմ թէ հնազանդիլըպարտաւորիչ է, գեղեցիկ գործ մը կատարելու համար։ Եւ անկասկած գեղեցիկ գործ մըն է Փարիզահայ Ա. Մ. Թատերախումբը (եւ ոչ թէ «ազգային» Թատերախումբ)։ Բոլոր մասնակցողները պէտք է հպատակին անոր օրէնքներուն։ Սակայն։ Անոնք որ խառնուածքով հնազանդիլ չգիտնալով դուրս կը մնան խումբէն (անոնք որոնց յայտագիրները կ'արդիլուի բաժնել միջնարարներուն) իրաւունք չունի՞ն ապրելու։ Ահա իմաստը նախադասութեանս, որ բաւական պայծառ էր կարծեմ։

Երկրորդ աղաւաղում մը։— Յօդուածագիրը կ'ըսէ. «Չենք գիտեր ինչո՞ւ Պ. Մուշեղ իրաւունք չի տար մեզի Ազգ. Թատերախումբ անունը կրելու, քանի որ «ան ի վիճակի չէ իր մէջ ընդունելու եւ գոհացնելու Փարիզի բոլոր հայ դերասանները»..։ Սակայն խնդիրը բոլորովին ուրիշ է։ Ես այդ չէի ըսեր, այլ կ'ըսէի բառ առ բառ.— «Հ. Ա. Ֆ.ի Թատերախումբը անիրաւ կերպով ինքզինքը կ'անուանէ Troupe du Théâtre National Armenien, ան մեր Ազգային Թատերախումբը չէ եւ չի կրնար ըլլալ, որովհետեւ մեր ազգ. Թատերախումբը կը գտնուի Երեւան, ինչպէս Ֆրանսացիներունը Փարիզ»։

Քանի որ առիթ կը տրուի, կ'ուզեմ ուրիշ նկատողութիւն մըն ալ ընել, որուն վրայ չէի ուզած ցարդ ծանրանալ հանրութեան առջեւ։ Ո՞վ, կամ որո՞նք են իսկական պատասխանատուն այն իրողութեան որ, օրէ օր Թատերախումբին անդամները

կը լքեն եւ կ'երթան։ Լաւ. մէկը փառասէր էր, ուրիշ մը դրամաշորթ, իսկ միւսնե՞րը։ Երէկ Պ. Պ. Գ. Վահանը, Տէրվիշեանը, Բաղրատունին եւ Գմբէթեանն էին որ կը հեռանային խումբէն, այսօր Տիկ. Ազնաւուրեանը եւ Պ. Ալթունեան եւ ուրիշներ կը պատրաստուին մեկնելու։ Ո՞վ կը մնայ իբրեւ դերասան... Ցաւ ի սիրտ, խկապէս ցաւ ի սիրտ կը նկատեմ այս բոլորը։ Պատճա՞ռը։ Պետականութեան գաղափարը չունեցող ժողովուրդի մը զաւակներուն «պաշըպօզուք»ութի՞ւնն է, թէ, ղեկավարի մը կամ ղեկավարներու անճկունութիւնը։ Դեռ չեմ ուզեր խօսիլ անխուսափելի, intrigueներու, նախանձի եւ չկամութեան մասին (լաւ կը ճանչնամ դերասաններու դասը)։ Ամէն պարագայի մէջ, հարկ է դարմանել անյապաղ։ Լաւագոյն է յաճախ, օրէնքներ կամ անձեր փոխել, քան թէ թոյլ տալ որ լաւ սկսուած գործ մը անփառունակ վախճան մը ունենայ։

Քանի որ Ազգ. Միութեան խումբը չի կրնար ընդունիլ եւ գոհացնել փարիզահայ բոլոր դերասանները, պէտք չէ որ չկամութիւն ցոյց տայ դուրսը մնացողներուն հանդէպ, ընդհակառակն կը պահանջուի բարեացակամութիւն, արհեստակցական եղբայրական ոգի եւ ի հարկին օգնութիւն, երբեմն փոխ տալով դերասան մը, երբ այս վերջինը դեր մը չունի կատարելիք այդ ամսուան ներկայացման մէջ։ Ինչու չէ՞։ Քանի որ Պ. Նշանեան Ֆրանսական Թատրոն կը յաճախէ, պէտք է նկատած ըլլար որ շատ յաճախ տնօրէններ պատերուն վրայ կը փակցնեն ուրիշ թատրոններու ազդերը։ Միւսներուն գործունէութիւնը խափանելով չէ որ Ա. Մ. Թատերախումբը ժողովրդականութիւն եւ համակրանք պիտի շահի։ Այլ սարքելով աւելի յաջող, աւելի աշխատուած, աւելի գեղարուեստական ներկայացումներ։ Ահաւասիկ միակ միջոցը յուսախաբ չըլլալու համար անաչառ դատաւորը՝ հասարակութիւնը։

ՄՈՒՇԵՂ

զբաղին ռուսական զեկոյցին այն կէտով որ կ'ըսէր թէ խորհրդային զօրքը պիտի քաշուի հինգ-վեց շաբաթէն, «եթէ անակնկալ մը չպատահի»։Զանազան մեկնութիւններ կը տրուին այս վերապահութեան։ Այսպէս, անակնկալ կամ «չնախատեսուած պարագայ» կը համարուին, — 1. Մանր խռովութիւններ սահմանամերձ շրջաններուն մէջ. — 2. Հակախորհրդային ցոյցեր յետադիմական ուժերու կողմէ. — 3. Որ եւ է թշնամական քայլ կարմիր բանակին դէմ, — 4. Իրանի կողմէ քարիւղի մենաշնորհներ խորհրդային սահմանագլուխին մօտերը, — 5. Որ եւ է ձեռնարկ որ կրնայ հակասել 1921ի ռուսեւիրանեան դաշնագրին։ Եւ վերջապէս Ատրպատականի խնդիրը։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱՐԱՐԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ շարք մը կարեւոր որոշումներ տուաւ առջի օր, լուծելու համար անմիջական խնդիրներ, Սահմանադիր ժողովին փակումէն առաջ։ Այս առթիւ քննուեցաւ նաեւ ներգաղթի խնդիրը եւ նորահաստատ պաշտօնատան նախագահ նշանակուեցաւ Պ. Փիէռ Թիսիէ։ Պաշտօնատունը պիտի զբաղի մասնաւորապէս գերման գերիներու օգտագործումով եւ օտար բանուորներու «ներածումով»։

ՍԱՀՄԱՆԱԴԻՐ ԺՈՂՈՎԸ ձեռնարկած է ընտրական օրէնքի պատրաստութեան, առանց սպասելու նոր Սահմանադրութեան քուէարկութեան։ Այս առթիւ բուռն վիճաբանութիւններ տեղի ունեցան առաջնորդութեամբ Պ. Էռիոյի եւ լսուեցան հետեւեալ բացագանչութիւնները. — «Ձեր հանրապետութիւնը դիկտատուրա է, — Կ'ուզէք խեղդել մեզ. — Խորհրդարանի աւանդութեանց հակառակ է այս ընթացքը» եւն.։ Հանդարտութիւնը վերահաստատուելէ վերջ, երեսփոխան մը մտահոգութիւն յայտնեց Պ. Ֆէլիքս Կուէնի վերջին ճառին կարգ մը կէտերու մասին։ Վարչապետը յայտարարեց. — «Կառավարութեան քաղաքականութեան ընդհանուր ուղեգիծը չէ փոխուած։ Հռենոս - Վեսթֆալիոյ շրջանը այլեւս պէտք չէ գերման ձեռքերու մէջ գտնուի, ոչ ալ Հռենոսը մեկնակէտ մը դառնայ գերման յարձակումի մը։ Ստրազպուրկի մէջ ես մասնաւորապէս պահանջեցի Գերմանիոյ երկարատեւ գրաւումը եւ Ռուրի միջազգայնացումը, շրջան մը որ այնքան վտանգաւոր է երբ կը գտնուի Գերմանիոյ ձեռքը»։ (Բուռն ծափեր)։

ԱԹԷՆՔԷՆ կը հեռագրեն. — Վարչապետ Սոֆուլիս յայտարարեց թէ երեսփ. ժողովին ընտրութիւններէն անմիջապէս վերջը (31 մարտ), կառավարութիւնը պիտի խնդրէ Անգլիայէն պահել բրիտանական զօրքը, «ներքին ապահովութեան համար»։ Կը նշանակէ թէ ներկայ կառավարութիւնը, որ պիտի շարունակէ պաշտօնավարել մինչեւ խորհրդարանին բացումը (16 Մարտ), կը վախնայ խռովութիւններէ։— Ծայրագոյն ձախակողմեան խմբակ մը Վոլոյի մէկ սրճարանը մտնելով, հինգ հոգի սպաննեց եւ ութ հոգի վիրաւորեց։

ՍՊԱՆԻԱԿԱՆ ՀԱՐՑԻՆ ԱՌԹԻՒ, ֆրանսական կառավարութիւնը նկատելով որ Անգլիա եւ Մ. Նահանգները չեն հաւանիր Ապահովութեան Խորհուրդին ներկայացնել զայն, պիտի առաջարկէ կարգ մը պատժական միջոցներ, — ետ կանչել բրիտանական եւ ամերիկեան դեսպանները, պարզ գործակատարներ ձգելով, տնտեսական տնօրինութիւններ եւն.։ Սպանիացիները կը գանգատին թէ Ֆրանսայի մաքսային իշխանութիւնները կը բռնաբարեն սահմանագլուխի մասին գոյացած համաձայնութիւնը։ Թերթերը կը գրեն թէ Սպանիոյ մէջ միապետութիւնը վերահաստատելու կուսակից են աւանդամոլ արքայականները, չափաւորները, Եկեղեցին, բանակը եւ սեղանաւորական շրջանակները։— Տարագիր հանրապետական կառավարութեան անդամ ընտրուեցաւ համայնավար մը։

ԳԵՐՄԱՆ ԳԵՐԻՆԵՐՈՒ փախուստը յաճախադէպ դարձած է վերջերս։ Կատարուած քննութիւնները կը հաստատեն թէ գերի փախցնելու կազմակերպութիւն մը կը գործէ Պուլվառ Քառնօ (Սէն Տընիի արուարձան), առաջնորդութեամբ Ֆրանսացիներու, որոնք քաղաքային հագուստ, կեղծ անձնագիրներ եւ ուտեստ կը ճարէին։ Գերիները Գերմանիա կը փախչին Ալզասի ճամբով։ Բազմաթիւ ձերբակալութիւններ կատարուեցան։

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ճարտարարուեստական կարողութեան մասին համաձայնութիւն մը կնքուեցաւ Դաշնակիցներուն միջեւ։ Ծրագրին համաձայն, պիտի արգիլուին այն ճարտարարուեստները որ անհրաժեշտ չեն Գերմանիոյ խաղաղ կեանքին համար եւ մեքենաները պիտի յատկացուին հատուցումներու։

ԱՊՐԻԼԻ ՊԱՐԵՆԱՏՈՄՍԵՐՈՒՆ համաձայն, J1 դասակարգը պիտի ստանայ 500 կրամ ալիւր փոխանակ 250ի, E. շարքը պիտի ստանայ 1500 կրամ շաքար փոխանակ 1250ի, բայց ոչ անուշեղէն։ J1 շարքին անուշեղէնի բաժինը պիտի ըլլայ 125 կրամ (նախապէս 250)։ Յաւելուածական գինի պիտի տրուի միայն ծանր աշխատաւորներուն։

ՀՐԷՇ ԲԺԻՇԿԻՆ առջի օրուան դատավարութեան լսուեցաւ ոճրային գործերու պաշտօնական մասնագէտը, բժ. Փօլ։ Վկան մանրամասնօրէն պատմեց ամբաստանեալին բնակարանին մէջ կատարած քննութեանց արդիւնքը, — տասնէ աւելի հերձակներ (աքալփէլ), հինգ քիլօ մազ եւն.։ Հաստատեց թէ Փըթիօ վարպետօրէն կատարած էր դիակներու յօշոտումը։ Ոչ թոյն կը գործածէր, ոչ գնդակ, բոլոր ոսկորները գիտականօրէն քննելով, հաստատուած է որ զոհերը բոնի խեղդուած կամ դաշոյնով սպաննուած չեն։ Հաւանաբար կազով խեղդուած են կամ մահացու ներարկումներ կատարուած են։ 15 դիակներ հանուած են Սէն գետէն, մէկը՝ ութ տարեկան տղու մը։ Դիտողութեամբ ճշդուած է 27 զոհերու ինքնութիւնը։ Ամբաստանեալը խոժոռ նայուածք մը կ'ուղղէր Տոքթ. Փոլի, միեւնոյն ատեն խնդալով։

ԼԻԲԱՆԱՆԻ վարչապետը յայտարարեց թէ ընդհանուր գոհունակութիւն կը տիրէ ամբողջ երկրին մէջ, իբրեւ հետեւանք Ֆրանսայի հետ կնքուած համաձայնութեան, որով պիտի պարպուին ֆրանսական զինուորները։

«ԱՄԲՈՂՋԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ սովի դէմ», — այս պատգամը ուղղեց Մ. Նահանգներու նախագահը ամերիկեան ժողովուրդին, յանձնարարելով որ ամէն օգնութիւն ընծայեն, որպէսզի միլիոնաւոր մարդիկ զոհ չերթան անօթութեան։

ՈՍՏԻԿԱՆՈՒԹԵԱՆ վերատեսչութիւնը հրամանագրով մը դադրեցուց հանրատուններու փակումը, որ պիտի կատարուէր Մարտ 15ին։ Խնդիրը պիտի քննուի կառավարութեան կողմէ։

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՑԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Փարիզի Հայոց Աղքատախնամին կողմէ հոգացուող կարօտեալներուն թիւը կը հասնի հինգ հարիւրի, որոնց մէջ կան չքաւոր բազմանդամ ընտանիքներ, որբեւայրի կիներ, ծերեր, անկարներ, բանտարկեալներ եւ անկելանոցներու մէջ պատսպարուողներ։ Աղքատախնամը այսպէս ունի 800 հազար ֆրանքի տարեկան պիւտճէ մը, որուն դիմաց իբրեւ հասոյթ՝ ունի միայն կամաւոր նուիրատուութիւններ եւ եկեղեցւոյ պնակէն գոյացած գումարներ։ Ուստի հաստատուն հասոյթ չունենալով, բացի Նանսէնի պաշտօնատունէն տրուած որոշ գումարէ մը, Աղքատախնամը կը սարքէ տարեկան մէկ երկու պարահանդէս, ինչ որ կ'ապահովէ իր հասոյթին կարեւոր մէկ մասը։

Մարտ 31ի կիրակին, ժամը 3էն մինչեւ կէս գիշեր, տեղի կ'ունենայ ցերեկոյթ պարահանդէս մը, սարքուած մեր կողմէ, Սորպոնի չքեղ հանդիսասրահին մէջ, հովանաւորութեամբ համալսարանի վերատեսուչ Պ. Ռուսիի եւ նախագահութեամբ Պ. Ե. Պարկիրճեանի, աննախընթաց փայլով, մասնակցութեամբ հայ եւ ֆրանսացի յայտնի արուեստագէտներու։ Կը հրաւիրենք բարեսէր հայրենակիցները, որ ապահովեն իրենց տոմսերը, դիմելով Պ. Վ. Թօսունեանի (Tél. Ely. 77-60) եւ Պ. Վ. Զիլինկիրեանի (Cen. 48-51)։ Ի դիմաց Աղքատախնամի վարչութեան ատենադպիր՝ Վահէ Թօսունեան, ատենապետ՝ Առաքել Չաքրեան։

Օր. ՑՕՂԻԿ ԳԷՈՐԳԵԱՆ
Պ. ՀԱՅԿ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ
24 Մարտ, 1946 Նշանուած Փարիզ

ՅՈՒՑԱԿՆԵՐ

Հ. Ց. Դ. ԵԳԻՊՏԱՑԻ կոմիտէին ընդհ. ժողովը 30 Մարտ, շաբաթ ժամը 8ին, ընկերվարականներու սրահը, 9 rue Victor Massé, Paris (9)։ Ծըշդապահ ըլլալ։

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ. — Հ. Ց. Դ. Սէնթ Էթիէնի «Անտօք» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ, իրիկուան ժամը 8ին, սովորական հաւաքատեղին։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

ՎԱԼԱՆՍ. — Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի դասախօսութիւնը՝ այս ուրբաթ, իրիկուան ժամը 8.30ին, Հ. Ց. Դ. Նոր ակումբին մէջ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ բոլոր Քղեցիները ժողովի կը հրաւիրուին, վերակազմելու Հայր. Միութիւնը, այս կիրակի, 31 Մարտ կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, Մասիսի սրճարանին վարի յարկը, 7 rue des Petites Maries.

« Հ. Ց. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ »

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ, (Յառաջ). — Մեր գաղութին մէջ ալ կազմուեցաւ «Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդ»ի խումբ մը, «Բարդէն Սիւնի», որ ունի 16 կայտառ անդամներ։ Խումբը Ֆրանսացի ընկերվարականներու հետ յարաբերութեան մէջ մտնելով յաջողեցաւ սրահ մը ապահովել, ուր կը գումարեն իրենց հերթական ժողովները։ Անցեալ շաբթու Մարտ 20ին ունեցաւ դասախօսութիւն մը ուր ընկեր Տ. Զէքեան Հայաստանի աշխարհագրական դիրքի մասին ընդարձակ տեղեկութիւններ տուաւ։ Երիտասարդները ոգեւորուելով, փափաք յայտնեցին որ յաճախ տեղի ունենան այսպիսի դասախօսութիւններ։ Ընկեր Զէքեան խոստացաւ ամիսը երկու անգամ նուիրուիլ սոյն դաստիարակչական աշխատանքին, գոհացնելու համար մեր նոր սերունդը։ Եռանդ եւ յաջողութիւն կը մաղթենք։—Հարգանցի

«ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ»Ը ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Ց. Դ. Լիոնի «Վարդանեան» կոմիտէի կողմէ, ղեկավարութեամբ ծանօթ դերասան Պ. Ժուտէքս Զուլճեանի, սիրայօժար մասնակցութեամբ Պ. Պ. Ց. Թորոսեանի, Լ. Ալէմեանի եւ Ղ. Քայթանճեանի, այս շաբաթ իրիկուն, «Սալ Ֆրանսուա Քոփէ» մեծ սրահին մէջ։

ՖԻԼԱՏԷԼՖԻԱՅԷՆ (Մ. Նահանգներ) Լուսարփի Սէմէրճեան կը փնտռէ քրոջը զաւակը Անդրանիկ Մարապաեան (զինուոր), հօրը անունը՝ Գրիգոր, մօրը անունը Զարուհի։ Ճշգրիտ տեղեկութիւն տուողին շատ կարեւոր նուէր մը կը խոստանայ։ Տեղեկացնել «Յառաջ»ի։

ԿԸ ՓՆՏՌԵՄ եղբայրս, Գրիգոր Տէմիրճեան կամ Գրիգորեան։ Յունաստան Կորընթոսի որբանոցը իրարմէ բաժնուելով ան մեկնեցաւ ուրիշ որբերու հետ Գավալա։ Կ'ըսուի թէ Ֆրանսա կը գտնուի։ Իմացնել Mme Yebraksi Demirdjian, 77 rue Rabelais (Lyon)։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ մասնագէտ կարի գործաւորուհիներ, կարի աշխատանոցի մէջ կամ տունը աշխատելու համար։ Նպաստաւոր պայմաններ։ Դիմել Maison Mina, 32 rue des Annelets, Métro Botzaris կամ Place des Fêtes, հեռաձայն Bot. 48-19։ Ներկայանալ առաւօտները։

ՎԻԷՆ. — Կապոյտ Խաչի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Հայկանոյշ Փափազեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի 500 ֆրանք, Պ. Պաղտիկ Գալիկեանէ։ Մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ, ՏԻԿԻՆ ՀԱՅԿԱՆՈՅՇ ՓԱՓԱԶԵԱՆի անակնկալ մահուան առթիւ, ընկերուհի Քնարիկ Թէրզեանին, ընկերուհի Հ. Փափազեանին եւ ընտանեկան պարագաներուն։ Նոյնպէս իր սրտագին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերուհի Ցամիկ Գալուստեանին եւ իր ընտանեկան բոլոր անդամներուն, իրենց սիրասուն՝ ՄԱՏԼԷՆի (20 օրուան) վաղահաս մահուան առթիւ։

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ ՊԵՀԵՄՆԻԻ ՀԱՅՐ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ, 31 Մարտ կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2.30էն մինչեւ գիշերուան ժամը 10, 130 rue Tête d'Orի սրահին մէջ։ Հայկական երգեր, պարեր, նուագ, ճոխ պիւֆէ։ Հասոյթը պիտի յատկացուի Սուրիա-Լիբանանի Պեհեսնիցի չքաւոր ուսանողներուն, հիւանդներուն եւ ներգաղթող հայրենակիցներուն։

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՊՈՒԼՎԱՐ ՕՏՏՈՅԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Պուլվար Օտտոյի Ֆ. Հ. Կապոյտ Խաչը Մանուկներու Օրը կը տօնէ այս կիրակի 31 Մարտ կէս օրէ վերջ ժամը 3ին, թաղի եկեղեցիին մէջ։ Արտասանութիւններ եւ երգեր, նաեւ փոքրիկ տրամ մը։ Երեքէն մինչեւ տասր տարեկան մանուկներուն նախընթրիք պիտի բաժնուի։ Մուտքը ազատ է։

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

HARATCH - Fondé 1925 -
R. C. S. 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ.— Տար. 750, 6ամս. 400, 3ամս. 200 ֆրանք

Vendredi 29 Mars 1946 — Ուրբաթ 29 Մարտ

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 18e Année N° 4572–Նոր շրջան թիւ 301 — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ — Գին՝ 3 ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՀՐԱՒԷՐ ԼՐՋՈՒԹԵԱՆ

Մասնաւոր նամակներ ալ կը հաստատեն թէ իսկապէս պաղ հով մը կը փչէ Սուրիա – Լիբանանի մէջ, հայ գաղութին հանդէպ։ Մինչեւ անգամ կը խօսուի մութ խաղերու մասին։ Խաղեր՝ Թուրք թէ եւրոպացի գործակալներու կողմէ, իրար ձգելու համար Հայերն ու Արաբները։ Մանաւանդ որ այլ եւս վճռուած է պարպել անգլեւֆրանսականզօրքը։

Երէկ արտատպեր էինք Պէյրութի «Ազդակ»ին Մարտ 1ի կարճ խմբագրականը, որ քանի մը ախտանշաններ կը մատնանշէր.—

1. Տեղական մամուլը սկսած է վարկաբեկել կամ հեգնել, ծաղրանկարներով նախատել Հայերը։ Այն պատճառով որ, հայ երեսփոխանները հարկադրուեր են Մամուլի Տեսչութեան ուշադրութիւնը հրաւիրել։

2. Այս առթիւ կը հարցնեն թէ հայ երեսփոխանները ի՞նչ կը ներկայացնեն Լիբանանի խորհրդարանին մէջ, քանի որ Հայերը պիտի մեկնին։

3. Այնճարի քաղաքապետութիւնը հրահանգ ստացեր է մինչեւ երկու ամիս քանդել Ջուրի «Թիւրպին»ը (ջրանիւ, փոթորակ), որուն բացումը դեռ նոր կատարուեցաւ, Լիբանանի հանրապետութեան նախագահին եւ վարչապետին կողմէ։ (Այնճարը այն գիւղաքաղաքն է ուր տեղաւորուեցան Մուսա Լերան տարագիրները, Սանճաքին պարպումէն վերջը։ Եթէ ջրանիւը իսկապէս քանդեն, Ջուրէ պիտի զրկուի գաղութը որ կը բաղկանայ 1000 տունէ եւ որ չարաչար տուժեց եւ բազմաթիւ զոհեր տուաւ մինչեւ հիմա, համաճարակներէն եւ ջուրի պակասէն)։

Եւ դեռ ուրիշ սեւ լուրեր։

Այս տողերը գրածատեն, ստացանք Փետր. 22 թուակիր նամակ մը, ուր կը կարդանք.

— «Անգործութիւնը սկսած է համաճարակի հանգամանք առնել։ Երէ հարկ ըլլայ պաշտօնեաներ եւ բանուորներ ճամբել որ եւ է հաստատութենէ, ամէնէն առաջ Հայերը կ'արձակեն։ Բազմաթիւ են անոնք որ կը թափառին արդէն, քաշքշելով իրենց գոյութիւնը։ Անտէր բազմութիւններ՝ կարօտ պատառ մը հացի...»։

Որ եւ է տրամադրութիւն չունինք խտացնելու գոյները։ Պարզապէս կ'արձանագրենք այս տեղեկութիւնները, սպասելով լրացուցիչ եւ փաստացի լուսաբանութեանց։

Անշուշտ այս բոլորը հետեւանք են ոչ միայն ներդաղթի առթիւ սարքուած «յառաջդիմական» խեղկատակութեանց, այլեւ միջազգային քաղաքական դաւերու, որոնց գաղտնի ծալքերը դժուար չէ գուշակել։

Ուշագրաւ պարագայ մը,— Անգարա Սուրիոյ եւ Լիբանանի անկախութիւնը ճանչնալու որոշում կուտայ ճիշդ այն պահուն երբ ներդաղթի արձանագրութիւններ կը կատարուին այդ երկու երկիրներուն մէջ։ Եւ ճիշդ նոյն պահուն ուրիշ արտաքին ուժեր կը քաջալերեն երկու պետութիւնները, մերձեցում հաստատելու համար ոչ միայն միւս արաբական երկիրներուն, այլեւ Թուրքիոյ հետ։ Քիւրտերուն անձնագիր յալու կարգադրութիւնն ալ՝ ուրիշ ախտանշան մը։ Մէկ յենարանի փոխարէն ուրիշ մը...

Կը նշանակէ թէ առկախ, կազմալոյծ վիճակի մը մատնուած է 150.000նոց չէն գաղութը։ Վիճակ մը որ կրնայ անդարմանելի դառնալ, հայկական ընդհանուր շահերու տեսակէտով։

Ի վերջոյ սովորական գաղութներ չեն Սուրիա Լիբանանը, Միջերկրականի ափերուն վրայ, իրենց ազգ. հաստատութիւններով, դպրոցներու լայն ցանցով եւ ընտիր մշակոյթով։ Ոչ ալ մարգագաշտ։

Առ այժմ չենք ուզեր աւելի խորանալ, այն ենթադրութեամբ թէ սթափումը պիտի չուշանայ։ «Հայուն վերջին խելքը»։

Նորէն եւ նորէն կը յիշեցնենք ,— աւելի լուրջ եւ աւելի արթուն։ Ուրիշ բան է արձանագրել եւ բոլորովին ուրիշ բան՝ իսկապէս հայրենադարձ կատարել։ Տարրական պահանջ է գիտնալ, ճշդել թէ ո՛ր բազմութիւններն են որ ամէնէն առաջ կըրնան ճամբայ հանուիլ, առանց վնասելու մեր հիմնական շահերուն ։

Ներդաղթ, վերադարձ դէպի հայրենիք՝ աւելի քան երբեք։ Բայց պաղարիւն եւ մեթոտիկ աշխատանքով։ Երեւանէն հասած նամակներն անգամ որոշ նրբութիւններ կը պարունակեն, եթէ ուզեն հասկնալ։

Ժամանակ է որ քիչ մը լայն բացուին աչքերը, մէկդի դնելով գռեհաւոր ակնոցները։ Շ.

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

(Մասնաւոր թղթակցութիւն Յառաջի)

ՀԱՅԿ. ԶԻՆԱՐԱՆ ՄԸ ԱՏԱՆԱՅԻ ՄԷՋ

Պոլսոյ «Թասվիր»ի Ատանայի թղթակիցը, այս խորագրով կը հաղորդէ իր թերթին (1 Մարտ).—

— «Թէփէպաշ թաղի (Ատանա) Էյրիպուճաք փողոցին մէջ, նախապէս Հայու մը պատկանող տան մը գետնայարկէն՝ ռազմամթերանոց մը երեւան ելած է։ Լուր տրուած է, անմիջապէս, ոստիկանութեան։ Ճշդուած են հետեւեալ զէնքերը։ — Երեք թնդանօթ, 250 թնդանօթի ռումբ, 50 ձեռնառումբ, 60 հրացան, մէկ սնտուկ փամփուշտ, ու մեծաքանակ ուժանակ (տինամիթ)։ Ստուգուած է, որ այս մթերքը հաւաքուած եւ պահուած է Հայերու կողմէ, նախորդ պատերազմին, երբ Ատանա ֆրանսական գրաւման տակ կը գտնուէր, եւ Հայերը պայքար կը մղէին Թուրքերու դէմ։ Բոլոր զէնքերն ալ ֆրանսական արտադրութիւն են»։

«ԿԱՐՍ ԵՒ ԷՐԶՐՈՒՄ՝ ԹՈՒՐՔ ՊԻՏԻ ՄՆԱՆ»

Ճիհատ Պապան, «Թասվիր»ի 27 փետրուարի թիւին մէջ, կ'անդրադառնայ Խ. Միութեան մէջ Հայկ. Դատի ի նպաստ սարքուած դասախօսութիւններուն, վրացի եւ ռուս փրոֆէսէօրներու «ելոյթներուն», եւ կը խորհրդածէ ի մէջ այլոց.

— «1918ի յաջորդող տարիներուն եւս, այսօրուան օրինակով հայկական աղմուկ մը կը նըշմարուէր ամէն տեղ։ Թուրքիոյ դէմ իրենց թշնամական տրամադրութիւնները գոհացնելու համար, գործիք կը դարձնէին, դարձեալ, Հայերը։ Բողոքի նամակներ եւ հրատարակութիւններ ամէն կողմ,— մինչեւ Ամերիկա։ Նոյնիսկ, տեղական կարգ մը թերթեր՝ ի նպաստ Հայերու հրատարակութիւններ կը կատարէին, մաս մը հող նուիրելու համար անոնց մեր սեփական հողերէն։ (Կ'ակնարկէ Ահմէտ Էմին Եալմանի այն յօդուածներուն, որոնք, 1919ի Մարտին.— Օգոստոսին, լոյս տեսած են Պոլսոյ «Վագըթ» թերթին մէջ։ Մ.)։

«Թուրքիա պարտուած էր պատերազմին մէջ։ Պոլսոյ կառավարութիւնը՝ անզօր էր պաշտպանելու իր շահերը։ Ահա, այդ օրերուն է որ մեր Արեւ. Նահանգները կը հասնի Ամերիկ. Պատուիրակութիւն մը, որուն պարտականութիւնն էր ճըշդել՝ թէ Էրզրում «հայկական» հող է։

«Զիրենք կը դիմաւորէ Էրզրումի քաղաքապետ Զաքիր պէյ։ Կ'անցնի պատուիրակութեան գլուխ, ու կը պտըտցնէ Ամերիկացիները՝ թաղէ թաղ, թանգարանէ թանգարան, յիշատակարանէ յիշատակարան, գերեզմանէ գերեզման։ — Ամէն կողմ, Թուրք եւ միւսիւլման կնիք եւ դրոշմ։ Ամէն մէկ գերեզմանի մէջ՝ կը պառկին աճիւնները ջարդերու զոհ Թուրք նահատակներու, թշուառութեան եւ զրկանքի մարտիրոսներու։ Կողք կողքի, դիրկ դրկի կը հանգչին աճիւնները բոլոր այն սերունդներուն, որոնք պայքարեցան յանուն Էրզրումի թրքութեան, եւ ինկան Ազիզիէի ամրոցին առջեւ։ Հողի ամէն կտոր, ամէն շիրմաքար, ամէն մի մըզկիթ, ամէն մէկ քար չի՞ պոռար թրքութիւնը այս քաղաքին։

Ամերիկեան պատուիրակութիւնը կը դառնայ ձեռնունայն, Էրզրումի թրքութիւնը հաստատելու հարկադրանքին տակ։

«Կ'անցնին մօտ 19 տարիներ։ Միլիոններ կը ծախսուին, այդ շրջանին, բարեզարդելու համար այս նահանգը։ Կը փաթթուին վէրքերը տառապեալ քաղաքին։ Հին գերեզմաններուն վրայ կը բարձրանայ արդիական աւանը։ Այնքան անճանաչելի կը դառնայ Էրզրում, որ Թահսին Ուզէր,— Արեւ. Նահանգներու Ընդհ. Քննիչը,— հետեւեալ տողերով կը նկարագրէր քաղաքը.

— «Դարերու ճակատամարտները՝ յարկ յարկ գերեզմաններ բարձրացուցած են հայրենիքի այս անկիւնին մէջ։ Էրզրումի հողին տակ, իրարու վըրայ դիզուած են ոսկերոտիքը հայրենիքի համար մարտիրոսացողներուն»։

«Այս բոլոր հին ու նոր վկայութիւններէն վերջ՝ հարկ կա՞յ պոռալու բոլոր պատեհապաշտ նորելուկներու երեսին՝ թէ Էրզրում Թուրք է, ու Թուրք պիտի մնայ, եթէ նոյնիսկ հարկ ծագի նոր գերեզմաններ բարդել հիներուն վրայ...»։

ԱՆԳԼԵՒԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՌԱԶՄԱՆԻՒԹ՝ ԹՈՒՐՔԻՈՅ

«Թասվիր»ի Անգարայի թղթակիցը, 24 փետրուարին կը հաղորդէ իր թերթին, թէ Թուրք պատուիրակութիւն մը մեկնած է Գահիրէ, Թուրքիա փոխադրելու համար 10 միլիոն տոլար արժողութեամբ զինուորական նիւթեր, որոնք կը պատկանէին Մերձ. Արեւելքի դաշնակից բանակներուն։

Անգլիա եւս, ռազմանիւթ պիտի տրամադրէ Անգարայի, ապառիկ։

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿԸ ԱՌԱՒ ՔԱԼԵՑ

Ժողովը կը շարունակուի

Ապահովութեան Խորհուրդը ծանր տագնապի մը մատնուեցաւ չորեքշաբթի օր, Իրանի հարցին առթիւ։ Ինչպէս գրած էինք երէկ, խորհրդային պատուիրակը, Պ. Կրոմիկօ նախորդ օրը առաջարկած էր օրակարգէն հանել այս խնդիրը։ Առաջարկը մերժուեցաւ 2ի դէմ 9 ձայնով։ Դչ. օր Պ. Կրոմիկօ առաջարկեց մինչեւ Ապրիլ 10 յետաձգել հարցին քննութիւնը։ Այս առաջարկն ալ մերժուեցաւ 2ի դէմ 9 ձայնով (Խ. Միութեան հետ է միայն Լեհաստանը)։ Ասոր վրայ խորհրդային պատուիրակը առաւ քալեց, եւ սրահ մտաւ իրանեան պատուիրակը, պարզելու համար իր կառավարութեան դանգատները։

Ամերիկեան թերթերը կը գրեն թէ Պ. Կրոմիկօ իր առաջարկը ներկայացուց ռուսերէն եւ անտարբեր սպասեց որ նախ ֆրանսերէնի, յետոյ անգլերէնի թարգմանուի։ Երբ տեսաւ որ կը մերժեն, թուղթերը ժողվեց եւ հեռացաւ երեք խորհրդականներուն հետ։

Կ'արժէ ամփոփել նիստին մանրամասնութիւնները.— Ժողովը սկսաւ առջի օր կազմուած մասնախումբին զեկուցման ընթերցումով։ Նախագահը յայտարարեց թէ մասնախումբը չէ կրցած արդիւնքի մը յանգիլ։ Հետեւաբար հրաւիրեց պատուիրակները պատասխանել հետեւեալ հարցումին.

— Իրան պիտի արտօնուի՞ ներկայացնել իր տեսակէտները։ Եւ առաջարկեց քուէարկել հետեւեալ բանաձեւերը,— 1. Խորհրդ. բանաձեւը, որ կ'առաջարկէր Ապրիլ 10ին յետաձգել իրանեան հարցին քննութիւնը.— 2. Եգիպտոսի պատուիրակութեան բանաձեւը, որ կը թելադրէր քննել իրանեան տեսակէտը, խորհրդային բանաձեւին անցնելէ առաջ.— 3. Աւստրալիոյ բանաձեւը, որ կը հրաւիրէր իրանեան պատուիրակը դրաւորապէս յայտնել իր տեսակէտը ։

Յետոյ սկսան վիճաբանիլ այս երեք բանաձեւերուն վրայ։ Խորհրդային պատուիրակը խօսք առնելով, պարզեց կացութիւնը եւ յիշեց սպարապետ Սթալինի յայտարարութիւնը ամերիկեան գործակալութեան մը։ Բացատրեց թէ՝ համաձայն Ապահովութեան Խորհուրդին կողմէ յունուար 30ին եղած յանձնարարութեան, Խ. Միութիւնը եւ Իրան շարունակեցին բանակցութիւնները, ինչպէս կը հաստատէր Իրանի վարչապետն ալ, մարտ 22ին։ «Մեզի համար ամէն բան պարզ է։ Ուղղակի բանակցութիւնները յանգած են համաձայնութեան մը, հինգ – վեց շաբաթէն պարպելու համար իրանեան հողը, եթէ անակնկալ մը չպատահի։ Համաձայնութիւնը յիշուեցաւ ամբողջ համաշխարհային մամուլին կողմէ։ Ես ինքս ալ հոս յիշեցի երկու անգամ։ Ի՞նչ բան մութ է այս բոլորին մէջ։ Խ. Միութիւնը չի կրնար մասնակցիլ ըստ էութեան վիճաբանութեանց Ապրիլ 10էն առաջ, որովհետեւ ուղղակի բանակցութեանց առաջին շըրջանը յանգած է դրական արդիւնքներու»։

Համաձայնութիւն չէ կնքուած

Յետոյ տեղի ունեցաւ երկար վիճաբանութիւն մը, որուն մասնակցեցան զանազան պատուիրակներ։ Մ. Նահանգներու ներկայացուցիչը, Պ. Պըրնս դիտել տուաւ թէ՝ համաձայն արտաքին նախարարութեան ստացած պաշտօնական տեղեկութեանց, Թէհրան առաջարկներ ստացած է, բայց չէ ընդունած, հետեւաբար ոչ մէկ փոփոխութիւն կացութեան մէջ։ Մ. Նահանգները չեն կըրնար ընդունիլ յետաձգումը, առանց լսելու Իրանի պատուիրակը։ «Եթէ յետաձգումը ընդունինք, Ապահովութեան Խորհուրդին ո եւ է մէկ անդամը պիտի կրնայ նոր պայմանաժամ պահանջել, ինչ որ պիտի խախտէ վստահութիւնը Միացեալ Ազգերուն վրայ»։

Վերջապէս քուէարկութեան ձեռնարկեցին եւ յետաձգումը մերժուեցաւ 2ի դէմ 9 ձայնով։ Ասոր

«ՊԱՌԱԿՏՈՒՄ ԼԻԲԱՆԱՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՄԻՋԵՒ»

24 Փետրուարի «Թասվիր», կը հրատարակէ Պէյրութի իր թղթակցին հետեւեալ հեռագիրը ։

— «Պառակտումը ծայր տուած է Պէյրութի Կաթոլիկ եկեղեցիին, եւ Դաշնակցական եւ Համայնավար կուսակցութեանց միջեւ ։

«Դաշնակցական եւ Համայնավար մամուլը րուն պայքար բացած է կարտինալ Աղաջանեան կաթողիկոս-Պատրիարքի դէմ, որովհետեւ այս վերջինը դատապարտած է ընթացքը այն Հայերուն, որոնք կ'արձանագրուին Հայաստանի ներգաղթի ցանկերուն մէջ»։ Մ.

ՅԱՌԱՋ.— Հալէպի մեր թղթակիցը, Պէյրութի հայ շրջանակներուն մէջ քննութիւն կատարած է այս ուղղութեամբ։ Լուրը ո՛չ հիմ ունի, եւ ոչ ալ կը դիմանայ որեւէ տրամաբանութեան։

վրայ խորհրդային պատուիրակը ոտքի ելլելով յայտարարեց,— «Իբրեւ ներկայացուցիչը Խ. Միութեան, ես ի վիճակի չեմ մասնակցելու վիճաբանութեան, ուստի կը հեռանամ ժողովէն»:

Վիճաբանութեանց ընթացքին, խօսք առաւ նաեւ Իրանի գլխաւոր պատուիրակը, Հիւսէյին Ալա (Ուաշինկթընի դեսպանը), որ դրաւոր յայտարարութեամբ մը ըսաւ թէ հակառակ է յետաձգման, վասն զի «խորհրդային զօրքը տակաւին Իրան կը գտնուի»: Ցետոյ բացատրեց թէ Իրան դեռ «վերջնական եւ անպայման» հաւաստիք մը չունի թէ ռուս զինուորները պիտի քաշուին: «Իրան կը տառապի իր ներքին գործերուն մէջ եղած միջամտութենէ, իբրեւ հետեւանք խորհրդային զինուորներու եւ պաշտօնեաներու ներկայութեան: Որ եւ է համաձայնութիւն գոյացած չէ իր կառավարութեան եւ Խ. Միութեան միջեւ: Մեզի ներկայացուցած են պահանջներ, իբրեւ պայման խորհրդային զինուորներու պարպումին. պահանջներ որոնք չեն համապատասխաներ Իրանի դերիշխանութեան եւ ապահովութեան: Քննութիւնը յետաձգել՝ կը նշանակէ վտանգել խաղաղութիւնը եւ ապահովութիւնը»:

Վիճաբանութեանց ընթացքին, Եգիպտոսի պատուիրակը՝ դեսպան Մահմուտ Հասան փաշա, որ հակառակ էր յետաձգման, ամէն մէկ բառին վրայ շեշտելով, կրկնեց թէ փոքր ազգերը իրաւունք ունին բողոքելու մեծ պետութեանց զինուորներուն ներկայութեան դէմ:

X Թէհրանի կառավարութեան տեղեկատու նախարարը, իշխան Ֆիրուզ վճռապէս հերքեց այն լուրերը թէ համաձայնութիւն մը կնքուած է Խ. Միութեան հետ, կարմիր բանակի պարպումի մասին: Վարչապետն ալ հրամայեց որ այս հերքումը հաղորդուի Թէհրանի անթելին միջոցաւ: Թէհրանի անգլիական եւ ամերիկեան դեսպանները պրպտումներ կը կատարեն, ստուգելու համար թէ իրապէս որ եւ է համաձայնութիւն կնքուա՞ծ է:

Քիւրտերը յառաջ կը խաղան

Մինչ այս մինչ այն, Իրանցի սպայ մը, որ նոր վերադարձած է Քիւրտիստանէն, կը տեղեկացնէ թէ Քիւրտերը գրաւած են երկու քաղաքներ եւս, Սագըզ եւ Բանահ: Սպան կը հաստատէ Զարդաշտի գրաւումը: Ապստամբներուն գլուխը կը գտնուի Մոլլա Մուսթաֆա էլ Պարզանի, որ Իրաքի քրտական շարժումը կը վարէր անցեալ աշնան: Զարդաշտ քաղաքը այժմ դարձած է գործողութեանց կեդրոն, երեք քիւրտ ցեղապետներու համար որոնք միացած են: Թէհրանի կառավարութիւնը օգնական ուժ ղրկած է: 3000 Քիւրտեր այժմ կը քալեն աւելի կարեւոր քաղաքի մը՝ Սանանտայի վրայ:

Խորհրդային զինուորներուն պարպումը կը շարունակուի, համաձայն վերջին լուրերու:

Ֆրանսայի պահանջները

Լէոն Պլում Մ. Նահանգներու ներկայացուցիչներուն առջեւ բացատրեց իր կառավարութեան պահանջներն ու տեսակէտները, ամփոփելով 9 գլխաւոր կէտերու մէջ: Նախկին վարչապետը նախ պարզեց ներքին քաղաքականութիւնը, շեշտելով թէ Ֆրանսա հաւատարիմ կը մնայ ժողովրդապետութեան սկզբունքներուն: Արտաքին քաղաքականութեան տեսակէտով, Ֆրանսա կը հաւատայ հաւաքական ապահովութեան եւ համաձայն է համաշխարհային ազատ վաճառականութեան: Պատերազմի վնասներուն հետեւանքով, երկիրը հարկադրուած է տնտեսական «ղեկավարեալ» քաղաքականութեան մը հետեւիլ քանի մը տարի, որպէսզի կարենայ վերահաստատել իր ճարտարագործութիւնը: Վերաշինութեան համար անհրաժեշտ է հատուցում ստանալ Գերմանիայէն եւ ապահովել Մ. Նահանգներուն աջակցութիւնը: Տարեկան 20—30 միլիոն թոն գերմանական ածուխ՝ վերաշինութեան շրջանին, մեծապէս պիտի դիւրացնէ շատ մը խնդիրներու լուծումը: Վերաշինութեան ծրագիր մը մշակուած է հինգ տարուան համար:

Ամերիկեան թերթերը կը գրեն թէ Լէոն Պլում 1.700.000.000 տոլար կը հաշուէ Ֆրանսայի վերաշինութեան եւ տնտեսական արդիացման ծախքերը եւ կը հաւատայ թէ Մ. Նահանգները անտարբեր պիտի չմնան: Ամերիկացի մասնագէտներ կը քննեն առաջարկուած պահանջները: Նախկին վարչապետը յայտարարեց թէ ոչ լաւատես է, ոչ ալ յոռետես: «Ներկայիս բացարձակապէս անկարելի է որ եւ է կարծիք ունենալ»: Ֆրանսայի տնտեսական մասնագէտները անհրաժեշտ կը գտնեն 2.500.000.000 տոլարի վարկ մը, աստիճանաբար վճարելի:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՍՊԱՅ ՄԸ ձերբակալուեցաւ Մ. Նահանգներու գաղտնի ոստիկանութեան կողմէ, երբ կը պատրաստուէր նաւէ նստիլ, իր երկիրը վերադառնալու համար: Թերթերը կը գրեն թէ կը հետապնդուէր երկար ատենէ ի վեր, իբրեւ լրտես: Նաւային սպայ մըն է, տեղակալ Նիկոլա Կրիկորովիչ Ռէտին, 29 տարեկան: Մանրամասնութիւնները գաղտնի կը պահուին եւ կ'ըսուի թէ նախաքանն է այս:

Մարզիկներ կը հրաւիրուին Հայաստան

Ազգ. Ը. Միութեան դիւանէն ստացանք պատճէնները երկու նամակներու (1945 դեկտ. 20) որոնք ուղղուած են Պ. Մ. Մալումեանի, Երեւանի Ֆիզիկական կուլտուրայի եւ Սպորտի կոմիտէին փոխ-նախագահ Պ. Սիմոնեանի կողմէ: Ահաւասիկ առաջինը.—

«Սովետական Միութեան կառավարութեան որոշմամբ արտասահման տարագրուած Հայերին թոյլատրւում է վերադառնալու հայրենիք, Սովետ. Հայաստան:

Հայկական ՍՍՌ ժողովրդական կոմիսարների սովետին կից Ռեսպուբլիկական Ֆիզիքական կուլտուրայի եւ սպորտի գործերի կոմիտէն ներկայումըս Ֆրանսիայում ապրող հայ լաւագոյն մարզիկներին, ֆուտբոլիստներին, թեթեւ ատլէտներին, հեծանւորդներին, լուղորդներին եւ միւսներին հրաւիրում է Հայաստան:

Միաժամանակ յայտնում ենք որ Երեւանում բացուած է Ֆիզիկական կուլտուրայի Պետական Հայկական Ինստիտուտ որտեղ կարող են ուսանել ցանկացող հայ մարզիկները:

Խնդրում ենք աջակցել Հայրենիք վերադառնալու ցանկացող հայ սպորտսմէններին եւ մարզիկներին վերադառնալու գործում եւ նախօրօք յայտնել մեզ նրանց համար համապատասխան փաստաթուղթեր ուղարկելու մասին»:

Երկրորդ նամակով նոյն կոմիտէն կը տեղեկացնէ թէ 1945—46 ուսումնական տարեշրջանին Երեւանի մէջ բացուած է Ֆիզիքական Կուլտուրայի Հայկական Պետական Բարձրագոյն Ինստիտուտ՝ չորս տարուան շրջանով: Այս առթիւ հրաւիրուած են «հմուտ եւ բազմավաստակ դասախօսական եւ մասնագիտական ուժեր»: Եւ Մ. Մալումեան ալ կը հրաւիրուի իբրեւ «Ինստիտուտի ամբիոններից մէկի վարիչը եւ Հայաստանի Ֆիզկուլտուրայի կեդրոնական թիմի մարզիկը»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԼԻՈՅ աշխատաւորական կուսակցութեան Ազգ. խորհուրդը նորէն մերժեց ընդունիլ համայնավարները, երկար յայտարարութեամբ մը:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ընտրութեանց առթիւ, որ պիտի կատարուին կիրակի օր, Անգլիոյ արտաքին նախարարը յայտարարեց թէ «կարգ մը պայմաններ պէտք է լրացուին», բրիտանական զինուորներու պարպումէն առաջ: Նախարարը չբացատրեց թէ ի՛նչ են այդ պայմանները, հակառակ զանազան հարցադրումներու:

ՋՕՐ. ՎԼԱՍՈՎԻ բարձրաստիճան սպաներէն մէկը, որ կը կարծուի թէ սպայակոյտին պետն է, նորէն հարցաքննուեցաւ Ամերիկացիներուն կողմէ: Կ'ըսուի թէ Խ. Միութեան պիտի յանձնուի իբրեւ դաւաճան եւ դասալիք:

ՆԻՒՐԸՆՊԷՐԿԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ մէջ արտաքին նախարար Ռիպպընթրոփի փաստաբանը փորձեց ապացուցանել թէ ան դեր չէ ունեցած Հրեաներու եւ. ջարդերուն մէջ եւ ընդհակառակն բարեխօսած է: Անգլիացի դատախազը այս առթիւ կարդաց 1943 ապրիլ 17թուակիր ստենագրութիւն մը, ուր Ռիպպընթրոփ յայտարարած է բառ առ բառ.— «Հրեաները պէտք է բնաջնջուին կամ արգելափակուին»: Վկայ մը ըսաւ թէ նախարարը «կախարդուած էր Հիթլէրի կողմէ եւ գործիք մը դարձած անոր ձեռքին մէջ»:

ԻՆԸ ԿԵՂԾ ԴՐՈՇՄԱԹՈՒՂԹԵՐ շինելով 150 միլիոն Փրանք շահած է խարեբայ մը, որ Րօյըլ Տըչի բաժնեթուղթեր կը կնքէր եւ կը ծախէր:

«ՇԱՆԹ» ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— «Շանթ» թատերախումբը, Մարտ 7ին, երեկոյեան ժամը 8.30ին, Սալ Մազընոյի մէջ ներկայացուց «Վարդանանց պատերազմը»: Նոյն խաղը, նախապէս, Մարտ 4ին խաղացուած էր Պոմոն, իսկ հինգշաբթի իրիկուն ալ քաղաքը: Երկու վայրերուն մէջ ալ ժողովուրդը փութացած էր լեցնել սրահները:

Ներկայացումը ընդհ. կերպով շատ յաջող կազմակերպուած էր: Բոլոր դերակատարներն ալ լաւ սորված էին իրենց դերերը, ինչ որ նպաստեց թատերախաղի յաջողութեան: Մասնաւորաբար Պ. Պ. Մութաֆեան (Յազկերտ), Քէնտէրեան (Վարդան) եւ Դաւիթեան (Վասակ) յաջող կերպով կատարեցին իրենց դերերը: Նոյն յաջողութիւնը նաեւ խումբի մնացեալ անդամներու կողմէ:

«Նամուս»ի եւ «Վարդանանց»ի յաջող բեմադրութեամբ կը կարծենք որ «Շանթ» թատերախումբը արժանացած է մեր քաղաքի թատերասէր հասարակութեան վստահութեան: Թատերախումբը քաջալերուած իր նախորդ ներկայացումներուն, «Նամուս»ի եւ «Վարդանանց»ի գտած ջերմ ընդունելութենէն, յառաջիկայ ապրիլին մեծ պատրաստութեամբ պիտի բեմադրէ, «Դաւաճանութիւնը»:

Թղթակից

Ի ՊԱՏԻՒ Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ

Ազգային մեծանուն գրագէտ՝ Աւետիս Ահարոնեանի ծննդեան 80ամեակը կը տօնուի Նիսի մէջ բացառիկ հանդիսութեամբ՝ նախաձեռնութեամբ Զաւ. Որբ. Միութեան: Կը բանախօսեն՝ Նիսի քաղաքապետ Maître JAQUES COTTA եւ ՀՐԱՆԴ ԲԱԼՈՒԵԱՆ: Այս կիրակի, 31 Մարտ, կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, Salle Carloniaի մէջ, 13 rue Maccarani: Գեղարուեստական ճոխ բաժին:

Պիտի երգէ ՏԻԿԻՆ Մ. ԹԷՐԶԻՊԱՇԵԱՆ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ԵԳԻՊՏԱՑԻ կոմիտէին ընդհ. ժողովը 30 Մարտ, շաբաթ ժամը 8ին, ընկերվարականներու սրահը, 9 rue Victor Massé, Paris (9): Ճըշդապահ ըլլալ:

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Սէնթ Էթիէնի «Անտօք» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ, իրիկուան ժամը 8ին, սովորական հաւաքատեղին: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի դասախօսութիւնը՝ այս ուրբաթ, իրիկուան ժամը 8.30ին, Հ. Յ. Դ. նոր ակումբին մէջ:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Տարօն-Սալնոյ Ձորի Երիտասարդաց Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի, առտուան ժամը 9ին, Պուլվար Օտտօ Ա. Ը. Միութեան դպրոցի սրահին մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ Փարիզի մասնաճիւղին յաջորդ դասախօսութիւնը՝ երկուշաբթի, ապրիլ 1, ժամը 8.30ին, Studio Caumartin: Դասախօս՝ Կարօ Ուշագլեան, նիւթը՝ Հայ. Եկեղեցիին շարականները:

«ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ»Ը ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէի կողմէ, ղեկավարութեամբ ծանօթ դերասան Պ. Ժուլէքս Զուլճեանի, սիրայօժար մասնակցութեամբ Պ. Պ. Յ. Թորոսեանի, Լ. Ալէմեանի եւ Ղ. Քայթանճեանի, այս շաբաթ իրիկուն, «Սալ Ֆրանսուա Քոփէ» մեծ սրահին մէջ:

ԿՐԸՆՈՊԼ.— ԲԱՑՄԱՆ ՀԱՆԴԷՍ Կապոյտ Խաչի Սանուհիներու Միութեան, Մարտ 31ին, կիրակի ժամը 2.30ին, Salle St. Joseph, Bd. des Adieux: Կը ներկայացուի զաւեշտ մը՝ «ՄԱՏՍ ՄԷՋՆ Է»: Երգ, արտասանութիւն եւ պատկերաւոր գեղեցիկ պարեր սանուհիներու կողմէ:

ԼԻՈՆ.— ԵԿՄԱԼԵԱՆ ԵՂԱՆԱԿՈՎ հանդիսաւոր պատարագ Fourvièreի մայր եկեղեցւոյ մէջ, պատերազմի դաշտին վրայ ինկած հայ նահատակներու համար, կազմակերպուած Լիոնի Հայ Մարտիկներու միութեան կողմէ, 31 Մարտ, կիրակի առաւօտ ժամը 10ին: Պատարագը կը մատուցանէ Հ. Պալեան: Կը մասնակցին եկեղեցական երաժշտախումբը ղեկավարութեամբ Ֆէրատեանի եւ Օր. Ծովինար Տէր Պետրոսեան: Արարողութիւնները Լիոնի ռատիոկայանէն պիտի տրուին:

ԼԻՈՆ.— ԸՆՏԱՆ. ԽՆՋՈՅՔ ՊԵՀԵՍՆԻԻ ՀԱՅՐ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ, 31 Մարտ կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30էն մինչեւ գիշերուան ժամը 10, 130 rue Tête d'Orի սրահին մէջ: Հայկական երգեր, պարեր, նուագ, ճոխ պիւֆէ: Հասոյթը պիտի յատկացուի Սուրիա-Լիբանանի Պեհեսնիցի չքաւոր ուսանողներուն, հիւանդներուն եւ ներգաղթող հայրենակիցներուն:

ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻՒԻ.— Ազգ. վարչութեան նախաձեռնութեամբ հոգեհանգիստ պիտի կատարուի եկեղեցւոյ հիմնադիր հանգուցեալ ԽԱՉԻԿ ԳԱՐԻՊԵԱՆի համար, ի նշան երախտագիտութեան, այս կիրակի, առտուան ժամը 11ին: Կը հրաւիրուի ամբողջ գաղութը:

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

HARATCH - Fondé 1925 - R. C. S. 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél. : GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63
ԲԱԺՆԵԳԻՆ.— Տարե. 750, 6ամս. 400, 3ամս. 200 ֆրանք

Samedi 30 Mars 1946 Շաբաթ 30 Մարտ

ԺԸ. ՏԱՐԻ — 18e Année N° 4573–Նոր շրջան թիւ 302 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 3 ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՆՈՐԵՐՆ ՈՒ ՆՈՐԱՀԱՍՆԵՐԸ

Քանի կը կարդանք զանազան ծաղկոցներու, դպրոցներու, դասընթացքներու ազդերն ու նկարագրութիւնները, այնքան կը խորասուզուինք հակասական խորհրդածութեանց մէջ:

Նախ՝ լուսաւոր, կազդուրիչ երողութիւն մը, — տարիներէ ի վեր ոչ մէկ ատեն այնքան աշխատանք թափուած էր, ծաղկոցներ եւ դասընթացքներ բանալու համար մեր գաղութին մէջ, որքան Ֆրանսայի ազատագրումէն վերջը:

Ուրիշ ատեն ալ գոհունակութեամբ արձանագրած ենք այս պարագան: Եթէ կարելի ըլլար վիճակագրութիւն մը կազմել, ներկայացնելով աշակերտ – աշակերտուհիներու մօտաւոր համրանքը, պատկերը շատ աւելի խօսուն պիտի ըլլար: Եւ դժուար չէ այդ աշխատանքը: Թերթերու հաւաքածոները կրնան դիւրացնել զայն:

Անշուշտ այս շարժումին գլխաւոր մէկ գաղտնիքն այն է, որ, պատերազմը սրեց ժողովուրդներու ազգային գիտակցութիւնը:

Ուրիշ գաղտնիք մը՝ կիրքերու մեղմացումն ու ներքին գործակցութիւնը, հակառակ կարգ մը բացասական երեւոյթներու: Եւ տեսակ մըն ալ բարի նախանձ:

Եթէ տեղ մը նախկին ճակատի մասնաճիւղերն են որ նախաձեռնութիւն ստանձնած են, ուրիշ տեղ ալ հին Ազգ. Միութիւններ, Կապոյտ կամ Կարմիր Խաչեր եւ ուրիշ կազմակերպութիւններ կը վարեն գործը: Մինչեւ անգամ սրտցաւ անհատներ, մեկուսի վայրերու մէջ:

Այս բոլորի մասին լուրեր կը կարդանք ամէն օր, տեղական մամուլին մէջ: Եւ անհրաժեշտ է որ կարդանք, փոխանակ օրն ի բուն «փոլիթիքա» հոլովելու: Մեր պանդուխտ կեանքին շողերն ու կայծերն են այդ աշխատանքները, որքան ալ տժգոյն եւ համեստ երեւան:

Կրնանք վստահ ըլլալ որ, եթէ քանի մը տարի ալ այսպէս շարունակուի, դժուար չէ տասը հազարի բարձրացնել թիւը այն աշակերտ–աշակերտուհիներուն, որոնք հայերէն կարդալ-գրել սորված են, անմիջական գիտելիքներով:

Եւ այս պիտի ըլլար շօշափելի բարիք մը ոչ միայն գաղութին, այլ մանաւանդ Հայրենիքին համար:

Ըսել կ'ուզենք որ երբ Հայաստան երթան, ստիպուած չեն ամէն բան ծայրէն սկսելու: Իրենց ստացած տարրական պաշարը պիտի բաւէ դպրոց մտնելու եւ անմիջապէս դասարան փոխելու:

Այս մխիթարական պատկերին դիմաց, ո՛րքան կսկծալի է միւս էջը:

Մինչ նորահասները այբուբեն մը կը սորվին, աւելի չափահասները — անոնք որ 20—25—30 տարեկան են արդէն, կը մատնեն տեսակ մը թմրութիւն: Նոյնիսկ անտարբերութիւն:

Կը բաւէ հետեւիլ անոնց համար սարքուած դասընթացքներուն, հաստատելու համար այս անպարտկելի թշուառութիւնը:

Ամբողջ Միութիւններ կան որոնց ժողովները, հրաւէրները, ատենագրութիւններն ու թղթակցութիւններն անգամ ֆրանսերէն են:

Ոչ մէկ ճիգ՝ բան մը, բառ մը աւելի սորվելու: Ոչ մէկ տրամադրութիւն՝ գոնէ թարգմանուած նիւթեր բաղդատելու: Ոչ մէկ խանդավառութիւն՝ մայրենի լեզուին համն ու հոտը ճաշակելու եւ պաշար ամբարելու:

Գաղութներ կան ուր հայրենասէր մարդիկ տուգանք սահմանած են անոնց որ կը յամառին թուրքերէն խօսիլ:

Չենք ուզեր այդպիսի պատիժ մը թելադրել անոնց որ հաւասար գծի վրայ չեն պահեր մայրենիքն ու ֆրանսերէնը կամ ուրիշ որ եւ է օտար լեզու:

Բայց, տարրական պատուախնդրութիւնը, իրենց շահն իսկ չի՞ պահանջեր սթափիլ, տեսակ մը զօրաշարժ կատարել, դարմանելու համար այս աններելի դասալքութիւնը:

Ի վերջոյ ի՞նչպէս պիտի արժեցնեն իրենց արդար յաւակնութիւնները, երբ հայերէն նամակ մը գրելու վարժութիւնն անգամ չեն փորձեր: Երբ անտէր կը ձգեն իրենց կազմակերպած դասընթացքներն անգամ...

Իրենց համար պատի՞ւ մըն է մնալ միշտ աղքատ – Ղազարոս, հայերէնի եւ հայկական մշակոյթի անդաստանին մէջ:

Շ.

Բողոքի հեռագիր մը Անգլիոյ արտաքին նախարարին

ՆԻՒ ԵՈՐՔ. — Նիւ Եորքի Հայկ. Դատի Յանձնախումբը — այն որ առաջին յուշագիրը ներկայացուց Սան Ֆրանչիսկոյի խորհրդաժողովին, 1945 Մայիս 7ին (միւսները՝ Յունիս 4ին), կը շարունակէ լարուած ուշադրութեամբ հետեւիլ միջազգային մամուլին, հայանպաստ քարոզութիւններ, ի հարկին ճշդումներ կատարելով: Ինչպէս կը յիշեն ընթերցողները, Անգլիոյ արտաքին նախարարը, (եւ ոչ թէ քարտուղարը), Պ. Պէվին, վերջերս տարօրինակ յայտարարութիւններ ըրած էր երեսփ. ժողովին մէջ, Կարսի եւ Արտահանի վէճին առթիւ: Յանձնախումբը փետրուար 25ին հետեւեալ հեռագիրը ուղղած է նախարարին, ատենապետ Տոքթ. Ա. Ալիխանեանի ստորագրութեամբ. —

Ձեր խօսքերէն մէջբերումներ եղած են «Նիւ Եորք Թայմզ»ի Փետրուար 22, 1946ի մէջ, որպէս թէ երեսփ. ժողովին մէջ ըսած էք. «Ռուս–Թրքական սահմանագլուխը պարտադրուած չէ, այլ եղած է բանակցութեամբ: Հոն ժողովուրդի այն տեսակ շարժումներ յառաջ եկած են, որ ազգային խնդիր չկայ»: Մասնաւորապէս ակնարկուած շրջանները Կարս եւ Արտահան են, որոնք 1878ի պատերազմի ժամանակ եւ անկէ ի վեր յաճախ որակուած էին անգլիական պաշտօնական գրութեանց մէջ, որպէս «Հայկական բերդեր» եւ «հայկական շրջաններ»: Ատոնք մաս կազմեցին Հայաստանի Հանրապետութեան 1918ին: Ուրիշ կառավարութիւններու հետ ձեր կառավարութեան պնդումով, ճանչցուած էր այդ Հանրապետութիւնը որպէս անկախ ազգ մը: Սակայն Սեպտեմբեր 1920ին Թուրքերը առանց ոեւէ գրգռիչ պատճառի յարձակեցան այդ Հանրապետութեան վրայ, գրաւեցին Կարսը, Արտահանը եւ Սուրմալուն: Այդ շրջանները ունէին 230.000 հայ եւ այլ քրիստոնեայ բնիկներ, որոնց մեծամասնութիւնը զոհ եղաւ թրքական սովորական ջարդերուն եւ մնացածները բռնադատուեցան փախչիլ իրենց ապահովութեան համար եւ անոնք այժմ Խորհրդ. Միութեան զանազան շրջաններուն մէջ կը սպասեն առիթի մը, վերադառնալու համար իրենց հայրենի տունը:

Դաշնակից եւ Ընկերակից պետութիւնները, Բրիտանիա ըստ սովորականին առաջին գծի վրայ, միջազգային յանձնառութիւններով եւ դաշնագրութիւններով ճանչցան եւ խոստացան ոչ միայն վերոյիշեալ շրջանները, այլեւ ամբողջ Թրքահայաստանը ազատել թրքական լուծէն:

Այն «բանակցութիւններու» ատեն, որոնց կ'ակնարկէք, ոչ մէկ խորհուրդ հարցուած է ոչ այդ նուաճեալ փոքր հայկական հանրապետութեան, (որ ոչ Ռուսիոյ կը պատկանէր, ոչ ալ Թուրքիոյ), ոչ ալ աւելի մեծ Հայաստանին, որ ստեղծուեցաւ եւ ճանչցուեցաւ Մեծն Բրիտանիոյ եւ իր Դաշնակիցներու կողմէ:

«Այդ տեղի ժողովրդական շարժումները», որոնց մասին կը խօսիք, անշուշտ թրքական ջարդերով աւելցուցած են գերեզմաններ եւ ժողովուրդը փախուստի դիմած է բոլորովին կողոպտուած վիճակի մէջ:

Հայ ազգի ազատութիւն եւ անկախութիւն ապահովելու յանձնառութիւններ եղան 1916ին Ասքուիթի, 1918ին Լոյտ Ճորճի եւ 1920ին արտաքին նախարար Լորտ Քըրզընի կողմէ:

Թոյլ տուէք ակնարկել նաեւ այն վաւերաթուղթին, որ 1924 Սեպտեմբերին ստորագրուած էր Ասքուիթի եւ Պոլտուինի կողմէ եւ ներկայացուած էր վարչապետ Մէքտոնալտին, շեշտելով Հայերու պատերազմի ժամանակ քաշած տառապանքները եւ անոնց վերջնական ցրումը, որ արդիւնքն էր Բրիտանական եւ Դաշնակիցներու խոստումներու գործադրութեան ձախողանքին՝ ազատութիւն եւ անկախութիւն տալու Հայերուն, իբրեւ փոխարինութիւն անոնց տուած օժանդակութեան եւ զոհողութեանց:

Անգլիական կառավարութեան տեսակէտի անկեղծութեան վրայ լիակատար հաւատք ունենալով, որ՝ «երբ մարդիկ կռուած են ձեզի հետ կամ եղած են ձեր կողքին, մեր (ձեր) ըմբռնումին դէմ է լքել զանոնք», թոյլ կուտանք մեզ յիշեցնելու ձեզ «փոքր դաշնակից» Հայաստանը, որ յաճախ այնքան խանդակաթօրէն կ'ակնարկուէր, որ նոյնիսկ առաջին համաշխարհային պատերազմի վտանգին ամբողջ ծանրութիւնը ստանձնելով, «կռուեցաւ ձեզի հետ եւ կեցաւ ձեր կողքին», առանձինն կորսնցնելով 200.000 պատերազմիկներ ինչպէս որ վերահաստատեց Պ. Չըրչիլ:

Հայ Ազգային Կոմիտէն, հաւատալով թէ ինք թարգման կը հանդիսանայ ամէն կողմ գտնուող Հայերու զգացումներուն, կը յուսայ, որ Պայրընի, Կլատսթոնի եւ Պրայսի երկիրը պիտի չլքէ Հայերուն արդար Դատը, ինչպէս որ ճանչցուած էր ձեր կառավարութեան, Դաշնակից եւ ընկերակից պետութիւններու եւ ամբողջ քաղաքակիրթ աշխարհի կողմէ եւ պիտի շարունակէ ախոյեան ըլլալ անոնց անվաճառելի իրաւունքներուն, ոչ միայն Կարսի եւ Արտահանի, այլ նաեւ հայկական ուրիշ նահանգներու, որոնք այժմ կը գտնուին թրքական բռնիշխանութեան տակ:

ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ ԱՆԵԼԻ ՄԱՏՆՈՒԱԾ

Մոսկուա ի՞նչ պայմաններ առաջարկած էր Իրանի

Ապահովութեան Խորհուրդը հինգշաբթի օր նիստ գումարեց առանց խորհրդային պատուիրակին, որ ձգած հեռացած էր առջի օր: Վերջին լուրերու համաձայն, Խ. Միութիւնը հասկցուցած է թէ պիտի շարունակէ մասնակցիլ Միացեալ Ազգերու գործունէութեան, բայց չուզեր ներկայ ըլլալ Ապահովութեան Խորհուրդի այն նիստերուն ուր կը քննուի Իրանի խնդիրը: Այսպէս, պրոֆ. Բորիս Շթայն, խորհրդային պատուիրակ մը ներկայ եղաւ մասնագէտներու յանձնախումբի ժողովին, որ կը զբաղէր կանոնադրական խնդիրներով: Նիւ Եորքի խորհրդային հիւպատոսարանին տեղեկատու քարտուղարն ալ հաստատեց թէ Խ. Միութիւնը հեռացած չէ Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութենէն:

Ապահովութեան Խորհուրդը գռնփակ նիստ մը գումարեց նոյն օրը: Անգլեւսաքսոն թերթերը կը գրեն թէ նախագահ Թրումըն եւ արտաքին նախարարը, Պըրնս, խորապէս ազդուած խորհրդային պատուիրակին ընթացքէն, կը ջանան հաղորդակցիլ Սթալինի հետ, վերահաստատելու համար Հինգ Մեծերու միութիւնը: Մինչեւ անգամ հաւանական կը համարուի որ նախագահը մասնաւոր պատուիրակ մը ղրկէ Մոսկուա, բացատրելու համար իր տեսակէտները եւ Միացեալ Նահանգներու ժողովուրդին վստահութիւնը Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան վրայ:

Անգլիական եւ ամերիկեան թերթերը լուրջ մտահոգութիւն կը յայտնեն, Խ. Միութեան ընթացքին առթիւ, բացէ ի բաց խոստովանելով թէ Մ.Ա.Կ.ը իր ամէնէն վտանգաւոր շրջանը կ'անցընէ: Նոյնիսկ ձախակողմեան թերթերը կը քննադատեն խորհրդային պատուիրակին՝ Պ. Կրոմիկոյի ձգել – երթալը: Բայց եւ այնպէս, պաշտօնական շրջանակները կը յուսան թէ ուղղակի կոչ մը Սթալինի՝ կրնայ վերահաստատել Հինգ Մեծերու միութիւնը:

ՆՈՐԷՆ ՔԱՐԻՒՂ

Հիւսէյին Ալա, Ուաշինկթընի իրանեան դեսպանը, որ միեւնոյն ատեն գլխաւոր պատուիրակն է, զեկուցում տալով Ապահովութեան Խորհուրդին առջեւ, յայտնեց թէ Խ. Միութեան հետ կատարուած բանակցութեանց ատեն, վարչապետը, Ղավամ Սալթանէ պահանջած էր ետ քաշել կարմիր բանակը: Իբրեւ պատասխան, Խ. Միութիւնը յուշագիր մը յանձնած է, հետեւեալ բովանդակութեամբ. —

1. Խորհրդային զօրամասերը պիտի մնան Իրանի կարգ մը մասերուն մէջ, անորոշ ժամանակով. — 2. Իրանի կառավարութիւնը պէտք է ճանչնայ Ատրպատականի շրջանին ինքնավարութիւնը: Այդ պարագային խորհրդային կառավարութիւնը կ'առաջարկէ ձեռք առնել հետեւեալ միջոցները. — Ա. Ատրպատականի վարչապետը պիտի կոչուի կուսակալ. — Բ. Ատրպատական ոչ պատերազմական նախարար պիտի ունենայ, ոչ ալ ելմտ. — Գ. Ատրպատականի շրջանին եկամուտներուն 30 առ հարիւրը պիտի պատկանի Թէհրանի կեդրոնական կառավարութեան. — 3. Խ. Միութիւնը պիտի հրաժարի քարիւղի մենաշնորհներու պահանջէն եւ պիտի առաջարկէ Իրանի կազմել ռուսեւիրանեան ընկերութիւն մը, որուն մէջ բաժնեթուղթերու 51 առ հարիւրը պիտի պատկանի Խ. Միութեան, 49 առ հարիւրը Իրանի:

Իրանի վարչապետը մերժած է այս առաջարկները, իբրեւ անհամապատասխան իր երկրին գերիշխանութեան: Հիւսէյին Ալա վերջացնելով իր զեկուցումը, պահանջեց ստիպողաբար կարգադրել այս վէճը:

Մասնագէտներ կը հաստատեն թէ Խ. Միութիւնը իսկապէս պէտք ունի քարիւղի նոր հանքերու, ինչպէս Մ. Նահանգները: Երկու երկիրներուն արտադրութիւնն ալ հետզհետէ կը նուազի: Պատերազմէն առաջ Խ. Միութեան տարեկան արտադրութիւնն էր 30 միլիոն թոն, բայց հետզհետէ կ'իյնայ, մինչդեռ Միջին Արեւելքի մէջ կ'աւելնայ: Անցեալ տարի արտադրութիւնը կը հաշուէին 25 միլիոն թոն, ուրեմն հինգ միլիոն պակաս: Ոչ միայն Բագուի արտադրութիւնը նուազած է, այլեւ Գերմանները քանդած են Մայկոպի եւ Կրոզնիի

նաւթահորերը: Խ. Միութիւնը քարիւղ պիտի ստանայ նաեւ Էսթոնիայէն, Լեհաստանէն, Աւստրիայէն, Հունգարիայէն եւ Ռումանիայէն,— համագումար 7 միլիոն թոն: Բայց այս բոլորը չեն բաւեր իր ներքին պահանջներուն եւ մանաւանդ հնգամեայ ծրագրին գործադրութեան: Ահա թէ ինչո՛ւ քարիւղ կը փնտռէ ամէն կողմ, Իրանէն մինչեւ Իրաք եւ աւելի հեռուները: Իրաքի տարեկան արտադրութիւնն է 5 միլիոն թոն, պահեստը՝ 571.500.000: Այս հարստութեան 50 առ հարիւրը բաժին կ՚իյնայ Անգլիոյ, 25 առ հարիւրը Մ. Նահանգներուն, նոյնքան Ֆրանսայի, (5 առ հարիւր ալ Գ. Կիւլպէնկեանի): Իրանի տարեկան արտադրութիւնն է 17 միլիոն թոն, պաշարը՝ 857 միլիոն. մենաշնորհները բաժնուած են Անգլիոյ եւ Ամերիկայի միջեւ եւն.:

ՔԱՏԱԿԱՆ ԽԼՐՏՈՒՄՆԵՐԸ

Թէհրանէն կը հեռագրեն թէ քրտական զանազան ուժեր միացած են, արեւմտեան շրջանի լեռներուն մէջ, յարձակելու համար Ատրպատականի դեմոկրատներուն վրայ: Այս ուժերը կը բաղկանան երկու զօրամասերէ, մէկը՝ 3000 հոգի, հրամանատարութեամբ Մահմուտ Զիւլֆիքարի, միւսը՝ 5000 հոգի, Աֆշար ցեղախումբէն: Մահմուտ Զիւլֆիքար անցեալ աշնան ալ կը կռուէր նոյն տարրերուն դէմ, երբ ձիւնը վրայ հասաւ եւ քաղաքական կացութիւնն ալ փոխուեցաւ: Հիմա որ գարունը հասած է եւ Ռուսերը կը քաշուին, նորէն ոգեւորուած կը թուի:

Աֆշար ցեղախումբին անդամները կը բնակին լեռներուն մէջ եւ երկու քաղաքներ կտրեցին անցան, միանալու համար Զիւլֆիքարի կեդրոնին: Թերթերը կը գրեն թէ ճամբուն վրայ 70 դեմոկրատներ սպաննած, 126 հոգի ալ գերի բռնած են: Եթէ այս ուժերը շարժում մը փորձեն դէպի երկաթուղին, Զինճանի մէջ, Խ. Միութիւնը կրնայ այս դէպքը նկատել իբրեւ «չնախատեսուած պարագայ» եւ դադրեցնել իր զինուորներուն պարպումը, ինչպէս յայտարարած էր:

Իրանի կառավարութիւնը օգնական ուժեր ղրկած է, այս լեռնականները զսպելու համար, բայց շատ յոյս չկայ որ յաջողի:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿԱՐՍԻ մասին յօդուած մը երեւցաւ երէկ, Le Parisien Libéré օրաթերթին մէջ: Թղթակիցը, Ռոման Ֆաժան, կը պատմէ թէ առաջին օտար լրագրողն էր որ արտօնուեցաւ պտտիլ Էրզրումի եւ Կարսի շրջանները: Անհամար զինուորներ համախմբուած են Էրզրումէն Սարըղամըշ: Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ԶՕՐ. ՎԷԿԱՆ ԵՒ ՓՈԼ ՌԷՆՕ դէմ դիմաց հանդիպեցան առջի օր, Գերագոյն Ատեանի հարցաքննիչ դատաւորին առջեւ: Նախկին սպարապետը, որ 79 տարեկան է եւ կառքով փոխադրուած էր հիւանդանոցէն, եւ նախկին վարչապետը կծու խօսքեր փոխանակեցին այս առթիւ: Փոլ Ռէնօ դիտել տուաւ թէ սխալ էր զինադադար կնքել: Վէկան.— Զինադադարին շնորհիւ ծնաւ Հիւս. Ափրիկէի բանակը, որ օգնեց դաշնակիցներուն, երբ ցամաք ելան: Մնաց որ, դուք զիս պաշտօնի հրաւիրեցիք, յուսահատական կացութիւն մը դարմանելու համար, երբ 73 տարեկան էի: Չէի կարծեր թէ պիտի ստիպուիմ հրամայել Ֆրանսական բանակին որ անձնատուր ըլլայ 15 օր վերջը»:— Ռէնօ.— Ես ձեզի ըսի թէ «կրակը դադրեցուցէք»ի հրաման մը աւելի լաւ էր քան զինադադարը: Այն ատեն կառավարութիւնը ազատ կ՚ըլլար շարունակելու իր գործը:— Վէկան.— Բայց դո՛ւք էիք կառավարութեան գլուխը եւ ձեզի կը մնար վերջնական վճիռը:— Ռէնօ.— Ձեր յամառութիւնը ստիպեց որ հրաժարիմ: Յետոյ Ռէնօ լուսանկարուեցաւ, իսկ Վէկան վճռապէս մերժեց:

ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐՈՒ վարձակալութեան օրէնքը երկարաձգուեցաւ մինչեւ 1947 Յունուար, Սահմանադիր ժողովին կողմէ: (Պայմանաժամը կը լրանար Ապրիլ 1ին):

1946Ի ԶՕՐԱԴԱՍԵՐՈՒՆ Ա. մասը դրօշի տակ պիտի առնուի Մայիս 1էն սկսեալ: Այն երիտասարդները որ ծնած են 1926ի առաջին 3—4 ամիսներուն մէջ, ենթակայ են այս կարգադրութեան, բացի յետաձգուածներէն եւ ուսանողներէն:

ԱԼԷՔՍԱՆՏՐԷԹԻ ՍԱՆՃԱՔԻՆ խնդիրը նորէն կը յուզուի Սուրիոյ մէջ: Այս առթիւ կազմուած կոմիտէն կոչ մը ուղղած է Արաբական Դաշնակցութեան, օրպէսզի աջակցին, ետ ստանալու համար այդ շրջանը: Ուշագրաւ է որ Մոսկուայի անթելը եւ կառավարական օրկանը՝ «Իզվեստիա» կ՚արծարծեն այս խնդիրը:

ԿԱԶԻ ԵՒ ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ազգայնացման օրինագիծը քուէարկուեցաւ Սահմանադիր ժողովին կողմէ, ջախջախիչ մեծամասնութեամբ, երկար եւ բուռն վիճաբանութիւններէ վերջ:

ՄԻՋԻՆՔԻ ԱՌԹԻՒ աւանդական թափորը կազմուեցաւ Փարիզի փողոցներուն մէջ, անհամար բազմութեամբ եւ զարմանազան դիմակաւորումներով: Հայ ուսանողներն ալ ձիաւոր խումբ մը կազմած էին, Ուա. Տան պատկերը եւ ուրիշ խորհրդանշաններ պարզելով: Անցուդարձը փակուեցաւ Սէն Միշէլէն մինչեւ Օփերա: Տարիներէ ի վեր դադրած էին այս կարգի ցոյցերը:

ՆԻՒՐԸՆՊԷՐԿԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ առջի օրուան նիստին մէջ, Գերմանիոյ արտաքին նախարարը, Ֆոն Ռիպպէնթրոփ դէպ մը փաստաթուղթեր մէջտեղ հանեց, արդարացնելու համար իր գործունէութիւնը: Շատ ընկճուած էր եւ ջղային վիճակ մը ունէր: Նախ բացատրեց թէ անարդար էր Վերսայլի դաշնագիրը: «Իբրեւ Գերման եւ հայրենասէր խորապէս ազդուեցայ երկրի վիճակէն: Առաջին անգամ երբ Հիթլէրի հանդիպեցայ, մասնաւորապէս դիտեցի իր կապոյտ աչքերը եւ արտայայտութեան ձեւերը: Այն տպաւորութիւնը կրեցի թէ դիմացս կը գտնուի մարդ մը որ գիտէ թէ ի՛նչ կ՚ուզէ, մարդ մը որ աննկուն կամք ունէր եւ կրնար փրկել Գերմանիան» եւն.: Կէօրինկ, որ նախորդ օրը ծուռ նայած էր Ռիպպընթրոփի, այս անգամ շնորհաւորեց զայն: Նոյն օրը իբրեւ վկայ լսուեցաւ նաեւ Հիթլէրի բազմալեզու թարգմանը, Տօքթ. Շմիտ, որ ըսաւ թէ երբ 1939 Սեպտ. 3ին կը թարգմանէր անգլիական վերջնագիրը, բոլորն ալ յանկարծակիի եկան: «Հիթլէր հարցուց Ռիպպընթրոփի,— «Ի՞նչ պիտի ընենք հիմա: Կէօպէլս շատ ընկճուած էր»:

ՅԱՆԿԱՐԾԱՄԱՀ եղաւ պատմագիր եւ վիպասան Օքթավ Օպրի, որ դեռ վերջերս անդամ ընտրուած էր Ակադեմիային եւ պիտի ընդունուէր հինգշաբթի օր:

« ԱՆՈՒՇ »Ը ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ԼԻՈՆ.— Շաբաթ, 16 Մարտ Սալ Ֆրանսուա Քօփէի մէջ, Հայ Երիտ. Միութիւնը ներկայացուց Յ. Թումանեանի «Անուշ» օփերան: Խուռն բազմութիւն մը փութացած էր քաջալերել երիտասարդները, որոնք ջանք չէին խնայած գոհ ձգելու համար ներկաները:

Դերակատարները բոլորն ալ հոս ծնած, հոս մեծցած պատանիներ եւ աղջիկներ: Կը թուի թէ այս ահարկու պատերազմը մեծ հոգեփոխութեան մը ենթարկած է ամէնքը, մանաւանդ երիտասարդները: Տարիներ առաջ իրենց Հայ ըլլալը պահող, հայերէն խօսելէ ամչցող, հայկական շրջանակներէ խուսափող երիտասարդն ու երիտասարդուհին այսօր խանդավառ կը մօտենան ամէն ձեռնարկի եւ հաւաքոյթի: Ցանկալի է որ յարատեւէ այս շնորհալի ճիգը:

Գալով ներկայացման, անշուշտ յման, անթերի «Անուշ» մը տեսնելու մտքով չգացինք սրահը: Բայց քանի որ Անուշէն, Սարօէն, Մոսիէն մինչեւ վերջին դերակատարը նոր սերունդ էր, շատ գովելի էր: Գովասանքի արժանի է նոյնպէս այն անձը, որ այնքան ճիգ թափած էր «Անուշ »մը կարենալ սորվեցնելու համար «կը սիրեմ»ը «կը սիգեմ» արտասանող մեր պատանիներուն:

Փափաքելի էր որ երիտասարդներու այս Միութիւնը աւելի ընդլայնէր իր շրջանակը, Հրէի եւ հեթանոսի խտրութիւն չդնէր եւ աւելի լայն կազմակերպութիւն մը դառնար: Շնորհաւորելով իրենց յաջողութիւնը, կը մաղթենք նորանոր նուաճումներ: — Մ. Մ.

ՆԵՐԳԱՂԹԸ ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ԵՒ ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ՄԷՋ

Ռումանիոյ առաջնորդ նշանակուած է Էջմիածնի միաբաններէն Ռուբէն եպիսկ. Թորոսեան, ինչպէս կը ծանուցանէ Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը, 1945 Դեկտեմբեր 12 թուակիր կոնդակով մը: Ուրեմն այսուհետեւ կաթողիկոսը ի՛նք պիտի նշանակէ արտասահմանի հոգեւոր պետերը...

Ներգաղթի առթիւ, Ռումանիոյ մէջ ալ կազմուած են հանգանակիչ մարմիններ, տուրք հաւաքելու եւ Հայաստան ղրկելու համար: Կ՚ըսուի թէ առաջին կարաւանը պիտի մեկնի մայիսին:

╳ Սոֆիայէն կը հաղորդեն թէ ներգաղթի կոմիտէ մը կազմուած է նախագահութեամբ առաջնորդին: Պուլկարական կառավարութիւնը ամէն դիւրութիւն պիտի ընծայէ: Այս առթիւ բացատրուած է թէ ներգաղթի կարաւաններու մեկնումէն վերջը միայն պէտք է ձեռնարկել գործերու հաշուեյարդարի: Ամէն մարդ ժամանակ պիտի ունենայ կարգի դնելու իր գործերը, կ՚ըսէ կոմիտէին զեկոյցը:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Տէր եւ Տիկին Սիրուն Իլպիսեան եւ աղջիկը Անայիս կը ծանուցանեն թէ կիրակի առաւօտ մարտ 31ին, Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց զաւկին եւ եղբօր՝ ՆԻՔՕԼԱ ԻԼՊԻՍԵԱՆԻ (20 տարեկան, որ մեռաւ 1945 Մարտ 31ին, իբրեւ Էֆ-Էֆի, Մեխթըրշայի մէջ (Գերմանիա), ինչպէս նաեւ իրենց եղբօր եւ հօրեղբօր ՆԻԿՈՂՈՍ ՄԻՆԱՍԵԱՆԻ հոգւոյն: Կը հրաւիրուին անոնց յիշատակը յարգողները:

ՕՐ. Մ. ԷՔԻՋԵԱՆ, երիտասարդ արուեստագիտուհին, Մարտ 27ին Colombes - Palaceի մէջ տրուած երեկոյթին մէջ կարեւոր դեր մը կատարած է Phalange Artistique de Colombesի վարչութեան հրաւէրով:

Ի ՊԱՏԻՒ Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ

Ազգային մեծանուն դրագէտ՝ Աւետիս Ահարոնեանի ծննդեան 80ամեակը կը տօնուի Նիսի մէջ բացառիկ հանդիսութեամբ՝ նախաձեռնութեամբ Զափ. Որբ. Միութեան: Կը բանախօսեն՝ Նիսի քաղաքապետ Maître JAQUES COTTA եւ ՀՐԱՆԴ ՔԱԼՈՒԵԱՆ: Այս կիրակի, 31 Մարտ, կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, Salle Carloniaի մէջ, 13 rue Maccarani: Գեղարուեստական ճոխ բաժին:

Պիտի երգէ ՏԻԿԻՆ Մ. ԹԷՐՋԻՊԱՇԵԱՆ:

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ԵԳԻՊՏԱՑԻ կոմիտէին ընդհ. ժողովը 30 Մարտ, շաբաթ ժամը 8ին, ընկերվարականներու սրահը, 9 rue Victor Massé, Paris (9): Ճշդապահ ըլլալ:

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ Փարիզի մասնաճիւղին յաջորդ դասախօսութիւնը՝ երկուշաբթի, ապրիլ 1, ժամը 8.30ին, Studio Caumartin: Դասախօս՝ Կարօ Ուշագլեան, նիւթը՝ Հայ. Եկեղեցիին չարականները:

ՕՐ. ՖԼՕՐԱ ՇԷՕՀԼԱԵԱՆ, Տէր եւ Տիկին Տէր Թովմասեան, իրենց սիրելի եղբօր եւ ազգականին՝ ՌԱՖԱՅԷԼ ՇԷՕՀԼԱԵԱՆԻ դառնաղէտ մահուան առթիւ (Պոլիս) հազար ֆրանք կը նուիրեն Հ. Յ. Դ. Վեթերաններու Ֆոնտին, 1000 ֆրանք ալ՝ Ֆր. Կապոյտ Խաչի Անկէնի մասնաճիւղին:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ Պոլսեցի Ժիրայր Նազարեան որ պատերազմէն առաջ Ուօշինկթըն կը գտնուէր: Տեղեկացնել քրո՛ջը Ազգանոյշ Հաճիմարթաեանի, 82 Ave. Henri Barbusse, Arnouville les Gonesses (S.etO.) France: Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ Սահակ Օհանեան Ֆէքէցի (Ատանա) պատերազմէն առաջ կը գտնուէր հարաւային Ամերիկա Mitre 125 Avellaneda (F. C. S.) R. Argentina: Իմացնել եղբօրը՝ Աւետիս Օհանեանի (սափրիչ), St. Auban s)Durance, Basses Alpes (France): Կը խնդրուի ամերիկահայ թերթերէն արտատպել:

ՎԻԷՆԻ Հ. Յ. Դ. կոմիտէն իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկեր Ս. Գալուստեանի իր փոքրիկին կսկծալի մահուան առթիւ, եւ փոխան ծաղկեպսակի 500 ֆրանք կը նուիրէ Հ. Յ. Դ. Վեթերաններու Ֆոնտին:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Տարօն Սալնոյ Ձորի 175 տարեց եւ 100 երիտասարդ հայրենակիցները Մարտ 10ին խորհրդակցական Բ. ժողովի մը մէջ, կազմեցին Տարօն Սալնոյ Ձոր Հայր. Միութիւնը, պատուոյ նախագահութեամբ Զօր. Սմբատի եւ նախագահութեամբ Եղիշէ քահանայ Մխիթարեանի: Ընտրուեցաւ վարչութիւնը հետեւեալ անդամներով.— Գ. Շէխիկեան, Յ. Տէրօեան, Արամ Շէխիկեան, Քերոբէ Կարապետեան, Գէորգ Գէորգեան, Ար. Միրօեան, Յ. Ղազարեան, Գ. Տիրօեան, Աշոտ Վարդանեան: Միութեան հասցէն.— 4 Place Jules Guesde, Marseille:

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ Ֆ. Ա. Ը. Միութեան Փարիզի Շրջ. վարչութեան, այս շաբաթ 30 Մարտ, երեկոյեան ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ, մասնակցութեամբ հայ եւ օտար արուեստագէտներու, Aéro Club de Franceի սրահին մէջ, 6, rue Galilée, métro: Trocadéro: Պարերը կը վարէ՝ ՍԱՐԵԱՆ, իր ընտիր նուագախումբով: Խնամուած եւ ճոխ պիւֆէ: Մուտք 100 ֆրանք:

Le Gérant : H. AGONEYAN

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE
HARATCH - Fondé 1925 - R. C. S. 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63
ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ.— Տար. 750, 6ամս. 400, 3ամս. 200 ֆրանք
Dimanche 31 Mars 1946 — Կիրակի 31 Մարտ

ԺԸ. ՏԱՐԻ — 18e Année Nº 4574—Նոր շրջան թիւ 303 — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ՝ 3 ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՆԱԽԱՊԱՇԱՐՈՒՄՆԵՐ

Հիւանդներ կան որոնք եթէ պատահաբար փորձանքի մը հանդիպած ըլլան որոշ դեղէ մը կամ գործողութենէ մը, ուրիշ ամէն տաղնապ եւ տառապանք անոր կը վերագրեն :

— «Այդ անեղէն եղաւ : Այդ ներարկումը խանգարեց առողջութիւնս... Եթէ այդ անպիտան դեղը առած չըլլայի ...» :

Այսպէս ալ հանրային կեանքի մէջ :

Առաւել կանուխ արթնցողը ձիւթ կը ծամէ կուսակցութեանց գլխուն :

Բարեմիտներ կը հարցնեն,— Այլեւս ժամանակը չէ՞ որ միայն մէկ հոսանք ունենանք, կամ բնաւ չունենանք : Համերաշխութիւն, եղբայր, համերաշխութիւն : Մէկ ժողովուրդ, մէկ եկեղեցի, մէկ հայրենիք :

Իսկ չարամիտներ ծուռն ու շիտակը, սեւն ու ճերմակը, սուտն ու իրաւը իրար խառնելով, ամէն դժբախտութիւն, ամէն պառակտում կամ աղէտ կը փաթթեն կուսակցութեանց գլխուն : Յաճախ ալ, միայն մէկ հոսանքի ճիտէն կը կախեն պատասխանատուութեանց երկանաքարը :

Եւ այս նախապաշարումները կամ չարախօսութիւնները յամառօրէն կը շարունակուին 25 տարի Եւրոպա բնակելէ վերջն ալ : Մանաւանդ երկու համաշխարհային պատերազմներու պատկերը տեսնելէ վերջ :

Երբեմն կը փորձուինք հարցնել,— Այս մարդիկը իսկապէս կը հաւատա՞ն իրենց ոլոր-մոլոր փաստերուն, թէ պարզապէս բանդիտութեան մարզանքներ կը կատարեն :

Ի վերջոյ, ի՞նչ է կուսակցութիւնը, եթէ ոչ կազմակերպուած ուժ : Համախմբում՝ որոշ դաւանանքի մը շուրջ, որ ամփոփուած կ՚ըլլայ ծրագիր-կանոնագրի մը մէջ :

Կուսակցութիւններ չե՞ն եկեղեցիներն ալ, իրենց հանգանակներով, սահմանադրութեամբ եւ կազմակերպութեամբ : Եւ աւելի սուր չէ՞ պայքարը եկեղեցիէ եկեղեցի : Դաւանանքէ դաւանանք : Մանաւանդ աղանդէ աղանդ : Պայքար մը որ կը տեւէ եւ զարմանազան դիմակներ կը փոխէ 19 դարէ ի վեր :

Ինչո՞ւ բնական կը համարուի որ այս հալածական ժողովուրդը բաժնուած ըլլայ առաքելական, հռոմէական եւ բողոքական հատուածներու, իսկ մահացու մեղք՝ սա քանի մը կուսակցութեանց գոյութիւնը : Այն ալ 55—60 տարիէ ի վեր :

Կուսակցութիւններ չե՞ն որ կը վարեն ամբողջ երկիրներ, բարեշրջական Լոնտոնէն մինչեւ յեղափոխական Մոսկուան եւ Երեւանը : Պալքաններէն, Թուրքիայէն մինչեւ Ամերիկա : Աշխարհակալ պետութիւններէն մինչեւ փոքր, հին կամ նորագոյն ժողովուրդներ :

Անշուշտ շատ բան փոխուած է հայկական կեանքին մէջ, այն օրէն ի վեր որ կազմուեցան առաջին յեղափոխական կուսակցութիւնները :

Անոնք ամէն բանէ առաջ ինքնապաշտպանութեան կազմակերպութիւններ էին,— տեսակ մը զօրաշարժ՝ բռնութեան դէմ պայքարելու, ազատութեան եւ հայրենիքի գաղափարը տարածելու ժողովուրդի մը մէջ որ դատապարտուած էր այլասերելու, եթէ ոչ փոշիանալու :

Այստեղ այդ կազմակերպութեանց գործունէութեան հաշուեկշիռը չէ որ պիտի կատարենք : Թող պատմութիւնը դատէ անոնց չարն ու բարին :

Ո՞վ ըսաւ թէ կուսակցութիւններն ալ կը մնան կամ կը գործեն ճիշդ այնպէս ինչպէս 30—40 տարի առաջ :

Ո՛ր եւ է բարեշրջում չէ՞ կատարուած, օրինակ, վերջին արտագաղթէն ի վեր : Եւ եթէ սխալներ գործուած են, կը նշանակէ թէ ի յառաջագունէ չարի՞ք են անոնք, իրենց ամբողջ գոյութեամբ :

Ինչո՞վ պիտի կրնայիք փոխարինել անոնց շունչն ու կազմակերպական ուժը : Նոյնիսկ օտարութեան մէջ :

Այստեղ կ՚ուզենք շեշտակի դնել հարցը,— Աւելի լա՞ւ դասաւորուած պիտի ըլլար Արտասահմանի տարագիր բազմութեանց ինքնապաշտպանութեան պայքարը, եթէ ասպարէզէն քշուած, լուծուած ըլլային քաղաքական կուսակցութիւնները, եւ մասնաւորապէս Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, որ աչքի փուշ է դարձեր :

Թող իր մատը բարձրացնէ այն քաջը, որ պիտի կրնար տալ այս հարցումին փաստացի պատասխանը : Ընդունելով հանդերձ որ հայրենիք մը ունինք, երբեւ փառօք եւ խարիսխ :

Շ.

Խ. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՋԱՆԳՈՒ ԿԱՄՈՒՐՋԸ
(ԵՐԳ ՓԱՌԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆ)

Ջուրը գնում է, կամուրջն է մնում.
Փա՜ռք գետի վրայ կամուրջ կապողին,
Ճանապարհից լաւ ի՞նչ կայ աշխարհում.
Հազա՜ր, հազա՜ր փառք ճամբայ շինողին.
Հրճւում է հոգին լաւ խօսք լսելիս,
Լաւ խօսքդ խառնի՛ր դու Զանգու գետին.
Փա՜ռք նրան, ով որ ճամբով անցնելիս
Յիշում է ճամբան շինող վարպետին,
Կամուրջի տակով թող հոսի Զանգուն.
Փա՜ռք այս կամուրջով գնացողներին :
Ճամբորդը գնում, ճամբան է մնում.
Փա՜ռք մեր աշխարհի ճանապարհներին,
Երգն էլ հիւսւում է ճանապարհի հետ
Եւ նրա հետ էլ մնում է կանգուն :
Լաւ երգն ու ճամբան ապրում են յաւէտ,
Փառք նրան, ով նոր ճամբան է երգում :

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

Ա. ՖԷԹՎԱՃԵԱՆ

«Հայրենիք» տարեգրքի Բ. հատորին մէջ (1944) տպուած է նկարիչ Արշակ Ֆէթվաճեանի մանրամասն կենսագրականը, անոր 80ամեակին առթիւ, որ կը լրանար նոյն տարին : Կեանք մը աշխատանքի, տառապանքի եւ մանաւանդ յուսախաբութեանց :

— «Իր միակ իղձը — արժանաւոր կերպով տպագրուած տեսնել իր գործերը — մնաց անկատար : Ֆէթվաճեանը այդ երազով էլ ապրում է դեռ : Տարագրութեան այս քսան տարիների ընթացքին անընդհատ աշխատելով, լրացրել է իր կոթողական գործը հայ ճարտարապետութեան մասին՝ պատրաստ տպագրութեան համար : Պատրաստ է եւ իր ուսումնասիրութիւնը հայ բերդերի մասին,— բանասիրական մի մարզ, ուր դրեթէ ոտք չի կոխել ոչ մի հայ գիտնական : Ունի եւ ուրիշ մասնագիտական աշխատութիւններ : Ֆէթվաճեանի բազմաթիւ նկարները ցրուած են զանազան թանգարանների մէջ եւ մասնաւոր անհատների մօտ : Մի կարեւոր մաս էլ մնացել է Թիֆլիսում» :

Անբախտ արուեստագէտը որոշեր է իր ամբողջ վաստակը նուիրել Հայաստանին եւ դիմում ալ կատարած է, «բայց պատասխանի իսկ չի արժանացել : Ցանկացել է Հայաստան գնալ. այդ նպատակով արած դիմումն էլ մնացել է անպատասխանի» :

Իր խոր դառնութեան մէկ արտայայտութիւնը կը տեսնենք անարուեստ այլ յուզիչ ոտանաւորի մը մէջ, գրուած՝ 1939ին եւ հրատարակուած՝ «Հայրենիք» օրաթերթին մէջ (17 Փետր. 1946) : Ամբողջութիւնը կը բաղկանայ 37 քառեակներէ : Ստորեւ՝ վերջին երկու տուները.—

Անօրինակ — Այս նոր երկրում — Ես մեն մենակ — Չեմ իմանում՝

Ո՞ր յանցանքիս — Որպէս պատիժ — Մեռնում, մեռնում,— Չեմ վերջանում :

Արշակ Ֆէթվաճեան ծնած է Տրապիզոն, 1863-ին : Ունեւոր ընտանիքի զաւակ, դպրոցը աւարտելէ վերջ ճամբորդած է Պետերբուրգ, Մոսկուա, Ռոստով եւ Ռուսաստանի ուրիշ քաղաքներ : Երկար ատեն բնակած է Եւրոպա, մասնաւորապէս Հռոմ, Վիէննա, թէ ուսանելով եւ թէ նկարահանդէսներ սարքելով : Յետոյ նորէն դարձած է Պետերբուրգ (Լէնինկրատ), մնալով մինչեւ 1903 : Աւելի առաջ, 1899ին նկարահանդէս մը կազմակերպած էր Պաթումի, ուրիշ մըն ալ՝ Թիֆլիսի մէջ, ուր Նահանդապետին հրամանով Փառքի Տաճարին Թանգարանը տրամադրուած էր չորս շաբաթ : 1900ի ամառը հայ հնագէտներու հոդեւոր հօվիւ Հ. Գարբիէլ Նահապետեանի հետ երկար պտոյտ մը կատարած է Հայաստան,— Լոռի, Շիրակ, Կարս, Անի, Արագածի գագաթը, Աշտարակ, Էջմիածին, Երեւան, Սեւան եւն. : Այս առթիւ նկարած է հայկական ճարտարապետութեան կոթողները : Յետոյ նորէն անցած է Եւրոպա,— Փարիզ, Պերլին, Վիէննա : Նոր պտոյտ մը Անի՝ 1901ին, ընկերակցութեամբ Լէոյի : Այդ օրերուն Ն. Մառը պեղումներ կը կատարէր Թ. Թորամանեանի հետ : Ֆէթվաճեան երկու շաբաթ կը նկարէ Անիի աւերակները, ճոխ հաւաքածոյ մը կազմելով :

Անհամար են իր գեղարուեստական գործերը : 1918 ապրիլին, ճակատ մեկնող զինուորներու հետ անցնելով Էջմիածին, նկարած է ազգագրական տիպարներ եւ զգեստներ գաղթականներուն մէջ : Նոյն տարուան ամառը Արամի հրամանով Երեւան կ՚երթայ, հայկական դրամներ պատրաստելու համար եւ կը յօրինէ վեց միաւորներ : Յաջորդ տարին ճարտարագէտ Գր. Աղաբաբեանի հետ կը ղրկուի Եւրոպա, թղթադրամներ պատրաստելու համար : Դրամներու տպագրութիւնը կը յանձնուի Լոնտոնեան հաստատութեան մը : Ֆէթվաճեան Փարիզ կը հրաւիրուի Ա. Ահարոնեանի կողմէ եւ կը սարքէ ցուցահանդէս մը 2000 նկարներով,— ամբողջ Ռուսահայաստանը : Ճոխ էր մասնաւորապէս ճարտարապետական մասը, զոր հիացումով կը դիտեն բիւզանդագէտ Շլումպէրժէ եւ Շարլ Տիլ, շեշտելով թէ «նոր աշխարհ մը կը բացուի մեր առջեւ» :

Ո՞ր մէկ էջը պատմել այս բազմավաստակ այլ տառապալից կեանքէն...

ԵՐԵՔ ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ԵՒ ԹԷՀՐԱՆԻ

Կը վախնան որ ցամքին Բագուի նաւթահորերը

Ապահովութեան Խորհուրդը առջի օր նորէն գումարուեցաւ առանց խորհրդային պատուիրակին ներկայութեան : Մ. Նահանգներու ներկայացուցիչը առաջարկեց յանձնարարել ընդհ. քարտուղարին կարգ մը լուսաբանութիւններ խնդրել Խ. Միութենէն եւ Իրանէն : Անգլ. պատուիրակն ալ ձայնակցեցաւ : Տրուած որոշման համաձայն, հետեւեալ երկու հարցումները պիտի ուղղուին երկու կառավարութեանց .—

1. Խորհրդային զօրքին պարպումը պայմանաւորուա՞ծ է համաձայնութեան մը կնքումին հետ որ ուրիշ յանձնառութիւններ կը տրամադրէ. — 2. Աւելի լրիւ տեղեկութիւններ բանակցութեանց մասին, որպէսզի Ապահովութեան Խորհուրդը կարենայ հաստատել թէ խորհրդային զօրքին պարպումը կը կատարուի առանց պայմանի : (Պ. Պըրնս շեշտեց թէ պէտք չէ որ այդ զօրքին ներկայութիւնը ազդէ բանակցութեանց վրայ.— 3. Կարելի չէ՞ աւելի շուտ կատարել Խ. զօրքին պարպումը :

Նիստը դոնփակ ըլլալով, թերթերը հակասական լուրեր կը հրատարակեն երեք հարցումներու մասին : Ամէն պարագայի մէջ, խնդիրը այն է որ Ապահովութեան Խորհուրդը անհրաժեշտ կը գտնէ լրացուցիչ տեղեկութիւններ պահանջել, անոր համեմատ քննելու եւ վճռելու համար խնդիրը : Եւ որպէսզի երկու կառավարութիւնները ժամանակ ունենան պատասխանելու, Խորհուրդը իր նիստերը յետաձգեց մինչեւ չորեքշաբթի, 3 Ապրիլ :

Ուրբաթ օրուան նիստին մէջ, Ապահովութեան Խորհուրդը շարունակեց լսել Հիւսէյին Ալայի զեկուցումը : Իրանի ներկայացուցիչը շեշտեց,— «Ես պաշտօնական կամ ուրիշ տեղեկութիւն չունիմ թէ խորհրդային զինուորները հեռացած են Իրանէն, անցնելով սահմանը : Խ. Միութիւնը պէտք է անպայման հաւաստիքներ տայ թէ կարմիր բանակը պիտի հեռանայ Իրանէն կարճ, որոշ ժամկէտի մը մէջ» : Հիւսէյին Ալա խոստովանեցաւ թէ խորհրդային զօրամասերը պարպած են կարգ մը շրջաններ, բայց կը մնան ուրիշ վայրերու մէջ : «Մենք խնդիրը վերջնապէս կարգադրուած պիտի նկատենք միայն այն ատեն երբ խորհրդային զինուորները պարպած ըլլան Խորասանը, Մազանտարանը, Կիլանը եւ Ատրպատականը եւ երբ այդ պարպումը կատարուի առանց որ եւ է պայմանի : Անկարելի է որ իրական բանակցութիւններ կատարուին, երբ խորհրդային զինուորները կը գտնուին Իրանի հողին վրայ» :

Թէհրանի օտար պաշտօնական շրջանակներուն մէջ կը հաստատուի թէ խորհրդային զինուորները կը շարունակեն հեռանալ Ղազուինէն, Թաքիստանէն եւ Զինճանէն : Իրանի պատերազմական նախարարը հաստատեց թէ կարմիր զօրամասերը պարպած են ամբողջ Մազանտարանը, Ֆիրուզքուհէն մինչեւ Կասպից ծով եւ մինչեւ Կիլանի սահմանագլուխը :

ՄԻՇՏ ՔԱՐԻՒՂԻ ԽՆԴԻՐ

Ինչպէս բացատրած էինք երէկ, նորէն քարիւղի խնդիրն է որ կը զբաղեցնէ երեք Մեծերը : Մասնագէտներու կարծիքով, Մոսկուայի մէջ կը վախնան թէ հիւս. Իրանի նաւթահորերուն շահագործումը կրնայ ծանրապէս վնասել Բագուի արտադրութեան, որովհետեւ ստորերկրեայ կապակցութիւն մը կայ երկու հանքերուն միջեւ : Ուրեմն, երբ Ռուսերը բաժին մը ունենան հիւսիսային Իրանի նաւթահորերուն շահագործման մէջ, Բագուի նաւթահորերը աւելի պակաս կամ աւելի ուշ պիտի ցամքին ...

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ Ֆրանսայի յատկացուած արմտիքը արագօրէն կը բեռցուի Օտեսայի մէջ : Դէպի Մարսէյլ ճամբայ ելած է առաջին շոգենաւը, «Վորոշիլով», 5234թոն ցորենով :

Յեղափոխական Շարժումը Հայոց պատմութեան մէջ

Թերեւս կան տեսակէտներ այս նիւթի մասին․ սակայն ես տեղեակ չեմ։ Փորձեցի հայերէն գրականութեան մէջ որ եւ է բան գտնել այդ ուղղութեամբ, ապարդիւն։ Ուստի կը դիմեմ Յառաջի, թերեւս այդ միջոցով կարենամ գիս հետաքրքրող նիւթի աղբիւրը գտնել։ Իսկ եթէ այդպիսին գոյութիւն չունի, այն ժամանակ կ'արժէ մեր թերթերու միջոցով կարծիքներ լսել այդ մասին։

Ամփոփենք նիւթը։

Հայերու ծագումէն, տեղատուութենէն մինչեւ պատմական Հայաստանի մէջ հաստատուիլը, Հայկ Նահապետէն մինչեւ Տիգրան, մեծ եւ փոքրը, Աշոտ Երկաթը, Լեւոններ եւ անոնց թագաւորութեան անկումը։

Բոլոր այս ժամանակաշրջաններու գործողութիւնները կարծէք կը դառնան պատերազմներու շուրջ, պատերազմներ որոնք երբեմն եղած են նուաճողական, երբեմն պաշտպանողական եւ երբեմն ալ ազատագրական։

Այդ գործողութիւնները գրուեցան թէ գրաբար եւ թէ աշխարհաբար եւ կրեցին «Հայոց Պատմութիւն» խորագիրը։

Հայոց փառքի անկումէն վերջ, սկսաւ ողբերգութեան շրջանը․ ստրկացաւ մեր ազգը 600տարի։ Թէեւ բազմաթիւ փորձեր եւ խոստումներ եղան Հայութեան լուծը թեթեւցնելու համար, բայց բոլորն ալ ապարդիւն մնացին։

Այս ժամանակաշրջանը դարձեալ արժանացաւ «Հայոց Պատմութիւն» խորագրին։

Պայմանական կերպով 18րդ դարի վերջերէն մինչեւ 19րդ դարի սկիզբը ընդունինք երրորդ շրջանը, մէջն ըլլալով եւ մեր օրերը։

Երկաթէ շերեփը» նշանաբան ունենալով, Հայութիւն բռնեց մահու կամ ազատութեան ճամբան, խօսքէն, աղերսանքէն անցաւ զէնքի եւ գործի.— Հանդէս եկաւ Հնչակեան կուսակցութիւնը (1887), յետոյ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը (1890)։

Սարգիս Կուկունեանի դնդակը ազդանշան դարձաւ Հայութեան համար։ Իրարու եւեւէ ասպարէզ իջան հայ Գարիբալդիներ՝ Արաբօ, Զաթօ, Սերոբ փաշա, Գէորգ Չաւուշ, Պետօ, Նէվրուզ, Անդրանիկ, Քեռի, Մուրատ եւն. եւն., որոնք ոչ միայն ցնցեցին սար ու ձոր, այլեւ գրաւեցին ամբողջ աշխարհի ուշադրութիւնը։

Յեղափոխութիւնն իր տունը տնկեց Թիֆլիս, արմատները տարածուեցան Կովկաս, Հայաստան, Եւրոպա եւ Ամերիկա, մէկ խօսքով ուր որ մէկ Հայ կայ։ Այս եռացող կաթսային մէջ մկրտուեցաւ ստրուկ Հայը, նորացաւ իր կոպտացած դէմքը, ուղղուեցաւ իր կորացած ողնայարը։

Փոթորիկը փոքրիկ ընդմիջումներով հասաւ մինչեւ 1914, ծագեցաւ առաջին պատերազմը, որուն զոհ գացին մէկ միլիոնէ աւելի Հայեր։

Սկսաւ ռուսական յեղափոխութիւնը՝ Փետրուարեան եւ ապա Հոկտեմբերեան։ Թուրքերը Ռուսաստանի խառնայոյզ վիճակէն օգտուելով, փորձեցին Արարատի ստորոտը հաստատուած ափ մը հայութիւնն ալ մէջտեղէն վերցնել եւ ապա գրաւել Բաքուն։

Հայ ժողովուրդը, գլուխն ունենալով Դաշնակցութիւնը, կուրծք տուաւ դարեւոր թշնամի գրոհին ե ստեղծեց փոքրիկ Հայաստանը։

Հոկտեմբերեան յեղափոխութիւնը յաղթեց, փոխուեցաւ Ռուսաստանի վարչաձեւը որ անդրադարձաւ եւ Հայաստանի կարգուսարքին վրայ։ Դաշնակցութիւնը տեղի տուաւ եւ իշխանութիւնը յանձնեց համայնավար կուսակցութեան։

Ո՞ւր է այս կէս դարէ աւելի ժամանակաշրջանի պատմութիւնը։ Հազարաւոր թերթեր, գրքեր եւ ամսաթերթեր գրուեցան եւ կը գրուին։

Այս գործերու մէկ մասը Հնչակեան կուսակցութիւնը դարձուց իր կուսակցութեան պատմութիւնը, աւելի մեծ բաժին մը ինկաւ Դաշնակցութեան, իսկ վերջին մասին ալ անշուշտ հայ համայնավարները տէր պիտի դառնան։

Ապա ինչո՞վ պիտի լրացնեն Հայոց նորագոյն պատմութեան այս կէս դարէ աւելի ժամանակաշրջանը։

Գէորգ Մարզպետունին կրցաւ միացնել հայ նախարարները յանուն յաղթանակի։ Այսօր Գ. Մարզպետունին ոչ միայն ռուսերէնի կը թարգմանուի, այլեւ բեմադրութեան կ'արժանանայ։ Այդ մեր ազգի պարծանքն է եւ ողջունելի գործ։

Քրիստափոր Միքայէլեանը կրցաւ ի մի համախմբել հայ յեղափոխականները, իր նախնիքներուն սկսած գործը շարունակելու եւ վերջնական յաղթանակին հասցնելու համար։

Հանգի՛ստ քու խիղախ ոսկորներուն, Քրիստափոր, մեռար գաղափարիդ համար, բայց քու սիրած ժողովուրդի մեծ մասը անունդ անգամ լսած չէ։

Դաւիթ Բէկը 7000 Ղարաբաղցի կորիճներով Հաճի Մուստաֆա փաշայի բանակը պարտութեան մատնեց, իսկ անոր ազգակից Սերոբ փաշաներ, Գէորգ Չաւուշներ, Անդրանիկներ եւ նմաններ երեքէն եօթը հոգիով թրքական ուժերը իրար կը խառնէին եւ պարտութեան կը մատնէին։

Դաւիթ Բէկը դարձաւ իր ժամանակի պատմութեան առանցքը․ թերեւս եւ բեմ բարձրանայ, սակայն հանդիստ ձեզ, Սերոբ, Գէորգ Չաւուշ, Մուրատ եւ Անդրանիկ, ձեր մասին Հայոց պատմութիւնը գաղափար անգամ չունի, իսկ Անդրանիկը Հայաստան թաղուելու համար գերեզմանոցի ալ արժանի չտեսնուեցաւ։

Ինչո՞ւ։ Ահա այս «ինչու»ներուն է որ պատասխանել չենք կարող։

«Զկայ չարիք առանց բարիքի»։ Այս պատերազմը շատ բան փոխեց՝ կաս-կարմիրը վարդագոյն դարձաւ, սպիտակը կարմրեցաւ, հայրենիքի գաղափարը բոլորն ալ հարկադրեց ծունկի գալ։ «Միացեալ ճակատ»։

Ազգային Դատի Պաշտպանութիւն» միացեալ ուժերով,—բոլոր անկիւններէն կը լսուին այս ձայները։ Ողջունելի են եւ մէկը, ե՛ւ միւսը, թէ երրորդը եւ թէ չորրորդը։

Հայաստանի մէջն ալ հայրենիքի գաղափարը վերակենդանացաւ, դպրոցներու դռները պիտի բացուին Հայոց պատմութեան առջեւ։ Ուսուցիչը պիտի աւանդէ Հայոց պատմութիւնը, պիտի գայ եւ հասնի մինչեւ 90ական թուականները։ Յետո՞յ, ի՞նչ պիտի պատմէ։ Եթէ չշարունակէ պատմել, աշակերտը հարց պիտի տայ։ Եթէ ուսուցիչը չպատասխանէ, աշակերտը կը մնայ թերուս եւ անտեղեակ իր ժողովուրդի պատմութեան։

Եթէ նորագոյն պատմագիրը պատմութիւն պիտի գրէ առանց մեր յեղափոխական շարժումները արձանագրելու, կ'ըլլայ թերի։

Եթէ մենք եւ մեր նոր սերունդը Հայկ. Դատը պիտի պաշտպանենք, պէտք է գիտնանք անոր ծագման եւ զարգացման պատմութիւնը, հակառակ պարագային հետապնդուած գործը կը դառնայ անգիտակից եւ մեքենական։

Հայ յեղափոխութեան շարժման պատմութիւնը, մնալով այդ յեղափոխութեան աւանդութիւնը, պիտի դառնայ մեր ժողովուրդի պատմութիւն եւ պիտի կրէ «Հայոց պատմութիւն» խորագիրը։

Հայ յեղափոխութեան Օրը պիտի կատարուի իբրեւ հայ ազգային յեղափոխութեան տօն, այնպէս ինչպէս Ֆրանսական յեղափոխութեան տօնը Ֆրանսացի ժողովուրդին համար է։

Ուրիշ ճանապարհ չկայ։ Կիրքերու եւ գոյներու զոհ դարձնել մեր յեղափոխութեան պատմութիւնը, կը նշանակէ խաբել նոր եւ ապագայ սերունդը, աղաւաղել այդ պատմութիւնը եւ քարեր գլորել անոր ընթացքին առջեւ։

ԲԻՒԶԱՆԴ

ՄԱՀՏԵՍԻ ՊՕՂՈՍԻՆ ԵԶՆԵՐԸ

Մահտեսի Պօղոսը Կարնոյ շրջաններէն զոյգ մը խոշոր եզներ գնեց ու բերաւ գիւղ։ Այդ եզները պահեց հարսի մը պէս ու կ'ըսէին թէ, անոնց վրայ փոշի կարելի չէր տեսնել։ Այնքան խնամք ու հոգատարաւ այդ եզներուն որ, մարդիկ կը փսփսային իրարու։

— Այս եզները հողին պէտք չէ զարնել... մե՛ղք են։

Երուսաղէմէն բերուած մասնաւոր յուլունքներ շարուած էին այդ եզներու լայն ճակատէն ու գունաւոր ծոպեր՝ կախուած անոնց հաստ վիզերէն։ Ու երբ եզները դուրս ելլէին՝ փողոցներէն անցնող մարդիկ, հողէ դիմագծով ու կնճռոտ ճակատներով, կը դիտէին զանոնք, կը նայէին անոնց հսկայ հասակին ու արեւին տակ փայլող կեռասագոյն թաւիշեայ մորթին։ Ու կը սկսէր գովքը անոնց՝ հետաքրքիր գիւղացիներէ։

— Հէքեաթի մէջէն ելած են։—Եզ չեն, այլ երկու լեռներ։— Երկու եղբայրներու կը նմանին։ — Աստուծոյ աչքը այս եզներուն վրայ...

— Երկու թրքական գիւղեր կ'արժեն, կ'ըսէր Քամար-Դաւօն։

— Սուլթանի կնկան հետ չեմ փոխեր, կը յարէր Պօղոյ-Կիրօն։ Ու գիւղացիներ, տախտակեայ ժիր ձեռքերով, կը մօտենային եզներուն, կը զննէին անոնց ակռաները, կը շփէին եզներուն կողերը, կռնակը, ճակատը, պոչը եւ եղջիւրները։

Նոյնիսկ, հեռաւոր գիւղերէ մարդիկ կուգային, Մահտեսի-Պօղոսին եզները տեսնելու համար։

Եզներու գովքը հասաւ մինչեւ ծովերէն անդին, հեռաւոր Ամերիկա։

Մահտեսի-Պօղոսը ուրախութեան արցունքներով գրեց նամակ մը՝ իր երկու տղոց, Պոսթըն. — «Երկու եզ առի, երկու եզ առի որ՝ չէք կրնար նայիլ, եթէ գաք, կը տեսնէք»...

Տղաքներն ալ, երբ հօրը նամակը կարդացին, ուրախացան եւ քաջալերական գրեցին։

✕

Գիւղական առաւօտը կը սկսէր աքլորներու կանչերով ու արտերուն գլուխը կը վերջանար եզներու հեւքով։

Մահտեսի-Պօղոսը իր երեք զոյգ եզներով ու մշակներով կ'երթար ու կուգար արտին մէջ՝ թեթեւ երգ մը շրթունքին։ Մաճը ձեռքին, հոգեթով կը դիտէր յուռթի հողին ալեակները իր արօրի խոփին վրայ։ Ու երբեմն կը լսուէր աղօթք հօտող իր մետաղեայ ձայնը.—Մէջ էկօ, Թելօ, քաշէ, Տօղան... Ան կը խօսէր իր եզներուն ու շատ քնքուշութեամբ կը վարուէր անոնց հետ։ Անկարելի էր որ փայտ բարձրացնէր իր եզներուն վրայ,— ինչպէս կ'ընէին Թուրք գիւղացիները փայտերը իջեցնելով եզներու գլխուն եւ իրիկունը, դրեթէ անօթի, կապելով մսուրին։ Հողի մարդ, Մահտեսին գիտէր կառավարել կենդանիները, իր ձայնը բաւական էր որ եզները ուղիղ քալէին ու ակօսները պառկած ըլլային շիտակ։

Արդար ու բարի, Մահտեսի Պօղոսը փարած էր հայրենի հողին, առուին ու ծառերուն։ Արտերը, դաշտերը, առուները, աղբիւրներն ու եզները միակ տեսարաններ չէին Մահտեսիին աչքին, այլ մէկ-մէկ քանդակ, իր մազոտ կուրծքին տակ, հոգի եւ կեանք՝ իր աչքերուն լոյսին մէջ։ Ու քանի դարեր, հայ շինականը այդ հողերուն վրայ քրտինքթափած էր, երգ հիւսած ու իր սրտին արիւնը կաթեցուցեր հայ աշխարհի ճամբաներուն վրայ։ Դարերու ձայնն էր, որ Մահտեսի Պօղոսը դուրս կուտար իր արտէն.— Մէջ էկօ, Թելօ, քաշէ Տօղան... Արեւին տակ, լուծերը իրենց վզին՝ եզները կը քաշէին արօրը եւ սամիներու ճռինչ մը կը խառնուէր հովին հետ։

— Այս տարի կալս մեծ պիտի ըլլայ, Ակօ, կը խօսէր Մահտեսին, խօսքը ուղղելով իրեն հետեւող մշակին։

— Մինակ կալիդ մասին կը խօսիս, ուրիշ բան ալ մտածէ...

Մահտեսի-Պօղոսը հասկցաւ Ակոյի միտքը, եւ բարձրաձայն խնդալով պատասխանեց։

— Աշնան, Ակօ, աշնան, քեզ կը ... կարգեմ, հոգ մի ըներ։

Խօսք ու երգ, արօր ու ճռինչ, հող ու ջուր, երկար չտեւեցին սակայն։ Թուրքերը, գիշերով՝ գիւղը շղթայի առած, կը սպասէին արշալոյսին։ Առտուն, արտերու ճամբան բռնող բոլոր գիւղացիները ձերբակալուեցան եւ փոխադրուեցան գիւղէն։ Ա՛լ մարդ չմնաց։ Երդիքներէն ծուխ չէր ելլեր, դուռները գոց, մարդիկը տարուած ու գիշերը, Ապրիլի զարհուրելի գիշերը, ծանր կը նստէր գիւղին վրայ, անձայն ու մեռելային։ Անտէր շուներ ու կատուներ կը թափառէին հոս ու հոն, փնտռելով իրենց տէրերը, խոնարհ ու արի աչքերով Հայերը... ։

Նախճիր ու կոտորած, թալան ու աքսոր, հրդեհ ու արհաւիրք՝ բռնած էին հայկական գիւղերը եւ ժողովուրդ մը արիւն կը փսխէր կիրճերու մէջ կամ արաբական անապատներու կիզիչ արեւին տակ։ Աստուածները խաբած էին հայ ժողովուրդը ու արեան ծովի մէջ նետած զայն։ Մեր արիւնը այնքան անուշ թուեցաւ շաներուն՝ որ ոչ միայն զարնողը խմեց ու յղփացաւ, այլեւ դիտողները, արդարութեան աւետարանը ձեռքերէն եւ Քրիստոսի խաչը կուրծքերէն կախած... դահիճներ, արիւնլուայ ձեռքերով ու «սիլինտր» գլխարկներով։

Թալանի օրերուն, Հաճի Մահմէտ յափշտակած էր Մահտեսի-Պօղոսին եզները,— Թելօն ու Տօղանը։

Ու ամէն անգամ որ եզները ազատ ըլլային դուրս ելլելու՝ գլխիկոր, փշրտալով կ'երթային իրենց նախկին տիրոջ դրան առջեւ, կը քերուէին պատերուն, կը պոռային ու կ'ուզէին ներս մտնել, բայց դուռը գոց էր։

Կը դառնային Մահտեսի-Պօղոսին տան շուրջը, սակայն բոլոր դուռները գոց էին, ու ներսէն ձայն չկար։

Նոր տէրը, Հաճին, ինքն ալ իմացաւ մշակներէն որ իր յափշտակած եզները, ամէն օր, իրենց գլուխները կ'ուղղեն դէպի Հայոց թաղերը, դէպի նախկին տիրոջ տունը։

— Ալլահ, Ալլահ, չտեսնուելիք բան է սաիկայ, կը մտածէր ինքն իրեն։ Եւ եզները միշտ շարունակեցին նոյն կրկնութիւնը։ Հաճին օր մը իր մշակները կանչեց ու ըսաւ անոնց։

— Ո՞վ կեր կուտայ այս եզներուն։

— Ես, պատասխանեց Մամօն։

— Անօթի չե՞ս ձգեր այս եզները։

— Ոչ, աղա, միւսներէն աւելին կուտամ որ ուտեն։

— Հապա ինչո՞ւ կը նիհարնան այս եզները։

— ....

Տօղանն ու Թելօն, օրէ օր, սկսան բարկնալ, ու ամէն օր, առիթը եկած պահուն, կ'երթային իրենց հին տիրոջը դուռը, եւ շողիքը բերանին, կը սպասէին որ Մահտեսի-Պօղոսին տան դռները բացուէին ու իրենք, դերի տարուած եզները, երթային իրենց սիրած մսուրին քով։ Ու երբ Թուրք մշակը, փայտը ձեռքին, կուգար զիրենք Հաճիին տունը տանելու, եզները, յամառ ու արցունքոտ աչքերով, կ'ընդդիմանային, մինչեւ որ իրենց կռնակին վրայ փայտը կտոր-կտոր ըլլար։

Հաճին կ'ուզէր այդ եզները պահել այնպէս, ինչպէս որ պահած էր Մահտեսի-Պօղոսը, բայց, իր աչքին անոնք ամէն օր նիհար կ'երեւային ու կը գուշակէր որ Հայուն այդ եզները, օր մը, պիտի իյնան հիւանդ ու հիւծած։

— Մարդու նման խելք ունին, աղա, կ'ըսէր Մամօն Հաճիին։— Ի՞նչպէս։

— Ամէն օր իրենց նախկին տիրոջը դուռը կ'երթան։

— Բան մը կայ, Մամօ, բան մը կայ՝ որ չենք հասկնար...։

Եզներն անգամ կը փախչէին Թուրքի տունէն։

Թ. ՀԵՐՕՅԵԱՆ

ՊՈՒՏ 'Մ ԾԻԾԱՂ

Ոչ-յառաջդիմականներ կը փնտռուին

Հպարտօրէն գիտէի եւ համոզուած էի, թէ բոլոր Հայերը եւ հայ կազմակերպութիւնները յառաջդիմական եւ բարեգործական են: Բայց, երբ կարդացի «Հայաստանի Ներգաղթող Հայերու Տեղաւորման Կոմիտէ»ի նամակը, որուն մէջ կը հրահանգուէր, ներգաղթի գործին ենթարկել «յառաջդիմական եւ բարեգործական կազմակերպութիւնները», շփոթութիւն ծագեցաւ մտքիս մէջ:

Ի՞նչ կը նշանակէ, «հայկական յառաջդիմական կազմակերպութիւններ որակումը,— հարց տուի ես ինծի: Միթէ՞ յետադիմական եւ ոչ-բարեգործ Հայեր ալ կան: Մեր յառաջդիմական եւ ազատական գաղափարներուն համար չէ՞ր որ հալածուեցանք Թուրքիոյ մէջ ...

Շփոթութիւնս փարատելու համար, որոշեցի յետադիմական Հայերու ցանկ մը պատրաստելու ձեռնարկել: Մտայ հայ եկեղեցիէ մը ներս:

— Օրհնեա՛ Տէր: Խնդրեմ, Տէր հայր, կը ճանչնա՞ք սա անցնող պարոնը, որ պնակը ձեռքը «չէն եւ պայծա՛ռ մնաք» կը պոռայ: Ժամանակին յառաջդիմական էր եւ ժամուն Թաղէն խիկ չէր անցներ, հիմա ինչպէ՞ս կ'ըլլայ որ յետադիմական գործի լծուած է:

— Օրհնած, այդ պնակը Էջմիածնի համար է: Անոր դրամը պիտի յատկացուի մեր Ճեմարանին: Հայ մշակոյթի յառաջդիմութեան պիտի ծառայէ:

— Հապա՛ սա մի՞ւսը, մեր ընկեր Որոտունին չէ՞, ի՞նչ կ'ընէ հոն, սեղանին վրայ մոմեր շարած նստած է առջեւը: Ան, ժամանակին, յառաջդիմական եւ ազատամիտ մարդ էր:

— Մի՛ վախնար, չէ փոխուած: Այդ մոմերու եկամուտը պիտի յատկացուի Թաղերու հայկական դպրանոցներուն, մեր մանուկներու հայեցի կըրթութեան եւ յառաջդիմութեան:

— Վստա՞հ էք, Տէր հայր, թէ այդ մարդիկը յետադիմական չեն:

— Կ'երդնում Ս. Աւետարանին վրայ, որ հոս, բոլորն ալ յառաջդիմական ոգիով տոգորուած են:

X

Դուրս կուգամ յուսախաբուած, բայց որոշած եմ անպայման գտնել սա ոչ-յառաջդիմականները:

X

— « Սիրելի ունկնդիրներ, Նարեկացին մեր գրականութեան մէջ, խորհրդապաշտ դպրոցի հիմնադիրն է: Անոր կուռ ոճը, միստիկ պատկերները կրնան մրցումի գալ, ո՛եւ է օտար գրական կտորի հետ: Այսօր, Խոր. Հայաստանի գրականութեան մէջ իր պատուաբեր տեղը ունի ան...»

— Բարեկա՛մ, այս դասախօսութիւնը որո՞ւ կողմէ կազմակերպուած է:

— Հայ Յառաջդիմասէր Գրողներու Միութիւնն է կազմակերպողը: Մուտքի դրամը պիտի յատկացուի Երեւանի համալսարանին:

Ուրախ եւ երջանիկ կը մտնեմ ուրիշ սրահ մը:

— « Դո՛ւն, ո՛վ Ղեւոնդ Երէց, մեր սրբազան ուխտին, մեր Ս. կրօնքին ախոյեանը, դուն, Քաջազն Վարդանի աջ բազուկը...»:

— Ընկեր, ո՞ր յետադիմական Միութիւնն է այս ներկայացումը սարքողը: Ո՞ր դարու մէջ կ'ապրինք վերջապէս ...

— Հայ Ընդհ. Միութեան՝ «Յառաջդիմական Թատերասէրներ»ն են: Ներգաղթի օգտին համար է սարքուած այս ներկայացումը: Հրամմեցէք:

X

— «Ո՛չ բարեկամներ, այդ մեքենաները յարմար չեն: Գործ չեն արտադրեր, շահաբեր չեն կրնար ըլլալ ...»:

— Ընկերնե՛ր, չէ՞ք ամչնար: Ուրիշ մտածում չունի՞ք, որ նստած շահու եւ դրամի վրայ կը վիճիք: Քիչ մըն ալ յառաջդիմութեան մասին մտածեցէք:

— Ջաղացքէ՞ն կուգաս, բարեկամ: Հոս մենք շինարարական Արտէլի մասին կը խորհրդակցինք: Հայաստանի արհեստանոցին յառաջդիմութեան մասին է մեր վիճաբանութիւնը: Հանդիստ ձգէ մեզ:

X

—Ձի՞ վիճիք ընդմիմեանս: Ինչացո՞ւ էք դուք:

—Աս ուրկէ՛ ինկաւ հոս: Ընկե՛ր, մենք «Յեղափոխութեան Պաշտամունքը» կուսակցութիւնն ենք:

—Ի՞նչ է ձեր կուսակցութեան նպատակը: Ինչո՞ւ հաւաքուած էք հոս:

— Մեր նշանաբանն է «Ամէն ինչ Հայուն եւ Հայաստանի զօրացման եւ յառաջդիմութեան համար»: Այս օրուան մեր հաւաքոյթին նիւթն է ներգաղթի գործին ուժեղացումը եւ անոր յատկացուելիք գումարը: Չէ՞ք ուզեր գումարով մը մասնակցիլ ...

— Շատ սիրով՝ հայրենակիցներ, բայց ես այսօր ելած եմ փնտռելու հայ յետադիմական անձեր եւ կազմակերպութիւններ, որպէսզի ներգաղթի յատուկ մարմիններէն ներս չսպրդին անոնք: Ո՞ւր կրնամ գտնել այդ յետադիմականները:

— Հայկազեան Քառարանին մէջ !!!

Կ. ՊԵՏՈՒՇ

Խ. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ 25ԱՄԵԱԿԸ

ԽՄԲ.— «Փարիզի ռուսերէն «Խ. Հայրենասէր» թերթի վերջին թիւին մէջ կը կարդանք հետեւեալ գրութիւնը, Լեւ Ումանսկի ստորագրութեամբ: Թերթը հրատարակած է նաեւ երկու կաթողիկոսներուն լուսանկարը, Էջմիածնի մէջ.—

X

Սիրտըս հրճուեց: Հայրենիքս ազատութեամբ է ողողուած.— Որբի արցունք էլ չեմ տեսնում, ու մարդն այստեղ երջանիկ է:— Մենք յաւիտեան ազատ երկիր նուաճեցինք: ՍԱՐՄԷՆ

Այն Հայաստանը, որն ես տեսել եմ, նա բանաստեղծ Սարմէնի յիշած Հայաստանն էր.— «Որբերի արցունքների երկիրը»: Բայց եւ այն Հայաստանը, որն ես չեմ տեսել, սակայն գիտեմ, որ դարերի ընթացքում եղել էփառաւոր եւ տառապած:

Նրա մասին, օղոստոսի խաղաղ եւ տաք իրիկուններին, Էջմիածնի վանքի այգիներում ես սիրում էի լսել հին Հայաստանի մասին իմ բարեկամ, հայ քաղաքական գործիչ Լեւոն Մուշեղեանի(*) պատմածները:

Իսկապէս, որքա՛ն տխուր է այս հոգեպէս զօրաւոր ու աշխատասէր ժողովրդի անցեալը:

Երկու աշխարհներու, Արեւմուտքի եւ Արեւելքի շփման ու մեծ ճանապարհների հատման վայրում Հայաստանը տեսել է իր միջով անցնող աշխարհակալներին: Նրա վրայ արիւնոտ հետքեր են թողել Ասորեստանցիներն ու Բաբելացիները, հին Պարսիկներն ու Մարերը, Հռովմէացիներն ու Բիւզանդացիները, Արաբներն ու Մոնկոլները, Օսմաններն ու Սելջուկները, Պարսիկներն ու Թուրքերը: Միտքն իր հոգեւոր կարողութեան ոյժն է, որ թոյլ է տուել հին Հայաստանին կանգուն մնալ վայրի հորդաների ու աշխարհակալ բազմութիւնների դէմ:

Բայց արիւնոտ ճանապարհներով միշտ դէպի մեզ — դէպի մեծ ռուս ժողովրդի հովանու տակ էր ձգտում Հայաստանը:

Այդ ձգտումը աճում եւ լայնանում է մանաւանդ տաճկա – Հայաստանում: 1914 թւին Տաճկաստանում հայկական զինուած վաշտերը Բայազէտում, Բիթլիսում, Վանում, Էրզրումում եւ այլուր կռւում էին թեւ թեւի ռուս. բանակի մէջ Թուրքերի դէմ. դա մի իսկական եղբայրական դաշնակցութիւն էր:

Բոլոր Հայերի նշանաբանն է — միանալ Խորհրդային Հայաստանին: Այդ մասին ի լուր աշխարհի յայտարարեց «Համաշխարհային Հայկական Միութիւնը», Աղեքսանդրիայից յիշատակագիր դրկելով Մոսկուա, Լոնտոն եւ Ուոշինկթըն:

Արդէն ցարերի ժամանակ Ռուսաստանը «դաստուաւ» Թուրքերին, Մերձաւոր Արեւելքում քրիստոնեաների, որոնց թւում եւ Հայերի պաշտպանութեան համար:

Ի՞նչ էր Հայաստանը ցարերի օրով: Ահա տեսնում եմ նրան իմ առջեւ: Դա պարզապէս Երեւանի նահանգն էր: Եւ եթէ չլինէր հայկական Հռոմը — Էջմիածինը, ուր կաթողիկոսը պահպանում էր հայ ժողովրդի հոգեկան տենչերը, ո՞վ կը յիշէր այդ նահանգի մասին:

Ի՛նչ, իսկապէս, տխուր տեսարան: Ահա Ալէքսանդրապոլից յետոյ դէպի Երեւան կայարանները —Աղին, Անի (ուսուցչապետ Մառի հետախուզութեան հռչակաւոր տեղը), Ալագեազ, ապա վայրէջք դէպի Սարդարապատի անպտուղ անապատը, ուր ցեխից ու անտաշ քարից շինուած խեղճուկ խրճիթներում ապրում է կիսամեռ մի գիւղացիութիւն, զոհ բրինձի դաշտերի դաժան մալարիային (դողերոցքին): Միայն Էջմիածնից դէպի Ղամարլու եւ դէպի Նախիջեւան հողը ծածկուած է անընդհատ խաղողի այգիներով եւ բամպակի արտերով, որոնց մի մասը — Արազդայանում 1912 թուից տրուած էր Գերմանացիներին իբրեւ մենաշնորհ ...

Արդիւնաբերութի՞ւնը երկրի — հռչակաւոր Շուստովի կոնեակի գործարանը Երեւանում:

Եւ ուրիշ ի՞նչ:

Սահմանափակ բամպակի արտադրութիւն: Հագուստի իրենց որակով քնքոյշ պտուղները չէին օգտագործւում: Ապարդիւն հոսում էին լեռնային գետերը: Նեղ կիրճերում ժայռերին էր զարնւում Հրազդանը: Անպատասխան էր մնում իր ոյժն օգտագործելու կոչը:

Միայն Գետարեկի պղնձահանքն էր գետնի խորքից դուրս քաշում թանկագին մետաղը յօգուտ նրա մենաշնորհը վերցրած ֆրանս. կապիտալի:

Գինեգործութի՞ւնը, բացի Շուստովից — Մոսկուայի կոնիակի թագաւորից, որն առաջինը հասկացել էր հայկական խաղողի յատկութիւնը ու գնած էր նրան գեռ թփի վրայ, կային մի քանի կուլակներ, Ղամարլու, Նորաշէն, որոնք տնային միջոցներով կոնիակ էին քաշում եւ ուրիշ ոչինչ, ի՞նչ էր մնում ժողովրդին: Ոչինչ:

Դպրոց ու կրթութի՞ւն: Մի քանի հարուստներ ուղարկում էին զաւակներին բարձրագոյն դպրոց Ռուսաստանում, որոնք բժիշկ, ճարտարապետ, արդիւնաբերող դառնալով հեռանում էին Երեւանից դէպի Թիֆլիզ, Բագու, Գրոզնի:

Իսկ ժողովուրդը, նա մնում էր նոյն իր հնադարեան խրճիթներում — բանուոր ու հողագործ, աղքատ ու թոյլ, ենթակայ մեծատոհմ մահացութեան:

(Մնացեալը յաջորդով)

(*) Վաղամեռ համալսարանական, անդամ Հայաստանի խորհրդարանի, սոցիալ – յեղափոխական կուսակցութիւնից, բնիկ Վաղարշապատցի:

ԱՐԱՔՍ

(ՆԱԽԵՐԳ.)

Ահա՛ Բիւրակնի մամռոտ ձորերում,
Յակինթ ու գոհար ջինջ կոհակներով,
Այրերի հտպիտ երախն է պատռում
Եւ յաւերժական իր խայտանքներով
Վէտվէտում զուարթ Արաքսը մանուկ:
Աղմուկը շուրթին որոտում է գոռ՝
Հայեացքը յառած մեր Արարատին,
Ափերին տեսնում Սիփան ու Գրգուռ.
Խոկ ու հոգ իջած նրանց սէգ սրտին:
Ու խիզախ հեւքով վազում է, վազում
Հայոց աշխարհի անյայտ ծայրերով,
Ակունքից մինչեւ ծովերը լազուր
Լաց ու հառաչանք լսում ամէն օր:
Ինչքան տառապանք, արիւն, աւեր, մահ
Եւ դիւային նենգ, տմարդ ոճիրներ,
Մարւում են անլուր ափերին նրա:
Փշոտ է ճամբէն, բայց անյուսահատ
Անցնում է ըմբոստ պատանին յամառ,
Վարարում երբեմն, դաշտ ու ձոր յորդում
Փոթորիկներով վեհ, ազատարար...
Լցնելով մեռած սրտերում բորբ հուր՝
Լուծում դարաւոր վրէժը արդար,
Եւ թմրութիւնից կեանքի կոչելով
Բիւրանուն յոյսի լոյսեր է վառում
Ու նորէն հոսում դէպի ազատ ծով:

ԳՈՐԵԱՆ

Էրզրումի «ազատագրութեան» տարեդարձը

ԽՄԲ.— Էրզրումի «ազատագրութեան» (վերագրաւում) 28րդ տարեդարձին առթիւ, Պոլսոյ *Թասվիր* թերթը երկար յօդուածով մը կը նկարագրէ **1916** Դեկտեմբերէն մինչեւ **1918** Մարտ 12ի դէպքերը, անլուր սարսափներ վերագրելով Հայերուն եւ Անդրանիկի: Ահաւասիկ հատուած մը, առանց խորհրդածութեան.

— « 1333ին (1918) ռուսական բանակը կը պարպէ քաղաքը եւ Հայերը կ'իշխեն քաղաքին: Հայ զինուորները անմիջապէս կը սկսին հարստահարել քաղաքին բնակչութիւնը: Ասոր վրայ Էրզրումի Թուրք երեւելիները կը դիմեն ռուս հրամանատարին, որպէսզի բնակիչները պաշտպանէ Հայերուն հարստահարութեան դէմ եւ ինքնապաշտպանութեան համար զէնք տայ Թուրք բնակչութեան: Ռուս հրամանատարը ի վերջոյ կը յօժարի 50 հրացան յանձնել բնակչութեան, որպէսզի 50 հոգինոց Թուրք քաղաքապահ ուժ մը կազմուի եւ գործակցի քաղաքին հայ պահակազունդերուն հետ: Բայց Հայերը մի առ մի կը սպաննեն այս Թուրք քաղաքապահները:

Ի վերջոյ կ'որոշուի զինեալ անակնկալ յարձակում մը գործել ռուսական ռազմանիւթի մթերանոցի վրայ: Այս շարժումին նախաձեռնարկ եղած էր Բագուի բարեսիրական ընկերակցութենէն Սայիտով որ ռումբով մը օդը պիտի հանէր քաղաքին հայկական բանակատեղին: Բայց Հայերը կ'իմանան Սայիտովի այս ձեռնարկը եւ զինեալ ապըստամբութեան առաւօտուն իսկ անօրինակ ահաբեկչութեան մը կը ձեռնարկեն: Ամէն Թուրք կը սպաննուի, կիներուն վրայ յարձակում կը գործուի եւ կիները կը բռնաբարուին:

Այդ շրջանին Ռուսիայէն Անդրանիկ անուն Հայ մը կուգայ, իբրեւ ամրացեալ դիրքի հրամանատար ռուս զօրավարին յաջորդելու համար: Նորընտիր հրամանատարը քաղաք ժամանելէ անմիջապէս վերջ յայտարարութեամբ մը կեանքի եւ ինչքի ապահովութիւն կուտայ Թուրք բնակչութեան, յայտնելով որ անոր հանդէպ բարեկամութիւն ցոյց պիտի տայ եւ 6 հազար մանէթ պիտի բաշխէ:

Բնակչութեան մեծ մասը հրամանատարի խօսքին կը հաւատայ, խանութները կը բանայ եւ փողոց կ'ելլէ: Մինչդեռ Անդրանիկ բնաջնջումի քաղաքականութիւնը շարունակելու համար էրզրում ղրկուած հրոսակ մըն էր:

Այս խաբէութենէն օգտուելով հաւաքել կը սկսի դէմը ելած ամէն Թուրք եւ զանոնք զօրանոցներու, ամրոցներու եւ կայարաններու մէջ կը բանտարկէ: Մարտ 10ին ահաւոր եղեռն մը ծայր կուտայ: Իբրեւ բանտ գործածուած երկու տուներ կրակի կը տրուին Հայոց կողմէ եւ 270 հոգի ողջ կ'այրուին: Միւս կողմէ խոյս տալ փորձող հայ-բնակիչներու վրայ գնդացիրի կրակ կը բացուի: Իսկ կարգ մը ծառերու վրայ իրենց կուրծքէն գամուած բոլոր հայրենակիցները հոգի կուտան:

Վերջապէս Թուրք բանակը 11 Մարտ 1918ին քաղաք մտնելով կ'ազատագրէ Էրզրումը»:

ՄԷԿ ՇԱԲԹՈՒԱՆ ՄԷՋ

Ուրբաթ, 22 Մարտ.— Տխուր պարտականութիւնը ունէինք հայրենակից Եղիա Ցարութիւնեանը հողին յանձնելու:

Խեղճ տղան, հաղիւ քառասնեակ մը գարուններ տեսած, կը խամրի օտար երկնքի տակ, հեռու սիրած հայրենիքէն: Ծնած էր Մուշի Մկրագոմ գիւղը եւ հազուագիւտ մնացորդներէն մէկն էր: Զորս տարիներու գերութեան կեանքը կրծած, մաշեցուցած էր իր չարքաշ մարմինը: Վերջին անգամ զինք տեսած էի ոստիկանական վերատեսչութեան մէջ, անձնագրի նորոգման առիթով: Մօտ մէկ ժամ կարգի կը սպասէինք եւ անընդհատ խօսեցաւ:

— Լեւոն ջան, հիտա էրկրից մղի խէր չգայ, չմեռնենք հարի հեղմ լէ տեսնենք զՀանտօքն ու զՄողլասար, զՍիփանն ու զՆեմրութ, զՄուրատ գետն ու զՄեղրագետ ....

Հազար ափսոս քեզ, սիրելի հայրենակիցս, որ ձգեցիր հայրենիքի հողիդ եւ արեւի կարօտը սրտիդ: Գրիչը կը դողայ ձեռքս եւ արցունքները չեն ցամքիր: Ինչպէս 40ի մօտ Տարօնցի հայրենակիցներուդ, որոնք արտասուաթոր հեռացան, երբեմնի համակ խանդ ու եռանդ, երգ ու պար, իսկ այժմ յաւիտենական լռութենէդ:

Հողը թեթեւ գայ վրադ, անուշ ախպէր, իսկ հայրենակիցներուդ պարտքն ըլլայ մինուճար զաւակդ հայրենիքին հասցնել, կատարելու համար ջերմ փափաքդ:

Կիրակի 24 Մարտ.— Երէկ՝ հարսնիք մը եւ յետոյ նորէն սուգ, այս անգամ Պանեէօ-Քաշանի Ֆրանսացի եւ հայ բնակչութեան համար անխտիր: 1944ի ամրան Գերմանացիները գնդակահարած էին քաղաքիս չորս բնակիչները, երկու Ֆրանսացի, մէկ Իտալացի եւ վերջինը՝ մեր դժբախտ հայրենակիցը, Հայկ Դպիրեան: Երկինքը չարունակ կուլար, կարծես վշտակցելով ազատութեան զոհերու ընտանիքներուն: Առտուան ժամը 9.45ին Place Dampierre, խռնուած էր հազարաւոր բազմութիւն մը, կիներ, այրեր եւ պատանիներ: Կառավարութեան կողմէ ներկայ էր նախկին Ռազմիկներու եւ պատերազմի զոհերու նախարարը, Պ. Casanova, որ հայրենաշունչ ճառով մը պանծացուց զոհերու յիշատակը: Նոյնպէս զօր. Joinville, իսկ մեր յար - գելի քաղաքապետը մանրամասն կենսագրականը տուաւ չորս նահատակներուն: Հայկ Դպիրեանի համար ըսաւ թէ Հայ էր եւ իր երկիրը գերման եւ Թուրք գազանութեանց զոհը դարձած էր 14—18ի պատերազմին: Իրենց դրօշներով ներկայ էին M. R. P., S. F. I. O., P. C. F., Croix Rouge Française, Anciens Combattants, Front National Arménien եւ ուրիշ բազմաթիւ կազմակերպութիւններ: Ծաղկեպսակներու թիւը անհամար էր: Զորս նահատակներու նկարներն ալ զետեղուած էին իրենց դագաղներուն վրայ: Կէս օր էր արդէն երբ թափորը ուղղուեցաւ Պանեէօյի գերեզմանատունը, ընկերակցութեամբ նուագախումբի եւ զինուած զօրախումբի մը: Աւելի քան 2ուկէս ժամ տեւող այս յարգանքի ցոյցը տեղի ունեցաւ անընդհատ անձրեւի մը տակ:

Փառք ազատութեան ճանապարհին ինկող անուանի ու անանուն բոլոր հերոսներուն, ինչ ազգի ու դաւանանքի ալ պատկանին: — Լեւոն Տօնիկեան

Օր. ՀԵՐՄԻՆԷ ՊԱՍՄԱՃԵԱՆ
ԱՐՇԱԻԻՐ ԽԱՆԵՍԱՆԵԱՆ
24 Մարտ 1946 Նշանուած Փարիզ

Օր. ԱՐՇԱԼՈՅՍ ԱՐԹԻՆԵԱՆ (Փարիզ)
Պ. ՍԱՐԳԻՍ ԹԻՒԹԻՒՆՃԵԱՆ (Քլէրմօն Ֆէրան)
24 Մարտ 1946 Նշանուած

ՅՈՒՇԱՑԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ Փարիզի մասնաճիւղին յաջորդ դասախօսութիւնը՝ երկուշաբթի, ապրիլ 1, ժամը 8.30ին, Studio Caumartin: Դասախօս՝ Կարօ Ուշագլեան, նիւթը՝ Հայ. Եկեղեցիին չարականները:

ԱԻ. ԻՍԱՀԱԿԵԱՆԻ 70ԱՄԵԱԿԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ Ապրիլ 14ին, կիրակի: ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ՝ Ապրիլ 25ին: Մանրամասնութիւնները յառաջիկային:

Այրի Տիկին Ա. Ուզունեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Ուզունեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Ուզունեան, Տէր եւ Տիկին Թորոս Դանիէլեան, Հայրապետեան եղբայրները եւ բոլոր պարագաները իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, դրաւոր կամ ծաղկեպսակով իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին ողբացեալ Պ. ԱԴԱՄ ՈՒ - ԶՈՒՆԵԱՆի կսկծալի մահուան առթիւ:

╳ Նոյն տխուր առթիւ Մարսէյլէն ցաւակցութիւն կը յայտնէ Գ. Միւճէրիտեան:

ՊԷՊՕՆ.— Երկուշաբթի իրիկուն Ապրիլ 15ին, Salle d'Ienaի մէջ, Գմբէթեանի եւ Գրիգոր Վահանի Ամերիկա մեկնումի առթիւ:

«ՀՐԱՇԱԳՈՐԾ ԱՒԱԶ»ի նկարը կը ծախուի հատը 20 ֆրանքի: Հասոյթը՝ Յունահայ կարօտեալներու: Հեռաւոր վայրերէ դիմողները պէտք է ներփակեն 3 ֆրանքի նամականիշ:

Ռուս-գերման գործակցութեան գաղտնիքները

Նիւրընպէրկի դատավարութեան մարտ 29ի նիստին մէջ, արտաքին նախարար Ռիպպընթրոփ մանրամասնօրէն պատմեց այն բանակցութիւնները որ յանգեցան ռուսեւգերման գործակցութեան, 1939 Օգոստոս 23ին: Այս առթիւ պնդեց թէ պաշտօնական պայմանագրէն զատ, «գաղտնի յաւել - ուածական համաձայնութիւն մը» կնքուած էր, ճշդելով երկու պետութեանց շահերը արեւելեան Եւրոպայի մէջ:

Պատմելով իր Մոսկուա մեկնումը օգոստոս 22ին, իբրեւ լիազօր պատուիրակ, ամբաստանեալը ըսաւ թէ երկու ժամուան տեսակցութիւն ունեցաւ Ստալինի հետ, գերմանեւխորհրդային յարաբերութեանց մասին, եւ քննուեցաւ զանոնք նոր հիմերու վրայ հաստատելու խնդիրը: Բաց ի ոչ-յարձակման դաշինքէն եւ առեւտրական յարաբերութիւններէն, ազդեցութեան շրջանակները բաժ - նուեցան յաւելուածական համաձայնութեամբ մը: Սահմանագիծ մը որոշուած էր Վիսթուլա եւ Պուկ գետերուն երկայնքը: Այս համաձայնութեամբ, ընդհարումի մը պարագային, երկու գետերուն արեւմտեան հողամասերը պիտի անցնէին Գերմանիոյ ազդեցութեան շրջանակին մէջ, արեւելեան շրջանները՝ խորհրդային: «Եթէ պատերազմ ծա - գէր, Գերմանիա եւ Խ. Միութիւնը պիտի ձեռնարկէին այդ շրջաններուն գրաւման: Այդ պահուն եւ լսեցի արտայայտութիւններ Ստալինէն եւ Հիթլէրէն, որոնց համաձայն այսպէս սահմանագծուած լեհական հողերը շրջաններ են զոր երկու կողմերը կորսնցուցին դժբախտ պատերազմի մը մէջ»: Ռիպպընթրոփի վկայութեան համաձայն, Ստալին եւ Հիթլէր այն կարծիքն ունէին թէ այս համաձայնութեան տրամադրութիւնները պիտի գործա - դրուին, եթէ անկարելի ըլլայ դիւանագիտական ճամբով լուծել լեհեւգերման վէճը: Դարձեալ, միշտ ամբաստանեալին վկայութեամբ, ինչպէս Լեհաստանի մէջ, ազդեցութեան շրջաններ գծ - ուած էին նաեւ Ֆինլանտայի, Էսթոնիոյ, Լիթուանիոյ, Պեսարապիոյ մասին: Գաղտնի համաձայ - նութիւնը Խ. Միութեան ազդեցութեան շրջանակին մէջ կը ձգէր Լեթոնիան եւ Էսթոնիան, գերմանա - կան ազդեցութեան՝ Լիթուանիան եւն.:

Ամբաստանեալին փաստաբանը հարցուց թէ Խ. Միութիւնը դիւանագիտական աջակցութիւն խոստացա՞ւ, չէզոքութեան հիման վրայ: Ռիպ - պընթրոփ.— Ոչ-յարձակման դաշինքէն եւ Մոս - կուայի խորհրդակցութիւններէն կ'երեւայ որ այդպէս եղած է:

Ամբաստանեալը յետոյ պատմեց թէ պատե - րազմին պայթումէն երկու օր առաջ ինք խնդրեց Հիթլէրէն դադրեցնել զինուորական պատրաստութիւնները Լեհաստանի դէմ: Իր կարծիքով, անգլեւլեհ դաշինքին վաւերացումը կը նշանակէր թէ Անգլիա պատերազմ պիտի յայտարարէ: Յետոյ պատմեց իր խօսակցութիւնները Պերլինի անգլիական դեսպանին հետ եւն.:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ երեսփ. ընտրութեանց առթիւ, որ տեղի կ'ունենան այսօր, կիրակի, արտակարգ միջոցներ ձեռք առնուած են, խափանելու համար, անկարգութիւնները: Վարչապետը խոստովանեցաւ թէ ձեռնպահները մեծ թիւ մը պիտի կազմեն եւ թէ ընտրական ցանկերուն մէջ կը գտնուին քաղաքացիներ որոնք մեռած են տասը տարի առաջ: «Իմ կարծիքով, առնուազն 20.000 մեռեալներ կան որ քուէ պիտի տան Թագաւորին համար»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ամերիկեան շրջանին օրապահիկը, որ 1550 գոլ (քալորի) էր, պիտի իջնէ 1275ի, վաղուընէ սկսեալ (երկուշաբթի): Ամերիկեան հրամանատարութիւնը հրահանգեց խստացնել ոստիկանական հսկողութիւնը, արգիլելու համար աւարառութիւնները: Զօրավարը ազդարարեց թէ Մ. Նահանգներու ամառնային հունձքը կասկածելի է, եւ թէ չի կրնար յաւելում խոստանալ յառաջիկայ տարուան համար:

ԿԱԶԻ ԵՒ ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ազգայնա - ցումը քուէարկուեցաւ 64ի դէմ 512 ձայնով: Նա - խարարական խորհուրդը որոշեց ազգայնացնել երկու գլխաւոր դրամատուններ եւս,— La Banque de Paris et des Pays Bas եւ La Banque de l'Union Parisienne: Նոյն նիստին մէջ որոշուեցաւ ջնջել Հանրապետութեան լիազօրները (քոմիսէր), որ կը գործէին գործակցութեան դատերու առթիւ: Գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ ֆրանսական գրաւման շրջաններուն ծախքը պիտի ըլլայ 5 միլիառ 149.650.- 000 ֆրանք, համաձայն Սահմանադիր ժողովին որոշման:

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ արտա - կարգ համագումարը բացուեցաւ ուրբաթ օր, շատ կարեւոր օրակարգով մը, ուր գլխաւոր տեղը կը բռնէ ընտրական պայքարը: Առաջին օրը ներկայ եղաւ վարչապետը, Պ. Ֆէլիքս Կուէն, որ հեռա - ձայնով խօսեցաւ Պ. Լէոն Պլումի հետ եւ յաջողութիւն մաղթեց: Նախկին վարչապետը լաւատես կ'երեւայ բանակցութեանց ընթացքի մասին:

ՀՐԷՇ ԲԺԻՇԿԻՆ դատավարութեան առթիւ հրաւիրուած վկաներէն 12 հոգի չներկայացան առջի օր: Կը կարծուի թէ վճիռը պիտի տրուի հինգշաբթի օր:

22 ՀՈԳԻ ՄԵՌԱՆ հիւսիսային շրջանի ածխահանքի մը մէջ, իբրեւ հետեւանք երկու պայթումներու:

ՃԱՐՏԱՐԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ 45—50 առ հարիւր պիտի կրճատուի Գերմանիոյ մէջ, որպէսզի չկարենայ պատերազմի պատրաստուիլ: Ծրագիրը այնպէս կազմուած է որ 69 միլիոն ժողովուրդը կա - րենայ ապահովել իր ապրուստը եւ վճարել ներածումներուն գինը:— Ֆրանսա նորէն պահանջեց որ աւելցնեն իր ածուխ բաժինը:

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ կը հաղորդեն թէ գետնախնձորի առատ սերմեր...

Գաբրիէլ Երանեան, Տիկին Գեղանոյշ Թադ - ւորեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Սեդրակ Երանեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Միսաք Երանեան եւ զաւակը, Անժել եւ Սիւզան Երանեաններ, ինչպէս եւ բոլոր ազգականները սրտի խորունկ ցաւով կը ծանուցանեն մահը,

ՏԻԿԻՆ ԲԵՐՈՒԶ ԵՐԱՆԵԱՆԻ

իրենց կնոջ, մօր, մեծ մօր եւ ազգականին:

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի վաղը, երկուշաբթի, 1 Ապրիլ, ժամը 2.45ին, իր բնակարանը, 14 rue Laradoux, Bois Colombes:

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այն նկատել:

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ ՆՈՒՊԱՐ ԱԻԱԳԵԱՆ, վկայեալ Լիոնի բժշկական համալսարանէն եւ ատամնաբուժական վարժարանէն, կը տեղեկացնէ բացումը իր ատամնաբուժարանին, 6, rue Valensaut Monplaisir, La Plaine, Lyon: Հեռաձայն P. 71-21:

ԾԱԽՈՒ Է ԿՕՇԿԱԿԱՐԻ ԽԱՆՈՒԹ ՄԸ վեց մեքենաներով եւ 1100 արձանագրուած յաճախորդներով: Դիմել 8 Place Félix Faure, Paris (15):

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ԽՈՐԷՆ Եաղութեան (Կարնեցի) 1000 ֆրանք կը նուիրեն Փարիզի աղքատախնամին, իրենց Թոռնիկին ծննդեան առթիւ: Ստանալ «Յառաջ»էն:

Ֆր. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Շրջ. վարչութիւնը, բոլոր մասնաճիւղերով, իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Շրջ. Վարչութեան անդամուհի Օր. Ֆլօրա Շէօլաեանի եւ Տիկին Զ. Տէր Թովմասեանի իրենց եղբօր՝ Պ. ՌԱՖԻԿ ՇԷՕՀԼԷԵԱՆԻ մահուան առթիւ (Պոլիս):

ՍՈՒՐԷՆ ՇԱՀԼԱՄԵԱՆ հաճոյքով կը յայտարարէ բացումը իր Moderne լուսանկարչատան, առաջին զարնան 2 Ապրիլ 1946

BAR BUFFAULT, 11 rue Buffault, Métro Cadet, Le Peletier, Notre Dame de Lorette, tel. Tru. 40-78: Ոսկերիչներու ժամադրավայրը: Ամէն տեսակ ըմպելիներ, անուշեղէններ, առաջնակարգ օղի աղանդերներով: Ամէն երեկոյ ժամը 7էն սկսեալ արեւելեան նուագ ծանօթ նուագածուներու կողմէ, քանոնի ՅԱԿՈԲ, ուտի ՍԱՐԳԻՍ, երգչուհի եւ պարուհի Madame MARIA DJEMILA կ'երգեն ֆրանսերէն, հայերէն, ռուսերէն, յունարէն, սպաներէն, իտալերէն, ռումաներէն, պուլկարերէն, արաբերէն եւ արեւելեան հին եւ նոր երգեր:

« ՍՕԼՖԷԺ» ԳԻՏՑՈՂՆԵՐՈՒՆ արեւելեան հին եւ նոր երգերը Պոլսոյ մէջ նուագող նուագածուներու նման սորվիլ ուզողներուն նօթաները կը գրեմ: Սօլֆէժ չգիտցողներուն ալ միեւնոյն երգերը քանոնի, ուտի, քէմէնչէի վրայ գործնապէս կը սորվեցնեմ: Քանոնի ՅԱԿՈԲ ԱՍԼԱՆԵԱՆ, 56 rue Julien Lacroix, Paris (20):

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e